1849-01-00 01 Johdanto

Lukemisia Maamiehille.

Aikakautinen-kirja Maanviljelys-, Talous- ja Taitous- asioista.

Maanviljelijäin Seuralta Wiipurissa.

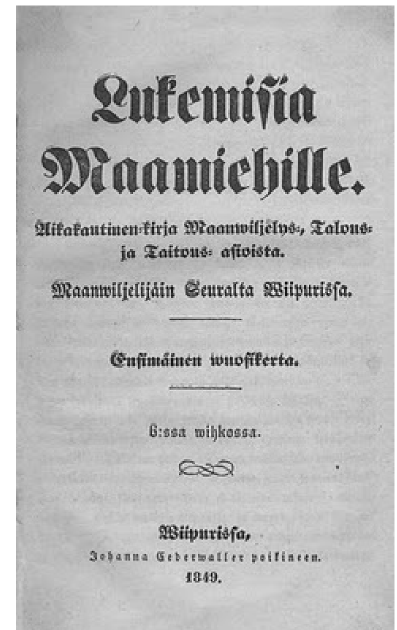
Ensimäinen vuosikerta.

6:ssa vihkossa.

Wiipurissa,

Johanna Cederlwaller poikineen.

1849

Lukemisia Maamiehille.

Aikakautinen-kirja Maanwiljelys-, Talous- ja Taitous- asioista.

Maanwiljelijäin Seuralta Wiipurissa.

Ensimäinen wuosikerta.

6:ssa wihkossa.

Wiipurissa,
Johanna Cederwaller poikineen.
1849.

======= ======= ======= ======= ======= =======

======= ======= ======= ======= ======= =======

Johdatus.

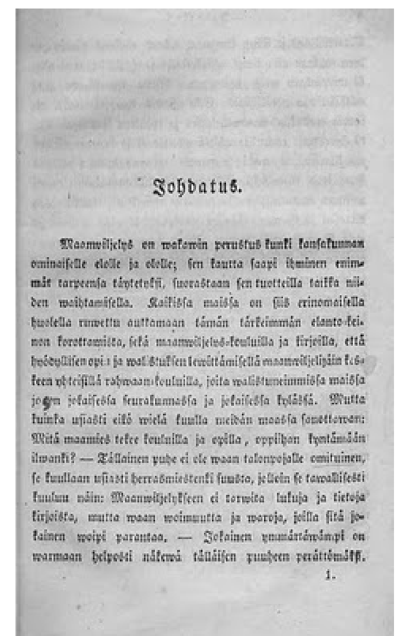
Maanviljelys on vakavin perustus kunki kansakunnan ominaiselle elolle ja ololle; sen kautta saapi ihminen enimmät tarpeensa täytetyksi, suorastaan sen tuotteilla taikka niiden vaihtamisella. Kaikissa maissa on siis erinomaisella huolella ruvettu auttamaan tämän tärkeimmän elantoekeinon korottamista, sekä maanviljelys-kouluilla ja -kirjoilla,

että hyödyllisen opin ja leen yhteisillä rahvaan-kouluilla, joita valistuneimmissa maissa juO:, jokaisessa seurakunnassa ja jokaisessa kylässä. Mutta kuinka usiasti eikö vielä luulla meidän maassa sanottovan: Mitä maamies tekee kouluilla ja opilla , oppiihan kyntämään ilmanki?

Tällainen puhe ei ole vaan talonpojalle omituinen, se luullaan usiasti herrasmiestenki suusta, jolloin se tavallisesti kuuluu näin: Maanviljelykseen ei tarvita lukuja ja tietoja kirjoista, mutta vaan voimuutta ja varoja, joilla sitä jokainen voipi parantaa.

Jokainen ymmärtävämpi on varmaan helposti näkervä tälläisin puuheen perättömäksi.

1.

Johdatus.

Maanwiljelys on wakawin perustus kunki kansakunnan ominaiselle elolle ja ololle; sen kautta saapi ihminen enimmät tarpeensa täytetyksi, suorastaan sen tuotteilla taikka niiden waihtamisella. Kaikissa maissa on siis erinomaisella huolella ruwettu auttamaan tämän tärkeimmän elanto-keinon korottamista, sekä maanwiljelys-kouluilla ja kirjoilla, että hyödyllisen opin ja walistuksen lewittämisellä maanwiljelijäin keskeen yhteisillä rahwaan-kouluilla, joita walistuneimmissa maissa jo on jokaisessa seurakunnassa ja jokaisessa kylässä. Mutta kuinka usiasti eikö wielä kuulla meidän maassa sanottawan: Mitä maamies tekee kouluilla ja opilla, oppiihan kyntämään ilmanki? — Tällainen puhe ei ole waan talonpojalle omituinen, se kuullaan usiasti herrasmiestenki suusta, jolloin se tawallisesti kuuluu näin: Maanwiljelykseen ei tarwita lukuja ja tietoja kirjoista, mutta waan woimuutta ja waroja, joilla sitä jokainen woipi parantaa. — Jokainen ymmärtäwämpi on warmaan helposti näkewä tälläisen puuheen perättömäksi.

1.

======= ======= ======= ======= ======= =======

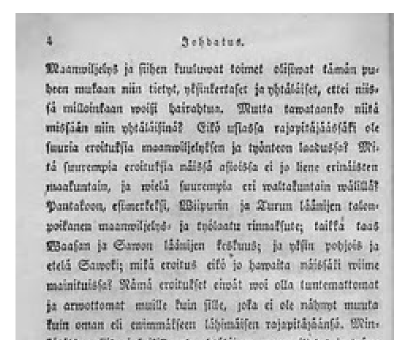
4

Johdatus.

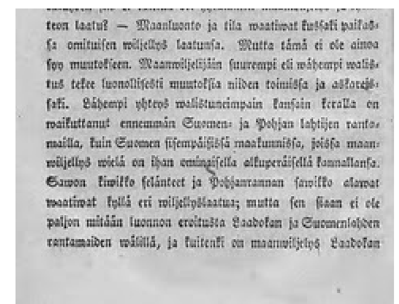
Maanviljelys ja siihen kuuluvat toimet olisivat

ja yhtäläiset, ettei niissä milloinkaan voisitämän puheen mukaan niin tietyt, yksinkertaset
hairahtua. Mutta tavataanko niitä missään niin yhtäläisinä? Eikö usiassa rajapitäjäässäki ole suuria eroituksia maanviljelyksen ja työnteon

laadussa? Mitä suurempia eroituksia näissä asioissa ei jo liene ennäisten maakuntain,

4 Johdatus.

Maanwiljelys ja siihen kuuluwat toimet olisiwat tämän puheen mukaan niin tietyt, yksinkertaset ja yhtäläiset, ettei niissä milloinkaan woisi hairahtua. Mutta tawataanko niitä missään niin yhtäläisinä? Eikö usiassa rajapitäjäässäki ole suuria eroituksia maanwiljelyksen ja työnteon laadussa? Mitä suurempia eroituksia näissä asioissa ei jo liene erinäisten maakuntain, ja wielä suurempia eri waltakuntain wälillä? Pantakoon, esimerkiksi, Wiipurin ja Turun läänijen talonpoikanen maanwiljelys- ja työlaatu rinnakkute; taikka taas Waasan ja Sawon läänijen keskuus; ja yksin pohjois ja etelä Sawoki; mikä eroitus eikö jo hawaita näissä wiime mainituissa? Nämä eroitukset eiwät woi olla tuntemattomat ja arwottomat muille kuin sille, joka ei ole nähnyt muuta kuin oman eli enimmäkseen lähimäisen rajapitäjäänsä. Min-

teon laatu? — Maanluonto ja tila waatiwat kussaki paikassa omituisen wiljellys laatunsa. Mutta tämä ei ole ainoa syy muutokseen. Maanwiljelijäin suurempi eli wähempi walistus tekee luonollisesti muutoksia niiden toimissa ja askareissaki. Lähempi yhteys walistuneimpain kansain keralla on waikuttanut ennemmän Suomen- ja Pohjan lahtijen rantamailla, kuin Suomen sisempäisissä maakunnissa, joissa maanwiljellys wielä on ihan ominaisella alkuperäisellä kannallansa. Sawon kiwikko selänteet ja Pohjanrannan sawikko alawat waatiwat kyllä eri wiljellyslaatua; mutta sen siaan ei ole paljon mitään luonnon eroitusta Laadokan ja Suomenlahden rantamaiden wälillä, ja kuitenki on maanwiljelys Laadokan

ja vielä suurempia eri valtakuntain välillä?

Pantakoon, esimerkeksi, Wiipurin ja Turun läänijen talonpoikanen maanviljelys- ja työlaatu rinnaksute; taikka taas Waasan ja Savon läänijen lestuus; ja yksin Pohjois ja etelä Savon; mikä eroitus eikö jo havaita näissaki viime mainituissa? Nämä eroitukset eivät voi olla tuntemattomat ja arvottomat muille kuin sille, joka ei ole nähnyt muuta kuin oman eli enimmäkseen lähimäisen rajapitäjäänsä.

Minkätähden siis ei kaikilla ole yhtäläinen maanviljelys ja työnteon laatu?

Maanluonto ja tila vaativat kussaki paikassa omituisen viljellys laatunsa. Mutta tämä ei ole ainoa syy muutokseen. Maanviljelijäin suurempi eli vähempi valistus tekee luonollisesti muutoksia niiden toimissa ja askareissaki.

Lähempi yhteys valistuneimpain kansain keralla

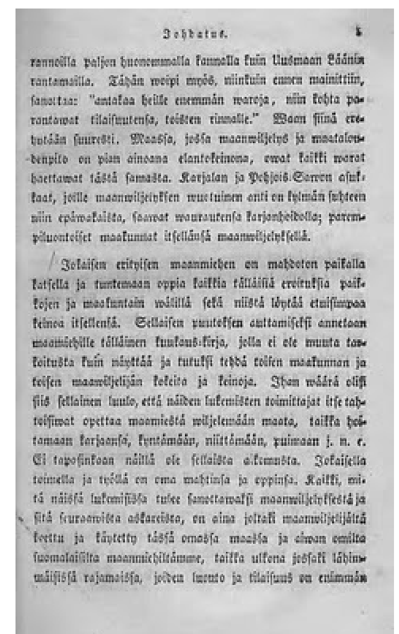
lahtijen rantamailla, kuin Suomen sisempäisissä on vaikuttanut ennemmän Suomen- ja Pohjan maakunnissa, joissa maanviljellys vielä on ihan ominaisella alkuperäisellä kannallansa.

Savon kivikko selänteet ja Pohjanrannan savikko alavat vaativat kyllä eri viljellyslaatua; mutta sen siaan ei ole paljon mitään luonnon eroitusta Laadokan ja Suomenlahden rantamaiden välillä, ja kuitenki on maanviljelys, Laadokan

======= ======= ======= ======= ======= =======

Johdatus.

5

Johdatus. 5

rannoilla paljon huonommalla kannalla kuin Uusmaan Läänin rantamailla. Tähän woipi myös, niinkuin ennen mainittiin, sanottaa: "antakaa heille enemmän waroja, niin kohta parantawat tilaisuutensa, toisten rinnalle." Waan siinä erehytään suuresti. Maassa, jossa maanwiljelys ja maataloudenpito on pian ainoana elantokeinona, owat kaikki warat haettawat tästä samasta. Karjalan ja Pohjois-Sawon asukkaat, joille maanwiljelyksen wuotuinen anti on kylmän suhteen niin epäwakaista, saawat waurautensa karjanhoidolla; parempiluontoiset maakunnat itsellänsä maanwiljelyksellä.

Jokaisen erityisen maanmiehen on mahdoton paikalla katsella ja tuntemaan oppia kaikkia tälläisiä eroituksia paikkojen ja maakuntain wälillä sekä niistä löytää etuisimpaa keinoa itsellensä. Sellaisen puutoksen auttamiseksi annetaan maamiehille tälläinen kuukaus-kirja, jolla ei ole muuta tarkoitusta kuin näyttää ja tutuksi tehdä toisen maakunnan ja toisen maanwiljelijän kokeita ja keinoja. Ihan wäärä olisi siis sellainen luulo, että näiden lukemisten toimittajat itse tahtoisiwat opettaa maamiestä wiljelemään maata, taikka hoitamaan karjaansa, kyntämään, niittämään, puimaan j. n. e. Ei [illegible] näillä ole sellaista aikomusta. Jokaisella toimella ja työllä on oma mahtinsa ja oppinsa. Kaikki, mitä näissä lukemisissa tulee sanottawaksi maanwiljelyksestä ja sitä seuraawista askareista, on aina joltaki maanwiljelijältä koettu ja käytetty tässä omassa maassa ja aiwan omilta suomalaisilta maanmiehiltämme, taikka ulkona jossaki lähimmäisissä rajamaissa, joiden luonto ja tilaisuus on enimmän

rannoilla paljon huonommalla kannalla kuin Uusmaan Läänin rantamailla. Tähän voipi myös, niinkuin ennen mainittiin, sanottaa: "antakaa heille enemmän varoja, niin kohta parantavat tilaisuutensa, toisten rinnalle. " Waan siinä erehytään suuresti. Maassa, jossa maanviljelys ja maataloudenpito on pian ainoana elantokeinona,

ovat kaikki varat haettavat tästä samasta.

Karjalan ja Pohjois-Savon asukkaat, joille maanviljelyksen vuotuinen anti on kylmän suhteen niin epävakaista, saavat vaurautensa karjanhoidolla; parempiluontoiset maakunnat itsellänsä maanviljelyksellä.

Jokaisen erityisen maanmiehen on mahdoton paikalla katsella ja tuntemaan oppia kaikkia tälläisiä eroituksia paikkojen ja maakuntain välillä sekä niistä löytää etuisimpaa keinoa itsellensä. Sellaisen puutoksen auttamiseksi annetaan maamiehille tällainen kuukaus-kirja, jolla ei ole muuta tarkoitusta kuin näyttää ja tutuksi tehdä toisen maakunnan ja toisen maaviljelijän kokeita ja keinoja.

Ihan väärä olisi siis sellainen luulo, että näiden lukemisten toimittajat itse tahtoisivat opettaa maamiestä viljelemään maata, taikka

hoitamaan karjaansa, kyntämään, niittämään, puimaan j. n. e.

Ei tapasinkaan näillä ole sellaista aikomusta.

Jokaisella toimella ja työllä on oma mahtinsa ja oppinsa. Kaikki, mitä näissä lukemisissa tulee sanottavaksi maanviljelyksestä ja sitä seuraavista askareista, on aina joltaki maanviljelijältä koettu ja käytetty tässä omassa maassa ja aivan omilta suomalaisilta maanmiehiltämme, taikka ulkona jossaki lähinmmisissä rajamaissa,

joiden luonto ja tilaisuus on enimmän

======= ======= ======= ======= ======= =======

6

Johdatus.

omamme mukainen. Jokainen lukija tutkikoon ja koitelkoon kuitenki tarkasti mikä näistä toimista ja kokeista voisi olla sovelias hänelle ja hänen tilaansa, ja mikä ei. Enemmän kuin missään muussa ammatissa kysytään maanviljelyksessä älyä ja toimellisuutta. Suurin löyhkö olisi se, kuka jokaisen uuden neuvokin eli sanoman jälkeen järkiään muuttasi kaiken entisen toimensa,

ensin koettelemata menestyykö se taikka ei, onko se sovelias siihen paikkaan taikka ei.

Tutkikaat kaikki ja pitäkäät se kuin hyvä on.

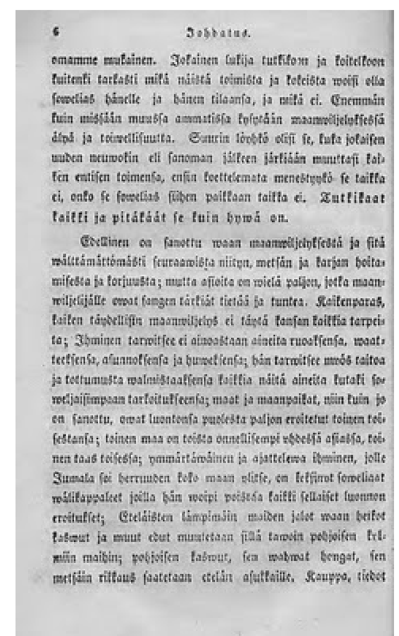
Edellinen on sanottu vaan maanviljelyksestä ja sitä välttämättömästi seuraavista niityn, metsän ja karjan hoitamisesta ja korjuusta; mutta osioita on vielä paljon, jotka maanviljelijälle ovat sangen tärkiät tietää ja tuntea.

Kaikenparas, kaiken täydellisin maanviljelys ei täytä kansan kaikkia tarpeita; Ihminen tarvitsee ei ainoastaan aineita ruoaksensa, vaatteeksensa, asunnoksensa ja huveksensa; hän tarvitsee mnös taitoa ja tottumusta valmistaaksensa kaikkia näitä aineita kutaki soveljaisimpaan tarkoitukseensa; maat ja maanpaikat, niin kuin jo on sanottu,

ovat luontonsa puolesta paljon eroitetut toinen toisestansa; toinen maa on toista onnellisempi yhdessä asiassa, toinen taas toisessa; ymmärtäväinen ja ajattelema ihminen, jolle Jumala soi herruuden koko maan ylitse, on keksinyt soveliaat välikappaleet joilla hän voipi poistaa kaikki sellaiset luonnon roitulstt; Eteläisten lämpimäin maiden jolot voon heikot kasvut ja muut edut muutetoan sillä lamoin pohjoisen kylmiin maihin;

pohjoisen kasvut, sen vahvat hongat,

sen metsäin rikkaus saatetaan etelän asukkaille. Kauppa, tiedot

6 Johdatus.

omamme mukainen. Jokainen lukija tutkikoon ja koitelkoon kuitenki tarkasti mikä näistä toimista ja kokeista woisi olla sowelias hänelle ja hänen tilaansa, ja mikä ei. Enemmän kuin missään muussa ammatissa kysytään maanwiljelyksessä älyä ja toimellisuutta. Suurin löyhkö olisi se, kuka jokaisen uuden neuwokin eli sanoman jälkeen järkiään muuttasi kaiken entisen toimensa, ensin koettelemata menestyykö se taikka ei, onko se sowelias siihen paikkaan taikka ei. **Tutkikaat kaikki ja pitäkäät se kuin hywä on.**

Edellinen on sanottu waan maanwiljelyksestä ja sitä wälttämättömästi seuraawista niityn, metsän ja karjan hoitamisesta ja korjuusta; mutta asioita on wielä paljon, jotka maanwiljelijälle owat sangen tärkiät tietää ja tuntea. Kaikenparas, kaiken täydellisin maanwiljelys ei täytä kansan kaikkia tarpeita; Ihminen tarwitsee ei ainoastaan aineita ruoaksensa, waatteeksensa, asunnoksensa ja huweksensa; hän tarwitsee myös taitoa ja tottumusta walmistaaksensa kaikkia näitä aineita kutaki soweljaisimpaan tarkoitukseensa; maat ja maanpaikat, niin kuin jo on sanottu, owat luontonsa puolesta paljon eroitetut toinen toisestansa; toinen maa on toista onnellisempi yhdessä asiassa, toinen taas toisessa; ymmärtäwäinen ja ajattelewa ihminen, jolle Jumala soi herruuden koko maan ylitse, on keksinyt soweliaat wälikappaleet joilla hän woipi poistaa kaikki sellaiset luonnon eroitukset; Eteläisten lämpimäin maiden jolot waan heikot kaswut ja muut edut muutetaan sillä tawoin pohjoisen kylmiin maihin; pohjoisen kaswut, sen wahwat hongat, sen metsäin rikkaus saatetaan etelän asukkaille. Kauppa, tiedot

======= ======= ======= ======= ======= =======

fa taidot, kirjoitus ja kirjan paino tekemät kolo ihmiskunnan ikään kuin yhdeksi yhteisyydeksi eli ainoaksi pereeksi, jolla on hallussa koko maailma. ? - Kuinka tarpeellinen siis ei ole jokaiselle kansalle, jokaiselle kansakunnan jäsenelletietokaikista naiSta asioista, joiten kautta kaikkein mainittujen etujen nautinto voitetaan l Kuinka onnettomaan tilaan eikö lankea,

se kansa, joka sn huolimattomana kaikista sellaisista astoista!

Tällä el kuitenkaan sanota että jokaisen maamiehen pitäisi, pait maanviljelyksen toimia, yhtäaikaa tuntea ja harjoittaa kaikkia maailman tietoja ja taitoja; ei millään «luotoa: tällä selitetään'maan sitä, että kukaan kansakunta ei voi luettaa valistuneeksi ja simistyneeksi , ennen kuin koko ihmisyyden yhteinen tieto ja taito siltä on niin omistettu,

että jokainen sääty, ylhäisestä alhaiseen, on saanut tarpeellisen jsoveliaan osan niistä, luontonsa ja tilansa mukaisesti. Silloin vasta on valislns elävä ja totinen; silloin vasla on se Voimallinen antamaan kansakunnalle ja sen kaikille säädyille kalleimpia etujansa; silloin vasta on valistus lal»tava ihanan hedelmän ja tekemä sen Viljelijät onnellisiksi.

Maa avaa povensa ja tarjoo pellosta, niitystä ja metsästä rikkaan varan joka vuosi lisäntyville asukkaille, yrttiiarhasta monenlaisten hedelmäin maun ja lukemattomain, kaikista maista koottujen, silmää ihastuttavain kukkaisten loiston; muorista ja maan sisuksista korvan raudan, notkian vaskekirkkaan hopian, kalliin kullan ja loistamat kimet;

vuoret ja mäet siirtyvät avaten uusia, lyhempiä kulku-teitä; luonnon voimat tekevät vähään aikaan saman työn, johon tuhanten

======= ======= ======= ======= ======= =======

ihmisten voimia ja paljon aikaa karmittiin; ihmisen ruumillinen työ vähentyy päivä päivästä ja hengellinen toimensa lisäntyy, valistus viepi häntä tällä tavoin aina likemmäksi maallisen tarkoituksensa päätä, muuttaa häntä lähemmäksi ja lähemmäksi hengelliseen olentoonsa, ja vasta sellaisena on ihminen täydellisesti tulema Jumalan kurvaksi ja maaherraksi.

--

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

1849-01-00 02 Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

Jokaiselle on tuttu se asia, ettei minkäänlainen maanviljellys menesty ilman sitä vastaamaa niittyä ja tarjanruuvasten tasvattamista. Kuitenki on lama haara maanviljellystä isänmaassamme vielä enimmän huolenpitoa vailla.

Wrhillä eroituksilla tavataan vielä tuskin koko maassa muunlaisia kuin luonnollisia niittyjä, se tahtoo sanoa» sellaisia notkomaita, jolka metsästä kerran raivattuina, eli lorroesta ja suosta roattuina, jätetään niittymaiksi, ilman muuta korjaamista, kuin vaan sitä, että vähintäin heinänkasvun ajan pidetään aidassa.

Tällaiset niityt ovat kuitenki harvoissi»

paikoin kauivemman ajan hyvänä. Ainoastaan Pohjan- ja Suomen-Lähtien sekä Laadogan rantamailla lamataan suurempia alangolta tällaista iäti kasmamia niittymaita; munalla löytyy niitä varsin vahälta. Sisempäisissä maakun-

======= ======= ======= ======= ======= =======

nissa ovat vaan uudis-raateet ja raiviot kiitettäviä heinämaita.

Sitä vastoin tavataan siellä taikko suuria korpialangolta heinämaiksi jätettynä, jotka sellaisina hyödyttävät varsin vähän, taikka taas aivan kaitoja notkoja, jotka kasvavat vaan kehnon jäkköheinän ja kuivina kesinä eivät tuo paljon mitään. Wiimelaatuisia omat niityt etenki Savossa ja Saima-vefistön tienoilla Wiipurin Läänissä,

kuin myös osittain pohjais puolella Hämettä ja Itä puolella Waasan Lääniä. Tälläisillä niittymailla on peltoviljellys luonnollisesti ollut marsin huonolla kannolla ja maomiesten täytynyt paraastaan luottaa metsäraateesen, kaskiviljellykseen, joka mainituilla seutuin on vieläki porasna viljellyskeinona.

Tällainen, maaviljellys on aikoinaan ollut sangen edullinen ja antanut viljelijöillensä jvnkuloisen vaulauden, yhtaikaa kun se on muuttanut laajat sydänmaat ja usiasti laihot hiettatoutoot viheliäisiksi torjonloitumitsi jo melsän hävittämisellä tehnyt moon lämpimämmäksi. Mutta niin etuisa tuin tämä viljellysteino on ollut entisinä aitoina,

jolloin maassa oli vähemmän asukkaita, niin mahingolliseksi ja maha etuistksi muuttuu se kansan lisäntyessä maahan.

Sen todistamiseksi ei tarrvita muuta tuin näyttää joitakuita esimerkkiä sellaisista maakunnista, joissa koskilviljellys jo on mennyt ylimääränsä. Katseltakoon muutamia

pitäjiä elelä Savossa, niin kuin esim. Mikkelin, luvan, Rantasalmin, Kerimäen pitäjiä ; myöski Pohjois puolla Wiipurin Lääniä, niin kuin: Ruokolahen,

Jääsken,

Räisälän, Hiitolan, Kurkijoen ja Parikkalan pitäjiä. Jo ensimäinen silmäys näihin

======= ======= ======= ======= ======= =======

seutuihin, näyttää mihin ylimääräinen kaskilviljellyZ aikaa' myöten on saattama kaikki nämä maakunnat. Harmoissa pailoin saamat asukkaat näissä enää sellaista metsää kaskeksi, joka palaisi omilla puillaan. Usiamman täytyy sen siaan hankkia puut muualta, monesti peninkulmien takaa ja sittenki ostamalla. Tällä tamoin hävitetään puut ti maan laskimailta vaan sellaisiltali mailta,

joista ei «le kelpoa muuksi kun metsän kasvatlamiseksi, ja jotka kerran paljasteltuna, satoihin vuosihin eiväl luo mitään hyötyä. Maamies sanoo kyllä ettei vielä ole vaaraa poltto puista, kun metsä muka toisia kasvao. Mutta se jo on varmasti keksitty temppu, että usiasti koskena polrettu ja liiaksi viljelty maa viimein ei ota lasvaakseen metsääkään.

Monessa paikoin Savossa ja Karjalassa nähdään ahoja ja varvikoita, jotka moneen vuosikymmeneen eiväl ota muuta kuin hienoja vaivaisleppiä, jotta tavallisesti kuivaavat ennen tuin pääievät miehen?

tään korkuisiksi. Koivupuuta sellaisissa paikoin nähdään harvoin. Minkälaiseksi ovot nämä paikat tulemat vielä muutamia kertoja pölkyillä vierretlyä ja poltettua ? Se on ainoki vaimo, että tällainen luonnoton on jo monessa maakunnassa hämittänyt loilen rakennus puun, «si- assa jo polttopuunki, ja sillä tavoin tehnyt kansan elämän sellaisessa maassa,

jossa 8 kuukautta vuodessa täytyy lämmittää huoneita, sangen vaivaloifeksi. Mitä on se aikaa myöten tekevä, jos ei muutosta maanviljellys -keinossa lapahdu?

Huoneet kyllä saadaan kivesläki, vaan millä ne pi, detaan lämpiminä? Is kun puu on hankittava peninkul

======= ======= ======= ======= ======= =======

mien takaa, milloin on aikaa muihin talon askareihin? millä tamain voidaan tarttua parempaan miljellyskeinoon , joka maatii huolen pitoa talvellaki, mutta joka kuitenki tarjoo vakavamman elantokeinon kun 'kaskenviljellys! Jokainen toimellinen maamies on valmaan jo ammoin tuntenut näiden kysymysten tärkeyden. Usiampi jo on havainnut tasklviljellyksen

vahingollisuuden maalle,

vaan horvot ovat vielä löytäneet «nitään mahdollisuutta sen pois jättämiseen.

Peltoviljellys vaalii suurempaa karjaa, ja sentähden lan»'- umpia eli parempia heinämaita. Missä tilaisuutta on näitä' laajentaa, siellä se ennen eli myöhemmin on tapahtuvaki; vaan sitäki on Harmoissa paikoin niissä maissa, joissa taskilviljellys on tavallisinta. Entisten niittyjen parantaminen on siis näille oleva päähuolena ,

ja suurimpana välikappaleena parempaan maaviljellyslaatuun. Tekosonnan, tateen toimellisempi käyttäminen on sitä lähin suurimmasta armosta.

Tässä kerrotaan mitä toimellisimmat maanvihelijäl sekä Suo- messa että ulkomailla ovat näissä aineissa kokeneet ja hyväksi löytäneet. Toimellinen talon haltia on näkemä mikä siitä sopisi hänen tiluksillensa ja mitä nämä kokemukset »yleensä voivat neuvoa ioistUaisten tilusten viljelijöille.

Niityn parantaminen toimitetaan usiammalla eritavalla, erinäisen maalaadun ja tilaisuusten mukaan. Näistä on erinomlttain kolme laatua mertitlärrää jotta tutin maalimat erilaistn parannuskeinonsa , nimittäin 1) Kuivat jäkkö-

======= ======= ======= ======= ======= =======

eli jussikko-niityt; 2) Kuivat suoniityt; 3) Vetelät suoniityt, hetteet ja hyllyt.

1) Jäkkö- eli Jussikkoniityt.

Yleiseen on se suuri vita maanviljellytstssä että sellaisia maita, kun tavalliset jätköniityt, täytetään niittymaiksi. Ne ovat aina hoitlapintasia jo luimio, mutta pian jokapaikassa hyvä pohjaisia, usiasti solmktomoita, jotka viljeltyinä usiammin olisivat paroimpio peltomoita. Nämä niittymaat voivat myös Harmoin jolloi edulla saatoa alinomaisiksi niityiksi.

Pion ainoa keino niiden parantamisten on solmittaminen. Tämä sonnittomhien ei kuitenkaan tarvitse olla väkevä sitä nähden luin se aikanaan on lisäämä sonnitusainetta. Kun pelto, riistan kasvussa, . tavallisesti antaa vähemmän kuin ottaa sonitus, ainetta, niin antavat sitä vastoin sonnitetut niityt, suurem- malla tasivullansa sonnitulsen,

lannottamistn, perästä, talsi fenmertaa takasin luin niille on annettu. Epäilemättä lisätään siis paljon enemmän sonnan, lannan eli tateen saantia sillä, että solmitetaan niittyjä, ja usiasti on niityn sonnittamifella saatu pellotki voimaansa, missä se sitä ennen oli mahdotonta.

Ettei tätä keinoa jo ole yleisesti lamaksi otettu, , tulee varmaan siitä, että ensimäinen

tateen eli sonnan lisäys on työläs ja että sen hyödyllisyys nähdäänvasta usiompoin vuosien tuloksesta. Waan siinä on kuitenkin rikkaus, joka

6

ja ? vuoden kuluessa tulee kolme ja neljä kertaisesti lasvamaan, ja antaa sellaisen voiton, että se monenkertaisesti palkitsee stn kulungin joka siihen ensikerran pellon «Vahingoksi pannaan.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Aika, jona niityn solmittaminen tapahtuu o, 'i välittû tilaisuutta ja maan paikkaa myöten. Murusonta jo loikki palanut hieno tade on porosta hajoittaa niitulle syksyllä taimen ala, taikka taimella märällä ilmalla lumelle, että mätivesi sitä paremmin juoksisi heinän juuriin, ja maa tulisi läpi sonnitetutsi. Näin tehtäköön vaan tosa'silla tuivilla niityillä,

jotka eivät syksyllä eikä leväellä tule jollain tavalla v»den ala, jollain sontavesi juoksisi pois ja koko työ menisi turhaan. Wiettäville ja tuoreille niityille on paras lemittää sonta ja tade kohta heinän lyötyä lailta noin syyskuun alussa, jolloin sonta ehtii setautua moan kanssa, ennen kuin syys sateet jo tolvivesi soapi sen huuhtoneeksi pois.

Kot»mus on näyttänyt tämän ajan olemon soveliaimman ja pa, roite vaikuttaman. Kuta vanhempi niitty , sen enemmän pitää sonnitettoman. Korkeimmille paikoin pannaan myöl enemmän todetta kuin atomille.

Niityille on paras panna hajonnutta muralloo sontaa, etenki sitä jota kerätään läävän jo tallin edestä, lorjapihoisto ja maanteiltä. Tästä viimeisestä on erittäin muistutettama maamiehillemme, kuinka monta talvitietä, joilla enenu män ajetaan ja joihin teväellä karttuu jo hyvä läjä oirvollista todetta niityille pantavatsi,

ei jätetä niinikään tostematta.

Mitä rikkaus eilö lasketa niin veteen, ilman täyttämättä.

Kevät aitana olisi kyllä oikoo ennen jään huononemista haromalla koota sonta kaikilta talvileiltä ja vetää niityille. Usiasti läypi talvitie niityn holki. Silloinkaan ei oteta vaimoksi hajottaa tielle karttuma soilta ympäri niit-

======= ======= ======= ======= ======= =======

tyä, vaan jätetään paikoilleen. Tienpaikka saapi sillä tavoin kyllältä väkeä, mutta se on ajoissa poljettu niin kovaksi taikka saanut

liiallisen voiman, että sekään sillä tavoin ei kasva joka kesänä kunnollista heinää; ja jos kasvasiki, niin sellainen juova ei voi antaa suurta hyötyä. Ulkomailla, missä pellonviljellys on korkeimmillaan,

kerää jokainen maamies kaiken sonnan kesämaanteiltäki tarkalleen pois ja saattaa tunkioonsa.

Myös löytyy talossa kaikellaista rikka ainetta, joka niityille on varsin sovelias tateelsi, niin luin lastut, hajotetut lurrvet katot, ja kaikki pihalle lellyvät rilat, ruumenet, heinä ja olli, korsun pohjaan kertymät rikat j. s. , jotka eivät ole hyvät viedä pellolle, sentähden että niissä on paljon ruhlonsiemeniä.

Koikelloinen tuhto jo poro,

lipiän poro, noki, mesilommiton jo järvien pohjalökä, ojista mistottu muta, toitli sellainen on niityille erinomaisesti hyvä tade ja lannotuS, joista jokaisen maamiehen tulisi voariottaa. Missä tilaisuus myöttaä piiäis lääluäslä, tallista, ja karjapihasta, myösli korleil a vuorilta ja mäkilöiltä juoksema sade ja kevät vesi johdatit aman niitylle;

Ne ovat näyttäineet aina sangen voimaltaiksi.

Kuivia niittyjä on myös sonnitettn olkiselaistlla sonnalla, jola hajotetaan ennen talvea niitylle. Tällainen sonta suojelee kemäellä heinän lasvon levät poudalta ja yökylmiltä, ja tuottaa usiammin oivallistn lasvun. Kun heinä on päässyt jo hyivälle alulle, hararooidaan tällainen sonta jälleen koloon, ja voidaan viedä pellolle eli tunkioon.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Mutta usia niitty on niin kaukana metsässä , ettei sonnanveto totoa sinne talmisena aitana ole mahdollista.

Monella talolla on 10 ja 15 virstan totona niittypalstoja jolta usiammin esinnä muita vaatisnvot poronnusto. Talloisille niityille, jos ovat fuivot jussitot, telvaa m»)ös vetää mutaa, jonka pitää olla sitä ennen haudutetun suurissa läjissä eli to'oissa. Muto hojotttoon sitte, somotektuin sonnosto on sanottu , sytsyllä niitylle ,

enimmäkseen sormen pokiuudetto. Tolmi painoa mudan aivan heinän juurihin, jotta siitä saamat uuden voiman, ja heinän tasvu virkistyy nähtäväsli jo ensimäisenä kesänä. Raamaan sonnalla niittyä Väittäessä, on lylläksi puolen sormen paksuus sitä niittylle tevitetlynä. Lampaan sontaa tarmitste vielä vähemmän.

Tässä mainittu niityn parannuskeino on kaikista huokein ja yksinkertaisin, sillä siinä ei tarmita mitään erinäisiä neuvoja eitä työkaluja; pääasia siinä on sonnan saalis.

Mao tosvoa oino täytensä, kun st vaan terran

on sellaisessa voimassa ja lilassa että kasvut siinä voimat menestyä. Mutto toikki heinänlaotu ei ole yhden orvoisto eläi, men ruokana, eikä taas loikki ruoholajit poroossokoon maassa tuo saman verran heinää : toinen tasivi on raistosampi toista. Sentähden omat loimellisimmot maanviljelijät ei maan sonnittamistlla,

lonnottomisiUo, tateella toteneet parantaa ruohon kasvun niityissä, mutta yhtaikaa pitäneet huolen saada niityillensä parempia ruoholajia. Täta tehdään niityn kylivämisellä heinän simenillä. Tällainen tylvaminen voipl 2.

======= ======= ======= ======= ======= =======

myös yhdistettää «Mämainitun parannuskeinon kanssa, silla tavoin, että heinän siemenet ensin hiekkaan, tuhkaan eli vaan multaan sekoitettuna kylmetään niitylle, tavallisesti noin leitvistän verran tynnerialalle, jonka jälkeen sonta eli lanta hajotetaan päälle. Muutamat ajamat niityn ensiksi rauta astumalla (äkeellä,

karhilla).

Tällainen menetys antaa aina Varmemman voiton, ei vaan heinäsaaliin paljoudessa, vaan myös heinälaadun suhteen, liiaksiki jos usiampiaruoho-laatuja sekoitetaan. Kulmille jussitto-niityille, sonnanala kylmettynä, ovat oivalliset laitti. kastikas-heinä (kastekorret), punanen sekä mallia apilas, j. s. Jos taas niitty on savitto-jälköa,

niin ovat sekä «pilaat, että puntaripää ja hiirenhäntäheina oivalliset ruoholajit, jotka lannotetussa niityssä antamat hymän tuloksen 6, 7 ja 8 vuotta yhdestä lylvökstsla.

Etempänä tullaan puhelemaan usiammista ruoholajista, joita niityiksi jätettälviin maihin on tamallinen kylmää.

Toinen työläämpi, vaan sitä varmempiki keino, kuivaa niittyä parantaa , on sen ottaminen pelloksi. Kellä on lähellä kartanoa avara jättö-nurmi , joka niittynä antaa marsin vähän hyötyä, tekee aina paraite, kun kyntää sennurin.

Tällainen nurmen viljeleminen toimitetaan huokeimin jseuraamaisella tamalla: Syksyllä käännetään nurmi valtilla, taikka sen puutteessa atralla nurin; Keväellä lylvetään siihen kauraa, joka mullataan vaan astumalla (karhilla, haralla).

Jos maa on paksu-pintainen eli Vähintäin on Vaaksalta ruokamultaa ja hyvä savi-pohja, saattaa se kauran perästä jättttääkesanneksi, ja seuraan:ana syksynä pantaa ruksiksi.

======= ======= ======= ======= ======= =======

17

Kun ruis on päässyt jo hyvälle oraalle, fyllvetään siihen hyviä heinän siemeniä (apilalta ja puntaripäitä, hiirenhäntiä) noin 12 - 16 naulaa eli huonommalle maalle le! viskä tynnerinalalle, jonka jälkeen vierretään vaan pölkyllä, sillä ne hienot heinän siemenet eimät siedä tulla niinkään syvään kuin astuva ne peittäisi.

Seuraavana kesänä leikataan ensin ruis jo sen perästä niitetään heinä.

Jos on kylmetty apilalta ja puntaripäitä sekasin, niin antavat etenki pilaat tänä kesänä paraimman tuloksen, tulemana kesänä jääpi kolo paikka heinämaaksi, ja jos maa on luonnostaan multama ja ei liioin kuima, kestää tällätomoin viljelty niitty kolme, neljä ja viifiki vuotta hyvänä. Muutamat ovat kulväneet apilaan vasta keväellä ennen lumen lähte-

mistä rukiin oraosen, joka lumen lähdettyä sitte pitää pölkyllä vierrettämän; taikka kaurasänkeen tehneet sturaavai- sena kesänä otran, ja sen oraasen kylväneet heinän siemenet.

Kuitenki ovat usiammat havainneet valmommaksi tylväa heinän siemenet syysriistan kanssa. Ensimäisenä kesänä on, pait riislaa, tällaisestä kylmöksestä niitetty 70 - 100 ja 180, toisinaan 340 leimiskää heinää tynnerinalalta. Seuravina kesinä on lyllä saalis paljon vähentynyt, vaan se on kuitenki kouvan aikaa antanut enemmän kuin tamallinen jättö,

joka monesti ei anna tynnerinolata kuin 5 ja 10 leimiskää.

Avarnmpi jättö-niitty on paras jakaa usiampaan palstaan, joista joka vuost käännetään yksi nutin; sillä tavoin saadaan alinomaa uudistettu apilas niitty, yhtaikaa kun riistan kylvöä saadaan lisätyksi. Lisätty heinän saalis

======= ======= ======= ======= ======= =======

18

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

. antaa tilan lisätä kaljaa ja silla taas sontaa niin paljon etta niittymaalleki rukiin ala ulottuu panna tadettaa. Sekä riistan saalis että niityn-parannuK on nain tulema monta kertaa varmemmaksi, silla sellainen kerran hyvasti sonmlettu ja sitte kylmetty niitty on nähty pysymän hymässa kasmussa , 8 ja 10:ki vuotta peraksyte.

.

Joka pitemmäksi ajaksi tahtoo kylmää miljettyä niittymaata, sekoittakoon usiampia heinän laatuja yhteen. Apilas hamiää kahden ja kolmen vuoden Puntaripää eli hiirtnhäntä-heinä, kastekorsi, kastiLainen, karmaheinä, misheinä ja sellaiset, teslavat noin 8 ja 10 vuotta.

Ruotsissa kylvää usiompi apilaan siemenen

aikaisen otran kanssa kemäellä. Otra kylmetään silloin horroemmoksi tovallisto, jo sen kylmettyä setä mullattua kytvetään apllaat päälle, jonka jälteen teviästi astuvoidon eli vierretään jyrällä ladalla (pölkyllä). Jos ilmat omat sateiset, niin annetaan otra päistä noin parin sormen pituiseksi ennen kuin heinän siemen kylmetään,

jota silloin aina jyrällä vaan mullataan, niin kun otran oras muutenti aina lälläisenä vierretään jyrällä. Myös saattaa etenki hiekkaiselle maalle kylmää apilasta tattarin sekaan , jossa se menestyy oimallisesti. Kun apilasta eli muuta ruuaskosvuja on kylmetty jonku muun riiston , niin kuin otron, rukiin eli tattarin keralla,

ja näiden pois otettua edelliset eimät pariin viikkoon taikka noin Syyskuun keskitienoihin eivät ole kosvanett

======= ======= ======= ======= ======= =======

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

19

nntettäväksi, s. o. z eli Z kyynärän korkuisiksi, on parasta syöttää paikalla raavailla aina Syyskuun loppuun asti, luitenlaan el sateisella ilmalla, jolloin heinän juuret liian paljon poljettaisiin.

Tätä viime mainittua niityn parannuslaatua, (nimittäin riistaksi viljelemisellä) vastoin voipi syystä kuitenki sanottaa, että se liian paljon vaivutta maata, etenki, kun ei edes toisen viljan alle panna todetta. Sentähden on koeteltu malkaan saattaa vanhan niityn patannusta vielä oikoisemmin ja vähemmällä maimalla sekä ajalla,

ja kuitenki kyntämistlläuudistettun a. Sellainen parannus toimitetaan seuraavaisestil Kun niitty syksyllä on kynnetty nurin, ja kaannetpt turpeet seuravaisena levännä ovat pöyhöttyneet, niin että ne astumalla (karhilla, äkeellä) antavat hyvästi multaa, lylvetään siihen 12 lappaa hiirenherneitä ja lalsi sen vertaa kauraa tynnerin alalle,

jotka mullataan astuvalla eli karhilla.

Kahdeksan eli Neljätoista päivää sen perästä lylvetään sama paikka hyvillä heinän siemenillä, tavallisesti 24 ja

32

naulaa timotei eli puntaripääheinää ; jos tämä sekoitetaan apilaan siemenen keralla on se sitä parempi, jolloin 14 naulaa timotein siemeniä otetaan pois jokaiselle naulalle apilasta.

Koko niityn parannus on tällä tehty, ja enfimäistksi vuodeksi jo Voitettu lisä heinän saaliissa, sillä kaura ja hiirenherneet niitetään vihantona, juuri silloin kun Viimeinen paraillaan kukkii. Jos maa on luonnostaan hyvä ja ilma

======= ======= ======= ======= ======= =======

somelias, voidaan «nsimoisenä lesäna otloo koksi niitosta, jolloin viimeiseen jo saaooon opiloitoki. Nämä ruoholajit antamat sitte monena vuotena peräkkäin hyvän tuloksen.

Tällä tavoin saavat heinäsiemenet erinomaisesti hyvon kasvun sen ilmon lautta, . jola pääseeniihenensimäisen hiirenherne ja laura niitolstn perästä. Jota vuosi voidaan näin p. irantoo jotuu osa niitystä-, . Jos on voro yhtaikaa myös lannottaa, niin tulee saalis luonnollisesti sitä suuremmaksi, mutta ilman sitäkin kasvavat setä hiirenherne (vitter!

),

kaura ja timotei eli puntaripaä, vihantoina niitettäväksi, oivallisesti kaikessa äsken käännetyssä ja vaivuttamattomassa nurmimaassa. Kuta vahvempi nurmen juuri on nurinkyntäissä, sitä paremman kasvun se tuottaa jo sitä helpompi on se jälleen kääntää. edulla moipi siis 5 ja 6 vuoden perästä sama niitty jälleen käännettä.

», jolloin mädännyt turvet ajaa saman asian kuin sonla, j5niitty sillätavoin tulee itsekauttansa pidetyksi moimassa ja antaa alinomaisen rikkaan tuloksen.

Ennen kuin tylvetty niitty jälleen käännetään, on paras antaa viimesen vuoden kasvun tulla siemenelle, ettei tarmittaisi ostaa uutta siementä. Näin viljeltyä maata luullaan ei olevan hyvän syöttää karjalla ennen kuin viimesen vuoden niitolstn perästä.

Tämä niityn parannuskeino on koiteltu suurella edulla

11

vuotena ja antaa tilan lisätä voimaa pellolle, eikä ota aikaa ja työtä niinpaljon kuin riistan kasvattaminen niitty.

======= ======= ======= ======= ======= =======

maalla. Tämän keinon kokenut sanoo ettei paitsi soveliasla vuoroviljellyslä, jolla viljeltävät tilukset yhtaikaa pannaan, viljanlasvantoon, ole mitään vormempoa ja helpompaa . keinoa riistan ja heinän tuloksen lisäämiseen ; ja että tästä viljelyskeinosta er ole enää kuin vähäinen askel yleiseen vuoroviljellytsten.

Suurin puutos, jola estää maanmiehijämme käyttämästä tässä annettuja niityn parannuskeinoja, on marinaan siinä, ellei maassamme ole yhteisempiä heinäsiemenen myömä paikkoja, ja jos olisikin, niin on usiampi maanmies lukeva siementen hinnat liian kalliiksi. Mutta tämänkin puutoksen 'voipi toimellinen maanmies auttaa helposti ja ilman

mitään Munkia.

Heinäsiemenen lerrääminen on matsin helppo asia lun voan otetaan vaarin, mitä luonto siinä tarjoo. Kuin terran tietään millä ruoholajit ovat karjan ruuaksi ja niityn lasvuiksi soveliaimmat, niin etsitään ne jokainen valmistumisensa aikana, jola sattuu erilasille joitaluita päirviä eli viikkoja, ennen laitta myöhemmin,

usiammat kuitenkin elokuussa,

niin kuin apilas , kastikas , timotei eli puntaripää (hiirenhäntä) j. s.

Missä enemmän lasmaa yhtäläistä ruohoa, saattaa sen valmistuttua niittää ja hajottaa johonkin luivaan palkkaan, jossa sitä toisinaan pöyhötellään.

Tarpeeksi kuivattua puidaan heinistä siemenet, jotka säilytetään pussiloissa kulmassa paikassa lalven yli. Näin kerätty heinäsiemen tulee vähä» . < kulungilla hankituksi; ainoastaan

======= ======= ======= ======= ======= =======

22

Hapene heinijen käyttäminen vuoteeksi.

niin Valmistunut heinä tulee vähan pilalle. Waan tallälseksi tarpeeksi ei huoli valita niityltä, mutta paremmin kerätä heinäsiemeniä pellonpientarilta, ojareunoilta ja muilta joutopaikoilta, joissa usiasti losvaa tällaisiä hyviä ruoholaatuja.

Jos ei tällätavoin kartu siemeniä juuri niityn lytvämiselsi, niin saadaan sillä kuitenkin alku, joka voipi toimellistlla käyttämisellä vuosi vuodelta lisättää kunnes niitä karttu tarpeeksi. Myös on tamallista kerätä heinäsiemeniä heinä plelesten ja latojen pohjilla kemäellä, jotka kylmetään niinkuin ylempänä on sanottu lumelle sillä niityllä,

jota«illtahotaan parantaa.

Etempänä tässä liljassa annetaan tarkempia tietoja erinäisistä ruoholajista, jotka omat tutut paraimmiksi niittykasvuiksi.

(Jatketaan Seuraavassa vihkossa.)

Hapene-heinijen (meri hapenijen) käyttäminen vuoteenksi ja istuinten sisuksiksi.

1849-01-00 03 Hapene-heinijen käyttäminen vuoteeksi ja istuinten sisuksiksi

Hapene-heinijen (meri hapenijen) käyttäminen vuoteeksi ja istuinten sisuksiksi.

Wuoteeksi on tavallinen pitää jouhilla täytettyjä madrassija j. n. e. Mutta kun nämä ovat liian kalliit, niin pitää köyhempi rahvas niinkuin talonpojat yleiseen, joilla ei ole varaa höyhen ja jouhi vuoteihin, tavallisesti heinillä

======= ======= ======= ======= ======= =======

ja istuinten sisuksiksi.

23

täytettyjä säkkiä taikka vaan pitkiä olkia vuoteinansa.

Mutta hei. iät mureneemat pian ja oljet litistyymät tomatsi.

Sentähden on haettu parempia aineita, jotta yhtä helpot saada, paremmin vastaisivat tarkoituksensa. Tähän ei ole lamattu mitään someliampaa kuin hapenet, meri hapenet (Xozter» murin» eli ruotsiksi bandtången,) jonka käyttäminen siksi oli tullut tutuksi Tanskan maassa ja sitte sieltä lemennyt Ruotsin maahan. Emme tiedä lieneekö tämä keksimys Suomessa vielä missään paikoin tunnettu.

Hopeneheinä kasvaa meren rannoilla, matalissa muta lahtiloissa ja tamataan sekä Suomen että Pohjan lahtijen rannoilla yleisesti.

Jos järroissä ja maavesissä, ympäri Suomen, vavat hapenet, eli sen nimelliset alan hapset, jotka ovat yhteisesti tunnetut, ovat samanlaatuiset kuin mainitut meren hapenet, sitä emme voi sonoo. Kokemus voinee sen näyttää poraile. Muuan Ruotsalainen maanviljelys sanoma mainitsee tästä kasvusta seuravaisesti: Hopene-heinä eli meri-hopene kosvoa meren pohjassa,

revieään sieltä irti aalloilta ja ajetaan rannoille , usiasti suurihin totoihin. Ruotsissa kattavat meren rontoloiset lällä heinällä huoneitonso. Nsten lannalle ajettunna on hopene-heinä vihanto, pitkinä yhtäleviöinä, hoikkina, nauhan laisina lehtinä, jolloin raavaat syömät sitä mieluisasti. Kul- vana on se mustan-ruskia,

kuiva ja jäykkä, niin kuin koitti hapen-heinä, jonka tähden st nimhyvin voipi käytettää jouhen asemesta. Sitä käytetään myös lasi-ja llistalli-astiain

======= ======= ======= ======= ======= =======

24

Hapene heinijen käyttäminen vuoteeksi.

Mpärlllä niitä kuljetettaissa , jossa ei mikäänmuu aine ole niin pitämä ja somelias. Hapenen mahmulls tulee siitä että sen päällys on ikään kuin termottu, jonka tähden sitä Suo-

messa paikoin nimitetäänli term ahe inälsi, se kestää siis kauan aikaa mätänemältä ja käytetään siksi huonein kattamiseksi.

Kuin hapen-heinä luonostansa on silliä ja taipuma suortumiin, salnnte tlnn jouhi, ja luin se painaissa antaa Ryttä ja samassa ottaa entisen muotonsa, pitämä kauan tällaisen luontonsa ; ja kuin se helposti ei kostu eikä koskaan Utnmeldu, niin on tuskin mitään fopivaisempaa ainetta vuoteihin ja istuinten sisukseksi, kuin tämä heinä.

Hapenia ei ole tarvis kuitenkaan tätä varten kerätä merestä ja jänvistä , sillä niitä ajaa tuuli ja laineet sekä keväellä jäät suurissa vihkoissa rannoille, joilta ne ovat soveliaimmat koota. Mutta sellaisina ne eivät kuitenkaan vielä kelpaa käyttää vuoteeksi ja päänalaisten sisukseksi, silla Mlssir on' tavallisesti silloin paha haju ,

joka tulee pienistä kuolleista vesi elämistä. Haveneet ovat siis , ennen tuin niitä täytetäekll mihinkään tarpeeseen, visnsli puhdistettenvat kaikista vieraista aineista , ensiksi sillä tavoin että ne lnivattuna selvitellään pioittain jo puistellaan hiekasta ja l«- --vas ta; sitte lioitetaan puhtaassa vedessä, jota muutetaan lalsi eli kolme kertaa.

Koko tällainen lioittamme» maatii enimmäkseen pari muorokautta ja moipi tapahtua jossai juoksemassa joessa eli virrassa, taikka niiden puutteessa soveliaissa

======= ======= ======= ======= ======= =======

ja istuinten sisuksiksi.

25

astioissa. Liotuksen ja huuhtomisen perästä levitetään ne nurmelle luivomoon, johon tarrvitaan parin poutaista keso päivää. Sadetta Woin ei ole tarvis varata, sillä se ei tee mitään vahinkoa jos lestäsi pitenpäänli.

Heti luivatva ovat Hapeneet valmiit läytettäväksi mainittuihin tarpeesiin. Wuoteitten ja päänalaisten täyttelsi pantaissa tarmitaan vaan 2 leiviZlää hapenia siihen mihin tarmitaan 3 leiviskää jouhia ja larvoja. Walmistus tapahtuu muutoin yhtäläisesti luin jouhi ja karma täytteessä, ja toimitetaan satulan teliöiltä.

Hapenien keräämisessä ja myömistssä on siis ranta-osu? kaille ympäri maan oimallinen elantokeino, pait sitä että kaikki meren rantalaiset saamat vuoteensa ja istuimensa pehmennetyksi ilman mitään kulunkia , sitä mastoin kuin tähän asti joka vuosi suuret summat maksetaan ulkomaille samaan tarpeeseen tuotettavista jouhista ja höyhenistä.

Se aika saattaa siis tulla että hapenehen saanti paikka tulee meren rantalaisille yhtä tärkiälst luin nykyjään kala apaja, niityt jaruuvikat, joita maan jaossa vaaditaan eripalstoihinsa.

Puhdistetuista ja luivatuista hapenista

maksetaan Ruotsissa 4 Riksiä (1 Rupla ja 38 kop. hopiaa leiviskältä.

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

Maanviljelyksen Opista Preussin valtakunnassa.

<< | >>

1849-01-00 04 Maanviljelyksen Opista Preussin valtakunnassa

Maanviljelyksen Opista Preussin valtakunnassa.

Preussin valtakunnassa, jossa maanviljellys viimesenä vuosisadan puolena on saanut erinomaisen kohoituksen, löytyy nykyjään, paitsi yhteisiä rahvaan eli kylä kouluja, kolme suurempaa maanviljellys opistoa. Mutta näissä opistoissa ei anneta yhtään opetusta itsessä maanviljellyksen työssä; loikki opetus on tiedollinen ja kirjallinen.

Niissä torloitetoon antaa tilaisuutta virkamiehiksi aikomille oppilaille harjaantua tuntemaan tärkeenpiä perustus opetuksia järjellisten maanviljellytseen seko varsinaisille maanviljeliöille selloisio lietojo, jotkakunnolliselle maonviljelliälle ovot vältämättömät. Näillä opistoillo vorustetoon siis kunnollisia virkamiehiä maalle ja toimellisio tolon hollitsioita sitä suurempain ja pienempäm omaisuusten hoitajoito.

Näiten opistoin rinnalle on määrätty jota mookuntoon asttettomotsi moonmiljellys kouluja, joissa lemitetään ei vaan oikeita tietoja mutta myös hyvatsi näht»)jä kokemuksia maanmihellyksen osioissa Tällaisten koulujen laitoksista omat Westfolin maakunnan säädyt tehneet seuraavaisen päätöksen - Tähän asti tehtyjen kokemusten tähden ovat maanviljellys koulut someliaimmat jättää sellaisille elikoisille miehille ,

joilla omassa maanviljellytsessä ja talon pidossa siihen on tilaisuutta. Tällaisilla perustuksilla

======= ======= ======= ======= ======= =======

Wanha ja uusi ojituskeino.

27

vn jo »)lsi sellainen koulu ruunun avulla laitettu elikoisen maanviljeliän kotiin, ja fisällisten asiain ministerin on huolena pidettävä näiden lisäämisestä säädyiltä ilmoitetun tarpeen mukaan.

Pait näitä löytyy myös jo ennestään yksinäisiltä seu- roilta laitettuja maanviljellys kouluja.

--

Wanha ja uusi ojituskeino.

1849-01-00 05 Wanha ja uusi ojituskeino

Wanha ja uusi ojituskeino.

Jokohinen maanviljelijä tuntee, että kaikki olava js märkä maa on ojitettava, ennen kuin sekelpaa viljeltävätsi.

Niin kauvan luin maa on märkä ja tuores, pysyy st kylmänä.

Auringon säteistä tulema lämmin, joka luonnon jälkeen on antama elon ja kasrvon maalle, sidotaan maasta nousemalta ja kasvujen juuret jäälvät sillä tavoin ilman heilien tarpeellista lämmintä. Liika vesi sekoittuu maassa olemaan voimoan, josta kasvujen on sootova elatuksensa, ja niiden täytyy siis taikka vetää itsehensä liian paljon vettä saavaksensa tarpeellista voimaa,

taikka kitua tämän puutoksessa. Liika vesi kasvun lehdissä ja varfissä pitää myös kasvut päiväpaisteessa lylmenpänä, sillä niistä lähtee silloin enemmän höyryä, joka, kuin jo sanottiin, aina sitoo auringosta tulevan lämpimän, josta seuraa, että kasvun si-

3.

======= ======= ======= ======= ======= =======

28

Wanha ja uusi ojituskeino.

säliä juoksemat mehut ja aineet, joista kasmanto ja menestys tulee, kulkeivat jäykemmasti. Weden poistaminen parantaa maan sisällisiä omaisuuksia sillä laivoin, että multa louhkenee ja murentuu sekä laskee mätiinsä ilmaa, jola lasmujen juurille on sangen tarpeellista.

Maan ojittaminen on lyllä lailellaisessa maanviljelylsessä tunnettu ja käytetty parannuskeino maalle. Mutta tässä seurataan enemmän vanhaa tapaa , kuin tarpeenmukaista keinoa. Pian joka poikossa, missä ojittaminen on tapana, lasketaan pellon ja niityn ojat suorastaan määelta alas, eli korkeimmalta paikalta alaisinta paikkaa kohti.

Jo yli viisikymmentä vuotta on tämä keino viisailta tunnettu vääläksi, vaikka se vielä on seurattu, ilman mitään muutosta, usiammissa paikoin. Niin Suomessaki niissä maakunnissa, joissa pellonojittamista lamataan.

Maa voipi olla kahdella eritavalla vesinen. Wesi nimittäin taikka nousee maasta, jolloin sanotaan, että paikka on vesi itkuinen, taikka on se juoksema maanpintainen, jollain nimitetään pintavedeksi eli ouruvedeksi (ouruksi).

Pintaveden eli ourun ja sadeveden kuivattamiseksi ei tarvita, paitsi reunaojija, muila syviä ojija, sillä se kuivaa tavallisilla atran vakoloilla. Ojat lasketaan tavallisesti ainoastaan maasta nouseman märkyyden kuivattamiseksi.

Ojat ovat siis jaettavat kolmeen erilasin , nimiteäiin : reuna, eli niskaojat, kulkkuojat ja vetoojat.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Sellainen maa, jonka pohja on koma eikä laske lärvitsenfä mettä, niinkuin koma samipohja, ei luonolliststi talvitse muuta kuin hyvän niskaojan ja tarpeellisen kulttuojan.

Mutta pehmytpohjainen maa, jola muutoin on vesiitluinen, tarvitsee välttämättömästi vetoojija eli niin kun niitä kansa nimitetään sarkaojija. Mutta jos nämät niinkuin tavallisesti lasketaan suorastaan mäeltä alas, niin tulemat ne mitättömiksi, sillä maasta nousema vesi juoksee kuitenkin pitkin ojain välillä olevaa sarkaa,

ja pelto jääpi vesiseksi kuin enttenli, jos eivät niska- ja kulttuojat ole voineet sitä klilvata. Moni pello, joka näyttää kylläksi ojitetulle sellaisilla mUäM Diastaan notkoon juoksemilla ojilla, olisi yhtähyvä tlmanki sellaisia ojija, ollen niska- ja kulkkuojat, vakojen kanssa, kaikki niitä paikan kuivattilmistfsi tarmitaan.

Itä-Suomen maankunnissi» tavataanki varsin harvoiti muullaista osittamista, ehkä kuitenki usiasti huolimattomasti' yksin Viimemainitut tarpeellisM ojat ovat unohutetut. Lanne-Suomessa vaan ovat sarka- eli vetoojat, »Mämainitusta laadusta , pelloilla tavallisel, jotka , niin kuin tässä on näytetty, eivät toimita mitään miettämillä,

vesisilla paikoilla.

Uutta viljellystä alkava elköön siis koskaan asettako sarkaojia myötämäkeen, niin kuin tähän asti on tehty. Muutoin palkitsee se hyvästi vaivat, hävittää vanhaltaki pellolta kaikki tarpeettomat ojat. Tavalliset pellon ojat ovat syltä leviät ja pellon sarka 7 ja 8 syltä. Sillä tavoinvoitetaan siis ojain hävittämisellä joka seitsemän tynnerin alalta tynnerin ala peltoa,

sillä vesiojat, jotka ajetaan entisten ojain

======= ======= ======= ======= ======= =======

siaan, kasvavat riistaa niin luin muuli paikka , eikä siis niiksi mene mooto hukkaan. Pait sitä jääpi pois ojain puhdistamisen kulunki, sekä kaikki vastus, joka paljoista ojista on viljellessä ja ruolotessa peltoa, etenli jos tahdotaan käyttää nykyajan parannettuja pellonruokkoaseita.

Näytettyä vanhan ojitusleinon väärälsi mainittaloon nyt mielä joku sana uudesta

keinosta. Sen tärkein etu, luin jo sanottiin, on siinä, että vaan pinto-vedeltä vaivattu keto ei tarvitse muuta kuin niska- ja lulttu-ojia sekä vesivoloja, se tahtoo sanoa» yhden hyvän ojan pitkin pellon yläreunaa, siitä taas notkopaittoja myöten juoksemia kulttu-ojia ,

niin monta tuin nMa-ojasta tuleman meden johdattamiseksi tarmitaan, ja viimeksi atralla kyntäessä tehtyjä vesivakoja, suorastaan mäeltä alas. Tässä lerrottalaan miten viime mainitut someliaiminin tehdään.

Skottlannin mainion pellon ruokon jälkeen, jola nykyään on usiammassa maassa esimerkiksi otettu, laitetaan pelto 5 kyynärän lemyisiin, rinnettä myöten olos juoksemiin sortoihin eli selänteihin, (horjonteihin), eroitetut toisistoon mesiojilla.

Jokainen tällainen sarka kynnetään sillä tavoin, että sen keskus tulee harjanneelle, viettäväksi molemmin puolin vesivakoihin. Siemenen mullattua astuvoUo, horalla eli karhilla, kaikki pitkin selännettä eli pitkin rinnettä alo ja ylä mäkeen, niin kuin kyntäminenki , ajetaan meitsiäkeellä (astu. -valla) poikittain harjautein yli,

niin että jokopaikkoon tehdään hienoja mutta syviä vatojo, joito myöten harjanteelta

======= ======= ======= ======= ======= =======

eli saralta vesi pääsee suorastaan juoksemaan vesivaloon ja sitä myöten alas notkoon ja siellä olevaan luota-ojaan (kulttuojaan).

Wesivaot, jotka masta kyntäessä ennen kylmöä omat ajetut , mutta sitte astumalla ja äkeellä jälleen mullatut, ajetaan viimeksi sitä masten varustetulla kalsinlerlaisella mälliltä (auralla), jossa on molemmin puolin luottinrauta.

Tämä on lylrvyn perästä viimeinen toimi. Riistan korjattua jälleen kynnettä! ssä pitää pelto kuitenki taas tasoilettaman eli laitettaman niin, että vesivaot nyt tulttvat siihen missä ennen oli harjanne eli saran keskus. Muutoin tulisivat harjanteet liian korkeiksi.

Tässä mainittu ojittamisen keino on kylläksi kaikille paikoille, jotka maimaataan maan pintamedeltä. Mutta maanalaisen meden kuiivattamiseen temvitaan toinen menetys, joka tässä nyt tulee selitettäväksi.

Toisinaan kyllä saattaa märläpohjainen maa tulla luivatuksi niska-ojalla ja vesiva'oilla, mutta se tapahtuu Harmoin, koska nislo-oja on työläs saada niin symälsi, luin sitä varten tarvittaisiin. Sentäähden ovat siis aina vetoojat välttamättömät maanalaisen veden luivottomiselsi. Edellä pam jo on «noinittu kuinka hyödyttömät siihen tarkotukseen ovat tavalliset rinnettä myöten alas notkoon juoksemat sarkaojat,

ja että rinteen poikki juoksemat ojat, tarpeellisen maltaojan kanssa voivat matkaan saattaa tarpellisen parannuksen.

Mutta maikka asia tällä keinolla usiommassa tapauksessa on autettu, niin kuitenkaan ei voi kaikenlaatuinen maa vielä

======= ======= ======= ======= ======= =======

juuri tälläkään kuilvattaa. Lähteinen ja muutoin pehmyt märkäpohjainen maa on sangen työläs saada kulmaksi. Ainoa keino, joka tässä porailen auttaa on, että laimetaan niin syvä niska- laitta sarkaoja rinteen poikki, että kolo vettä losleva pehmyt maakerros tulee katkaistuksi, edentin sellaiselta paikalta, josta suurin vesi näyttää lähtevan.

Tavallisesti ei tämää maakerroksen pohja ole symässä , sillä muutoin painuisi mesikin alas eikä pyrkisi maanpintaan. Kuitenkin on se Harmoin l, iin lähellä maanpintaa, että tavalliset ojat tapaisival sen. Usiammin on komempi pohja 3 ja

4

kyynärän syvyydessä. Mutta kun tavalliset ojat, näin syvitsi laimetut, tulisimat työläksi pitää auki ja täytyisi toimettaa monta syltä lemiäksi maan pinnasta, etteivät lirren sulaissa lanleisi, niin on tässä tapauksessa aina edullisempi tehdä salaojia, niin kun tamallinen onkin. Tällainen salaoja ei tarvitse olla paljon leviämpi ylähästä kun alahal,

takaan. Näiden ojain laitos on kylläksi tuttu eikä lanvinne tässä selitettää enemmän kun muistuttaen että sellaista ojaa kimittäessä myös kimitetään pohjakin ; joka muutoin aikaa myöten tukeutuisi taikka kirvien painumisesta maahan taikka meden kanssa siihen juoksevasta mullasta. Samossa, jossa salaojia pidetään enemmän kun avonaisia,

laitetaan edelliset usiammin mainitulla tamalla, nimittäin että kimistä kudotaan oja» pohjaan avonainen vesijuotti, jonka päällys ensin täytetään kilvillä niin paljolta kun ojaan mahtuu, ja viimeksi mullalla. Sellaiset ojat pysyivät voimassa monen miehen i'an ilman mitään korjaamista,

======= ======= ======= ======= ======= =======

> Waikka tämä viimen mainittu ojituskeino nyt
> on «sioissa paikoin seurattu, niin löytyy
> kuilenkin tapauksia, joissa tämäkään keino ei
> ole kylläksi, mutta joissa vanha ojituskeino
> saattaa olla etuisampin. Toisinaan sattuu
> muka maa olemaan sen luontoinen , että
> vettä laskemat kerrokset siinä omat lovempien
> maakerrosten kanssa toinen toisensa päällä,

tehden molemmat noin 45 pykälän polmen eli sopen maanpintaa Vasten, taikka min kun feurava kumaus näyttää.

Tässä on viiva v maan viettävä pinta ja viivat a l» erinäiset maa-kerrokset, joista toiset laskemat lävitstnsä vettä, toiset ovat veden pilävät. Jos maa nyt on ojittamatta, niin nousee mesi maa-kerrosten välistä viivaa myöten a l, maan pintaan ja tekee sen mesistksi. Jos taas laimetaan oja /<>' poikki rinteen, niin tällä leikataan enimmäkseen siihen lohtaan sattuma kerros poikki,

mutta toiset laskemat vettä niin kun ennenkin. Mutta jos oja lasketaan pitkin rinnettä ala mäkeen, niin kun miima niin tulemat kaikki kerrokset ojalta leikatuksi halki jo vesi sentähden laskeutumaan viivan i, M eli ojan pohjon tosolle ja maan pinta lärki kuilvilksi. Tässä on siis vanha ojituskeino, jonka

======= ======= ======= ======= ======= =======

jälkeen sarka- eli vetoojat lasketaan rinteeltä notkoa kohti, silmin nähtävästi parempi uutta keinoa. Usiammassa paikassa jääpi kuitenkin tämän uuden keinon hyödyllisyys kieltämättömäksi; silla maa on Harmoin sellaisesta luonnosta, kun edellä olevalla kumouksella näytettiin, ja usiampi pelto voipi siis ilman vahingotta toivata liiallisia väärin laitettuja sarkaojia,

jotka ottavat allensa paljon maata sekä vaativat suurta kulunkia ja vaivaa voimassa pitämiseksi.

Maanviljelyksen perustus-opetusten toimeen saattamises- sa kohtaa kuitenkin monta temppua, joista toimellinen maanviljeliä on ottama tarkan vaarin ennen kun hän rupee näitä opetuksia seuraamaan.

--

Maaomenien (Potaatien) viljelys ja niissä' ilmeatzzuv. it ruoste.

<< | >>

1849-01-00 06 Maaomenien (Potaatien) viljelys ja niissä ilmestynyt ruoste

Maaomenien (Potaatien) viljelys ja niissä ilmestynyt ruoste.

Ruotsissa, niinkuin muissa Europan maissa keksittiin jo vuonna 1846 maa-omenissa taikka potaattiloissa erinomainen tauti, joka alkaa noin Elokuun alkupuolia marsissa ja lehdissä, jotta mähitellen mustumat ja miimein kuimamat itään kuin hallan panemat; marsista lastksen sama tauti juuriin, ensin maan pintaan likaisen ruskeita,

eli ruosteen karmaista pilkkuja, jotka kohta syöpyvät sisemmäksi ja pi

======= ======= ======= ======= ======= =======

ilmestynyt ruoste.

35

laamat koko omenan. Sama tauti lemisi viime lesänä ympäri Suomenli, niin että usiampi ei saanut puollolaan tulosta lasmua nähden. Mutta vielä pahempi on että tauti ti seisatu omenien korjattuakaan, vaan raatele edelleen kuopassa, sekä on luultavasti menevä tulevan kesäifeenli lasvuun, etenki kun monella ei ole enää tilaisuutta saada aivan tervettä siementä.

Sentähden luullaan tässä seuraavaiset Ruotsissa tehdyt kokeet tarvittavan tulla yhteistmmi tutuksi maanmiehillemme, liialsili kun kotimaassamme ei ole tästä asiasta vielä mitään suuremmalle yhteisölle julistettuna.

' Huonna 1847 kylvi Ruukinlsäntä Tamm 16 tynnelin alaa osittain somero, osittain hiekkapohjaan nurmesta käännettyyn ahoon maaomenia, sillä tavoin, että valoihinpantujen omenijen päälle riputeltiin paikottainraavaanluu- jauhoa, kostutettua kusella, paikottain tavallista raavaan sontaa, ja taas paikottain murentunutta syttä.

Loppupuolella Elokuuta rapisteli halla muutamina öinä omenien varsia, joihin kuitenki vielä jäi suuri ösa lehtiä termeiksi, ja annettiin siis Ma Syyskuun loppuun ylösottamatta, jolloin havattuy, että luujauholla lannotetut omenat olivat ennim män taudilta raadellut, raavaan sonnalla paljo vähemmän, ja sysijouhollo vaan vähäisen.

Muutoin oli kolo tautisuus nyt paljon vähempi kuin vuotta ennen, jolloin ruukinisänta ei tiennyt mitään varata. Wuoden 1848 allussa katselutti luulMsäntä Tamm jälleen viime kesäisen tuloksensa maa»

======= ======= ======= ======= ======= =======

36

Maan-omenien viljelys ja niissä

omenissa, jotka, kustai sönnituslaadusta erikseen', olivat säilytetyt hyvissä kellerissH ja maasta otettua vielä kahdesti valitut ja> puhdistetut. Silloin oli saalis seuraavainenr

kylmetty. saatu.

Luuiauhollet 9 tynn. 66 tynn. jyroää.

Raavaan sonnalla . l 3 92 7Z- , f SysijaulMa . . 82 567 yhteiseen 104. Lynn". 724 tynn. jyväa.

Mainittuun aikaan asti oli näistä kerätty mädänneitä ja ruosteesta: Luujauholla vaestetyistä . . . . . sadasta 16^.

Raaroaansonnalla . . . . B^. Sysijauholla . . . . I§.

Niin muodoin olivat sysijauholla ripsutut maaomenat vaan pikkuiseksi osaksi pilantuneita, , sitä vastoin kuin mobemmat toiset. , Saman» rouonna olivat ruukmisännan naapurit kylväneet maaomenansa tavallisiin väkeviin tarhamaihinsa, joissa suurin osa markani ja sai ruosteen.

Pait tätäkokemusta ovat Ruotsissa muutki maanviljeliät jo havainneet että maaomenat ovat enimmän taudilta raadellutmäkemässä vanhassa peltomaassa, ja etenki sen nimellisissä omena- ja kaalimaissa.

Tämän lisäksi saapi kirjoittaja mainita yhtäläisiä kokemuksia Suomestaki. Talonpojat Wiipurin Läänissä kas

======= ======= ======= ======= ======= =======

ilmestynyt -ruoste.

37

vattavat, niin ? uin tunnetaan, usiaimmin paikain Maaomenansa aivan kartanon vierissa. väkevimmissä paikoin pelroa, eimätka mielellään tee sitä etemmäksi. Lohlojaossa ja tilajakojen kautta tehdyt muutokset metsämaalle, omat pakottaneet monen tylvämään maaomenansamähimmäksten ensivuosina raakaan ahoon. Wiime syksynä,

kun jokaisen vanhalla sialla asuman omenat olivat puoleksi pilaantuneita,

saivat usiammat tälläisit uudistalolaiset paljon vähemmän taudilta saastutettuja ja moni ihan puhtaitaki omenoita.

Muutamat tälläisit olivat fylväneet kuivaan hiekattavaan kaskimaahan taikka paloon (tulenmaahan) ja saaneet, vaikka ei juuri rikkaan tuloksen, kuitenki aivan puhtaita. Samaten ovat toiset koetelleet nurmesta käännetyn turpeen alle kylvää potaattea, vaan tässäki on tauti saanut vallan.

Mutta saattaa olla vika siinä, että nurmi oli savipohja, taikka muuten vesinen, jossa touti on näytäinnä pian yhtä paljon kuin väkevässä pellossati.

Missä kaskenpoltto keväellä niin ajalla käypi laatuun, saattaisi ansaita yhteisempää kokemusta, jos eivät maaomenat palomahan kylmettynä, menestyisi yhtähymin kuin käännetyn turpeen alla sysijauholla väitettynä. Mutta silloin lienee aina parasta panna ne jo ensimäisen kynnöksen ala, että sen paremmin

tulisivat saamaan palolla olevata hiiliaineita.

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonviljellykselle?

<< | >>

1849-01-00 07 Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonviljellykselle?

Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonviljellykselle?

Sen jälleen luin läävän eli navetan rakennuksella tnrkoitetaan enemmän toilla , vähemmän koijan hoitoa, kuin peltoviljelyksten etua, tavataan m»)ös eroituksia läävän rakennuksessa eri maissa ja maakunnissa, ja yksin saman maokunnon eri poiloissoki. Mutta usiasti on katsomatta mainittuja eri tarkoituksia toiset maalannut,

maan paikat, taikka yksityiset maanviljeliät läamienrakennuksessa seuranneet loisien maakuntien taikka vanhaa esiisilla perittyä tapaa, tullimatta onko se heilien eduksi eli Vahingoksi. Kotimaassammeki lamataan myös paljon esimerkkiä tällaisestä, jokon sen pahempi kuin näihin asti on kaimattu kaikkia kirjallisia tutkintoja ja sanomia näistä asioista.

Tässä annettava lyhykäinen kertomus parainpien maanviljeliäin ja maanviljely««opin tutkijain lokeista luullaan siis sangen hyödylliseksi tulla yhteisemmästi tunnetuksi.

Suomessa tavataan yleiseen kahtalaisia läavia, nimittäin paikottain silta- eli luontalääviä ja paikottain sen nimellisiä sontalääviä. Edellisissä on merkitty suurimmaksi viaksi, että kaikki sontavesi niistä menee hukkaan ja että niiden puhtaana pitäminen vaatii paljon työtä ja vaivaa, sekä että ulosluotu sonta tavallisesta jätetään läjään siihen asti

======= ======= ======= ======= ======= =======

kuin se leväillä tule saotettovotsi pellolle, jota ennen se palaa ja kutistuu puoleksi ensimäistczęsto paljoudestansa. Jälkimäisessä laadussa ei ole moitittu muuta, kuin sen vahingollisuutta raavaille, jotka muta tulemat seisomaan yli talven sonnassansa. Molemmilla päätöksillä saattaa olla jollai tamalla todenpuolta. Katsahtakaamme niiden suhteen teh-

tyjä kokeita.

Naamaiden puhtaana pitämiseksi sekä sonnan ja sontamehun koloomisetsi hajotetaan olkia, havuja, lanarvia, lehtiä, turpeita ja muita aineita läävän lattialle. Tästä sekoituksesta saadaan siis lääväsontaa, joka läävän ja tallin tavallisessa lämpymässä olkaa jälkiään palaa eli kuumeta, joka keksitään siitä ilmaantuneesta hajusta,

tulema sonnasta, höyryn seassa lähtemästä ammoniak-aineesta. Palamisen alusta aina siihen asti, kuin sonta muuttuu ihan puhtaaksi mullaksi eloitetaan siinä monta erilaatuista muutoksen vaihetta, vista maanviljeliälle on kylläksi merkitä seuraamaiset: a. Palamaton ja pehu sonta.

d. Palanet taikka muria sonta, e. Limainen eli pehmyt sonta, a. Multainen eli musta sonta.

Palamaton ja pehu sonta on muratta, luivaluontoinen, mutta itsestänsä lämpimänä pysyvä, joko tulee sen palamisesta, mätänemiststä eli hoppanemiststa. Siinä on pehut vielä muuttumattomina. Palanut eli muna sonta on

======= ======= ======= ======= ======= =======

sellainen , joka jo on niin paljon mädännyt, että se herkästi hojoo. Pehut ovot siinä jo pehmenneet jo katkiavat hangolla nostaisso. Nain palanut sonta on tihiämpi ja luonostaon kylmempi kuin palamaton, setä vetää itsensä paremmin kostioksi.

Näin poloneesto sonnasta ei nouse enempä mainittua ammoniak-ainetto, mutto mätäneminen kulkee kulkemistoon ; loikki pehut jo rikot muuttumat ikään kuin hiileksi ja koko sontoläjä tulee yhtäläiseksi moskaksi, suljuksi eli mudaksi, jola leikkautuu hekästi lapian läressä. Tällainen sonta pysyy lostiana ja kylmänä, jonka tähden sitä sonotoon myös kyl,

mälsi sonnaksi.

Waan jos mätäneminen jo on tehnyt sonnan mullontapaisetsi, josso tuskin eroitetoon mitään pehun jo rikan jäänytsiä, niin sanotaan sellaista multaiseksi eli mustaksi sonnaksi.

Palanut ja muria sonta on häivittänyt kuudennen osan alkupainostansa, mosta- eli muhasonnorsi , suljuksi palanut on hävittänyt neljänen osan ja mullantapainen sonta ei paina tuin puolen sitä kotoa vastaan, josta ston mädännyt. Tästä näkyy että, sikäli'kuin sonta palaa ja mätänee, kadottaa se painoansa ja sentähden kysytään :

1) voittaako sonta palamisellansa sen verran arvoa, kuin hävittää painoansa?

======= ======= ======= ======= ======= =======

2) jo niin tapahtumatta, millä tavoin estetään taikka miimytetään palamista ja siitä tulemaa painon vähennystä?

Se on jo kieltämätöin ja tuttu osia, että mätäneminen ja palaminen miepi sonnasta tiehenlo monto kosvuille hyödyllistä oinetto (sysihappoista ammoniakkia ja tulikivistä kostetta j. m.), jotka höyrynä iioustvat ilmaan. Davy niminen luonnontutkia on varmoilla kokeilla näyttänyt, että läo- väsonnon polomisesto nousema höyry on sangen voimallinen tasvuien väitteetsi,

jonta todistamat siittenmiiiki rehdyt kokemukset, joista mainittakoon seuroovoinen tehty Holsteinissa 1846.

Mtäläisellä maaloodulla, sekaisin savi-hiettaa- ja mutomaoto, täytettin 5 laatikkoa ja 2 kivipottia. Molempain pottien pohjaan, niissä oleman reijan päälle, pantiin hienoiseen kimiliusuja , ettei reijat pottien pohjissa tukkeutusi mullalla.

Edelleen täytettiin 2 lasiastiaa puoleksi lehmänsonnalla, joka yhdessä astiassa peitettiin kokonaan liitujouhollo ja toisessa jätettiin peittämättä. Nämät losiostiot olivat sellaiset, että edellämainitut kivipotit kävivät pohjin juuri lasiastioin yläreunojen päälle. Kivipotit asttettiinki lasiastioin päälle; potin jo lasiastioin välysroko läpättiin kitillä torkosti kiini.

Molempiin potliloihin kylmettiin neljä ruisjyvää, jonka jälkeen potit mainituin laitoksilleen asetettiin päimäpaisteseen jakasteltiin ahkerasti jokivedellä.

Tällä", sanoo kokemuksen tekiä, tarkoitin seuraavaista: auringon ja ilman vaikutuksesta piti liiulla peittämättömässä lasiastiassa sonnan mureta ja palaa sekä siitä nousema höyry

======= ======= ======= ======= ======= =======

tungeta kiivenmuruillo peitetyn potin pohjorei'än läpi pottiur, johon j»)vät kylmettiin, jo sillä tovoin, pääsemättä mihinkän muuolle, sekoutumoon potisso olevoon multoon. " Toistssa astiassa peitettiin sonta lii'ullo, että, kuin minun luuloni jälkeen sonnan poloisso syntyy solpetärhappoo, tämän salpetärhapon piti ,

heimoutenso puolesta kolkkiin, tarttuman sonnan päällä olemaan liitujouhoon ja niin estettää pääsemästä potissa olemaan multaan".

Lootikkoihin, jotta olivot mahan suuremmat, kylmettiin 9 ruisjymää ja asetettiin kaikki pottiloin mieleen sekä meneteltiin samoin tamoin, sillä eroitukiello vaan että yhteen laatikkoon pantiin hituine» salpetärhapoisio'koltti a , loiseen ammoniakkia ja gummia, tolinonteen ammoniakkia ja sokeria neljänteen salpetärhappoista taliainelta ja miides jätettiin ilman sekoitusta.

" Tästä seurasi se jota jo luulinki:

Ensimmäisessä potissa, jonka alla olema sonta ei ollut peitetty lii'ulla ja josta nousema höyry pääsi yhdistymään multaan, kosvoi ruis erinomaisen puuhkiaksi. Toisessa potissa, jonka alla sonta oli lii'ulla peitett»), ettei höyry päässyt pottiin, käsivoimat kylmetyt jyvät pian niin kuin siinä laatikossa , johon ei se-

koitettu mitään rväkiainetta".

Wiimeksi oli jokaisessa neljässä laatikossa, joihin mainittuja aineita oli sekoitettu, myös oivallinen kosvo. " Iyvien valmistettua mitattiin sekä saadut jyvät että olet erittäin

lustokin astiasto , jolloin löytyi saalis seuraavaiseksi:

======= ======= ======= ======= ======= =======

edullisin pellonviljellykselle?

43

1). Sonnittomotto jätetystä laatikoita saatiin 9 jyvän tylmöstä 92 mittaa olkia ja 70 mittaa, jyviä, eli 1 jyvä antoi 10 mittaa olkia ja 8 mittaa jyviä.

2). Potista, jonka alla sonta oli peitetty lii'ulla saatiin 4 jyvästä 34 mittaa olkia ja 44 mittaa jyviä, taikka 1 jyvä antoi 8~ mittaa olkia ja 11 mittaa jyviä.

3). Potista, jonka alla sonta oli peittämättä, saatiin 4 jyvästä 91 mittaa olkia ja 139 mittaa jyviä, taikka, että jokainen jyvä antoi 23 mittaa olkia ja 35 mittaa jyviä.

4). Ammoniakilla ja Gummilla väitetty laatikko antoi joka kylmetylle jyvälle 38 mittaa olkia ja 35 mittaa jyviä.

5). Ammoniakilla ja Sokerilla väitetty laatikko antoi jokaiselta kylmetyttä jyvälta 44 mittaa olkia ja mittaa jyvia. 6>. Salpetälhappostlla kalilla väitetty laatikko antoi joka kylmetylle jyvälle 51 mittaa olkia ja 38 mittaa jyviä.

7). Salpetärhappostlla kalkilla väitetty laatikko antoi joka kylmetyltä jyvältä 39 mittaa olkia ja 32 mittaa jyviä.

Wielä tarkemmin saada määrätyksi, mikä mäitelaadu anloi paraimman ja rasttaimman miljan , mitattiin jokainen jyvä kustai laadusta erikseen , josta nähtiin, että täydellisin ja raskain vilja oli saatu potista, jonka alla sonta oli peittämättä ja höyry pääsi kasvun juurille.

======= ======= ======= ======= ======= =======

44

Millainen läävä-rakennus on

Jokainen moipi yhtäläisillä toteilla tulla vatuntetutsi, luiiita lääväsonnasta, jos se jäietään sillaan palamaan, poros ja voimallisin osa haihtuu ilmaan, tuomatta mitään hyötyä.

Ensimäinen kysymys nyt on, millä tovoin silloinen palaminen voitoisiin estettää, taikka laitettoo niin, ettei yllä näytetty paras voima sonnosto pääsisi höyryämään ilmoon jo hämiämään mitättömästi. Esinnä koikkio on siis vooriin otetlomono missä tilosso sonta ottoo polookseen, joko lopohtuu nimittäin silloin kuin ilmo,

lammi jo kosteus yhtoilaa saalvat vaikuttaa siihen.

Se on yhteinen laki, koskema kaikkia jasenellisiä luonnon kappaleita, että happaneminen ja mätäneminen elivät voi syntyä muuten kuin edellä mainittujen kolmen aineen

keskinäisesti vaikuttaissa. Koitti kasvuisea ja elämistä lähtenyt aine kuulee tätä yhteistä lakia, ja niin sentähden läväsontati. Jokaiselle maanmiehelle on siis sangen tärkiä tula ja rnerlitä usiampia tämän yhteisen lain vaikutuksia ,

ennen luin hän moipi käyttää sitä hymälsensä jotaikessa paikassa ja tapauksessa, johon sama laki koskee. Otetaan siis tähän joitakuita esimerkkiä jotapäimäisestä elämästä.

1). Kuimana latoon, keloon, pielekseen, eli närtteeseen pantu riista , heinä taikka olki pysyvät hyvänä ja monta vuotta mätänemättä, koska ne kaipaavat mätänemiseen tai, peellista kosteutta. Oivatko taas kokoon pannessa tuoreet, niin ottamat «e heti tulehtualsien, jolloin riistan, ol'en taikka

======= ======= ======= ======= ======= =======

edullisin pellonviljellykselle?

45

heinän alkuaineet sekä löylyvä kosteus erkanemat niistä ja menevät pois höyrynä toisiin yhdistyksiin. Jos ke'on eli närtteen pinta yhtaikaa on ilmalla kylläksi jäähdytetty, niin muuttmvat höyryt pisaroiksi, jotta kastelemat vihdoin koto teon. Ilman ollen kaiten aikaa kuimano jo kylmänä, menevät vaan vesihöyryt vähitellen keosta tiehensä,

maan muut miljon alkuaineet, jotka palaessa omat siitä erkautuneet, seisattumat olkiin eli heiniin, jotka sentähden tulemat pölyisiksi eli homeisiksi, joka halvaltaan pielestä eli kekoa purkaissa, jolloin sellainen riista pöläjää ja haisee ummehtumalla, niin luin monesti pahasti korjattu heinä, joka myös ei ole 'veellinen raavaille.

Ulko-ilman. taas ollessa lämpimän eivät höyryt muutu pisaroiksi, mutta menevät järkiään ilmaan, vieden myötensä kaikki alkuaineet, jotka niiden kanssa ovat eronneet viljasta, joka tulee sitä keviämpi painoiseksi kuin N« kadonneet alkuaineet.

Sellainen on laita olki- ja pehu-stkaisen sontako'onki, joka on niin pöydällään että ilma pääsee sen väliin, ja siinä kosteutta on kylläksi itsessään. Mutta kuitenkaan ei sikseen että märkyys estäsi ilman pääsemästä mällin. Jos tällaisen sonta tunkion ympärillä ilma nyt on lammi, niin höyryää ja haihtuu siitä monta alkuainetta pois ilmaan,

joka haroailaan siitä erinomaisesta hajusta, tulema sontatunkiosta höyrynä nousemista aineista. Jos taas ulko-ilma on kylmempi tuin tunkiossa olema lammi, niin yhdistymat tunkion sisältä nousemat aineet sen päällmäisten kylmempään kerrokseen ja vaan vesihöyry nousee ilmaan, joka ei anna mitään erinäistä hajua.

======= ======= ======= ======= ======= =======

46

Millainen läävä-rakennus on

Niin touvan kuin tunkion ympärillä siis ei tunnu hajua, e?

myös häviä siitä mitään voimaakaan. ; ja jos tunkio peitetään hyvällä maakerroksella, taikka puhtaalla pehuttomalla lehmän sonnalla, taikka gipsi-jauholla s, n. e. niin yhdlstyvät sontoko'on sisästä nousemat mäkihöyryt tähän päällykseen, ettei lämpimällätään ilmalla tunneta tunkiosta lähtemän mitään hajua.

2)i Jos heinä lnko eli pieles taikka olkinärte on rumennut tulehtumaan ja happanemaan, niin että st sovuaa, voidaan mätäneminen, niin kuin tunnetaan, seisotettaa tulehtuneen uv'on eli närtteen hajottamisella ja kuivaltamistlla ilmassa. Jällen kokoon pantua ei tällainen uudelleen kulmatta heinä moi tulehtua muuten kuin uudesti kastumisella,

taikka jos entinen märkyys ei ole tarpeeksi kuivottu. Heinät jätettynä taas maahan hajalleen, syödään ilman myreeltä (haponaineeller) mauttomiksi ja moimattomiksi ja usiasti kastuttua ja jälleen kuimattua muuttumat ne viimein ihan sonnatsi jo mullaksi, ehteiväl, tällä tamoin hajotettuna, heinät tulehdu eivätkä happane,

samatenlun niistä ei havaita mitään erinäistä hojuokoon

mutta ne, niin kuin sanotaan, märkäneivät kohdastaan mullaksia.

Samaten on pellolle hajotetun sonnan laita ; ja pellon muutoin ollessa sellaisen, ettei sade mesi moi viedä sontaa pois, taikka huuhtoa siitä väliaineita mihinkään, niin ei ole pelkoa sen voiman hämiämän enemmän kuin mikä siitä haihtuu hajotellessa pellolle, jos tunkio sitä ennen on ollut tulehtunut.

Kuitenki on sonta heti hajotettua mullattava, syistä jotka mainitaan alempana.

======= ======= ======= ======= ======= =======

3). Jos tuores heinä pieles eli keko taos on niin i'oettei ulkoilman kylmä moi mastata sen sisällä syntymää lämmintä, taikka jos keon ulko terras on sateelta litfattu niin kovaksi ja tarkaksi ettei sisällinen lammi sen läpi pääse vetäymään ulos, niin keko palaa palamistaan, kunne se muuttuu kokonaan hiileksi, toisinaan syttyy ilmi tulellesi.

Samaten tapahtuu jos lääiväsonta pannaan suuriin totoihin eli tunkioihin, eli jos sonta pidetään märkänä, niin ettei ilma pääse sen mällin, jolloin mätäneminen ja sen voiman väljähtyminen estetään.

4). Kylmettyneet aineet voivat säilytettää pilaantumata kauvan aikaa , koska ne lämmintä mailla eivät voi ruveta happanemaan eikä tulehtumaan.

Jos siis sontati talvella kylmettyy eli jäätyy, niin ei se kadota mitään alkupainostansa ja voimastansa.

5). Kaikki kappaleet jotta voidaan säillytettää sellai- sessa paikassa johon ilma ei pääse, pysyvär tauvon oikoa mätanemättä. Liha ja muut ruoka aineet pysymät ilmattomassa paikassaa monta vuotta pilaantumatta; pylmäät ja maajat meteen upotettuna eivät mättäne ja laho satoihin vuosiin, koska vesi estää ilman pääsemästä niihin,

jota vastaan kasvut ja puut lahovat ilmassa sitä ennen kuta usiammin ne saamat kastua ja jälleen kuivaa; hiekassa mätänee puu sentähden niin herkästi, että ilma helposti pääsee Harman ja kuohkian hiekka maan läpi.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Näin saapi toimellinen maamies omasta ympärystästänsä, viljan korjaamisesta ja säilyttämisestä osoituksia miten hänen on käytettävä jo hyväkfensä tehtävä maaviljellytstlle kalliista sonta-ainetta. Hän saopi sieltä sen tärkiän, torkosti nluistetavan neuvon, että taiten elämistä ja kasmuista tuleman aineen hoppanemiseen,

mätänemisten ja lulehtumisten tarmitaan niiden kolmen eri asian yhtaikaista vaitutusta, nimilain ilman, lämmin ja kosteuden, jola neumo myös on osottoma hänelle, millä tavoin hän paralle voipi korjata ja säilyttää tade-lunkioa ja suojella sen tarpeettomasti vähenemistä.

Tässä niin kuin muissali maamiljellylsen asioissa on kuitenki vaariin otettava lunki paikkakunnan tilaisuus ja karjankorjaomisen lootu, sekä läävään erilootuinen rakennus, joissa kaikissa, ehkä omalla lamallansa, tateen korjaaminen ja lisääminen käypi laatuun, kun vaan ei unohdeta mitään, siihen kelpaamato ainetta.

Tästä saamme siis syyn vielä katsastaa tutati maassamme löytyvää yhteisempää tapaa sonnan totoomisessa ja korjaamisessa, ennen sen viemistä ja hajottamista pellolle, seka yhtaikaa kokea näyttää tunki laadun virheitä ja etuja.

Esimäisttsi näistä on mainittova usiosso paikassa tavallinen käytös, että läävästä, jotka ovot sillan tonsso, luodoon sonta suureen tunkioon, jossa se saa houtuo syksystä oino sturoolvoon te'äon osti. Tämä on topono ei moon suuressa osassa Samoa, osittain Karjalassa ja usiammissa

======= ======= ======= ======= ======= =======

länne Suomen maakunnissa. Sitä on seurattu enemmän tavallisuuden kuin jonlu erinäisen

edun vuoksi Siinä o», kyllä keviämpi pitää roovoot puhtaina, ehkä vähemmillö pehuilla eli havuilla, kuin sontoläävässo, mutta siinä on suurimpana vikana pelto-vilstlyksen suhteen:

1)

Että sontatunkio on tamallisesti asetettu niin että siitä lahtevä sontavesi juoksee pois.

2)

Että sade vesi myös pääsee tunkioon, ja huuhtoo siitä suuren osan voimaa, joka sontaveden keralla juok- see tmhaan.

3) Että sonta tavallisesti ajetaan suuriin tunkioihin, jotta jätetään liikuttamatta palamaan. Tällainen tunkio on pöyhällään jo laskee ilman helposti sisäänsä, josta seuraa että sonta palaa liian paljon ja homehtuu setä kadottaa suurimman osan arvoonso, sen enemmän jos, niinkuin usiasti tapahtuu, tunkion päälle ei lisätä mitään muuta soroeliasla ainetta:

havuja, mutaa, kanarmia elii sammalia, jotlo estäsimat sonnan voiman höyrynä nousemasta ilmaan.

4) Pion tärkein vika mainitussa lääväralennulsessa ja sonnan käyttämisessä on miimelsi, että siinä ei oteta mitään vaaria raamoiden vesi sonnasta, jolla on paljon kasmuille hyödyllisiä aineita.

(Jatketaan Seuraavassa vihkossa.)

======= ======= ======= ======= ======= =======

49

Pärekatoista.

1849-01-00 08 Päretkatoista

Päretkatoista.

Suomen Moovilijoin kokouksessa vuonna 1847 oli juteltavona nruiden seassa, kysymys : Ovotlo päretlolot (liistelotot) pitävämmät jo huotomommot tomollisia lautakattoja tuohisen aluksen kansso? Jo mikä völi on näillä ja savi-, olki- eli malko-kotoilla.

Tästä asiasta «mat usiat maanviljelliät ilmoittaneet mietteensa ja toteensa, joissa kaikissa kiitetään pärekattoja hyvin edullisiksi. Herra Aputetari Julin sanoo teettäneensä pärekattoja sillä tavoin, että hän ponetti päreet joko kyynärälle, ei, kuin tavallisesti, neljään lerrolsten suomukselle ja 6 peukalon pituisille nenillä,

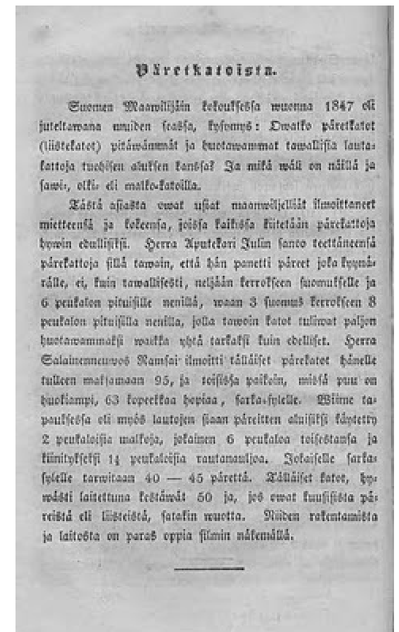
vaan 3 suomus kerrokseen 8 peukalon pituisilla nenillä, jolla tavoin katot tulimat paljon huotavammatsi maikka yhtä tarkaksi kuin edelliset.

Herra Salainenneuvos Ramsai ilmoitti tällaiset pärekatot hänelle tulleen maksamaan 95, ja toisissa paikoin, missä puu on huokiampi, 63 kopeekkaa hopiaa, sarka-sylelle. Wiime tapauksessa oli myös lautojen siaan päreitten aluisiksi käytetty 2 peukaloisia malkoja, jokainen 6 peukaloa toisestansa ja kiinitykstksi li peukaloisia rautanauljoa.

Jokaiselle sarkasylelle tarmitaan 40 - 45 pärettä. Tällaiset katot, hyvästi laitettuna kestämät 50 ja, jos ovat kuusisista päreistä eli liisteistä, satakin vuotta.

Niiden rakentamista ja laitosta on paras oppia silmin näkemällä.

--

Päretkatoista.

Suomen Maawiljäin kokouksessa wuonna 1847 oli juteltawana muiden seassa, kysymys: Owatko päretkatot (liistekatot) pitäwämmät ja huotawammat tawallisia lautakattoja tuohisen aluksen kanssa? Ja mikä wäli on näillä ja sawi-, olki- eli malko-katoilla.

Tästä asiasta owat usiat maanwiljelliät ilmoittaneet mietteensä ja kokeensa, joissa kaikissa kiitetään pärekattoja hywin edullisiksi. Herra Aputekari Julin sanoo teettäneensä pärekattoja sillä tawoin, että hän panetti päreet joko kyynärälle, ei, kuin tawallisesti, neljään kerrokseen suomukselle ja 6 peukalon pituisille nenillä, waan 3 suomus kerrokseen 8 peukalon pituisilla nenillä, jolla tawoin katot tuliwat paljon huotawammaksi waikka yhtä tarkaksi kuin edelliset. Herra Salaineuwos Ramsai ilmoitti tälläiset pärekatot hänelle tulleen maksamaan 95, ja toisissa paikoin, missä puu on huokiampi, 63 kopeekkaa hopiaa, sarka-sylelle. Wiime tapauksessa oli myös lautojen siaan päreitten aluisiksi käytetty 2 peukaloisia malkoja, jokainen 6 peukaloa toisestansa ja kiinitykseksi 1½ peukaloisia rautanauljoa. Jokaiselle sarka-sylelle tarwitaan 40 — 45 pärettä. Tälläiset katot, hywästi laitettuna kestäwät 50 ja, jos owat kuusisista päreistä eli liisteistä, satakin wuotta. Niiden rakentamista ja laitosta on paras oppia silmin näkemällä.

<< | >>

1849-03-00 10 Niityn korjaamisesta ja viljelyksesta. - Ylipitkä

Niityn korjaamisesta ja viljelyksestä.
(jatkanto ensimäiseen vihkoon.)

Kaikista parannuksista luiville niityille on valavin ehkä myös kallein keino niityn-vetyttäminen. Jokainen maanviljeliä on taitanut havaita, että pian kaikenlaatuinen maa lasmaa täytensä, kun vaan paikka on kylläksi kostea.

Niin esimerkiksi, missä' lähde eli oja laskee vetensä Valumaan Hiekkaselle eli limikolle tantereelle, siinälamataan joka kesä oimallinen heinänkasmu, jota vastaan toiset Zarempi pohjaiset niityt kasvavat vaan huonon jusfikon.

Kuta viettävämpi niin vetytelty tanner on, sitä paremman vaikutuksen näyttää siinä vesi tekemän. Pian samallainen vaikutus havoitaan sellaisilla niityillä, joiden päälle keväin ja syksyin järrvestä eli joesta neuste vesi, mutta jotka sillä välillä ovat luonnostaan kuivat. Nämä luonnon jokapäiväset osotukset ovat kuitenki vasta nykyisempinä aikoina tulleet paremmin tarkatuiksi,

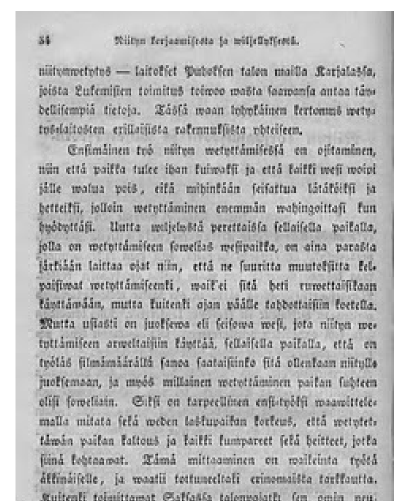
ja niistä havaituksi, että samat luonnon vaikutukset monessa paikassa voivat taidollisella rakennuksella matkaan saatettaa. Englannissa, Saksassa ja Italiassa käyttämät nyt jo osittain talonpojatti sellaista niitynvttyttämistä. Kotimaassamme ovat nykyään suurimmat 5.

======= ======= ======= ======= ======= =======

54

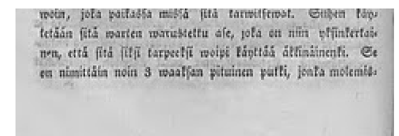
Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

niitynmetytys

laitokset Puhoksen talon mailla Karjalassa, joista Lukemisien toimitus toimoo masta saamansa antaa täydellisempiä tietoja. Tässä maan lyhykäinen kertomus vetytys- loitosten erillaisista rakennuksista yhteiseen.

Ensimäinen työ niityn metyttämisessä on ojitaminen, niin että paikka tulee ihan kulmaksi ja että kaikki vesi voipi jälle valua pois , eikä mihinkään seilattua lätäköiksi ja hetteiksi, jolloin metyttäminen enemmän mahingoittasi kun hyödyttäsi. Uutta viljelystä

perettaissa sellaisella paikalla, jolla on vetyttämiseen somelias mesipaikka,

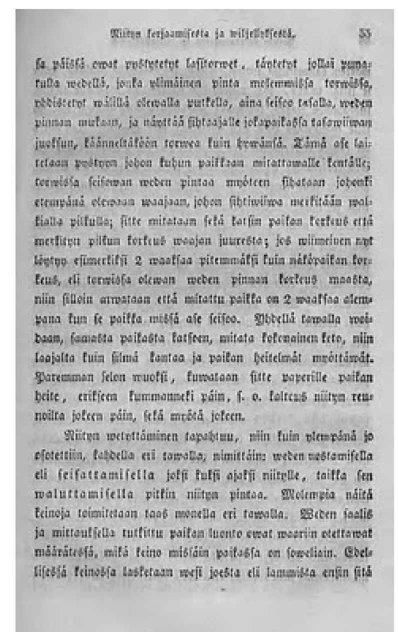
on aina parasta järkiään laittaa ojat niin, että ne suuritta muutoksitta kelpaisimat vetyttämiseenli , voil'ei sitä heti ruvettalsilaan täyttämään, mutta luitenli ajan päälle tahdottaisiin koetella.

Mutta usiosti on juolstma eli seisoma mesi, joto niityn vetyttämiseen orveltoisiin käyttää, selloistllo poitollo, että on työläs silmämäärältä sonoo saataisiinko sitä ollenkaan niitylle juoksemaan, ja myös millainen metyttäminen paikan suhteen olisi someliain. Siksi on tarpeellinen ensi-työksi voovittelemallo mitota sekä veden laskupaikan korkeus,

että vetytettävän paikan kaltous ja kaikki kumpareet sekä heitteet, jotka siinä kohtoavat. Tämä mittaaminen on vaikeinta lyötä äkkinäiselle, ja maatii toltuneeltaki erinomaista tarttautta.

Kuitenki toimittamat Saksassa talonpojatkl sen omin neu- voin, joka paikassa missä sitä talvitsevot. Siihen käytetään sitä varten varustettu ase, joka on niin yksinkertainen, että sitä siksi tarpeeksi voipi käyttää ättinäinenki. Se on nimittäin noin 3 vaaksan pituinen putki, jonka molemis

======= ======= ======= ======= ======= =======

fa päissä ovot pystytetyt lositorvet < täytetyt jollai punalulla medellä, jonka ylimäinen pinta molemmissa torvissa, yhdistetyt välillä olemalla putkella, aina seisoo tasalla, veden pinnan mutaan, jo näyttää sihtaajalle jokapaikassa tasamiiman juoksun, , käännettäköön tormea kuin hyvänsä. Tämä ase laitetaan pystyyn johon kuhun paikkaan mitattavalle kentälle;

torvissa seisoman veden pintaa myöteen sihatoon johonti etempällä ole»uoon moojoon, johon sihtiviivo merkitään mallialla pilkullo; sitte mitataan sika talsin poikan korkeus että merkityn piltun korkeus vaajan juuresta; jos viimeinen nyt löytyy esimerkiksi 2 vaaksaa pitemmäksi kuin näköpaikan korkeus eli torvissa olevan veden pinnan lorteus maasta,

niin silloin armataan että mitattu paitta on 2 vaaksaa alempana kun st paikka missä ase seisoo. Yhdellä lamalla voidaan, samasta paikasta katsoen, mitata kokonainen keto, niin laajalta kuin silmä kantaa ja paikan heltelmät myöttämät.

Paremman selon vuoksi, kuvataan sitte paperille paikan heite, erikseen kummanneki päin, s. o. talteus niityn reunoilta jokeen pam, setä myötä jokeen.

Niityn vetyttominen tapahtuu, niin kuin ylempänä jo osotettiin, kohdella eri tamalla, nimittäin: veden nostamisella eli seisattamisella joksi kuksi ajoksi niitylle, taikka sen valuttamisella pitkin niityn pintoo. Molempia näitä keinojo toimitetaan taas monella eri tamalla. Weden soosis ja mittauksella tutkittu paikan luonto omat määriin olettamat määrätessä,

mikä keino missäin paikassa on someliain. Edellisessä keinossa lasketaan vesi joesta eli lammista ensin sitä

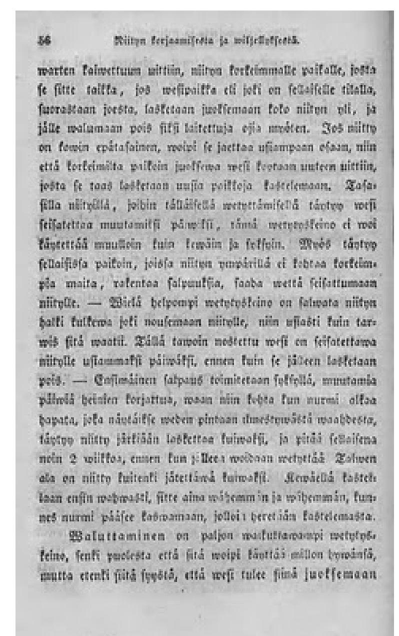
======= ======= ======= ======= ======= =======

Varten laimettuun uittiin, niityn lorleimmalle paikalle, jost» se sitte taikka , jos mesipaikka eli joki on sellaiselle tilalla, suorastaan joesta, losketoon suoksemoon koko niityn yli, ja jälle lvalumoon pois siksi laitettuja ojia myöten. Jos niitty on komin epätasainen, voipi se jaettaa usiompaan osaan, niin että kotteimilta paikoin juoksema vesi kootaan uuteen uittiin,

josta st loas lasketaan uusia paikkoja kastelemaan. Tasasilla niityillä, joihin tällaisella vetyttämisellä täytyy vesi seisatettaa muutamiksi pö, viksi , lama velytyskeino ei voi käytettää muulloin kuin keväin ja syksyin. Myös täytyy sellaisissa paikoin, joissa niityn ympärillä ei kohtaa korkeimpia maita, rakentaa falpuutsia,

saada mettä stisattumaan niitylle.

Wielä helpompi metytyskeino on falmata niityn halki kulkema jok! nousemaan niitylle, niin usiasli kuin tarvis sitä vaatii. Tällä

56 Niityn korjaamisesta ja wiljelyksestä.

warten kaiwettuun uittiin, niityn korkeimmalle paikalle, josta se sitte taikka, jos wesipaikka eli joki on sellaiselle tilalla, suorastaan joesta, lasketaan juoksemaan koko niityn yli, ja jälle walumaan pois siksi laitettuja ojia myöten. Jos niitty on kowin epätasainen, woipi se jaettaa usiompaan osaan, niin että korkeimmilta paikoin juoksewa wesi kootaan uuteen uittiin, josta se taas lasketaan uusia paikkoja kastelemaan. Tasaisilla niityillä, joihin tälläisellä wetyttämisellä täytyy wesi seisatettaa muutamiksi päiwiksi, tämä wetytyskeino ei woi käytettää muulloin kuin kewäin ja syksyin. Myös täytyy sellaisissa paikoin, joissa niityn ympärillä ei kohtaa korkeimpia maita, rakentaa salpuutsia, saada wettä seisattumaan niitylle. — Wielä helpompi wetytyskeino on salwata niityn halki kulkewa joki nousemaan niitylle, niin usiasti kuin tarwis sitä waatii. Tällä tawoin nostettu wesi on seisotettawa niitylle usiammaksi päiwäksi, ennen kuin se jälleen lasketaan pois. — Ensimäinen salpaus toimitetaan syksyllä, muutamia päiwiä heinien korjattua, waan niin kohta kun nurmi alkaa hapata, joka näytäikse weden pintaan ilmestywästä waahdesta, täytyy niitty järkiään laskettaa kuiwaksi, ja pitää sellaisena noin 2 wiikkoa, ennen kun jälleen woidaan wetyttää. Talwen aia on niitty kuitenki jätettäwä kuiwaksi. Kewäällä kastetaan ensin wahwasti, sitte aina wähemmin ja wähemmän, kunnes nurmi pääsee kaswamaan, jolloin heretään kastelemasta.

Waluttaminen on paljon waikuttawampi wetytyskeino, senki puolesta että sitä woipi käyttää millon tyhwänsä, mutta etenki sitä syystä, että wesi tulee siinä juoksemaan

tavoin nostettu vesi on stisatettava niitylle usiammaksi päivätsi, ennen kuin se jälleen lasketaan pois.

Ensimäinen salpaus toimitetaan syksyllä, muutamia pailviä heinien korjattua, vaan niin tuhto kun nurmi alkaa hapata, jota näytäikse veden pintoon ilmestymästä moohdesto, täytyy niitty järkiään lostettoo luivolsi, ja pitää sellaisena noin 2 viikkoa, ennen kun jälleea voidaan metyttäa Talven ala on niitty kuitenki jätettävä luivaksi.

Keväellä kastellaan ensin mahroastl, sitte aina vähemmin ja vähemmän,

kunnes nurmi pääsee losvomaan, jolloii heretään kastelemasta.

Valuttaminen on paljon vaikuttavampi metytyskeino, senli puolesta että sitä voipi täyttää millon hyvänsä, mutta etenki siitä syystä, että vesi tulee siinä juoksemaan

======= ======= ======= ======= ======= =======

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

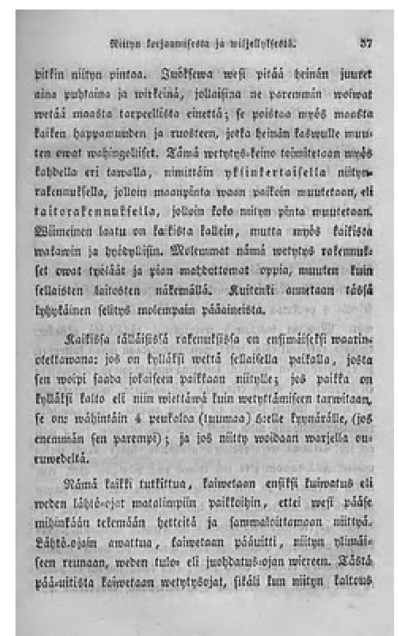
57

pitkin niityn pintaa. Juoksema mesi pitää heinän juuret aina puhtaina ja vitkeinä, jollaisina ne paremmin voivat vetää maasta tarpeellista einettä; se poistaa myös maasta kaiken happamuuden ja ruosteen, jotka heinän kasvulle muuten ovat vahingolliset. Tämä vetytys-keino toimitetaan myös kahdella eri tamalla, nimittäin yksinkertaisella niitynrakennuksella,

jolloin maanpinta vaan paikoin muutetaan, eli taitorakennuksella, jolloin koko niityn pinta muutetaan.

Wiimeinen laatu on kaikista kallein, mutta myös läikistä vakavin ja hydyllisin. Molemmat nämä vetytys rakennukset ovat työläät ja pian mahdottomat oppia, muuten kuin sellaisten laitosten näkemällä. Kuitenki annetaan tässä lyhykäinen selitys molempain pääaineista.

Kaikissa tälläisissä rakenuksissa on ensimäistksi olettamana: jos on kylläksi mettä sellaisella paikalla, josta sen moipi saada jokaisten paikkaan niitylle; jos paikka on kylläksi kalto eli niin miettämä kuin vetyttämiseen tarvitaan, se oiu vähintäin 4

Niityn korjaamisesta ja wiljellyksestä. 57

pitkin niityn pintaa. Juoksewa wesi pitää heinän juuret aina puhtaina ja wirkeinä, jollaisina ne paremmin woiwat wetää maasta tarpeellista einettä; se poistaa myös maasta kaiken happamuuden ja ruosteen, jotka heinän kaswulle muuten owat wahingolliset. Tämä wetytys-keino toimitetaan myös kahdella eri tawalla, nimittäin yksinkertaisella niitynrakennuksella, jolloin maanpinta waan paikoin muutetaan, eli taitorakennuksella, jolloin koko niityn pinta muutetaan. Wiimeinen laatu on kaikista kallein, mutta myös kaikista wakawin ja hyödyllisin. Molemmat nämä wetytys rakennukset owat työläät ja pian mahdottomat oppia, muuten kuin sellaisten laitosten näkemällä. Kuitenki annetaan tässä lyhykäinen selitys molempain pääaineista.

Kaikissa tälläisissä rakennuksissa on ensimäiseksi waarin-otettawana: jos on kylläksi wettä sellaisella paikalla, josta sen woipi saada jokaiseen paikkaan niitylle; jos paikka on kylläksi kalto eli niin wiettäwä kuin wetyttämiseen tarwitaan, se on: wähintäin 4 peukaloa (tuumaa) 6:elle kyynärälle, (jos enemmän sen parempi); ja jos niitty woidaan warjella euruwedeltä.

Nämä kaikki tutkittua, kaiwetaan ensiksi kuiwatus eli weden lähtö-ojat matalimpiin paikkoihin, ettei wesi pääse mihinkään tekemään hetteitä ja sammaloittamaan niittyä. Lähtö-ojain awattua, kaiwetaan pääuitti, niityn ylimäiseen reunaan, weden tulo- eli juohdatus-ojan wiereen. Tästä pää-uitista kaiwetaan wetytysojat, sikäli kun niityn kaltews

peukoloo (tuumaa) s:elle kyynärälle, (jos enemmän sen parempi) ; ja jos niitty voidaan varjella ouruvedeltä.

Nämä laitti tutkittua, kaivetaan ensiksi luivatus eli veden lählö-ojot matalimpiin paikkoihin, ettei mesi pääse mihinkään tekemään hetteitä ja sammaloittamaan niittyä.

Lähtö. ojain amattua , kaivetaan pääuitti, niityn ylimäiseen reunaan, veden tulo- eli juohdatus-ojan mieleen. Tästä pää-uitista kaivetaan vetytysojat, sikäli kun niityn kalleus

======= ======= ======= ======= ======= =======

ja epätasaisuus vaatii, loikki veden pinnan talasiksi, niin että pääuitista niihin laskettu vesi yhtä tasaststi muotoa ojan reunan päälitse alempana olemalle ninylle. Jos nämä vetvtys ojat olisimat kallot eli miettämät , niin mesi juoksisi jälkiään ojan alapäähän ja kostelisi vaan yhdestä paikosto niityn, kun suurin oso ojavortto sitä vastoin jäisi kostelemaita,

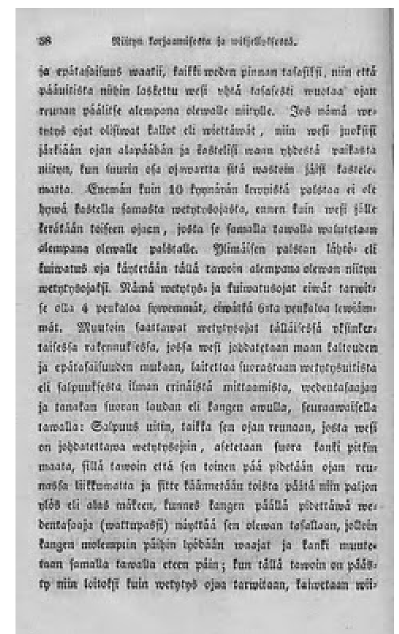
Enemän kuin 10 kyynärän lemyistä polstoo ei ole hyvä kostella samosto vetytysojosto, ennen kuin vesi Me leratään toiseen ojaen, josta se somollo tavollo mallitetaan alempana olemalle palstalle. Mimäisen palstan lähtö- eli luivatus oja käytetään tällä tavoin alempana oleman niityn vetytysojaksi. Nämä vetytys- ja luivatusojat eivät tarvit-

se olla 4 peukaloa syvemmät, eivätkä 6tto peukaloa leviämmät.

Muutoin saaitalvat vetytysojat tällaisessa yksinkertaisessa rakennuksessa, jossa vesi johdatetaan maan kaltouden! ja epätasaisuuden mukaan, lailettaa suorastaan vetytysuitista eli salpuuksesta ilman erinäistä mittaamista, vedentasaojan ja tanakan suoran laudan eli kangen avulla, sturaavaisella lavalla: Salpuus uitin,

taikka sen ojan reunaan,

josta vesi on johdalettava velytysojiin, asetetaan suora kanki pitkin maata, sillä tavoin että sen toinen pää pidetään ojan reu- nassa liikkumatta ja sitte käännetään

58 Niityn korjaamisesta ja wiljelyksestä.

ja epätasaisuus waatii, kaikki weden pinnan tasasiksi, niin että pääuitista niihin laskettu wesi yhtä tasaisesti wuotaa ojan reunan päälitse alempana olewalle niitylle. Jos nämä wetytys ojat olisiwat kallot eli miettämät, niin wesi juoksisi järkiään ojan alapäähän ja kostelisi waan yhdestä paikasta niityn, kun suurin osa ojawartta sitä wastoin jäisi kostelematta. Enemän kuin 10 kyynärän lewyistä palstaa ei ole hywä kostella samasta wetytysojasta, ennen kuin wesi jälle lerätään toiseen ojaan, josta se samalla tawalla walutetaan alempana olewalle palstalle. Ylimäisen palstan lähtö- eli kuiwatus oja käytetään tällä tawoin alempana olewan niityn wetytysojaksi. Nämä wetytys- ja kuiwatusojat eiwät tarwitse olla 4 peukaloa sywemmät, eiwätkä 6sta peukaloa lewiämmät. Muutoin saattawat wetytysojat tällaisessa yksinkertaisessa rakennuksessa, jossa wesi johdatetaan maan kalteuden ja epätasaisuuden mukaan, laitettaa suorastaan wetytysuitista eli salpuuksesta ilman erinäistä mittaamista, wedentasaajan ja tanakan suoran laudan eli kangen awulla, seuraawaisella tawalla: Salpuus uitin, taikka sen ojan reunaan, josta wesi on johdatettawa wetytysojiin, asetetaan suora kanki pitkin maata, sillä tawoin että sen toinen pää pidetään ojan reunassa liikkumatta ja sitte käännetään toista päätä niin paljon ylös eli alas mäkeen, kunnes kangen päällä pidettäwä wedentasaaja (wattupassi) näyttää sen olewan tasallaan, jolloin kangen molempiin päihin lyödään waajat ja kanki muutetaan samalla tawalla eteen päin; kun tällä tawoin on päästy niin loitolle kuin wetytys ojaa tarwitaan, kaiwetaan wii-

toista päätä niin paljon ylös eli alas mäkeen, kunnes kangen päällä pidettämä vedentasaaja (vattupassi) näyttää sen oleman taiallaan, jolloin kangen molempiin päihin lyödään vaajat ja kanli muutetaan samalla lamalla eteen päin;

lun tällä tavoin on päästy niin loitolsi luin vetytys ojaa tarvitaan, kaivetaan vii

======= ======= ======= ======= ======= =======

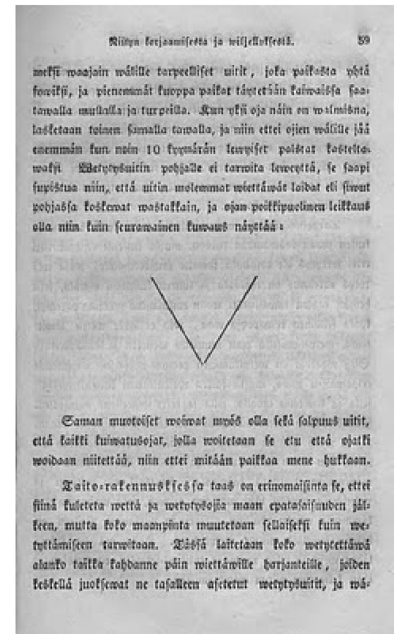
lnelsi vaajain vätille larpeelliset uitit, jola paikasta yhtä fyvitsi, ja pieneminät kuoppa paitat täytetään taivaissa soatavalla mullalla ja turpeilla. Kun yksi oja näin on valmisna, lasketaan toinen, somalla tamalla, ja niin ettei ojien välllle jää enemmän kum noin 10 kyynärän levyiset polstat kastellamaksi.

Metytysuitin pohjalle ei tarmita lemeyttä, se saapi supistua niin, että uitin molemmat viettävät laidat eli suvut pohjassa koskemat vastakkain, ja ojan poikkipuolinen leittauS olla niin kuiu' seuramamen kuvous näyttää -.

Saman muotoiset voivat myös olla sekä salpuus uitit, että kaikki kuivatusojär, jolla voitetaan se etu että ojatli voidaan niitettää, niin ettei mitään paikkaa mene hukkaan.

Taito-ralennuslsessa taas on erinomaisinta se, ettei siinä kuleteta mettä ja metytysojia maan epätasaisuuden jälleen, mutta koko maanpinta muutetaan sellaiseksi luin vetyttämiseen tarmitaan. Tässä laitetaan 1010 vetytettävä alanko taikka lahdanne päin viettäville harjanteille, joiden keskellä juoksemat ne tasalleen asetetut vetytysuitit,

ja vä-

Niityn korjaamisesta ja wiljellyksestä. 59

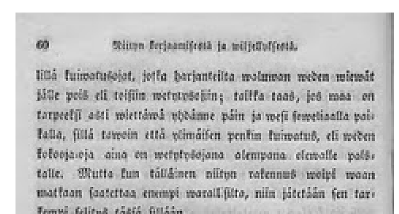
wekst waajain wälille tarpeelliset uitit, joka paikasta yhtä sowiksi, ja pienemmät kuoppa paikat täytetään taiwaissa saatawalla mullalla ja turpeilla. Kun yksi oja näin on walmisna, lasketaan toinen samalla tawalla, ja niin ettei ojien wälille jää enemmän kun noin 10 kyynärän lewyiset palstat kastellawaksi. Wetytysuitin pohjalle ei tarwita leweyttä, se saapi supistua niin, että uitin molemmat wiettäwät laidat eli siwut pohjassa koskewat wastakkain, ja ojan poikkipuolinen leikkaus olla niin kuin seurawainen kuwaus näyttää:

Saman muotoiset woiwat myös olla sekä salpuus uitit, että kaikki kuiwatusojat, jolla woitetaan se etu että ojatki woidaan niitettää, niin ettei mitään paikkaa mene hukkaan.

Taito-rakennuksessa taas on erinomaisinta se, ettei siinä kuleteta wettä ja wetytysojia maan epätasaisuuden jälkeen, mutta koko maanpinta muutetaan sellaiseksi kuin wetyttämiseen tarwitaan. Tässä laitetaan koko wetytettäwä alanko taikka kahdanne päin wiettäwille harjanteille, joiden keskellä juoksewat ne tasalleen asetetut wetytysuitit, ja wä-

======= ======= ======= ======= ======= =======

lilla luivatusojat, jotka harjanteilta valuvan veden vievat jälle pois eli toisiin vetytysojiin; taikka taas, jos maa on tarpeeksi asti viettävä yhdänne päin ja vesi soveliaalla paikalla, sillä tavoin että piim��isen penkin kuivatus, eli veden kokooja-oja aina on

60 Niityn korjaamisesta ja wiljellyksestä.

lillä kuiwatusojat, jotka harjanteilta waluwan weden wiewät jälle pois eli toisiin wetytysojiin; taikka taas, jos maa on tarpeeksi asti wiettäwä yhdänne päin ja wesi soweliaalla paikalla, sillä tawoin että wiimäisen penkin kuiwatus, eli weden kokooja-oja aina on wetytysojana alempana olewalle palstalle. Mutta kun tällainen niityn rakennus woipi maan matkaan saatettaa enempi [illegible], niin jätetään sen tarkempi selitys tässä sillään.

vetytysojana alempana olevalle palstalle.

Mutta kun tällainen niityn rakennus voipi vaan matkaan saatettaa enempi niin jätetään sen tarkempi selitys tässä sillaan.

Tarpeenmukaisella vetyttämisellä saapi kyllä kaikenlaatuisen maan kasvamaan ruohoa, mutta kuitenki on hamaittu ettei vetytys ole edullista kovalle savikkomaalle, jossa vetytys rakennus on työlästä ja suuren kulungin alaista, seka heinän kasmu tamallisesti maan ensimäisinä muosina parempi, kosla sellainen komapohja maa,

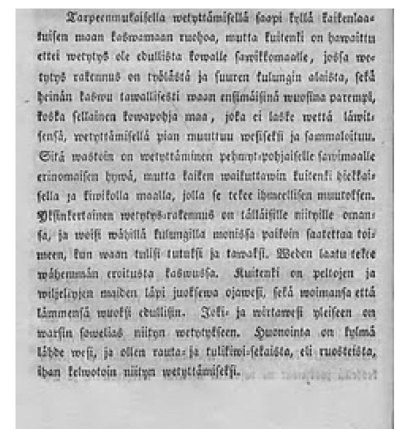
joka ei laske vettä lävitsensä,

vetyttämisellä pian muuttuu vesiseksi ja sammaloituu.

Sitä mastoin on metyttäminen pehmyt-pohjaiselle savimaalle erinomaisen h»)vä, mutta kaiken vaikuttamin kuitenki hiekkaisella za kimikolla maalla, jolla se tekee ihmeellisen muutoksen.

Wsinkertainen metytys-rakennus on tälläisitte niityille omansa, ja möisi vähillä kulungilla monissa paikoin saatettaa toimeen, kun vaan tulisi tutuksi ja tavaksi. Weden laatu tekee vähemmän eroitusta lasmussa. Kuitenki on peltojen ja miljeliyjen maiden läpi juoksema ojavesi, sekä voimansa että lämmensä vuoksi edullisin.

Joki- ja mirtamesi yleiseen on marsin somelias niityn vetytykseen. Huonointa on kylmä lähde vesi, ja ollen rauta-ja tulikimi-sekaista, «li ruosteista, ihan lelvotom niityn vetyttämiselsi.

Tarpeenmukaisella wetyttämisellä saapi kyllä kaikenlaatuisen maan kaswamaan ruohoa, mutta kuitenki on hawaittu ettei wetytys ole edullista kowalle sawikkomaalle, jossa wetytys rakennus on työlästä ja suuren kulungin alaista, sekä heinän kaswu tawallisesti maan ensimäisinä wuosina parempi, koska sellainen kowapohja maa, joka ei laske wettä läwitsensä, wetyttämisellä pian muuttuu wesiseksi ja sammaloituu. Sitä wastoin on wetyttäminen pehmyt-pohjaiselle sawimaalle erinomaisen hywä, mutta kaiken waikuttawin kuitenki hiekkaisella ja kiwikolla maalla, jolla se tekee ihmeellisen muutoksen. Yksinkertainen wetytys-rakennus on tälläisille niityille omansa, ja woisi wähillä kulungilla monissa paikoin saatettaa toimeen, kun waan tulisi tutuksi ja tawaksi. Weden laatu tekee wähemmän eroitusta kaswussa. Kuitenki on peltojen ja wiljeliyjen maiden läpi juoksewa ojawesi, sekä woimansa että lämmensä wuoksi edullisin. Joki- ja wirtawesi yleiseen on warsin sowelias niityn wetytykseen. Huonointa on kylmä lähde wesi, ja ollen rauta- ja tulikiwi-sekaista, eli ruosteista, ihan kelwotoin niityn wetyttämiseksi.

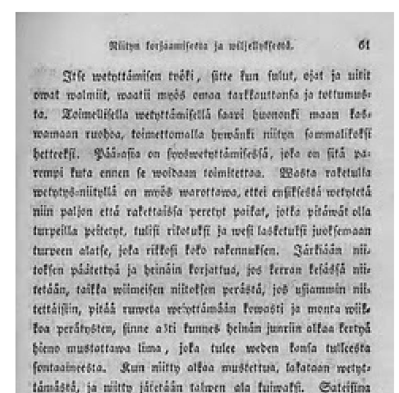
======= ======= ======= ======= ======= =======

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

61

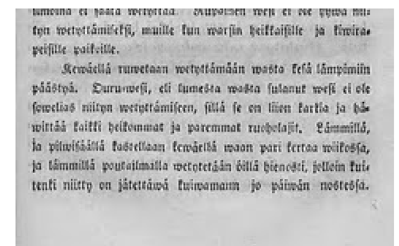
Ilse vetyttamisen työki , sitte kun sulut, ojat ja uitit vvat valmiit, vaatii myös omaa tarklauttansa ja tottumusta.

Toimellisella vetyttämisellä saavi huononki maan lasvamaan ruohoa, toimettomalla hymänki niityn sammalikoksi hetteeksi. Pää-afia on syysmetyttämisessä, joka on sitä parempi kuta ennen se voidaan toimitettaa. Wasta raketulla vetytys-niityllä on myös varottava, ettei ensiksestä metyteta niin paljon että

Niityn korjaamisesta ja wiljelyksestä. 61

Itse wetyttämisen työki, sitte kun sulut, ojat ja uitit owat walmiit, waatii myös omaa tarkkauttansa ja tottumusta. Toimellisella wetyttämisellä saawi huononki maan kaswamaan ruohoa, toimettomalla hywänki niityn sammalikoksi hetteeksi. Pää-asia on syyswetyttämisessä, joka on sitä parempi kuta ennen se woidaan toimitettaa. Wasta raketulla wetytys-niityllä on myös warottawa, ettei ensiksestä wetytetä niin paljon että rakettaissa peretyt paikat, jotka pitäwät olla turpeilla peitetyt, tulisi rikotuksi ja wesi lasketuksi juoksemaan turween alatse, joka rikkoisi koko rakennuksen. Järkiään niitoksen päätettyä ja heinäin korjattua, jos kerran kesässä niitetään, taikka wiimeisen niitoksen perästä, jos usiammin niitettäisiin, pitää ruweta wetyttämään kewästi ja monta wiikkoa perätysten, sinne asti kunnes heinän juuriin alkaa kertyä hieno mustottawa lima, joka tulee weden konsa tulleesta sontaaineesta. Kun niitty alkaa mustettua, lakataan wetyttämästä, ja niitty jätetään talwen ala kuiwaksi. Sateisina

ilmoina ei saata wetyttää. Nupoisen wesi ei ole hywä nii-
tyn wetyttämiseksi, muille kun warsin heikkaisille ja kiwira-
peisille paikoille.

Kewäellä ruwetaan wetyttämään wasta kesä lämpimiin
päästyä. Ouru-wesi, eli lumesta wasta sulanut wesi ei ole
sowelias niityn wetyttämiseen, sillä se on liian kartia ja hä-
wittää kaikki heikommat ja paremmat ruoholajit. Lämmillä,
ja pilwisäällä kastellaan kewäellä waan pari kertaa wiikossa,
ja lämmillä poutailmalla wetytetään öillä hienosti, jolloin kui-
tenki niitty on jätettäwä tuiwamann jo päiwän nostessa.

rakettaissa peretyt paikat,

jotka pitämät olla turpeilla peitetyt, tulisi rikotuksi ja vesi lasketuksi juoksemaan turpeen alatse, joka rikkosi 1010 rakennuksen. lärkiään toksen päätettyä ja heinäin korjattua, jos kerran kesässä niitetään, taikka viimeisen niitolsen perästä, jos usiammin niitettäisiin, pitää rumeta meiyttamään komasti ja monta miik*

koa perätysten, sinne a? ti kunnes heinän junriin alkaa kertyä hieno mustattarva lima , joka tulee meden kansa tulleesta sontaaineesta. Kun niitty alkaa mustettua, lakataan vetyttämästä, ja niitty jätetään talmen ala tuimaksi. Sateisina ilmoina ei saata metyttää, Nupainm vesi ei ole hymä niityn vetyttämiseksi, muille kun marsin helkkäisitte ja kivira,

peisille paikoille.

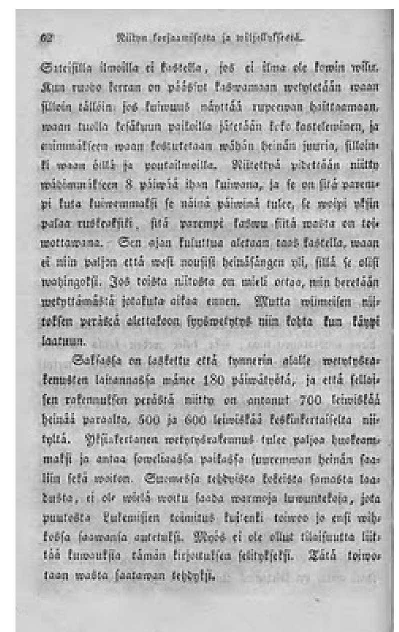
Keväella rumetaan vetyttämään vasta kesä lämpimiin päästyä. Ouru-vesi, eli lumesta vasta sulanut mesi ei ole somelias niityn vetyttamiseen, sillä se on liion kartia ja havittää kaikki heikommat ja paremmat ruoholajit. Lammilla, ja pilmisäälla kastellaan tevaellä vaan pari kertaa viikossa, ja lammilla poutailmalla vetytetään öillä hienosti,

jolloin kuitenki niitty on jätettamä tuivamann jo päimän nostessa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

62

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

62 Niityn korjaamisesta ja wiljellyksestä.

Sateisilla ilmoilla ei kastella, jos ei ilma ole kowin wilu.
Kun ruoho kerran on päässyt kaswamaan wetytetään waan
silloin tällöin; jos kuiwuus näyttää rupeewan haittaamaan,
waan tuolla kesäkuun paikoilla jätetään koko kasteleminen, ja
enimmäkseen waan kostutetaan wähän heinän juuria, silloin-
ki waan öillä ja poutailmoilla. Niitettyä pidetään niitty
wähimmikseen 8 päiwiä ihan kuiwana, ja se on sitä parem-
pi kuta kuiwemmaksi se näinä päiwinä tulee, se woipi yksin
palaa ruskeaksiki, sitä parempi kaswu siitä wasta on toi-
wottawana. Sen ajan kuluttua aletaan taas kastella, waan
ei niin paljon että wesi nousisi heinäsängen yli, sillä se olisi
wahingoksi. Jos toista niitosta on mieli ottaa, niin heretään
wetyttämästä jotakuta aikaa ennen. Mutta wiimeisen nii-
toksen perästä alettakoon syyswetytys niin kohta kun käypi
laatuun.

Saksassa on laskettu että tynnerin alalle wetytysra-
kennusten laitannassa menee 180 päiwätyötä, ja että sellai-
sen rakennuksen perästä niitty on antanut 700 leiwiskää
heinää parasta, 500 ja 600 leiwiskää keskinkertaiselta nii-
tyltä. Yksinkertainen wetytysrakennus tulee paljoa huokeam-
maksi ja antaa sowelissa paikassa suuremman heinän saa-
liin sekä woiton. Suomessa tehdyistä kokeista samasta laa-
dusta, ei ole wielä woitu saada warmoja luwunkokoja, jota
puutosta Lukemisien toimitus kuitenki toiwoo jo ensi wih-
kossa saawansa autetuksi. Myös ei ole ollut tilaisuutta liit-
tää kuwauksia tämän kirjoituksen selitykseksi. Tätä toiwo-
taan wasta saataman tehdyksi.

Sateisilla ilmoilla- ei kastella , jos ei ilma ole komin vilu.

Kun ruoho kerran on päässyt kasmamaan metytetään vaan silloin tällöin jos kliivuus näyttää rupeeman haittaamaan, maan tuolla kesäkuun paikoilla jätetään k>, 'ko kasteleminen, ja eiiinimätseen maan kostutetaan mahan heinän juuria, silloinki vaan öillä ja poutailmoilla. Niitettyä pidettään niitty vädimmäkseen 8 päimää ihan tuimana,

ja se on sitä parempi kuta kuimemmaksi se näinä päiminä tulee, se moipi yksin palaa ruskeaksiki, sitä parempi kasmu siitä vasta on toivottavana. Sen ajan kuluttua aletaan taas kastella, vaan el niin paljon että mesi nousisi heinäsängen yli, sillä se olisi vahingoksi. Jos

toista niitosta ou mieli ottaa, niin heretään metyttämastä jotakuta aikaa ennen.

Mutta viimeisen «liitoksen perästä alettakoon syysmetytys niin lohta lun läypi laatuun.

Saksassa on laskettu että tynnerin alalle vetytysmlenusten laiiannassa mänee 180 päimatyötä, ja että sellai- sen rakennuksen perästä niitty on antanut 700 leimiskää heinää paraalta, 500 ja 600 leimiskää keskinkertaiselta niityltä. Yksinkertanen metylysrakennus tulee paljoa huokeammaksi ja antaa someliaassa paikassa suuremman heinän saaliin sekä voiton.

Suomessa tehdyistä kokeista samasta laadusta, ei ol? vielä voitu saada varmoja lumunteloja, jota puutosta Lukemisien toimitus kuitenki toimoo jo ensi vihkossa saamansa autetuksi. Myös ei ole ollut tilaisuutta liittää kumauksia tämän kirjoituksen selitykseksi. Tätä toimotaan masta saatavan tehdyksi.

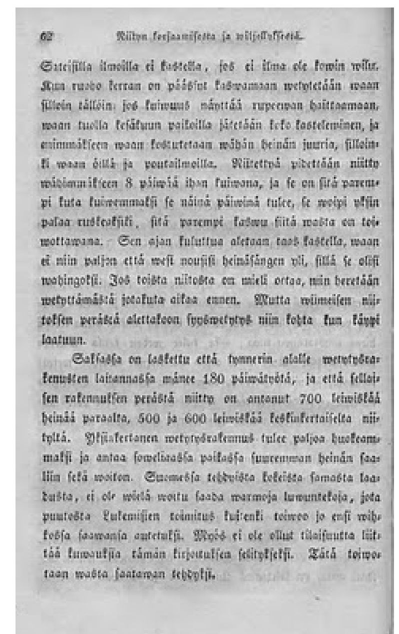
======= ======= ======= ======= ======= =======

'Paksumpi mutaiset suot, nemat ja joita Suomessa on olomalta jokaisessa »naakunnassa , eiivät moi saatettaa heinämaiksi millään edettäväin mainituitta nerlmoilla.

Ne vaalivat järkiään oman menetyksensä, Kormenperko ja nevain miljelys on kyllä tuttu ympäri Suomen, mutta paraastaan vaan sikäli kun niitä käytetään riistan kasvatlamiseksi. Sen siaan on tällaisten viljelysten lopullista ja usiammin päätarkoitusta Harmoissa paikoin oikein, otettu vaariin. Korpien perkamisella ja nemain viljelyksellä tarkoitetaan muka ei ainoastaan aikuista hyötyä,

muutamain riista-tasvuin ottamisella niistä, mutta myös usiammin sellaisten paikkoin muuttamista alinomaisiksi miljamaiksi, pelloksi, niityksi eli karjalailumeksi. Niin muodoin siinä ei ole kyllä, että saadaan korpi luimatuksi ja poltetuksi; sen moipi tehdä jokainen kellä siihen on maraa ; Mutta saada se miimein nurmeksi,

on temppu jota moni maamies on turhaan kokenut moittaa. Toisinaan on mikä paikan luonnossa, jota kukaan ei moi parantaa; vaan usiammin

62 Niityn korjaamisesta ja wiljellyksestä.

Sateisilla ilmoilla ei kastella, jos ei ilma ole kowin wilu. Kun ruoho kerran on päässyt kaswamaan wetytetään waan silloin tällöin jos kuiwuus näyttää rupeewan haittaamaan, waan tuolla kesäkuun paikoilla jätetään koko kasteleminen, ja enimmäkseen waan kostutetaan wähän heinän juuria, silloinki waan öillä ja poutailmoilla. Niitettyä pidetään niitty wähimmiksteen 8 päiwiä ihan kuiwana, ja se on sitä parempi kuta kuiwemmaksi se näinä päiwinä tulee, se woipi yksin palaa ruskeaksiki, sitä parempi kaswu siitä wasta on toiwottawana. Sen ajan kuluttua aletaan taas kastella, waan ei niin paljon että wesi nousisi heinäsängen yli, sillä se olisi wahingoksi. Jos toista niitosta on mieli ottaa, niin heretään wetyttämästä jotakuta aikaa ennen. Mutta wiimeisen niitoksen perästä alettakoon syyswetytys niin kohta kun läypi laatuun.

Saksassa on laskettu että tynnerin alalle wetytysrakennusten laitannassa mänee 180 päiwätyötä, ja että sellaisen rakennuksen perästä niitty on antanut 700 leiwiskää heinää paraalta, 500 ja 600 leiwiskää keskinkertaiselta niityltä. Yksinkertanen wetytysrakennus tulee paljoa huokeammaksi ja antaa soweliaassa paikassa suuremman heinän saaliin sekä woiton. Suomessa tehdyistä kokeista samasta laadusta, ei ole wielä woitu saada warmoja lumunteloja, jota puutosta Lukemisien toimitus kuitenki toiwoo jo ensi wihkossa saamansa autetuksi. Myös ei ole ollut tilaisuutta liittää kuwauksia tämän kirjoituksen selitykseksi. Tätä toiwotaan wasta saatawan tehdyksi.

kuitenkin on vika miljelytsessä; ja miten muuten se möisi ollakkaan siellä jossa sama viljelyslaatu käytettään läikille soille ja nemoille ilman ero! tusta. Korvet, nevat ja rahkasuot eivät muka ole kaikki yhtäläiset,

ne omat muuttelehtamat sikäli kun muutli maat.

Pohjan laatu, lomasta sarvesta pehmiään someriktoon, suon eli nevamaan synt»), sammalesta eli heinistä, tanermista jpuista, omat temput, hyroästi tarkattavat, jos viljelyksestä on mieli täyttä hyötyä kartuttaa. Suonraateesen tarvitaan siis tointa ja erinäistä huolenpitoa niin luin muuhunli ma»«

======= ======= ======= ======= ======= =======

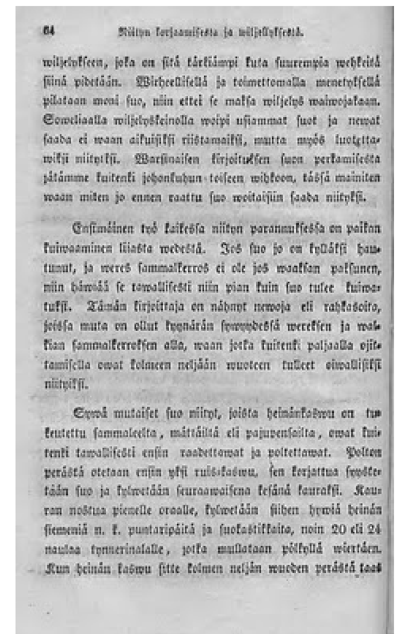
viljelykseen, joka on sitä tarkiämpi kuta suurempia vehkeitä siinä pidetään. Virheellisellä ja toimettomalla menetyksellä pilataan moni suo, niin ettei se maksa viljelys vaimojakaan.

Someliaalla miljelyskeinolla moipi usiammat suot ja nemat saada ei maan aikuisiksi riistamaiksi, mutta myös luotattaviksi niityiksi. Warsinaisen kirjoituksen suon pertamisesta zätämme kuitenki johonkuhun toiseen vihkoon, tässä mainiten maan miten jo ennen raatlu suo voilaisiin saada niityksi.

Ensimäinen työ kaikessa niityn parannuksessa on paikan luivaaminen liiasta medestä. Jos suo jo on lylläksi hautunut, ja veres sammalkerros ei ole jos maalian paksunen, niin hamiää se tavallisesti niin pian luin suo tulee luiva, luksi. Tämän kirjoittaja on nähnyt nemoja «li rahkasoita, joissa muta on ollut kyynärän symyydessä vereksen ja mallian sammalkerroksen alla,

maan jotka kuitenki paljaalla ojittamisella omat kolmeen neljään vuoteen tulleet oivallisiksi niityiksi.

Syvä mutaiset suo niityt, joista heinänkasmu on tm leutettu sammaleelta , mättäiltä eli pajupensailta , omat lvitenti tavallisesti ensin raadettavat ja poltettavat. Polton perästä otetaan ensin yksi ruis-kasmu, sen korjattua syystetään suo ja kylmetään seuraamaisena kesänä kauraksi. Kauran nostua

64 Niityn korjaamisesta ja wiljelyksestä.

wiljelykseen, joka on sitä tärkiämpi kuta suurempia wehkeitä siinä pidetään. Wirheellisellä ja toimettomalla menetyksellä pilataan moni suo, niin ettei se maksa wiljelys waiwojakaan. Someliaalla wiljelyskeinolla woipi usiammat suot ja newat saada ei waan aikuisiksi riistamaiksi, mutta myös luotettawiksi niityiksi. Warsinaisen kirjoituksen suon perkamisesta jätämme kuitenki johonkuhun toiseen wihkoon, tässä mainiten waan miten jo ennen raattu suo woitaisiin saada niityksi.

Ensimäinen työ kaikessa niityn parannuksessa on paikan kuiwaaminen liiasta wedestä. Jos suo jo on kylläksi hautunut, ja weres sammalkerros ei ole jos waakkan paksunen, niin häwiää se tawallisesti niin pian kuin suo tulee kuiwaksi. Tämän kirjoittaja on nähnyt newoja eli rahkasoita, joissa muta on ollut kyynärän sywyydessä wereksen ja walkian sammalkerroksen alla, waan jotka kuitenki paljaalla ojittamisella owat kolmeen neljään wuoteen tulleet oiwallisiksi niityiksi.

Sywä mutaiset suo niityt, joista heinänkaswu on tukeutettu sammaleelta, mättäiltä eli pajupensailta, owat kuitenki tawallisesti ensin raadettawat ja poltettawat. Polton perästä otetaan ensin yksi ruis-kaswu, sen korjattua sywätetään suo ja kylwetään seuraawaisena kesänä kauraksi. Kauran nostua piennelle oraalle, kylwetään siihen hywiä heinän siemeniä n. k. puntaripäitä ja suokastikkaita, noin 20 eli 24 naulaa tynnerinalalle, jotka mullataan pölkyllä wiertäen. Kun heinän kaswu sitte kolmen neljän wuoden perästä taas

pienelle oraalle,

kylmetään siihen hymiä heinän siemeniä n.

l. puntaripäitä ja suolastikkaita, noin 20 eli

24

naulaa tynnerinalalle , lotka mullataan pölkyllä mieltäen.

Kun heinän kasvu sitte toimen neljän vuoden perästä taas

======= ======= ======= ======= ======= =======

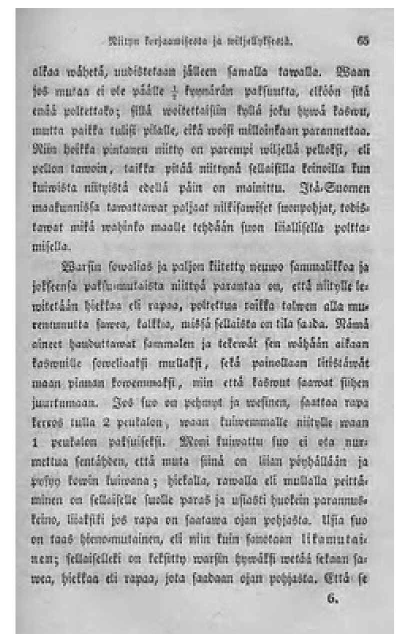
alkaa vähetä, uudistetaan jälleen samalla tamalla. Waan jos mutaa ei ole päälle kyynärän paksuutta, elköön sitä enää poltettako; silla voitettaisiin kyllä joku hymä kasmu, uutta paikka tulisi pilalle, eikä möisi milloinkaan parannettaa.

Niin hoikka pintanen niitty on parempi viljellä pelloksi, eli pellon tamoin , taikka pitää niittynä sellaisilla keinoilla kun tuimista niityistä edellä päin on mainittu. Itä-Suomen maakunnissa tamattamat paljaat nilkisamiset suonpohjat, todistamat mikä vahinko maalle tehdään suon liiallisella polttamisella.

Warsin sovalias ja paljon kiitetty neuvo sammalikkoa ja jolseensa paksu-mutaista niittyä parantaa on, että niitylle leivitetään hiekkaa eli rapaa, poltettua laikka talven alla murentUnutta samea, kalkkia, missä sellaista on tila saada. Nämä aineet hauduttamat sammalen ja tekemät sen vähään aikaan lasvuille soveliaaksi mullaksi,

sekä painollaan litistämät maan pinnan komemmaksi, niin että kasmut saamat siihen juurtumaan. Jos suo on pehmyt ja mesinen, saattaa rapa kerros tulla 2 peukalon , maan kuivemmalle niitylle vaan 1 peukalon paksuiseksi. Moni tuivattu suo ei ota nurmettua sentähden, että muta siinä on liian pöyhällaän ja pysyy komin kliivana;

hiekalla, ramalla eli mullalla peittäminen on sellaiselle suolle paras ja usiasti huokein parannuskeino,

Niityn korjaamisesta ja wiljelyksestä. 65

alkaa wähetä, uudistetaan jälleen samalla tawalla. Waan jos mutaa ei ole päälle ½ kyynärän paksuutta, elköön sitä enää poltettako; sillä woitettaisiin kyllä joku hywä kaswu, mutta paikka tulisi pilalle, eikä woisi milloinkaan parannettaa. Niin hoikka pintanen niitty on parempi wiljellä pelloksi, eli pellon tawoin, taikka pitää niittynä sellaisilla keinoilla kun kuiwista niityistä edellä päin on mainittu. Itä-Suomen maakunnissa tawattawat paljaat nilkisawiset suonpohjat, todistawat mikä wahinko maalle tehdään suon liiallisella polttamisella.

Warsin sowalias ja paljon kiitetty neuwo sammalikkoa ja jolkeensa paksu-mutaista niittyä parantaa on, että niitylle lewitetään hiekkaa eli rapaa, poltettua taikka talwen alla murentunutta sawea, kalkkia, missä sellaista on tila saada. Nämä aineet hauduttawat sammalen ja tekewät sen wähään aikaan kaswuille soweliaaksi mullaksi, sekä painollaan litistäwät maan pinnan kowemmaksi, niin että kaswut saawat siihen juurtumaan. Jos suo on pehmyt ja wesinen, saattaa rapa kerros tulla 2 peukalon, waan kuiwemmalle niitylle waan 1 peukalon paksuiseksi. Moni kuiwattu suo ei ota nurmettua sentähden, että muta siinä on liian pöyhällään ja pysyy kowin kuiwana; hiekalla, rawalla eli mullalla peittäminen on sellaiselle suolle paras ja usiasti huokein parannuskeino, liiaksiki jos rapa on saatawa ojan pohjasta. Usia suo on taas hienomutainen, eli niin kuin sanotaan likamutainen; sellaisellekki on kehitty warsin hywäksi wetää sekaan sawea, hiekkaa eli rapaa, jota saadaan ojan pohjasta. Että se

6.

liiaksiti jos rapa on saatama ojan pohjasta. Usta suo on taas hieno-mutainen, eli niin kuin sanotaan litamutainen;

sellaiselleki on keksitty varsin hyvälfi vetää sekaan samea, hiekkaa eli rapaa, jota saadaan ojan pohjasta. Että se

6.

======= ======= ======= ======= ======= =======

66

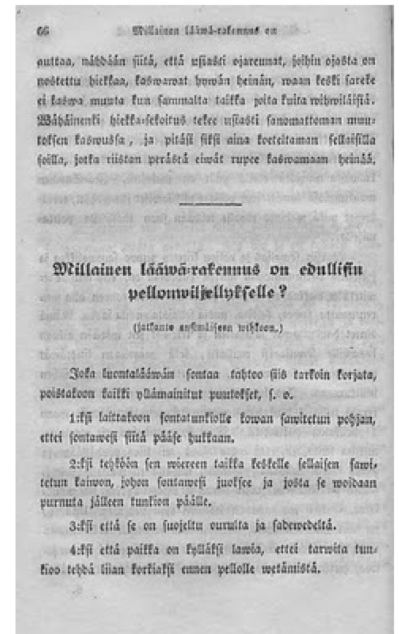
Millainen läävä-rakennus on

auttaa, nähdään siitä, että usiasti ojareunat, joihin ojasta on nostettu hiekkaa, kasvavat hymän heinän, vaan keski sareke ei kasma muuta kun sammalta taikka joitakuita vihviläisiä.

Wähäinenki hiekka-sekoitus tekee usiasti sanomattoman muutoksen tasvlissa, ja pitäsi siksi aina koeteltaman sellaisilla soilla, jotka riistan perästä eivät rupee kasvamaan heinää.

--

Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonviljelykselle?

66 Millainen läävä-rakennus on

auttaa, nähdään siitä, että usiasti ojareunat, joihin ojasta on nostettu hiekkaa, kaswawat hywän heinän, waan keski sareke ei kaswa muuta kun sammalta taikka joita kuita wihwiläisiä. Wähäinenki hiekka-sekoitus tekee usiasti sanomattoman muutoksen kaswussa, ja pitäsi siksi aina koeteltaman sellaisilla soilla, jotka riistan perästä eiwät rupee kaswamaan heinää.

Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonviljelykselle?

(Jatkanto ensimäiseen wihkoon.)

Joka luontaläävän sontaa tahtoo siis tarkoin korjata, poistakoon kaikki ylämainitut puutokset, s. o.

1:ksi laittakoon sontatunkiolle kowan sawitetun pohjan, ettei sontawesi siitä pääse hukkaan.

2:ksi tehköön sen wiereen taikka keskelle sellaisen sawitetun kaiwon, johon sontawesi juoksee ja josta se woidaan purnuta jälleen tunkion päälle.

3:ksi että se on suojeltu euruilta ja sadewedeltä.

4:ksi että paikka on kylläksi lawia, ettei tarwita tunkioo tehdä liian korkiaksi ennen pellolle wetämistä.

<< | >>

x

1849-03-00 09 Luonnon tutkinnon tarpeellisuus.

Lukemisia MaamiehM Aikakautinen-kirja Maanviljelys-, Talousia Taitous- asioista.

2:nen Wihko. l:nen Wuosikerta 1849.

Luonnon tutkinnon tarpeellisuus.

(Alexander v. Humboltilta.) Luonnon tutkinnon monihaarainen harjoitus on suurin ja välttämätön tarvis nykyaikana, jona maallinen rikkaus ja kansakunnallinen edistyminen perustairoat juxri luonnon voimain ja hedelmäin toimelliselle käyttämiselle. Se kansa- kunta joka näissä jättäikse jälelle, eitä kykene muiden rinnalle alinomaiseen kilrvoitukseen ,

on töyhtyvä päivä päivältä ja lanteeva perikatoon. Sillä kansakuntain elämässä vaikuttaa sama laki kuin luonnonki elossa, että tuta kellan seisattuu tasvamasta ja lisääntymästä, se jo kantaa surmansa sisuksissaan. Luonnon tutkinnon makaisin harjoitus moipi sen maan pelastaa tästä uhkaamasta maarasta. Ihminen on voimaton käyttämään luontoa hyväksensä,

voimaton hillitse-

Lukemisia Maamiehille.

Aikakautinen-kirja Maanwiljelys-, Talous- ja Taitous- asioista.

2:nen Wihko. 1:nen Wuosikerta 1849.

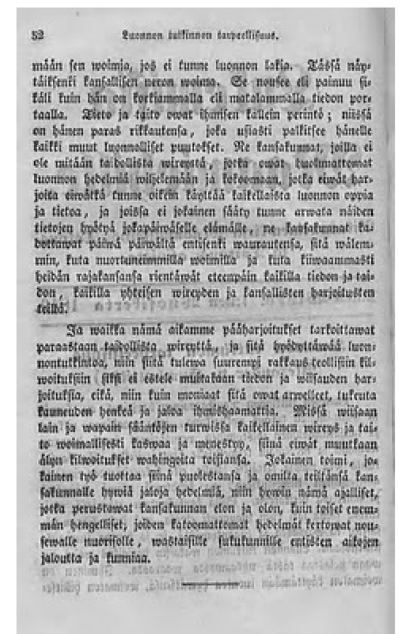
Luonnon tutkinnon tarpeellisuus.
(Alexander v. Humboltilta.)

Luonnon tutkinnon monihaarainen harjoitus on suurin ja wälttämätön tarwis nykyaikana, jona maallinen rikkaus ja kansakunnallinen edistyminen perustaiwat juuri luonnon woimain ja hedelmäin toimelliselle käyttämiselle. Se kansakunta joka näissä jättäikse jälelle, eikä kykene muiden rinnalle alinomaiseen kilwoitukseen, on töyhtywä päiwä päiwältä ja lankeewa perikatoon. Sillä kansakuntain elämässä waikuttaa sama laki kuin luonnonki elossa, että kuka kerran seisattuu kaswamasta ja lisääntymästä, se jo kantaa surmansa sisuksissaan. Luonnon tutkinnon wakaisin harjoitus woipi sen maan pelastaa tästä uhkaawasta waarasta. Ihminen on woimaton käyttämään luontoa hywäksensä, woimaton hillitse-

======= ======= ======= ======= ======= =======

52

Luonnon tutkinnon tarpeellisuus.

52 Luonnon tutkinnon tarpeellisuus.

mään sen woimia, jos ei tunne luonnon lakia. Tässä näytäiksenki kansallisen neron woima. Se nousee eli painuu sikäli kuin hän on korkiammalla eli matalammalla tiedon portaalla. Tieto ja taito owat ihmisen kallein perintö; niissä on hänen paras rikkautensa, joka usiasti palkitsee hänelle kaikki muut luonnolliset puutokset. Ne kansakunnat, joilla ei ole mitään taidollista wireyttä, jotka owat huolimattomat luonnon hedelmiä wiljelemään ja kokoomaan, jotka eiwät harjoita eiwätkä tunne oikein käyttää kaikellaista luonnon oppia ja tietoa, ja joissa ei jokainen sääty tunne arwata näiden tietojen hyötyä jokapäiwäselle elämälle, ne kansakunnat kadottawat päiwä päiwältä entisenki waurautensa, sitä wälemmin, kuta nuortuneimmilla woimilla ja kuta kiiwaammasti heidän rajakansansa rientäwät eteenpäin kaikilla tiedon ja taidon, kaikilla yhteisen wireyden ja kansallisten harjoitusten teillä.

Ja waikka nämä aikamme pääharjoitukset tarkoittawat paraastaan taidollista wireyttä, ja sitä hyödyttäwää luonnontutkintoa, niin siitä tulewa suurempi rakkaus teollisiin kilwoituksiin siksi ei estele muitakaan tiedon ja wiisauden harjoituksia, eikä, niin kuin moniaat sitä owat arwelleet, tukeuta kauneuden henkeä ja jaloa ihmishaamattia. Missä wiisaan lain ja wapain sääntöjen turwissa kaikellainen wireys ja taito woimallisesti kaswaa ja menestyy, siinä eiwät muutkaan älyn kilwoitukset wahingoita toisiansa. Jokainen toimi, jokainen työ tuottaa siinä puolestansa ja omilla teillänsä kansakunnalle hywiä jaloja hedelmiä, niin hywin nämä ajalliset, jotka perustawat kansakunnan elon ja olon, kuin toiset enemmän hengelliset, joiden katoomattomat hedelmät kertowat nousewalle nuorisolle, wastaisille sukukunnille entisten aikojen jaloutta ja kunniaa.

mään sen Voimia, jos ei tunne luonnon lakia. Tässä näyktääilkiseknurini khaänsnalolisnenkonrkei raonnnnvaollaimae. li mSaetanlaomusmeealleali tpieadionnuupors-itaall a.

Tiet» ja taito ovat ihmisen kallein perinlö ; niissä on hänen paras rikkautensa, joka usiasti palkitsee hänelle kaikki muut luonnolliset puutokset. Ne kansakunnat, joilla ei ole mitään taidollista Vireyttä , jotka ovat- huolimattomat luonnon hedelmiä Viljelemään ja kokoomaan, jotkaeivät har- joita eivätlä tunne öilM täyttää lailellaista luonnonoppia ja tietoa,

ja joissa ei jokainen sääty tunne arvata näiden tietojen hyötyä jokaväiväselle, elämälle, ne kansakunnat kadMarvat päivä päivältä entisenki vaurautensa, sitä välemmin, kuta nuortuneimmilla voimilla ja kuta kiimaammasti heidän rajakansansa rientävät eteenpäin kaikilla tiedon jataidon, kaikilla yhteisen vireyden ja kansallisten harjoitusten Ia vaikka nämä aikamme pääharjoitukset tarkoittamat paraastaan taidollista mireyttä,

ja sitä hyödyttävää luonnontutklntoa, niin siitä tulema suurempi rakkaus teollisiin kilvoituksiin siksi ei estele muitakaan tiedon ja viisauden harjoituksia, eikä, niin kuin moniaat sitä omat annelleet, tukeuta kauneuden henkeä ja jaloa ihmishaamattia. Missä viisaan lain ja vapain sääntöjen turmissa kaikellainen vireys ja taito Voimallisesti tasvaa ja menestyy,

siinä eivät muutkaan älyn kilmoitukset mahingoita toisiansa. Jokainen toimi, jokainen työ tuottaa siinä puolestansa ja omilta teiltänsä kansakunnalle hylviä jaloja hedelmiä, niin hymin nämä ajalliset, jotka perustamat kansakunnan elon ja olon, kuin toiset enemmän hengelliset, joiden katoomattomat hedelmät kertomat nousemalle nuorisolle,

vastaisille sukukunnille entisten aikojen jaloutta ja kunniaa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Niityn korjaamisesta ja viljelyksestä.

(jatkanto ensimäiseen vihkoon.)

1849-03-00 10 Niityn korjaamisesta ja viljelyksestä.

Niityn korjaamisesta ja viljelyksestä.

(jatkanto ensimäiseen vihkoon.)

Niityn korjaamisesta ja wiljelyksestä.

(jatkanto ensimäiseen wihkoon.)

Kaikista parannuksista kuiwille niityille on wakawin ehkä myös kallein keino niityn-wetyttäminen. Jokainen maanwiljeliä on taitanut hawaita, että pian kaikenlaatuinen maa kaswaa täytensä, kun waan paikka on kylläksi kostea. Niin esimerkiksi, missä' lähde eli oja laskee wetensä laweana walumaan hiekkaselle eli kiwikolle tantereelle, siinä tawataan joka kesä oiwallinen heinänkaswu, jota wastaan toiset parempi pohjaiset niityt kaswawat waan huonon jusikon. Kuta wiettäwämpi niin wetytetty tanner on, sitä paremman waikutuksen näyttää siinä wesi tekewän. Pian samallainen waikutus hawaitaan sellaisilla niityillä, joiden päälle kewäin ja syksyin järwestä eli joesta nousee wesi, mutta jotka sillä wälillä owat luonnostaan kuiwat. Nämä luonnon jokapäiwäiset osotukset owat kuitenki wasta nykyisempinä aikoina tulleet paremmin tarkatuiksi, ja niistä hawaituksi, että samat luonnon waikutukset monessa paikassa woiwat taidollisella rakennuksella matkaan saatettaa. Englannissa, Saksassa ja Italiassa käyttäwät nyt jo osittain talonpojatki sellaista niityn-wetyttämistä. Kotimaassamme owat nykyään suurimmat

5.

Kaikista parannuksista luiville niityille on valavin ehkä myös kallein keino niityn-vetyttäminen. Jokainen maanviljeliä on taitanut havaita, että pian kaikenlaatuinen maa lasmaa täytensä, kun vaan paikka on kylläksi kostea. Niin esimerkiksi, missä' lähde eli oja laskee vetensä Valumaan Hiekkaselle eli limikolle tantereelle,

siinälamataan joka kesä oimallinen heinänkasmu, jota vastaan toiset Zarempi pohjaiset niityt kasvavat vaan huonon jusfikon.

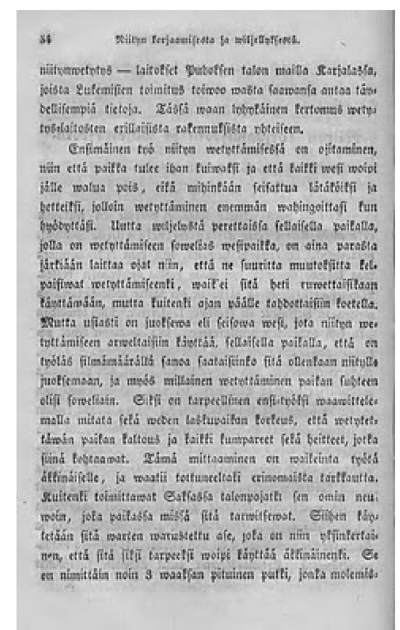
Kuta viettävämpi niin vetytelty tanner on, sitä paremman vaikutuksen näyttää siinä vesi tekemän. Pian samallainen vaikutus havoitaan sellaisilla niityillä, joiden päälle keväin ja syksyin järrvestä eli joesta neuste vesi, mutta jotka sillä välillä ovat luonnostaan kuivat. Nämä luonnon jokapäiväset osotukset ovat kuitenki vasta nykyisempinä aikoina tulleet paremmin tarkatuiksi,

ja niistä havaituksi, että samat luonnon vaikutukset monessa paikassa voivat taidollisella rakennuksella matkaan saatettaa. Englannissa, Saksassa ja Italiassa käyttämät nyt jo osittain talonpojatti sellaista niitynvttyttämistä. Kotimaassamme ovat nykyään suurimmat 5.

======= ======= ======= ======= ======= =======

54

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

54 Niityn korjaamisesta ja wiljelyksestä.

niityn-wetytys — laitokset Puhoksen talon mailla Karjalassa, joista Lukemisien toimitus toiwoo wasta saawansa antaa täydellisempiä tietoja. Tässä waan lyhykäinen kertomus wetytys-laitosten erillaisista rakennuksista yhteiseen.

Ensimäinen työ niityn wetyttämisessä on ojittaminen, niin että paikka tulee ihan kuiwaksi ja että kaikki wesi woipi jälle walua pois, eikä mihinkään seisattua lätäköiksi ja hetteiksi, jolloin wetyttäminen enemmän wahingoittasi kun hyödyttäsi. Uutta wiljelystä perettaissa sellaisella paikalla, jolla on wetyttämiseen sowelias wesipaikka, on aina parasta järkiään laittaa ojat niin, että ne suuritta muutoksitta kelpaisiwat wetyttämiseenki, waikk'ei sitä heti ruwettaisikaan käyttämään, mutta kuitenki ajan päälle tahdottaisiin koetella. Mutta usiasti on juoksewa eli seisowa wesi, jota niityn wetyttämiseen arweltaisiin käyttää, sellaisella paikalla, että on työläs silmämäärältä sanoa saataisiinko sitä ollenkaan niitylle juoksemaan, ja myös millainen wetyttäminen paikan suhteen olisi sowelias. Siksi on tarpeellinen ensi-työksi waawittelemalla mitata sekä weden laskupaikan korkeus, että wetytettäwän paikan kaltous ja kaikki kumpareet sekä heitteet, jotka siinä kohtaawat. Tämä mittaaminen on waikeinta työtä äkkinäiselle, ja waatii tottuneeltaki erinomaista tarkkautta. Kuitenki toimittawat Saksassa talonpojatki sen omin neuwoin, joka paikassa missä sitä tarwitsewat. Siihen käytetään sitä warten warustettu ase, joka on niin yksinkertainen, että sitä siksi tarpeeksi woipi käyttää äkkinäinenki. Se on nimittäin noin 3 waaksan pituinen putki, jonka molemmis-

niitynmetytys laitokset Puhoksen talon mailla Karjalassa, joista Lukemisien toimitus toivoo masta saamansa antaa täydellisempiä tietoja. Tässä maan lyhykäinen kertomus vetytys-loitosten erillaisista rakennuksista yhteiseen.

Ensimäinen työ niityn metyttämisessä on ojitaminen, niin että paikka tulee ihan kulmaksi ja että kaikki vesi voipi jälle valua pois , eikä mihinkään seilattua lätäköiksi ja hetteiksi, jolloin metyttäminen enemmän mahingoittasi kun hyödyttäsi. Uutta viljelystä perettaissa sellaisella paikalla, jolla on vetyttämiseen somelias mesipaikka,

on aina parasta järkiään laittaa ojat niin, että ne suuritta muutoksitta kelpaisimat vetyttämiseenli , voil'ei sitä heti ruvettalsilaan täyttämään, mutta luitenli ajan päälle tahdottaisiin koetella.

Mutta usiosti on juolstma eli seisoma mesi, joto niityn vetyttämiseen orveltoisiin käyttää, selloistllo poitollo, että on työläs silmämäärältä sonoo saataisiinko sitä ollenkaan niitylle juoksemaan, ja myös

millainen metyttäminen paikan suhteen olisi someliain. Siksi on tarpeellinen ensi-työksi voovittelemallo mitota sekä veden laskupaikan korkeus,

että vetytettävän paikan kaltous ja kaikki kumpareet sekä heitteet, jotka siinä kohtoavat. Tämä mittaaminen on vaikeinta lyötä äkkinäiselle, ja maatii toltuneeltaki erinomaista tarttautta.

Kuitenki toimittamat Saksassa talonpojatkl sen omin neu- voin, joka paikassa missä sitä talvitsevot. Siihen käytetään sitä varten varustettu ase, joka on niin yksinkertainen, että sitä siksi tarpeeksi voipi käyttää ättinäinenki. Se on nimittäin noin 3 vaaksan pituinen putki, jonka molemis-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

55

sa päissä ovat pystytetyt lasitorvet, täytetyt jollai punatulla vedellä, jonka ylimäinen pinta molemmissa torvissa, yhdistetyt välillä olemalla putkella, aina seisoo tasalla, veden pinnan mutaan, jo näyttää sihtaajalle jokapaikassa tasamiiman juoksun, , käännettäköön tormea kuin hyvänsä. Tämä ase laitetaan pystyyn johon kuhun paikkaan mitattavalle kentälle;

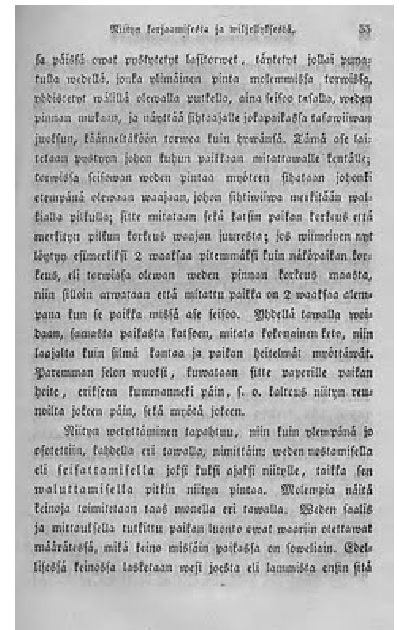
torvissa seisoman veden pintaa myöteen sihatoon johonti etempällä ole»uoon moojoon, johon sihtiviivo merkitään mallialla pilkullo; sitte mitataan sika talsin poikan korkeus että merkityn piltun korkeus vaajan juuresta; jos viimeinen nyt löytyy esimerkiksi 2 vaaksaa pitemmäksi kuin näköpaikan korkeus eli torvissa olevan veden pinnan lorteus maasta,

niin silloin armataan että mitattu paitta on 2 vaaksaa alempana kun st paikka missä ase seisoo. Yhdellä lamalla voidaan, samasta paikasta katsoen, mitata kokonainen keto, niin laajalta kuin silmä kantaa ja paikan heltelmät myöttävät. Paremman selon vuoksi, kuvataan sitte paperille paikan heite, erikseen kummanneki päin,

s. o. talteus niityn reunoilta jokeen pam, setä myötä jokeen.

Niityn vetyttominen tapahtuu, niin kuin ylempänä jo osotettiin, kohdella eri tamalla, nimittäin: veden nostamisella eli seisattamisella joksi kuksi ajoksi niitylle, taikka sen valuttamisella pitkin niityn pintoo. Molempia näitä keinojo toimitetaan taas monella eri tamalla. Weden soosis ja mittauksella tutkittu paikan luonto omat määriin olettamat määrätessä,

mikä keino missäin paikassa on someliain. Edellisessä keinossa lasketaan vesi joesta eli lammista ensin sitä

Niityn korjaamisesta ja wiljellyksestä. 55

sa päissä owat pystytetyt lasitorwet, täytetyt jollai punatulla wedellä, jonka ylimäinen pinta molemmissa torwissa, yhdistetyt wälillä olewalla putkella, aina seisoo tasalla, weden pinnan mukaan, ja näyttää sihtaajalle jokapaikassa tasawiiwan juoksun, käännettäköön torwea kuin hywänsä. Tämä ase laitetaan pystyyn johon kuhun paikkaan mitattawalle kentälle; torwissa seisowan weden pintaa myöteen sihataan johonki etempänä olewaan waajaan, johon sihtiwiiwa merkitään walkialla pilkulla; sitte mitataan sekä katsin paikan korkeus että merkityn pilkun korkeus waajan juuresta; jos wiimeinen nyt löytyy esimerkiksi 2 waaksaa pitemmäksi kuin näköpaikan korkeus, eli torwissa olewan weden pinnan korkeus maasta, niin silloin arwataan että mitattu paikka on 2 waaksaa alempana kun se paikka missä ase seisoo. Yhdellä tawalla woidaan, samasta paikasta katsoen, mitata kokonainen keto, niin laajalta kuin silmä kantaa ja paikan heitelmät myöttäwät. Paremman selon wuoksi, kuwataan sitte paperille paikan heite, erikseen kummanneki päin, s. o. kalteus niityn reunoilta jokeen päin, sekä myötä jokeen.

Niityn wetyttäminen tapahtuu, niin kuin ylempänä jo osotettiin, kahdella eri tawalla, nimittäin: weden nostamisella eli seisattamisella joksi kuksi ajaksi niitylle, taikka sen waluttamisella pitkin niityn pintoa. Molempia näitä keinoja toimitetaan taas monella eri tawalla. Weden saaliis ja mittauksella tutkittu paikan luonto owat waariin otettawat määrätessä, mikä keino missäin paikassa on someliain. Edellisessä keinossa lasketaan wesi joesta eli lammista ensin sitä

======= ======= ======= ======= ======= =======

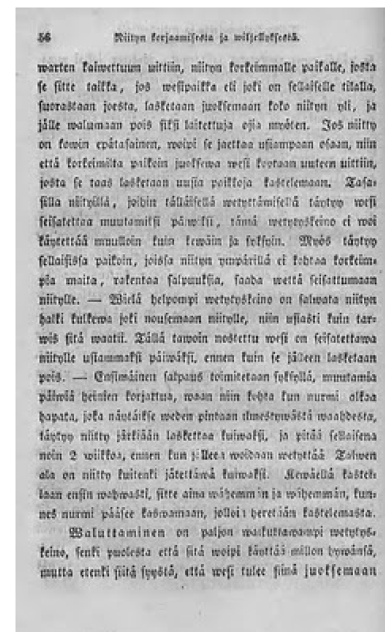
<< | >>

1849-03-00 11 Niityn korjaamisesta ja viljelyksestä

======= ======= ======= ======= ======= =======

56

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

Varten laimettuun uittiin, niityn lorleimmalle paikalle, jost» se sitte taikka , jos mesipaikka eli joki on sellaiselle tilalla, suorastaan joesta, losketoon suoksemoon koko niityn yli, ja jälle lvalumoon pois siksi laitettuja ojia myöten. Jos niitty on komin epätasainen, voipi se jaettaa usiompaan osaan, niin että kotteimilta paikoin juoksema vesi kootaan uuteen uittiin,

josta st loas lasketaan uusia paikkoja kastelemaan. Tasasilla niityillä, joihin tällaisella vetyttämisellä täytyy vesi seisatettaa muutamiksi pö, viksi , lama velytyskeino ei voi käytettää muulloin kuin keväin ja syksyin. Myös täytyy sellaisissa paikoin, joissa niityn ympärillä ei kohtaa korkeimpia maita, rakentaa falpuutsia,

saada mettä stisattumaan niitylle.

Wielä helpompi metytyskeino on falmata niityn halki kulkema jok! nousemaan niitylle, niin usiasli kuin tarvis sitä vaatii. Tällä tavoin nostettu vesi on stisatettava niitylle usiammaksi päivätsi, ennen kuin se jälleen lasketaan pois.

Ensimäinen salpaus toimitetaan syksyllä, muutamia pailviä heinien korjattua, vaan niin tuhto kun nurmi alkaa hapata, jota näytäikse veden pintoon ilmestymästä moohdesto, täytyy niitty järkiään lostettoo luivolsi, ja pitää sellaisena noin 2 viikkoa, ennen kun jälleea voidaan metyttäa Talven ala on niitty kuitenki jätettävä luivaksi.

Keväellä kastellaan ensin mahroastl, sitte aina vähemmin ja vähemmän,

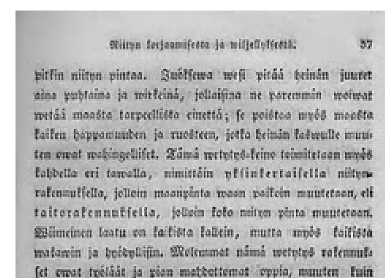
kunnes nurmi pääsee losvomaan, jolloii heretään kastelemasta.

Valuttaminen on paljon vaikuttavampi metytyskeino, senli puolesta että sitä voipi täyttää millon hyvänsä, mutta etenki siitä syystä, että vesi tulee siinä juoksemaan

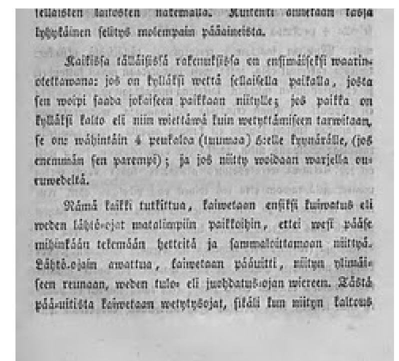
======= ======= ======= ======= ======= =======

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

57

pitkin niityn pintaa. Juoksema mesi pitää heinän juuret aina puhtaina ja vitkeinä, jollaisina ne paremmin voivat vetää maasta tarpeellista einettä; se poistaa myös maasta kaiken happamuuden ja ruosteen, jotka heinän kasvulle muuten ovat vahingolliset. Tämä vetytys-keino toimitetaan myös kahdella eri tamalla, nimittäin yksinkertaisella niitynrakennuksella,

jolloin maanpinta vaan paikoin muutetaan, eli taitorakennuksella, jolloin koko niityn pinta muutetaan.

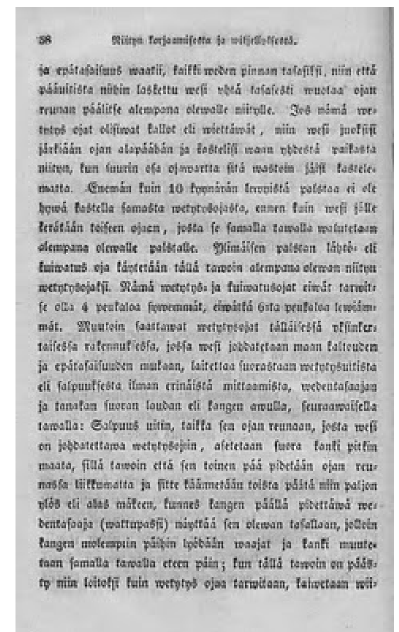
Wiimeinen laatu on kaikista kallein, mutta myös läikistä vakavin ja hydyllisin. Molemmat nämä vetytys rakennukset ovat työläät ja pian mahdottomat oppia, muuten kuin sellaisten laitosten näkemällä. Kuitenki annetaan tässä lyhykäinen selitys molempain pääaineista.

Kaikissa tälläisissä rakenuksissa on ensimäistksi olettamana: jos on kylläksi mettä sellaisella paikalla, josta sen moipi saada jokaisten paikkaan niitylle; jos paikka on kylläksi kalto eli niin miettämä kuin vetyttämiseen tarvitaan, se oiu vähintäin 4 peukoloo (tuumaa) s:elle kyynärälle, (jos enemmän sen parempi) ; ja jos niitty voidaan varjella ouruvedeltä.

Nämä laitti tutkittua, kaivetaan ensiksi luivatus eli veden lählö-ojot matalimpiin paikkoihin, ettei mesi pääse mihinkään tekemään hetteitä ja sammaloittamaan niittyä.

Lähtö. ojain amattua , kaivetaan pääuitti, niityn ylimäiseen reunaan, veden tulo- eli juohdatus-ojan mieleen. Tästä pää-uitista kaivetaan vetytysojat, sikäli kun niityn kalleus

======= ======= ======= ======= ======= =======

ja epätasaisuus vaatii, loikki veden pinnan talasiksi, niin että pääuitista niihin laskettu vesi yhtä tasaststi muotoa ojan reunan päälitse alempana olemalle ninylle. Jos nämä vetvtys ojat olisimat kallot eli miettämät , niin mesi juoksisi jälkiään ojan alapäähän ja kostelisi vaan yhdestä paikosto niityn, kun suurin oso ojavortto sitä vastoin jäisi kostelemaita,

Enemän kuin 10 kyynärän lemyistä polstoo ei ole hyvä kostella samosto vetytysojosto, ennen kuin vesi Me leratään toiseen ojaen, josta se somollo tavollo mallitetaan alempana olemalle palstalle. Mimäisen palstan lähtö- eli luivatus oja käytetään tällä tavoin alempana oleman niityn vetytysojaksi. Nämä vetytys- ja luivatusojat eivät tarvit-

se olla 4 peukaloa syvemmät, eivätkä 6tto peukaloa leviämmät.

Muutoin saaitalvat vetytysojat tällaisessa yksinkertaisessa rakennuksessa, jossa vesi johdatetaan maan kaltouden! ja epätasaisuuden mukaan, lailettaa suorastaan vetytysuitista eli salpuuksesta ilman erinäistä mittaamista, vedentasaojan ja tanakan suoran laudan eli kangen avulla, sturaavaisella lavalla: Salpuus uitin,

taikka sen ojan reunaan,

josta vesi on johdalettava velytysojiin, asetetaan suora kanki pitkin maata, sillä tavoin että sen toinen pää pidetään ojan

reu- nassa liikkumatta ja sitte käännetään toista päätä niin paljon ylös eli alas mäkeen, kunnes kangen päällä pidettämä vedentasaaja (vattupassi) näyttää sen oleman taiallaan, jolloin kangen molempiin päihin lyödään vaajat ja kanli muutetaan samalla lamalla eteen päin;

lun tällä tavoin on päästy niin loitolsi luin vetytys ojaa tarvitaan, kaivetaan vii

======= ======= ======= ======= ======= =======

<< | >>

1849-03-00 12 Niityn korjaamisesta ja viljelyksestä

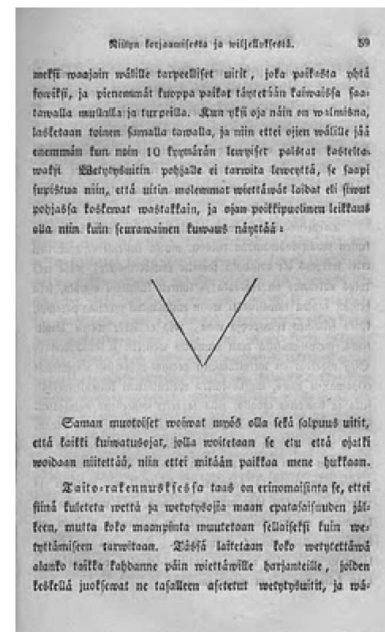
======= ======= ======= ======= ======= =======

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

59

meksi vaajain välille tarpeelliset uitit, joka paikasta yhtä syviksi, ja pienemmät kuoppa paikat täytetään kaivaissa soatavalla mullalla ja turpeilla. Kun yksi oja näin on valmisna, lasketaan toinen, somalla tavalla, ja niin ettei ojien välille jää enemmän kun noin 10 kyynärän levyiset palstat kasteltavaksi. Wetytysuitin pohjalle ei tarvita leveyttä,

se saapi supistua niin, että uitin molemmat viettävät laidat eli sivut pohjassa koskevat vastakkain, ja ojan poikkipuolinen leikkaus olla niin kuin seuravainen kuvaus näyttää:

[kuva]

Saman muotoiset voivat myös olla sekä salpuus uitit, että kaikki kuivatusojat, jolla voitetaan se etu että ojatki voidaan niitettää, niin ettei mitään paikkaa mene hukkaan.

Taito-rakennusksessa taas on erinomaisinta se, ettei siinä kuleteta vettä ja vetytysojia vaan epätasaisuuden jälkeen, mutta koko maanpinta muutetaan sellaiseksi kuin vetyttämiseen tarvitaan. Tässä laitetaan koko vetytettävä alanko taikka kahdanne päin viettäville harjanteille, joiden keskellä juoksevat ne tasalleen asetetut vetytysuitit,

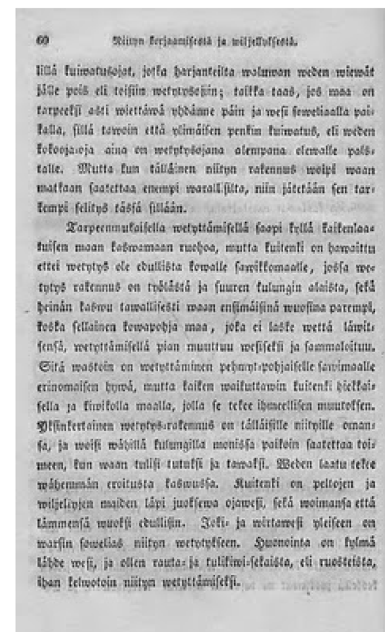
ja vä-

======= ======= ======= ======= ======= =======

60

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä. lillä kuivatusojat, jotka harjanteilta valuvan veden vievät jälle pois eli toisiin vetytysojiin; taikka taas, jos maa on tarpeeksi asti viettävä yhdänne päin ja vesi soveliaalla paikalla, sillä tavoin että piimäisen penkin kuivatus, eli veden kokooja-oja aina on vetytysojana alempana olevalle palstalle.

Mutta kun tällainen niityn rakennus voipi vaan matkaan saatettaa enempi niin jätetään sen tarkempi selitys tässä sillaan.

Tarpeenmukaisella vetyttämisellä saapi kyllä kaikenlaatuisen maan kasvamaan ruohoa, mutta kuitenki on hamaittu ettei vetytys ole edullista kovalle savikkomaalle, jossa vetytys rakennus on työlästä ja suuren kulungin alaista, seka heinän kasmu tamallisesti maan ensimäisinä muosina parempi, kosla sellainen komapohja maa,

joka ei laske mettä lämitsensa, vetyttämisellä pian muuttuu vesiseksi ja sammaloituu.

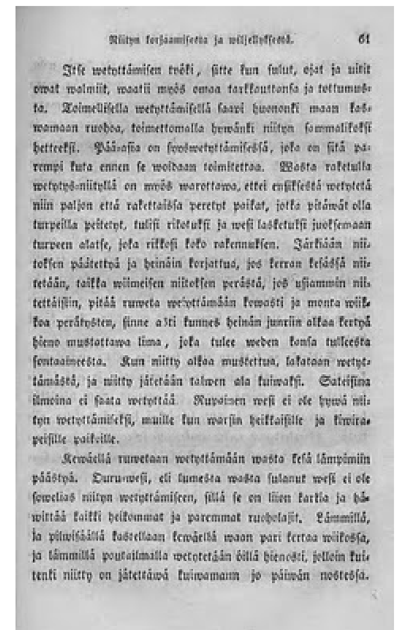
Sitä mastoin on metyttäminen pehmyt-pohjaiselle savimaalle erinomaisen h»)vä, mutta kaiken vaikuttamin kuitenki hiekkaisella za kimikolla maalla, jolla se tekee ihmeellisen muutoksen.

Wsinkertainen metytys-rakennus on tälläisitte niityille omansa, ja möisi vähillä kulungilla monissa paikoin saatettaa toimeen, kun vaan tulisi tutuksi ja tavaksi. Weden laatu tekee vähemmän eroitusta lasmussa. Kuitenki on peltojen ja miljeliyjen maiden läpi juoksema ojavesi, sekä voimansa että lämmensä vuoksi edullisin.

Joki- ja mirtamesi yleiseen on marsin somelias niityn vetytykseen. Huonointa on kylmä lähde vesi, ja ollen rauta-ja tulikimi-sekaista, «li ruosteista, ihan lelvotom niityn vetyttämiseksi.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Itse vetyttämisen työki, sitte kun sulut, ojat ja uitit ovat valmiit, vaatii myös omaa tarkkauttansa ja tottumusta. Toimellisella vetyttämisellä saavi huononki maan lasvamaan ruohoa, toimettomalla hymänki niityn sammalikoksi hetteeksi. Pää-afia on syysmetyttämisessä, joka on sitä parempi kuta ennen se voidaan toimitettaa.

Niityn korjaamisesta ja wiljelyksestä. 61

Itse wetyttämisen työki, sitte kun sulut, ojat ja uitit owat walmiit, waatii myös omaa tarkkauttansa ja tottumusta. Toimellisella wetyttämisellä saawi huononki maan kaswamaan ruohoa, toimettomalla hywänki niityn sammalikoksi hetteeksi. Pää-asia on syyswetyttämisessä, joka on sitä parempi kuta ennen se woidaan toimitettaa. Wasta raketulla wetytys-niityllä on myös warottawa, ettei ensiksestä wetytetä niin paljon että rakettaissa peretyt paikat, jotka pitäwät olla turpeilla peitetyt, tulisi rikotuksi ja wesi lasketuksi juoksemaan turpeen alatse, joka rikkosi koko rakennuksen. Järkiään niitoksen päätettyä ja heinäin korjattua, jos kerran kesässä niitetään, taikka wiimeisen niitoksen perästä, jos usiammin niitettäisiin, pitää ruweta wetyttämään kowasti ja monta wiikkoa perätysten, sinne asti kunnes heinän juuriin alkaa kertyä hieno mustattawa lima, joka tulee weden kansa tulleesta sontaaineesta. Kun niitty alkaa mustettua, lakataan wetyttämästä, ja niitty jätetään talwen ala kuiwaksi. Sateisina ilmoina ei saata wetyttää. Nupoinen wesi ei ole hywä niityn wetyttämiseksi, muille kun warsin heikkaisille ja kiwirapeisille paikoille.

Keväellä ruwetaan wetyttämään wasta kesä lämpimiin päästyä. Ouru-wesi, eli lumesta wasta sulanut wesi ei ole sowelias niityn wetyttämiseen, sillä se on liian karkia ja häwittää kaikki heikommat ja paremmat ruoholajit. Lämmillä, ja pilwisäällä kastellaan keväellä waan pari kertaa wiikossa, ja lämmillä poutailmalla wetytetään öillä hienosti, jolloin kuitenki niitty on jätettäwä kuiwamaan jo päiwän nostessa.

Wasta raketulla vetytys-niityllä on myös varottava, ettei ensiksestä metyteta niin paljon että rakettaissa peretyt paikat, jotka pitämät olla turpeilla peitetyt, tulisi rikotuksi ja vesi lasketuksi juoksemaan turpeen alatse, joka rikkosi 1010 rakennuksen. lärkiään toksen päätettyä ja heinäin korjattua, jos kerran kesässä niitetään,

taikka viimeisen niitolsen perästä, jos usiammin niitettäisiin, pitää rumeta meiyttamään komasti ja monta viikkoa perätysten, sinne asti kunnes heinän junriin alkaa kertyä hieno mustattarva lima , joka tulee meden kansa tulleesta sontaaineesta. Kun niitty alkaa mustettua, lakataan vetyttämästä, ja niitty jätetään talmen ala tuimaksi.

Sateisina ilmoina ei saata metyttää, Nupainm vesi ei ole hymä niityn vetyttämiseksi, muille kun marsin helkkäisitte ja kivira, peisille paikoille.

Keväellä ruvetaan vetyttämään vasta kesä lämpimiin päästyä. Ouru-vesi, eli lumesta vasta sulanut vesi ei ole sovelias niityn vetyttämiseen, sillä se on liion karkia ja hävittää kaikki heikommat ja paremmat ruoholajit. Lämmillä, ja pilvisäällä kastellaan keväellä vaan pari kertaa viikossa, ja lämmillä poutailmalla vetytetään öillä hienosti,

jolloin kuitenki niitty on jätettävä kuivamaan jo päivän nostessa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

<< | >>

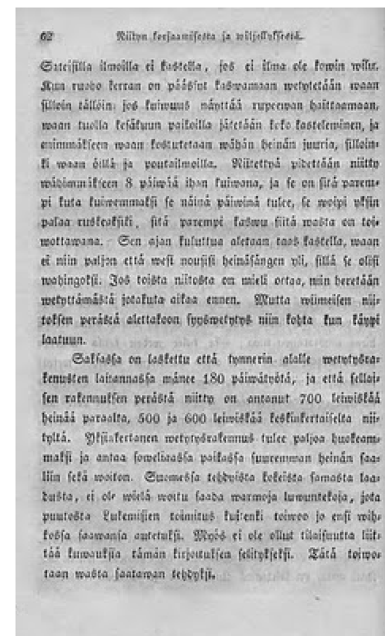
1849-03-00 13 Niityn korjaamisesta ja viljelyksestä

======= ======= ======= ======= ======= =======

62

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

Sateisilla ilmoilla- ei kastella , jos ei ilma ole kovin vilu. Kun ruoho kerran on päässyt kasmamaan metytetään vaan silloin tällöin jos kliivuus näyttää rupeeman haittaamaan, maan tuolla kesäkuun paikoilla jätetään k>, 'ko kasteleminen, ja eiiinimätseen maan kostutetaan mahan heinän juuria, silloinki vaan öillä ja poutailmoilla.

62 Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

Sateisilla ilmoilla ei kastella, jos ei ilma ole kowin wilu. Kun ruoho kerran on päässyt kaswamaan wetytetään waan silloin tällöin; jos kliiwuus näyttää rupeewan haittaamaan, waan tuolla kesäkuun paikoilla jätetään koko kasteleminen, ja enimmäkseen waan kostutetaan wähän heinän juuria, silloinki waan öillä ja poutailmoilla. Niitettyä pidetään niitty wädimmäkseen 8 päiwiä ihan kuiwana, ja se on sitä parempi kuta kuiwemmaksi se näinä päiwinä tulee, se woipi yksin palaa ruskeaksiki, sitä parempi kaswu siitä wasta on toiwottawana. Sen ajan kuluttua aletaan taas kastella, waan ei niin paljon että wesi nousisi heinäsängen yli, sillä se olisi wahingoksi. Jos toista niitosta on mieli ottaa, niin heretään wetyttämästä jotakuta aikaa ennen. Mutta wiimeisen niitoksen perästä alettakoon syyswetytys niin kohta kun käypi laatuun.

Saksassa on laskettu että tynnerin alalle wetytysrakenusten laitannassa mänee 180 päiwätyötä, ja että sellaisen rakennuksen perästä niitty on antanut 700 leiwiskää heinää paraalta, 500 ja 600 leiwiskää keskinkertaiselta niityltä. Yksinkertanen wetytysrakennus tulee paljoa huokeammaksi ja antaa soweliaassa paikassa suuremman heinän saaliin sekä woiton. Suomessa tehdyistä kokeista samasta laadusta, ei ole wielä woitu saada warmoja luwuntekoja, jota puutosta Lukemisien toimitus kuitenki toiwoo jo ensi wihkossa saawansa autetuksi. Myös ei ole ollut tilaisuutta liittää kuwauksia tämän kirjoituksen selitykseksi. Tätä toiwotaan wasta saatawan tehdyksi.

Niitettyä pidettään niitty vädimmäkseen 8 päimää ihan kuivana, ja se on sitä parempi kuta kuimemmaksi se näinä päiminä tulee, se moipi yksin palaa ruskeaksiki, sitä parempi kasmu siitä vasta on toivottavana. Sen ajan kuluttua aletaan taas kastella, vaan el niin paljon että vesi nousisi heinäsängen yli, sillä se olisi vahingoksi.

Jos toista niitosta ou mieli ottaa, niin heretään metyttämastä jotakuta aikaa ennen. Mutta viimeisen niitoksen perästä alettakoon syysvetytys niin kohta kun käypi laatuun.

Saksassa on laskettu että tynnerin alalle vetytysrakenusten laitannassa mänee 180 päivätyötä, ja että sellaisen rakennuksen perästä niitty on antanut 700 leiviskää heinää paraalta, 500 ja 600 leiviskää keskinkertaiselta niityltä. Yksinkertanen vetytysrakennus tulee paljoa huokeammaksi ja antaa soveliaassa paikassa suuremman heinän saaliin sekä voiton.

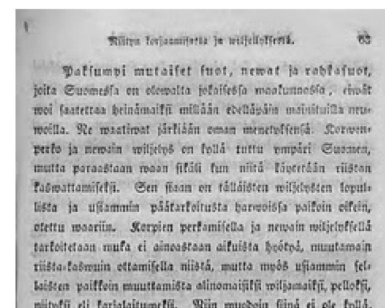
Suomessa tehdyistä kokeista samasta laadusta, ei ole vielä voitu saada varmoja luvuntekoja, jota puutosta Lukemisien toimitus kuitenki toivoo jo ensi vihkossa saavansa autetuksi. Myös ei ole ollut tilaisuutta liittää kuvauksia tämän kirjoituksen selitykseksi. Tätä toivotaan vasta saatavan tehdyksi.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

63

Paksumpi mutaiset suot, nevat ja rahkasuot joita Suomessa on olovalta jokaisessa maakunnassa , eivät voi saatettaa heinämaiksi millään edettäväin mainituitta neuvoilla. Ne vaativat järkiään oman menetyksensä.

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä. 63

Paksumpi mutaiset suot, newat ja rahkasuot, joita Suomessa on olowalta jokaisessa maakunnassa, eiwät woi saatettaa heinämaiksi millään edelläwäin mainituilla neuwoilla. Ne waatiwat järkiään oman menetyksensä. Korwenperko ja newain wiljelys on kyllä tuttu ympäri Suomen, mutta paraastaan waan sikäli kun niitä käytetään riistan kaswattamiseksi. Sen siaan on tälläisten wiljelysten lopullista ja usiammin päätarkoitusta harwoissa paikoin otettu waariin. Korpien perkamisella ja newain wiljelyksellä tarkoitetaan muka ei ainoastaan aikuista hyötyä, muutamain riista-kaswuin ottamisella niistä, mutta myös usiammin sellaisten paikkoin muuttamista alinomaisiksi wiljamaiksi, pelloksi, niityksi eli karjalaitumeksi. Niin muodoin siinä ei ole kyllä,

Korvenperko ja nevain viljelys on kyllä tuttu ympäri Suomen, mutta paraastaan vaan sikäli kun niitä käytetään riistan kasvattamiseksi. Sen siaan on tällaisten viljelysten lopullista ja usiammin päätarkoitusta harvoissa paikoin

oikein, otettu vaariin. Korpien perkamisella ja nevain viljelyksellä tarkoitetaan muka ei ainoastaan aikuista hyötyä,

muutamain riista-kasvuin ottamisella niistä, mutta myös usiammin sellaisten paikkoin muuttamista alinomaisiksi viljamaiksi, pelloksi, niityksi eli karjalaitumeksi. Niin muodoin siinä ei ole kyllä, että saadaan korpi kuivatuksi ja poltetuksi; sen voipi tehdä jokainen kellä siihen on varaa; Mutta saada se viimein nurmeksi,

on temppu jota moni maamies on turhaan kokenut voittaa.

Toisinaan on mikä paikan luonnossa, jota kukaan ei voi parantaa; vaan usiammin kuitenkin on vika viljelyksessä; ja miten muuten se voisi ollakkaan siellä jossa sama viljelyslaatu käytettään kaikille soille ja nevoille ilman eroitusta. Korvet, nevat ja rahkasuot eivät muka ole kaikki yhtäläiset, ne ovat muuttelehtavat sikäli kun muutki maat.

Pohjan laatu, kovasta savesta pehmiään somerikkoon, suon eli nevamaan synty, sammalesta eli heinistä, kanervista ja puista, ovat temput, hyvästi tarkattavat, jos viljelyksestä on mieli täyttä hyötyä kartuttaa.

Suonraateesen tarvitaan siis tointa ja erinäistä huolenpitoa niin kuin muuhunki maa-

======= ======= ======= ======= ======= =======

64

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

viljelykseen, joka on sitä tärkiämpi kuta suurempia vehkeitä siinä pidetään. Virheellisellä ja toimettomalla menetyksellä pilataan moni suo, niin ettei se maksa viljelys vaivojakaan. Soveliaalla viljelyskeinolla voipi usiammat suot ja nevat saada ei vaan aikuisiksi riistamaiksi, mutta myös luotettaviksi niityiksi. Warsinaisen kirjoituksen suon perkamisesta jätämme kuitenki johonkuhun toiseen vihkoon,

tässä mainiten vaan miten jo ennen raattu suo voitaisiin saada niityksi.

Ensimäinen työ kaikessa niityn parannuksessa on paikan kuivaaminen liiasta vedestä. Jos suo jo on kylläksi hautunut, ja veres sammalkerros ei ole jos vaaksan paksunen, niin häviää se tavallisesti niin pian kuin suo tulee kuivatuksi. Tämän kirjoittaja on nähnyt nevoja eli rahkasoita, joissa muta on ollut kyynärän syvyydessä vereksen ja valkian sammalkerroksen alla,

vaan jotka kuitenki paljaalla ojittamisella ovat kolmeen neljään vuoteen tulleet oivallisiksi niityiksi.

Syvä mutaiset suo niityt, joista heinänkasvu on tukeutettu sammaleelta, mättäiltä eli pajupensailta, ovat kuitenki tavallisesti ensin raadettavat ja poltettavat. Polton perästä

otetaan ensin yksi ruis-kasvu, sen korjattua syystetään suo ja kylvetään seuraavaisena kesänä kauraksi. Kauran nostua pienelle oraalle, kylvetään siihen hyviä heinän siemeniä n.

k. puntaripäitä ja suokastikkaita, noin 20 eli 24 naulaa tynnerinalalle, jotka mullataan pölkyllä viertäen. Kun heinän kasvu sitte kolmen neljän vuoden perästä taas

======= ======= ======= ======= ======= =======

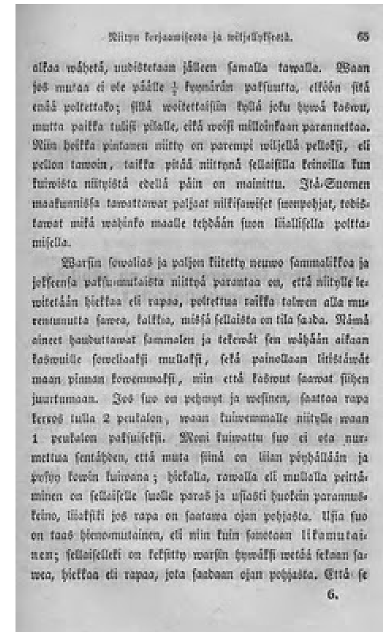
1849-03-00 14 Niityn korjaamisesta ja viljelyksestä

======= ======= ======= ======= ======= =======

Niityn korjaamisesta ja viljellyksestä.

65

alkaa vähetä, uudistetaan jälleen samalla tavalla. Waan jos mutaa ei ole päälle kyynärän paksuutta, elköön sitä enää poltettako; sillä voitettaisiin kyllä joku hyvä kasvu, mutta paikka tulisi pilalle, eikä voisi milloinkaan parannettaa. Niin hoikka pintanen niitty on parempi viljellä pelloksi, eli pellon tavoin ,

taikka pitää niittynä sellaisilla keinoilla kun tuimista niityistä edellä päin on mainittu. Itä-Suomen maakunnissa tavattavat paljaat nilkisaviset suonpohjat, todistavat mikä vahinko maalle tehdään suon liiallisella polttamisella.

Warsin sovalias ja paljon kiitetty neuvo sammalikkoa ja jokseensa paksu-mutaista niittyä parantaa on, että niitylle leivitetään hiekkaa eli rapaa, poltettua taikka talven alla murentunutta savea, kalkkia, missä sellaista on tila saada. Nämä aineet hauduttavat sammalen ja tekevät sen vähään aikaan kasvuille soveliaaksi mullaksi,

sekä painollaan litistävät maan pinnan kovemmaksi, niin että kasvut saavat siihen juurtumaan.

Jos suo on pehmyt ja vesinen, saattaa rapa kerros tulla 2 peukalon, vaan kuivemmalle niitylle vaan 1 peukalon paksuiseksi. Moni kuivattu suo ei ota nurmettua sentähden, että muta siinä on liian pöyhällään ja pysyy kovin kuivana; hiekalla, ravalla eli mullalla peittäminen on sellaiselle suolle paras ja usiasti huokein parannuskeino,

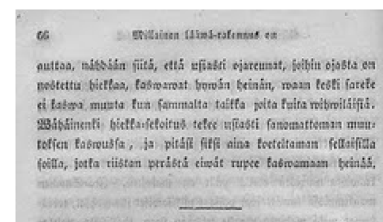
liiaksiki jos rapa on saatava ojan pohjasta. Usia suo on taas hieno-mutainen, eli niin kuin sanotaan litamutainen; sellaiselleki on keksitty varsin hyväksi vetää sekaan savea, hiekkaa eli rapaa, jota saadaan ojan pohjasta. Että se

6.

======= ======= ======= ======= ======= =======

66

Millainen läävä-rakennus on

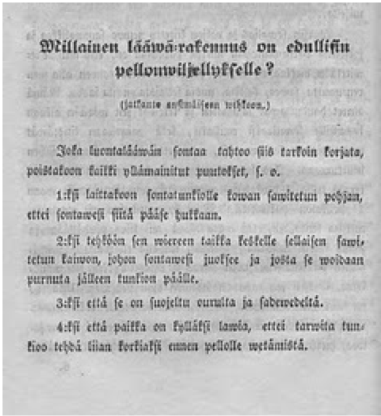

auttaa, nähdään siitä, että usiasti ojareunat, joihin ojasta on nostettu hiekkaa, kasvavat hyvän heinän, vaan keski sareke ei kasva muuta kun sammalta taikka joitakuita vihviläisiä. Wähäinenki hiekka-sekoitus tekee usiasti sanomattoman muutoksen kasvissa, ja pitäsi siksi aina koeteltaman sellaisilla soilla, jotka riistan perästä eivät rupee kasvamaan

heinää.

--

Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonviljelykselle?

Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonviljellykselle?

(Jatkanto ensimäiseen wihkoon.)

Joka luontaläävän sontaa tahtoo siis tarkoin korjata, poistakoon kaikki ylämainitut puutokset, s. o.

1:ksi laittakoon sontatunkiolle kowan sawitetun pohjan, ettei sontawesi siitä pääse hukkaan.

2:ksi tehköön sen wiereen taikka keskelle sellaisen sawitetun kaiwon, johon sontawesi juoksee ja josta se woidaan purnuta jälleen tunkion päälle.

3:ksi että se on suojeltu ouruilta ja sadewedeltä.

4:ksi että paikka on kylläksi lawia, ettei tarwita tunkioo tehdä liian korkiaksi ennen pellolle wetämistä.

<< | >>

1849-03-00 15 Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonviljelykselle?

--

Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonviljelykselle?

(Jatkanto ensimäiseen vihkoon.)

Joka luontaläävän sontaa tahtoo siis tarkoin korjata, poistakoon kaikki yllämainitut puutokset, s. o.

1:ksi

laittakoon sontatunkiolle kovan savitetun pohjan, ettei sontavesi siitä pääse hukkaan.

2:ksi

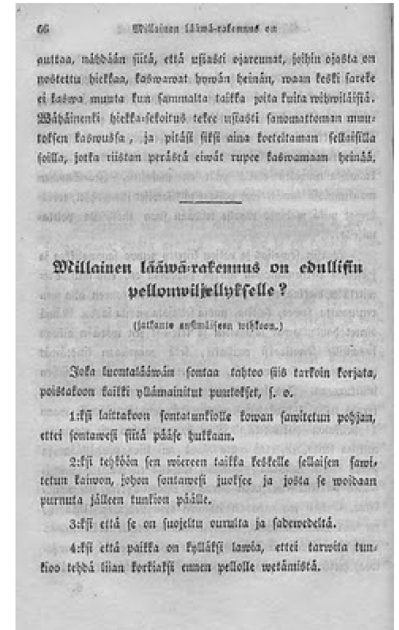
tehköön sen viereen taikka keskelle sellaisen savitetun kaivon, johon sontavesi juoksee ja josta se voidaan purnuta jälleen tunkion päälle.

3:ksi

että se on suojeltu ourulta ja sadevedeltä.

4:ksi

että paikka on kylläksi lavia, ettei tarvita tunkioo tehdä liian korkiaksi ennen pellolle vetämistä.

66 Millainen läävä-rakennus on

auttaa, nähdään siitä, että usiasti ojareunat, joihin ojasta on nostettu hiekkaa, kaswawat hywän heinän, waan keski sarke ei kaswa muuta kun sammalta taikka joita kuita wihwiläisiä. Wähäinenki hiekka-sekoitus tekee usiasti sanomattoman muutoksen kaswussa, ja pitäisi siksi aina koeteltaman sellaisilla soilla, jotka riistan perästä eiwät rupee kaswamaan heinää.

Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonwiljellykselle?

(Jatkanto ensimäiseen wihkoon.)

Joka luontaläävän sontaa tahtoo siis tarkoin korjata, poistakoon kaikki yllämainitut puutokset, s. o.

1:ksi laittakoon sontatunkiolle kowan sawitetun pohjan, ettei sontawesi siitä pääse hukkaan.

2:ksi tehköön sen wiereen taikka keskelle sellaisen sawitetun kaiwon, johon sontawesi juoksee ja josta se woidaan purnuta jälleen tunkion päälle.

3:ksi että se on suojeltu ourulta ja sadewedeltä.

4:ksi että paikka on kylläksi lawia, ettei tarwita tunkioo tehdä liian korkiaksi ennen pellolle wetämistä.

======= ======= ======= ======= ======= =======

edullisin pellonviljellykselle?

67

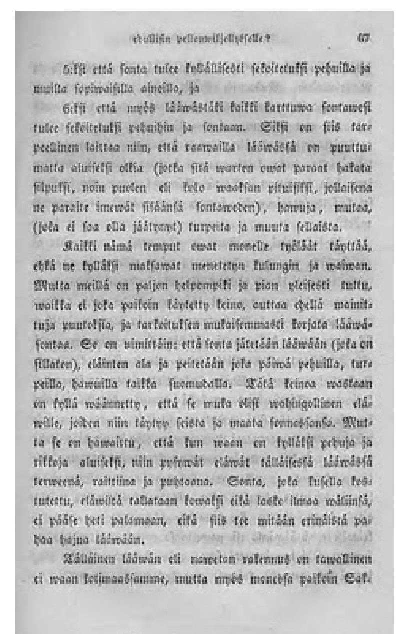
5:ksi

että sonta tulee kyllällisesti sekoitetuksi pehuilla ja muilla sopivaisilla aineilla, ja

6:ksi

että myös läävästäki kaikki karttuva sontavesi tulee sekoitetuksi pehuihin ja sontaan. Siksi on siis tarpeellinen laittaa niin, että raavailla läävässä on puuttumatta aluiseksi olkia (jotka sitä varten ovat paraat hakata silpuksi, noin puolen eli koko vaaksan pituisiksi, jollaisena ne paraite imevät sisäänsä sontaveden),

havuja, mutaa, (joka ei saa olla jäätynyt) turpeita ja muuta sellaista.

edullisin pellonwiljellykselle? 67

5:ksi että sonta tulee kyllällisesti sekoitetuksi pehuilla ja muilla sopiwaisilla aineilla, ja

6:ksi että myös läävästäki kaikki karttuwa sontawesi tulee sekoitetuksi pehuihin ja sontaan. Siksi on siis tarpeellinen laittaa niin, että raawailla läävässä on puuttumatta aluiseksi olkia (jotka sitä warten owat paraat hakata silpuksi, noin puolen eli koko waaksan pituisiksi, jollaisena ne paraite imewät sisäänsä sontaweden), hawuja, mutaa, (joka ei saa olla jäätynyt) turpeita ja muuta sellaista.

Kaikki nämä temput owat monelle työläät täyttää, ehkä ne kylläksi maksawat menetetyn kulungin ja waiwan. Mutta meillä on paljon helpompiki ja pian yleisesti tuttu, waikka ei joka paikoin käytetty keino, auttaa edellä mainittuja puutoksia, ja tarkoituksen mukaisemmasti korjata lääwäsontaa. Se on nimittäin: että sonta jätetään lääwään (joka on sillaton), eläinten ala ja peitetään joka päiwä pehuilla, turpeilla, hawuilla taikka suomudalla. Tätä keinoa wastaan on kyllä wäännetty, että se muka olisi wahingollinen eläwille, joiden niin täytyy seistä ja maata sonnassansa. Mutta se on hawaittu, että kun waan on kylläksi pehuja ja rikkoja aluiseksi, niin pysywät eläwät tällaisessa lääwässä terweenä, waitiina ja puhtaana. Sonta, joka kusella kostutettu, eläwiltä tallataan kowaksi eikä laske ilmaa wäliinsä, ei pääse heti palamaan, eikä siis tee mitään erinäistä pahaa hajua lääwään.

Tälläinen lääwän eli nawetan rakennus on tawallinen ei waan kotimaassamme, mutta myös monessa paikoin Sak-

Kaikki nämä temput ovat monelle työläät täyttää, ehkä ne kylläksi maksavat menetetyn kulungin ja vaivan. Mutta meillä on paljon helpompiki ja pian yleisesti tuttu, vaikka ei joka paikoin käytetty keino, auttaa edellä mainittuja puutoksia, ja tarkoituksen mukaisemmasti korjata lääväsontaa. Se on nimittäin: että sonta jätetään läävään (joka on sillaton),

eläinten ala ja peitetään joka päivä pehuilla, turpeilla, havuilla taikka suomudalla.

Tätä keinoa vastaan on kyllä väännetty, että se muka olisi vahingollinen elämille, joiden niin täytyy seistä ja maata sonnassansa. Mutta se on havaittu, että kun vaan on kylläksi pehuja ja rikkoja aluiseksi, niin pysyvät elävät tälläisessä läävässä terveenä, raittiina ja puhtaana. Sonta, joka kusella kostutettu,

eläviltä tallataan kovaksi eikä laske ilmaa väliinsä, ei pääse heti palamaan, eikä siis tee mitään erinäistä pahaa hajua läävään.

Tälläinen läävän eli navetan rakennus on tavallinen ei vaan kotimaassamme, mutta myös monessa paikoin Sak-

======= ======= ======= ======= ======= =======

sassa, niin kuin Silesiassa, Lausitsissä, Steiermarkissa ja Nederlannissa, Myös on Englannissa tavallinen laittaa karjatarhat katoksen kanssa, jonka alla karja kesällä sekä syötetään että makuutetaan ja jossa siis kaikki karttuva sonta korjataan, ja peitetään alinomaa pehuilla ja muulla sonnan tekoaineella, jotka kaikki tulevat karjalta poljetuksi niin lujaan kuin tarvitaan.

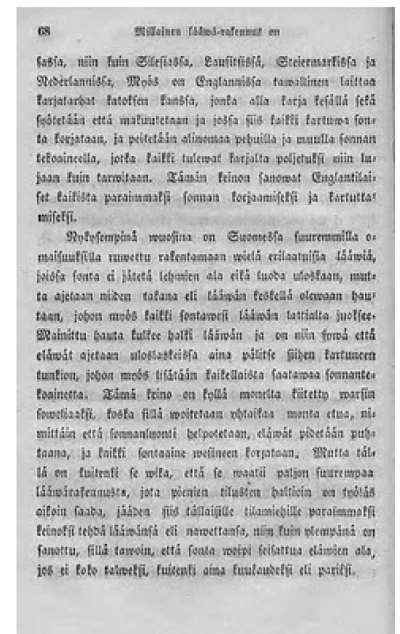
Tämän keinon sanomat Englantilaiset kaikista paraimmaksi sonnan korjaamiseksi ja kartuttamiseksi.

Nykysempinä vuosina on Suomessa suuremmilla omaisuuksilla ruvettu rakentamaan vielä erilaatuisia lääviä, joissa sonta ei jätetä lehmien ala eikä luoda uloskaan, mutta ajetaan niiden takana eli läävän keskellä olevaan hautaan, johon myös kaikki sontavesi läävän lattialta juoksee. Mainittu hauta kulkee halki läävän ja on niin syvä että elävät ajetaan uloslaskeissa aina välitse siihen kartuneen tunkion,

johon myös lisätään kaikellaista santamaa sonnantekoainetta.

Tämä keino on kyllä monelta kiitetty varsin soveliaaksi, koska sillä voitetaan yhtaikaa monta etua, nimittäin että sonnanluonti helpotetaan, elävät pidetään puhtaana, ja kaikki sontaaine vesineen korjataan. Mutta tällä on kuitenki se mitä, että se Vaatii paljon suurempaa läävärakennusta, jota pienien tilusten haltioin on työläs aikoin saada,

jääden siis tälläisille tilamiehille paraimmaksi keinoksi tehdä läävänsa eli navettansa, niin kuin ylempänä on sanottu, sillä tavoin, että sonta voipi seisattua elävien ala, jos ei koko talveksi, kuitenki aina kuukaudeksi eli pariksi.

68 Millainen lääwä-rakennus on

sassa, niin kuin Silesiassa, Lausitsissä, Steiermarkissa ja Nederlannissa, Myös on Englannissa tawallinen laittaa karjatarhat katoksen kanssa, jonka alla karja kesällä sekä syötetään että makuutetaan ja jossa siis kaikki karttuwa sonta korjataan, ja peitetään alinomaa pehuilla ja muulla sonnan tekoaineella, jotka kaikki tulewat karjalta poljetuksi niin lujaan kuin tarwitaan. Tämän keinon sanowat Englantilaiset kaikista paraimmaksi sonnan korjaamiseksi ja kartuttamiseksi.

Nykysempinä wuosina on Suomessa suuremmilla omaisuuksilla ruwettu rakentamaan wielä erilaatuisia lääwiä, joissa sonta ei jätetä lehmien ala eikä luoda uloskaan, mutta ajetaan niiden takana eli lääwän keskellä olewaan hautaan, johon myös kaikki sontawesi lääwän lattialta juoksee. Mainittu hauta kulkee halki lääwän ja on niin syvä että eläwät ajetaan uloslaskeissa aina wälitse siihen kartuneen tunkion, johon myös lisätään kaikellaista saatawaa sonnantekoainetta. Tämä keino on kyllä monelta kiitetty warsin soweliaaksi, koska sillä woitetaan yhtaikaa monta etua, nimittäin että sonnanluonti helpotetaan, eläwät pidetään puhtaana, ja kaikki sontaaine wesineen korjataan. Mutta tällä on kuitenki se wika, että se waatii paljon suurempaa lääwärakennusta, jota pienien tilusten haltioin on työläs aikoin saada, jääden siis tälläisille tilamiehille paraimmaksi keinoksi tehdä lääwänsä eli nawettansa, niin kuin ylempänä on sanottu, sillä tawoin, että sonta woipi seisattua eläwien ala, jos ei koko talweksi, kuitenki aina kuukaudeksi eli pariksi.

======= ======= ======= ======= ======= =======

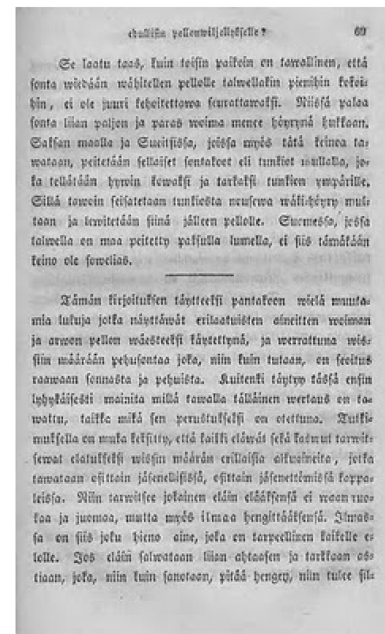
edullisin pellonviljelykselle?

69

<< | >>

1849-03-00 16 Millainen läävä-rakennus on edullisin pellonviljelykselle?

======= ======= ======= ======= ======= =======

Se laatu taas, kuin toisin paikoin on tavallinen, että sonta viedään vähitellen pellolle talvellakin pienihin kokoihin, ei ole juuri kehoitettava seurattavaksi. Niissä palaa sonta liian paljon ja paras voima menee höyrynä hukkaan. Saksan maalla ja Sueitsissa, joissa myös tätä keinoa tavataan, peitetään sellaiset sontakoot eli tunkiot mullalla,

joka tellätään hyvin kovaksi ja tarkaksi tunkion ympärille. Sillä tavoin seisatetaan tunkiosta nouseva väki-höyry multaan ja leivitetään siinä jälleen pellolle. Suomessa, jossa talvella on maa peitetty paksulla lumella, ei siis tämäkään keino ole sovelias.

--

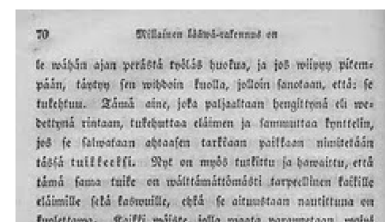
Tämän kirjoituksen täytteeksi pantakoon vielä muutamia lukuja jotka näyttävät erilaatuisten aineitten voiman ja arvon pellon väesteeksi käytettynä, ja verrattuna vissiin määrään pehusontaa jota, niin tuin tutaan, on seoitus raavaan sonnasta ja pehuista. Kuitenki täytyy tässä ensin lyhykäisesti mainita millä tavalla tällainen vertaus on tavattu,

taikka mikä sen perustukseksi on otettuna.

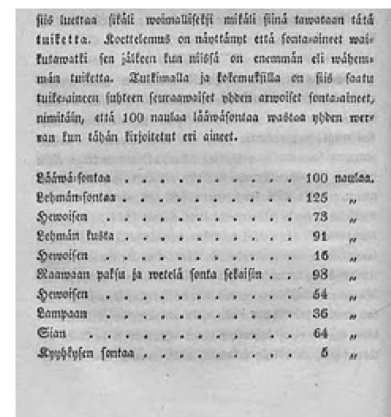
Tutkimuksella on muka keksitty, että kaikki elävät sekä kasvut tarvitsevat elatukseksi vissin määrän erillaisia alkuaineita , joita tavataan osittain jäsenellisissä, osittain jäsenettömissä kappaleissa.

Niin tarvitsee jokainen eläin elääksensä ei vaan ruokaa ja juomaa, mutta myös ilmaa hengittääksensä. Ilmassa on siis joku hieno aine, joka on tarpeellinen kaikelle elolle. Jos eläin salvataan liian ahtaasen ja tarkkaan astiaan, joka, niin kuin sanotaan, pitää hengen, niin tulee sil-

======= ======= ======= ======= ======= =======

le vähän ajan perästä työläs huokua, ja jos viipyy pitempään, täytyy sen vihdoin kuolla, jolloin sanotaan, että: se tukehtuu. Tämä aine, joka paljaaltaan hengittynä eli vedettynä rintaan, tukehuttaa eläimen ja sammuttaa kynttelin, jos se salvotaan ahtaasen tarkkaan paikkaan nimitetään tässä tuikkeeksi.

siis luettaa sikäli woimalliseksi mikäli siinä tawataan tätä tuiketta. Koettelemus on näyttänyt että sonta-aineet waikutawatki sen jälkeen kun niissä on enemmän eli wähemmän tuiketta. Tutkimalla ja kokemuksilla on siis saatu tuike-aineen suhteen seuraawaiset yhden arwoiset sonta-aineet, nimitäin, että 100 naulaa läävä-sontaa wastaa yhden werran kun tähän kirjoitetut eri aineet.

Läävä-sontaa	100	naulaa.
Lehmän-sontaa	125	„
Hewoisen	73	„
Lehmän kusta	91	„
Hewoisen	16	„
Raawaan paksu ja wetelä sonta sekaisin . . .	98	„
Hewoisen	54	„
Lampaan	36	„
Sian	64	„
Kyyhkysen sontaa	5	„

Nyt on myös tutkittu ja havaittu, että tämä sama tuike on välttämättömästi tarpeellinen kaikille eläimille sekä kasvuille, ehkä se aituustaan nautittuna on kuolettava. Kaikki väiste, jolla maata parannetaan, voipi siis luettaa sikäli voimalliseksi mikäli siinä tavataan tätä tuiketta. Koettelemus on näyttänyt että sonta-aineet vaikutavatki sen jälkeen kun niissä on enemmän eli vähemmän tuiketta.

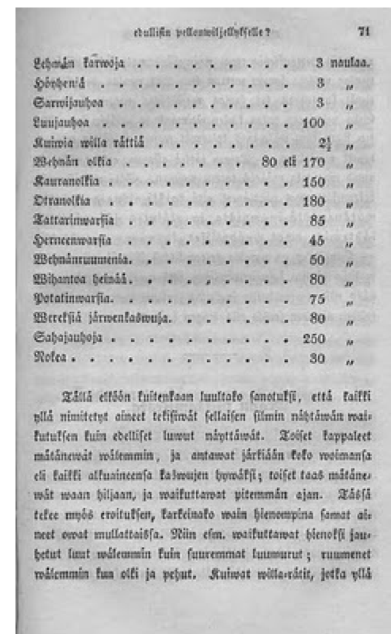
Tutkimalla ja kokemuksilla on siis saatu tuike-aineen suhteen seuraavaiset yhden arvoiset sonta-aineet, nimitäin, että 100 naulaa lääväsontaa vastaa yhden verran kun tähän kirjoitetut eri aineet.

[kuva]

Läävä-sontaa . . . . 100 naulaa. Lehmän-sontaa . . . . 125 Hevoisen 73 Lehmän kusta . 91 Hevoisen . . . . IV Raavaan paksu ja vetelä sonta sekaisin . . 98 ~ Hevoisen . . 64 Lampaan . . . . 36 Sian . . . . 64 Kyyhkysen sontaa 5

======= ======= ======= ======= ======= =======

[kuva]

Lehmän karwoja	3	naulaa.
Höyheniä	3	„
Sarwijauhoa	3	„
Luujauhoa	100	„
Kuiwia willa rättiä	2½	„
Wehnän olkia . . . . 80 eli	170	„
Kauranolkia	150	„
Otranolkia	180	„
Tattarinwarsia	85	„
Herneenwarsia	45	„
Wehnänruumenia.	50	„
Wihantoa heinää. . . . . , ...	80	„
Potatinwarsia.	75	„
Wereksiä järwenkaswuja.	80	„
Sahajauhoja	250	„
Nokea	30	„

Tällä elköön kuitenkaan luultako sanotuksi, että kaikki yllä nimitetyt aineet tekisiwät sellaisen silmin nähtäwän waikutuksen kuin edelliset luwut näyttäwät. Toiset kappaleet mätänewät wälemmin, ja antawat järkiään koko woimansa eli kaikki alkuaineensa kaswujen hywäksi; toiset taas mätänewät waan hiljaan, ja waikuttawat pitemmän ajan. Tässä tekee myös eroituksen, karkeinako wain hienompina samat aineet owat mullattaissa. Niin esm. waikuttawat hienoksi jauhetut luut wälemmin kuin suuremmat luumurut; ruumenet wälemmin kun olki ja pehut. Kuiwat willa-rätit, jotka yllä

Lehmän karvoja 3 naulaa. Höyheniä 3 Sarvijauhoa 3 Luujauhoa . . . . 100 Kuivia villa rättiä Wehnän olkia . . . . 80 eli 170 Kauranolkia 150 Dtranolkia 180 Tattarinvarsia 85 Herneenvarsia . . . . 45 Wehnänruumenia. , 50 Wihantoa heinää. . . . , , ... 80 Potatinvarsia.

75 Wereksiä järvenkasvuja. . . . . . . 80 Sahajauhoja . . . . 250 Nokea 30

Tällä elköön kuitenkaan luultako sanotuksi, että kaikki yllä nimitetyt aineet tekisivät sellaisen silmin nähtävän vaikutuksen kuin edelliset luvut näyttävät. Toiset kappaleet mätänevät välemmin, ja antavat järkiään koko voimansa eli kaikki alkuaineensa kasvujen hyväksi; toiset taas mätänevät vaan Hiljaan, ja vaikuttavat pitemmän ajan.

Tässä tekee myös eroituksen, karkeinako vain hienompina samat aineet ovat mullattaissa. Niin esm. vaikuttavat hienoksi jauhetut luut välemmin kuin suuremmat luumurut; ruumenet välemmin kun olki ja pehut. Kuivat villa-rätit, jotka yllä

======= ======= ======= ======= ======= =======

olevassa vertauksessa ovat voimakkaimmat, koska niitä naulaa vastaa saman verran kun 100

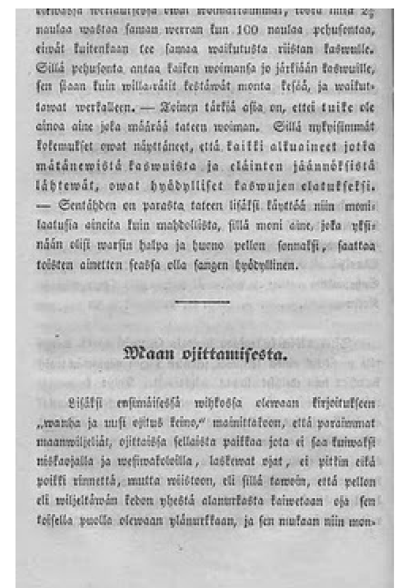
naulaa pehusontaa, eivät kuitenkaan tee samaa vaikutusta riistan kasvulle. Sillä pehusonta antaa kaiken voimansa jo järkiään kasvuille, sen siaan kuin villa-rätit kestävät monta kesää, ja vaikuttavat verkalleen.

Toinen tärkiä asia on, ettei tuike ole ainoa aine joka määrää kateen voiman. Sillä nykyisimmät kokemukset ovat näyttäneet, että kaikki alkuaineet jotka mätänevistä kasvuista ja eläinten jäännöksistä lahtevät, ovat hyödylliset kasvujen elatukseksi.

Sentähden on parasta tateen lisäksi täyttää niin monilaatusia aineita kuin mahdollista, sillä moni aine, joka yksinään olisi varsin halpa ja huono pellon sonnaksi, saattaa toisten ainetten seassa olla sangen hyödyllinen.

--

Maan ojittamisesta.

naulaa wastaan saman werran kun 100 naulaa pehusontaa, eiwät kuitenkaan tee samaa waikutusta riistan kaswulle. Sillä pehusonta antaa kaiken woimansa jo järkiään kaswuille, sen siaan kuin willa-rätit kestäwät monta kesää, ja waikuttawat werkalleen. — Toinen tärkiä asia on, ettei tuike ole ainoa aine joka määrää kateen woiman. Sillä nykyisimmät kokemukset owat näyttäneet, että kaikki alkuaineet jotka mätänewistä kaswuista ja eläinten jäännöksistä lähtewät, owat hyödylliset kaswujen elatukseksi. — Sentähden on parasta kateen lisäksi täyttää niin moni-laatusia aineita kuin mahdollista, sillä moni aine, joka yksinään olisi warsin halpa ja huono pellon sonnaksi, saattaa toisten ainetten seassa olla sangen hyödyllinen.

Maan ojittamisesta.

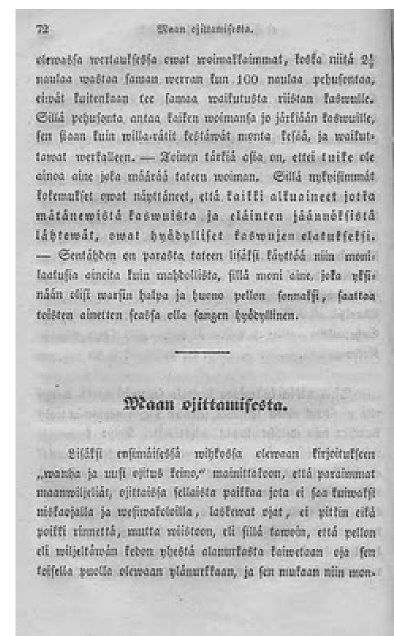
Lisäksi ensimäisessä wihkossa olewaan kirjoitukseen „wanha ja uusi ojitus keino," mainittakoon, että paraimmat maanwiljeliät, ojittaissa sellaista paikkaa jota ei saa kuiwaksi niskaojilla ja wesiwakoilla, laskewat ojat, ei pitkin eikä poikki rinnettä, mutta wiistoon, eli sillä tawoin, että pellon eli wiljeltäwän kedon yhestä alanurkasta kaiwetaan oja sen toisella puolla olewaan ylänurkkaan, ja sen mukaan niin mon-

1849-03-00 17 Maan ojittamisesta.

Maan ojittamisesta.

Lisäksi ensimäisessä vihkossa olevaan kirjoitukseen "vanha ja uusi ojitus keino, " mainittakoon, että paraimmat maanviljeliät, ojittaissa sellaista paikkaa jota ei saa kuivaksi niskaojalla ja vesivakoloilla, laskevat ojat, ei pitkin eikä poikki rinnettä, mutta viistoon, eli sillä tavoin, että pellon eli viljeltävän kedon yhestä alanurkasta kaivetaan oja sen toisella puolla olevaan ylänurkkaan,

ja sen mukaan niin mon-

72 Maan ojittamisesta.

eläwäsä wertauksessa owat woimakkaimmat, koska niitä 2½ naulaa waston saman werran kun 100 naulaa pehusentaa, eiwät kuitenkaan tee samaa waikutusta riistan kaswulle. Sillä pehusenta antaa kaiken woimansa jo järkiään kaswuille, sen sijaan kuin willa-rätit kestäwät monta kesää, ja waikuttawat werkalleen. — Toinen tärkiä asia on, ettei tuike ole ainoa aine joka määrää tateen woiman. Sillä nykyisimmät kokemukset owat näyttäneet, että kaikki alkuaineet jotka mätänewistä kaswuista ja eläinten jäännöksistä lähtewät, owat hyödylliset kaswujen elatukseksi. — Sentähden on parasta tateen lisäksi käyttää niin moni-laatusia aineita kuin mahdollista, sillä moni aine, joka yksinään olisi warsin halpa ja huono pellon sonnaksi, saattaa toisten aineitten seassa olla sangen hyödyllinen.

Maan ojittamisesta.

Lisäksi ensimäisessä wihkossa olewaan kirjoitukseen „wanha ja uusi ojitus keino,“ mainittakoon, että paraimmat maanwiljeliät, ojittaissa sellaista paikkaa jota ei saa kuiwaksi niskaojalla ja wesiwakoloilla, laskewat ojat, ei pitkin eikä poikki rinnettä, mutta wiistoon, eli sillä tawoin, että pellon eli wiljeltäwän kedon yhestä alanurkasta kaiwetaan oja sen toisella puolla olewaan ylänurkkaan, ja sen mukaan niin mon-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Suomen voi-kaupasta Lybekissä.

73

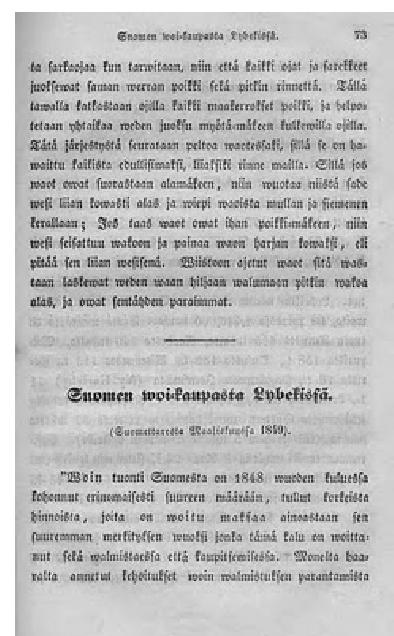
ta sarkaojaa kun tarvitaan, niin että kaikki ojat ja sarekkeet juoksevat saman verran poikki sekä pitkin rinnettä. Tällä tavalla katkastaan ojilla kaikki maakerrokset poikki, ja helpotetaan yhtaikaa veden juoksu myötä-mäkeen kulkevilla ojilla. Tätä järjestystä seurataan peltoa vaotessaki, sillä se on havaittu kaikista edullisimaksi,

liiaksiki rinne mailla. Sillä jos vaot ovat suorastaan alamäkeen, niin vuotaa niistä sade vesi liian kovasti alas ja viepi vaoista mullan ja siemenen kerallaan; Jos taas vaot ovat ihan poikki-mäkeen, niin vesi seisattuu vakoon ja painaa vaon harjan kovaksi, eli pitää sen liian vesisenä. Wiistoon ajetut vaot sitä vastaan laskevat veden vaan hiljaan valumaan pitkin vakoa alas,

ja ovat sentähden paraimmat.

--

Suomen voi-kaupasta Lybekissä.

Suomen woi-kaupasta Lybekissä. 73

ta sarkaojaa kun tarwitaan, niin että kaikki ojat ja sarekkeet juoksewat saman werran poikki sekä pitkin rinnettä. Tällä tawalla katkastaan ojilla kaikki maakerrokset poikki, ja helpotetaan yhtaikaa weden juoksu myötä-mäkeen kulkewilla ojilla. Tätä järjestystä seurataan peltoa waotessaki, sillä se on hawaittu kaikista edullisimaksi, liiaksiki rinne mailla. Sillä jos waot owat suorastaan alamäkeen, niin wuotaa niistä sade wesi liian kowasti alas ja wiepi waoista mullan ja siemenen kerallaan; Jos taas waot owat ihan poikki-mäkeen, niin wesi seisattuu wakoon ja painaa waon harjan kowaksi, eli pitää sen liian wesisenä. Wiistoon ajetut waot sitä wastaan laskewat weden waan hiljaan walumaan pitkin wakoa alas, ja owat sentähden paraimmat.

Suomen woi-kaupasta Lybekissä.

(Suomettaresta Maaliskuussa 1849).

"Woin tuonti Suomesta on 1848 wuoden kuluessa kohonnut erinomaisesti suureen määrään, tullut korkeista hinnoista, joita on woitu maksaa ainoastaan sen suuremman merkityksen wuoksi jonka tämä kalu on woittanut sekä walmistaessa että kaupitsemisessa. Monelta haaralta annetut kehoitukset woin walmistuksen parantamista

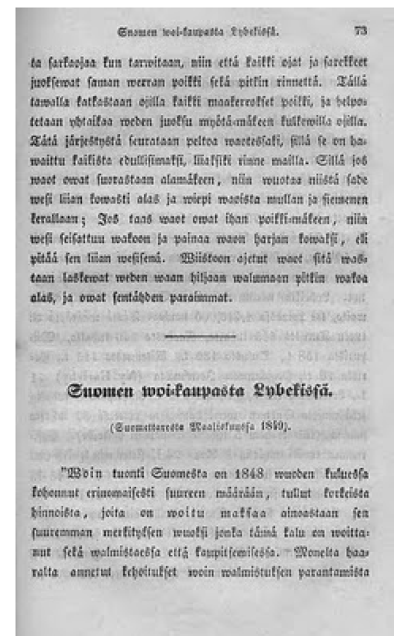
<< | >>

1849-03-00 18 Suomen voi-kaupasta Lybekissä

Suomen voi-kaupasta Lybekissä.

(Suomettaresta Maaliskuussa 1849).

"Woin tuonti Suomesta on 1848 vuoden kuluessa kohonnut erinomaisesti suureen määrään, tullut korkeista hinnoista, joita on voitu maksaa ainoastaan sen suuremman merkityksen vuoksi jonka tämä kalu on voittanut setä valmistaessa että kaupitsemisessa. Monelta haaralta annetut kehoitukset voin valmistuksen parantamista

Suomen woi-kaupasta Lybekissä. 73

ta sarkoja kun tarwitaan, niin että kaikki ojat ja sarekkeet juoksewat saman werran poikki sekä pitkin rinnettä. Tällä tawalla katkaistaan ojilla kaikki maakerrokset poikki, ja helpotetaan yhtaikaa weden juoksu myötä-mäkeen kulkewilla ojilla. Tätä järjestystä seurataan peltoa waatessaki, sillä se on hawaittu kaikista edullisimmaksi, liiaksiki rinne mailla. Sillä jos waot owat suorastaan alamäkeen, niin wuotaa niistä sade wesi liian kowasti alas ja wiepi waoista mullan ja siemenen kerallaan; Jos taas waot owat ihan poikki-mäkeen, niin wesi seisattuu wakoon ja painaa waon harjan kowaksi, eli pitää sen liian wesisenä. Wiistoon ajetut waot sitä wastaan laskewat weden waan hiljaan walumaan pitkin wakoa alas, ja owat sentähden paraimmat.

Suomen woi-kaupasta Lybekissä.

(Suomettaresta Maaliskuussa 1849).

"Woin tuonti Suomesta on 1848 wuoden kuluessa kohonnut erinomaisesti suureen määrään, tullut korkeista hinnoista, joita on woitu maksaa ainoastaan sen suuremman merkityksen wuoksi jonka tämä kalu on woittanut sekä walmistaessa että kaupitsemisessa. Monelta haaralta annetut kehoitukset woin walmistuksen parantamista

======= ======= ======= ======= ======= =======

74

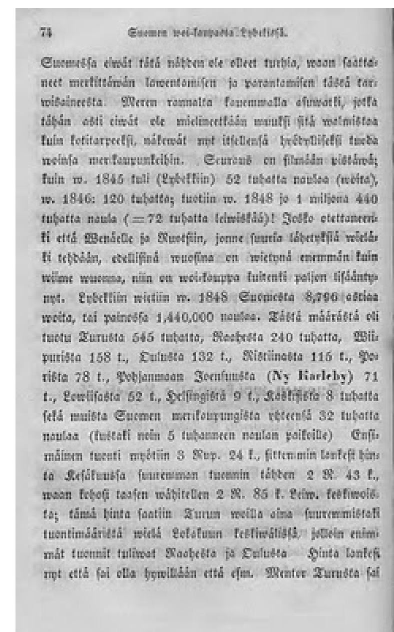
Suomen voi-kaupasta Lybekissä.

Suomessa eivät tätä nähden ole olleet turhia, vaan saattaneet merkittävän laventamisen ja parantamisen tästä tarvisaineesta. Meren rannalta kauemmalla asuvatki, jotka tähän asti eivät ole mielineetkään muuksi sitä valmistaa kuin kotitarpeeksi, näkevät nyt itsellensä hyödylliseksi tuoda voinsa merikaupunkeihin.

Seuraus on silmään pistävä; kuin v. 1845 tuli (Lybekkiin) 52 tuhatta naulaa (voita), v. 1846: 120 tuhatta; tuotiin v. 1848 jo 1 miljona 440 tuhatta naula (= 72 tuhatta leiviskää)!

Josko otettaneenki että Wenäelle ja Ruotsiin, jonne suuria lähetyksiä vieläki tehdään, edellisinä vuosina on vietynä enemmän kuin viime vuonna, niin on voi-kauppa kuitenki paljon lisääntynyt.

Lybekkiin vietiin v. 1848 Suomesta 8, 796 astiaa voita, tai painossa 1, 440, 000 naulaa. Tästä määrästä oli luotu Turusta 645 tuhatta, Raahesta 240 tuhatta, Wiipurista 158 t. , Oulusta 132 t. , Ristiinasta 115 t. , Porista 78 t. , Pohjanmaan Joensuusta (Xv li-"lt>l, v) 71 t. , Loviisasta 52 t, , Helsingistä 9 Kaskisista 8 tuhatta setä muista Suomen merikaupungista yhteensä 32 tuhatta naulaa (kustaki noin 5 tuhanneen naulan paikoille)

74 Suomen woi-kaupasta Lybekissä.

Suomessa eiwät tätä nähden ole olleet turhia, waan saattaneet merkittäwän lawentamisen ja parantamisen tästä tarwisaineesta. Meren rannalta kauemmalla asuwatki, jotka tähän asti eiwät ole mielineetkään muuksi sitä walmistaa kuin kotitarpeeksi, näkewät nyt itsellensä hyödylliseksi tuoda woinsa merikaupunkeihin. Seuraus on silmään pistäwä; kuin w. 1845 tuli (Lybekkiin) 52 tuhatta naulaa (woita), w. 1846: 120 tuhatta; tuotiin w. 1848 jo 1 miljona 440 tuhatta naula (= 72 tuhatta leiwiskää)! Josko otettaneenki että Wenäelle ja Ruotsiin, jonne suuria lähetyksiä wieläki tehdään, edellisinä wuosina on wietynä enemmän kuin wiime wuonna, niin on woi-kauppa kuitenki paljon lisääntynyt. Lybekkiin wietiin w. 1848 Suomesta 8,796 astiaa woita, tai painossa 1,440,000 naulaa. Tästä määrästä oli tuotu Turusta 545 tuhatta, Raahesta 240 tuhatta, Wiipurista 158 t., Oulusta 132 t., Ristiinasta 115 t., Porista 78 t., Pohjanmaan Joensuusta (Ny Karleby) 71 t., Lowiisasta 52 t., Helsingistä 9 t., Kaskisista 8 tuhatta sekä muista Suomen merikaupungista yhteensä 32 tuhatta naulaa (kustaki noin 5 tuhanneen naulan paikoille) Ensimäinen tuonti myötiin 3 Rup. 24 k., sittemmin lankesi hinta Kesäkuussa suuremman tuonnin tähden 2 R. 43 k., waan kohosi taasen wähitellen 2 R. 85 k. Leiw. keskiwoista; tämä hinta saatiin Turun woilla aina suuremmistaki tuontimääristä wielä Lokakuun keskiwälissä, jolloin enimmät tuonnit tuliwat Raahesta ja Oulusta. Hinta lankesi nyt että sai olla hywillään että esim. Mentor Turusta sai

Ensimäinen tuonti myötiin 3 Rup. 24 k. , sittemmin lankesi hinta Kesäkuussa suuremman tuonnin tähden 2 R, 43 k. , vaan kohosi taasen vähitellen 2 R. 85 l. Leiv. keskivoista; tämä hinta saatiin Turun voilla aina suuremmistaki tuontimääristä vielä Lokakuun keskivälissä, jolloin enimmät tuonnit tulivat Raahesta ja Oulusta,

Hinta lankesi nyt että sai olla hyvillään että esm. Mentor Turusta sai

======= ======= ======= ======= ======= =======

Suomen voi-kaupasta Lybekissä.

75

2 R. 86 k.

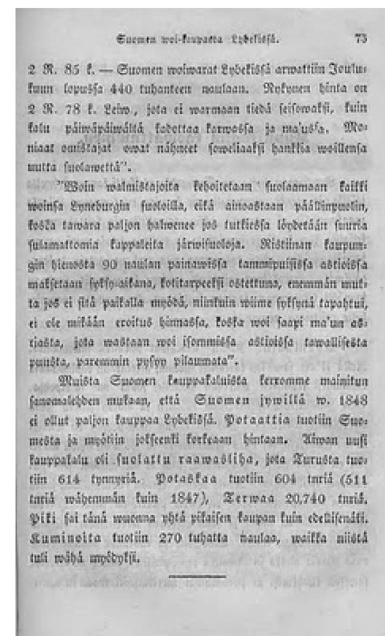
Suomen voivarat Lybekissä arvattiin Joulukuun lopussa 440 tuhanteen naulaan. Nykynen hinta on 2 R, ? 8 k. Leiv, , jota ei varmaan tiedä seisovaksi, kuin kalu päiväpäivältä kadottaa karvassa ja ma'usa, Moniaat omistajat ovat nähneet soveliaaksi hankkia voillensa uutta suolavettä.

Woin valmistajoita kehoitetaan suolaamaan kaikki voinsa Lyneburgin suoloilla, eikä ainoastaan päällinpuolin, koska tavara paljon halvenee jos tutkiessa löydetään suuria sulamattomia kappaleita järvisuoloja. Ristiinan kaupungin hienosta 90 naulan painavissa tammipuisissa astioissa maksetaan syksy-aikana, kotitarpeeksi ostettuna,

> enemmän mutta jos ei sitä paikalla myödä, niinkuin viime syksynä tapahtui, ei ole mitään eroitus hinnassa, koska voi saapi ma'un astiasta, jota vastaan voi isommissa astioissa tamallisesta puusta, paremmin pysyy pilaumata".

Muista Suomen kauppakaluista kerromme mainitun sanomalehden mukaan, että Suomen jyvillä v. 1848 ei ollut paljon kauppaa Lybekissä. Potaattia tuotiin Suomesta ja myötiin jokseenki korkeaan hintaan. Aivan uusi kauppakalu oli suolattu raavasliha, jota Turusta tuotiin 614 tynnyriä. Potaskaa tuotiin 604 tnriä (511 tnriä vähemmän kuin 1847),

> Tervaa 20, 740 tnriä. Piki sai tänä vuonna yhtä pikaisen kaupan tuin edellisenäki. Kuminoita tuotiin 270 tuhatta naulaa, vaikka niistä tuli vähä myödyksi.

2 R. 85 k. — Suomen woiwarat Lybekissä arwattiin Joulukuun lopussa 440 tuhanteen naulaan. Nykynen hinta on 2 R. 78 k. Leiw., jota ei warmaan tiedä seisowaksi, kuin kalu päiwäpäiwältä kadottaa karwassa ja ma'ussa. Moniaat omistajat owat nähneet sowaliaaksi hankkia woillensa uutta suolawettä".

"Woin walmistajoita kehoitetaan suolaamaan kaikki woinsa Lyneburgin suoloilla, eikä ainoastaan päällinpuolin, koska tawara paljon halwenee jos tutkiessa löydetään suuria sulamattomia kappaleita järwisuoloja. Ristiinan kaupungin hienosta 90 naulan painawissa tammipuisissa astioissa maksetaan syksy-aikana, kotitarpeeksi ostettuna, enemmän mutta jos ei sitä paikalla myödä, niinkuin wiime syksynä tapahtui, ei ole mitään eroitus hinnassa, koska woi saapi ma'un astiasta, jota wastaan woi isommissa astioissa tawallisesta puusta, paremmin pysyy pilaumata".

Muista Suomen kauppakaluista kerromme mainitun sanomalehden mukaan, että Suomen jywillä w. 1848 ei ollut paljon kauppaa Lybekissä. Potaattia tuotiin Suomesta ja myötiin jokseenki korkeaan hintaan. Aiwan uusi kauppakalu oli suolattu raawasliha, jota Turusta tuotiin 614 tynnyriä. Potaskaa tuotiin 604 tnriä (511 tnriä wähemmän kuin 1847), Terwaa 20,740 tnriä. Piki sai tänä wuonna yhtä pikaisen kaupan kuin edellisenäki. Kuminoita tuotiin 270 tuhatta naulaa, waikka niistä tuli wähä myödyksi.

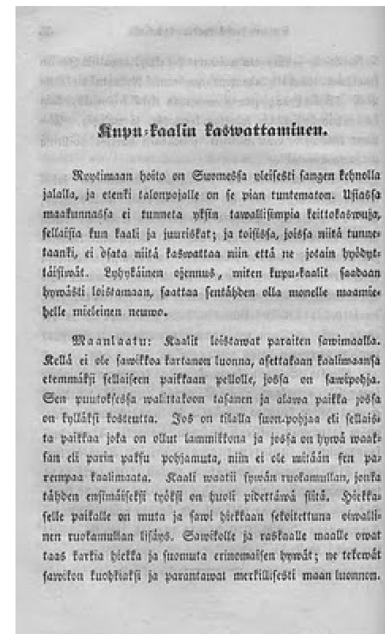
--

======= ======= ======= ======= ======= =======

Kupu-kaalin kasvattaminen.

1849-03-00 19 Kupu-kaalin kasvattaminen

Kupu-kaalin kasvattaminen.

Kupu-kaalin kaswattaminen.

Ryytimaan hoito on Suomessa yleisesti sangen kehnolla jalalla, ja etenki talonpojalle on se pian tuntematon. Usiassa maakunnassa ei tunneta yksin tawallisimpia keittokaswuja, sellaisia kun kaali ja juuriskat; ja toisissa, joissa niitä tunnetaanki, ei osata niitä kaswattaa niin että ne jotain hyödyttäisiwät. Lyhykäinen ojennus, miten kupu-kaalit saadaan hywästi loistamaan, saattaa sentähden olla monelle maamiehelle mieleinen neuwo.

Maanlaatu: Kaalit loistawat paraiten sawimaalla. Kellä ei ole sawikkoa kartanon luonna, asettakaan kaalimaansa etemmäksi sellaiseen paikkaan pellolle, jossa on sawipohja. Sen puutoksessa walittakoon tasanen ja alawa paikka jossa on kylläksi kosteutta. Jos on tilalla suon-pohjaa eli sellaista paikkaa joka on ollut lammikkona ja jossa on hywä waaksan eli parin paksu pohjamuta, niin ei ole mitään sen parempaa kaalimaata. Kaali waatii sywän ruokamullan, jonka tähden ensimäiseksi työksi on huoli pidettäwä siitä. Hiekkaselle paikalle on muta ja sawi hiekkaan sekoitettuna oiwallinen ruokamullan lisäys. Sawikolle ja raskaalle maalle owat taas karkia hiekka ja suomuta erinomaisen hywät; ne tekewät sawikon kuohkiaksi ja parantawat merkillisesti maan luonnon.

Ryytimaan hoito on Suomessa yleisesti sangen kehnolla jalalla, ja etenki talonpojalle on se pian tuntematon. Usiassa maakunnassa ei tunneta yksin tavallisimpia keittokasvuja, sellaisia kun kaali ja juuriskat; ja toisissa, joissa niitä tunnetaanki, ei osata niitä kasvattaa niin että ne jotain hyödyttäisivät. Lyhykäinen ojennus,

miten kupu-kaalit saadaan hyvästi loistamaan, saattaa sentähden olla monelle maamiehelle mieleinen neuvo.

Maanlaatu:

Kaalit loistavat paraiten savimaalla. Kellä ei ole savikkoa kartanon luonna, asettakaan kaalimaansa etemmäksi sellaiseen paikkaan pellolle, jossa on savipohja. Sen puutoksessa valittakoon tasanen ja alava paikka jossa on kylläksi kosteutta. Jos on tilalla suon-pohjaa eli sellaista paikkaa joka on ollut lammikkona ja jossa on hyvä vaaksan eli parin paksu pohjamuta,

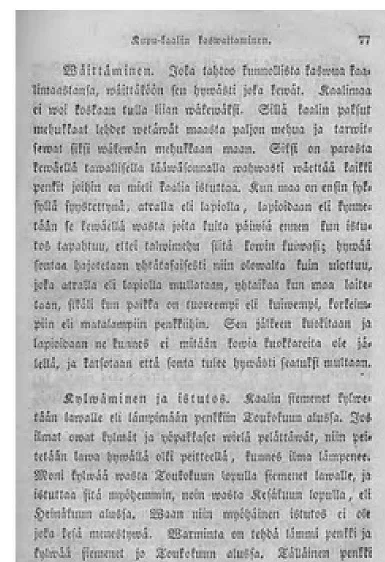
niin ei ole mitään sen parempaa kaalimaata. Kaali vaatii syvän ruokamullan, jonka tähden ensimäiseksi työksi on huoli pidettävä siitä. Hiekkaselle paikalle on muta ja savi hiekkaan sekoitettuna oivallinen ruokamullan lisäys. Savikolle ja raskaalle maalle omat taas karkia hiekka ja suomuta erinomaisen hyvät; ne tekevät savikon kuohkiaksi ja parantavat merkillisesti maan luonnon.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Kupu-kaalin kasvattaminen.

77

Wäittäminen.

Kupu-kaalin kaswattaminen. 77

Wäittäminen. Joka tahtoo tunnollista kaswua kaalimaastansa, wäittäköön sen hywästi joka kewät. Kaalimaa ei woi koskaan tulla liian wäkewäksi. Sillä kaalin paksut mehukkaat lehdet wetäwät maasta paljon mehua ja tarwitsewat siksi wäkewän mehukkaan maan. Siksi on parasta kewäellä tawallisella lääwäsonnalla wahwasti wäettää kaikki penkit joihin on mieli kaalia istuttaa. Kun maa on ensin syksyllä jyystettynä, atralla eli lapiolla, lapioidaan eli kynnetään se kewäellä wasta joita kuita päiwiä ennen kun istutos tapahtuu, ettei talwimehu siitä kowin kuiwasi; hywää sontaa hajotetaan yhtätasaisesti niin olowalta kuin ulottuu, joka atralla eli lapiolla mullataan, yhtaikaa kun maa laitetaan, sikäli kun paikka on tuoreempi eli kuiwempi, korkeimpiin eli matalampiin penkkiihin. Sen jälkeen kuokitaan ja lapioidaan ne kunnes ei mitään kowia kokkareita ole jäljellä, ja katsotaan että sonta tulee hywästi sotkuksi multaan.

Kylwäminen ja istutos. Kaalin siemenet kylwetään lawalle eli lämpimään penkkiin Toukokuun alussa. Jos ilmat owat kylmät ja yöpakkaset wielä pelättäwät, niin peitetään lawa hywällä olki peitteellä, kunnes ilma lämpenee. Moni kylwää wasta Toukokuun lopulla siemenet lawalle, ja istuttaa sitä myöhemmin, noin wasta Kesäkuun lopulla, eli Heinäkuun alussa. Waan niin myöhäinen istutos ei ole joka kesä menestywä. Warminta on tehdä lämmi penkki ja kylwää siemenet jo Toukokuun alussa. Täläinen penkki

Joka tahtoo tunnollista kasvua kaalimaastansa, väittäköön sen hyvästi joka kevät. Kaalimaa ei voi koskaan tulla liian väkeväksi. Sillä kaalin paksut mehukkaat lehdet vetävät maasta paljon mehua ja tarvitsevat siksi väkevän mehukkaan maan. Siksi on parasta keväellä tavallisella lääväsonnalla vahvasti väettää kaikki penkit joihin on mieli kaalia istuttaa.

Kun maa on ensin syksyllä jyystettynä, atralla eli lapiolla, lapioidaan eli kynnetään se keväellä vasta joita kuita päiviä ennen kun istutos tapahtuu, ettei talvimehu siitä kovin kuivasi; hyvää sontaa hajotetaan yhtätasaisesti niin olovalta kuin ulottuu, joka atralla eli lapiolla mullataan, yhtaikaa kun maa laitetaan,

sikäli kun paikka on tuoreempi eli kuivempi, korkeimpiin eli matalampiin penkkiihin. Sen jälkeen kuokitaan ja

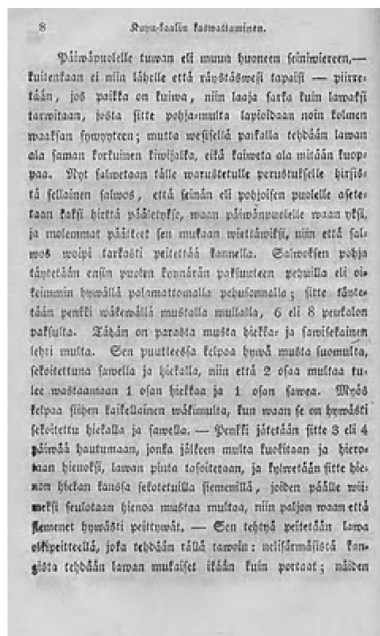
lapioidaan ne kunnes ei mitään kovia kuokkareita ole jälellä, ja katsotaan että sonta tulee hyvästi seatuksi multaan.

Kylväminen ja istutos.

Kaalin siemenet kylvetään lavalle eli lämpimään penkkiin Toukokuun alussa. Jos ilmat ovat kylmät ja yöpakkaset vielä pelättävät, niin peitetään lava hyvällä olki peitteellä, kunnes ilma lämpenee. Moni kylvää vasta Toukokuun lopulla siemenet lavalle, ja istuttaa sitä myöhemmin, noin vasta Kesäkuun lopulla, eli Heinäkuun alussa.

Waan niin myöhäinen istutos ei ole joka kesä menestyvä. Warminta on tehdä lämmi penkki ja kylvää siemenet jo Toukokuun alussa. Tälläinen penkki tehdään siksi tarpeeksi seuraavalla tavalla:

======= ======= ======= ======= ======= =======

8 Kupu-kaalin kaswattaminen.

Päiwäpuolelle tuwan eli muun huoneen seiniwiereen,— kuitenkaan ei niin lähelle että räystäswesi tapaisi — piirretään, jos paikka on kuiwa, niin laaja sarka kuin lawaksi tarwitaan, josta sitte pohja-multa lapioidaan noin kolmen waaksan sywyyteen; mutta wesisellä paikalla tehdään lawan ala saman korkuinen kiwijalka, eikä kaiweta ala mitään kuoppaa. Nyt salwetaan tälle warustetulle perustukselle hirsistä sellainen salwos, että seinän eli pohjoisen puolelle asetetaan kaksi hirttä pääletykse, waan päiwänpuolelle waan yksi, ja molemmat pääkkeet sen mukaan wiettäwiksi, niin että salwos woipi tarkasti peitettää kannella. Salwoksen pohja täytetään ensin puolen kyynärän paksuuteen pehuilla eli oikeimmin hywällä palamattomalla pehusonnalla; sitte täytetään penkki wäkewällä mustalla mullalla, 6 eli 8 peukalon paksulta. Tähän on parasta musta hiekka- ja sawisekainen lehti multa. Sen puutteessa kelpaa hywä musta suomulta, sekoitettuna sawella ja hiekalla, niin että 2 osaa multaa tulee wastaamaan 1 osan hiekkaa ja 1 osan sawea. Myös kelpaa siihen kaikellainen wäkimulta, kun waan se on hywästi sekoitettu hiekalla ja sawella. — Penkki jätetään sitte 3 eli 4 päiwää hautumaan, jonka jälkeen multa kuokitaan ja hierotaan hienoksi, lawan pinta tasoitetaan, ja kylwetään sitte hienon hiekan kanssa sekotetuilla siemenillä, joiden päälle wiimeksi seulotaan hienoa mustaa multaa, niin paljon waan että siemenet hywästi peittywät. — Sen tehtyä peitetään lawa olkipeitteellä, joka tehdään tällä tawoin: welisärmäisistä kangista tehdään lawan mukaiset ikään kuin portaat; näiden

Päiväpuolelle tuvan eli muun huoneen seinivierееn, kuitenkaan ei niin lähelle että räystäsvesi tapaisi piirretään, jos paikka on kuiva, niin laaja sarka kuin lavaksi tarvitaan, josta sitte pohja-multa lapioidaan noin kolmen vaaksan syvyyteen; mutta vesisellä paikalla tehdään laman ala saman korkuinen kivijalka, eikä kaiveta ala mitään kuoppaa.

Nyt salvetaan tälle varustetulle perustukselle hirsistä sellainen salvos, että seinän eli pohjoisen puolelle asetetaan kaksi hirttä pääletykse, vaan päivänpuolelle vaan yksi, ja molemmat pääkkeet sen mukaan viettäviksi, niin että salvos voipi tarkasti peitettää kannella. Salvoksen pohja täytetään ensin puolen kyynärän paksuuteen pehuilla eli oikeimmin hyvällä palamattomalla pehusonnalla;

sitte täytetään penkki väkevällä mustalla mullalla, 6 eli 8 peukalon paksulta. Tähän on parasta musta hiekka- ja savisekainen lehti multa. Sen puutteessa kelpaa hyvä musta suomulta, sekoitettuna savella ja hiekalla, niin että 2 osaa multaa tulee

vastaamaan 1 osan hiekkaa ja 1 osan savea. Myös kelpaa siihen kaikellainen väkimulta,

kun vaan se on hyvästi sekoitettu hiekalla ja savella.

Penkki jätetään sitte 3 eli 4 päivää hautumaan, jonka jälkeen multa kuokitaan ja hierotaan hienoksi, lavan pinta tasoitetaan, ja kylvetään sitte hienon hiekan kanssa sekotetuilla siemenillä, joiden päälle viimeksi seulotaan hienoa mustaa multaa, niin paljon vaan että siemenet hyvästi peittyvät.

Sen tehtyä peitetään lava olkipeitteellä, joka tehdään tällä tavoin: nelisärmäsistä kangista tehdään laman mukaiset ikään kuin portaat; näiden

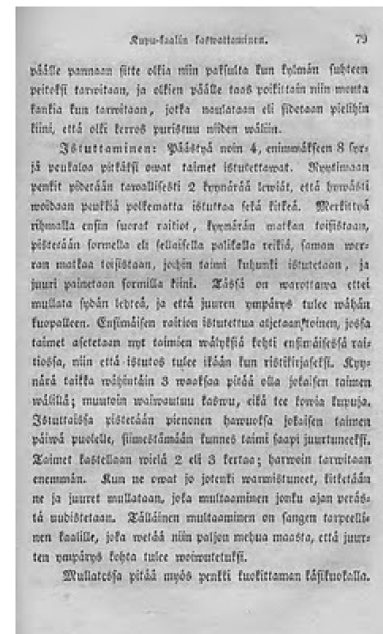
======= ======= ======= ======= ======= =======

<< | >>

1849-03-00 20 Kupu-kaalin kasvattaminen

======= ======= ======= ======= ======= =======

päälle pannaan sitte olkia niin paksulta kun kylmän suhteen peitoksi tarvitaan, ja olkien päälle taas poikittain niin monta kankia kun tarvitaan, jotka naulataan eli sidotaan pielihin kiini, että olki kerros puristuu niiden väliin.

Istuttaminen:

Päästyä noin 4, enimmäkseen 8 syrjä peukaloa pitkäksi ovat taimet istutettavat. Ryytimaan penkit pidetään tavallisesti 2 kyynärää leviät, että hyvästi voidaan penkkiä polkematta istuttaa sekä kitkeä. Merkittyä rihmalla ensin suorat raitiot , kyynärän matkan toisistaan, pistetään sormella eli sellaisella palikalla reikiä,

saman verran matkaa toisistaan, joihin taimi kuhunki istutetaan, ja juuri painetaan sormilla kiini. Tässä on varottava ettei mullata sydän lehteä, ja että juuren ympärys tulee mahan kuopalleen. Ensimäisen raition istutettua aljetaan toinen, jossa taimet asetetaan nyt taimien välyksiä kohti ensimäisessä raitiossa, niin että istutos tulee ikään kun ristikirjaseksi.

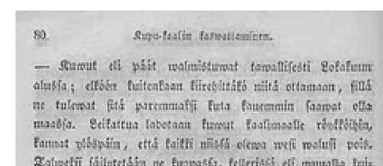
Kyynärä taikka vähintäin 3 vaaksaa pitää olla jokaisen taimen välillä; muutoin vaivautuu kasvu, eikä tee kolvia kupuja. Istuttaissa pistetään pienenen havuoksa jokaisen taimen päivä puolelle, siimestämään kunnes taimi saapi juurtuneeksi. Taimet kastellaan vielä 2 eli 3 kertaa; harvoin tarvitaan enemmän. Kun ne ovat jo jotenki varmistuneet,

kitketään ne ja juuret mullataan, joka multaaminen jonku ajan perästä uudistetaan. Tälläinen multaaminen on sangen tarpeellinen kaalille, jota vetää niin paljon mehua maasta, että juurten ympärys kohta tulee voivutetuksi.

Mullatessa pitää myös penkki luokittaman käsikuolalla.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Kuvut eli päät valmistuivat tavallisesti Lokakuun alussa; elköön kuitenkaan kiirehittäkö niitä ottamaan, sillä ne tulevat sitä paremmaksi kuta kauemmin saavat olla maassa. Leikattua ladotaan kuvut kaalimaalle röykköihin, kannat ylöspäin , että kaikki

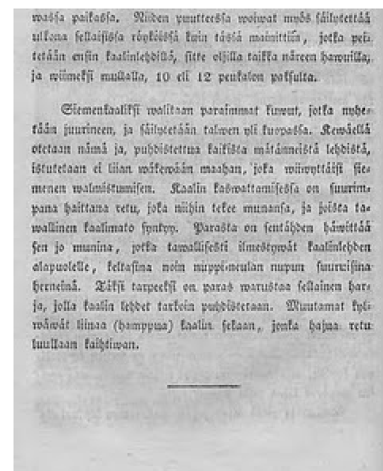
niissä oleva vesi valusi pois.

Talveksi säilytetään ne kuopassa, kellerissä eli muualla kuivassa paikassa. Niiden puutteessa voivat myös säilytettää ulkona sellaisissa röyköissä kuin tässä mainittiin, jotka peitetään ensin kaalinlehdillä, sitte oljilla taikka näreen havuilla ja viimeksi mullalla, 10 eli 12 peukalon paksulta. .

Siemenkaaliksi valitaan paraimmat kuvut, jotka nyhetään juurineen, ja säilytetään talven yli kuopassa. Keväellä otetaan nämä ja, puhdistettua kaikista mätänneistä lehdistä, istutetaan ei liian väkevään maahan, joka viivyttäisi siemenen valmistumisen. Kaalin kasvattamisessa on suurimpana haittana retu, joka niihin tekee munansa,

ja joista tavallinen kaalimato syntyy. Parasta on sentähden hävittää sen jo munina, jotta tavallisesti ilmestyvät kaalinlehden alapuolelle, keltasina noin nuppi-neulan nupun suuruisina herneinä. Täksi tarpeeksi on, paras varustaa sellainen harja, jolla kaalin lehdet tarkoin puhdistetaan. Muutamat kylvävät liinaa (hamppua)

kaalin, sekaan, jonka hajua, retu luullaan kaihtivan.

wassa paikassa. Niiden puutteessa woiwat myös säilytettää ulkona sellaisissa röykiöissä kuin tässä mainittiin, jotka peitetään ensin kaalinlehdillä, sitte oljilla taikka näreen hawuilla, ja wiimeksi mullalla, 10 eli 12 peukalon paksulta.

Siemenkaaliksi walitaan paraimmat kuwut, jotka nyhetään juurineen, ja säilytetään talwen yli kuopassa. Kewäellä otetaan nämä ja, puhdistettua kaikista mätänneistä lehdistä, istutetaan ei liian wäkewään maahan, joka wiiwyttäisi siemenen walmistumisen. Kaalin kaswattamisessa on suurimpana haittana retu, joka niihin tekee munansa, ja joista tawallinen kaalimato syntyy. Parasta on sentähden häwittää sen jo munina, jotka tawallisesti ilmestywät kaalinlehden alapuolelle, keltasina noin nuppi-neulan nupun suuruisina herneinä. Täksi tarpeeksi on paras warustaa sellainen harja, jolla kaalin lehdet tarkoin puhdistetaan. Muutamat kylwäwät liinaa (hamppua) kaalin sekaan, jonka hajua retu luullaan kaihtiwan.

--

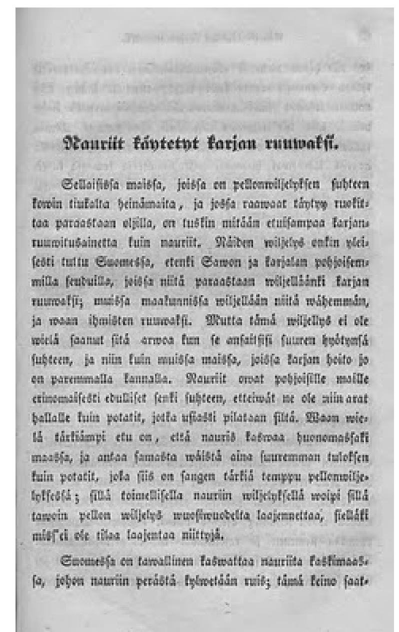
======= ======= ======= ======= ======= =======

Nauriit käytetyt karjan ruuvaksi.

<< | >>

1849-03-00 21 Nauriit käytetyt karjan ruuvaksi

Nauriit käytetyt karjan ruuvaksi.

Sellaisissa maissa, joissa on pellonviljelyksen suhteen kovin tiukalta heinämaita, ja jossa raavaat täytyy ruokittaa paraastaan oljilla, on tuskin mitään etuisampaa karjanruuvitusainetta kuin nauriit.

Näiden viljelys onkin yleisesti tuttu Suomessa, etenki Savon ja karjalan pohjoisemmilla seuduilla, joissa niitä paraastaan viljelläänki karjan ruumaksi; muissa maakunnissa viljellään niitä vähemmän, ja maan ihmisten ruuvaksi. Mutta tämä viljellys ei ole vielä saanut sitä arvoa kun se ansaitsisi suuren hyötynsä suhteen, ja niin kuin muissa maissa,

joissa karjan hoito jo on paremmalla kannalla. Nauriit omat pohjoisille maille erinomaisesti edulliset senki suhteen, etteivät ne ole niin arat hallalle kuin potatit, jotka usiasti pilataan siltä. Waan vielä tärkiämpi etu on, että nauris kasvaa huonomassaki maassa, ja antaa samasta väistä aina suuremman tuloksen kuin potatit,

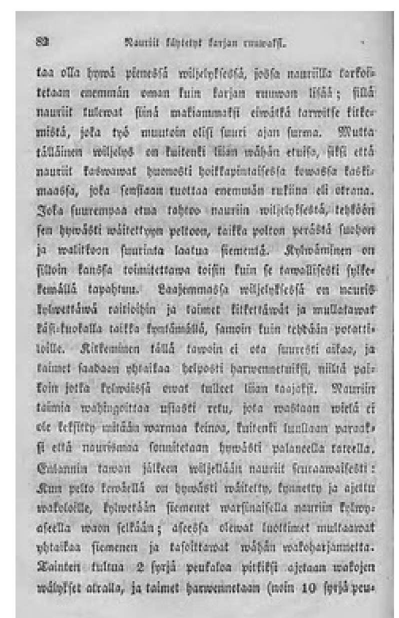
joka siis on sangen tärkiä temppu pellonviljelyksessä; sillä toimellisella nauriin viljelyksellä voipi sillä tavoin pellon viljelys vuosivuodelta laajennettaa, sielläki miss'ei ole tilaa laajentaa niittyjä.

Suomessa on tavallinen kasmattaa nauriita kaskimaassa, johon nauriin perästä kylvetään ruis; tämä keino saat-

======= ======= ======= ======= ======= =======

82

Nauriit käytetyt karjan ruuvaksi.

taa olla hyvä pienessä viljelyksessä, jossa nauriilla tarkoitetaan enemmän oman kuin karjan ruuvan lisää; sillä nauriit tulevat siinä makiammaksi eivätkä tarvitse kitkemistä, joka työ muutoin olisi suuri ajan surma. Mutta tällainen viljelys on kuitenki liian vähän etuisa, sitsi että nauriit kasvavat huonosti hoikkapintaisessa kovassa kaskimaassa,

joka sensiaan tuottaa enemmän rukiina eli otrana.

Joka suurempaa etua tahtoo nauriin viljelyksestä, tehköön sen hyvästi väitettyyn peltoon, taikka polton perästä suohon ja valitkoon suurinta laatua siementä. Kylväminen on silloin kanssa toimitettava toisin kuin se tavallisesti sylkemällä tapahtuu. Laajemmassa viljelyksessä on nauris kylvettämä raitioihin ja taimet kitkettävät ja mullatavat käsi-kuokalla taikka kyntämällä,

samoin kuin tehdään potattiloille. Kitkeminen tällä tavoin ei ota suuresti aikaa, ja taimet saadaan yhtaikaa helposti harvennetuiksi, niiltä paikoin jotka kylväissä ovat tulleet liian taajaksi. Nauriin taimia vahingoittaa usiasti retu, jota vastaan vielä ei ole keksitty mitään varmaa keinoa, kuitenki luullaan paraaksi että naurismaa sonnitetaan hyvästi palaneella tateella.

Enlannin tavan jälkeen viljellään nauriit seuraavaisesti:

Kun pelto keväellä on hyvästi väitetty, kynnetty ja ajettu vakoloille, kylvetään siemenet varsinaisella nauriin kylvyaseella vaon selkään; aseessa olevat luottimet multaavat yhtaikaa siemenen ja tasoittamat vähän vakoharjannetta. Tainten tultua 2 syrjä peukaloa pitkiksi ajetaan vakojen välykset atralla, ja taimet harvennetaan (noin 10 syrjä peu-

======= ======= ======= ======= ======= =======

kalon toisistaan) käsikuokalla, joka työ on helppo, koska taimet ovat kaikki raitioissa. Parin kolmen viikon takaa, kun maa alkaa taas heinettyä, ajetaan uudelleen raition välykset atralla ja kuokitaan käsikuokalla jos näyttää tarvittavan; tämä työ uudistetaan niin usiasti kunnes tarvis vaatii.

Kylvy-aseen puutteessa voivat siemenet kylvettää kädestä, taikka vielä paremmin putelista, johon sitä varten pannaan puinen tulppa, jossa on hieno siemenen mentävä reikä sisästäpäin ja levenevä ulospäin, ettei reikä siementen vuotaissa pääsisi tukkeutumaan.. Tällaisella laitoksella kylvää mies kaksi tynnerin alaa päivässä.

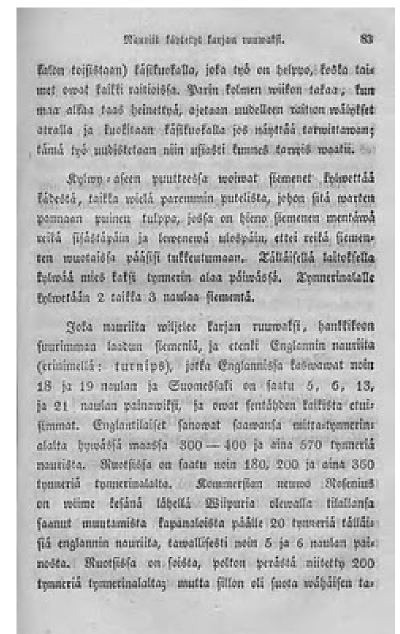
Tynnerinalalle kylvetään 2 taikka 3 naulaa siementä.

Joka nauriita viljelee karjan ruuvaksi, hankkikoon suurimman laadun siemeniä, ja etenki Englannin nauriita (erinimellä: turnips), jotka Englannissa kasvavat noin 18 ja 19 naulan ja Suomessaki on saatu 6, 6, 13, ja 21 naulan painaviksi, ja ovat sentähden kaikista etuisimmat.

Englantilaiset sanovat saavansa mitta-tynnerinalalta hyvässä maassa 300 400 ja aina 570 tynneriä naurista. Ruotsissa on saatu noin 180, 200 ja aina 360 tynneriä tynnerinalalta.

Kommersian neuvo Rosenius on viime kesänä lähellä Wiipuria olevalla tilallansa saanut muutamista kapanaloista päälle 20 tynneriä tälläisiä englannin nauriita, tavallisesti noin 5 ja 6 naulan painosta.

Ruotsissa on soista, polton perästä niitetty 200 tynneriä tynnerinalalta; mutta sillon oli

kalon toisistaan) käsikuokalla, joka työ on helppo, koska taimet owat kaikki raitioissa. Parin kolmen wiikon takaa; kun maa alkaa taas heinettyä, ajetaan uudelleen raition wälykset atralla ja kuokitaan käsikuokalla jos näyttää tarwittawan; tämä työ uudistetaan niin usiasti kunnes tarwis waatii.

Kylwy-aseen puutteessa woiwat siemenet kylwettää kädestä, taikka wielä paremmin putelista, johon sitä warten pannaan puinen tulppa, jossa on hieno siemenen mentäwä reikä sisästäpäin ja lewenewä ulospäin, ettei reikä siementen wuotaissa pääsisi tukkeutumaan. Tälläisellä laitoksella kylwää mies kaksi tynnerin alaa päiwässä. Tynnerinalalle kylwetään 2 taikka 3 naulaa siementä.

Joka nauriita wiljelee karjan ruuwaksi, hankkikoon suurimman laadun siemeniä, ja etenki Englannin nauriita (erinimellä: turnips), jotka Englannissa kaswawat noin 18 ja 19 naulan ja Suomessaki on saatu 6, 6, 13, ja 21 naulan painawiksi, ja owat sentähden kaikista etuisimmat. Englantilaiset sanowat saawansa mitta-tynnerinalalta hywässä maassa 300 — 400 ja aina 570 tynneriä naurista. Ruotsissa on saatu noin 180, 200 ja aina 360 tynneriä tynnerinalalta. Kommersian neuwo Rosenius on wiime kesänä lähellä Wiipuria olewalla tilallansa saanut muutamista kapanaloista päälle 20 tynneriä tälläisiä englannin nauriita, tawallisesti noin 5 ja 6 naulan painosta. Ruotsissa on soista, polton perästä niitetty 200 tynneriä tynnerinalalta; mutta sillon oli suota wähäisen ta-

suota vähäisen ta-

======= ======= ======= ======= ======= =======

84

Neuvo tekemään pärekattoja.

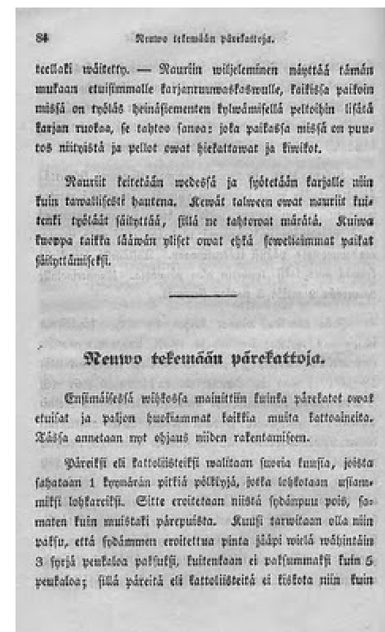
teellaki väitetty.

Nauriin viljeleminen näyttää tämän mukaan etuisimmalle karjanruuvaskasvulle, kaikissa paikoin missä on työläs heinäsiementen kylvämisellä peltoihin lisätä karjan ruokaa, se tahtoo sanoa: joka paikassa missä on puutos niityistä ja pellot ovat hiekattavat ja kivikot.

Nauriit keitetään vedessä ja syötetään karjalle niin kuin tavallisesti hautena. Kevät talveen ovat nauriit kuitenki työläät säilyttää, sillä ne tahtovat märätä. Kuiva kuoppa taikka läävän yliset ovat ehkä soveliaimmat paikat säilyttämiseksi.

--

Neuvo tekemään pärekattoja.

teellaki wäitetty. — Nauriin wiljeleminen näyttää tämän mukaan etuisimmalle karjanruuwaskaswulle, kaikissa paikoin missä on työläs heinäsiementen kylwämisellä peltoihin lisätä karjan ruokaa, se tahtoo sanoa: joka paikassa missä on puutos niityistä ja pellot owat hiekattawat ja kiwikot.

Nauriit keitetään wedessä ja syötetään karjalle niin kuin tawallisesti hautena. Kewät talween owat nauriit kuitenki työläät säilyttää, sillä ne tahtowat märätä. Kuiwa kuoppa taikka lääwän yliset owat ehkä soweliaimmat paikat säilyttämiseksi.

Neuwo tekemään pärekattoja.

Ensimäisessä wihkossa mainittiin kuinka pärekatot owat etuisat ja paljon huokiammat kaikkia muita kattoaineita. Tässä annetaan nyt ohjaus niiden rakentamiseen.

Päreiksi eli kattoliisteiksi walitaan suoria kuusia, joista sahataan 1 kyynärän pitkiä pölkkyjä, jotka lohkotaan usiammiksi lohkareiksi. Sitte eroitetaan niistä sydänpuu pois, samaten kuin muistaki pärepuista. Kuusi tarwitaan olla niin paksu, että sydämmen eroitettua pinta jääpi wielä wähintäin 3 syrjä peukaloa paksuksi, kuitenkaan ei paksummaksi kuin 5 peukaloa; sillä päreitä eli kattoliisteitä ei kiskota niin kuin

<< | >>

Lukemisia Maamiehille 1849 1850 > Lukemisia Maamiehille 1849 >

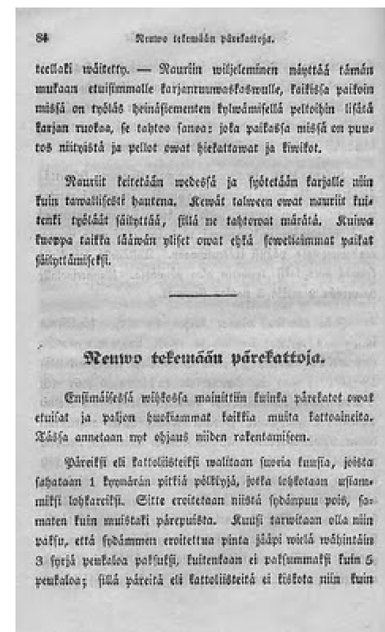
1849-03-00 22 Neuvo tekemään pärekattoja

Neuvo tekemään pärekattoja.

Ensimäisessä vihkossa mainittiin kuinka pärekatot ovat etuisat ja paljon huokiammat kaikkia muita kattoaineita. Tässä annetaan nyt ohjaus niiden rakentamiseen.

Päreiksi eli kattoliisteiksi valitaan suoria kuusia, joista sahataan 1 kyynärän pitkiä pölkkyjä, jotka lohkotaan usiammiksi lohkareiksi. Sitte eroitetaan niistä sydänpuu pois, samaten kuin muistaki pärepuista. Kuusi tarvitaan olla niin paksu, että sydämmen eroitettua pinta jääpi vielä vähintäin 3 syrjä peukaloa paksuksi,

kuitenkaan ei paksummaksi kuin 5 peukaloa; sillä päreitä eli kattoliisteitä ei kiskota niin kuin

84 Neuwo tekemään pärekattoja.

teellaki wäitetty. — Naurein wiljeleminen näyttää tämän mukaan etuisimmalle karjanruuwaskaswulle, kaikissa paikoin missä on työläs heinäsiementen kylwämisellä peltoihin lisätä karjan ruokaa, se tahtoo sanoa: joka paikassa missä on puutos niityistä ja pellot owat hiekattawat ja kiwikot.

Nauriit keitetään wedessä ja syötetään karjalle niin kuin tawallisesti hauteena. Kewät talween owat nauriit kuitenki työläät säilyttää, sillä ne tahtowat mätätä. Kuiwa kuoppa taikka läävän ylinen owat ehkä sowelicimmat paikat säilyttämiseksi.

Neuwo tekemään pärekattoja.

Ensimäisessä wihkossa mainittiin kuinka pärekatot owat etuisat ja paljon huokiammat kaikkia muita kattoaineita. Tässä annetaan nyt ohjaus niiden rakentamiseen.

Päreiksi eli kattoliisteiksi walitaan suoria kuusia, joista sahataan 1 kyynärän pitkiä pölkkyjä, jotka lohkotaan usiammiksi lohkareiksi. Sitte eroitetaan niistä sydänpuu pois, samaten kuin muistaki pärepuista. Kuusi tarwitaan olla niin paksu, että sydämmen eroitettua pinta jääpi wielä wähintäin 3 syrjä peukaloa paksuksi, kuitenkaan ei paksummaksi kuin 5 peukaloa; sillä päreitä eli kattoliisteitä ei kiskota niin kuin

======= ======= ======= ======= ======= =======

Neuvo tekemään pärekattoja.

85

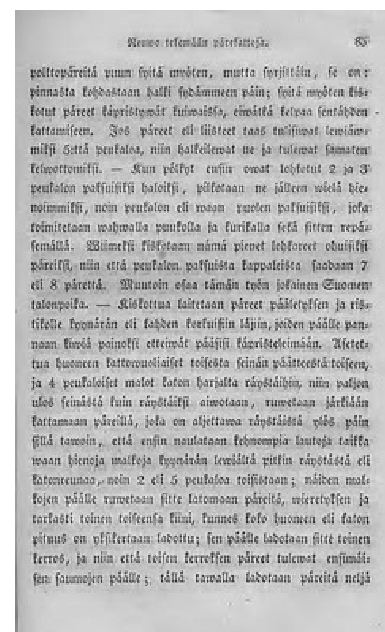
polttopäreitä puun syitä myöten, mutta syrjittäin, se on: pinnasta kohdastaan halki sydämmeen päin; syitä myöten kiskotut päreet käpristyvät kuivaissa, eivätkä kelpaa sentähden kattamiseen. Jos päreet eli liisteet taas tulisivat leviämmiksi 5:ttä peukaloa, niin halkeilevat ne ja tulevat samaten kelvottomiksi.

Kun pölkyt ensin ovat lohkotut 2 ja 3 peukalon paksuisiksi haloiksi, pilkotaan ne jälleen vielä hienoimmiksi, noin peukalon eli vaan puolen paksuisiksi, joka toimitetaan vahvalla puukolla ja kurikalla sekä sitten repäsemällä. Wiimeksi kiskotaan nämä pienet lohkareet ohuisiksi päreiksi, niin että peukalon, paksuista kappaleista saadaan 7 eli 8 pärettä.

Muutoin osaa tämän työn jokainen Suomen talonpoika.

Kiskottua laitetaan päreet pääletyksen ja ristikolle kyynärän eli kahden korkuisiin läjiin, joiden päälle pannaan kiviä painoksi etteivät pääsisin käpristeleimään. Asetettua huoneen kattovuoliaiset toisesta seinän päätteestä toiseen, ja 4 peukaloiset malot katon harjalta räystäihin, niin paljon ulos seinästä kuin räystäiksi aivotaan,

ruvetaan järkiään kattamaan päreillä, joka on aljettava räystäistä ylös päin sillä tavoin, että ensin naulataan kehnompia lautoja taikka vaan hienoja malkoja kyynärän leviältä, pitkin räystästä eli katonreunaa, noin 2 eli 5 peukaloa toisistaan ; näiden malkojen päälle ruvetaan sitte latomaan päreitä, vieretyksen ja tarkasti toinen toiseensa kiini,

Neuwo tekemään pärekattoja. 85

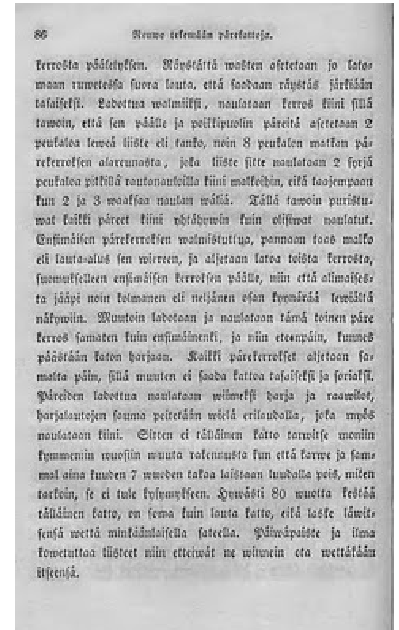
polttopäreitä puun syitä myöten, mutta syrjittäin, se on: pinnasta kohdastaan halki sydämmeen päin; syitä myöten kiskotut päreet käpristywät kuiwaissa, eiwätkä kelpaa sentähden kattamiseen. Jos päreet eli liisteet taas tulisiwat lewiämmiksi 5:ttä peukaloa, niin halkeilewat ne ja tulewat samaten kelwottomiksi. — Kun pölkyt ensin owat lohkotut 2 ja 3 peukalon paksuisiksi haloiksi, pilkotaan ne jälleen wielä hienoimmiksi, noin peukalon eli waan puolen paksuisiksi, joka toimitetaan wahwalla puukolla ja kurikalla sekä sitten repäsemällä. Wiimeksi kiskotaan nämä pienet lohkareet ohuisiksi päreiksi, niin että peukalon paksuista kappaleista saadaan 7 eli 8 pärettä. Muutoin osaa tämän työn jokainen Suomen talonpoika. — Kiskottua laitetaan päreet pääletyksen ja ristikolle kyynärän eli kahden korkuisiin läjiin, joiden päälle pannaan kiwiä painoksi etteiwät pääsisi käpristelemään. Asetettua huoneen kattowuoliaiset toisesta seinän päätteestä toiseen, ja 4 peukaloiset malot katon harjalta räystäihin, niin paljon ulos seinästä kuin räystäiksi aiwotaan, ruwetaan järkiään kattamaan päreillä, joka on aljettawa räystäästä ylös päin sillä tawoin, että ensin naulataan kehnompia lautoja taikka waan hienoja malkoja kyynärän lewiältä pitkin räystästä eli katonreunaa, noin 2 eli 5 peukaloa toisistaan; näiden malkojen päälle ruwetaan sitte latomaan päreitä, wieretyksen ja tarkasti toinen toiseensa kiini, kunnes koko huoneen eli katon pituus on yksikertaan ladottu; sen päälle ladotaan sitte toinen kerros, ja niin että toisen kerroksen päreet tulewat ensimäisen saumojen päälle; tällä tawalla ladotaan päreitä neljä

kunnes koko huoneen eli katon pituus on yksikertaan ladottu; sen päälle ladotaan silti toinen kerros, ja niin että toisen kerroksen päreet tulevat ensimäisen saumojen päälle; tällä tavalla ladotaan päreitä neljä

======= ======= ======= ======= ======= =======

86

Neuvo tekemään pärekattoja.

86 Neuwo tekemään pärekattoja.

kerrosta pääletyksen. Räystäitä wasten asetetaan jo latomaan ruwetessa suora lauta, että saadaan räystäs järkiään tasaiseksi. Ladottua walmiiksi, naulataan kerros kiini sillä tawoin, että sen päälle ja poikkipuolin päreitä asetetaan 2 peukaloa leweä liiste eli tanko, noin 8 peukalon matkan pärekerroksen alareunasta, joka liiste sitte naulataan 2 syrjä peukaloa pitkillä rautanauloilla kiini malkoihin, eikä taajempaan kun 2 ja 3 waaksaa naulan wäliä. Tällä tawoin puristuwat kaikki päreet kiini yhtähywin kuin olisiwat naulatut. Ensimäisen pärekerroksen walmistuttua, pannaan taas malko eli lauta-alus sen wiereen, ja aljetaan latoa toista kerrosta, suomukselleen ensimäisen kerroksen päälle, niin että alimaisesta jääpi noin kolmanen eli neljänen osan kyynärää lewiältä näkywiin. Muutoin ladotaan ja naulataan tämä toinen päre kerros samaten kuin ensimäinenki, ja niin eteenpäin, kunnes päästään katon harjaan. Kaikki pärekerrokset aljetaan samalta päin, sillä muuten ei saada kattoa tasaiseksi ja soriaksi. Päreiden ladottua naulataan wiimeksi harja ja raawilot, harjalautojen sauma peitetään wielä erilaudalla, joka myös naulataan kiini. Sitten ei tälläinen katto tarwitse moniin kymmeniin wuosiin muuta rakennusta kun että karwe ja sammal aina kuuden 7 wuoden takaa laistaan luudalla pois, miten tarkoin, se ei tule kysymykseen. Hywästi 80 wuotta kestää tälläinen katto, on soma kuin lauta katto, eikä laske läwitsensä wettä minkäänlaisella sateella. Päiwäpaiste ja ilma kowetuttaa liisteet niin etteiwät ne wiimein ota wettäkään itseensä.

kerrosta pääletyksen. Räystäitä vasten asetetaan jo latomaan ruvetessa suora lauta, että saadaan räystäs järkiään tasaiseksi. Ladottua valmiiksi, naulataan kerros kiini sillä tavoin, että sen päälle ja poikkipuolin päreitä asetetaan 2 peukaloa leveä liiste eli tanko, noin 8 peukalon matkan pärekerroksen alareunasta, jota liiste sitte naulataan 2 syrjä peukaloa pitkillä rautanauloilla kiini malkoihin,

eikä taajempaan kun 2 ja 3 vaaksaa naulan väliä. Tällä tavoin ovat kaikki päreet kiini yhtähyvin kuin olisivat naulatut.

Ensimäisen pärekerroksen valmistuttua, pannaan taas malko eli lauta-alus sen viereen, ja aljetaan latoa toista kerrosta, suomukselleen ensimäisen kerroksen päälle, niin että alimaisesta jääpi noin kolmanen eli neljänen osan kyynärää leviältä näkyviin. Muutoin ladotaan ja naulataan tämä toinen päre kerros samaten kuin ensimäinenki,

ja niin eteenpäin, kunnes päästään katon harjaan. Kaikki pärekerrokset aljetaan samalta päin, sillä muuten ei saada kattoa tasaiseksi ja soriaksi.

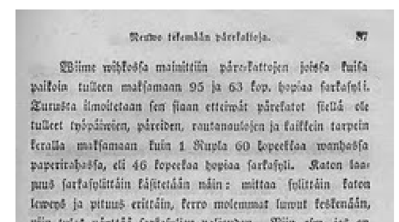
Päreiden ladottua naulataan viimeksi harja ja raavilot, harjalautojen sauma peitetään vielä erilaudalla, joka myös naulataan kiini. Sitten ei tällainen katto tarvitse moniin kymmeniin vuosiin muuta rakennusta kun että karve ja sammal aina kuuden 7 vuoden takaa laistaan luudalla pois, miten tarkoin, se ei tule kysymykseen.

Hyvästi 80 vuotta kestää tällainen katto, on soma kuin lauta katto, eikä laske lävitsensä vettä minkäänlaisella sateella. Pänväpaiste ja ilma kovetuttaa liisteet niin etteivät ne viimein ota vettäkään itseensä.

======= ======= ======= ======= ======= =======

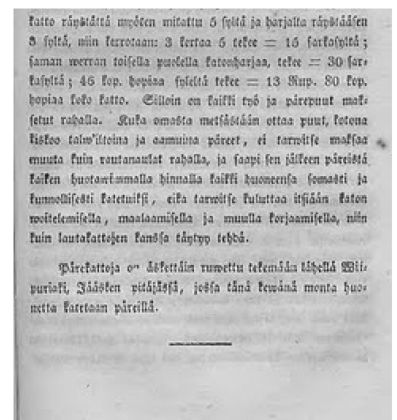
Neuvo tekemään pärekattoja.

87

Neuwo tekemään pärekattoja. 87

Wiime wihkossa mainittiin päre-kattojen joissa kuisa paikoin tulleen maksamaan 95 ja 63 kop. hopiaa sarkasyli. Turusta ilmoitetaan sen siaan etteiwät pärekatot siellä ole tulleet työpäiwien, päreiden, rautanaulojen ja kaikkein tarpein keralla maksamaan kuin 1 Rupla 60 kopeekkaa wanhassa paperirahassa, eli 46 kopeekaa hopiaa sarkasyli. Katon laawuus sarkasylittäin käsitetään näin: mittaa sylittäin katon leweys ja pituus erittäin, kerro molemmat luwut keskenään, niin tulos näyttää sarkasylien paljouden. Niin esim. jos on

Wiime vihkossa mainittiin pärekattojen joissa kuisa paikoin tulleen maksamaan 95 ja 63 kop. hopiaa sarkasyli. Turusta ilmoitetaan sen siaan etteivät pärekatot siellä ole tulleet työpäivien, päreiden, rautanaulojen ja kaikkein tarpein keralla maksamaan kuin 1 Rupla 60 kopeekkaa vanhassa paperirahassa, eli 46 kopeekaa hopiaa sarkasyli.

katto räystättä myöten mitattu 5 syltä ja harjalta räystääsen 3 syltä, niin kerrotaan: 3 kertaa 5 tekee = 15 sarkasyltä; saman werran toisella puolella katonharjaa, tekee = 30 sarkasyltä; 46 kop. hopiaa syleltä tekee = 13 Rup. 80 kop. hopiaa koko katto. Silloin on kaikki työ ja pärepuut maksetut rahalla. Kuka omasta metsästään ottaa puut, kotona kiskoo talw'iltoina ja aamuilla päreet, ei tarwitse maksaa muuta kuin rautanaulat rahalla, ja saapi sen jälkeen päreistä kaiken huotawimmalla hinnalla kaikki huoneensa somasti ja kunnollisesti katetuiksi, eikä tarwitse kuluttaa itsiään katon woitelemisella, maalaamisella ja muulla korjaamisella, niin kuin lautakattojen kanssa täytyy tehdä.

Pärekattoja on äskettäin ruwettu tekemään lähellä Wiipuriaki, Jääsken pitäjässä, jossa tänä kewänä monta huonetta katetaan päreillä.

Katon laajuus sarkasylittäin käsitetään näin: mittaa sylittäin katon leveys ja pituus erittäin, kerro molemmat luvut keskenään, niin tulos näyttää sarkasylien paljouden. Niin esm. jos on katto räystättä myöten mitattu 5 syltä ja harjalta räystääsen 3 syltä, niin kerotaan: 3 kertaa 5 tekee = 15 sarkasyltä ; saman verran toisella puolella katonharjaa,

tekee = 30 sarkasyltä; 46 kop. hopiaa syleltä tekee 13 Rup. 80 kop. hopiaa koko katto. Silloin on kaitti työ ja pärepuut maksetut rahalla. Kuka omasta metsästään ottaa puut, kotona kiskoo talv'iltoina ja aamuilla päreet, ei tarvitse maksaa muuta kuin rautanaulat rahalla, ja saapi sen jälkeen päreistä kaiken huotavimmalla hinnalla kaikki huoneensa somasti ja kunnollisesti katetuiksi,

eikä tarvitse kuluttaa itsiään katon voitelemisella, maalaamisella ja muulla korjaamisella, niin kuin lautakattojen kanssa täytyy tehdä.

Pärekattoja on äskettäin ruvettu tekemään lähellä Wiipuriaki, Jääsken pitäjässä, jossa tänä kevänä monta huonetta katetaan päreillä.

--

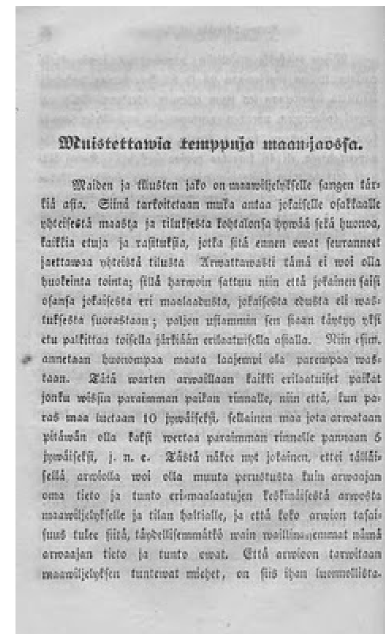
======= ======= ======= ======= ======= =======

Muistettavia temppuja maan-jaossa.

<< | >>

1849-03-00 23 Muistettavia temppuja maan-jaossa.

Muistettavia temppuja maan-jaossa.

Muistettawia temppuja maan-jaossa.

Maiden ja tilusten jako on maawiljelykselle sangen tärkiä asia. Siinä tarkoitetaan muka antaa jokaiselle osakkaalle yhteisestä maasta ja tiluksesta kohtalonsa hywää sekä huonoa, kaikkia etuja ja rasituksia, jotka sitä ennen owat seuranneet jaettawaa yhteistä tilusta. Arwattawasti tämä ei woi olla huokeinta tointa; sillä harwoin sattuu niin että jokainen saisi osansa jokaisesta eri maalaadusta, jokaisesta edusta eli wastuksesta suorastaan; paljon usiammin sen siaan täytyy yksi etu palkittaa toisella jälkiään erilaatuisella asialla. Niin esim. annetaan huonompaa maata laajempi ala parempaa wastaan. Tätä warten arwaillaan kaikki erilaatuiset paikat jonku wissin paraimman paikan rinnalle, niin että, kun paras maa luetaan 10 jywäiseksi, sellainen maa jota arwataan pitäwän olla kaksi wertaa paraimman rinnalle pannaan 5 jywäiseksi, j. n. e. Tästä näkee nyt jokainen, ettei tälläisellä arwiolla woi olla muuta perustusta kuin arwaajan oma tieto ja tunto eri-maalaatujen keskinäisestä arwosta maawiljelykselle ja tilan haltialle, ja että koko arwion tasaisuus tulee siitä, täydellisemmätkö wain waillinaisemmat nämä arwaajan tieto ja tunto owat. Että arwioon tarwitaan maawiljelyksen tuntewat miehet, on siis ihan luonnollista.

Maiden ja tilusten jako on maaviljelykselle sangen tärkiä asia. Siinä tarkoitetaan muka antaa jokaiselle osakkaalle yhteisestä maasta ja tiluksesta kohtalonsa hyvää sekä huonoa, kaikkia etuja ja rasituksia, jotka sitä ennen ovat seuranneet jaettavaa yhteistä tilusta. Arvattavasti tämä ei voi olla huokeinta tointa; sillä harvoin sattuu niin että jokainen saisi osansa jokaisesta eri maalaadusta,

jokaisesta edusta eli vastuksesta suorastaan; paljon usiammin sen siaan täytyy yksi etu palkittaa toisella jälkiään erilaatuisella asialla. Niin esim. annetaan huonompaa maata laajempi ala parempaa vastaan. Tätä varten arvaillaan kaikki erilaatuiset paikat jonku vissin paraimman paikan rinnalle, niin että, kun paras maa luetaan 10 jyväiseksi,

sellainen maa jota arvataan pitävän olla kaksi vertaa paraimman rinnalle pannaan 5 jyväiseksi, j, n. e.

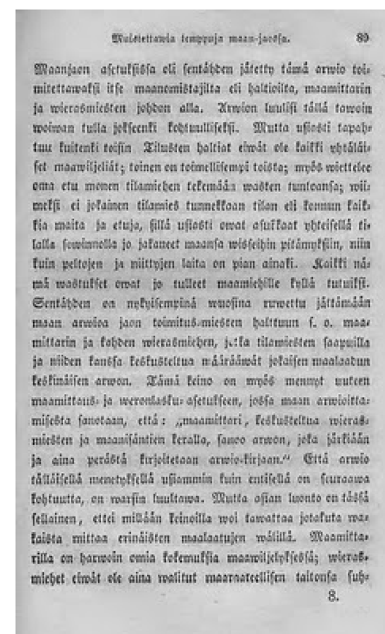
Tästä näkee nyt jokainen, ettei tälläisellä arviolla voi olla muuta perustusta kuin arvaajan oma tieto ja tunto eri-maalaatujen keskinäisestä arvosta maaviljelykselle ja tilan haltialle, ja että koko arvion tasaisuus tulee siitä, täydellisemmätkö vain vaillinaisemmat nämä arvaajan tieto ja tunto ovat. Että arvioon tarvitaan maaviljelyksen tuntevat miehet,

on siis ihan luonnollista.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Muistettavia temppuja maan-jaossa.

89

Muistettawia temppuja maan-jaossa. 89

Maanjaon asetuksissa oli sentähden jätetty tämä arwio toimitettawaksi itse maanomistajilta eli haltioilta, maamittarin ja wierasmiesten johdon alla. Arwion luulisi tällä tawoin woiwan tulla jokseenki kohtuulliseksi. Mutta usiasti tapahtuu kuitenki toisin. Tilusten haltiat eiwät ole kaikki yhtäläiset maawiljeliät; toinen on toimellisempi toista; myös wiettelee oma etu monen tilamiehen tekemään wasten tuntoansa; wiimeksi ei jokainen tilamies tunnekkaan tilan eli konnun kaikkia maita ja etuja, sillä usiasti owat asukkaat yhteisellä tilalla sowinnolla jo jakaneet maansa wissiin pitämyksiin, niin kuin peltojen ja niittyjen laita on pian ainaki. Kaikki nämä wastukset owat jo tulleet maamiehille kyllä tutuiksi. Sentähden on nykyisempinä wuosina ruwettu jättämään maan arwioa jaon toimitus-miesten haltuun s. o. maamittarin ja kahden wierasmiehen, jotka tilamiesten saaywilla ja niiden kanssa keskusteltua määrääwät jokaisen maalaadun keskinäisen arwon. Tämä keino on myös mennyt uuteen maamittaus- ja werollasku-asetukseen, jossa maan arwioittamisesta sanotaan, että: „maamittari, keskusteltua wierasmiesten ja maanisäntien kerallo, panee arwon, joka järkiään ja aina perästä kirjoitetaan arwio-kirjaan.“ Että arwio tälläisellä menetyksellä usiammin kuin entisellä on suurempa kohtuutta, on warsin luultawa. Mutta asian luonto on tässä sellainen, ettei millään keinoilla woi tawattaa jotakuta waakaista mittaa erinäisten maalaatujen wälillä. Maamittarilla on harwoin omia kokemuksia maawiljelyksessä; wierasmiehet eiwät ole aina walitut maarnatecllisen taitonsa suh-

8.

Maanjaon asetuksissa oli sentähden jätetty tämä arvio toimtettavaksi itse maanomistajilta eli haltioilta, maamittarin ja vierasmiesten johdon alla. Arvion luulisi tällä tavoin voivan tulla jokseenki kohtuulliseksi. Mutta usiasti tapahtuu kuitenki toisin. Tilusten haltiat eivät ole kaikki yhtäläiset maaviljeliät; toinen on toimellisempi toista;

myös viettelee oma etu monen tilamiehen tekemään Vasten tuntoansa; viimeksi ei jokainen tilamies tunnekkaan tilan eli konnun kaikkia maita ja etuja, sillä usiasti ovat asukkaat yhteisellä tilalla sovinnolla jo jakaneet maansa visseihin pitämyksiin, niin kuin peltojen ja niittyjen laita on pian ainaki.

Kaikki nämä vastukset ovat jo tulleet maamiehille kyllä tutuiksi.

Sentähden on nykyisempinä Vuosina ruvettu

jättämään maan arvioa jaon toimitus-miesten halttuun s. o. maamittarin ja kahden Vierasmiehen, jotka tilamiesten saapuilla ja niiden kanssa keskusteltua määräävät jokaisen maalaadun keskinäisen arvon. Tämä keino on myös mennyt uuteen maamittaus- ja veronlasku-asetukseen, jossa maan arvioittamisesta sanotaan,

> että: "maamittari, keskusteltua vierasmiesten ja maanisäntien keralla, sanoo arvon, joka järkiään ja aina perästä kirjoitetaan arvio-kirjaan." Että arvio tälläisellä menetyksellä usiammin kuin entisellä on seuraava kohtuutta, on varsin luultava. Mutta asian luonto on tässä sellainen, ettei millään keinoilla voi tavattaa jotakuta vakaista mittaa erinäisten maalaatujen välillä.

Maamittarilla on harvoin omia kokemuksia maaviljelyksessä; vierasmiehet eivät ole aina valitut maaraateellisen taitonsa suh-

8.

======= ======= ======= ======= ======= =======

90

Muistettavia temppuja maan-jaossa.

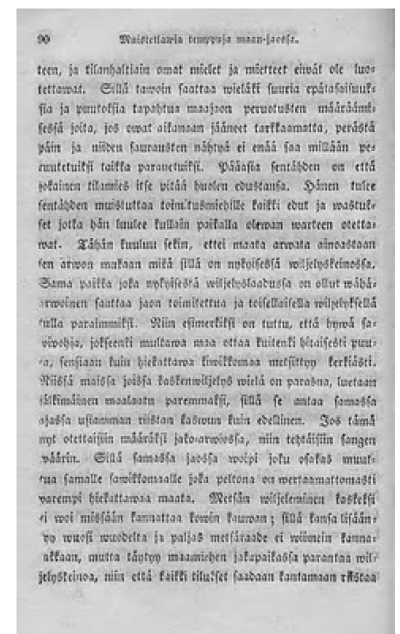
teen, ja tilanhaltialn omat mielet ja mietteet eivät ole luotettavat. Sillä tavoin saattaa vieläki suuria epätasaisuuksia ja puutoksia tapahtua maajaon perustusten määräämisessä joita, jos ovat aikanaan jääneet tarkkaamatta, perästä päin ja niiden seurausten nähtyä ei enää saa millään peruutetuiksi taikka paranetuiksi. Pääasia sentähden on että jokainen tilamies itse pitää huolen edustansa.

> Hänen tulee sentähden muistuttaa toimitusmiehille kaikki edut ja vastukset jotka hän luulee kullain paikalla olevan varteen otettavat. Tähän kuuluu sekin, ettei maata arvata ainoastaan sen arvon mukaan mikä sillä on nykyisessä viljelyskeinossa.

Sama paikka jota nykyisestä viljelyslaadussa on ollut vähäarvoinen saattaa jaon toimitettua ja toisellaisella viljelyksellä tulla paraimmiksi. Niin esimerkiksi on tuttu, että hyvä savipohja, jokseenki multava maa ottaa kuitenki hitaisesti puuta, sensiaan kuin hiekattava kivikkomaa metsittyy kerkiästi.

Niissä maissa joissa kaskenviljelys vielä on parasna, luetaan jälkimäinen maalaatu paremmaksi, sillä se antaa samassa ajassa usiamman riistan kasvun kuin edellinen. Jos tämä nyt otettaisiin määräksi jako-arviossa, niin tehtäisiin sangen väärin. Sillä samassa jaossa voipi joku osakas muuttua samalle saVikkomaalle joka peltona on vertaamattomasti arempi hiekattavaa maata.

Metsän viljeleminen kaskeksi ei voi missään kannattaa kovin kauvan; sillä kansa lisäänyy vuosi vuodelta ja paljas metsäraade ei viimein kannatakkaan, mutta täytyy maamiehen

90 Muistettawia temppuja maan-jaossa.

teen, ja tilanhaltiain omat mielet ja mietteet eiwät ole luo-
tettawat. Sillä tawoin saattaa wieläki suuria epätasaisuuk-
sia ja puutoksia tapahtua maajaon perustusten määräämi-
sessä joita, jos owat aikanaan jääneet tarkkaamatta, perästä
päin ja niiden seurausten nähtyä ei enää saa millään pe-
ruutetuiksi taikka paranetuiksi. Pääasia sentähden on että
jokainen tilamies itse pitää huolen edustansa. Hänen tulee
sentähden muistuttaa toimitusmiehille kaikki edut ja wastuk-
set jotka hän luulee kullain paikalla olewan warteen otetta-
wat. Tähän kuuluu sekin, ettei maata arwata ainoastaan
sen arwon mukaan mikä sillä on nykyisessä wiljelyskeinossa.
Sama paikka joka nykyisessä wiljelyslaadussa on ollut wähä-
arwoinen saattaa jaon toimitettua ja toisellaisella wiljelyksellä
tulla paraimmiksi. Niin esimerkiksi on tuttu, että hywä sa-
wipohja, jokseenki multawa maa ottaa kuitenki hitaisesti puu-
ta, sensiaan kuin hiekattawa kiwikkomaa metsittyy kerkiästi.
Niissä maissa joissa kaskenwiljelys wielä on parasna, luetaan
jälkimäinen maalaatu paremmaksi, sillä se antaa samassa
ajassa usiamman riistan kaswun kuin edellinen. Jos tämä
nyt otettaisiin määräksi jako-arwiossa, niin tehtäisiin sangen
wäärin. Sillä samassa jaossa woipi joku osakas muut-
tua samalle sawikkomaalle joka peltona on wertaamattomasti
parempi hiekattawaa maata. Metsän wiljeleminen kaskeksi
ei woi missään kannattaa kowin kauwan; sillä kansa lisään-
yy wuosi wuodelta ja paljas metsäraade ei wiimein kanna-
takkaan, mutta täytyy maamiehen jokapaikassa parantaa wil-
jelyskeinoa, niin että kaikki tiluxet saadaan kantamaan rikkaa

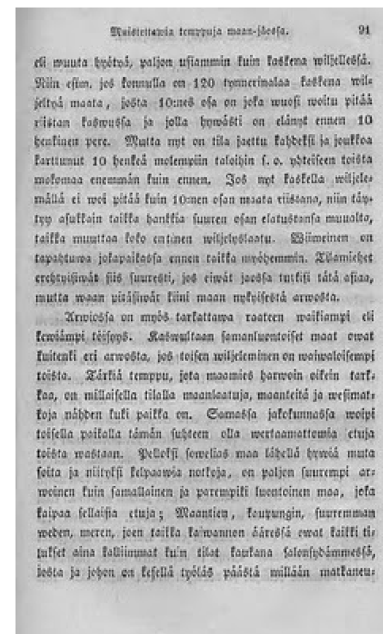
jokapaikassa parantaa viljelyskeinoa, niin että
kaikki tilukset saadaan kantamaan riistaa

======= ======= ======= ======= ======= =======

Muistettavia temppuja maan-jäossa.

1849-03-00 24 Muistettavia temppuja maan-jaossa

======= ======= ======= ======= ======= =======

eli muuta hyötyä, paljon usiammin kuin kaskena viljellessä.

Niin esim. jos konnulla on 120 tynnerinalaa kaskena viljeltyä maata, josta 10:nes osa on joka vuosi voitu pitää riistan kasvussa ja jolla hyvästi on elänyt ennen 10 henkinen pere. Mutta nyt on tila jaettu kahdeksi ja joukkoa karttunut 10 henkeä molempiin taloihin s. o. yhteiseen toista mokomaa enemmän kuin ennen. Jos nyt kaskella viljelemällä ei voi pitää kuin 10:nen osan maata riistana,

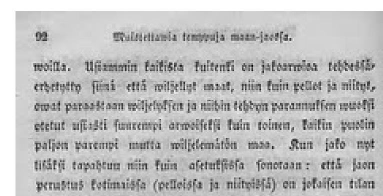
niin täytyy asukkain taikka hankkia suuren osan elatustansa muualta, taikka muuttaa koko entinen viljelyslaatu. Wiimeinen on tapahtuma jokapaikassa ennen taikka myöhemmin, Maamiehet erehtyisivät siis suuresti, jos eivät jaossa tutkisi tätä asiaa, mutta vaan pitäsivät kiini maan nykyisestä arvosta.

Arviossa on myös tarkattava ranteen vaikiampi eli leviämpi töisyys. KasVultaan samanluontoiset maat ovat kuitenki eri arvosta, jos toisen viljeleminen on vaivaloisempi toista. Tärkiä temppu, jota maamies harvoin oikein tarkkaa, on millaisella tilalla maanlaatuja, maanteitä ja vesimatkoja nähden kuki paikka on. Samassa jakokunnassa voipi toisella paikalla tämän suhteen olla Vertaamattomia etuja toista vastaan.

Pelloksi sovelias maa lähellä hyviä muta soita ja niityksi kelpaavia notkoja, on paljon suurempi arvoinen kuin samallainen ja parempiki luontoinen maa, joka kaipaa sellaisia etuja; Maantien, kaupungin, suuremman veden, meren, joen taikka kaivannon ääressä ovat kaikki tilukset aina kalliimmat kuin tilat kaukana salonsydämmessä,

josta ja johon on kesellä työläs päästä millään matkaneu-

======= ======= ======= ======= ======= =======

voilla. Usiammin kaikista kuitenki on jakoarvioa tehdessä,' erhetytty siinä että viljellyt maat, niin kuin pellot ja niityt, ovat paraastaan viljelyksen ja niihin tehdyn parannuksen vuoksi otetut usiasti suurempi arvoiseksi kuin toinen, kaikin puolin paljon parempi mutta viljelemätön maa. Kun jako

nyt lisäksi tapahtuu niin kuin asetuksissa sonotaan:

> että jaon perustus kotimaissa (pelloissa ja niityissä) on jokaisen tilan vanha pitämys, ja metsämaassa (s. o. koko jaettavassa maasummassa) tilojen vanha vero; niin tehdään sellaisella arviolla sanomaton epätasaisuus maanjaossa, jota jälestä päin on usiammin työläs saada korjatuksi. Talonpojalle ei ole aina tullut tarkoin selitetyksi,
>
> että koko jakokunnan arvolle laskettu maa jaetaan yhdessä köntässä, veron jälkeen kulleki osakkaalle ; ja vaikka kohta peltoja sekä niittyjä annetaan kulleki sama arvo mikä tilalla on samaa arvioa myöten ennen ollut, niin ei metsämaata kuitenkaan anneta niiden lisäksi enemmän kuin että kaikki kolme laatua yhteiseen täyttävät mikä kohtaloksi on tuleva.

Jos arvio nyt on, tehty niin kuin ylempänä mainittiin, että viljellyt maat ovat niihin pannun vaivauksen puolesta nostetut luonnottomasti korkiaan arvoon muita tiluksia vastaan, niin saattavat vähäiset pelto ja niitty tilkut ei vaan täyttää jonku talon kohtaloksi, mutta toisinaan tehdä määrätyn arvon jälkeen enemmän kuin kohtalolle on samaa arvioa myöten tulevaa.

Tällaisiä tapauksia on ollut paljon kyllä, ja ovat varmaan olleet syynä että uusi maamittaus asetus ei ainoasteen käske tutkimaan ja vertaamaan peltojen ja niittyjen arvoa metsämaan rin-

======= ======= ======= ======= ======= =======

nalle, mutta erikseen jättää maanisännille avonaisen tilan korjata maan arvioa vielä sittenki kuin jokaisen maapalstat jo ovat kartalle päälisin puolin viittaillut. Wasta tälläisen viittauksen tehtyä ja maamittarilta näytettyä ja selitettyä tarvitsee tilamies nimellänsä ja puumerkillänsä vahvistaa arvio kirjan jaossa seurattavaksi.

Tämä mainitaan tässä enimmäkseen sentähden, että maamiehet tulisivat tarkkaamaan tämän etunsa, jonka uusi, tämän vuoden alusta lähtien seurattava, maamittaus ja veronlasku asetus on heille jättänyt, niin että jokaisella on tila auki vaikuttaa muutoksia graderingissä eli maiden keskinäisessä arvossa, sinne asti kuin on saanut kartasta nähdä mitä paikkoja ja millä tavalla hänen maapalstansa tulee lopullisesti kartalle laskettavaksi.

Toinen tärkiä toimi jaon perustuksia määrätessä on palstojen juoksutus, taikka mitä toisin paikoin sanotaan pöytä jaoksi. Tässä toimituksessa pitää maamiehen tarkasti katsoa etunsa, eikä tehdä mitään päätöstä muuten kuin hyvästi mietittyä. Tässä on tarvis katsoa

ei vaan omaa etuansa, mutta myös toistenki jakokumppanein.

Joka unhottaa tämän velvollisuuden, se jättää usiasti omanki etunsa valvomatta, sillä sellaiselle ihmiselle näyttää kohtuus aina liian vähalle jota sentähden ei tahdo ilmoittaa. Sillä tavalla on moni pettynyt. Jokaisessa kysymyksessä on siis tutkittava mitä on mahdollista muita vahingoittamatta vaatia.

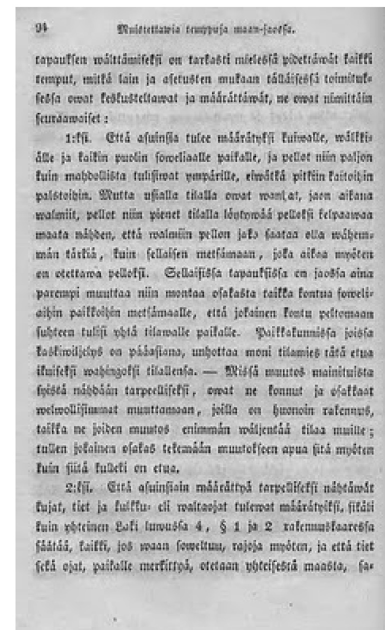
Usia maamies voipi myös tietämättömyydessä ja unouksissa antaa tärkiät edut mennä käsistään. Sellaisen

======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-03-00 25 Muistettavia temppuja maan-jaossa

======= ======= ======= ======= ======= =======

tapauksen välttämiseksi on tarkasti mielessä pidettävät kaikki temput, mitkä lain ja asetusten mukaan tälläisessä toimituksessa omat keskusteltavat ja määrättävät, ne ovat nimittäin seuraavaiset:

1:ksi.

Että asuinsia tulee määrätyksi kuivalle, välkkiälle ja kaikin puolin soveliaalle paikalle, ja pellot niin paljon kuin mahdollista tulisivat ympärille, eivätkä pitkiin kaitoihin palstoihin. Mutta usialla tilalla ovat vanhat, jaon aikana valmiit, pellot niin pienet tilalla löytyvää pelloksi kelpaavaa maata nähden, että valmiin pellon jako saataa olla vähemmän tärkiä,

kuin sellaisen metsämaan, joka aikaa myöten on otettava pelloksi. Sellaisissa tapauksissa on jaossa aina parempi muuttaa niin montaa osakasta taikka kontua someliaihin paikkoihin metsämaalle, että jokainen kontu peltomaan suhteen tulisi yhtä tilavalle paikalle. Paikkakunnissa joissa kaskiviljelys on pääasiana, unhottaa moni tilamies tätä etua ikuiseksi vahingoksi tilallensa.

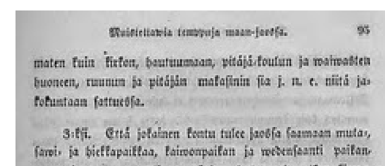
Missä muutos mainituista syistä nähdään tarpeelliseksi, ovat ne konnut ja osakkaat velvollisimmat muuttamaan, joilla on huonoin rakennus, taikka ne joiden muutos enimmän väljentää tilaa muille; tullen jokainen osakas tekemään muutokseen apua sitä myöten kuin siitä kulleki on etua.

2:ksi.

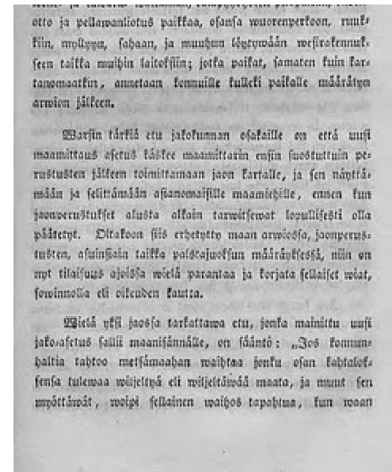
Että asuinsiain määrättyä tarpelliseksi nähtävät lujat, tiet ja kulkku- eli valtaojat tulevat määrätyiksi, sikäli kuin yhteinen Laki luvussa 4, § 1 ja 2 rakennuskaaressa säätää, kaikki, jos vaan soveltuu, rajoja myöten, ja että tiet sekä ojat, paikalle merkittyä, otetaan yhteisestä maasta, sa-

======= ======= ======= ======= ======= =======

maten kuin kirkon, hautuumaan, pitäjä-koulun ja vaivasten huoneen, ruunun ja pitäjän makasinin sia j. n. e. niitä jakokuntaan sattuessa.

3:ksi.

otto ja pellawanliotus paikkaa, osansa wuorenperkoon, ruukkiin, myllyyn, sahaan, ja muuhun löytywään wesirakennukseen taikka muihin laitoksiin; jotka paikat, samaten kuin kartanomaatkin, annetaan konnuille kulleki paikalle määrätyn arwion jälkeen.

Warsin tärkiä etu jakokunnan osakaille on että uusi maamittaus asetus käskee maamittarin ensin suostuttuin perustusten jälkeen toimittamaan jaon kartalle, ja sen näyttämään ja selittämään asianomaisille maamiehille, ennen kun jaonperustukset alusta alkain tarwitsewat lopullisesti olla päätetyt. Oltakoon siis erhetytty maan arwiossa, jaonperustusten, asuinsiain taikka palstajuoksun määräyksessä, niin on nyt tilaisuus ajoissa wielä parantaa ja korjata sellaiset wiat, sowinnolla eli oikeuden kautta.

Wielä yksi jaossa tarkattawa etu, jonka mainittu uusi jako-asetus sallii maanisännälle, on sääntö: „Jos konnunhaltia tahtoo metsämaahan waihtaa jonku osan kohtaloksensa tulewaa wiljeltyä eli wiljeltäwää maata, ja muut sen myöttäwät, woipi sellainen waihos tapahtua, kun waan

Että jokainen kontu tulee jaossa saamaan muta-, sarvi- ja hielkapaikkaa, kaivonpaikan ja vedensaanti paikan, vene- ja tavara- valkaman, kalapyydysten pitopaikan, kivenotto ja pellavanliotus paikkaa, osansa vuorenperkoon, ruukkiin, myllyyn, sahaan, ja muuhun löytyvään vesirakennukseen taikka muihin laitoksiin; jotta paikat,

samaten kuin kartanomaatkin, annetaan konnuille kulleki paikalle määrätyn arvion jälleen.

Warsin tärkiä etu jakokunnan osakaille on että uusi maamittaus asetus käskee maamittarin ensin suostuttuin perustusten jälkeen toimittamaan jaon kartalle, ja sen näyttämään ja selittämään asianomaisille maamiehille, ennen kun jaonperustukset alusta alkain tarvitsevat lopullisesti olla päätetyt.

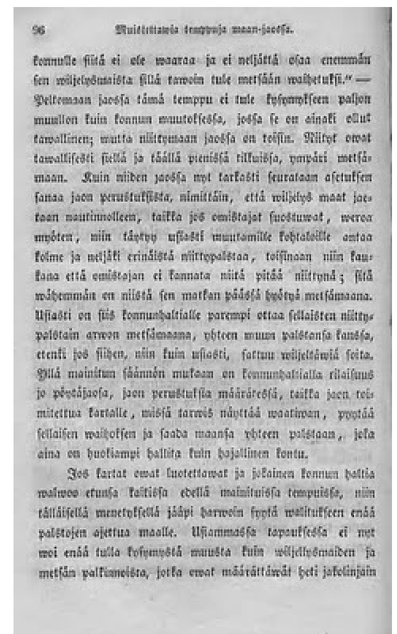
Oltakoon siis erhetytty maan arviossa, jaonperustusten, asuinsiain taikka palstajuoksun määräyksessä, niin on nyt tilaisuus ajoissa vielä parantaa ja korjata sellaiset viat, sovinnolla eli oikeuden kautta.

Wielä yksi jaossa tarkattava etu, jonka mainittu uusi jako-asetus sallii maanisännälle, on sääntö: "jos konnunhaltia tahtoo metsämaahan vaihtaa jonku osan kahtaloksensa tulevaa viljeltyä eli viljeltävää maata, ja muut sen myöttävät, voipi sellainen vaihos tapahtua, kun vaan

======= ======= ======= ======= ======= =======

96

Muistettavia temppuja maan-jaossa.

96 Muistettawia temppuja maan-jaossa.

konnulle siitä ei ole waaraa ja ei neljättä osaa enemmän sen wiljelysmaista sillä tawoin tule metsään waihetuksi.“ — Peltomaan jaossa tämä temppu ei tule kysymykseen paljon muullon kuin konnun muutoksessa, jossa se on ainaki ollut tawallinen; mutta niittymaan jaossa on toisin. Niityt owat tawallisesti siellä ja täällä pienissä tilkuissa, ympäri metsämaan. Kuin niiden jaossa nyt tarkasti seurataan asetuksen sanaa jaon perustuksista, nimittäin, että wiljelys maat jaetaan nautinnolleen, taikka jos omistajat suostuwat, weroa myöten, niin täytyy usiasti muutamille kohtaloille antaa kolme ja neljäki erinäistä niittypalstaa, toisinaan niin kaukana että omistajan ei kannata niitä pitää niittynä; sitä wähemmän on niistä sen matkan päässä hyötyä metsämaana. Usiasti on siis konnunhaltialle parempi ottaa sellaisten niittypalstain arwon metsämaana, yhteen muun palstansa kanssa, etenki jos siihen, niin kuin usiasti, sattuu wiljeltäwiä soita. Yllä mainitun säännön mukaan on konnunhaltialla tilaisuus jo pöytäjaosa, jaon perustuksia määrätessä, taikka jaon toimitettua kartalle, missä tarwis näyttää waatiwan, pyytää sellaisen waihoksen ja saada maansa yhteen palstaan, joka aina on huokiampi hallita kuin hajallinen kontu.

Jos kartat owat luotettawat ja jokainen konnun haltia walwoo etunsa kaikissa edellä mainituissa temppuissa, niin tälläisellä menetyksellä jääpi harwoin syytä walitukseen enää palstojen asettua maalle. Usiammassa tapauksessa ei nyt woi enää tulla kysymystä muusta kuin wiljelysmaiden ja metsän palkinoista, jotka owat määrättäwät heti jakolinjain

konnulle siitä ei ole vaaraa ja ei neljättä osaa enemmän sen viljelysmaista sillä tavoin tule metsään vaihetuksi."

Peltomaan jaossa tämä temppu ei tule kysymykseen paljon muullon kuin konnun muutoksessa, jossa se on ainaki ollut tavallinen; mutta niittymaan jaossa on toisin. Niityt ovat tavallisesti siellä ja täällä pienissä tilkuissa, ympäri metsämaan.

Kuin niiden jaossa nyt tarkasti seurataan asetuksen sanaa jaon perustuksista, nimittäin, että viljelys maat jaetaan nautinnolleen, taikka jos omistajat suostuvat, veroa myöten, niin täytyy usiasti muutamille kohtaloille antaa kolme ja neljäki erinäistä niittypalstaa, toisinaan niin kaukana että omistajan ei kannata niitä pitää niittynä;

sitä vähemmän on niistä sen matkan päässä hyötyä metsämaana. Usiasti on siis konnunhaltialle parempi ottaa sellaisten niittypalstain arvon metsämaana, yhteen muun palstansa kanssa, etenki jos siihen, niin kuin usiasti, sattuu viljeltäviä soita.

Yllä mainitun säännön mukaan on konnunhaltialla tilaisuus jo pöytäjaosa, jaon perustuksia määrätessä, taikka jaon toimitettua kartalle, missä tarvis näyttää vaativan, pyytää sellaisen

vaihoksen ja saada maansa yhteen palstaan, joka aina on huokiampi hallita kuin hajallinen kontu.

Jos kartat ovat luotettavat ja jokainen konnun haltia valvoo etunsa kaikissa edellä mainituissa tempuissa, niin tälläisellä menetyksellä jääpi harvoin syytä valitukseen enää palstojen ajettua maalle. Usiammassa tapauksessa ei nyt voi enää tulla kysymystä muusta kuin viljellysmaiden ja metsän palkinnoista, jotka ovat määrättävät heti jakolinjain

======= ======= ======= ======= ======= =======

Seka-tietoja.

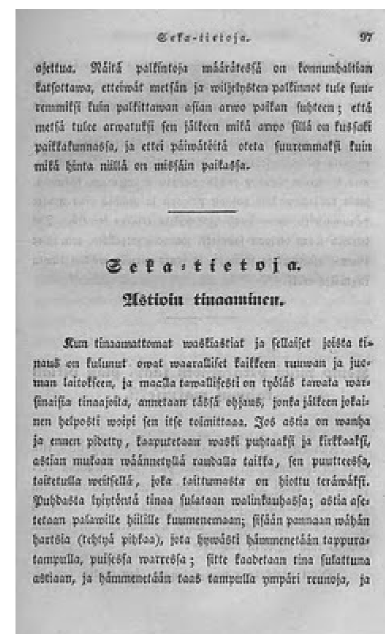
97

ajettua. Näitä palkintoja määrätessä on konnunhaltian katsottava, etteivät metsän ja viljelysten palkinnot tule suuremmiksi kuin palkittavan asian arvo paikan suhteen; että metsä tulee arvatuksi sen jälkeen mikä arvo sillä on kussaki paikkakunnassa, ja ettei päivätöitä oteta suuremmaksi kuin mikä hinta niillä, on missäin paikassa.

--

Seka-tietoja.

Astioin tinaaminen.

ajettua. Näitä palkintoja määrätessä on konnunhaltian katsottawa, etteiwät metsän ja wiljelysten palkinnot tule suuremmiksi kuin palkittawan asian arwo paikan suhteen; että metsä tulee arwatuksi sen jälkeen mikä arwo sillä on kussaki paikkakunnassa, ja ettei päiwätöitä oteta suuremmaksi kuin mikä hinta niillä on missäin paikassa.

Seka-tietoja.

Astioin tinaaminen.

Kun tinaamattomat waskiastiat ja sellaiset joista tinaus on kulunut owat waaralliset kaikkeen ruuwan ja juoman laitokseen, ja maalla tawallisesti on työläs tawata warsinaisia tinaajoita, annetaan tässä ohjaus, jonka jälkeen jokainen helposti woipi sen itse toimittaa. Jos astia on wanha ja ennen pidetty, kaaputetaan waski puhtaaksi ja kirkkaaksi, astian mukaan wäännetyllä raudalla taikka, sen puutteessa, taitetulla weitsellä, joka taittumasta on hiottu teräwäksi. Puhdasta lyijytöntä tinaa sulataan walinkauhassa; astia asetetaan palawille hiilille kuumenemaan; siihen pannaan wähän hartsia (tehtyä pihkaa), jota hywästi hämmennetään tappuratampulla, puisessa warressa; sitte kaadetaan tina sulattuna astiaan, ja hämmennetään taas tampulla ympäri reunoja, ja

<< | >>

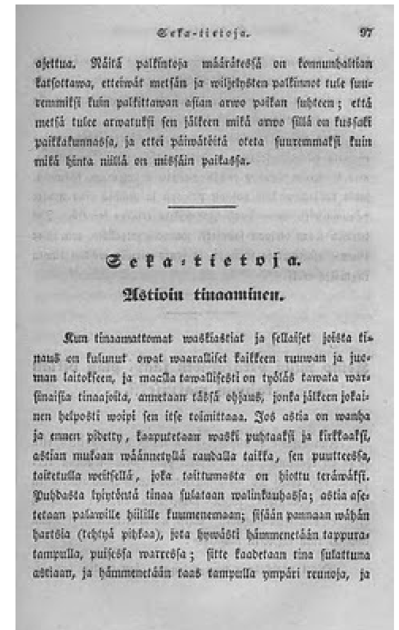
1849-03-00 26 Astioin tinaaminen

Astioin tinaaminen.

Kun tinaamattomat vaskiastiat ja sellaiset joista tinaus on kulunut ovat vaaralliset kaikkeen ruuvan ja juoman laitokseen, ja maalla tavallisesti on työläs tavata varsinaisia tinaajoita, annetaan tässä ohjaus, jonka jälkeen jokainen helposti voipi sen itse toimittaa. Jos astia on vanha ja ennen pidetty, kaaputetaan vaski puhtaaksi ja kirkkaaksi,

astian mukaan väännetyllä raudalla taikka, sen puutteessa, taitetulla veitsellä, joka taittumasta on hiottu teräväksi.

Puhdasta lyiytöntä tinaa sutataan valinkauhassa; astia asetetaan palaville hiilille kuumenemaan; sisään pannaan vähän hartsia (tehtyä pihkaa), jota hyvästi hämmenetään tappuratampulla, puisessa varressa; sitte kaadetaan tina sulattuna astiaan, ja hämmenetään taas lampulla ympäri reunoja, ja

Seka-tietoja. 97

ojettua. Näitä palkintoja määrätessä on kruununhaltian katsottawa, etteiwät metsän ja wiljelysten palkinnot tule suuremmiksi kuin palkittawan asian arwo paikan suhteen; että metsä tulee arwatuksi sen jälkeen mitä arwo sillä on kussaki paikkakunnassa, ja ettei päiwätöitä oteta suuremmaksi kuin mitä hinta niillä on missäin paikassa.

Seka-tietoja.

Astioin tinaaminen.

Kun tinaamattomat waskiastiat ja sellaiset joista tinaus on kulunut owat waaralliset kaikkeen ruuwan ja juoman laitokseen, ja maalla tawallisesti on työläs tawata warsinaisia tinaajoita, annetaan tässä ohjaus, jonka jälkeen jokainen helposti woipi sen itse toimittaa. Jos astia on wanha ja ennen pidetty, kaaputetaan waski puhtaaksi ja kirkkaaksi, astian mukaan wäännetyllä raudalla taikka, sen puutteessa, taitetulla weitsellä, joka taittumasta on hiottu teräwäksi. Puhdasta lyiytöntä tinaa sulataan walinkauhassa; astia asetetaan palawille hiilille kuumenemaan; sisään pannaan wähän hartsia (tehtyä pihkaa), jota hywästi hämmenetään tappuratampulla, puisessa warressa; sitte kaadetaan tina sulattuna astiaan, ja hämmenetään taas tampulla ympäri reunoja, ja

======= ======= ======= ======= ======= =======

98

Seka-tietoja.

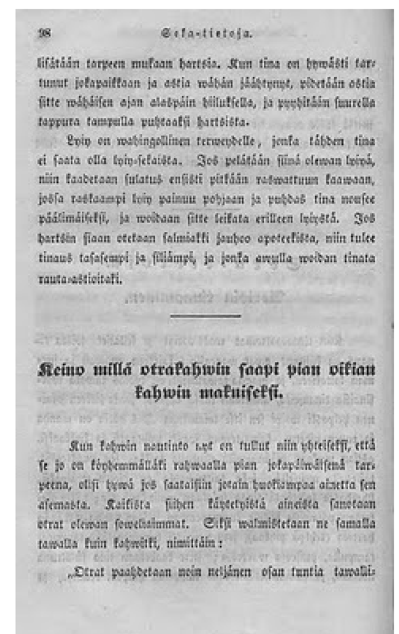
lisätään tarpeen mukaan hartsia. Kun tina on hyvästi tartunut jokapaikkaan ja astia vähän jäähtynyt, pidetään astia sitte vähäisen ajan alaspäin hiiluksella, ja pyyhitään suurella tappura tampulla puhtaaksi hartsista.

Lyiy on vahingollinen terveydelle, jonka tähden tina ei saata olla lyiy-sekaista. Jos pelätään siinä olevan lyiyä, niin kaadetaan sulatus ensiski pitkään rasvattuun kaavaan, jossa raskaampi lyiy painuu pohjaan ja puhdas tina nousee päälimäiseksi, ja voidaan sitte leikata erilleen lyiystä. Jos hartsin siaan otetaan salmiakki jauhoo apoteekista,

niin tulee tinaus tasasempi ja siliämpi, ja jonka avulla voidan tinata rauta-astioitaki.

--

Keino millä otrakahvin saapi pian oikian kahvin makuiseksi.

98 Seka-tietoja.

lisätään tarpeen mukaan hartsia. Kun tina on hywästi tarttunut jokapaikkaan ja astia wähän jäähtynyt, pidetään astia sitte wähäisen ajan alaspäin hiiluksella, ja pyyhitään suurella tappura tampulla puhtaaksi hartsista.

Lyiy on wahingollinen terweydelle, jonka tähden tina ei saata olla lyiy-sekaista. Jos pelätään siinä olewan lyiyä, niin kaadetaan sulatus ensiksi pitkään raswattuun kaawaan, jossa raskaampi lyiy painuu pohjaan ja puhdas tina nousee päälimäiseksi, ja woidaan sitte leikata erilleen lyiystä. Jos hartsin siaan otetaan salmiakki jauhoo apoteekista, niin tulee tinaus tasasempi ja siliämpi, ja jonka awulla woidan tinata rauta-astioitaki.

Keino millä otrakahwin saapi pian oikian kahwin makuiseksi.

Kun kahwin nautinto nyt on tullut niin yhteiseksi, että se jo on köyhemmälläki rahwaalla pian jokapäiwäisenä tarpeena, olisi hywä jos saataisiin jotain huokiampaa ainetta sen asemasta. Kaikista siihen käytetyistä aineista sanotaan otrat olewan sowelaimmat. Siksi walmistetaan ne samalla tawalla kuin kahwetki, nimittäin:

„Otrat paahdetaan noin neljännen osan tuntia tawalli-

<< | >>

1849-03-00 27 Keino millä otrakahvin saapi pian oikian kahvin makuiseksi

Keino millä otrakahvin saapi pian oikian kahvin makuiseksi.

Kun kahvin nautinto nyt on tullut niin yhteiseksi, että se jo on köyhemmälläki rahvaalla pian jokapäiväisenä tarpeena, olisi hyvä jos saataisiin jotain huokiampaa ainetta sen asemasta. Kaikista siihen käytetyistä aineista sanotaan otrat olevan soveliaimmat. Siksi valmistetaan ne samalla tavalla kuin kahvitki, nimittäin:

"Otrat paahdetaan noin neljänen osan tuntia tavalli-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Seka-tietoja.

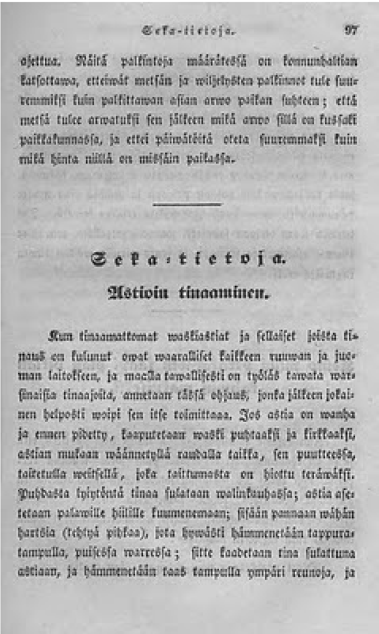
99

sessa kahvin paahtimessa, palavalla hiliuksella, ja yhtäläisesti huiskuttaen. Se osa siitä, jota ei järkiään tarvita, pitää paahtimessa huiskutettaman kunnes jäähtyiyy, sillä kuuhmana pantu kokoon johonki astiaan, palasi se hiileksi.

Keittäissä pannaan jyvät kokonaisina kiehuvaan veteen, keitetään kolme neljättä osaa tuntia ja selvitetään sitte samaten kuin oikia kahvi.

--

Keino millä nuotat ja verkot saadaan pitävämmiksi.

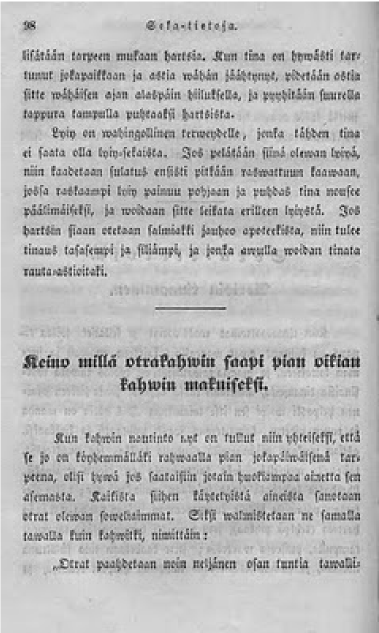
Seka-tietoja. 97

ajettua. Näitä palkintoja määrätessä on kruunuhaltian katsottawa, ettewät metsän ja wiljelysten palkinnot tule suuremmiksi kuin palkittawan asian arwo paikan suhteen; että metsä tulee arwatuksi sen jälkeen mitä arwo sillä on kussaki paikkakunnassa, ja ettei päiwätöitä oteta suuremmaksi kuin mitä hinta niillä on missäin paikassa.

Seka-tietoja.

Astioin tinaaminen.

Kun tinaamattomat waskiastiat ja sellaiset joista tinaus on kulunut owat waaralliset kaikkeen ruuwan ja juoman laitokseen, ja maalla tawallisesti on työläs tawata warsinaisia tinaajoita, annetaan tässä ohjaus, jonka jälkeen jokainen helposti woipi sen itse toimittaa. Jos astia on wanha ja ennen pidetty, kaaputetaan waski puhtaaksi ja kirkkaaksi, astian mukaan wäännetyllä raudalla taikka, sen puutteessa, taitetulla weitsellä, joka taittumasta on hiottu teräwäksi. Puhdasta kiiltäwää tinaa sulataan walinkauhassa; astia asetetaan palawille hiilille kuumenemaan; siihen pannaan wähän hartsia (tehtyä pihkaa), jota hywästi hämmennetään tappura-tampulla, puisessa warressa; sitte kaadetaan tina sulattuna astiaan, ja hämmennetään taas tampulla ympäri reunoja, ja

98 Seka-tietoja.

lisätään tarpeen mukaan hartsia. Kun tina on hywästi tarttunut jokapaikkaan ja astia wähän jäähtynyt, pidetään astia sitte wähäisen ajan alaspäin hiilukselle, ja pyyhitään suurella tappura tampulla puhtaaksi hartsista.

Lyiy on wahingollinen terweydelle, jonka tähden tina ei saata olla lyiy-sekaista. Jos pelätään siinä olewan lyiyä, niin kaadetaan sulatus ensisti pitkään rasmattuun kaawaan, jossa raskaampi lyiy painuu pohjaan ja puhdas tina nousee päällimäiseksi, ja woidaan sitte leikata erilleen lyiystä. Jos hartsin sijaan otetaan salmiakki jauhoo apteekista, niin tulee tinaus tasasempi ja siliämpi, ja jonka awulla woidaan tinata rauta-astioitaki.

Keino millä otrakahwin saapi pian oikian kahwin makuiseksi.

Kun kahwin nautinto nyt on tullut niin yhteiseksi, että se jo on köyhemmälläki rahwaalla pian jokapäiwäisenä tarpeena, olisi hywä jos saataisiin jotain huokiampaa ainetta sen asemasta. Kaikista siihen käytetyistä aineista sanotaan otrat olewan soweliaimmat. Siksi walmistetaan ne samalla tawalla kuin kahwitki, nimittäin:

„Otrat paahdetaan noin neljänen osan tuntia tawalli-

<< | >>

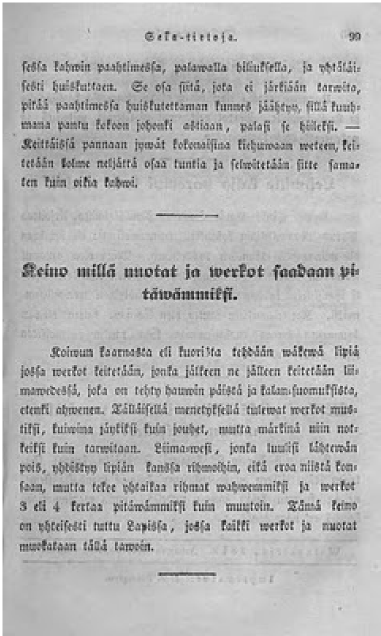
1849-03-00 28 Keino millä nuotat ja verkot saadaan pitävämmiksi

Keino millä nuotat ja verkot saadaan pitävämmiksi.

Koivun kaarnasta eli kuorilta tehdään väkevä lipiä jossa verkot keitetään, jonka jälkeen ne jälleen keitetään liimavedessä, joka on tehty hauvin päistä ja kalan-suomuksista, etenki ahvenen.

Tälläisellä menetyksellä tulevat verkot mustiksi, kuivina jäykiksi tuin jouhet, mutta märkinä niin notkeiksi kuin tarvitaan. Liima-mesi, jonka luulisi lähtevän pois, yhdistyy lipiän kanssa rihmoihin, eikä eroa niistä konsaan, mutta tekee yhtaikaa rihmat vahvemmiksi ja verkot 3 eli 4 kertaa pitävämmiksi kuin muutoin.

Tämä keino on yhteisesti tuttu Lapissa, jossa kaikki verkot ja nuotat muokataan tällä tavoin.

Seka-tietoja. 99

sessa kahwin paahtimessa, palawalla hiilukella, ja yhtäläisesti huiskuttaen. Se osa siitä, joka ei järkiään tarwita, pitää paahtimessa huiskutettaman kunnes jäähtyy, sillä kuuhmana pantu kokoon johonki astiaan, palasi se hiileksi. — Keittäissä pannaan jywät kokonaisina kiehuwaan weteen, keitetään kolme neljättä osaa tuntia ja selwitetään sitte samaten kuin oikia kahwi.

Keino millä nuotat ja werkot saadaan pitäwämmiksi.

Koiwun kaarnasta eli kuorilta tehdään wäkewä lipiä jossa werkot keitetään, jonka jälkeen ne jälleen keitetään liimawedessä, joka on tehty hauwin päistä ja kalan-suomuksista, etenki ahwenen. Tälläisellä menetyksellä tulewat werkot mustiksi, kuiwina jäykiksi kuin jouhet, mutta märkinä niin notkeiksi kuin tarwitaan. Liima-wesi, jonka luulisi lähtewän pois, yhdistyy lipiän kanssa rihmoihin, eikä eroa niistä konsaan, mutta tekee yhtaikaa rihmat wahwemmiksi ja werkot 3 eli 4 kertaa pitäwämmiksi kuin muutoin. Tämä keino on yhteisesti tuttu Lapissa, jossa kaikki werkot ja nuotat muokataan tällä tawoin.

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

100

Seka-tietoja.

Keino Hävittää kaalimatoja.

<< | >>

1849-03-00 29 Keino Hävittää kaalimatoja

Keino Hävittää kaalimatoja.

Ungarin maassa ripusutaan otran ruumenia kaalimaalle ja kaalintaimille. Madot pelkäävät pisteleviä vihneitä ja pakenevat pois kaalimaasta.

--

Lehmille kalja parempi kuin rankki.

<< | >>

100 Seka-tietoja.

Keino häwittää kaalimatoja.

Ungarin maassa ripusutaan otran ruumenia kaalimaalle ja kaalintaimille. Madot pelkääwät pistelewiä wihneitä ja pakenewat pois kaalimaasta.

Lehmille kalja parempi kuin rankki.

Kommunisäntä Pietär Sopanen Rantasalmilta, kirjoittaa Turun Maawiljeliäin kokoukselle seuraawaisesti: Ei suinkaan ole wiinarankki eläimillen hyödyllinen. Minä olen antanut lehmilleni rankin siaan kaljaa, tehty samaten kuin tawallisesti ihmisillekin ja hawainnut tämän syöttökeinon terweellisemmäksi. Koettelemuksien kautta olen löytänyt kaljan olewan kymmenen kertaa ruokaisemman kuin rankin yhenlaisesta wilja määrästä.

Millon pitää ruista kylwää wanhalla, millon uutisella?

Lautamies Abram Weckmanni, Joroisista, sanoo: Sateisen kesän jälkeen on hyödyllisempi kylwää wanhalla siemenellä; kuiwan kesän jälkeen uudella, jonka moniwuotinen koetus on näyttänyt.

Wiipurissa, 1849. Johanna Cederwaller perillinen.

Imprimatur: J. F. Palmgrén.

1849-03-00 30 Lehmille kalja parempi kuin rankki

Lehmille kalja parempi kuin rankki.

Konnunisäntä Pietär Sopanen Rantasalmilta, kirjoittaa Turun Maaviljeliäin kokoukselle seuraavaisesti: Ei suinkaan ole viinarankki eläimillen hyödyllinen. Minä olen antanut lehmilleni rankin siaan kaljaa, tehty samaten kuin tavallisesti ihmisillekin ja havainnut tämän syöttökeinon terveellisemmäksi.

Koettelemuksien lautta olen löytänyt kaljan olevan kymmenen kertaa ruokaisemman kuin rankin yhenlaisesta vilja määrästä.

--

Millon pitää ruista kylvää vanhalla, millon uutisella?

100 Seka-tietoja.

Keino häwittää kaalimatoja.

Ungarin maassa ripustutaan otran ruumenia kaalimaalle ja kaalintaimille. Madot pelkääwät pisteleviä wihneitä ja pakenewat pois kaalimaasta.

Lehmille kalja parempi kuin rankki.

Konnunisäntä Pietär Sopanen Rantasalmilta, kirjoittaa Turun Maawiljeliäin kokoukselle seuraawaisesti: Ei suinkaan ole wiinarankki eläimillen hyödyllinen. Minä olen antanut lehmilleni rankin siaan kaljaa, tehty samaten kuin tawallisesti ihmisillekin ja hawainnut tämän syöttökeinon terweellisemmäksi. Koettelemuksien lautta olen löytänyt kaljan olewan kymmenen kertaa ruokaisemman kuin rankin yhenlaisesta wilja määrästä.

Millon pitää ruista kylwää wanhalla, millon uutisella?

Lautamies Abram Weckmanni, Joroisista, sanoo: Sateisen kesän jälkeen on hyödyllisempi kylwää wanhalla siemenellä; kuiwan kesän jälkeen uudella, jonka moniwuotinen koetus on näyttänyt.

Wiipurissa, 1849. Johanna Cederwaller [illegible]

Imprimatur: J. F. Palmgrén.

<< | >>

1849-03-00 31 Millon pitää ruista kylvää vanhalla, millon uutisella?

Millon pitää ruista kylvää vanhalla, millon uutisella?

Lautamies Abram Weckmanni, Joroisista, sanoo: Sateisen kesän jälkeen on hyödyllisempi kylvää vanhalla siemenellä; kuivan kesän jälkeen uudella, jonka monivuotinen koetus on näyttänyt.

--

Wiipurissa, 1849. Johanna Cederwaller poikineen.

--

Imprimatur: J. F. Palmgrén.

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

Lukemisia Maamiehille.

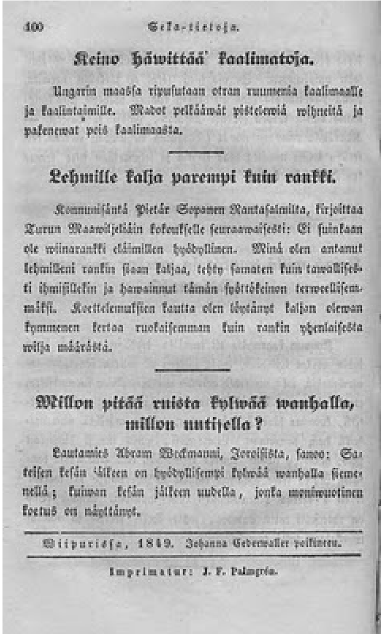
Aikakautinen-kirja Maanviljelys-, Talous- ja Taitous- asioista.

--

3:s Wihko. 1:nen Wuosikerta 1849.

--

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

100 Seka-tietoja.

Keino hävittää kaalimatoja.

Ungarin maassa ripusutaan otran ruumenia kaalimaalle ja kaalintaimille. Madot pelkääwät pistelewiä wihneitä ja pakenewat pois kaalimaasta.

Lehmille kalja parempi kuin rankki.

Kommunisäntä Pietär Sepponen Rantasalmilta, kirjoittaa Turun Maawiljeliäin kokoukselle seuraawaisesti: Ei suinkaan ole wiinarankki eläimillen hyödyllinen. Minä olen antanut lehmilleni rankin siaan kaljaa, tehty samaten kuin tawallisesti ihmisillekin ja hawainnut tämän syöttökeinon terweellisemmäksi. Koettelemuksien kautta olen löytänyt kaljan olewan kymmenen kertaa ruokaisemman kuin rankin yhenlaisesta wilja määrästä.

Millon pitää ruista kylwää wanhalla, millon uutisella?

Lautamies Abram Weckmanni, Joroisista, sanoo: Sateisen kesän jälkeen on hyödyllisempi kylwää wanhalla siemenellä; kuiwan kesän jälkeen uudella, jonka moniwuotinen koetus on näyttänyt.

Wiipurissa, 1849. Johanna Cederwaller poikineen.

Imprimatur: J. F. Palmgrén.

<< | >>

1849-05-00 32 Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

Suomenmaasta on suuri osa soita ja nevoja, jotka siinä paikottain ovat paraimpina Viljelysmaina, ehkä toisin paikoin niiden hyväksikäyttämistä vielä tuskin on tultu oikein tuntemaankaan. Ylimalkain on suonraade Suomen itäisissä maakunnissa, joissa, niin kuin ympäri Karjalan, siihen olisi enimmän tilaisuutta, vielä sangen huonolla jalellä.

Tämä ei olekkaan ihme, koska maanviljeliäin Kesken ei ole ollut minkäänlaista keinoa, jolla olisi koettu yhteiseksi tehdä edes omassa maassa tehtyjä kokemuksia maavil-

Lukemisia Maamiehille.

Aikakautinen-kirja Maanwiljelys-, Talous- ja Taitous- asioista.

3:s Wihko. 1:nen Wuosikerta 1849.

Yhteisiä neuwoja soiden ja newain wiljelemisestä.

Suomenmaasta on suuri osa soita ja newoja, jotka siinä paikottain owat paraimpina wiljelysmaina, ehkä toisin paikoin niiden hywäksikäyttämistä wielä tuskin on tultu oikein tuntemaankaan. Ylimalkain on suonraade Suomen itäisissä maakunnissa, joissa, niin kuin ympäri Karjalan, siihen olisi enimmän tilaisuutta, wielä sangen huonolla jälellä. Tämä ei olekkaan ihme, koska maanwiljeliäin keskenei ole ollut minkäänlaista keinoa, jolla olisi koettu yhteiseksi tehdä edes omassa maassa tehtyjä kokemuksia maawil-

9

9

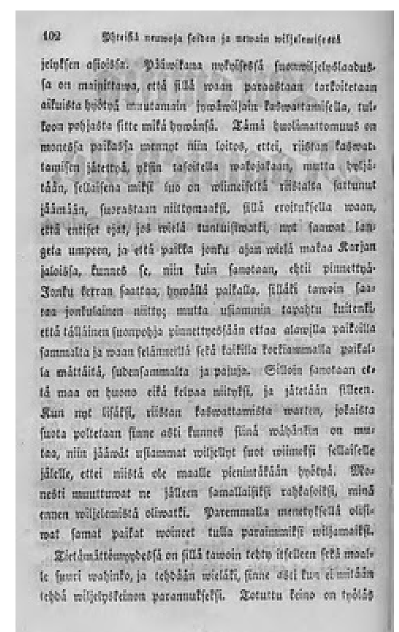
======= ======= ======= ======= ======= =======

102

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

asioissa. Päävikana nykyisessä suonviljelyslaadussa on mainittava, että sillä vaan paraastaan tarkoitetaan aikuista hyötyä muutamain jyväviljain kasvattamisella, tulkoon pohjasta sitte mitä hyvänsä. Tämä huolimattomuus on monessa paikassa mennyt niin loitos, ettei, riistan kasvattamisen jätettyä, yksin tasoitella vakojakaan,

mutta hyljätään, sellaiselta miksi suo on viimeiseltä riistalta sattunut jäämään, suorastaan niittymaaksi, sillä eroituksella vaan, että entiset ojat, jos vielä tuntuisivatki, nyt saavat langeta umpeen, ja että paikka jonku ajan vielä makaa Karjan jaloissa, kunnes se, niin kuin sanotaan, ehtii pinnettyä.

102 Yhteisiä neuwoja soiden ja newain wiljelemisestä

jelyksen asioissa. Päävikana nykyisessä suonwiljelyslaadussa on mainittawa, että sillä waan paraastaan tarkoitetaan aikuista hyötyä muutamain jywäwiljain kaswattamisella, tulkoon pohjasta sitte mitä hywänsä. Tämä huolimattomuus on monessa paikassa mennyt niin loitos, ettei, riistan kaswattamisen jätettyä, yksin tasoitella wakojakaan, mutta hyljätään, sellaisena miksi suo on wiimeiseltä riistalta sattunut jäämään, suorastaan niittymaaksi, sillä eroituksella waan, että entiset ojat, jos wielä tuntuisiwatki, nyt saawat langeta umpeen, ja että paikka jonku ajan wielä makaa Karjan jaloissa, kunnes se, niin kuin sanotaan, ehtii pinnettyä. Jonku kerran saattaa, hywällä paikalla, silläki tawoin saataa jonkulainen niitty; mutta usiammin tapahtu kuitenki, että tälläinen suonpohja pinnettyessään ottaa alawilla paikoilla sammalta ja waan selänneillä sekä kaikilla korkiammalla paikalla mättäitä, sudensammalta ja pajuja. Silloin sanotaan että maa on huono eikä kelpaa niityksi, ja jätetään silleen. Kun nyt lisäksi, riistan kaswattamista warten, jokaista suota poltetaan sinne asti kunnes siinä wähänkin on mutaa, niin jääwät usiammat wiljellyt suot wiimeksi sellaiselle jälelle, ettei niistä ole maalle pienintäkään hyötyä. Monesti muuttuwat ne jälleen samallaisiksi rahkasoiksi, minä ennen wiljelemistä oliwatki. Paremmalla menetyksellä olisiwat samat paikat woineet tulla paraimmiksi wiljamaiksi.

Tietämättömyydessä on sillä tawoin tehty itselleen sekä maalle suuri wahinko, ja tehdään wieläki, sinne asti kun ei mitään tehdä wiljelyskeinon parannukseksi. Totuttu keino on työläs

Jonku kerran saattaa, hyvällä paikalla, silläki tavoin saataa jonkulainen niitty; mutta usiammin tapahtu kuitenki, että tälläinen suonpohja pinnettyessään ottaa alavilla paikoilla sammalta ja vaan selänneillä sekä kaikilla korkiammalla paikalla mättäitä, sudensammalta ja pajuja. Silloin sanotaan että maa on huono eikä kelpaa niityksi,

ja jätetään silleen.

Kun nyt lisäksi, riistan kasvattamista varten, jokaista suota poltetaan sinne asti kunnes siinä vähänkin on mutaa, niin jäävät usiammat viljellyt suot viimeksi sellaiselle jälelle, ettei niistä ole maalle pienintäkään hyötyä. Monesti muuttuvat ne jälleen samallaisiksi rahkasoiksi, minä ennen viljelemistä olivatki. Paremmalla menetyksellä olisivat samat paikat voineet tulla paraimmiksi viljamaiksi.

Tietämättömyydessä on sillä tavoin tehty itselleen sekä maalle suuri vahinko, ja tehdään vieläki, sinne asti kun ei mitään tehdä viljelyskeinon parannukseksi. Totuttu keino on työläs

======= ======= ======= ======= ======= =======

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

103

heittää ja vaihtaa toiseen uuteen ja parempaan, jota vielä ei ole nähty. Tässä näytäiksenki eroitus oppineen ja oppimattoman maaviljeliän välillä; edellinen seuraa vanhoja tapoja vaan niin paljon tuin niillä näkee olevan perustusta tiedossaan ja kokemuksissaan; jälkimäinen seuraa niitä orjallisesti, ihan ajattelematta. Selvä esimerkki ja oma silmänäkö voivat vaan siinä matkaansaattaa muutoksen.

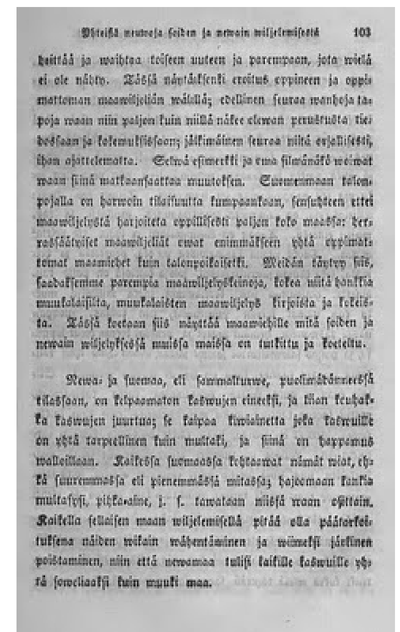
Suomenmaan talonpojalla on harvoin tilaisuutta kumpaankaan, sensuhteen ettei Maaviljelystä harjoiteta oppillisesti paljon koko maassa: herrassäätyiset maaviljeliät ovat enimmäkseen yhtä oppimattomat maamiehet kuin talonpoikaisetki. Meidän täytyy siis, saadaksemme parempia maaviljelyskeinoja, kokea niitä hankkia muukalaisilta,

muukalaisten maaviljelys kirjoista ja kokeista. Tässä koetaan siis näyttää maamiehille mitä soiden ja nevain viljelyksessä muissa maissa on tutkittu ja koeteltu.

Neva- ja suomaa, eli sammalturve, puolimädänneessä tilassaan, on kelpaamaton kasvujen aineeksi, ja liian keuhakka kasvujen juurtua; se kaipaa kiviainetta joka kasvuille on yhtä tarpeellinen kuin multaki, ja siinä on happamus valloillaan. Kaikessa suomaassa kohtaavat nämät viat, ehkä suuremmassa eli pienemmässä mitassa; hajoomaan kankia nultasysi,

pihka-aine, j. s. tavataan niissä vaan osittain.

Kaikella sellaisen maan viljelemisellä pitää olla päätarkoituksena näiden vikain vähentäminen ja viimeksi järkinen poistaminen, niin että nevamaa tulisi kaikille kasvuille yhtä soveliaaksi kuin muuli maa.

heittää ja waihtaa toiseen uuteen ja parempaan, jota wielä ei ole nähty. Tässä näytäiksenki eroitus oppineen ja oppimattoman maawiljeliän wälillä; edellinen seuraa wanhoja tapoja waan niin paljon kuin niillä näkee olewan perustusta tiedossaan ja kokemuksissaan; jälkimäinen seuraa niitä orjallisesti, ihan ajattelematta. Selwä esimerkki ja oma silmänäkö woiwat waan siinä matkaansaattaa muutoksen. Suomenmaan talonpojalla on harwoin tilaisuutta kumpaankaan, sensuhteen ettei maawiljelystä harjoiteta oppillisesti paljon koko maassa: herrassäätyiset maawiljeliät owat enimmäkseen yhtä oppimattomat maamiehet kuin talonpoikaisetki. Meidän täytyy siis, saadaksemme parempia maawiljelyskeinoja, kokea niitä hankkia muukalaisilta, muukalaisten maawiljelys kirjoista ja kokeista. Tässä koetaan siis näyttää maamiehille mitä soiden ja newain wiljelyksessä muissa maissa on tutkittu ja koeteltu.

Newa- ja suomaa, eli sammalturwe, puolimädänneessä tilassaan, on kelpaamaton kaswujen aineeksi, ja liian keuhakka kaswujen juurtua; se kaipaa kiwiainetta joka kaswuille on yhtä tarpeellinen kuin multaki, ja siinä on happamus walloillaan. Kaikessa suomaassa kohtaawat nämät wiat, ehkä suuremmassa eli pienemmässä mitassa; hajoomaan kankia multasysi, pihka-aine, j. s. tawataan niissä waan osittain. Kaikella sellaisen maan wiljelemisellä pitää olla päätarkoituksena näiden wikain wähentäminen ja wiimeksi järkinen poistaminen, niin että newamaa tulisi kaikille kaswuille yhtä soweliaaksi kuin muuli maa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

104

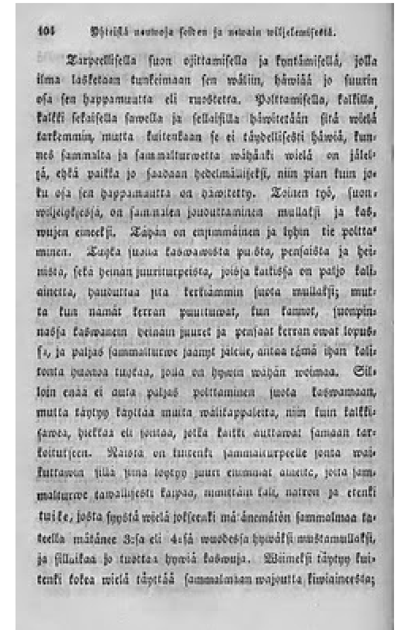
1849-05-00 33 Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

======= ======= ======= ======= ======= =======

104

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

Tarpeellisella suon ojittamisella ja kyntämisellä, jolla ilma lasketaan tunleimaan sen mällin, häviää jo suurin osa sen happamuutta eli ruostetta. Polttamisella, tallilla kalkki sekaisella savella ja sellaisilla hävitetään sitä vielä tarkemmin, mutta kuitenkaan se ei täydellisesti häiviä, kunnes sammalta ja sammalturvetta vähänki vielä on jälelia,

104 Yhteisiä neuwoja soiden ja newain wiljelemisestä.

Tarpeellisella suon ojittamisella ja kyntämisellä, jolla ilma lasketaan tunkeimaan sen wäliin, häwiää jo suurin osa sen happamuutta eli ruostetta. Polttamisella, kalkilla, kalkki sekaisella sawella ja sellaisilla häwitetään sitä wielä tarkemmin, mutta kuitenkaan se ei täydellisesti häwiä, kunnes sammalta ja sammalturwetta wähänki wielä on jälellä, ehkä paikka jo saadaan hedelmälliseksi, niin pian kuin joku osa sen happamuutta on häwitetty. Toinen työ, suonwiljelyksessä, on sammalen jouduttaminen mullaksi ja kaswujen eineeksi. Tähän on ensimmäinen ja lyhin tie polttaminen. Tuhka suolla kaswawista puista, pensaista ja heinistä, sekä heinän juuriturpeista, joissa kaikissa on paljo kaliainetta, hauduttaa sitä kerkämmin suota mullaksi; mutta kun nämät kerran puuttuwat, kun kannot, suonpinnassa kaswanein heinäin juuret ja pensaat kerran owat lopuksi, ja paljas sammalturwe jäänyt jälelle, antaa tämä ihan kalitonta huonoa tuhkaa, jolla on hywin wähän woimaa. Silloin enää ei auta paljas polttaminen suota kaswamaan, mutta täytyy käyttää muita wälikappaleita, niin kuin kalkkisawea, hiekkaa eli soraa, jotka kaikki auttawat samaan tarkoitukseen. [illegible] on kuitenki sammalturpeelle jonka waikuttawan sillä sinä löytyy juuri ne aineet, joita sammalturwe tawallisesti kaipaa, nimittäin kali, natron ja etenki tuike, josta syystä wielä jokseenki mätänemätön sammalmaa tateella mätänee 3:sa eli 4:sä muodessa hywäksi mustamullaksi, ja silloinkaan jo tuottaa hywiä kaswuja. Wiimeksi täytyy kuitenki tokea wielä täyttää sammalmaan wajoutta kiwiaineesta;

ehkä paikka jo saadaan hedelmälliseksi, niin pian tuin joku osa sen happamuutta on havitetty. Toinen työ, suon- viljelyksessä, on sammalen jouduttaminen mullaksi ja las, mujen eineetsi. Tähän on ensimmäinen ja lyhin tie poltta' minen. Tuyta suolla lasmamlsta puista, pensaista ja heinistä, seka heinän juuriturpeisea, joissa talkissa on paljo kaliainetta,

hauduttua sila lerklämmin suola mullaksi; mutta tun nämät terran puuttumat, kun kannot, suonpin- nassa tasvanein heinäin juuret ja pensaat kerran ovat lopus, s,, ja paljas sammallurme jäänyt jaleue, antaa tämä ihan talitonta huonoa luytaa, jolla on hymin vahan voimaa. Silloin enää ei aula paljas polttaminen suota tasmamaan,

multa täytyy täyttää muita välikappaleita, niin tuin talllisamea, hiekkaa eli >onlaa, jotka tailti aullavae samaan tartoilutjeen.

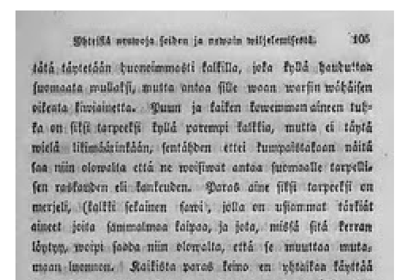
Naivia on tuiienti sanmialiurpeeUe >onta vaikuttamin sillä silna loylyy juuri eilinunae ainetta, joita >ammalturve tavallisesti kaipaa, nimittäin kali, natron ja etenki tuike, josta syystä vielä jokseenti sammalmaa tateellä mätänee 3:sa eli 4:sä muodessa h»)väksi mustamullaksi, ja silluikaa jo tuottaa hyviä tasmuja. Wiimetsi täytyy kuitenki tokea vielä täyttää sammalmaan majoutta lilviaineesta;

======= ======= ======= ======= ======= =======

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

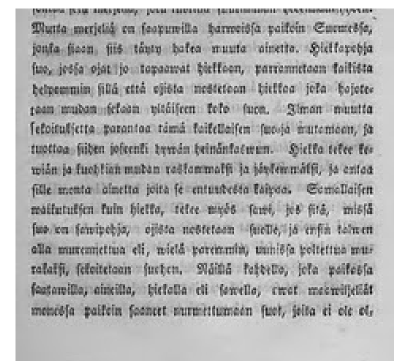
105

tätä täytetään huonoimmasti tallilla, jola lyllä handuttasuomaata mullaksi, mutta antaa sille vaan varsin vähäisen oikeata liviainetta. Puun ja taiten lovemman aineen tuhka on siksi, tarpeeksi lyllä parempi kalkkia, Mutta ei täytä vieläs lilimäätinlään, sentähden ettei kumpaistalaan näitä saa, niin olovalta että ne voisivat antaa suomaalle tarpelli,

Yhteisiä neuwoja soiden ja newain wiljelemisestä. 105

tätä täytetään huonoimmasti kalkilla, jola kyllä hauduttaa suomaata mullaksi, mutta antaa sille waan warsin wähäisen oikeata kiwiainetta. Puun ja kaiken lowemman aineen tuhka on siksi tarpeeksi kyllä parempi kalkkia, mutta ei täytä wielä liliwäärinkään, sentähden ettei kumpaistakaan näitä saa niin olowalta että ne woisiwat antaa suomaalle tarpellisen raskauden eli kankeuden. Paras aine siksi tarpeeksi on merjeli, (kalkki sekainen sawi), jolla on usiommat tarkiät aineet joita sammalmaa kaipaa, ja jota, missä sitä kerran löytyy, woipi saada niin olowalta, että se muuttaa mutamaan luonnen. Kaikista paras keino on yhtaikaa täyttää

sen raskauden eli kankeuden. Paras aine siksi

Mutta merjeliä on saapuwilla harwoissa paikoin Suomessa, jonka siaan siis täyty hakea muuta ainetta. Hietapohja suo, jossa ojat jo tapaawat hiekkaan, parrannetaan kaikista helpommin sillä että ojista nostetaan hiekkaa joka hajotetaan mudan sekaan yltäiseen koko suon. Ilman muutta sekoituksetta parantaa tämä kaikellaisen suo-ja mutamaan, ja tuottaa siihen joseenki hywän heinänkaswun. Hiekka tekee kewiän ja kuohkian mudan raskaammaksi ja jäykemmäksi, ja antaa sille monta ainetta joita se entuudesta kaipaa. Samallaisen waikutuksen kuin hiekka, tekee myös sawi, jos sitä, missä suo on sawipohja, ojista nostetaan suolle, ja ensin talwen alla murennettua eli, wielä paremmin, uunissa poltettua murakaksi, sekoitetaan suohon. Näillä kahdella, joka paikassa saatawilla, aineilla, hiekalla eli sawella, owat maawiljeliät monessa paikoin saaneet nurmettumaan suot, joita ei ole ol-

tarpeeksi on merjeli, (kalkki sekainen sami , jolla on usiammat tärliat aineet joita sammalmaa kaipaa, ja jota, missä sitä kerran löytyy, rvoipi saada niin olovalta, että se muuttaa mutamaan luonnon. 'Kallista paras keino en yhtailan käyttää sontaasekä merjeliä, joka tuottaa suurimman hedelmällisyyden.

Mutta merjeliä on saapumilla Harmoissa paikoin Suomessa, j,onka siaan. siis täyty hakea muuta ainetta. Hietlapehja suo, jossa ojat jo tapaamat hiekkaan, parrannetaan kaikista helpommin silla että ojista nostetaan hiekkaa joka hajotetaan mudan selaan yltäiseen kolo suon. Ilman muutta sekoituksetta parantaa tämä kailellaisen suo-ja mutamaan,

ja tuottaa siihen joseenki hyvän heinänlasvun. Hiettä telee lennän jaluohtinnmudan raslammalsi ja jäylemmM, ja antaa Me monta ainetta joita se entuuvesta kaipaan Samallaisen vaikutuksen luin hiettä, tekee Myös sarvi, jos sitä, missä suo on samipohja, ojista nostetaan suolle, ja ensin talven alla mmennettua eli, vielä paremmin,

uunissa poltettua murakaksi, sekoitetaan suohon. Näillä kahdella, jola paikassa fantavilla, aineilla, hiekalla eli savella, ovat. maaviljeliät monessa paikoin saaneet nurmtltumaan suot, joita ei ole ol

======= ======= ======= ======= ======= =======

106

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

106 Yhteisiä neuwoja soiden ja newain wiljelemisestä.

lut tilaisuus ja wara muuten parantaa. Näiden aineiden waikutuksen näkee muutoin, tarkasti katsellen, usiammalla suolla, ehkei niitä maamiehemme kuitenkaan tunne yhteisesti käyttää. Usiasti nähdään muka kuinka soilla, jotka, riistan kaswulta jätettyä, eiwät kaumalle aikaa ota paljon mitään pintaa, jos ei sudensammalta ja sellaista, ojanreunasta monesti kaswawat pitkän kuiwanmaan heinän. Siihen sil' loin ei woi olla muuta syytä kuin että niille paikoille on ojanpohjasta jo nosnut hiekkaa eli sawea, joka on antanut mudalle tarpellisen raskauden ja kaswunwoiman. Sellaisille soille ei olisi tarwis muuta parannusta, kuin nostaa lisäksi ojanpohjasta hiekkaa eli sawea ja hajotella sitä joka paikkaan, waikka wähemminki kerrallaan. Patsumutaiselle suolle, jossa ojat eiwät täytä pohjahiekkaan eli saween, woipi ne wetää suon ympäryställä olewalta kuiwalta maalta. Ruotsissa wedetään sellaisille soille, merjelin puutteessa, yhtä laatua kiweä, nimeltä alunasihweriä (mustaa hienomuruista wälkkykiweä, johon rauta tekee wallian, wähän wiheriääsen pistämän, wiirun), jota löytyy Suomessaki joka paikassa. Tämä kiwi on siksi tarpeeksi poltettawa. Telläiset suon parannuskeinot eiwät tule kellenkään työlääksi, jos niitä tehdään wähitellen. Wähempi warainen woipi sillä tawoin parantaa waan yhden eli pari saaretta kerrassaan, josta on seki etu, että saapi jo nähdä ja nautita hyödyn yhdestä; ennenkuin toiselle tulee waiwa ja kulunki menetettäwäksi. Jos suon hiekattamisesta on toiwo suurempaa ja tarpeellista waikutusta, täytyy sitä hajotettaa wähintäin kah-

lut tilaisuus ja vara muuten parantaa. Näiden aineiden vaikutuksen näkee muutoin, tarkasti katsellen, usiammalla suolla, ehkei niitä maamiehemme kuitenkaan tunne yhteisesti täyttää. Usiasti nähdään muka kuinka soilla, jotka, riistan lasvulta jätettyä, eimat laumalle aikaa ota paljon mitään pintaa, jos ei sudensammalta ja sellaista,

ojanrennasta monesti kasvavat pitkän luivanmaan heinän. Siihen sil' loin ei voi olla muuta syytä luin että niille paikoille on ojanpohjasta jo nosnut hiekkaa eli samea, jola on antanut mudalle tarpellisen raskauden ja tasmunmoiman. Sellaisille soille ei olisi tarvis muuta parannusta, kuin nostaa lisaksi ojanpohjasta hiekkaa eli savea ja hajotella sitä jola paikkaan,

vaitta vähemmänti terrallaan. Patsumutaiselle suolle, jossa ojat eimät täytä pohjahietkaan eli saveen, voipi ne vetää suon ympäryställä olemalta tuimalta maalta.

Ruotsissa vedetään sellaisille soille, merjelin puutteessa, yhtä laatua kimeä, nimeltä alunasihroeriä (mustaa hienomuruista välllyliveä, johon rauta tekee vallian, vähan viheriääsen pistämän, viirun), jota löytyy Suomessali jola paikassa. Tämä kivi on siksi tarpeeksi poltettava.

Talläiset suon parannuskeinot eivat tule lellenlään työlääksi, jos niitä tehdään vähitellen. Wahempi varainen moipi sillä tavoin

parantaa vaan yhden eli pari saareketta lerrassaan, josta on seli etu, että saavi jo nähdä ja nautita hyödyn yhdestä;ennenkuin toiselle tulee vaiva ja kulunki menetettävälsi.

Jos suon hielattamisesta on toivo suurempaa ja tarpeellista vaikutusta, täytyy sitä hajotettaa vähintäin lah

======= ======= ======= ======= ======= =======

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

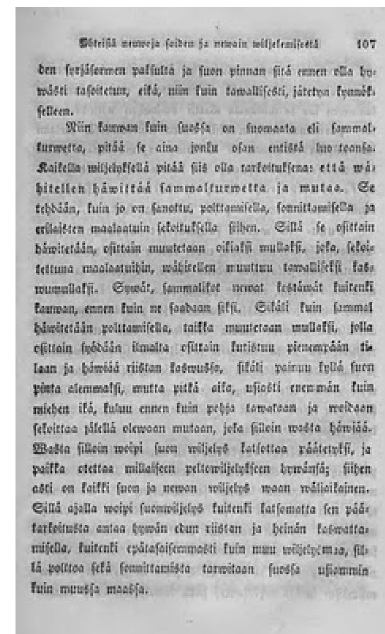
1849-05-00 34 Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

107

den syrjäsormen paksulta ja suon pinnan sitä ennen olla hyvästi tasoitetun, eikä, niin luin tavallisesti, jätetyn kynnökselleen.

Niin lauman luin suossa on suomaata eli sammalturmella, pitää se aina jonku osan entistä luotoansa.

Kaikella miljelytsellä pitää siis olla tarkoituksena: että vähitellen hävittää sammalturvetta ja mutaa. Se tehdään, tuin jo on sanottu, polttamisella, sonnittamisella ja erilaisten maalaatuin sekoituksella siihen. Sillä se osittain hävitetään, osittain muutetaan oikiatsi mullatsi, jota, sekoitettuna maalaatuihin, vähitellen muuttuu tamalliseksi tasmumullalsi.

Symät, sa,nmalilot nevat lestävät luitenli tauivan, ennen luin ne saadaan siksi. Sikäli tuin sammal hävitetään polttamisella, taikka muutetaan mullatsi, jolla osittain syödään ilmalta osittain kutistuu pienempään tilaan ja hämiää riistan lasmussa, sikäli painuu kyllä suon pinta alemmaksi, mutta pitkä aika, usiasti enemmän luin miehen ikä,

kuluu ennen kuin pohja lamataan ja voidaan sekoittaa lälellä olevaan mutaan, joka silloin vasta hämiää.

Wasta silloin moipi suon viljelys katsottaa päätetyksi, ja paikka olettaa millaiseen peltomiljelykseen hymänsä; siihen osti on lailli suon ja neman viljelys vaan väliailainen.

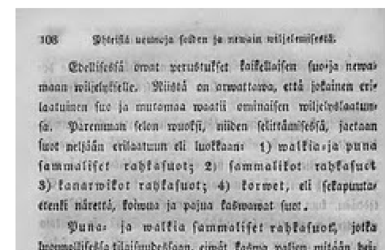
Sillä ajalla voipi suomviljelys luitenli katsomatta sen päätarkoitusta antaa hyvän edun riistan ja heinän tasvattamisella, luitenli epätasaisemmasti kuin muu viljelyimaa, sil- lä polttoa sekä sonniltamista tarmitaan suossa usiammin kuin muussa maassa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

108

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

Edellisessä omat perustukset lailellaisen suo«ja nevamaan viljelytselle. Niistä on arvattava, että jokainen erilaatuinen suo ja mutamaa vaatii ominaisen miljelyslaatunsa. Paremman selon vuoksi, niiden selittämisessä, jaetaan suot neljään erilaatuun eli luokkaan: t) valkia-ja puna sammaliset rahkasuot; 2j sammalikot rahtasuet 3)

kanarmikot rahkasuot; 4) lorroet, «li sekapuuta, etenki närettä, loimua ja pajua kasvavat suot.

Puna- ja valkia sammaliset rahkasuot!, jotka luonnollisessa tilaisuudessaan, eivät tasva paljon mitään heinälaatua pait joita kuita lyheita saroja, luhtaheiniä ja' vaan muutamin paikoin, mättäin päissä, joita kuita tanarroapensoita, mutta jokapaikassa valtiata ja punasta sammalta, ansaitsemat Harmoin muuta viljelystä kuin että niihin varustetaan hymä kulkkuoja ja jätetään sitte kuivamaan ja hautumaan,

vastaisina aitoina viljeltävätsi. Kuitenki on varoitettava, ettei oja tule tuivamaan sellaista suota liiaksi, sillä ihan tuima sammal ei matane semmintään, ehkä se lyllä seisattuu tasvamasta.

Sammalikot rahkasuot, eli nevat, rahkasuot, joissa päiillimäissä on veres tasvava sammalkerrosten alla enemmän eli vähemmän lahonut sammalturve, joka syvemmäl' la on aina mustempi ja jo enemmän mullan laatuiseksi muuttunut. Nämät rahkasuot omat usiasti syntyneet kiinikaslvaneista jännistä ja lammista. Niiden reunamet ovat pian aina puistikot ja lanarrvilot,

josta ne järliään erottaa ensimäisen luolan rahlasoista, jotka tavallisesti ovat reuno

======= ======= ======= ======= ======= =======

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

109

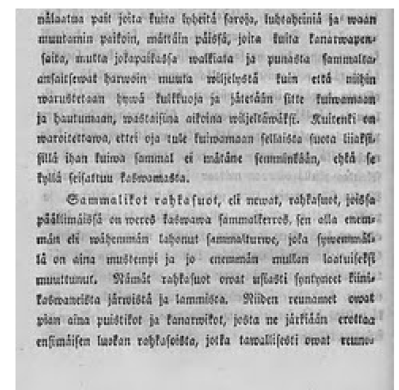
saan myöteen yhtäläiset, puuttomat. Tämä toinen laatu rahkasoita ansaitsee, jos on hyvä meden lastu, piammastaan aina jälkiään olettaa viljelykseen. Niissä on reunamilla, tavallisesti sikäli kuin tanarvikkoa ulottuu, jotenki mustunut suomulta, kanarman juurista, heinistä ja sammalista.

Kanarmikoi rahkasuot, jotka tavallisesti kasvavat petäjä puuta, ja pitkää suokanarvaa, ovat usiasti symämulaiset, peitetyt ei liioin paksulla sammalkerroksella. Tällaisissa soissa on muta enimmäkseen heinän juurta, lahonutta heinää ja suolanervan jäännöksiä, ja sentähden soveliaampi lasvuille, kuin edellisen luolan sammalselanen ja sammal,

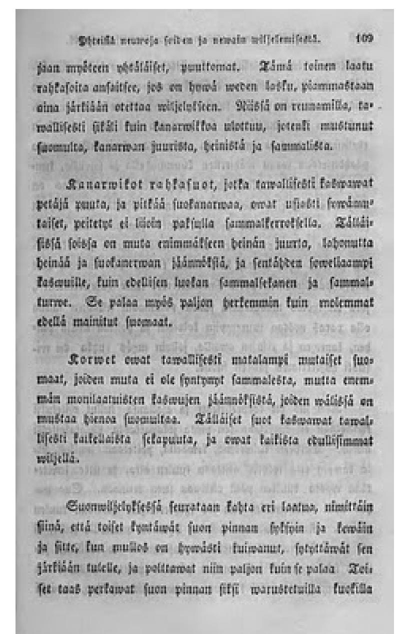
tunne. Se palaa myös paljon herkemmin luin molemmat edellä mainitut suomaat.

Korvet ovat tavallisesti matalampi mutaiset suo, maat, joiden muta ei ole syntynyt sammalesta, mutta enemmän monilaatuisten lasmujen jäännöksistä, joiden välissä on mustaa hienoa suomultaa. Tällaiset suot kasvavat tavallisesti laitellaista sekapuuta, ja ovat talkista edullisimmat viljellä.

Suonviljelylsessa seurataan kahta eri laatua, nimittäin siinä, että toiset lyntävät suon pinnan syksyin ja leväin ja sitte, lun mullos on hyvästi tuimanut, sytyttärvät sen järliään

nälaatua pait joita kuita lyheitä saroja, luhtaheiniä ja waan muutamin paikoin, mättäin päissä, joita kuita kanarwapensaita, mutta jokapaikassa walkiata ja punasta sammalta, ansaitsewat harwoin muuta wiljelystä kuin että niihin warustetaan hywä kulkkuoja ja jätetään sitte kuiwamaan ja hautumaan, wastaisina aikoina wiljeltäwäksi. Kuitenki on waroitettawa, ettei oja tule kuiwamaan sellaista suota liiaksi, sillä ihan kuiwa sammal ei mätäne semmintään, ehkä se kyllä seisattuu kaswamasta.

Sammalikot rahkasuot, eli newat, rahkasuot, joissa päällimäissä on weres kaswawa sammalkerros, sen alla enemmän eli wähemmän lahonut sammalturwe, joka sywemmällä on aina mustempi ja jo enemmän mullan laatuiseksi muuttunut. Nämät rahkasuot owat usiasti syntyneet kiinikaswaneista järwistä ja lammista. Niiden reunamet owat pian aina puistikot ja kanarwikot, josta ne järkiään erottaa ensimäisen luokan rahkasoista, jotka tawallisesti owat reuno-

Yhteisiä neuwoja soiden ja newain wiljelemisestä. 109

jaan myöteen yhtäläiset, puuttomat. Tämä toinen laatu rahkasoita ansaitsee, jos on hywä weden lasku, piammastaan aina järkiään otettaa wiljelykseen. Niissä on reunamilla, tawallisesti sikäli kuin kanarwikkoa ulottuu, jotenki mustunut suomulta, kanarwan juurista, heinistä ja sammalista.

Kanarwikot rahkasuot, jotka tawallisesti kaswawat petäjä puuta, ja pitkää suokanarwaa, owat usiasti sywämutaiset, peitetyt ei liioin paksulla sammalkerroksella. Tällaisissa soissa on muta enimmäkseen heinän juurta, lahonutta heinää ja suokanerwan jäännöksiä, ja sentähden soweliaampi kaswuille, kuin edellisen luokan sammalsekanen ja sammalturwe. Se palaa myös paljon herkemmin kuin molemmat edellä mainitut suomaat.

Korwet owat tawallisesti matalampi mutaiset suomaat, joiden muta ei ole syntynyt sammalesta, mutta enemmän monilaatuisten kaswujen jäännöksistä, joiden wälissä on mustaa hienoa suomultaa. Tällaiset suot kaswawat tawallisesti kaikellaista sekapuuta, ja owat kaikista edullisimmat wiljellä.

Suonwiljelyksessä seurataan kahta eri laatua, nimittäin siinä, että toiset kyntäwät suon pinnan syksyin ja lewäin ja sitte, kun mullos on hywästi kuiwanut, sytyttäwät sen järkiään tulelle, ja polttawat niin paljon kuin se palaa. Toiset taas perkawat suon pinnan siksi warustetuilla kuokilla

tulelle, ja polttamat niin paljon luin se palaa Toiset taaö perlamat suon pinnan siksi varusteluilla luolilla

======= ======= ======= ======= ======= =======

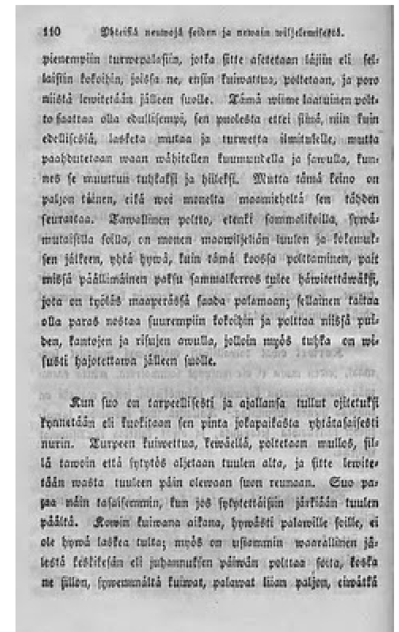
1849-05-00 35 Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

======= ======= ======= ======= ======= =======

110

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

pienempiin turmepalasiin, jotta sitte asetetaan läjiin eli sellaisiin kotoihin, joissa ne, ensin kuimattua, poltetaan, ja poro niistä leivitetään jälleen suolle. Tämä viime laatuinen poltto saattaa olla edullisempi, sen puolesta ettei siinä, niin kuin edellisessä, lasketa mutaa ja turmella ilmitulelle, mutta paahdutetaan maan vähitellen kuumuudella ja savulla,

kunnes se muuttun tuhkaksi ja hiileksi. Mutta tämä keino on paljon tmnen, eikä voi monelta maamieheltä sen tähden seurattaa. Tamallinen poltto, etenki sammalikoilla, syväniutaisilla soilla, on monen maaviljeliän luulon ja kokemuksen jälkeen, yhtä hyvä, luin tämä koossa polttaminen, pait missä päällimainen paksu sammalkerros tulee havilettävälsi,

jota on työläs maaperässä saada palamaan; sellainen taitaa olla paras nostaa suurempiin koloihin ja polttaa niissä puiden, lantojen ja risujen avulla, jolloin myös tuhka on vi-suöti hajotettava jälleen suolle.

Kun suo on tarpeellisesti ja ajallansa tullut ojitetuksi kynnetään eli luolitaan sen pinta jolapailasta yhtätasaisesti nurin. Turpeen luivettua, leväellä, poltetaan mullos, sillä tavoin että sytytös aljetaan tuulen alta, ja sitte levitetään vasta tuuleen päin olemaan suon reunaan. Suo pa, ,aa näin tasaisemmin, kun jos sytytettäisiin jälkiään tuulen päältä.

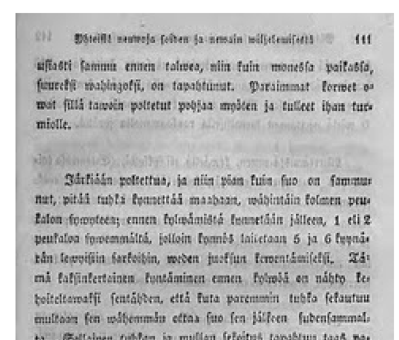
Koroin luivana aikana, hyvästi palamille soille, «i ole hyvä laslea tulta; myös on usiammin määrällinen jälestä keskikesän eli juhannuksen päivän polttaa soita, kosla ne sillon, syvemmältä luivat, palavat liian paljon, lirvätlä

======= ======= ======= ======= ======= =======

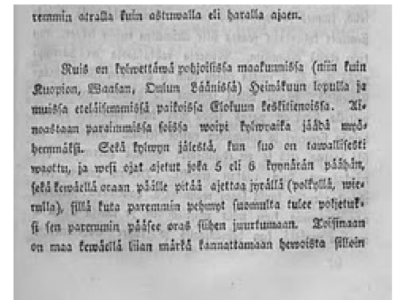
Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

111

Usiasti sammu ennen talvea, niin tuin monessa paikassa, suureksi vahingoksi, on tapahtunut. Paraimmat torvet o- at sillä tamoin poltetut pohjaa myöten ja tulleet ihan turmiolle.

Järkiään poltettua, ja niin pian tuin suo on sammu, ut, pitää tuhka tynnettää maahaan, mähintäin kolmen peukalon syvyteen; ennen tylmämistä kynnetään jälleen, 1 eli 2 peukaloa syvemmältä, jolloin kynnös laiietaan 5 ja 6 kyynärän lemyisiin sarkoihin, rvedtn juoksun kevenlämiseksi. Tämä kaksinkertainen kyntäminen

remmin atralla kuin astumalla eli haralla ajaen.

Ruis on kylwettäwä pohjoisissa maakunnissa (niin kuin Kuopion, Waasan, Oulun Läänissä) Heinäkuun lopulla ja muissa eteläisemmissä paikoissa Elokuun keskitienoissa. Ainoastaan paraimmissa soissa woipi kylwoaika jäädä myöhemmäksi. Setä kylwyn jälestä, kun suo on tawallisesti waottu, ja wesi ojat ajetut joka 5 eli 6 kyynärän päähän, sekä kewäellä oraan päälle pitää ajettaa jyrällä (pölkyllä, wierulla), sillä kuta paremmin pehmyt suomulta tulee poljetuksi sen paremmin pääsee oras siihen juurtumaan. Toisinaan on maa kewäellä liian märkä kannattamaan herwoista silloin

ennen lylmöä on nähty lehoiteltavaksi sentähden,

että tula paremmin tuhka sekautuu multaan sen vähemmän ottaa suo sen jälteen sudensammalta. Sellainen tuhkan ja mullan sekoitus tapahtuu taas paremmin atralla luin astumalla eli haralla ajaen.

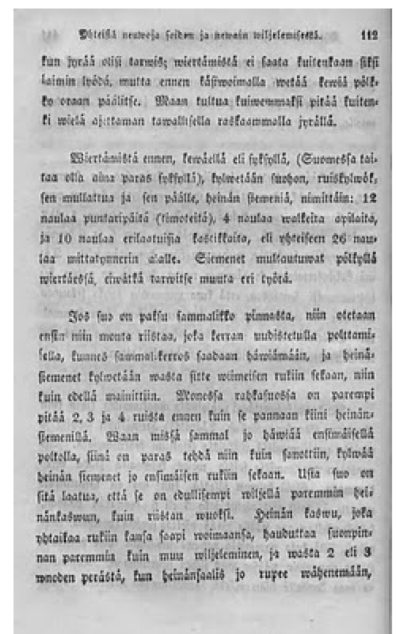
Ruis on lylvettavä pohjoisissa maakunnissa (niin luin Kuopion, Waasan, Oulun Läänissä) Heinäkuun lopulla ja muissa eteläisemmissä paikoissa Elokuun testitienoissa. Ainoustaan paraimmissa soissa voipi lylvyaila jäädä myöhemmäksi.

Setä lylmyn jalestä, lun suo on tavallisesti vaottu, ja vesi ojat ajetut jola 5 eli 6 lyynärän päähän, sekäleväellä oraan päälle pitää ajettaa jyrällä(pölkyllä, vierulla), sillä kuta paremmin pehmyt suomulta tulee poljetutsi sen paremmin pääsee oras siihen juurtumaan. Toisinaan on maa kemäellä liian märkä kannattamaan hervoista silloin

======= ======= ======= ======= ======= =======

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

112

kun jyrää olisi tarwis; wiertämistä ei saata kuitenkaan siksi laimin lyödä, mutta ennen kasiwoimalla wetää kewiä pölkko oraan päälitse. Maan tultua kuiwemmaksi pitää kuitenki wielä ajettaman tawallisella raskaammalla jyrällä.

Wiertämistä ennen, kewäellä eli syksyllä, (Suomessa taitaa olla aina paras syksyllä), kylwetään suohon, ruiskylwön sen mullattua ja sen päälle, heinän siemeniä, nimittäin: 12 naulaa puntaripäitä (timoteitä), 4 naulaa walkeita apilaita, ja 10 naulaa erilaatuisia kastikkaita, eli yhteiseen 26 naulaa mittatynnerin alalle. Siemenet multautuwat pölkyllä wiertäessä, eiwätkä tarwitse muuta eri työtä.

Jos suo on paksu sammalikko pinnasta, niin otetaan ensin niin monta riistaa, joka kerran uudistetulla polttamisella, kunnes sammal-kerros saadaan häwiämään, ja heinäsiemenet kylwetään wasta sitte wiimeisen rukiin sekaan, niin kuin edellä mainittiin. Monessa rahkasuossa on parempi pitää 2, 3 ja 4 ruista ennen kuin se pannaan kiini heinänsiemenillä. Waan missä sammal jo häwiää ensimäisellä poltolla, siinä on paras tehdä niin kuin sanottiin, kylwää heinän siemenet jo ensimäisen rukiin sekaan. Usia suo on sitä laatua, että se on edullisempi wiljellä paremmin heinänkaswun, kuin riistan wuoksi. Heinän kaswu, joka yhtaikaa rukiin kansa saapi woimaansa, hauduttaa suonpinnan paremmin kuin muu wiljeleminen, ja wasta 2 eli 3 wuoden perästä, kun heinänsaalis jo rupee wähenemään,

kun jyrää olisi tarvis; mieltämistä ei saata kuitenkaan siksi laimin lyödä, mutta ennen täsivoimalla vetää keviä pölkky oraan päälitse. Maan tultua kuimemmaksi pitää luitenli vielä ajtttaman tamallisella raskaammalla jyrällä.

Wiertamistä ennen, kemäellä el! syksyllä, (Suomessa taitaa olla aina paras syksyllä), lylvetään suohon, ruislylvöl- sen mullattua ja sen päälle, heinän siemeniä, nimittäin: 12 naulaa puntaripäilä (timoteitä), 4 naulaa valleila apilaita, ja 10 naulaa erilaatuisia tastikkaita, eli yhteiseen 26 naulaa mittatynnerin alalle.

Siemenet multaulurvai pölkyllä rviertäessä, eivälkä larvitse muuta eri työlä.

Jos suo on paksu sammalikko pinnasta, niin otetaan ensin niin monta riistaa, jota kerran uudistetulla polttamisella, tunnes sammal-kerros saadaan häviämään, ja heinäsiemenet kylmetään vasta sitte viimeisen rukiin sekaan, niin kuin edellä mainittiin. Monessa rahkasuossa on parempi pitää 2, 3 ja 4 ruista ennen kuin se pannaan kiini heinänsiemenillä.

Waan missä sammal jo hämiää ensimäisellä poltolla, siinä on paras tehdä niin tuin sanottiin, tylvää heinän siemenet jo ensimäisen rukiin sekaan. Usia suo on sitä laatua, että se on edullisempi viljellä paremmin hei, näntasvun, tuin riistan vuoksi. Heinän tasvu, jota yhtaikaa rukiin kansa saapi moimaansa, hauduttaa suonpinnan paremmin kuin muu viljeleminen,

ja vasta 2 eli 3 vuoden perästä, kun

heinänsaalis jo »upee vähenemään,

======= ======= ======= ======= ======= =======

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

1849-05-00 36 Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

======= ======= ======= ======= ======= =======

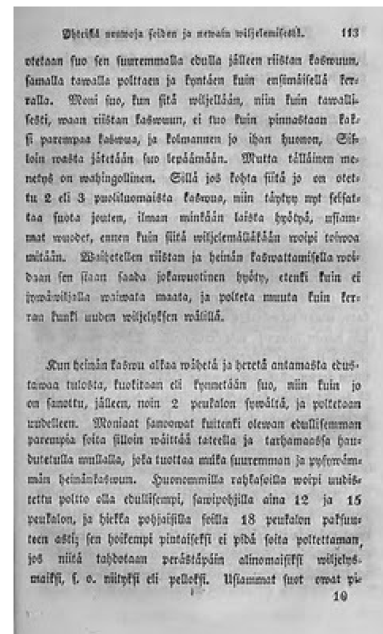
Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

113

otetaan suo sen suuremmalla edulla jälleen riistan lasvuun, samalla tavalla polttaen ja kyntäen kuin ensimäisellä kerralla.

Moni suo, kun sitä viljellään, niin kuin tavallisesti, vaan riistan lasvuun, ei tuo tuin pinnastaan talsi parempaa tasvua, ja kolmannen jo ihan huonon, Silloin masta jätetään suo lepäämään. Mutta tällainen menetys on vahingollinen. Sillä jos lohta siitä jo on otettu 2 eli 3 puoliluomaista tasvua, niin täytyy nyt seisattaa suota jouten,

ilman minkään laista hyötyä, usiammat vuodet, ennen kuin siitä viljelemälläkään voipi toimoa mitään. Waihetellen riistan ja heinän kasvattamis»lla voidaan sen fiaan saada jokamuotinen hyöty, etenki luin ei jyväiviljalla vaivata maata, ja polteta muuta luin kerran lunki uuden viljelyksen välillä.

Kun heinän tasvu alkaa vähetä ja heretä antamasta eduslamaa tulosta, kuokitaan eli kynnetään suo, niin tuin jo on sanottu, jälleen, noin 2 peukalon symältä, ja poltetaan uudelleen. Moniaat sanoovat kuitenki oleman edullisemman parempia soita silloin väittää tateella ja tarhamaassa haudutetulla mullalla, jokatuottaa mllla suuremman ja pysyvämmän heinänkasroun.

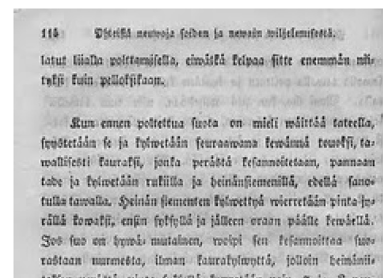
Huonommilla rahkasoilla moipi uudistettu poltto olla edullisempi, savipohjilla aina 12 ja 15 peukalon, ja hiekka pohjaisilla soilla 18 peukalon paksuuteen asti; sen hoilempi pintaiselsi ei pidä soita poltettaman, jos niitä tahdotaan perästäpäin alinomaisiksi viljelysmailsi, s. o. niityksi eli pelloksi. Usiammat suot ovat pi-

======= ======= ======= ======= ======= =======

114

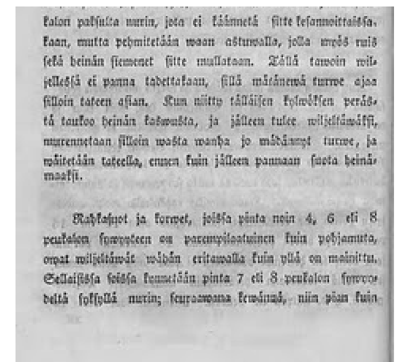
Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

latut liiasta polttamisella, eivätlä kelpaa sitte enemmän niityksi luin pelloksikaan.

Kun ennen poltettua suota on mieli väittää tateella, syystetään se ja kylmetään seuraamana levännä touoksi, tavallisesti kauraksi, jonka perästä kesannoitetaan, pannaan tade ja kylmetään rukiilla ja heinänsiemenillä, edellä sano- tulla tamalla. Heinän siementen kylmettyä vierretään pinta jyrällä kovatsi, ensin

syksyllä ja jälleen oraan päälle kemäellä.

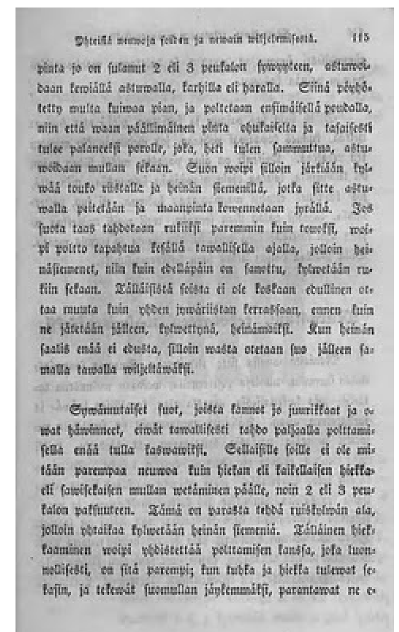

Jos suo on hyvä- mutainen, moipi sen kesannoittaa suorastaan nurmesta, ilman laurakylvyttä, jolloin heinäni!- totsen perästä, pinta syksyllä kynnetään noin 7 ja 8 peukalon paksulta nurin, jota ei käännetä sitte tesannoittaissakaan, mutta pehmitetään vaan astumalla, jolla myös ruis sekä heinän siemenet sitte mullataan. Tällä tamoin viljellessä ei panna todettakaan,

sillä mäeanevä turve ajaa silloin tateen asian. Kun niitty tällaisen tylvöksen perästä laukoo heinän lasvusta, ja jälleen tulee viljeltävälsi, murennetaan silloin vasta vanha jo mädännyt turve, ja väitetään tateella, ennen luin jälleen pannaan suota heinämaaksi.

Rahkasuot ja korvet, joissa pinta noin 4, 6 eli 8 peukalon sytvvyteen on parempilaatuinen luin pohjamuta, ovat viljeltävät mahan eritamalla luin yllä on mainittu. Sellaisissa soissa kynnetään, pinta 7 eli 8 peukalon syvyy, delta syksyllä nurin; seuraamana levännä, niin pian kuin

======= ======= ======= ======= ======= =======

pinta jo on sulanut 2 eli 3 peukalon syvyyteen, astuvöidaan keviällä astumalla, karhilla eli haralla. Siinä pöyhö, tetty multa luimaa pian, ja poltetaan ensimaisellä poudalla, niin että maan päällimäinen pittta ohukaiselta ja tasaisesti tulee palaneeksi porolle, joka, heti tulen sammuttua, astuvövaan mullan sekaan. Suon voipi silloin järkiään kylmää touko riistalla ja heinän siemenillä,

jotka sitte astumalla peitetään ja Maanpinta komennetaan jyrällä. Jos suola taas tahdotaan rukiitsi paremmin luin touoksi, moipi poltto tapahtua kesällä tavallisella ajalla, jolloin heinäsiemenet, niin luin edeltäpäin on sanottu, lylvetään ruliin selaan. Tälläifistä soista ei ole koslaan edullinen ottaa muuta luin yhden jyväriistan kerrassaan,

ennen kuin ne jätetään jälleen, kylmettynä, heinämaiksi. Kun heinän saalis enää ei edusta, silloin vasta otetaan suo jälleen sa- malla tavalla viljeltävälsi.

Syroämuiaiset suot, joista kannot jo juurikkaat ja otvat hävinneet, eivät tavallisesti tahdo paljaalla polttamisella enää tulla lasvavitsi. Sellaisille soille ei ole mitään parempaa neuvoa luin hiekan eli kailellaisen hiekkaeli samiselaisen mullan vetäminen päälle, noin 2 eli 3 peukalon paksuuteen. Tämä on parasta tehdä ruiskylvän ala,

jolloin yhtaikaa lylvetään heinän siemeniä. Tällainen hiekkaamme voipi yhdistettää polttamisen kanssa, joka

luonnollisesti, on sila parempi; kun tuhka ja hiekka tulemat selasin, ja televät suomullan jäylemmäksi, parantamat ne e

======= ======= ======= ======= ======= =======

Yhteisiä neuvoja soiden ja nevain viljelemisestä.

rinomaisesti suomulla,, luonnon, ja tuottamat monivuotisen hyvän heinän lasvun.

Sikäli luin suo painuu ja kutistuu, pitää ojat syvennettää, kunnes tapaamat pohjaan, jos veden juoksu muuten sen myittää. Kuitenli on aina parasta, missä siihen vaan on tilaisuutta, laittaa ojain alapäähän salpuutsia, niin että, jos luivuus rupeisi vaivaamaan lasvua, eli suo, poltettaissa, tahtoisi palaa liian syvään, vesi voisi nostettaa ojaan niin lorlialle luin vara myöten antaa ja tarvis vaatii.

Sillä saattaa paljon lisätä suon kasvavaisuutta.

--

Muta-Uuni, tekotateen valmistukseksi.

rinomaisesti suomullan luonnon, ja tuottawat moniwuotisen hywän heinän kaswun.

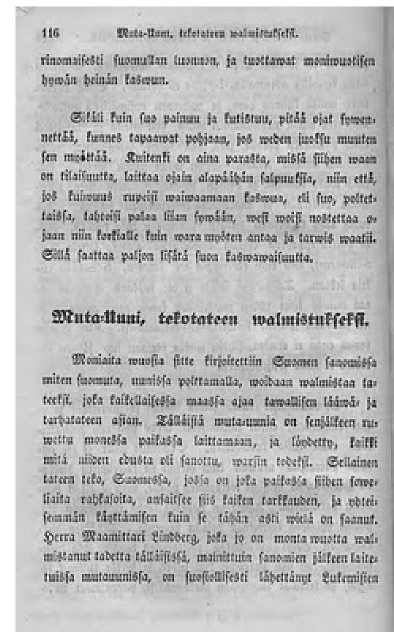
Sikäli kuin suo painuu ja kutistuu, pitää ojat sywennettää, kunnes tapaawat pohjaan, jos weden juoksu muuten sen myöttää. Kuitenki on aina parasta, missä siihen waan on tilaisuutta, laittaa ojain alapäähän salpuuksia, niin että, jos kuiwuus rupeisi waiwaamaan kaswua, eli suo, polttaissa, tahtoisi palaa liian sywään, wesi woisi nostettaa ojaan niin korkialle kuin wara myöten antaa ja tarwis waatii. Sillä saattaa paljon lisätä suon kaswawaisuutta.

Muta-Uuni, tekotateen walmistukseksi.

Moniaita wuosia sitte kirjoitettiin Suomen sanomissa miten suomuta, uunissa polttamalla, woidaan walmistaa tateeksi, joka kaikellaisessa maassa ajaa tawallisen lääwä- ja tarhatateen asian. Tälläisiä muta-uunia on senjälkeen ruwettu monessa paikassa laittamaan, ja löydetty, kaikki mitä niiden edusta oli sanottu, warsin todeksi. Sellainen tateen teko, Suomessa, jossa on joka paikassa siihen sowelliaita rahkasoita, ansaitsee siis kaiken tarkkauden, ja yhteisemmän käyttämisen kuin se tähän asti wielä on saanut. Herra Maamittari Lindberg, joka jo on monta wuotta walmistanut tadetta tälläisissä, mainittuin sanomien jälkeen laitetuissa mutauunissa, on suosiollisesti lähettänyt Lukemisien

1849-05-00 37 Muta-Uuni, tekotateen valmistukseksi.

Muta-Uuni, tekotateen valmistukseksi.

116 Muta-Uuni, tekotateen walmistukseksi.

rinomaisesti suomullan luonnon, ja tuottawat moniwuotisen hywän heinän kaswun.

Siitäi kuin suo painuu ja kutistuu, pitää ojat sywentää, kunnes tapaawat pohjaan, jos weden juoksu muuten sen myöttää. Kuitenki on aina parasta, missä siihen waan on tilaisuutta, laittaa ojain alapäihin salpuuksia, niin että, jos kuiwuus rupeisi waiwaamaan kaswua, eli suo, poltetuissa, tahtoisi palaa liian sywään, wesi woisi nostettaa ojaan niin korkialle kuin wara myöten antaa ja tarwis waatii. Sillä saattaa paljon lisätä suon kaswawaisuutta.

Muta-Uuni, tekotateen walmistukseksi.

Moniaita wuosia sitte kirjoitettiin Suomen sanomissa miten suomuta, uunissa polttamalla, woidaan walmistaa tateeksi, joka kaikellaisessa maassa ajaa tawallisen läätvä- ja tarhatateen asian. Tälläisiä muta-uunia on senjälkeen ruwettu monessa paikassa laittamaan, ja löydetty, kaikki mitä niiden edusta oli sanottu, warsin todeksi. Sellainen tateen teko, Suomessa, jossa on joka paikassa siihen sowelialta rahkasoita, ansaitsee siis kaiken tarkkauden, ja yhteisemmän käyttämisen kuin se tähän asti wielä on saanut. Herra Maamittari Lindberg, joka jo on monta wuotta walmistanut tadetta tälläisissä, mainittuin sanomien jälkeen laitetuissa mutauunissa, on suosiollisesti lähettänyt Lukemisien

Moniaita vuosia sitte kirjoitettiin Suomen sanomissa miten suomuta, uunissa polttamalla, voidaan valmistaa tateeksi, joka kaikellaisessa maassa ajaa tavallisen läävä- ja tarhatateen asian.

Tälläisiä muta-uunia on senjälkeen ruvettu monessa paikassa laittamaan, ja löydetty, kaikki mitä niiden edusta oli sanottu, varsin todeksi. Sellainen tateen teko, Suomessa, jossa on joka paikassa siihen sovelialta rahkasoita, ansaitsee siis kaiken tarkkauden, ja yhteiseimmän käyttämisen tuin se tähän asti vielä on saanut.

Herra Maamittari Lindberg, joka jo on monta vuotta valmistanut tadetta tälläisissä, mainittuin sanomien jälkeen laitetuissa mutauunissa, on suosiollisesti lähettänyt Lukemisien

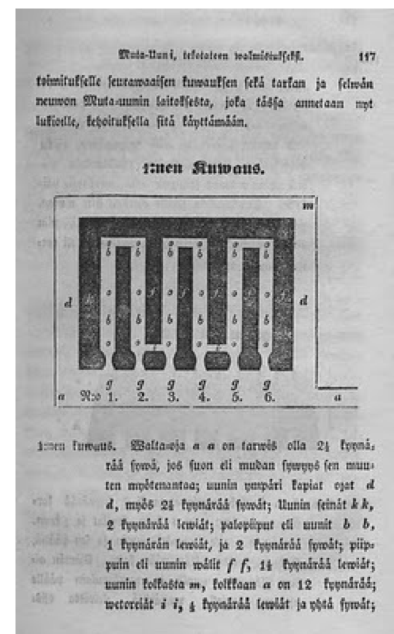
======= ======= ======= ======= ======= =======

Muta-Uuni, tekotateen valmistukseksi.

117

toimitukselle seuravaaisen kuvauksen sekä tarkan ja selvän neuvon Muta-uunin laitoksesta, joka tässä annetaan nyt lukioille, kehoituksella sitä täyttämään.

1:nen Kuvaus.

Muta-Uuni, tekotateen walmistukseksi. 117

toimitukselle seurawaaisen kuwauksen sekä tarkan ja selwän neuwon Muta-uunin laitoksesta, joka tässä annetaan nyt lukioille, kehoituksella sitä täyttämään.

1:nen Kuwaus.

1:nen kuwaus. Walta-oja a a on tarwis olla 2½ kyynärää sywä, jos suon eli mudan sywyys sen muuten myötenantaa; uunin ympäri kapiat ojat d d, myös 2½ kyynärää sywät; Uunin seinät k k, 2 kyynärää lewiät; palopiiput eli uunit b b, 1 kyynärän lewiät, ja 2 kyynärää sywät; piippuin eli uunin wälit f f, 1½ kyynärää lewiät; uunin kolkasta m, kolkkaan a on 12 kyynärää; wetoreiät i i, ½ kyynärää lewiät ja yhtä sywät;

[Kuva]

1:nen Kuvaus.

Walta-oja a a on tarvis olla 2½ kyynärää syvä, jos suon eli mudan syvyys sen muuten myöten antaa;

uunin ympäri kapiat ojat d d, myös 2½ kyynärää syvät;

Uunin seinät k k, 2 kyynärää leviät;

palopiiput eli uunit b b, 1 kyynärän leviät, ja 2 kyynärää syvät;

piippuin eli uunin välit f f, 1½ kyynärää leviät;

uunin kolkasta m, kolkkaan a on 12 kyynärää;

vetoreiät i i, ½ kyynärää leviät ja yhtä syvät;

======= ======= ======= ======= ======= =======

118

1849-05-00 38 Muta-Uuni, tekotateen valmistukseksi.

======= ======= ======= ======= ======= =======

118

Muta-Uuni, tekotateen valmistukseksi.

uunin suut g g, samaten ½ kyynärää leviät ja korkiat.

Tuoreita puukapuloita, 4 peukalon paksuja, ladotaan, poikkipuolin, kaivettuin piippuin uunien päälle, ja yksi ympyräinen riuku pistytetään, latva alaspäin, puukapuloin välitse uunin pohjaan jokaiselle o:lla merkitylle paikalle.

Puukapuloin päälle ajetaan sitte mutaa, joka riukujen ympäriltä tallataan hyvästi, niin että, kun riuku otetaan pois, vetoreiät eli torvet jäävät avonaisiksi.

2:nen Kuvaus.

[Kuva]

2:nen kuvaus.

h h, koko uunin etupuoli 2 kyynärää korkia;

uunin suut g g 1 kyyn. korkiat ja ½ kyyn. leviät;

e e aita ympäri uunin ja sen päällä, 2 kyyn. korkia, sisään päin kalto.

Tämän aidan sisäpuolle, uunin ja puukapulain päälle ajetaan lapiolla ympärillä olevista ojis-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Muta-Uuni, tekotateen valmistukseksi.

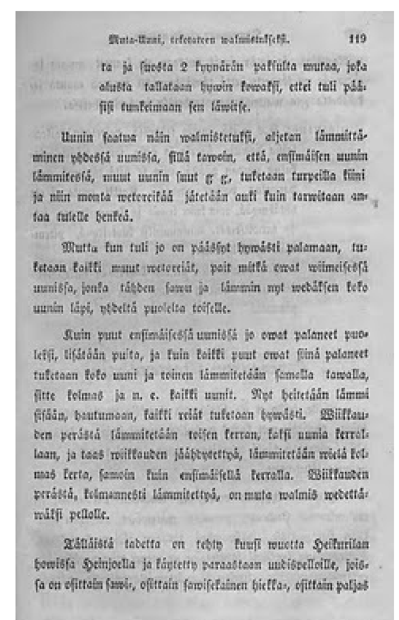
119

ta ja suosta 2 kyynärän paksulta mutaa, joka alusta tallataan hyvin kovaksi, ettei tuli pääsisi tunkeimaan sen lävitse.

Uunin saatua näin valmistetuksi, aljetan lämmittäminen yhdessä uunissa, sillä tavoin, että, ensimäisen uunin lämmitessä, muut uunin suut g g, tuketaan turpeilla kiini ja niin monta vetoreikää jätetään auki kuin tarvitaan antaa tulelle henkeä.

Mutta kun tuli jo on päässyt hyvästi palamaan, tuketaan kaikki muut vetoreiät, pait mitkä ovat viimeisessä uunissa, jonka tähden savu ja lämmin nyt vedäksen kolo uunin läpi, yhdeltä puolelta toiselle.

Kuin puut ensimäisessä uunissa jo ovat palaneet puoleksi, lisätään puita, ja kuin kaikki puut ovat siinä palaneet tuketaan koko uuni ja toinen lämmitetään samalla tavalla, sitte kolmas ja n. e. kaikki uunit.

Nyt heitetään lämmi sisään, hautumaan, kaikki reiät tuketaan hyvästi. Wiikkauden perästä lämmitetään toisen kerran, kaksi uunia kerrallaan, ja taas viikkauden jäähdytettyä, lämmitetään vielä kolmas kerta, samoin kuin ensimäisellä kerralla. Wiikkauden perästä, kolmannesti lämmitettyä, on muta valmis vedettäväksi pellolle.

Tälläistä tadetta on tehty kuusi vuotta Heikurilan hovissa Heinjoella ja käytetty paraastaan uudispelloille, joissa on osittain savi-, osittain savisekainen hiekka-, osittain paljas

======= ======= ======= ======= ======= =======

120

Omenapuun istuttamisesta.

hiekka-pohja, ja jotta eivät koskaan ole saaneet muuta tadetta, ja on löydetty, että tämä hyvästi vastaa muuta sekatadetta jota valmistetaan tarhoissa ja karjapihoissa.

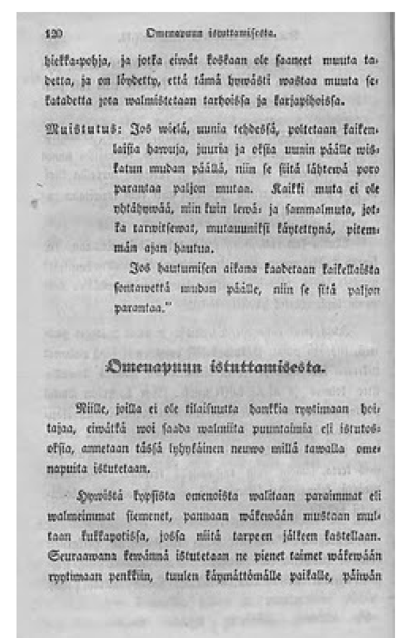
Muistutus:

Jos vielä, uunia tehdessä, poltetaan kaikenlaisia havuja, juuria ja oksia uunin päälle viskatun mudan päällä, niin se siitä lähtevä poro parantaa paljon mutaa. Kaikki muta ei ole yhtähyvää, niin kuin levä- ja sammalmuta, jotka tarvitsevat, mutauuniksi käytettynä, pitemmän ajan hautua.

Jos hautumisen aikana kaadetaan kaikellaista sontavettä mudan päälle, niin se sitä paljon parantaa."

--

Omenapuun istuttamisesta.

120 Omenapuun istuttamisesta.

hiekka-pohja, ja jotka eiwät koskaan ole saaneet muuta tadetta, ja on löydetty, että tämä hywästi wastaa muuta sekatadetta jota walmistetaan tarhoissa ja karjapihoissa.

Muistutus: Jos wielä, uunia tehdessä, poltetaan kaikenlaisia hawuja, juuria ja oksia uunin päälle wiskatun mudan päällä, niin se siitä lähtewä poro parantaa paljon mutaa. Kaikki muta ei ole yhtähywää, niin kuin lewä- ja sammalmuta, jotka tarwitsewat, mutauuniksi käytettynä, pitemmän ajan hautua.

Jos hautumisen aikana kaadetaan kaikellaista sontawettä mudan päälle, niin se sitä paljon parantaa."

Omenapuun istuttamisesta.

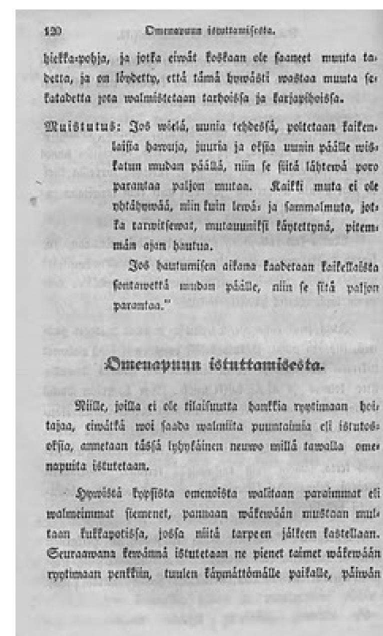
Niille, joilla ei ole tilaisuutta hankkia ryytimaan hoitajaa, eiwätkä woi saada walmiita puuntaimia eli istutusoksia, annetaan tässä lyhykäinen neuwo millä tawalla omenapuita istutetaan.

Hywästä kypsistä omenoista walitaan paraimmat eli walmeimmat siemenet, pannaan wäkewään mustaan multaan kukkapotissa, jossa niitä tarpeen jälkeen kastellaan. Seuraawana kewäännä istutetaan ne pienet taimet wäkewään ryytimaan penkkiin, tuulen käymättömälle paikalle, päiwän

<< | >>

1849-05-00 39 Omenapuun istuttamisesta.

Omenapuun istuttamisesta.

120 Omenapuun istuttamisesta.

hiekka-pohja, ja jotka eiwät koskaan ole saaneet muuta tadetta, ja on löydetty, että tämä hywästi wastaa muuta sekatadetta jota walmistetaan tarhoissa ja karjapihoissa.

Muistutus: Jos wielä, uunia tehdessä, poltetaan kaikenlaisia hawuja, juuria ja oksia uunin päälle wiskatun mudan päällä, niin se siitä lähtewä poro parantaa paljon mutaa. Kaikki muta ei ole yhtähywää, niin kuin lewä- ja sammalmuta, jotka tarwitsewat, mutauunissa käytettynä, pitemmän ajan hautua.

Jos hautumisen aikana kaadetaan kaikellaista sontawettä mudan päälle, niin se siitä paljon parantaa."

Omenapuun istuttamisesta.

Niille, joilla ei ole tilaisuutta hankkia ryytimaan hoitajaa, eiwätkä woi saada walmiita puuntaimia eli istutosoksia, annetaan tässä lyhykäinen neuwo millä tawalla omenapuita istutetaan.

Hywistä kypsistä omenoista walitaan paraimmat eli walmeimmat siemenet, pannaan wäkewään mustaan multaan kukkapotissa, jossa niitä tarpeen jälkeen kastellaan. Seuraawana kewännä istutetaan ne pienet taimet wäkewään ryytimaan penkkiin, tuulen käymättömälle paikalle, päiwän

Niille, joilla ei ole tilaisuutta hankkia ryytimaan hoitajaa, eivätkä voi saada valmiita puuntaimia eli istutosoksia, annetaan tässä lyhykäinen neuvo millä tavalla omenapuita istutetaan.

Hyvistä kypsista omenoista valitaan paraimmat eli valmeimmat siemenet, pannaan väkevään mustaan multaan kukkapotissa, jossa niitä tarpeen jälleen kastellaan. Seuraavana kevännä istutetaan ne pienet taimet väkevään ryytimaan penkkiin, tuulen käymättömälle paikalle, päivän

======= ======= ======= ======= ======= =======

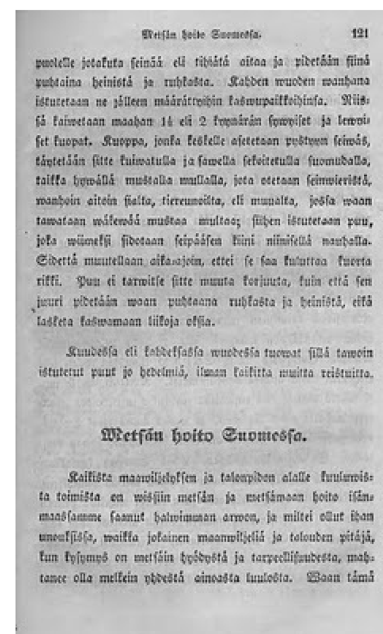
Metsän hoito Suomessa.

121

puolelle jotakuta seinää eli tihiätä aitaa ja pidetään siinä puhtaina heinistä ja ruhkasta. Kahden vuoden vanhana istutetaan ne jälleen määrättyihin kasvupaikkoihinsa. Niissä kaivetaan maahan 1½ eli 2 kyynärän syvyiset ja levyiset kuopat. Kuoppa, jonka keskelle asetetaan pystyyn seiväs, täytetään sitte kuivatulla ja savella sekoitetulla suomudalla,

taikka hyvällä mustalla mullalla, jota otetaan seinvieristä, vanhoin aitoin sialta, tiereunoilta, eli muualta, jossa vaan tavataan väkevää mustaa multaa; siihen istutetaan puu, joka viimeksi sidotaan seipääsen kiini niinisellä nauhalla. Sidettä muutellaan aika-ajoin, ettei se saa kuluttaa kuorta rikki. Puu ei tarvitse sitte muuta korjuuta,

kuin että sen juuri pidetään vaan puhtaana tuhkasta ja heinistä, eikä lasketa kasvamaan liikoja oksia.

Metsän hoito Suomessa. 121

puolelle jotakuta seinää eli tihiätä aitaa ja pidetään siinä puhtaina heinistä ja ruhkasta. Kahden wuoden wanhana istutetaan ne jälleen määrättyihin kaswupaikkoihinsa. Niissä kaiwetaan maahan 1½ eli 2 kyynärän sywyiset ja lewyiset kuopat. Kuoppa, jonka keskelle asetetaan pystyyn seiwäs, täytetään sitte kuiwatulla ja sawella sekoitetulla suomudalla, taikka hywällä mustalla mullalla, jota otetaan seinwieristä, wanhoin aitoin sialta, tiereunoilta, eli muualta, jossa waan tawataan wäkewää mustaa multaa; siihen istutetaan puu, joka wiimeksi sidotaan seipääsen kiini niinisellä nauhalla. Sidettä muutellaan aika-ajoin, ettei se saa kuluttaa kuorta rikki. Puu ei tarwitse sitte muuta korjuuta, kuin että sen juuri pidetään waan puhtaana ruhkasta ja heinistä, eikä lasketa kaswamaan liikoja oksia.

Kuudessa eli kahdeksassa wuodessa tuowat sillä tawoin istutetut puut jo hedelmiä, ilman kaikitta muitta reistuitta.

Metsän hoito Suomessa.

Kaikista maanwiljelyksen ja talonpidon alalle kuuluwista toimista on wissiin metsän ja metsämaan hoito isänmaassamme saanut halwimman arwon, ja miltei ollut ihan unohduksissa, waikka jokainen maanwiljeliä ja talouden pitäjä, kun kysymys on metsäin hyödystä ja tarpeellisuudesta, mahtanee olla melkein yhdestä ainoasta luulosta. Waan tämä

Kuudessa eli kahdeksassa vuodessa tuovat sillä tavoin istutetut puut jo hedelmiä, ilman kaikitta muitta reistuitta.

--

Metsän hoito Suomessa.

<< | >>

1849-05-00 40 Metsän hoito Suomessa.

Metsän hoito Suomessa.

Kaikista maaviljelyksen ja talonpidon alalle kuuluvista toimista on vissiin metsän ja metsämaan hoito isänmaassamme saanut halvimman arvon, ja miltei ollut ihan unouksissa, vaikka jokainen maanviljeliä ja talouden pitäjä, kun kysymys on metsäin hyödystä ja tarpeellisuudesta, mahtanee olla melkein yhdestä ainoasta luulosta.

Waan tämä

======= ======= ======= ======= ======= =======

122

Metsän hoito Suomessa.

huolimattomuus metsäin korjuussa ja hoidossa ei ole vaan ominainen Suomessa; se tavataan usiammassa maassa pian yhtäläisesti. Usiamman kansan maaviljeliät, maaviljelyksen ja talollisten asiain tutkiat ja opettajat, maaviljelys- ja talonpito-kirjat, ja sanovat valittavat, etenki nykyisempinä vuosina, yhteistä metsäin vähenemistä,

ja puutosta niiden paremmassa ja tarkemmassa hoitamisessa, ikään kuin olisivat ihmiset vasta nyt havainneet, että metsät, joitta suuren osan ihmisiä täytyisi taikka paleltua kylmenpänä vuoden aikana, taikka jättää koko entiset asuinsiansa, ovat ruvenneet vähenemään ja voivat niin muodoin, aikaa myöten, loppuakki.

Eteläisemmissä maissa lämpimämmän ilman alla, on metsän puutos vähemmän tuntuva, sentähden että siellä tarvitaan vähemmän polttopuuta, jonka siaan siellä, paitsitä, on maahiili, jota ei löydy pohjoisemmissa maissa. Europassa ovat Saksan ja Ranskan maat, sekä Englandi tässä asiassa onnellisimmat. Kuitenki on se juuri näistä maista kun ensimäiset valitukset metsähoidon puutteellisuudesta ovat lähteneet,

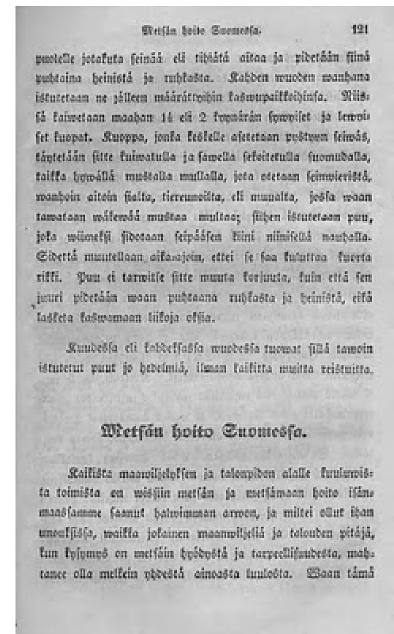
ja vasta nämä ovat herättäneet pohjoisempain maiden asukkaita hoksaamaan samaa puutosta.

Se onkin luonnollista. Etelä Europan kansakkaat ja hyvästi viljellyt maat tulivat esinnä metsän puutokseen, sentähden että kaikki kelpaava maa täytyi viljeltää pelloksi ja niityksi; Pohjoisempain maiden metsät alkovat siis kaupan kautta vaeltaa etelän asukkaille, kaitekkaisiksi tarpeiksi. Kauppa ja sillä nostatettu suurempi elo ja viljelys vaikutti kansan lisääntymistä näissäki,

tilansa suhteen vähem-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Metsän hoito Suomessa.

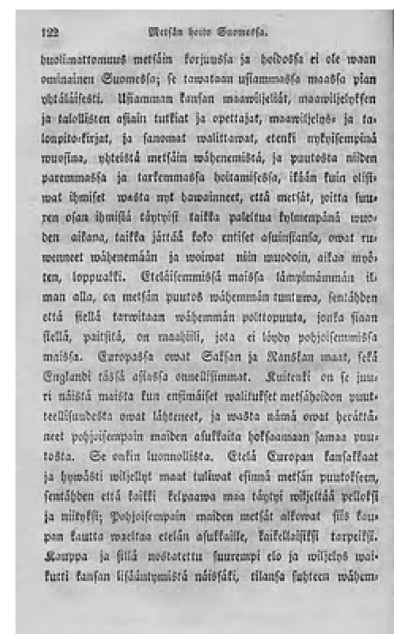
Metsän hoito Suomessa. 121

puolelle jotakuta seinää eli tihtätä aitaa ja pidetään siinä puhtaina heinistä ja ruhkasta. Kahden wuoden wanhana istutetaan ne jälleen määrättyihin kaswupaikkoihinsa. Niissä kaiwetaan maahan 1½ eli 2 kyynärän syvyiset ja lewiset kuopat. Kuoppa, jonka keskelle asetetaan pystyyn seiwäs, täytetään sitte kuiwatulla ja sawella sekoitetulla suomudalla, taikka hywällä mustalla mullalla, jota otetaan seinwieristä, wanhoin aitoin sialta, tierewoilta, eli muualta, jossa waan tawataan wäkewää mustaa multaa; siihen istutetaan puu, joka wiimeksi sidotaan seipääsen kiini niinisellä nauhalla. Sidettä muutellaan aika-ajoin, ettei se saa kuluttaa kuorta rikki. Puu ei tarwitse sitte muuta korjuuta, kuin että sen juuri pidetään waan puhtaana ruhkasta ja heinistä, eikä lasketa kaswamaan tiikoja ohsia.

Kuudessa eli kahdeksassa wuodessa tuowat sillä tawoin istutetut puut jo hedelmiä, ilman kaikitta muitta reistuitta.

Metsän hoito Suomessa.

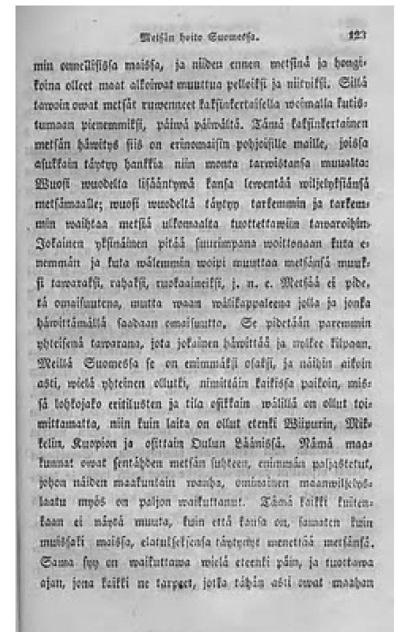
Kaikista maawiljelyksen ja talonpidon alalle kuuluwista toimista on wissiin metsän ja metsämaan hoito isänmaassamme saanut halwimman arwon, ja miltei ollut ihan unouksissa, waikka jokainen maanwiljeliä ja talouden pitäjä, kun kysymys on metsäin hyödystä ja tarpeellisuudesta, mahtanee olla melkein yhdestä ainoasta luulosta. Waan tämä

122 Metsän hoito Suomessa.

huolimattomuus metsäin korjuussa ja hoidossa ei ole waan ominainen Suomessa; se tawataan usiammassa maassa pian yhtäläisesti. Usiamman kansan maawiljeliät, maawiljelyksen ja talollisten asiain tutkiat ja opettajat, maawiljelys- ja talonpito-kirjat, ja sanomat walittawat, etenki nykyisempinä wuosina, yhteistä metsäin wähenemistä, ja puutosta niiden paremmassa ja tarkemmassa hoitamisessa, ikään kuin olisiwat ihmiset wasta nyt hawainneet, että metsät, joitta suuren osan ihmisiä täytyisi taikka paleltua kylmempänä wuoden aikana, taikka jättää koko entiset asuinsiansa, owat ruwenneet wähenemään ja woiwat niin muodoin, aikaa myöten, loppuakki. Eteläisemmissä maissa lämpimämmän ilman alla, on metsän puutos wähemmän tuntuwa, sentähden että siellä tarwitaan wähemmän polttopuuta, jonka siaan siellä, paitsitä, on maahiili, jota ei löydy pohjoisemmissa maissa. Europassa owat Saksan ja Ranskan maat, sekä Englandi tässä asiassa onnellisimmat. Kuitenki on se juuri näistä maista kun ensimäiset walitukset metsähoidon puutteellisuudesta owat lähteneet, ja wasta nämä owat herättäneet pohjoisempain maiden asukkaita hoksaamaan samaa puutosta. Se onkin luonnollista. Etelä Europan kansakkaat ja hywästi wiljellyt maat tuliwat esinnä metsän puutokseen, sentähden että kaikki kelpaawa maa täytyi wiljeltää pelloksi ja niityksi; Pohjoisempain maiden metsät alkowat siis kaupan kautta waeltaa etelän asukkaille, kaikellaisiksi tarpeiksi. Kauppa ja sillä nostatettu suurempi elo ja wiljelys waikutti kansan lisääntymistä näissäki, tilansa suhteen wähem-

min onnellisissa maissa, ja niiden ennen metsinä ja hongikoilla olleet maat alkoivat muuttua pelloiksi ja niityiksi. Sillä tavoin ovat metsät ruvenneet kaksinkertaisella voimalla kutistumaan pienemmiksi, päivä päivältä.

Metsän hoito Suomessa. 123

min onnellisissa maissa, ja niiden ennen metsinä ja hongi-
koina olleet maat alkoiwat muuttua pelloiksi ja niityiksi. Sillä
tawoin owat metsät ruwenneet kaksinkertaisella woimalla kutis-
tumaan pienemmiksi, päiwä päiwältä. Tämä kaksinkertainen
metsän häwitys siis on erinomaisin pohjoisille maille, joissa
asukkain täytyy hankkia niin monta tarwistansa muualta:
Wuosi wuodelta lisääntywä kansa lewentää wiljelyksiänsä
metsämaalle; wuosi wuodelta täytyy tarkemmin ja tarkem-
min waihtaa metsiä ulkomaalta tuottettawiin tawaroihin.
Jokainen yksinäinen pitää suurimpana woittonaan kuta e-
nemmän ja kuta wälemmin woipi muuttaa metsänsä muuk-
si tawaraksi, rahaksi, ruokaaineiksi, j. n. e. Metsää ei pide-
tä omaisuutena, mutta waan wälikappaleena jolla ja jonka
häwittämällä saadaan omaisuutta. Se pidetään paremmin
yhteisenä tawarana, jota jokainen häwittää ja nylkee kilpaan.
Meillä Suomessa se on enimmäksi osaksi, ja näihin aikoin
asti, wielä yhteinen ollutki, nimittäin kaikissa paikoin, mis-
sä lohkojako eritilusten ja tila osittain wälillä on ollut toi-
mittamatta, niin kuin laita on ollut etenki Wiipurin, Mik-
kelin, Kuopion ja osittain Oulun Läänissä. Nämä maa-
kunnat owat sentähden metsän suhteen, enimmän paljastetut,
johon näiden maakuntain wanha, ominainen maanwiljelys-
laatu myös on paljon waikuttanut. Tämä kaikki kuiten-
kaan ei näytä muuta, kuin että kansa on, samaten kuin
muissaki maissa, elatuksiensa täytynyt menettää metsänsä.
Sama syy on waikuttawa wielä eteenki päin, ja tuottawa
ajan, jona kaikki ne tarpeet, jotka tähän asti owat maahan

Tämä kaksinkertainen metsän hävitys siis on erinomaisin pohjoisille maille, joissa asukkain täytyy hankkia niin monta taimistansa muualta: Wuosi vuodelta lisääntyvä kansa leventää viljelyksiänsä metsämaalle; vuosi vuodelta täytyy tarkemmin ja tarkemmin vaihtaa metsiä ulkomaalta tuottettaviin tavaroihin. Jokainen yksinäinen pitää suurimpana voittonaan kuta enemmän ja kuta välemmin voipi muuttaa metsänsä muuksi tavaraksi,

rahaksi, ruokaaineiksi, j. n. e. Metsää ei pidetä omaisuutena, mutta vaan välikappaleena jolla ja jonka hävittämällä saadaan omaisuutta. Se pidetään paremmin yhteisenä tavarana, jota jokainen hävittää ja nylkee kilpaan.

Meillä Suomessa se on enimmäksi osaksi, ja näihin aikoin asti, vielä yhteinen ollutki, nimittäin kaikissa paikoin, missä lohkojako eri tilusten ja tilaosittain välillä on ollut toimittamatta, niin kuin laita on ollut etenki Wiipurin, Mikkelin, Kuopion ja osittain Oulun Läänissä. Nämä maakunnat ovat sentähden metsän suhteen,

enimmän paljastetut, johon näiden maakuntain vanha, ominainen maanvsijelyslaatu myös on paljon vaikuttanut.

Tämä kaikki kuitenkaan ei näytä muuta, kuin että kansa on, samaten kuin muissaki maissa, elatuksiksensa täytynyt menettää metsänsä. Sama syy on vaikuttava vielä eteenki päin, ja tuottava ajan, jona kaikki ne tarpeet, jotka tähän asti ovat maahan

======= ======= ======= ======= ======= =======

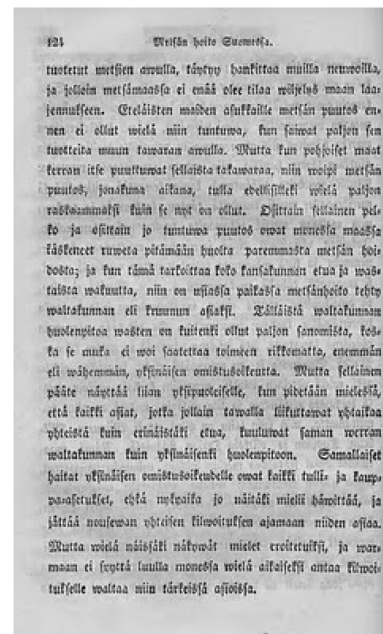
<< | >>

1849-05-00 41 Metsän hoito Suomessa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

124

Metsän hoito Suomessa.

tuotetut metsien avulla, täytyy hankittaa muilla neuvoilla, ja jolloin metsämaassa ei enää ole tilaa viljelys maan laajennukseen.

Eteläisten maiden asukkaille metsän puutos ennen ei ollut vielä niin tuntuva, kun saivat paljon sen tuotteita muun tavaran avulla. Mutta kun pohjoiset maat kerran itse puuttuvat sellaista takavaraa, niin voipi metsän puutos, jonakuna aikana, tulla edellisilleki vielä paljon raskaammaksi kuin se nyt on ollut. Osittain sellainen pelko ja osittain jo tuntuva puutos ovat monessa maassa käskeneet ruveta pitämään huolta paremmasta metsän hoidosta;

ja kun tämä tarkoittaa koko kansakunnan etua ja vastaista vakuutta, niin on usiassa paikassa metsänhoito tehty valtakunnan eli kruunun asiaksi. Tälläistä valtakunnan huolenpitoa vasten on kuitenki ollut paljon sanomista, koska se muka ei voi saatettaa toimeen rikkomatta, enemmän eli vähemmän, yksinäisen omistusoikeutta.

Mutta sellainen pääte näyttää liian yksipuoleiselle, kun pidetään mielessä, että kaikki asiat, jotka jollain tavalla liikuttavat yhtaikaa yhteistä kuin erinäistäki etua, kuuluivat saman verran valtakunnan luin yksinäisenki huolenpitoon. Samallaiset haitat yksinäisen omistusoikeudelle ovat kaikki tulli- ja kauppa- asetukset,

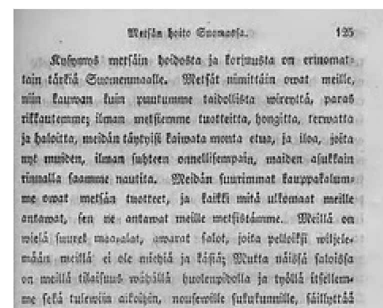
ehkä nykyaika jo näitäki mielii hävittää, ja jättää nousevan yhteisen kilvoituksen ajamaan niiden asiaa.

Mutta vielä näissäki näkyvät mielet eroitetuiksi, ja varmaan ei syyttä luulla monessa vielä aikaiseksi antaa kilvoitukselle valtaa niin tärkeissä asioissa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Metsän hoito Suomessa.

125

Kysymys metsäin hoidosta ja korjuusta on erinomattain tärkiä Suomenmaalle. Metsät nimittäin ovat meille, niin lauman luin puutumme taidollista vireyttä, paras rikkautemme; ilman metsiemme tuotteitta, hongitta, tervatta ja haloitta, meidän täytyisi laivata monta etua, ja iloa, joita nyt muiden, ilman suhteen onnellisempain,

maiden asukkain rinnalla saamme nautita. Meidän suurimmat lauppalalumme

ovat metsän tuotteet, ja lailli mitä ulkomaat meille antamat, sen ne antamat meille metsistämme. Meillä on vielä suuret maa-alat, aroarat salot, joita pelloiksi miljele» maan meillä ei ole miehiä ja käsiä; Mutta näissä saloissa on meillä tilaisuus vähällä huolenpidolla ja työllä itselleni me sekä tulemiin aitoihin,

nousemille sukukunnille, säillyttää suuren rikkauden, huolimattomuudella ja tavattomalla tuhlaamisella voidaan sensiaan itseltä sekä jälteen tulevilta menettää toto sellainen etu, jättää autiot viljelemättömät kanarmikot perimyksiksi, ja hämittää sillä tavoin suurin kansallinen vara, jota ei sata vuotta voi takasin tuottaa.

Tämä kaikki on myös mahdollinen. Wapa kilvoitus ja yksinäisen etu, jotka luultasiin sitä estävän, eivät kuitenkaan näytä riitelevän. Sitä vastoin nähdään ne tässä asiassa enemmän vaikuttavan takaperin, sillä joka paikassa, missä metsät ovat olleet tilamiesten vapaassa hallinnossa, ne ovat tuntuvasti hävinneet enemmän tuin siellä,

jossa on ollut jotai katsomusta, niin kuin nähdään laita olevan maakuntain välillä, joissa kasken viljeleminen on laissa kielletty ja se taas on ihan vapaa. Tämä eroitus saattaa kyllä

======= ======= ======= ======= ======= =======

tulla muistaki syistä, mutta sitä ei voi kieltää, ettei joku osa ole luettava sellaisen lainki syyksi. Walistunut ja toimellinen maanviljeliä eli maanisäntä teeke harvoin muuten kuin mitä oma sekä yhteinen maan etu vaatii, ja se on pian aina niin, että se mikä on totisesti edullinen yksinäiselle, myös on edullinen yhteisyydelleki eli valtakunnalle.

Mutta suurin osa maanmiehiä ja maanviljeliöitä isänmaassamme puuttuu vielä tarpeellista ajan ja tilansa mutaista malis, tusta. Näiltä on mahdoton vielä vaatia niin suurta tointa, että jalnpailassa voisivat nähdä oman ja pereensä eli ympärystönsä hymän, sitä vähemmin sellaista jola tarloittaa mahan etemmäksi tuin omaa perettänsä eli elinaitaansa.

Metsän elämät eivät tunne muuta tuin hetkellisen tarpeen ja oman pesänsä; raaka ihminen muinon eli, ja monessa paikassa, elää vielä paljaalla metsästämisellä ja lalastami, sella, tuntematta muuta huolta luin päimästä ja omasta pereestänsä; valistuneempi ihminen hakkasi metsän maahan, poltti siitä puut ja kylvi leväillä siemeniä,

joista koto vuodeksi lasvatti eineen; enemmän rvalistunul, hän valitsi itselleen varsinaisen asuinsian, teki sen ympäryksen pelloiksi ja niituilsi, joista ajatteli elää ikänsä.

Wasta korliam, malla valistuksen portaalla näkee ihminen oman etunsa roaativan häntä huolenpitoon sekä lähimäisistänsäettä myös jälkeensä -tulevista,

s. o. tekeytyä suuremmaksi yhteydeksi, jonka jokainen jäsen saapi luontonsa ja voimiensa mukaan, jasoinen toistansa vahingoittamatta, elää, hankkia, ja nautila; vasta sellaisena on ihminen tullut vissin kansakunnan

======= ======= ======= ======= ======= =======

<< | >>

1849-05-00 42 Metsän hoito Suomessa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

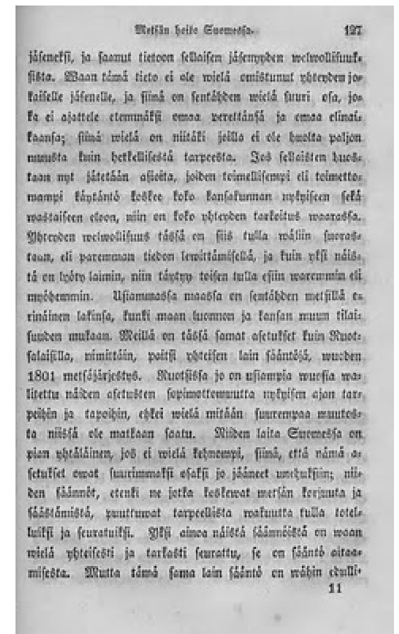
Metsän hoito Suomessa.

127

jäseneksi, ja saanut tietoon sellaisen jäsenyyden velvollisuuksista.

Waan tämä tieto ei ole vielä omistunut yhteyden jolaiselle jäsenelle, ja siinä on sentähden vielä suuri osa, joka e! ajattele etemmäksi omaa perettänsä ja omaa elinailaansa; siinä vielä on niitäli joilla ei ole huolta paljon muusta luin hetkellisestä tarpeesta. Jos sellaisten huostaan nyt jätetään asioita, joiden toimellisempi eli toimettomampi käytäntö koskee kolo kansakunnan nykyiseen sekä vastaiseen eloon,

niin on koko yhteyden tarkoitus vaarassa.

Metsän hoito Suomessa. 127

jäseneksi, ja saanut tietoon sellaisen jäsenyyden welwollisuuksista. Waan tämä tieto ei ole wielä omistunut yhteyden jokaiselle jäsenelle, ja siinä on sentähden wielä suuri osa, joka ei ajattele etemmäksi omaa perettänsä ja omaa elinaikaansa; siinä wielä on niitäli joilla ei ole huolta paljon muusta kuin hetkellisestä tarpeesta. Jos sellaisten huostaan nyt jätetään asioita, joiden toimellisempi eli toimettomampi käytäntö koskee koko kansakunnan nykyiseen sekä wastaiseen eloon, niin on koko yhteyden tarkoitus waarassa. Yhteyden welwollisuus tässä on siis tulla wäliin suorastaan, eli paremman tiedon lewittämisellä, ja kuin yksi näistä on lyöty laimin, niin täytyy toisen tulla esiin waremmin eli myöhemmin. Usiammassa maassa on sentähden metsillä erinäinen lakinsa, kunki maan luonnon ja kansan muun tilaisuuden mukaan. Meillä on tässä samat asetukset kuin Ruotsalaisilla, nimittäin, paitsi yhteisen lain sääntöjä, wuoden 1801 metsäjärjestys. Ruotsissa jo on usiampia wuosia walitettu näiden asetusten sopimattomuutta nykyisen ajan tarpeihin ja tapoihin, ehkei wielä mitään suurempaa muutosta niissä ole matkaan saatu. Niiden laita Suomessa on pian yhtäläinen, jos ei wielä kehnompi, siinä, että nämä asetukset owat suurimmaksi osaksi jo jääneet unehuksiin; niiden säännöt, etenki ne jotka koskewat metsän korjuuta ja säästämistä, puuttuwat tarpeellista wakuutta tulla totelluiksi ja seuratuiksi. Yksi ainoa näistä säännöistä on waan wielä yhteisesti ja tarkasti seurattu, se on sääntö aitaamisesta. Mutta tämä sama lain sääntö on wähin edulli-

11

Yhteyden velvollisuus tässä on siis tulla vä.liin suorastaan, eli paremman tiedon levittämisellä, ja luin yksi näistä on lyöty laimin, niin täytyy toisen tulla esiin varemmin eli myöhemmin. Usiammassa maassa on sentähden metsillä erinäinen lakinsa, kunki maan.luonnon ja kansan muun tilaisuuden mukaan. Meillä on tässä samat asetukset luin Ruotsalaisilla,

nimittäin, paitsi yhteisen lain sääntöjä, vuoden 1801 metsäjärjestys.

Ruotsissa jo on usiampia vuosia valitettu näiden asetusten sopimattomuutta nykyisen ajan tarpeihin ja tapoihin, ehkei vielä mitään suurempaa muutosta niissä ole mattaan saatu. Niiden laita Suomessa on pian yhtäläinen, jos ei vielä kehnompi, siinä, että nämä asetukset ovat suurimmaksi osaksi jo jääneet unehuksiin; niiden säännöt,

etenki ne jotka koskemat metsän korjuuta ja säästämistä, puuttumat tarpeellista vakuutta tulla totelluiksi ja seuratuiksi. Yksi ainoa näistä säännöistä on vaan vielä yhteisesti ja tarkasti seurattu, se on sääntö aitaamisesta. Mutta tämä sama lain sääntö on vähin edulli-

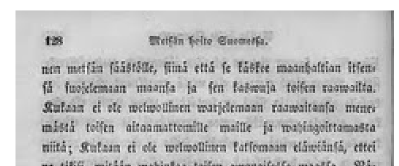
11

======= ======= ======= ======= ======= =======

128

Metsän hoito Suomessa.

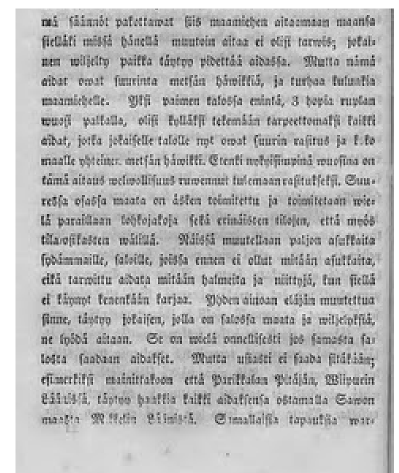
nen metsän säästölle, siinä että se kästee maanhaltian itsensä suojelemaan maansa ja sen kasvuja toisen raavailta.

128 Metsän hoito Suomessa.

nen metsän säästölle, siinä että se käskee maanhaltian itsensä suojelemaan maansa ja sen kaswuja toisen raawailta. Kukaan ei ole welwollinen warjelemaan raawaitansa menemästä toisen aitaamattomille maille ja wahingoittamasta niitä; Kukaan ei ole welwollinen kaitsemaan eläwiänsä, ettei ne tikisi mitään wahinkoa toisen awonaisessa maassa. Nä-

Kukaan ei ole velvollinen varjelemaan raavaitansa menemästä toisen aitaamattomille

maille ja vahingoittamasta niitä; Kukaan ei ole velvollinen katsomaan elämiänsä, ettei ne litisi mitään vahinkoa toisen avonaisessa maassa. Nämä säännöt pakottamat siis maamiehen aitaamaan maansa sielläki missä hänellä muutoin aitaa ei olisi tarvis;

jokainen viljelty paikka täytyy pidettää aidassa. Mutta nämä aidat omat suurinta metsän hävikkiä, ja turhaa kulunkia maamiehelle. Yksi paimen talossa enintä, 3 hopia ruplan vuosi palkalla, olisi kylläksi tekemään tarpeettomaksi kaikki aidat, jotka jokaiselle talolle nyt ovat suurin rasitus ja koko maalle yhteinen metsän hävikki.

Etenki nykyisimpinä vuosina on tämä aitaus velvollisuus ruvennut tulemaan rasitukseksi.

Suuressa osassa maata on äsken toimitettu ja toimitetaan vielä paraillaan lohkojakoja sekä erinäisten tilojen, että myös tila-osakasten välillä. Näissä muutellaan paljon asukkaita sydämmaille, saloille, joissa ennen ei ollut mitään asukkaita, eikä tarvittu aidata mitään halmeita ja niittyjä, kun siellä ei käynyt kenenkään karjaa.

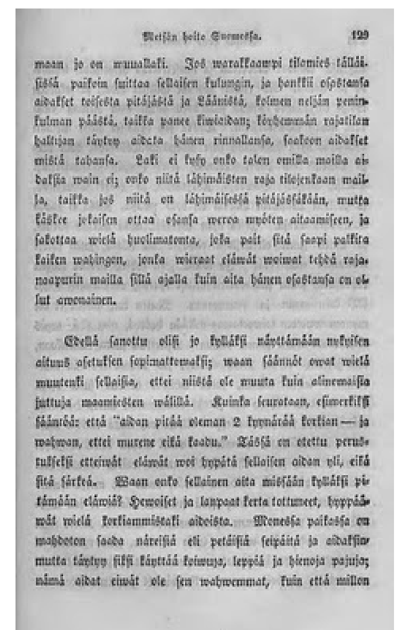
Yhden ainoan eläjän muutettua sinne, täytyy jokaisen, jolla on salossa maata ja viljelyksiä, ne lyödä aitaan. Se on vielä onnellisesti jos samasta salosta saadaan aidakset. Mutta usiasti ei saada sitäkään; esimerkiksi mainittakoon että Parikkalan Pitäjän, Wiipurin Läänissä, täytyy hankkia kaikki aidaksensa ostamalla Savon maasta Mikkelin Läänistä.

Samallaisia tapauksia var-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Metsän hoito Suomessa.

129

maan jo on muuallaki. Jos varakkaampi tilamies tällä»', sislä paikoin suittaa sellaisen kulungin, ja hankkii osastansa aidakset toisesta pitäjästä ja Läänistä, kolmen neljän peninkulman päästä, taikka panee tiviaidan; töyhemmän rajatilan haltijan täytyy aideta hänen rinnallansa, saatoon aidakset mistä tahansa. Laki ei kysy onko talon omilla mailla aidaksia main ei;

onko niitä lähimäisten raja tilojenkaan mailsa, taikka jos niitä on lähimäisessä pitäjässäkään, mutta käskee jokaisin ottaa osansa veroa myöten aitaamiseen, ja sakottaa vielä huolimatonta, joka pait sitä saapi palkita kaiken vahingon, jonka vieraat elävät voivat tehdä rajanaapurin mailla sillä ajalla kuin aita hänen osastansa on ollut amonainen.

Edellä sanottu olisi jo kylläksi näyttämään nykyisen aituus asetuksen sopimattomaksi; vaan

säännöt ovat vielä muutenki sellaisia, ettei niistä ole muuta kuin alinomaisia juttuja maamiesten välillä.

Kuinka seurataan, esimerkiksi sääntöä: että "aidan pitää oleman 2 kyynärää korkian ja vahvan, ettei murene eikä kaadu." Tässä on otettu perustukseksi etteivät elävät voi hypätä sellaisen aidan yli, eikä sitä särkeä. Waan onko sellainen aita missään kylläksi pitämään eläviä? Hevoiset ja lanpaat kerta tottuneet, hyppäävät vielä korkiammistaki aidoista.

Monessa paikassa on mahdoton saada näreistä eli petäisiä seipäitä ja aidaksia mutta täytyy siksi käyttää koivuja, leppiä ja hienoja pajuja; nämä aidat eivät ole sen vahvemmat, kuin että millon

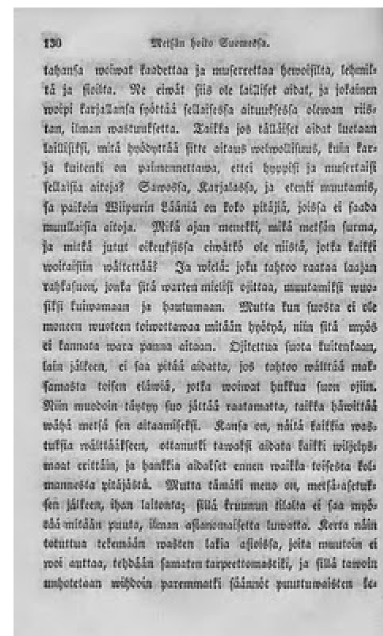
======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-05-00 43 Metsän hoito Suomessa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

130

Metsän hoito Suomessa.

tahansa voivat kaadettaa ja muserrettaa hevoisilta, lehmiltä ja sioilta. Ne eivät siis ole lailliset aidat, ja jokainen voipi karjallansa syöttää sellaisessa aituuksessa olevan riistan, ilman vastuuksetta. Taikka jos tällaiset aidat luetaan laillisiksi, mitä hyödyttää sitte aitaus velvollisuus, kuin karja kuitenki on paimennettava,

ettei hyppisi ja musertaisi sellaisia aitoja? Savossa, Karjalassa, ja etenki muutamissa paikoin Wiipurin Lääniä on koko pitäjiä, joissa ei saada muullaisia aitoja. Mikä ajan menekki, mikä metsän surma, ja mitkä jutut oikeuksissa eivätkö ole niistä, jotka kaikki voitaisiin vältettää?

Ja vielä: joku tahtoo raataa laajan rahkasuon, jonka sitä varten mielisi ojittaa, muutamiksi vuosiksi kuivamaan ja hautumaan. Mutta kun suosta ei ole moneen vuoteen toivottavaa mitään hyötyä, niin sitä myös ei kannata vara panna aitaan. Ojitettua suota kuitenkaan, lain jälteen, ei saa pitää aidatta, jos tahtoo välttää maksamasta toisen eläviä,

jotta voivat hukkua suon ojiin.

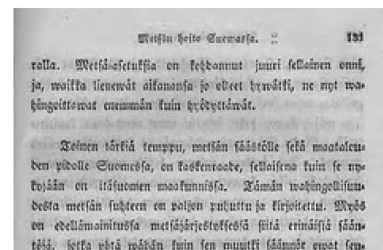
Niin muodoin täytyy suo jättää raatamatta, taikka hävittää vähä metsä sen aitaamiseksi. Kansa on, näitä kaikkia vastuksia välttääkseen, ottanutki tavaksi aidata kaikki viljelysmaat erittäin, ja hankkia aidakset ennen vaikka toisesta kolmannesta pitäjästä. Mutta tämäki meno on, metsä-asetuksen jälleen, ihan laitonta; sillä kruunun tilalta ei saa myötää mitään puuta,

ilman asianomaisetta luvatta. Kerta näin totuttua tekemään vasten lakia asioissa, joita muutoin ei voi auttaa, tehdään samaten tarpeettomastiki, ja sillä tavoin unhotetaan vihdoin paremmatki säännöt puuttuvaisten ke-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Metsän hoito Suomessa.

131

ralla.

Metsä-asetuksia on kohdannut juuri sellainen onni, ja, vaikka lienevät aikanansa jo olleet hyvätki, ne nyt vahingoittavat enemmän kuin hyödyttävät.

Toinen tärkiä temppu, metsän säästölle sekä maatalouden pidolle Suomessa, on kaskenraade,

sellaisena kuin se nykyjään on itäsuomen maakunnissa. Tämän vahingollisuudesta metsän suhteen on paljon puhuttu ja kirjoitettu. Myös on edellämainitussa metsäjärjestyksessä siitä erinäisiä sääntöjä, jotka yhtä mahan kuin sen muutki säännöt ovat seuratut.

Kaskiraade eli huhta on Suomalaisten vanhin ja ominainen maaviljelyskeino, ja paraikaa vielä heistä suuren osan paras elatuskeino. Kaikki maaviljeliät tuntevat että polttaminen tekee raalle multanvalle maalle saman vaikutuksen kuin sonta ja tade. Mutta sen vaikutus on tuntuva, ei ainoastaan multavalle maalle, vaan ihan huonoille hiekkakankailleki,

joita se parantaa silminnähtävästi. Petäjikkö hiekkakangas tuopi kyllä, kaskena poltettua ja riistaksi kylvettynä, varsin vähän etua, ja harvoin palkitsee vaivauksilltaan; mutta tällä tavalla raattu kangas muuttaa luontonsa, ottaa viljelyksen perästä lehtipuuta, jota, niin luin tunnetaan, väittää maata paljo enemmän tuin havupuu.

Muutamain vuositymmenten perästä on sama kangas, jälleen raattuna, muuttunut hyväksi multamaaksi, joka kelpaa viljellä pelloksi. Wiipurin Läänissä on Läänin halli juoksevat maanselän haarat, alkuaan tuhka ja somero kankaita, monessa paikoin kolo kylien peltomaana. Se näh-

======= ======= ======= ======= ======= =======

132

Metsän hoito Suomessa.

dään Lappeen, Joutsenon, Ruokolahden ja Parikkalan pitäjissä.

Kastiraade, oikein käytettynä, siis ei voi olla vahingollista, vaan sensiaan avaroilla ja huonoilla tiluksilla edullisin viljelyskeino, jolla sellaiset maat omat saatu kansoitetuiksi.

Mutta sitä mahingolllsempi on kastiraateen määrä menetys.

Jos kaskena poltettu hoikka multanen maa ei saa kylläksi aikaa karvettua, ennen tuin jälle poltetaan, ja sellainen poltto tapahtuu usiasti nsin lyheillä väliajoilla, niin sillä hävitetään viimein kaikki ruokamulta, ja paikasta tulee vihdoin auhto tanarvikto kangas, joka laumalle aitaa ei tuo mitään etua. Tällaisella menetyksellä on suuri vahinko tehty metsille,

pian kaikissa paikoin, missä kastiraade vielä on tapana. -Waan tämä on kuitenki kohdannut polttapull!, saalista. Tuntumampi vahinko on tehty toisella tavattomuudella, jota on, että kaskea, eli suoraadetta polttaissa ei varjella tulta niin kuin pitäisi, mutta lasketaan tavallisesti vieressä olemaan metsään, jossa se saapi sammua omia aikojaan.

> Kuin lisäksi maat omat olleet jakamattomat, niin kukaan ei ole pitänyt huolta metsän sammutuksesta, enemmän maanisännät kuin asian omaiset ammattimiehetkään.

Sillä tamalla on nykyisenpinä vuosina hävitetty määrättömät hongikko-alangot, pian kaikki hirsimetsät eteläpuolla Samoa, karjalata ja suuressa osassa Wiipurin Lääniä, joissa paikkakunnissa nyt lamataan vähän väliä sellaisia, tavallisesti äsken poltettuja autioita tuhkakankaita, joista maalle ei ole satoihin vuosiin mitään hyötyä.

======= ======= ======= ======= ======= =======

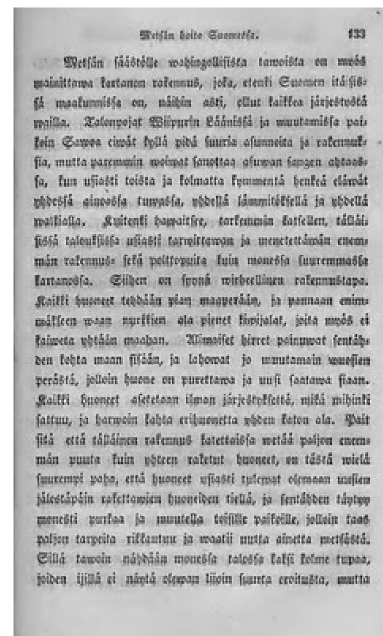
<< | >>

1849-05-00 44 Metsän hoito Suomessa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Metsän hoito Suomessa.

133

Metsän säästölle vahingollisista tavoista on myös mainittava kartanon rakennus,

joka, etenki Suomen itäisissä maakunnissa on, näihin asti, ollut kaikkea järjestystä vailla. Talonpojat Wiipurin Läänissä ja muutamissa paikoin Savoa eivät kyllä pidä suuria asunnolta ja rakennuksia, mutta paremmin voivat sanottaa asuman sangen ahtaassa, kun usiasti toista ja kolmatta kymmentä henkeä elävät yhdessä ainoassa tuvassa,

yhdellä lämmitöksellä ja yhdellä valkialla. Kuitenki haivaitsee, tarkemmin katsellen, tällaisissa talouksissa usiasti tarvittavan ja menetettävän enemmän rakennus- sekä polttopuita kuin monessa suuremmassa kartanossa.

Siihen on syynä virheellinen rakennustapa.

Kaikki huoneet tehdään pian maaperään, ja pannaan enimmäkseen vaan nurkkien ala pienet kivijalat, joita myös ei kaiveta yhtään maahan. Alimaiset hirret painumat sentähden kohta maan sisään, ja lahovat jo muutamain vuosien perästä, jolloin huone on purettava ja uusi saatava siaan. Kaikki huoneet asetetaan ilman järjestyksettä,

mikä mihinki sattuu, ja harvoin kahta erihuonetta yhden katon ala. Pait sitä että tällainen rakennus kalettaissa vetää paljon enemmän puuta kuin yhteen raketut huoneet, on tästä vielä suurempi paha, että huoneet usiasti tulevat olemaan uusien jälestäpäin ratettavien huoneiden tiellä, ja sentähden täytyy Monesti purkaa ja muutella toisille paikoille,

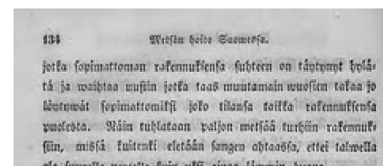
jolloin taas paljon tarpeita rikkautuu ja vaatii uutta ainetta metsästä.

Sillä tavoin nähdään monessa talossa kaksi kolme tupaa, joiden ijillä ei näytä olevan liioin suurta eroitusta, mutta

======= ======= ======= ======= ======= =======

134

Metsän hoito Suomessa.

jotta sopimattoman rakennuksensa suhteen on täytynyt hylätä ja vaihtaa uusiin jotta taas muutamain vuosien takaa jo löytyvät sopimattomiksi joko tilansa taikka rakennuksensa puolesta. Näin tuhlataan paljon metsää turhiin rakennuksiin, missä kuitenki

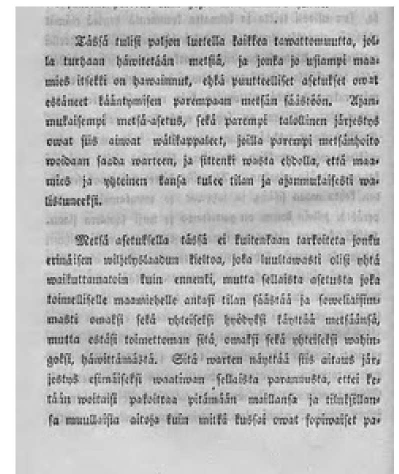
eletään sangen ahtaassa, ettei taimella ole suurelle pereelle kuin yksi ainoa lämmin huone.

Tässä tulisi paljon luetella kaikkea tavattomuutta, jolla tulhaan hävitetään metsiä, ja jonka jo usiampi maamies itsekki on hamainnut, ehkä puutteelliset asetukset omat estäneet kääntymisen parempaan metsän säästöön. Ajanmukaisempi metsä-asetus, sekä parempi talollinen järjestys omat siis ainoat välikappaleet, joilla parempi metsänhoito voidaan saada varteen,

ja sittenki masta ehdolla, että maamies ja yhteinen kansa tulee tilan ja ajanmukaisesti Valistuneeksi.

Metsä asetuksella tässä ei kuitenkaan tarkoiteta jonku erinäisen viljelyslaadun kieltoa, joka luultavasti olisi yhtä vaikuttamatoin kuin ennenki, mutta sellaista asetusta joka toimelliselle maamiehelle antasi tilan säästää ja soveliaisimmasti omaksi sekä yhteiseksi hyödyksi täyttää metsäänsä, mutta estäsi toimettoman sitä,

omaksi sekä yhteiseksi vahingoksi, hävittämästä. Sitä varten näyttää siis aitaus järjestys esimäiseksi vaativan sellaista parannusta, ettei ketään voitaisi pakoittaa pitämään maillansa ja tiluksillansa muullaisia aitoja kuin mitkä kussai ovat sopivaiset pa-

Tässä tulisi paljon luetella kaikkea tawattomuutta, jolla turhaan häwitetään metsiä, ja jonka jo usiampi maamies itsekki on hawainnut, ehkä puutteelliset asetukset owat estäneet kääntymisen parempaan metsän säästöön. Ajanmukaisempi metsä-asetus, sekä parempi talollinen järjestys owat siis ainoat wälikappaleet, joilla parempi metsänhoito woidaan saada warteen, ja sittenki wasta ehdolla, että maamies ja yhteinen kansa tulee tilan ja ajanmukaisesti walistuneeksi.

Metsä asetuksella tässä ei kuitenkaan tarkoiteta jonku erinäisen wiljelyslaadun kieltoa, joka luultawasti olisi yhtä waikuttamatoin kuin ennenki, mutta sellaista asetusta joka toimelliselle maamiehelle antasi tilan säästää ja soweliaisimmasti omaksi sekä yhteiseksi hyödyksi käyttää metsäänsä, mutta estäsi toimettoman sitä, omaksi sekä yhteiseksi wahingoksi, häwittämästä. Sitä warten näyttää siis aitaus järjestys esimäiseksi waatiwan sellaista parannusta, ettei ketään woitaisi pakoittaa pitämään maillansa ja tiluksillansa muullaisia aitoja kuin mitkä kussai owat sopiwaiset pa-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Maajaontoimi Wiipurin Läänissä vuonna 1847.

135

rempaan metsän hoitoon ja joiden laitos setä voimassa pito ei tekisi metsän säilyttämistä Mahdottamatsi. Toiseksi, että metsän tarpeetonta polttamista estettäisiin varmoilla asetuksilla, joiden seuraaminen tulisi makuutetuksi paremmin kuin laita on ollut entisten sitä varten annetuin sääntöin kanssa, s. o. ettei huolimaton möisi ilman vastuuksetta suostansa,

kaskestansa eli muusta ranteestansa laskea tulta omaansa eli toisen metsään ja polttaa sitä. Edellä on mainittu Myös kartanon rakennuksen puutteellisuudesta ja että se möisi tapahtua vähemmällä metsän hämittämisellä. Tässä asi- assa on kuitenki työläs saada muutosta millään asetuksilla, sillä jokainen tahtoo rakentaa oman Mielensä ja neronsa jälkeen.

Ainoa keino, jolla voidaan jotain vaikuttaa, lienee että soveliailla kirjoilla annetaan vähemmän tottuneille joita kuita osoituksia kartanon rakennuksesta.

Ehkä ei olisi mahdotonta sekään, että joka pitäjääsen varustettaisiin sellainen mies, joka vissiä vähäistä maksua vastaan olisi velvollinen tekemään ja antamaan piirroksen jokaiseen uuteen rakennukseen.

rempaan metsän hoitoon ja joiden laitos sekä woimassa pito ei tekisi metsän säilyttämistä mahdottomaksi. Toiseksi, että metsän tarpeetonta polttamista estettäisiin warmoilla asetuksilla, joiden seuraaminen tulisi wakuutetuksi paremmin kuin laita on ollut entisten sitä warten annetuin sääntöin kanssa, s. o. ettei huolimaton woisi ilman wastuuksetta suostansa, kaskestansa eli muusta raateestansa laskea tulta omaansa eli toisen metsään ja polttaa sitä. Edellä on mainittu myös kartanon rakennuksen puutteellisuudesta ja että se woisi tapahtua wähemmällä metsän häwittämisellä. Tässä asiassa on kuitenki työläs saada muutosta millään asetuksilla, sillä jokainen tahtoo rakentaa oman mielensä ja neronsa jälkeen. Ainoa keino, jolla woidaan jotain waikuttaa, lienee että soweliailla kirjoilla annetaan wähemmän tottuneille joita kuita osoituksia kartanon rakennuksesta. Ehkä ei olisi mahdotonta sekään, että joka pitäjääsen warustettaisiin sellainen mies, joka wissiä wähäistä maksua wastaan olisi welwollinen tekemään ja antamaan piirroksen jokaiseen uuteen rakennukseen.

Maajaontoimi Wiipurin Läänissä wuonna 1847.

Tilajaon laita on ollut myöhäisempinä wuosina tärkeimpiä kysymyksiä monessa waltakunnassa, ja on wiime aikoi-

Maajaontoimi Wiipurin Läänissä vuonna 1847.

Tilajaon laita on ollut nykyisempinä vuosina tärkeimpiä kysymyksiä monessa valtakunnassa, ja on iviiine aikoi

Maajaontoimi Wiipurin Läänissä vuonna 1847.

[Maanjakotoimi]

<< | >>

1849-05-00 45 Maajaontoimi Wiipurin Läänissä vuonna 1847.

Maajaontoimi Wiipurin Läänissä vuonna 1847.

[Maan jakaminen]

Tilajaon laita on ollut nykyisempinä vuosina tärkeimpiä kysymyksiä monessa valtakunnassa, ja on viime aikoi-

Maajaontoimi Wiipurin Läänissä wuonna 1847. 135

rempaan metsän hoitoon ja joiden laitos sekä woimassa pito ei tekisi metsän säilyttämistä mahdottomaksi. Toiseksi, että metsän tarpeetonta polttamista estettäisiin warmoilla asetuksilla, joiden seuraaminen tulisi wakuutetuksi paremmin kuin laita on ollut entisten sitä warten annetuin sääntöin kanssa, s. o. ettei huolimaton woisi ilman wastuukseta tuostansa, taskestansa eli muusta raateestansa laskea tulta omaansa eli toisen metsään ja polttaa sitä. Edellä on mainittu myös kartanon rakennuksen puutteellisuudesta ja että se woisi tapahtua wähemmällä metsän häwittämisellä. Tässä asiassa on kuitenki työläs saada muutosta millään asetuksilla, sillä jokainen tahtoo rakentaa oman mielensä ja neronsa jälkeen. Ainoa keino, jolla woidaan jotain waikuttaa, liennee että sowelialla kirjoilla annetaan wähemmän tottuneille joita kuita esitulsia kartanon rakennuksesta. Ehkä ei olisi mahdotonta sekään, että joka pitäjääsen warustettaisiin sellainen mies, joka wissiä wähäistä maksua wastaan olisi welwollinen tekemään ja antamaan piirroksen jokaiseen uuteen rakennukseen.

Maajaontoimi Wiipurin Läänissä wuonna 1847.

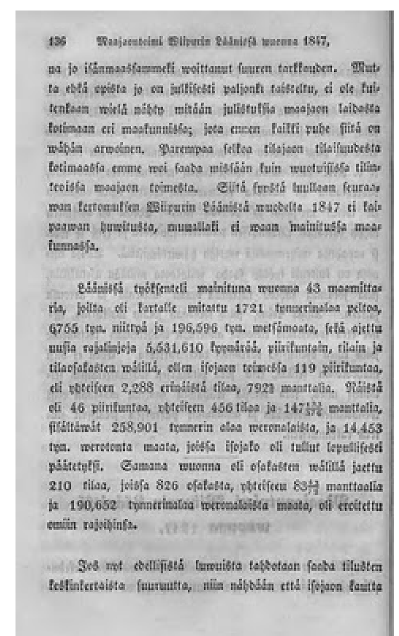
Tilajaon laita on ollut nykyisempinä wuosina tärkeimpiä kysymyksiä monessa waltakunnassa, ja on wiime aikoi-

======= ======= ======= ======= ======= =======

na jo isänmaassammeki voittanut suuren tarkkauden. Mutta ehkä opista jo on julkisesti paljonki taisteltu, ei ole kuitenkaan vielä nähty mitään julistuksia maajaon laidasta kotimaan eri maakunnissa; jota ennen kaikki puhe siitä on vähän arvoinen. Parempaa selkoa tilajaon tilaisuudesta kotimaassa emme voi saada missään kuin vuotuisissa tilinteoissa maajaon toimesta.

Siitä syystä luullaan seuraavan kertomuksen Wiipurin Läänistä vuodelta 1847 ei kaipaavan huvitusta, muuallaki ei vaan mainitussa maakunnassa.

Läänissä työksenteli mainituna vuonna 43 maamittaria, joilta oli kartalle mitattu 1721 tynnerinalaa peltoa, 6,755 tyn. niittyä ja 196,596 tyn. metsämaata, sekä ajettu uusia rajalinjoja 5,531,610 kyynärää, piirikuntain, tilain ja tilaosatasten välillä, ollen isojaon toimessa 119 piirikuntaa, eli yhteiseen 2,288 erinäistä tilaa,

136 Maajaontoimi Wiipurin Läänissä wuonna 1847.

na jo isänmaassammeki woittanut suuren tarkkauden. Mutta ehkä opista jo on julkisesti paljonki taisteltu, ei ole kuitenkaan wielä nähty mitään julistuksia maajaon laidasta kotimaan eri maakunnissa; jota ennen kaikki puhe siitä on wähän arwoinen. Parempaa selkoa tilajaon tilaisuudesta kotimaassa emme woi saada missään kuin wuotuisissa tilinteoissa maajaon toimesta. Siitä syystä luullaan seuraawan kertomuksen Wiipurin Läänistä wuodelta 1847 ei kaipaawan huwitusta, muuallaki ei waan mainitussa maakunnassa.

Läänissä työksenteli mainituna wuonna 43 maamittaria, joilta oli kartalle mitattu 1721 tynnerinalaa peltoa, 6755 tyn. niittyä ja 196,596 tyn. metsämaata, sekä ajettu uusia rajalinjoja 5,531,610 kyynärää, piirikuntain, tilain ja tilaosakasten wälillä, ollen isojaon toimessa 119 piirikuntaa, eli yhteiseen 2,288 erinäistä tilaa, 7921 [illegible] manttalia. Näistä oli 46 piirikuntaa, yhteiseen 456 tilaa ja 147 [illegible] manttalia, sisältämät 258,901 tynnerin alaa weronalaista, ja 14,453 tyn. werotonta maata, joissa isojako oli tullut lopullisesti päätetyksi. Samana wuonna oli osakasten wälillä jaettu 210 tilaa, joissa 826 osakasta, yhteiseen 83 [illegible] manttaalia ja 190,652 tynnerinalaa weronalaista maata, oli eroitettu omiin rajoihinsa.

Jos nyt edellisistä luwuista tahdotaan saada tilusten keskinkertaista suuruutta, niin nähdään että isojaon kautta

---

7921 manttalia. Näistä oli 46 piirikuntaa, yhteiseen 456 tilaa ja 147Mmanttalia, sisältämät 258,901 tynnerin alaa veronalaista, ja 14,453 tyn. verotonta maata, joissa isojako oli tullut lopullisesti päätetyksi. Samana vuonna oli osakasten välillä jaettu 210 tilaa, joissa 826 osakasta, yhteiseen BI7Z manttaalia ja 190,652 tynnerinalaa veronalaista maata,

oli eroitettu omiin rajoihinsa.

Jos nyt edellisistä luvuista tahdotaan saada tilusten keskinkertaista suuruutta, niin nähdään että isojaon kautta

======= ======= ======= ======= ======= =======

on 456 tilaa saaneet keskimäärin noin 570 tynnerinalaa verollista maata kutin, ja tilojen keskimääräisen manttaalin ollen noin 3/10 osaa. Osakasjaossa taas on 210 tilaa jaettu 826

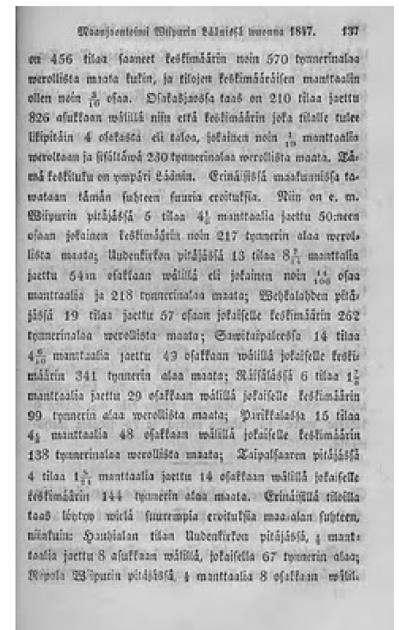
asukkaan välillä niin että keskimäärin joka tilalle tulee likipitäin 4 osakasta eli taloa, jokainen noin manttaalia veroltaau ja sisältämä 230 tynnerinalaa merollista maata.

Tämä keskiluku on ympäri Läänin. Erinäisissä maakunnissa tavataan tämän suhteen suuria eroituksia. Niin on e. m. Wiipurin pitäjässä 5 tilaa manttaalia jaettu 50:neen osaan jokainen keskimäärin noin 217 tynnerin alaa merollista maata; Uudenkirkon pitäjässä 13 tilaa manttalia jaettu 54-n osakkaan malilla eli jokainen noin osaa manttaalia ja 218 tynnerinalaa maata;

Vehkalahden pitäjässä 19 tilaa jaettu 57 osaan jokaiselle keskimäärin 262 tynnerinalaa merollista maata; Samitaipaleessa 14 tilaa manttaalia jaettu 49 osakkaan välillä jokaiselle keskimäärin 341 tynnerin alaa maata; Raisälässä 6 tilaa manttaalia jaettu 29 osakkaan malilla jokaiselle keskimäärin 99 tynnerin alaa merollista maata;

Parikkalassa 15 tilaa 4z manttaalia 48 osakkaan malilla jokaiselle keskimäärin 138 tynnerinalaa verollista maata; Taipalsaaren pitäjässä 4 tilaa manttaalia jaettu 14 osakkaan välillä jokaiselle keskimäärin 144 tynnerin alaa maata. Erinäisillä tiloilla taas löytyy vielä suurempia eroituksia maa-alan suhteen, niinkuin: Hanhialan tilan Uudenkirkon pitäjässä,

z. manttaalia jaettu 8 asukkaan malilla, jokaisella 67 tynnerin alaa; Repola Wipurin pitäjässä, H manttaalia 8 osakkaan välil-

on 456 tilaa saaneet keskimäärin noin 570 tynnerinalaa werollista maata kukin, ja tilojen keskimääräisen manttaalin ollen noin $\frac{8}{10}$ osaa. Osakasjaossa taas on 210 tilaa jaettu 826 asukkaan wälillä niin että keskimäärin joka tilalle tulee likipitäin 4 osakasta eli taloa, jokainen noin $\frac{1}{10}$ manttaalia weroltaan ja sisältäwä 230 tynnerinalaa werollista maata. Tämä keskiluku on ympäri Läänin. Erinäisissä maakunnissa tawataan tämän suhteen suuria eroituksia. Niin on e. m. Wiipurin pitäjässä 5 tilaa $4\frac{1}{2}$ manttaalia jaettu 50:neen osaan jokainen keskimäärin noin 217 tynnerin alaa werollista maata; Uudenkirkon pitäjässä 13 tilaa 8 [illegible] manttalia jaettu 54:n osakkaan wälillä eli jokainen noin $\frac{14}{100}$ osaa manttaalia ja 218 tynnerinalaa maata; Wehkalahden pitäjässä 19 tilaa jaettu 57 osaan jokaiselle keskimäärin 262 tynnerinalaa werollista maata; Sawitaipaleessa 14 tilaa $4\frac{8}{10}$ manttaalia jaettu 49 osakkaan wälillä jokaiselle keskimäärin 341 tynnerin alaa maata; Räisälässä 6 tilaa $1\frac{1}{2}$ manttaalia jaettu 29 osakkaan wälillä jokaiselle keskimäärin 99 tynnerin alaa werollista maata; Parikkalassa 15 tilaa $4\frac{1}{2}$ manttaalia 48 osakkaan wälillä jokaiselle keskimäärin 138 tynnerinalaa werollista maata; Taipalsaaren pitäjässä 4 tilaa 1 [illegible] manttaalia jaettu 14 osakkaan wälillä jokaiselle keskimäärin 144 tynnerin alaa maata. Erinäisillä tiloilla taas löytyy wielä suurempia eroituksia maa-alan suhteen, niinkuin: Hanhialan tilan Uudenkirkon pitäjässä, [illegible] manttaalia jaettu 8 asukkaan wälillä, jokaisella 67 tynnerin alaa; Repola Wiipurin pitäjässä, [illegible] manttaalia 8 osakkaan wälil-

======= ======= ======= ======= ======= =======

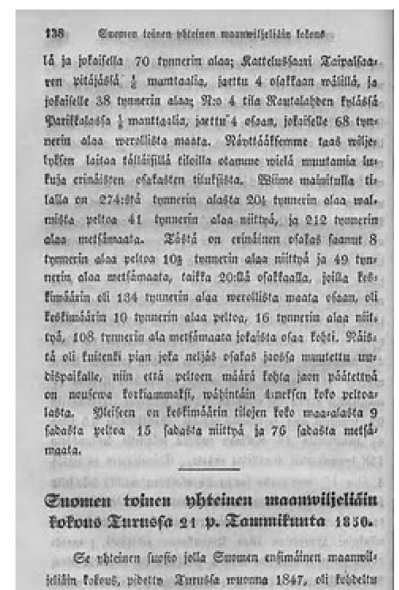
138

Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous

lä ja jokaisella 70 tynnerin alaa; Kattelussaari Taipalsaaren pitäjässä, manttaalia, jaettu 4 osatkaan malilla, ja jokaiselle 38 tynnerin alaa; N:o 4 tila Rautalahden kylässä Parikkalassa manttaalia, jaettu 4 osaan, jokaiselle 68 tynnerin alaa verollista maata. Näyttäälsemme taas viljelyksen laitaa talläisillä tiloilla otamme vielä muutamia lukuja erinäisten osakasten tiluksista,

Wiime mainitulla tilalla on 274:sta tynnerin alasta 20t tynnerin alaa mal, mista peltoa 41 tynnerin alaa niittyä, ja 212 tynnerin alaa metsämaata. Tästä on erinäinen osakas saanut 8 tynnerin alaa peltoa Illz tynnerin alaa niittyä ja 49 tynnerin alaa metsämaata, taikka 20:llä osakkaalla, joilla keskimäärin oli 134 tynnerin alaa verollista maata osaan,

oli keskimäärin 10 tynnerin alaa peltoa, 16 tynnerin alaa niittyä,

lä ja jokaisella 70 tynnerin alaa; Kattelussaari Taipalsaaren pitäjässä $\frac{1}{2}$ manttaalia, jaettu 4 osakkaan wälillä, ja jokaiselle 38 tynnerin alaa; N:o 4 tila Rautalahden kylässä Parikkalassa $\frac{1}{2}$ manttaalia, jaettu 4 osaan, jokaiselle 68 tynnerin alaa werollista maata. Näyttääksemme taas wiljelyksen laitaa tälläisillä tiloilla otamme wielä muutamia lukuja erinäisten osakasten tiluksista. Wiime mainitulla tilalla on 274:stä tynnerin alasta $20\frac{1}{2}$ tynnerin alaa wal. mista peltoa 41 tynnerin alaa niittyä, ja 212 tynnerin alaa metsämaata. Tästä on erinäinen osakas saanut 8 tynnerin alaa peltoa $10\frac{1}{2}$ tynnerin alaa niittyä ja 49 tynnerin alaa metsämaata, taikka 20:llä osakkaalla, joilla keskimäärin oli 134 tynnerin alaa werollista maata osaan, oli keskimäärin 10 tynnerin alaa peltoa, 16 tynnerin alaa niittyä, 108 tynnerin ala metsämaata jokaista osaa kohti. Näistä oli kuitenkin pian joka neljäs osakas jaossa muutettu uutispaikalle, niin että peltoen määrä kohta jaon päätettyä on noussut korkiammaksi, wähintäin kuudes osa koko peltoalasta. Yleiseen on keskimäärin tilojen koko maa-alasta 9 sadasta peltoa 15 sadasta niittyä ja 76 sadasta metsämaata.

Suomen toinen yhteinen maanwiljeliäin kokous Turussa 21 p. Tammikuuta 1850.

Se yhteinen suosio jolla Suomen ensimäinen maanwiljeliäin kokous, pidetty Turussa wuonna 1847, oli kehdelty

108 tynnerin ala metsämaata jokaista osaa kohti. Näistä oli kuitenki pian joka neljäs osakas jaossa muutettu uudispaikalle, niin että peltoen määrä kohta jaon päätettyä on nouseva korkiammaksi, vähintäin i-neksen koko peltoalasta. Yleiseen on keskimäärin tilojen koko maa-alasta 9 sadasta peltoa 15 sadasta niittyä ja 76 sadasta metsämaata.

--

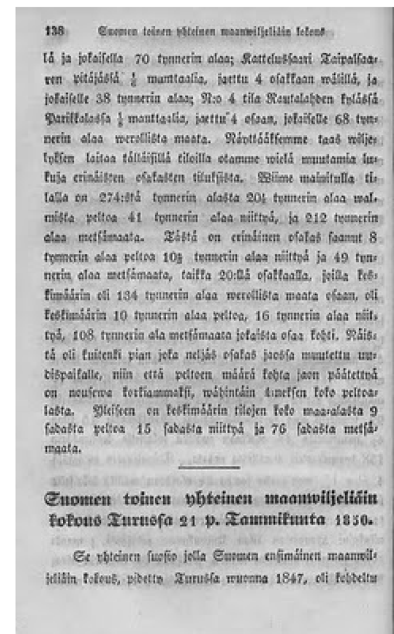
Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous Turussa 21 p. Tammikuuta 1850.

<< | >>

1849-05-00 46 Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous Turussa

Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous Turussa 21 p. Tammikuuta 1850.

Se yhteinen suosio jolla Suomen ensimäinen maanviljeliäin kokous, pidetty Turussa vuonna 1847, oli kohdeltu

138 Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous

lä ja jokaisella 70 tynnerin alaa; Katteluksaari Taipalsaaren pitäjässä $\frac{1}{2}$ manttaalia, jaettu 4 osakkaan wälillä, ja jokaiselle 38 tynnerin alaa; N:o 4 tila Reutalahden kylässä Parikkalassa $\frac{1}{2}$ manttaalia, jaettu 4 osaan, jokaiselle 68 tynnerin alaa werollista maata. Näyttääksemme taas wiljelyksen laitaa tällaisilla tiloilla otamme wielä muutamia lukuja erinäisten osakasten tiluksista. Wiime mainitulla tilalla on 274:stä tynnerin alasta 20½ tynnerin alaa walmista peltoa 41 tynnerin alaa niittyä, ja 212 tynnerin alaa metsämaata. Tästä on erinäinen osakas saanut 8 tynnerin alaa peltoa 10⅓ tynnerin alaa niittyä ja 49 tynnerin alaa metsämaata, taikka 20:llä osakkaalla, joilla keskimäärin oli 134 tynnerin alaa werollista maata osaan, oli keskimäärin 10 tynnerin alaa peltoa, 16 tynnerin alaa niittyä, 108 tynnerin ala metsämaata jokaista osaa kohti. Näistä oli kuitenki pian joka neljäs osakas jaossa muutettu uudispaikalle, niin että peltoen määrä kohta jaon päätettyä on neuswa korkiammaksi, wähintäin kuuteksen koko peltoalasta. Yleiseen on keskimäärin tilojen koko maa-alasta 9 sadasta peltoa 15 sadasta niittyä ja 76 sadasta metsämaata.

Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous Turussa 21 p. Tammikuuta 1850.

Se yhteinen suosio jolla Suomen ensimäinen maanviljeliäin kokous, pidetty Turussa wuonna 1847, oli kohdeltu

======= ======= ======= ======= ======= =======

Turussa 21 p. Tammikuuta 1830.

139

kaikilta järjellisen maanviljelyksen ystäviltä, on kehoittanut maaviljeliöitä puuhaamaan toisen yhtäläisen kokouksen, toivoen että tästä paraimpain maaviljeliäin yhdessä olosta, keskustelemisista ja päätteistä maanviljelykselle on karttuva suuri etu. Armollisella luvalla tapahtuu Tammikuun 21:na päivänä 1850 tämä toinen kokous,

johon Suomen Huoneenhallitus Seura on, julistaen sitä varten tehdyt ja päätetyt asetukset, kehoittanut kaikkia maanviljeliöitä ja maanviljelyksen ystäviä osaa ottamaan. Tarkemmin näyttääksemme kokouksen tarkoitusta suomennamme tähän sen asetukset ja siinä keskulteltaviksi määrätyt kysymykset.

Asetukset:

§. 1.

Toinen yhteinen Suomen maamiljeliäin kokous pidetään Hänen Keisarillisen Majesteetinsa lumalla vuoden 1850 alusla, Turun kaupungissa, 21:senä ja seuraamina päivinä Tammikuussa.

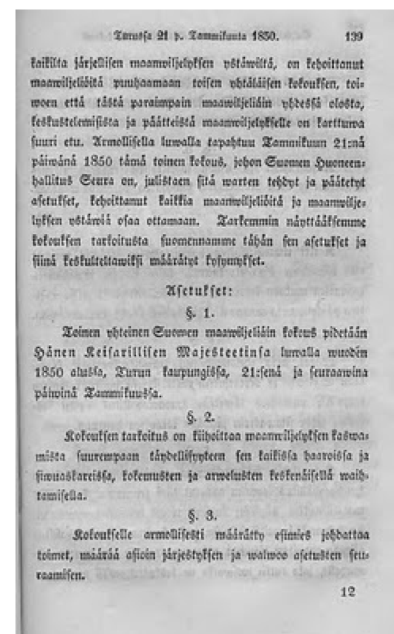
§. 2.

Kokouksen tarkoitus on kiihoittaa maanviljelyksen kasvamista suurempaan täydellisyyteen sen kaikissa haaroissa ja sivuaskareissa, kokemusten ja arvelusten keskenäisellä vaihtamisella.

§. 3.

Kokoukselle armollisesti märätty esimies johdattaa toimet, määrää asioin järjestyksen ja valmoo asetusten seuraamisen.

12

Turussa 21 p. Tammikuuta 1850. 139

kaikilta järjellisen maanwiljelyksen ystäwiltä, on kehoittanut maanwiljeliöitä puuhaamaan toisen yhtäläisen kokouksen, toiwoen että tästä paraimpain maanwiljeliäin yhdessä olosta, keskustelemisista ja päätteistä maanwiljelykselle on karttuwa suuri etu. Armollisella luwalla tapahtuu Tammikuun 21:nä päiwänä 1850 tämä toinen kokous, johon Suomen Huoneenhallitus Seura on, julistaen sitä warten tehdyt ja päätetyt asetukset, kehoittanut kaikkia maanwiljeliöitä ja maanwiljelyksen ystäwiä osaa ottamaan. Tarkemmin näyttääksemme kokouksen tarkoitusta suomennamme tähän sen asetukset ja siinä keskusteltawiksi määrätyt kysymykset.

Asetukset:

§. 1.

Toinen yhteinen Suomen maanwiljeliäin kokous pidetään Hänen Keisarillisen Majesteetinsa luwalla wuoden 1850 alussa, Turun kaupungissa, 21:senä ja seuraawina päiwinä Tammikuussa.

§. 2.

Kokouksen tarkoitus on kiihoittaa maanwiljelyksen kaswamista suurempaan täydellisyyteen sen kaikissa haaroissa ja siwuaskareissa, kokemusten ja arwelusten keskenäisellä waihtamisella.

§. 3.

Kokoukselle armollisesti määrätty esimies johdattaa toimet, määrää asioin järjestyksen ja walwoo asetusten seuraamisen.

12

======= ======= ======= ======= ======= =======

140

Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous

§.4.

Yhteisesti kokouksen esimiehen kanssa pitää

Huoneenhallitus seura huolen kaikista kokoukseen tarpeellisista varustuksista ja tarpeista.

§. 5.

Kirjoittajaksi ja asiain suorittajiksi määrää esimies Sihteerin ja kaksi Notariusta, soveliasta palkintoa vastaan.

§. 6.

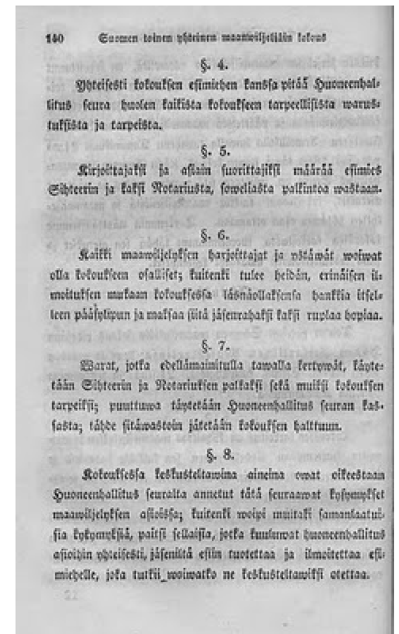
Kaikki maaviljelyksen harjoittajat ja ystävät voivat olla kokoukseen osalliset; luitenli tulee heidän, erinäisen ilmoituksen mukaan kokouksessa lasnäollaksensa hankkia itselleen pääsylipun ja maksaa siitä jasenrahaksi kaksi ruplaa hopiaa.

§.7.

Warat, jolla edellämainitulla tamalla kertyivät, käytetään Sihteerin ja Notariulsen palkaksi sekä muiksi kokouksen tarpeiksi; puuttuma täytetään Huoneenhallitus seuran kasfasta; tähde sitävastoin jätetään kokouksen halttuun.

§. 8.

Kokouksessa keskusteltavina aineina ovat oikeestaan Huoneenhallitus seuralta annetut tätä seuraamat kysymykset maamiljelyksen asioissa; kuitenki voipi muitaki samanlaatuisia kykymyksiä, paitsi sellaisia, jotka kuulumat huoneenhallitus asioihin yhteisesti, jäseniltä esiin tuotettaa ja ilmoitettaa esimiehelle, joka ne keskusteltaviksi olettaa.

140 Suomen toinen yhteinen maanwiljelijäin kokous

§. 4.

Yhteisesti kokouksen esimiehen kanssa pitää Huoneenhallitus seura huolen kaikista kokoukseen tarpeellisista warustuksista ja tarpeista.

§. 5.

Kirjoittajaksi ja asiain suorittajiksi määrää esimies Sihteerin ja kaksi Notariusta, soweliasta palkintoa wastaan.

§. 6.

Kaikki maanwiljelyksen harjoittajat ja ystäwät woiwat olla kokoukseen osalliset; kuitenki tulee heidän, erinäisen ilmoituksen mukaan kokouksessa läsnäollaksensa hankkia itselleen pääsylipun ja maksaa siitä jäsenrahaksi kaksi ruplaa hopiaa.

§. 7.

Warat, jotka edellämainitulla tawalla kertywät, käytetään Sihteerin ja Notariuksen palkaksi sekä muiksi kokouksen tarpeiksi; puuttuwa täytetään Huoneenhallitus seuran kassasta; tähde sitäwastoin jätetään kokouksen halttuun.

§. 8.

Kokouksessa keskusteltawina aineina owat oikeestaan Huoneenhallitus seuralta annetut tätä seuraawat kysymykset maanwiljelyksen asioissa; kuitenki woipi muitaki samanlaatuisia kysymyksiä, paitsi sellaisia, jotka kuuluwat huoneenhallitus asioihin yhteisesti, jäseniltä esiin tuotettaa ja ilmoitettaa esimiehelle, joka tutkii woiwatko ne keskusteltawiksi otettaa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Turussa 21 p. Tammikuuta 1850.

141

§. 9.

Jos jäsen kysymyksestä keskustellessa poikkee mieraihin aineihin moipi esimies masaran pudottamisella, lesluuttaa häntä ja muistuttaa seuraamaan asetuksia.

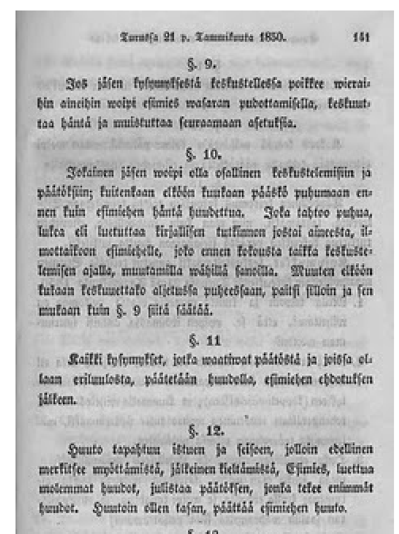
§. 10.

Jokainen jäsen voipi olla osallinen keskustelemisiin ja pätöksiin; kuitenkaan elköön kuukaan pääskö puhumaan ennen kuin esimiehen häntä huudettua. Joka tahtoo puhua, lukea eli luetuttaa kirjallisen tutkinnon jostai aineesta, ilmottailoon esimiehelle, joko ennen kokousta taikka keskustelemisen ajalla, muutamilla vähillä sanoilla.

Muuten elköön kukaan lesluuettalo aljetussa puheessaan, paitsi silloin ja sen mukaan kuin §. 9 siitä säätää.

§. 11.

Kaikki kysymykset, jotka vaativat päätöstä ja joissa ollaan eriluulosta, päätetään huudolla, esimiehen ehdotuksen jjälkeen.

Turussa 21 p. Tammikuuta 1850. 141

§. 9.

Jos jäsen kysymyksestä keskustellessa poikkee wieraihin aineihin woipi esimies wasaran pudottamisella, keskuttaa häntä ja muistuttaa seuraamaan asetuksia.

§. 10.

Jokainen jäsen woipi olla osallinen keskustelemisiin ja päätöksiin; kuitenkaan elköön kukaan pääskö puhumaan ennen kuin esimiehen häntä huudettua. Joka tahtoo puhua, lukea eli luetuttaa kirjallisen tutkinnon jostai aineesta, ilmottaikoon esimiehelle, joko ennen kokousta taikka keskustelemisen ajalla, muutamilla wähillä sanoilla. Muuten elköön kukaan keskeyttäkö aljetussa puheessaan, paitsi silloin ja sen mukaan kuin §. 9 siitä säätää.

§. 11

Kaikki kysymykset, jotka waatiwat päätöstä ja joissa ollaan eriluulosta, päätetään huudolla, esimiehen ehdotuksen jälkeen.

§. 12.

Huuto tapahtuu istuen ja seisoen, jolloin edellinen merkitsee myöntämistä, jälkeinen kieltämistä, Esimies, luettua molemmat huudot, julistaa päätöksen, jonka tekee enimmät huudot. Huutoin ollen tasan, päättää esimiehen huuto.

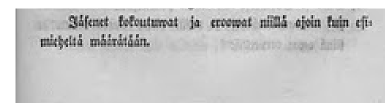
§. 13.

§. 12.

Huuto tapahtuu istuen ja seisoen, jolloin edellinen merkitsee myöttämistä, jälkeinenkieltämistä, Esimies, luettua molemmat huudot, julistaa päätöksen, jonka tekee enimmät huudot. Huutoin ollen tasan, päättää esimiehen huuto.

§. 13.

Jäsenet loloutuvat ja eroovat niillä ajoin kuin esimieheltä määrätään.

Jäsenet kokoutuwat ja eroowat niillä ajoin kuin esi-
mieheltä määrätään.

======= ======= ======= ======= ======= =======

<< | >>

1849-05-00 47 Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous Turussa

======= ======= ======= ======= ======= =======

142

Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous

§. 14.

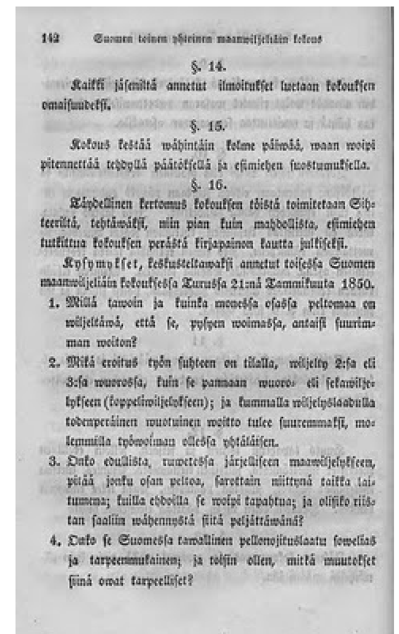
Kaikki jäseniltä annetut ilmoitukset luetaan kokouksen omaisuudeksi.

§. 15.

Kokous kestää vähintäin kolme päivää, vaan voipi pitennettää tehdyllä päätöksellä ja esimiehen suostumuksella.

§. 16.

Täydellinen kertomus kokouksen töistä toimitetaan Sih- teeriltä, tehtäväksi, niin pian kuin mahdollista, esimiehen tutkittua kokouksen perästä kirjapainon kautta julkiseksi.

142 Suomen toinen yhteinen maanwiljeliäin kokous

§. 14.

Kaikki jäseniltä annetut ilmoitukset luetaan kokouksen omaisuudeksi.

§. 15.

Kokous kestää wähintäin kolme päiwää, waan woipi pitennettää tehdyllä päätöksellä ja esimiehen suostumuksella.

§. 16.

Täydellinen kertomus kokouksen töistä toimitetaan Sihteeriltä, tehtäwäksi, niin pian kuin mahdollista, esimiehen tutkittua kokouksen perästä kirjapainon kautta julkiseksi.

Kysymykset, keskusteltawaksi annetut toisessa Suomen maanwiljeliäin kokouksessa Turussa 21:nä Tammikuuta 1850.

1. Millä tawoin ja kuinka monessa osassa peltomaa on wiljeltäwä, että se, pysyen woimassa, antaisi suurimman woiton?
2. Mikä eroitus työn suhteen on tilalla, wiljelty 2:sa eli 3:sa wuorossa, kuin se pannaan wuoro- eli sekawiljelykseen (koppeliwiljelykseen); ja kummalla wiljelyslaadulla todenperäinen wuotuinen woitto tulee suuremmaksi, molemmilla työwoiman ollessa yhtäläisen.
3. Onko edullista, ruwetessa järjelliseen maanwiljelykseen, pitää jonku osan peltoa, sarottain niittynä taikka laitumena; kuilla ehdoilla se woipi tapahtua; ja olisiko riistan saaliin wähennystä siitä peljättäwänä?
4. Onko se Suomessa tawallinen pellonojituslaatu sowelias ja tarpeenmukainen; ja toisin ollen, mitkä muutokset siinä owat tarpeelliset?

Kysymykset, keskusteltavaksi annetut toisessa Suomen maanviljeliäin kokouksessa Turussa 21:nä Tammikuuta 1850.

1.

Millä tavoin ja kuinka monessa osassa peltomaa on viljeltävä, että se, pysyen voimassa, antaisi suurimman voiton?

2.

Mikä eroitus työn suhteen on tilalla, viljelty 2:sa eli 3:sa vuorossa, kuin se pannaan vuoro- eli sekaviljelykseen(koppel iviljelykseen); ja kummalla viljelyslaadulla todenperainen vuotuinen voitto tulee suuremmaksi, molemmilla työvoiman ollessa yhtäläisen.

3.

Onko edullista, rumetessa järjelliseen maaviljelykseen, pitää jonku osan peltoa, sarottain niittynä taikka laitumella; kuilla ehdoilla se voipi tapahtua; ja olisiko riistan saaliin vähennystä siitä peljättävänä?

4.

Onko se Suomessa tamallinen pellonojituslaatu somelias ja tarpeenmukainen; ja toisin ollen, millä muutokset siinä ovat tarpeelliset?

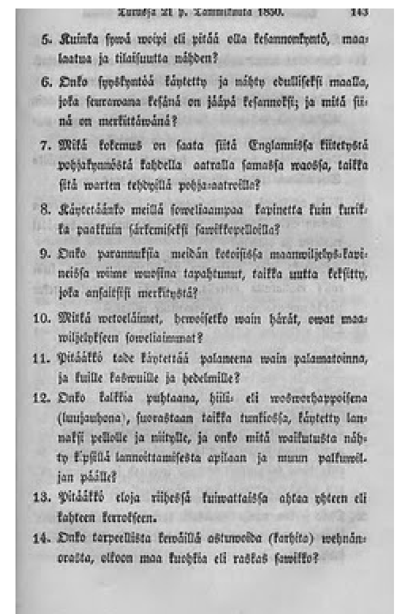
======= ======= ======= ======= ======= =======

Turussa 21 p. Tammikuuta 1850.

143

5.

Kuinka syvä voipi eli pitää olla kesannonkyntö,

5. Kuinka sywä woipi eli pitää olla kesannonkyntö, maalaatua ja tilaisuutta nähden?
6. Onko syyskyntöä käytetty ja nähty edulliseksi maalla, joka seurawana kesänä on jääpä kesannoksi; ja mitä siinä on merkittäwänä?
7. Mitä kokemus on saata siitä Englannissa kiitetystä pohjakynnöstä kahdella aatralla samassa waossa, taikka sitä warten tehdyillä pohja-aatroilla?
8. Käytetäänkö meillä soweliaampaa kapinetta kuin kurikka paakkuin särkemiseksi sawikkopelloilla?
9. Onko parannuksia meidän kotoisissa maanwiljelys-kawineissa wiime wuosina tapahtunut, taikka uutta keksitty, joka ansaitsisi merkitystä?
10. Mitkä wetoeläimet, hewoisetko wain härät, owat maawiljelykseen soweliaimmat?
11. Pitääkkö tade käytettää palaneena wain palamatoinna, ja kuille kaswuille ja hedelmille?
12. Onko kalkkia puhtaana, hiili- eli wosworhappoisena (luujauhona), suorastaan taikka tunkiossa, käytetty lannaksi pellolle ja niitylle, ja onko mitä waikutusta nähty Kypsillä lannoittamisesta apilaan ja muun palkuwiljan päälle?
13. Pitääkkö eloja riihessä kuiwattaissa ahtaa yhteen eli kahteen kerrokseen.
14. Onko tarpeellista kewäillä astuwoida (karhita) wehnänorasta, olkoon maa kuohkia eli raskas sawikko?

maalaatua ja tilaisuutta nähden?

6.

Onko syyskyntöä käytetty ja nähty edulliseksi maalla, joka seuravana kesänä on jääpä kesannoksi; ja mitä siinä on merkittämättä?

7.

Mikä kokemus on saata siitä Englannissa kiitetystä pohjakynnöstä kahdella aatralla samassa vaossa, taikka sitä varten tehdyillä pohja-aatroilla?

8.

Käytetäänkö meillä soveliaampaa kapinetta kuin kurikka paakkuin särkemiseksi savikkopelloilla?

9.

Onko parannuksia meidän kotoisissa maanviljelys-kavineissa viime vuosina tapahtunut, taikka uutta keksitty, joka ansaitsisi merkitystä?

10.

Mitkä vetoeläimet, hevoisetko vain härät, omat maaviljelykseen soveliaimmat?

11.

Pitääkkö tade käytettaä palaneena vain palamatoinna, ja kuille kasvuille ja hedelmille?

12.

Onko kalkkia puhtaana, hiili- eli vosvorhappoisena (luujauhona), suorastaan taikka tunkiossa, käytetty lannaksi pellolle ja niitylle, ja onko mitä vaikutusta nähty klpsillä lannoittamisesta apilaan ja muun palkuviljan päälle?

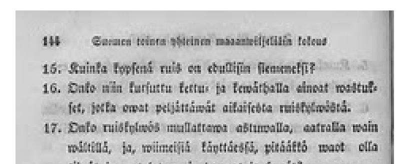
13.

Pitääkkö eloja riihessä kuivattaissa ahtaa yhteen eli kahteen kerrokseen.

14.

Onko tarpeellista keväillä astuvoida skarhita) vehnänorasta, olkoon maa kuohkia eli raskas savikko?

======= ======= ======= ======= ======= =======

15. Kuinka kypsenä ruis on edullisin siemeneksi?
16. Onko niin kutsuttu kettu- ja kewäthalla ainoat wastukset, jotka owat peljättäwät aikaisesta ruiskylwöstä.
17. Onko ruiskylwös mullattawa astuwalla, aatralla wain wästillä, ja, wiimeisiä käyttäessä, pitääkkö waot olla tiheät ja matalat, wain harwat ja sywät?

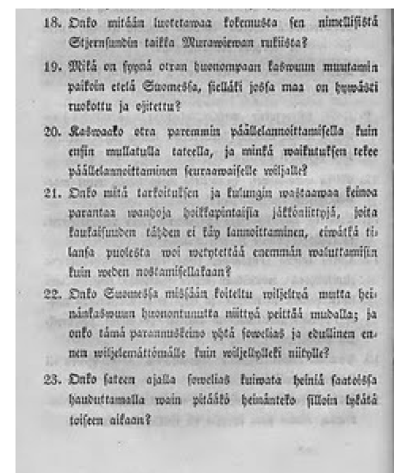
15.

Kuinka kypsenä ruis on edullisin siemeneksi?

16.

Onko niin kutsuttu kettu- ja keväthalla ainoat vastukset, jotka ovat peljättävät aikaisesta

ruiskylvöstä.

18. Onko mitään luotetawaa kokemusta sen nimellisistä Stjernsundin taikka Murawiewan rukiista?

19. Mikä on syynä otran huonompaan kaswuun muutamin paikoin etelä Suomessa, sielläki jossa maa on hywästi ruokottu ja ojitettu?

20. Kaswaako otra paremmin päällelannoittamisella kuin ensin mullatulla tateella, ja minkä waikutuksen tekee päällelannoittaminen seuraawaiselle wiljalle?

21. Onko mitä tarkoituksen ja kulungin wastaawaa keinoa parantaa wanhoja hoikkapintaisia jäkköniittyjä, joita kaukaisuuden tähden ei käy lannoittaminen, eiwätkä tilansa puolesta woi wetytettää enemmän waluttamisiin kuin weden nostamisellakaan?

22. Onko Suomessa missään koiteltu wiljeltyä mutta heinänkaswuun huonontunutta niittyä peittää mudalla; ja onko tämä parannuskeino yhtä sowelias ja edullinen ennen wiljelemättömälle kuin wiljellylleki niitylle?

23. Onko sateen ajalla sowelias kuiwata heiniä saatoissa hauduttamalla wain pitääkö heinänteko silloin lykätä toiseen aikaan?

17.

Onko ruiskylvös mullattava astumalla, aatralla vain valtillä, ja, viimeisiä käyttäessä, pitäakkö vaot olla tiheät ja matalat, vain harvat ja syvat?

18.

Onko mitään luotetavaa kokemusta sen nimellisistä Stjernsundin taikka Muravievan rukiista?

19.

Mika on syynä otran huonompaan kasvuun muutamin paikoin etelä Suomessa, Mäki jossa maa on hyvasti ruokottu ja ojitettu?

20.

Kasvaako otra paremmin päällelannoittamisella kuin ensin mullatulla tateella, ja minkä vaikntuksen tekee päälltlannoittaminen seuraavaiselle viljalle?

21.

Onko mitä tarkoituksen ja kulungin vastaavaa keinoa parantaa vanhoja hoikkapintaisia jäkköniittyjä, joita kaukaisuuden tähden ei käy lannoittaminen, eivätkä tilansa puolesta voi vetytettäa enemmän valuttamisin kuin veden nostamisellakaan?

22.

Onko Suomessa missään koiteltu viljeltyä mutta heinankasvuun huonontunutta niittyä peittää mudalla; ja onko tämä parannuskeino yhtä sovelias ja edullinen ennen viljelemättömälle kuin viljellylleki niitylle?

23.

Onko sateen ajalla sovelias kuivata heiniä saatoissa hauduttamalla vain pitääkö heinänteko silloin lykätä toiseen aikaan?

======= ======= ======= ======= ======= =======

Turussa 21 p. Tammikuuta 1839.

<< | >>

1849-05-00 48 Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous Turussa

======= ======= ======= ======= ======= =======

Turussa 21 p. Tammikuuta 1839.

145

24.

Kuinka ja mitä myöten voipi sateisena niittomkana, heinät suolattaa, ja mikä hyöty on eläimen ruumiille suolatusta heinästä?

25.

Omatko kokemukset apilaan viljelyksestä Suomessa näytäineet niin edullisiksi, että sen viljeleminen ansaitsee enemmän kehoitusta?

26.

Onko jotain kotimaan apllaslaatua viljelty, ja siinä tapauksessa, onko st näytäinnyt kestävämmälle kuin Hollandin apilas?

27.

Kuinka ovat ojat laskettavat ja sarat paloiteltavat tarpeenmukaisessa suoraateessa?

23.

Millä ruoholajilla on pelto jätettävä niityksi, ja millä lannoittamaton niittymaa?

29.

Onko multavilla soilla parempi polttamalla tehdä maata kasvavammaksi, vainko vaem paljaalla vedenlaskevisella?

30.

Mitä on erinäisen maamiehen tarkattavana saadaksensa täydellisen hyödyn niistä Hallitukselta maahan tuotetuista ulkomaan raavaslaaduisla?

31.

Onko lypsylehmäin ruoittammen lammilla hauteella näytäinnyt edullisemmaksi kuin jäähtyneellä, ja mitä kokemuksia tässä asiassa on saatu kylmästä hapatetusta eli käytetystä ruoasta?

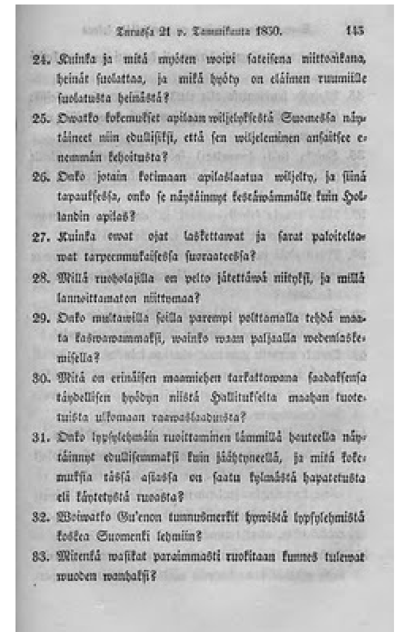
32.

Woivatko Gu'enon tunnusmerkit hyvist» lypsylehmistä koskea Suomenki lehmiin?

33.

Mitenkä vasikat paraimmasti ruokitaan kunnes tulevat vuoden vanhaksi?

======= ======= ======= ======= ======= =======

Turussa 21 p. Tammikuuta 1850. 145

24. Kuinka ja mitä myöten woipi sateisena niittoaikana, heinät suolattaa, ja mikä hyöty on eläimen ruumiille suolatusta heinästä?

25. Owatko kokemukset apilaan wiljelyksestä Suomessa näytäineet niin edullisiksi, että sen wiljeleminen ansaitsee enemmän kehoitusta?

26. Onko jotain kotimaan apilaslaatua wiljelty, ja siinä tapauksessa, onko se näytäinnyt kestäwämmälle kuin Hollandin apilas?

27. Kuinka owat ojat laskettawat ja sarat paloiteltawat tarpeenmukaisessa suoraateessa?

28. Millä ruoholajilla on pelto jätettäwä niityksi, ja millä lannoittamaton niittymaa?

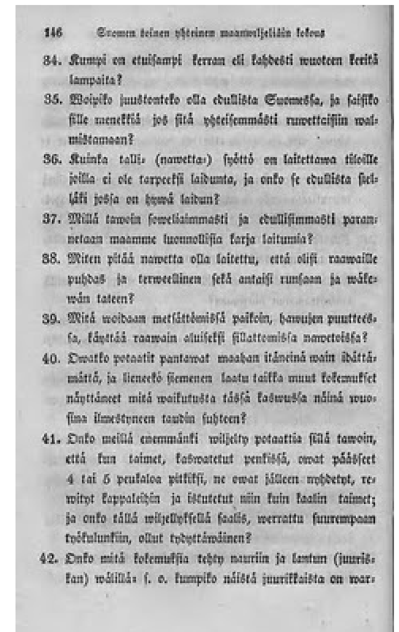
29. Onko multawilla soilla parempi polttamalla tehdä maata kaswawammaksi, wainko waan paljaalla wedenlaskemisella?

30. Mitä on erinäisen maamiehen tarkattawana saadaksensa täydellisen hyödyn niistä Hallitukselta maahan tuotetuista ulkomaan raawaslaaduista?

31. Onko lypsylehmäin ruoittaminen lämmillä hauteella näytäinnyt edullisemmaksi kuin jäähtyneellä, ja mitä kokemuksia tässä asiassa on saatu kylmästä hapatetusta eli käytetystä ruoasta?

32. Woiwatko Gu'enon tunnusmerkit hywistä lypsylehmistä koskea Suomenki lehmiin?

33. Mitenkä wasikat paraimmasti ruokitaan kunnes tulewat wuoden wanhaksi?

146 Suomen toinen yhteinen maanwiljeliäin kokous

34. Kumpi on etuisampi kerran eli kahdesti wuoteen keritä lampaita?

35. Woipiko juustonteko olla edullista Suomessa, ja saisiko sille menekkiä jos sitä yhteisemmästi ruwettaisiin walmistamaan?

36. Kuinka talli- (nawetta-) syöttö on laitettawa tiloille joilla ei ole tarpeeksi laidunta, ja onko se edullista siellä jossa on hywä laidun?

37. Millä tawoin soweliaimmasti ja edullisimmasti parannetaan maamme luonnollisia karja laitumia?

38. Miten pitää nawetta olla laitettu, että olisi raawaille puhdas ja terweellinen sekä antaisi runsaan ja wäkewän tateen?

39. Mitä woidaan metsättömissä paikoin, hawujen puutteessa, käyttää raawain aluiseksi sillattomissa nawetoissa?

40. Owatko potaatit pantawat maahan itäneinä wain idättämättä, ja lieneekö siemenen laatu taikka muut kokemukset näyttäneet mitä waikutusta tässä kaswussa näinä wuosina ilmestyneen taudin suhteen?

41. Onko meillä enemmänki wiljelty potaattia sillä tawoin, että kun taimet, kaswatetut penkissä, owat päässeet 4 tai 5 peukaloa pitkiksi, ne owat jälleen nyhdetyt, rewityt kappaleihin ja istutetut niin kuin kaalin taimet; ja onko tällä wiljelyksellä saalis, werrattu suurempaan työkulunkiin, ollut tydyttäwäinen?

42. Onko mitä kokemuksia tehty nauriin ja lantun (juuriskan) wälillä: s. o. kumpiko näistä juurikkaista on war-

34.

Kumpi on etuisampi kerran eli kahdesti vuoteen keritä lampaita?

35.

Woipiko juustonteko olla edullista Suomessa, ja saisiko sille menekkia jos sitä yhteisemmästi rumettaisiin valmistamaan?

36.

Kuinka talli- (navetta-) syöttö on laitettava tiloille joilla ei ole tarpeeksi laidunta, ja onko se edullista siellM jossa on hyvä laidun?

37.

Millä tavoin soveliaimmasti ja edullisimmasti parannetaan maamme luonnollisia karja laitumia?

38.

Miten pitää navetta olla laitettu, että olisi raavaille puhdas ja terveellinen sekä antaisi runsaan ja roäkevan tateen?

39.

Mitä voidaan metsättömissä paikoin, havujen puutteessa, käyttää raavain aluiseksi sillattomissa navetoissa?

40.

Ovatko potaatit pantavat maahan itäneinä main idättämättä, ja lieneekö siemenen laatu taikka muut kokemukset näyttäneet mitä vaikutusta tässä kasvussa näinä vuosina ilmestyneen taudin suhteen?

41.

Onko meillä enemmanki viljelty potaattia sillä tavoin, etta kun taimet, kasvatetut penkissä, ovat päässeet 4 tai 5 peukaloa pitkiksi, ne ovat jälleen nyhdetyt, revityt kappaleihin ja istutetut niin kuin kaalin taimet; ja onko tällä vihellyksellä saalis, verrattu suurempaan työkulunkiin, ollut tydyttäväinen?

42.

Onko mitä kokemuksia tehty nauriin ja lantun (juuriskan) välillä: s. o. kumpiko naista juurikkaista on var-

======= ======= ======= ======= ======= =======

mempi ja huotavampi meillä viljellä, ja kumpiko on edullisempi raavaan ruoaksi?

43.

Onko Suomessa raavaan ruoaksi viljelty hiirenpapuja ja moiliaisia, ja tarvitaanko näitä ruuaksia järjestettyyn vuoroviljelykseen?

44.

Woipiko Suomen pellavan siemen tulla viron siemenen vertaiseksi?

45.

Onko järjellinen metsänhoito, ilman ja tilaisuuden suhteen, sovelias ja edullinen Suomeen, taikka edes sen visseihin paikkakuntiin?

46.

Mitä vaikutusta metsän kasvamiselle tekee karsiminen ja lehdenriipiminen, ja millä järjellä ovat Suomen metsät verrattuna alkutilaisuuteensa; voisivatko ne vielä, kauvanki, karsimisen ja lehden riivinnän sivussa, kannattaa paksumman rakennuspuun vientaa ulkomaille, sekä täyttää maan oman tarpeen poltto, ja rakennuspuussa?

47.

Mikä metsän käyttäminen on Suomen maamiehelle edullisin?

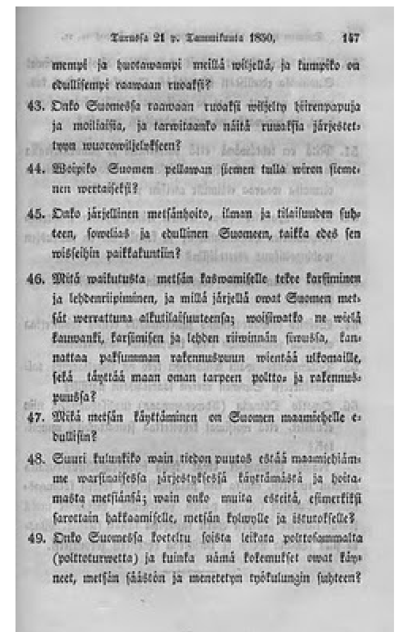
48.

Suuri kulunkiko vain tiedon puutos estää maamiehiamme varsinaisessa järjestyksessä käyttämästä ja hoitamasta metsiänsä; vain onko muita esteitä, esimerkiksi sarottain hakkaamiselle, metsän kylvylle ja istueokselle?

49.

Onko Suomessa koeteltu soista leikata polttosammalta (polttoturvetta) ja kuinka nämä kokemukset ovat käy' neet, metsän säästön ja menetetyn työkulungin suhteen?

======= ======= ======= ======= ======= =======

mempi ja huotawampi meillä wiljellä, ja kumpiko on edullisempi raawaan ruoaksi?

43. Onko Suomessa raawaan ruoaksi wiljelty hiirenpapuja ja moiliaisia, ja tarwitaanko näitä ruuaksia järjestettyyn wuorowiljelykseen?

44. Woipiko Suomen pellawan siemen tulla wiron siemenen wertaiseksi?

45. Onko järjellinen metsänhoito, ilman ja tilaisuuden suhteen, sowelias ja edullinen Suomeen, taikka edes sen wisseihin paikkakuntiin?

46. Mitä waikutusta metsän kaswamiselle tekee karsiminen ja lehdenriipiminen, ja millä järjellä owat Suomen metsät werrattuna alkutilaisuuteensa; woisiwatko ne wielä kauwanki, karsimisen ja lehden riiwinnän siwussa, kannattaa paksumman rakennuspuun wientää ulkomaille, sekä täyttää maan oman tarpeen poltto- ja rakennuspuussa?

47. Mikä metsän käyttäminen on Suomen maamiehelle edullisin?

48. Suuri kulunkiko wain tiedon puutos estää maamiehiämme warsinaisessa järjestyksessä käyttämästä ja hoitamasta metsiänsä; wain onko muita esteitä, esimerkiksi sarottain hakkaamiselle, metsän kylwylle ja istuokselle?

49. Onko Suomessa koeteltu soista leikata polttosammalta (polttoturwetta) ja kuinka nämä kokemukset owat käyneet, metsän säästön ja menetetyn työkulungin suhteen?

1849-05-00 49 Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous Turussa

======= ======= ======= ======= ======= =======

148

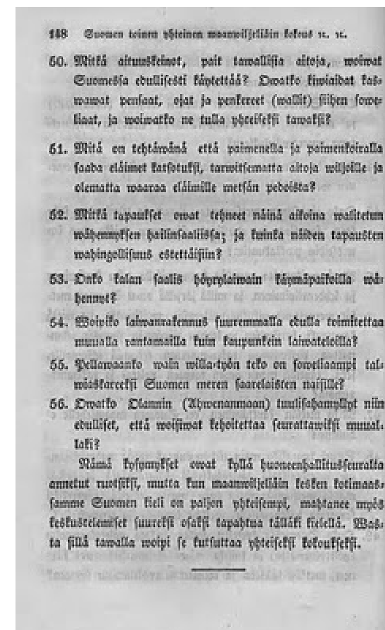
Suomen toinen yhteinen maanviljeliäin kokous Turussa

50.

Mitkä aituuskeinot, pait tamallisia aitoja, voivat Suomessa edullisesti käytettaa? Dvatko kiviaidat kasvavat pensaat, ojat ja penkereet (mallit) siihen soveliaat, ja voivatko ne tulla yhteiseksi tamaksi?

51.

Mitä on tehtävänä etta paimenella ja paimenkoiralla saada eläimet katsotuksi, tarvitsematta aitoja viljoille ja olematta roaaraa eläimille metsän pedoista?

148 Suomen toinen yhteinen maanwiljeliäin kokous 2c. 2c.

50. Mitkä aituuskeinot, pait tawallisia aitoja, woiwat Suomessa edullisesti käytettää? Owatko kiwiaidat kaswawat pensaat, ojat ja penkereet (wallit) siihen soweliaat, ja woiwatko ne tulla yhteiseksi tawaksi?

51. Mitä on tehtäwänä että paimenella ja paimenkoiralla saada eläimet katsotuksi, tarwitsematta aitoja wiljoille ja olematta waaraa eläimille metsän pedoista?

52. Mitkä tapaukset owat tehneet näinä aikoina walitetun wähennyksen hailinsaaliissa; ja kuinka näiden tapausten wahingollisuus estettäisiin?

53. Onko kalan saalis höyrylaiwain käymäpaikoilla wähennyt?

54. Woipiko laiwanrakennus suuremmalla edulla toimitettaa muualla rantamailla kuin kaupunkein laiwateloilla?

55. Pellawaanko wain willa-työn teko on soweliaampi talwiaskareeksi Suomen meren saarelaisten naisille?

56. Owatko Olannin (Ahwenanmaan) tuulisahamyllyt niin edulliset, että woisiwat kehoitettaa seurattawiksi muualaki?

Nämä kysymykset owat kyllä huoneenhallitusseuralta annetut ruotsiksi, mutta kun maanwiljeliäin kesken kotimaassamme Suomen kieli on paljon yhteisempi, mahtanee myös keskustelemiset suureksi osaksi tapahtua tälläki kielellä. Wasta sillä tawalla woipi se kutsuttaa yhteiseksi kokoukseksi.

52.

Mitkä lupaukset ovat tehneet näinä aikoina valitetun vähennyksen hailinsaaliissa; ja kuinka näiden tapausten vahingollisuus estettäisiin?

53.

Onko kalan saalis höyrylaivain käymäpaikoilla vähennyt?

54.

Woipiko laivanrakennus suuremmalla edulla toimitettaa muualla rantamailla kuin kauvunkein laivateloilla?

55.

Pellavaanko vain milla-työn teko on soveliaampl talviaskareeksi Suomen meren saarelaisten naisille?

56.

Omatko Olannin (Ahmenanmaan) tuulisahamyUyt niin edulliset, että voisivat kehoitettaa seurattaviksi muuallaki?

Nämä kysymykset ovat kyllä huoneenhallitusseuralta annetut ruotsiksi, mutta kun maanviljeliäin kesken kotimaas- samme Suomen kieli on paljon yhteisempi, mahtanee myös keskustelemiset suureksi osaksi tapahtua tälläki kielellä.

Wasta sillä tavalla voipi se kutsuttaa yhteiseksi kokoukseksi.

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

Seka-tietoja.

149

Seka-tietoja.

Uusi keino huoneista hävittää hiiriä.

1849-05-00 50 Uusi keino huoneista hävittää hiiriä.

Uusi keino huoneista hävittää hiiriä.

Leipää eli muuta hyvää syöttiä pannaan tyhjään ei juuri korkiaan korvoon eli pataan, joka asetetaan pimiään paikkaan hiirien käyntäpaikoille. Astia jätetään liikuttamatta kolme, neljä päivää paikoilleen, ja katsotaan vaan että on syöttiä.

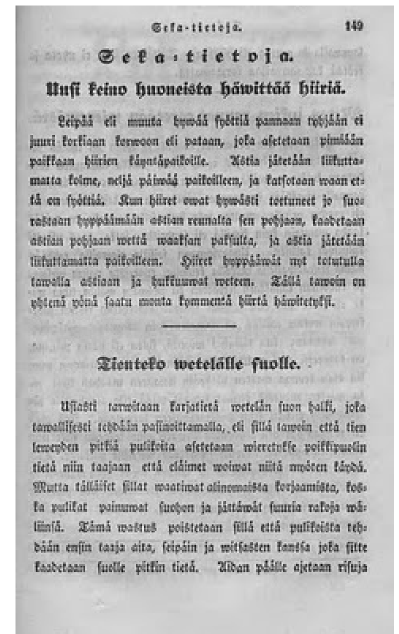
Kun hiiret ovat hyvästi tottuneet jo suorastaan hyppäämään astian reunalta sen pohjaan, kaadetaan astian pohjaan vettä vaaksan paksulta, ja astia jätetään liikuttamatta paikoilleen.

Hiiret hyppäävät nyt totutulla tavalla astiaan ja hukkuuvat veteen.

Tällä tavoin on yhtenä yönä saatu monta kymmentä hiirtä hävitetyksi.

--

Tienteko vetelälle suolle.

Seka-tietoja. 149

Seka-tietoja.

Uusi keino huoneista häwittää hiiriä.

Leipää eli muuta hywää syöttiä pannaan tyhjään ei juuri korkiaan korwoon eli pataan, joka asetetaan pimiään paikkaan hiirien käyntäpaikoille. Astia jätetään liikuttamatta kolme, neljä päiwää paikoilleen, ja katsotaan waan että on syöttiä. Kun hiiret owat hywästi tottuneet jo suorastaan hyppäämään astian reunalta sen pohjaan, kaadetaan astian pohjaan wettä waaksan paksulta, ja astia jätetään liikuttamatta paikoilleen. Hiiret hyppääwät nyt totutulla tawalla astiaan ja hukkuuwat weteen. Tällä tawoin on yhtenä yönä saatu monta kymmentä hiirtä häwitetyksi.

Tienteko wetelälle suolle.

Usiasti tarwitaan karjatietä wetelän suon halki, joka tawallisesti tehdään pasinoittamalla, eli sillä tawoin että tien leweyden pitkiä pulikoita asetetaan wierekkäin poikkipuolin tietä niin taajaan että eläimet woiwat niitä myöten käydä. Mutta tälläiset sillat waatiwat alinomaista korjaamista, koska pulikat painuwat suohon ja jättäwät suuria rakoja wäliinsä. Tämä wastus poistetaan sillä että pulikoista tehdään ensin taaja aita, seipäin ja witsasten kanssa joka sitte kaadetaan suolle pitkin tietä. Aidan päälle ajetaan risuja

<< | >>

1849-05-00 51 Tienteko vetelälle suolle.

Tienteko vetelälle suolle.

Usiasti tarvitaan karjatietä vetelän suon halki, joka tavallisesti tehdään pasinoittamalla,.eli sillä tavoin että tien leveyden pitkiä pusikoita asetetaan vietetyksi poikkipuolin tietä niin taajaan että eläimet voimat niitä myöten käydä.

Mutta tälläisit sillat maalimat alinomaista korjaamista, kosta pulikat painumat suohon ja jättämät suuria rakoja väliinsä.

Tämä vastus poistetaan sillä että pulikoista tehdään ensin taaja aita, seipäin ja vitsasten kanssa joka sitte kaadetaan suolle pitkin tietä. Aidan päälle ajetaan risuja

======= ======= ======= ======= ======= =======

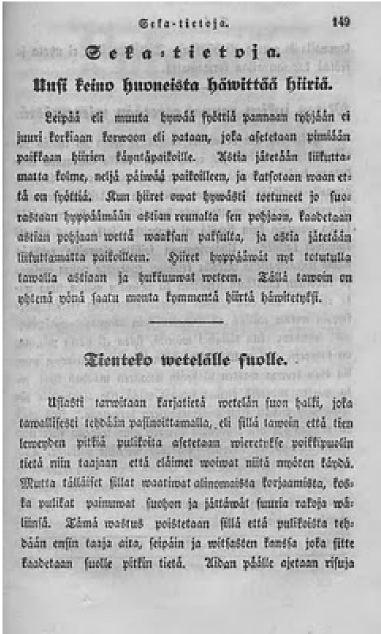
150

Seka-tietoja.

sammalia ja mutaa eli hiekkaa. Tällainen silta ei upota ja kestää lauman aikaa korjaamatta.

--

Miten jokien reunat estetään vieremästä.

Seka-tietoja. 149

Seka-tietoja.

Uusi keino huoneista häwittää hiiriä.

Leipää eli muuta hywää syöttiä pannaan tyhjään ei juuri korkiaan kerwoon eli pataan, joka asetetaan pimiään paikkaan hiirien käyntäpaikoille. Astia jätetään liikuttamatta kolme, neljä päiwää paikoilleen, ja katsotaan waan että on syöttiä. Kun hiiret owat hywästi tottuneet jo suorastaan hyppäämään astian reunalta sen pohjaan, kaadetaan astian pohjaan wettä waaksan paksulta, ja astia jätetään liikuttamatta paikoilleen. Hiiret hyppääwät nyt totutulla tawalla astiaan ja hukkuwat weteen. Tällä tawoin on yhtenä yönä saatu monta kymmentä hiirtä häwitetyksi.

Tienteko wetelälle suolle.

Usiasti tarwitaan karjatietä wetelän suon halki, joka tawallisesti tehdään pasinoittamalla, eli sillä tawoin että tien leweyden pitkiä pulikoita asetetaan wieretyksi poikkipuolin tietä niin taajaan että eläimet woiwat niitä myöten käydä. Mutta tälläiset sillat waatiwat alinomaista korjaamista, koska pulikat painuwat suohon ja jättäwät suuria rakoja wäliinsä. Tämä wastus poistetaan sillä että pulikoista tehdään ensin taaja aita, seipäin ja witsasten kanssa joka sitte kaadetaan suolle pitkin tietä. Aidan päälle ajetaan risuja

1849-05-00 52 Miten jokien reunat estetään vieremästä.

Miten jokien reunat estetään vieremästä.

Jokia ja ojia pehmeillä mailla ja soilla on työläs pi- tää puhtaina, liiaksiki jos ojaa, jokea, taikka kaimantoa tah- dotaan kulkea meneillä; samatenkarmitaan monesti lammin rannalle jyrkkää kovempaa valkamaa eli laituria veneille eli pyykin pesulle, mutta jola helteiselle rannalle on työläs saada muutoin luin kilvillä eli laudoilla,

jotka taas usiasti tulisivat kalliiksi. Ungarinmaan soisilla alavoilla tehdään nämä seuraaroaisella helpolla keinolla; luureista pajun vesois- ta kudotaan tanaklain seipäiden eli pylväin väliin tihiä vi< he eli aita, niin että seipäät jäävät pihteylsiin ristiin juol- sevain vesain välille, eli samaten luin tavalliset vitsamer-

rat tehdään; tun tällaisiä miheitä, sylen eli parin pituista, on tarpeeksi asti valmistettu, painetaan ne molemmin puo- lin ojan reunaa masten ulospäin nojalleen maahan kiini, jota marten miheessä olemat seipäät pitää olla alapuolelta jätetyt niin pitkiksi kuin pystyttämiseen tarmitaan. Jos ojan eli rannan äprästä tahdotaan lomaksi niin tehdään sitte niin luin ylempänä on sanottu tienteosta metelille paikoille.

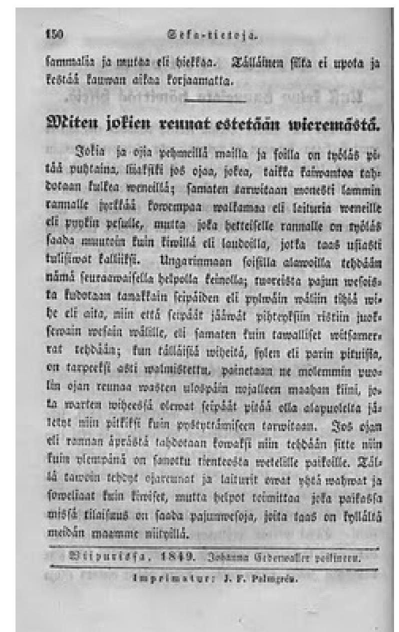
Täl- lä tamoin tehdyt ojareunat ja laiturit omat yhtä vahvat ja soveliaat luin liviset, mutta helpot toimittaa jola paikassa missä tilaisuus on saada pajunmesoja, joita taas on lyllältä meidän maamme niityillä.

--

Viipurissa, 1849. Johanna Cederwaller poikineen.

--

Imprimatur: J. F. palmgrén.

150 Tieto-tietoja.

sammalia ja mutaa eli hiekkaa. Tälläinen silta ei upota ja kestää kauwan aikaa korjaamatta.

Miten jokien reunat estetään wieremästä.

Jokia ja ojia pehmeillä mailla ja soilla on työläs pitää puhtaina, liiaksiki jos ojaa, jokea, taikka kaimantoa tahdotaan kulkea weneillä; samaten tarwitaan monesti lammin rannalle jyrkkää kowempaa walkamaa eli laituria weneille eli pyykin pesulle, mutta joka hetteiselle rannalle on työläs saada muutoin kuin kiwillä eli laudoilla, jotka taas usiasti tulisiwat kalliiksi. Ungarinmaan soisilla alawoilla tehdään nämä seuraawaisella helpolla keinolla; tuoreista pajun wesoista kudotaan tanakkain seipäiden eli pylwäin wäliin tihiä wihe eli aita, niin että seipäät jäävät pihteyksiin ristiin juoksewain wesain wälille, eli samaten kuin tawalliset witsamerat tehdään; kun tälläisiä wiheitä, sylen eli parin pituisia, on tarpeeksi asti walmistettu, painetaan ne molemmin puolin ojan reunaa wasten ulospäin nojalleen maahan kiini, jota warten wiheessä olewat seipäät pitää olla alapuolelta jätetyt niin pitkiksi kuin pystyttämiseen tarwitaan. Jos ojan eli rannan äprästä tahdotaan kowaksi niin tehdään sitte niin kuin ylempänä on sanottu tienteosta wetelille paikoille. Tällä tawoin tehdyt ojareunat ja laiturit owat yhtä wahwat ja soweliaat kuin kiwiset, mutta helpot toimittaa joka paikassa missä tilaisuus on saada pajunwesoja, joita taas on kyllältä meidän maamme niityillä.

Wiipurissa, 1849. Johanna Cederwaller poikineen.

Imprimatur: J. F. Palmgrén.

1849-05-00 53 Maajaon asioista, mietittäväksi maamiehille ja maamittareille.

Maajaon asioista, mietittäväksi maamiehille ja maamittareille.

Monista maajakojen lautta säätämistä eduista omat armaan tilojen ja tilanositasten muuttamiset metsämaalle tärkeimpiä ja sangen paljon hyödyttämiä, kosla niiden lautta kylistä kaukana olemat, ja usiasti sellaisina hyödyttömät metsämaat tulemat viljellyiksi ja kansoitetuiksi. Mutta näitä muutoksia seuraa yksi paha vastus,

Lukemisia Maamiehille.

Aikakautinen-kirja Maanwiljelys-, Talous- ja Taitous- asioista.

4:s Wihko. 1:nen Wuosikerta 1849.

Maajaon asioista, mietittäwäksi maamiehille ja maamittareille.

Monista maajakojen kautta saatawista eduista owat warmaan tilojen ja tilanosikasten muuttamiset metsämaalle tärkeimpiä ja sangen paljon hyödyttäwiä, koska niiden kautta kylistä kaukana olewat, ja usiasti sellaisina hyödyttömät metsämaat tulewat wiljellyiksi ja kansoitetuiksi. Mutta näitä muutoksia seuraa yksi paha wastus, joka jos muuttawalleki niin wielä enemmän entiselle paikalle jääwille on sangen rasittawa. Se on wanhojen peltojen nautinto, joka muuttawalle tawallisesti annetaan wissiksi wuosiksi, kunnes uudispaikan pellot ehtiwät saataa tarpeelliseen woimaansa.

13

joka jos muutta- valleki niin vielä enemmän entiselle paikalle jäämiUe on sangen rasittama. Se on vanhojen peltojen nautinto, joka muuttamalle tavallisesti annetaan missiksi muostksi, kunnes uudiSpaikan pellot ehtiivät saataa tarpeelliseen voimaansa.

13

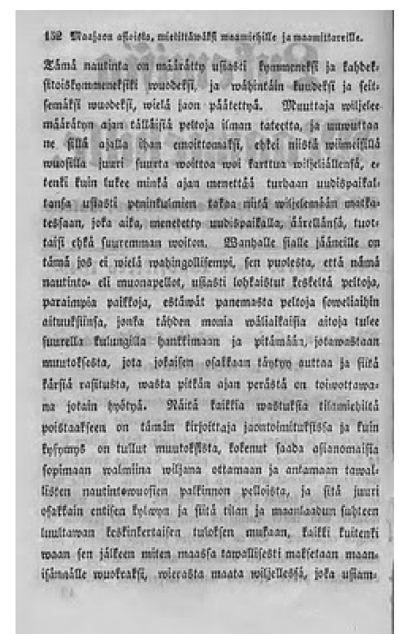
======= ======= ======= ======= ======= =======

152

Maajaon asioista, mietittäväksi maamiehille ja maamittareille.

Tämä nautinta on määrätty usiasti kymmeneksi ja kahdel- sitoiskymineneksiki vuodeksi, ja vahintäin kuudeksi ja seitsemäksi vuodeksi, vielä jaon päätettyä. Muuttaja viljelee määrätyn ajan tällaisiä peltoja ilman tateetta, ja uuvuttaa ne, sillä ajalla ihan emoittomaksi, ehkei niistä viimeisillä vuosilla juuri suurta voittoa voi karttua viljeliällensä,

etenki kuin lukee minkä ajan menettää turhaan uudispaikaltans usiasti peninkulmien takaa nntä viljelemään matkatessaan, joka aika, menetetty uudispaikalla, äärellänsä, tuottaisi ehkä suuremman voiton. Wanhalle sialle jääneille on tämä jos ei vielä vahingollisempi, sen puolesta, että nämä nautinto» eli muonapellot, usiasti lohkaistut keskeltä peltoja,

152 Maajaon asioista, mietittäwäksi maamiehille ja maamittareille.

Tämä nautinta on määrätty usiasti kymmeneksi ja kahdeksitoiskymmeneksiki wuodeksi, ja wähintäin kuudeksi ja seitsemäksi wuodeksi, wielä jaon päätettyä. Muuttaja wiljelee määrätyn ajan tälläisiä peltoja ilman taeetta, ja uuwuttaa ne sillä ajalla ihan emoittomaksi, ehkei niistä wiimeisillä wuosilla juuri suurta woittoa woi karttua wiljeliällensä, etenki kuin lukee minkä ajan menettää turhaan uudispaikaltansa usiasti peninkulmien takaa niitä wiljelemään matkatessaan, joka aika, menetetty uudispaikalla, äärellänsä, tuottaisi ehkä suuremman woiton. Wanhalle sialle jääneille on tämä jos ei wielä wahingollisempi, sen puolesta, että nämä nautinto- eli muonapellot, usiasti lohkaistut keskeltä peltoja, paraimpia paikkoja, estäwät panemasta peltoja soweliaihin aituuksiinsa, jonka tähden monia wäliaikaisia aitoja tulee suurella kulungilla hankkimaan ja pitämään, jotawastaan muutoksesta, jota jokaisen osakkaan täytyy auttaa ja siitä kärsiä rasitusta, wasta pitkän ajan perästä on toiwottawana jotain hyötyä. Näitä kaikkia wastuksia tilamiehiltä poistaakseen on tämän kirjoittaja jaontoimituksissa ja kuin kysymys on tullut muutoksista, kokenut saada asianomaisia sopimaan walmiina wiljana ottamaan ja antamaan tawallisten nautintowuosien palkinnon pelloista, ja sitä juuri osakkain entisen kylwyn ja sitä tilan ja maanlaadun suhteen luultawan keskinkertaisen tuloksen mukaan, kaikki kuitenki waan sen jälkeen miten maassa tawallisesti maksetaan maanisännälle wuokraksi, wieraasta maata wiljellessä, joka usiam-

paraimpia paikkoja, estämät panemasta peltoja soveliaihin aituukslinsa, jonka tähden monia väliaikaisia aitoja tulee suurella kulungilla hankkimaan ja pitämään, jotavastaan muutoksesta, jota jokaisen osakkaan täytyy auttaa ja siitä kärsiä rasitusta, vasta pitkän ajan perästä on toivottavana jotain hyötyä. Näitä kaikkia vastuksia tilamiehiltä poistaakseen on tämän kirjoittaja jaontoimituksissa ja kuin kysymys on tullut muutoksista,

kokenut saada asianomaisia sopimaan valmiina viljana ottamaan ja antamaan tavallisten nautintvuosien palkinnon pelloista, ja sitä juuri osakkain entisen kylvyn ja siitä tilan ja maanlaadun suhteen luultavan keskinkertaisen tuloksen mukaan, kaikki kuitenki vaan sen jälkeen miten maassa tavallisesti maksetaan maanisännälle vuokraksi,

vierasta maata viljellessä, joka usiam-

======= ======= ======= ======= ======= =======

massa paikassa on kolmas osa valmiista korjatusta ja puidusta viljasta, eli pellolla lyhteinä.

Tämä keino on myös jo menestynyt monessa jaon toimituksessa, ja, minä luulen, se on menestyvä usiammassa paikasta, niin pian kuin maamiehet saamat paremmin tuntemaan sen edun entisen tavan suhteen.

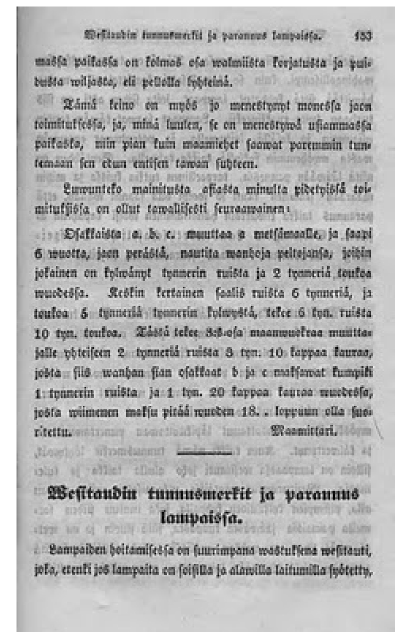
Lumunteko mainitusta asiasta minulta pidetyissä toiMltuksissa on ollut tavqlliseSti seuraavainenl Osakkaista a. b. e. muuttaa a metsämaalle, ja saapi 6 vuotta, jaon perästä, nautita vanhoja peltojansa, joihin jokainen on kylvänyt tynnerin ruista ja 2 tynneriä toukoa vuodessa. Keskin kertainen saalis ruista 6 tynneriä, ja touloa 6 tynneriä tynnerin lylvystä,

telee 6 tyn. ruista 10 tyn. toukoa. Tästä tekee 3:s-osa maanmuolraa muuttajalle yhteiseen 2 tynneriä ruista 3 tyn. 10 lappaa kauraa, josta siis vanhan sian osakkaat b ja e maksavat kumpiki 1 tynnerin ruista ja 1 tyn. 20 kappaa kauraa vuodessa, josta viimenen maksu pitää vuoden 18.. loppuun olla suoritettu.

Maamittari.

--

Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa.

massa paikassa on kolmas osa walmiista korjatusta ja puidusta wiljasta, eli pellolla lyhteinä.

Tämä keino on myös jo menestynyt monessa jaon toimituksessa, ja, minä luulen, se on menestywä usiammassa paikasta, niin pian kuin maamiehet saawat paremmin tuntemaan sen edun entisen tawan suhteen.

Lumunteko mainitusta asiasta minulta pidetyissä toimituksissa on ollut tawallisesti seuraawainen:

Osakkaista a. b. c. muuttaa a metsämaalle, ja saapi 6 wuotta, jaon perästä, nautita wanhoja peltojansa, joihin jokainen on kylwänyt tynnerin ruista ja 2 tynneriä toukoa wuodessa. Keskin kertainen saalis ruista 6 tynneriä, ja toukoa 6 tynneriä tynnerin kylwystä, tekee 6 tyn. ruista 10 tyn. toukoa. Tästä tekee 3:s-osa maanwuokraa muuttajalle yhteiseen 2 tynneriä ruista 3 tyn. 10 kappaa kauraa, josta siis wanhan sian osakkaat b ja c maksawat kumpiki 1 tynnerin ruista ja 1 tyn. 20 kappaa kauraa wuodessa, josta wiimenen maksu pitää wuoden 18.. loppuun olla suoritettu. Maamittari.

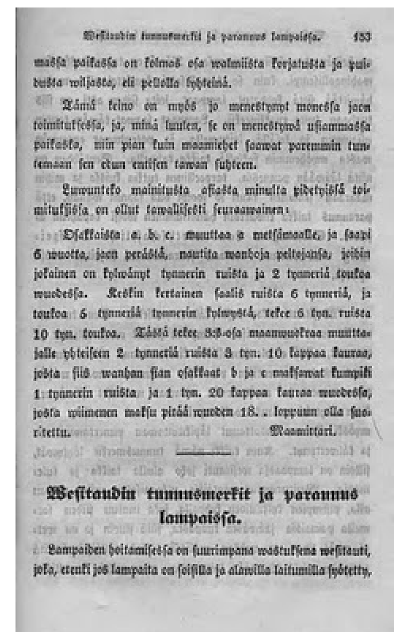
Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa.

Lampaiden hoitamisessa on suurimpana wastuksena wesitauti, joka, erenki jos lampaita on soisilla ja alawilla laitumilla syötetty,

<< | >>

1849-05-00 54 Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa.

Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa.

wassa paikassa on kolmas osa walmiista korjatusta ja puidusta wiljasta, eli pellolla yhteinä.

Tämä keino on myös jo menestynyt monessa jaon toimituksessa, ja, minä luulen, se on menestywä usiammassa paikassa, niin pian kuin maamiehet saawat paremmin tuntemaan sen edun entisen tawan suhteen.

Tuwuntekö mainitusta osasta minulta yhteyisissä toimituksissa on ollut tawallisesti seuraawainen:

Osakkaista a. b. c. muuttaa a metsämaalle, ja saapi 6 wuotta, jaon perästä, nautita wanhoja peltojansa, joihin jokainen on kylwänyt tynnerin ruista ja 2 tynneriä toukoa wuodessa. Keskin kertainen saalis ruista 6 tynneriä, ja toukoa 5 tynneriä tynnerin kylwystä, tekee 6 tyn. ruista 10 tyn. toukoa. Tästä tekee 3:s-osa maanwuokraa muuttajalle yhteiseen 2 tynneriä ruista 3 tyn. 10 kappaa kauraa, josta siis wanhan sian osakkaat b ja c maksawat kumpiki 1 tynnerin ruista ja 1 tyn. 20 kappaa kauraa wuodessa, josta wiimenen maksu pitää wuoden 18 . loppuun olla suoritettu.

Maamittari.

Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa.

Lampaiden hoitamisessa on suurimpana wastuksena wesitauti, joka, etenki jos lampaita on soisilla ja alawilla laitumilla syötetty,

Lampaiden hoitamisessa on suurimpana vastuksena vesitauti, joka, etenki jos lampaita on soisilla ja alavilla laitumilla syötetty,

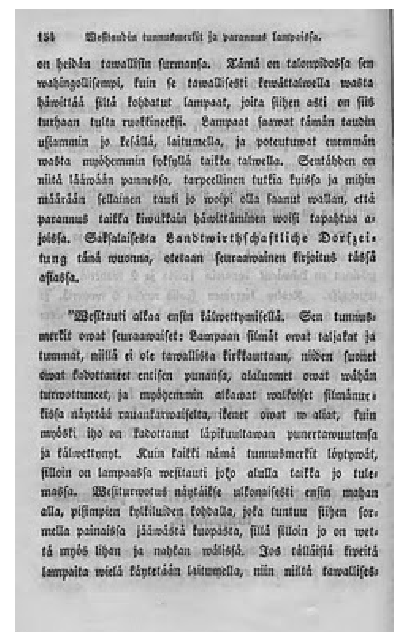
======= ======= ======= ======= ======= =======

on heidän tavallisin surmansa. Tämä on talonpidossa sen vahingollisempi, kuin se tavallisesti kevättalvella vasta hävittää siltä kohdatut lampaat, joita siihen asti on siis turhaan tultu ruokkineeksi. Lampaat saavat tämän taudin usiammin jo kesällä, laitumella, ja poteutuvat enemmän vasta myöhemmin syksyllä taikka talvella.

Sentähden on niitä läävään pannessa, tarpeellinen tutkia kuissa ja mihin määrään sellainen tauti jo voipi olla saanut vallan, että parannus taikka kivukkain hävittäminen voisi tapahtua ajoissa.

Saksalaisesta Landtwirthschaftliche Dorfzeitung tänä vuonna, otetaan seuraavainen kirjoitus tässä asiassa.

"Wesitauti alkaa ensin kälvettymisellä. Sen tunnusmerkit ovat seuraavaiset: Lampaan silmät ovat taljakat ja tummat, niillä ei ole tavallista kirkkauttaan, niiden suonet ovat kadottaneet entisen punansa, alaluomet ovat vähän turvottuneet, ja myöhemmin alkavat valkoiset silmänurkissa näyttää rauankarvaiselta, ikenet oivat valkiat,

on heidän tawallisin surmansa. Tämä on talonpidossa sen wahingollisempi, kuin se tawallisesti kewättalwella wasta häwittää siltä kohdatut lampaat, joita siihen asti on siis turhaan tulta ruokkineeksi. Lampaat saawat tämän taudin usiammin jo kesällä, laitumella, ja poteutuwat enemmän wasta myöhemmin syksyllä taikka talwella. Sentähden on niitä läävään pannessa, tarpeellinen tutkia kuissa ja mihin määrään sellainen tauti jo woipi olla saanut wallan, että parannus taikka kiwukkain häwittäminen woisi tapahtua ajoissa. Saksalaisesta Landtwirthschaftliche Dorfzeitung tänä wuonna, otetaan seuraawainen kirjoitus tässä asiassa.

"Wesitauti alkaa ensin kälwettymisellä. Sen tunnusmerkit owat seuraawaiset: Lampaan silmät owat taljakat ja tummat, niillä ei ole tawallista kirkkauttaan, niiden suonet owat kadottaneet entisen punansa, alaluomet owat wähän turwottuneet, ja myöhemmin alkawat walkoiset silmänurkissa näyttää rauankarwaiselta, ikenet owat w aliat, kuin myöski iho on kadottanut läpikuultawan punertawuutensa ja kälwettynyt. Kuin kaikki nämä tunnusmerkit löytywät, silloin on lampaassa wesitauti joko alulla taikka jo tulemassa. Wesiturwotus näytäikse ulkonaisesti ensin mahan alla, pisimpien kylkiluiden kohdalla, joka tuntuu siihen sormella painaissa jäämästä kuopasta, sillä silloin jo on wettä myös lihan ja nahkan wälissä. Jos tälläisiä kipeitä lampaita wielä käytetään laitumella, niin niiltä tawallises-

kuin myöski iho on kadottanut läpikuultavan punertavuutensa ja kälvettynyt.

Kuin kaikki nämä tunnusmerkit löytyvät, silloin on lampaassa vesitauti joko alulla taikka jo tulemassa. Wesiturvotus näytäikse ulkonaisesti ensin mahan alla, pisimpien kylkiluiden kohdalla, joka tuntuu siihen sormella painaissa jäämästä kuopasta, sillä silloin jo on vettä myös lihan ja nahkan välissä. Jos tälläisiä kipeitä lampaita vielä käytetään laitumella,

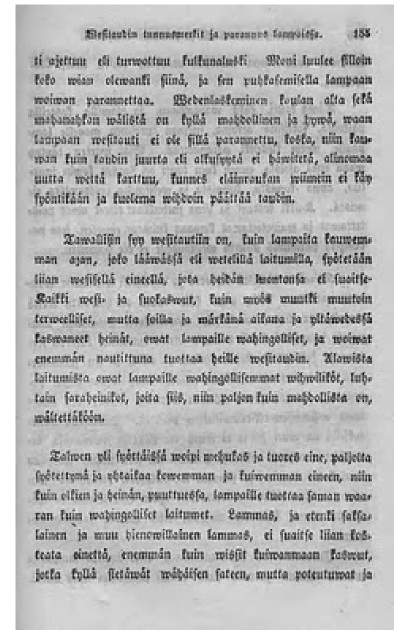
niin niiltä tavallises-

======= ======= ======= ======= ======= =======

ti ajettuu eli turvottuu kulkunaluski. Moni luulee silloin koko vian olevanki siinä, ja sen puhkasemisella lampaan voivan parannettaa. Wedenlaskeminen kaulan alta selä mahanahkan välistä on kyllä mahdollinen ja hyvä, vaan

lampaan vesitauti ei ole sillä parannettu, koska, niin kauvan kuin taudin juurta eli allusyytä ei hävitetä,

alinomaa uutta vettä karttuu, kunnes eläinraukan viimein ei käy syöntikään ja kuolema vihdoin päättää taudin.

Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa. 155

ti ajettuna eli turwottuna kukkunalaiseksi? Moni luulee silloin koko wian olewanki siinä, ja sen puhkasemisella lampaan woiwan parannettaa. Wedenlaskeminen kaulan alta sekä mahanahkan wälistä on kyllä mahdollinen ja hywä, waan lampaan wesitauti ei ole sillä parannettu, koska, niin kauwan kuin taudin juurta eli alkusyytä ei häwitetä, alinomaa uutta wettä karttuu, kunnes eläinraukan wiimein ei käy syöntikään ja kuolema wihdoin päättää taudin.

Tawallisin syy wesitautiin on, kuin lampaita kauwemman ajan, joko lääwässä eli wetelillä laitumilla, syötetään liian wesisellä eineellä, jota heidän luontonsa ei suaitse. Kaikki wesi- ja suokaswut, kuin myös muutki muutoin terweelliset, mutta soilla ja märkänä aikana ja yläwedessä kaswaneet heinät, owat lampaille wahingolliset, ja woiwat enemmän nautittuna tuottaa heille wesitaudin. Alawista laitumista owat lampaille wahingollisemmat wihwiliköt, luhtain saraheinikot, joita siis, niin paljon kuin mahdollista on, wältettäköön.

Talwen yli syöttäissä woipi mehukas ja tuores eine, paljolta syötettynä ja yhtaikaa kowemman ja kuiwemman eineen, niin kuin olkien ja heinän, puuttuessa, lampaille tuottaa saman waaran kuin wahingolliset laitumet. Lammas, ja etenki saksalainen ja muu hienowillainen lammas, ei suaitse liian kosteata einettä, enemmän kuin wissit kuiwanmaan kaswut, jotka kyllä sietäwät wähäisen sateen, mutta poteutuwat ja

Tavallisin syy vesitautiin on, kuin lampaita kauvemman ajan, joko läävässä eli vetelillä laitumilla, syötetään liian vesisellä eineellä, jota heidän luontonsa ei suaitse. Kaikki vesi- ja suokasvut, kuin myös muutki muutoin terveelliset, mutta soilla ja märkänä aikana ja yltävedessä kasvaneet heinät, ovat lampaille vahingolliset,

ja voivat enemmän nautittuna tuottaa heille vesitaudin.

Alavista laitumista ovat lampaille vahingollisemmat vihviliköt, luhtain saraheinikot, joita siis, niin paljon kuin mahdollista on, vältettäköön.

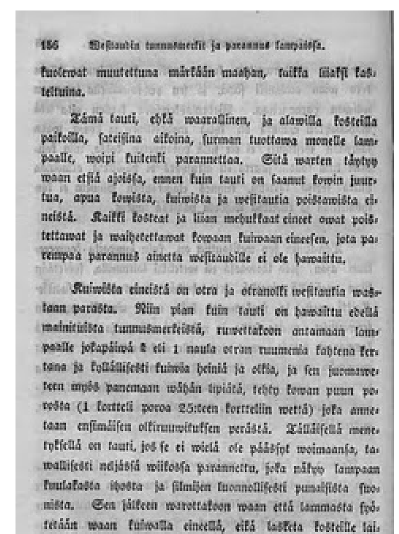
Talven yli syöttäissä voipi mehukas ja tuores eine, paljolta syötettynä ja yhtaikaa kovemman ja kuivemman eineen, niin kuin olkien ja heinän, puuttuessa, lampaille tuottaa saman vaaran kuin vahingolliset laitumet.

Lammas, ja etenki saksalainen ja muu hienovillainen lammas, ei suaitse liian kosteata einettä, enemmän kuin vissit kuivanmaan kasvut, jotka kyllä sietävät vähäisen sateen, mutta poteutuvat ja

======= ======= ======= ======= ======= =======

kuolevat muutettuna märkään maahan, taikka liiaksi kasteltuina.

Tämä tauti, ehkä vaarallinen, ja alavilla kosteilla paikoilla, sateisina aikoina, surman tuottava monelle lampaalle, voipi kuitenki parannettaa. Sitä varten täytyy vaan etsiä ajoissa, ennen kuin tauti on saanut kovin juurtua, apua kovista, kuivista ja vesitautia poistavista eineistä.

156 Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa.

kuolewat muutettuna märkään maahan, taikka liiaksi kasteltuina.

Tämä tauti, ehkä waarallinen, ja alawilla kosteilla paikoilla, sateisina aikoina, surman tuottawa monelle lampaalle, woipi kuitenki parannettaa. Sitä warten täytyy waan etsiä ajoissa, ennen kuin tauti on saanut kowin juurtua, apua kowista, kuiwista ja wesitautia poistawista eineistä. Kaikki kosteat ja liian mehukkaat eineet owat poistettawat ja waihetettawat kowaan kuiwaan eineesen, jota parempaa parannus ainetta wesitaudille ei ole hawaittu.

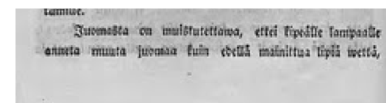
Kuiwista eineistä on otra ja otranolki wesitautia wastaan parasta. Niin pian kuin tauti on hawaittu edellä mainituista tunnusmerkeistä, ruwettakoon antamaan lampaalle jokapäiwä ½ eli 1 naula otran ruumenia kahtena kertana ja kyllällisesti kuiwia heiniä ja olkia, ja sen juomaweteen myös panemaan wähän lipiätä, tehty kowan puun porosta (1 kortteli poroa 25:teen kortteliin wettä) joka annetaan ensimäisen olkiruuwituksen perästä. Tälläisellä menetyksellä on tauti, jos se ei wielä ole päässyt woimaansa, tawallisesti neljässä wiikossa parannettu, joka näkyy lampaan kuulakasta ihosta ja silmijen luonnollisesti punaisista suonista. Sen jälkeen warottakoon waan että lammasta syötetään waan kuiwalla eineellä, eikä laskета kosteille lai-

Kaikki kosteat ja liian mehukkaat eineet ovat poistettavat ja vaihetettavat kovaan kuivaan eineesen, jota parempaa parannus ainetta vesitaudille ei ole havaittu.

Kuivista eineistä on otra ja otranolki vesitautia vastaan parasta. Niin pian kuin tauti on havaittu edellä mainituista tunnusmerkeistä, ruvettakoon antamaan lampaalle jokapäivä ½ eli 1 naula otran ruumenia kahtena kertana ja kyllällisesti kuivia heiniä ja olkia, ja sen juomaveteen myös panemaan vähän lipiätä, tehty kovan puun porosta (1 kortteli poroa 25:teen kortteliin vettä)

joka annetaan ensimäisen olkiruuvituksen perästä.

Tälläisellä menetyksellä on tauti, jos se

tumille.

Juomasta on muistutettawa, ettei kipeälle lampaalle anneta muuta juomaa kuin edellä mainittua lipiä wettä,

ei vielä ole päässyt voimaansa, tavallisesti neljässä viikossa parannettu, joka näkyy lampaan kuulakasta ihosta ja silmijen luonnollisesti punaisista suonista. Sen jälkeen varottakoon vaan että lammasta syötetään vaan kuivalla eineellä, eikä lasketa kosteille laitumille.

Juomasta on muistutettava, ettei kipeälle lampaalle anneta muuta juomaa kuin edellä mainittua lipiä vettä,

======= ======= ======= ======= ======= =======

Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa.

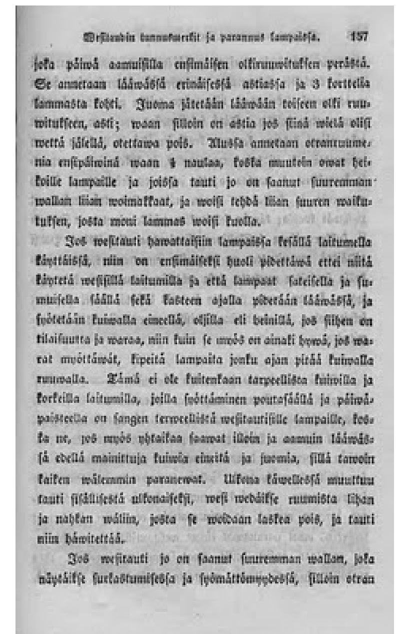
<< | >>

1849-05-00 55 Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa.

157

joka päivä aamuisilla ensimäisen olkiruuvituksen perästä.

Se annetaan läävässä erinäisessä astiassa ja 3 korttelia lammasta kohti. Juoma jätetään läävään toiseen olki ruuvitukseen, asti; vaan silloin on astia jos siinä vielä olisi vettä jälellä, otettava pois. Alussa annetaan otranruumenia ensipäivinä vaan ½ naulaa, koska muutoin ovat heikoille lampaille ja joissa tauti jo on saanut suuremman vallan liian voimakkaat,

ja voisi tehdä liian suuren vaikutuksen, josta moni lammas voisi kuolla.

Jos vesitauti havattaisiin lampaissa kesällä laitumella käyttäissä, niin on ensimäiseksi huoli pidettävä ettei niitä käytetä vesisillä laitumilla ja että lampaat sateisella ja sumuisella säällä sekä kasteen ajalla pidetään läävässä, ja syötetään kuivalla eineellä, oljilla eli heinillä, jos siihen on tilaisuutta ja varaa,

niin kuin se myös on ainaki hyvä, jos varat myöttävät, kipeitä lampaita jonku ajan pitää kuivalla ruuvalla.

Tämä ei ole kuitenkaan tarpeellista kuivilla ja korkeilla laitumilla, joilla syöttäminen poutasäällä ja päiväpaisteella on sangen terveellistä vesitautisille lampaille, koska ne, jos myös yhtaikaa saavat illoin ja aamuin läävässä edellä mainittuja kuivia eineitä ja juomia, sillä tavoin taiten välemmin paranevat.

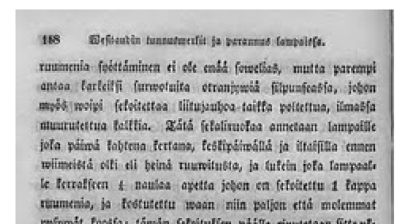
Ulkona kävellessä muuttuu tauti sisällisestä ulkonaiseksi, vesi vedäikse ruumista lihan ja nahkan väliin, josta se voidaan laskea pois, ja tauti niin hävitettää.

Jos vesitauti jo on saanut suuremman vallan, joka naytäikse surkastumisessa ja syömättömyydessä, silloin otran

======= ======= ======= ======= ======= =======

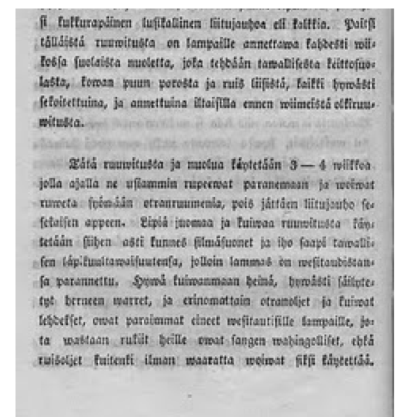
158

Wesitaudin tunnusmerkit ja parannus lampaissa.

ruumenia syöttäminen ei ole enää sovelias, mutta parempi antaa karkeiksi survotuita otranjyviä silpun seassa, johon myös voipi sekoitettaa liitujauhoa taikka poltettua, ilmassa muurutettua kalkkia. Tätä sekaliruokaa annetaan lampaille joka päivä kahtena kertana, keskipäivällä ja iltaisilla ennen viimeistä olki eli heinä ruuvitusta,

ja lukein joka lampaalle kerrakseen ½ naulaa apetta johon on sekoitettu 1 kappa ruumenia, ja kostutettu vaan niin paljon että molemmat pysyvät koossa; tämän sekoituksen päälle riputetaan sitte yksi kukkurapäinen lusikallinen liitujauhoa eli kalkkia.

si kukkurapäinen lusikallinen liitujauhoa eli kalkkia. Paitsi tälläistä ruuwitusta on lampaille annettawa kahdesti wiikossa suolaista nuoletta, joka tehdään tawallisesta keittosuolasta, kowan puun porosta ja ruis liisistä, kaikki hywästi sekoitettuina, ja annettuina iltaisilla ennen wiimeistä olkiruuwitusta.

Tätä ruuwitusta ja nuolua käytetään 3 — 4 wiikkoa jolla ajalla ne usiammin rupeewat paranemaan ja woiwat ruweta syömään otranruumenia, pois jättäen liitujauho sekaisen appeen. Lipiä juomaa ja kuiwaa ruuwitusta käytetään siihen asti kunnes silmäsuonet ja iho saapi tawallisen läpikuultawaisuutensa, jolloin lammas on wesitaudistansa parannettu. Hywä kuiwanmaan heinä, hywästi säilytetyt herneen warret, ja erinomattain otranoljet ja kuiwat lehdekset, owat paraimmat eineet wesitautisille lampaille, jota wastaan rukiit heille owat sangen wahingolliset, ehkä ruisoljet kuitenki ilman waaratta woiwat siksi käytettää.

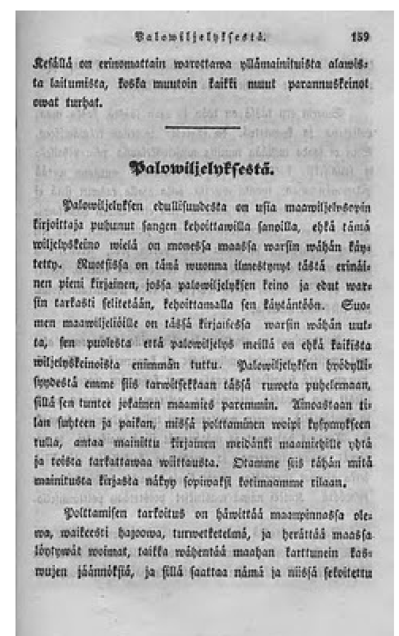
Paitsi tälläistä ruuvitusta on lampaille annettava kahdesti viikossa suolaista nuoletta, joka tehdään tavallisesta keittosuolasta, kovan puun porosta ja ruis liisistä, kaikki hyvästi sekoitettuina, ja annettuina iltaisilla ennen viimeistä olkiruuvitusta.

Tätä ruuvitusta ja nuolua käytetään 34 viikkoa jolla ajalla ne usiammin rupeevat paranemaan ja voivat ruveta syömään otranruumenia, pois jättäen liitujauho sesekaisen appeen. Lipiä juomaa ja kuivaa ruuvitusta käytetään siihen asti kunnes silmäsuonet ja iho saapi tavallisen läpikuultavaisuutensa, jolloin lammas on vesitaudistanssa parannettu.

Hyvä kuivanmaan heinä, hyvästi säilytetyt herneen varret, ja erinomattain otranoljet ja kuivat lehdekset, ovat paraimmat eineet vesitautisille lampaille, jota vastaan rukiit heille ovat sangen vahingolliset, ehkä ruisoljet kuitenki ilman vaaratta voivat siksi käytettää.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Kesällä on erinomattain varottava yllämainituista alavista laitumista, koska muutoin kaikki muut parannuskeinot, ovat turhat.

Kesällä on erinomattain warottawa yllämainituista alawista laitumista, koska muutoin kaikki muut parannuskeinot owat turhat.

Palowiljelyksestä.

Palowiljelyksen edullisuudesta on usia maawiljelyskirjoittaja puhunut sangen kehoittawilla sanoilla, ehkä tämä wiljelyskeino wielä on monessa maassa warsin wähän käytetty. Ruotsissa on tänä wuonna ilmestynyt tästä erinäinen pieni kirjainen, jossa palowiljelyksen keino ja edut warsin tarkasti selitetään, kehoittamalla sen käytäntöön. Suomen maawiljeliöille on tässä kirjaisessa warsin wähän uuta, sen puolesta että palowiljelys meillä on ehkä kaikista wiljelyskeinoista enimmän tuttu. Palowiljelyksen hyödyllisyydestä emme siis tarwitsekkaan tässä ruweta puhelemaan, sillä sen tuntee jokainen maamies paremmin. Ainoastaan tilan suhteen ja paikan, missä polttaminen woipi kysymykseen tulla, antaa mainittu kirjainen meidänki maamiehille yhtä ja toista tarkattawaa wiittausta. Otamme siis tähän mitä mainitusta kirjasta näkyy sopiwaksi kotimaamme tilaan.

Polttamisen tarkoitus on häwittää maanpinnassa olewa, waikeesti hajoowa, turwetketelmä, ja herättää maassa löytywät woimat, taikka wähentää maahan tarttunein kaswujen jäännöksiä, ja sillä saattaa nämä ja niissä sekoitettu

--

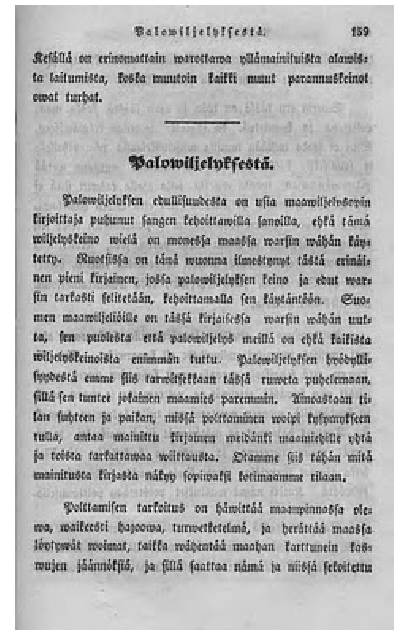
Paloviljelyksestä.

<< | >>

1849-05-00 56 Paloviljelyksestä.

Paloviljelyksestä.

Paloviljelyksen edullisuudesta on usia maaviljelysopin kirjoittaja puhunut sangen kehoittavilla sanoilla, ehkä tämä viljelyskeino vielä on monessa maassa varsin vähän käytetty.

Palowiljelyksestä. 159

Kesällä on erinomattain waarattawa yllämainituista alawista laitumista, koska muutoin kaikki muut parannuskeinot owat turhat.

Palowiljelyksestä.

Palowiljelyksen edullisuudesta on usia maawiljelysopin kirjoittaja puhunut sangen kehoittawilla sanoilla, ehkä tämä wiljelyskeino wielä on monessa maassa warsin wähän käytetty. Ruotsissa on tänä wuonna ilmestynyt tästä erinäinen pieni kirjainen, jossa palowiljelyksen keino ja edut warsin tarkasti selitetään, kehoittamalla sen käytäntöön. Suomen maawiljeliöille on tässä kirjaisessa warsin wähän uutta, sen puolesta että palowiljelys meillä on ehkä kaikista wiljelyskeinoista enimmän tuttu. Palowiljelyksen hyödyllisyydestä emme siis tarwitsekkaan tässä ruweta puhelemaan, sillä sen tuntee jokainen maamies paremmin. Ainoastaan tilan suhteen ja paikan, missä polttaminen woipi kysymykseen tulla, antaa mainittu kirjainen meidänki maamiehille yhtä ja toista tarkattawaa wiittausta. Otamme siis tähän mitä mainitusta kirjasta näkyy sopiwaksi kotimaamme tilaan.

Polttamisen tarkoitus on häwittää maanpinnassa olewa, waikeesti hajoowa, turwetketelmä, ja herättää maassa löytywät woimat, taikka wähentää maahan karttunein kaswujen jäännöksiä, ja sillä saattaa nämä ja niissä sekoitettu

Ruotsissa on tänä vuonna ilmestynyt tästä erinäinen pieni kirjainen, jossa paloviljelyksen keino ja edut varsin tarkasti selitetään, kehoittamalla sen käytäntöön. Suomen maaviljeliöille on tässä kirjaisessa varsin vähän uutta, sen puolesta että paloviljelys meillä on ehkä kaikista viljelyskeinoista enimmän tuttu.

Paloviljelyksen hyödyllisyydestä emme siis tarvitsekkaan tässä ruveta puhelemaan, sillä sen tuntee jokainen maamies paremmin. Ainoastaan tilan suhteen ja paikan, missä polttaminen voipi kysymykseen tulla, antaa mainittu kirjainen meidänki maamiehille yhtä ja toista tarkattavaa viittausta. Otamme siis tähän mitä mainitusta kirjasta näkyy sopivaksi kotimaamme tilaan.

Polttamisen tarkoitus on hävittää maanpinnassa oleva, vaikeesti hajoova, turvetketelmä, ja herättää maassa löytyvät voimat, taikka vähentää maahan karttunein kasvujen jäännöksiä, ja sillä saattaa nämä ja niissä sekoitettu

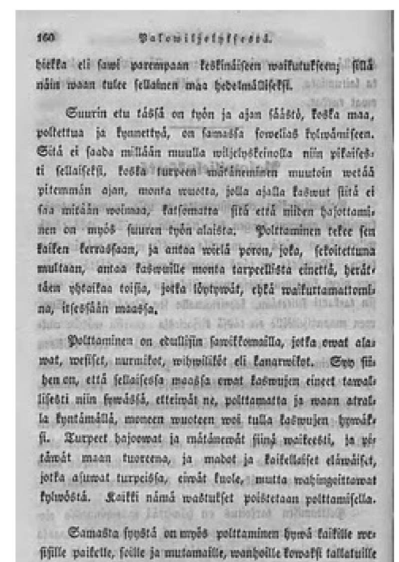
======= ======= ======= ======= ======= =======

160

Paloviljelyksestä.

hiekka eli savi parempaan keskinäiseen vaikutukseen; sillä näin vaan tulee sellainen maa hedelmälliseksi.

Suurin etu tässä on työn ja ajan säästö, koska maa, poltettua ja kynnettyä, on samassa sovelias kylvämiseen.

160 Palowiljelyksestä.

hiekka eli sawi parempaan keskinäiseen waikutukseen; sillä näin waan tulee sellainen maa hedelmälliseksi.

Suurin etu tässä on työn ja ajan säästö, koska maa, poltettua ja kynnettyä, on samassa sowelias kylwämiseen. Sitä ei saada millään muulla wiljelyskeinolla niin pikaisesti sellaiseksi, koska turpeen mätäneminen muutoin wetää pitemmän ajan, monta wuotta, jolla ajalla kaswut siitä ei saa mitään woimaa, katsomatta sitä että niiden hajottaminen on myös suuren työn alaista. Polttaminen tekee sen kaiken kerrassaan, ja antaa wielä poron, joka, sekoitettuna multaan, antaa kaswuille monta tarpeellista einettä, herättäen yhtaikaa toisia, jotka löytywät, ehkä waikuttamattomina, itsessään maassa.

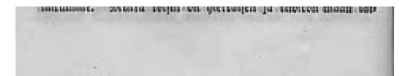
Polttaminen on edullisin sawikkomailla, jotka owat alawat, wesiset, nurmikot, wihwiliköt eli kanarwikot. Syy siihen on, että sellaisessa maassa owat kaswujen eineet tawallisesti niin sywässä, etteiwät ne, polttamatta ja maan atralla kyntämällä, moneen wuoteen woi tulla kaswujen hywäksi. Turpeet hajoowat ja mätänewät siinä waikeesti, ja pitäwät maan tuoreena, ja madot ja kaikellaiset eläwäiset, jotka asuwat turpeissa, eiwät kuole, mutta wahingoittawat kylwöstä. Kaikki nämä wastukset poistetaan polttamisella.

Samasta syystä on myös polttaminen hywä kaikille wesisille paikoille, soille ja mutamaille, wanhoille kowaksi tallatuille

Sitä ei saada millään muulla viljelyskeinolla niin pikaisesti sellaiseksi, koska turpeen .mätäneminen muutoin vetää pitemmän ajan, monta vuotta, jolla ajalla kasvut siitä ei saa mitään voimaa, katsomatta sitä että niiden hajottaminen on myös suuren työn alaista. Polttaminen tekee sen kaiken kerrassaan, ja antaa vielä poron,

> joka, sekoitettuna multaan, antaa kasvuille monta tarpeellista einettä, herättäen yhtaikaa toisia, jotka löytyvät, ehkä vaikuttamattomina, itsessään maassa.

Polttaminen on edullisin savikkomailla, jotka ovat alavat, vesiset, nurmikot, vihviliköt eli kanarvikot. Syy siihen on, että sellaisessa maassa ovat kasvujen eineet tavallisesti niin syvässä, etteivät ne, polttamatta ja vaan

atralla kyntämällä, moneen vuoteen voi tulla kasvujen hyväksi. Turpeet hajoovat ja mätänevät siinä vaikeesti,

ja pitävät maan tuoreena, ja madot ja kaikellaiset eläväiset, jotka asuivat turpeissa, eivät kuole, mutta vahingoittavat kylvöstä.

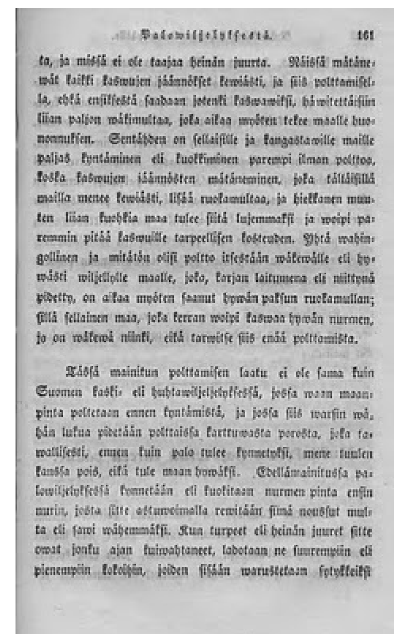
Kaikki nämä vastukset poistetaan polttamisella.

Samasta syystä on myös polttaminen hyvä kaikille vesisille paikolle, soille ja mutamaille, vanhoille kovaksi tallatuille laitumille. Mutta toisin on hiekkaisen ja kivikon maan lai-

======= ======= ======= ======= ======= =======

ta, ja missä ei ole taajaa heinän juurta. Näissä mätänevät kaikki kasvujen jäännökset leviästi, ja siis polttamisella, ehkä ensiksestä saadaan jotenki kasvaviksi, hävitettäisiin liian paljon väkimultaa, joka aikaa >n»)öten tekee maalle huononnuksen.

Sentähden on sellaisille ja kangastamille maille paljas kyntäminen eli kuokkiminen parempi ilman polttoa, koska kasvujen jäännösten mätäneminen, joka tälläisillä mailla menee teviästi, lisää ruokamultaa, ja Hiekkanen muu-, ten liian luohkia maa tulee siitä lujemmaksi ja voipi paremmin pitää kasvuille tarpeellisen kosteuden.

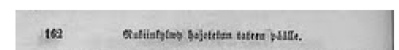

Yhtä vahingollinen ja mitätön olisi poltto itsestään väkevälle eli hyvästi viljellylle maalle, joka, karjan laitumena eli niittynä pidetty, on aikaa myöten saanut hyvän paksun ruokamullan; Mä sellainen maa, jota terran voipi kasvaa hymän nurmen, jo on väkevä niinki, eikä tarvitse siis enää polttamista.

Tässä mainitun polttamisen laatu ei ole sama kuin Suomen kaski- eli huhtaviljeljelytsessä, jossa maan maanpinta poltetaan ennen kyntämistä, ja jossa siis marsin vähän lukua pidetään polttaissa tarttumasta porosta, jota tavallisesti, ennen tuin palo tulee kynnetyksi, mene tuulen kanssa pois, eitä tule maan hymätsi. .Edellämainitussa palomiljelyksessä kynnetään eli kuokitaan nurmen pinta ensin nurin,

josta sitte astumoimalla remitään siinä noussut multa eli savi vähemmäksi. Kun turpeet eli heinän juuret sitte ovat jontu ajan tuivahtaneet, ladotaan ne suurempiin eli pienempiin koloihin, joiden sisään varustetaan sytykkeiksi

======= ======= ======= ======= ======= =======

risuja, kanarvia, havuja taikka muuta tavattavaa rujaa. Kuivalla ja vähän tuulisäällä

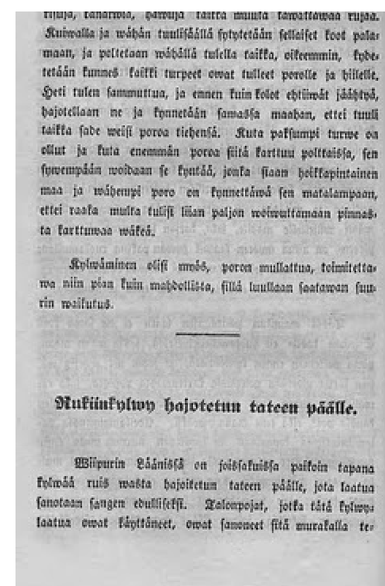
sytytetään sellaiset koot palamaan, ja poltetaan vähällä tulella taikka, oikeemmin, kydetetään kunnes kaikki turpeet omat tulleet porolle ja hiilelle. Heti tulen sammuttua, ja ennen kuin kolot ehtiivät jäähtyä, hajotellaan ne ja kynnetään samassa maahan,

ettei tuuli taikka sade veisi poroa tiehensä. Kuta paksumpi turve on ollut ja kuta enemmän poroa siitä karttuu polttaissa, sen syvempään voidaan se kyntää, jonka siaan hoikkapintainen maa ja vähempi poro on kynnettävä sen matalampaan, ettei raaka multa tulisi liian paljon voivuttamaan pinnasta karttumaa väkeä.

Kylväminen olisi myös, poron mullattua, toimitettava niin pian kuin mahdollista, sillä luullaan saatavan suurin vaikutus.

--

Rukiinkylvy hajotetun tateen päälle.

Kuiwalla ja wähän tuulisäällä sytytetään sellaiset koot palamaan, ja poltetaan wähällä tulella taikka, oikeemmin, kydetetään kunnes kaikki turpeet owat tulleet porolle ja hiilelle. Heti tulen sammuttua, ja ennen kuin kolot ehtiiwät jäähtyä, hajotellaan ne ja kynnetään samassa maahan, ettei tuuli taikka sade weisi poroa tiehensä. Kuta paksumpi turwe on ollut ja kuta enemmän poroa siitä karttuu polttaissa, sen syvempään woidaan se kyntää, jonka siaan hoikkapintainen maa ja wähempi poro on kynnettäwä sen matalampaan, ettei raaka multa tulisi liian paljon woiwuttamaan pinnasta karttuwaa wäkeä.

Kylwäminen olisi myös, poron mullattua, toimitettawa niin pian kuin mahdollista, sillä luullaan saatawan suurin waikutus.

Rukiinkylwy hajotetun tateen päälle.

Wiipurin Läänissä on soissakuissa paikoin tapana kylwää ruis wasta hajoitetun tateen päälle, jota laatua sanotaan sangen edulliseksi. Talonpojat, jotka tätä kylwylaatua owat käyttäneet, owat sanoneet sitä murakalla te-

<< | >>

1849-05-00 57 Rukiinkylvy hajotetun tateen päälle.

Rukiinkylvy hajotetun tateen päälle.

Wiipurin Läänissä on joissakuissa paikoin tapana kylvää ruis vasta hajoitetun tateen päälle, jota laatua sanotaan sangen edulliseksi. Talonpojat, jotka tätä kylvy, laatua ovat käyttäneet, ovat sanoneet sitä murakalla te

======= ======= ======= ======= ======= =======

Jyväaitan rakennus.

163

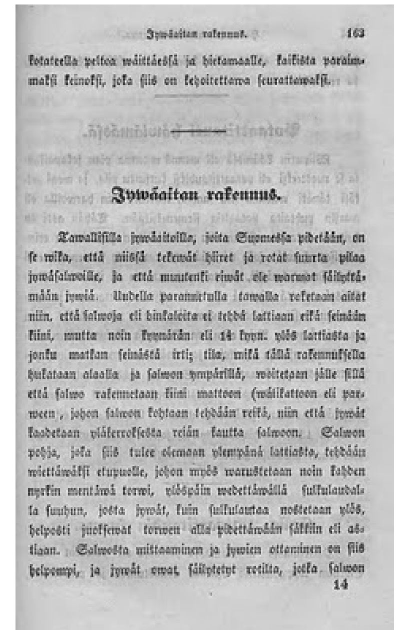
totateella peltoa väittäessä ja hietamaalle, kaikista paraimmaksi keinoksi, joka siis on lehoieettama seurattavalsi.

--

Jyväaitan rakennus.

1849-05-00 58 Jyväaitan rakennus.

Jyväaitan rakennus.

kokateella pellon wäittäessä ja hietamaalle, kaikista parahimmaksi keinoksi, joka siis on kehoitettawa seurattawaksi.

Jywäaitan rakennus.

Tawallisilla jywäaitoilla, joita Suomessa pidetään, on se wika, että niissä tekewät hiiret ja rotat suurta pilaa jywäsalwoille, ja että muutenki eiwät ole warmat säilyttämään jywiä. Uudella parannetulla tawalla raketaan aitat niin, että salwoja eli hinkaloita ei tehdä lattiaan eikä seinään kiini, mutta noin kyynärän eli 1½ kyyn. ylös lattiasta ja jonku matkan seinästä irti; tila, mikä tällä rakennuksella hukataan alaalla ja salwon ympärillä, woitetaan jälle sillä että salwo rakennetaan kiini mattoon (wälikattoon eli parween), johon salwon kohtaan tehdään reikä, niin että jywät kaadetaan yläkerroksesta reiän kautta salwoon. Salwon pohja, joka siis tulee olemaan ylempänä lattiasta, tehdään wiettäwäksi etupuolle, johon myös warustetaan noin kahden nyrkin mentäwä torwi, ylöspäin wedettäwällä sulkulaudalla suuhun, josta jywät, kuin sulkulautaa nostetaan ylös, helposti juoksewat torwen alla pidettäwään säkkiin eli astiaan. Salwosta mittaaminen ja jywien ottaminen on siis helpompi, ja jywät owat säilytetyt rotilta, jotka salwon

Tavallisilla jyväaitoilla, joita Suomessa pidetään, on se vika, että niissä tekevät hiiret ja rotat suurta pilaa jyväsalvoille, ja että muutenki eivät ole varmat säilyttämään jyviä.

Uudella parannetulla tavalla raketaan aitat niin, että salvoja eli hinkaloita ei tehdä lattiaan eikä seinään kiini, mutta noin kyynärän eli 1½ kyyn. ylös lattiasta ja jonku matkan seinästä irti; tila, mikä tällä rakennuksella hukataan alaalla ja salvon ympärillä, voitetaan jälle sillä että salvo rakennetaan kiini mattoon (välikattoon eli parveen),

johon salvon kohtaan tehdään reikä, niin että jyvät kaadetaan yläkerroksesta reiän kautta salvoon. Salvon pohja, joka siis tulee olemaan ylempänä lattiasta, tehdään viettäväksi etupuolle, johon myös varustetaan noin kahden nyrkin mentävä torvi, ylöspäin vedettävällä sulkulaudalla suuhun, josta jyvät, kuin sulkulautaa nostetaan ylös,

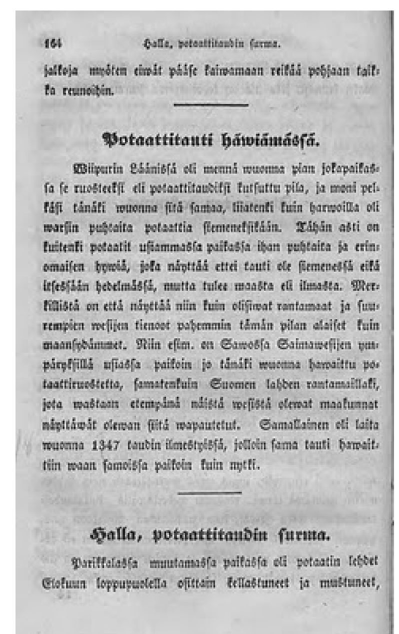
helposti juoksevat torven alla pidettävään säkkiin eli astiaan. Salvosta mittaaminen ja jyvien ottaminen on siis helpompi, ja jyvät ovat. säilytetyt rotilta, jotka salvon

14

======= ======= ======= ======= ======= =======

164

Halla, potaattitaudin surma.

jalkoja myöten eiwät pääse kaiwamaan reikää pohjaan taikka reunoihin.

Potaattitauti häwiämässä.

Wiipurin Läänissä oli mennä wuonna pian jokapaikassa se ruosteeksi eli potaattitaudiksi kutsuttu pila, ja moni pelkäsi tänäki wuonna sitä samaa, liiatenki kuin harwoilla oli warsin puhtaita potaattia siemeneksikään. Tähän asti on kuitenki potaatit usiammassa paikassa ihan puhtaita ja erinomaisen hywiä, joka näyttää ettei tauti ole siemenessä eikä itsessään hedelmässä, mutta tulee maasta eli ilmasta. Merkillistä on että näyttää niin kuin olisiwat rantamaat ja suurempien wesijen tienoot pahemmin tämän pilan alaiset kuin maansydämmet. Niin esim. on Sawossa Saimawesijen ympäryksillä usiassa paikoin jo tänäki wuonna hawaittu potaattiruostetta, samatenkuin Suomen lahden rantamaillaki, jota wastaan etempänä näistä wesistä olewat maakunnat näyttäwät olewan sitä wapautetut. Samallainen oli laita wuonna 1847 taudin ilmestyksessä, jolloin sama tauti hawaittiin waan samoissa paikoin kuin nytki.

Halla, potaattitaudin surma.

Parikkalassa muutamassa paikassa oli potaatin lehdet Elokuun loppupuolella osittain kellastuneet ja mustuneet,

jalkoja myöten eivät pääse kaivamaan reikää pohjaan taikka reunoihin.

--

Potaattitauti häviämässä.

<< | >>

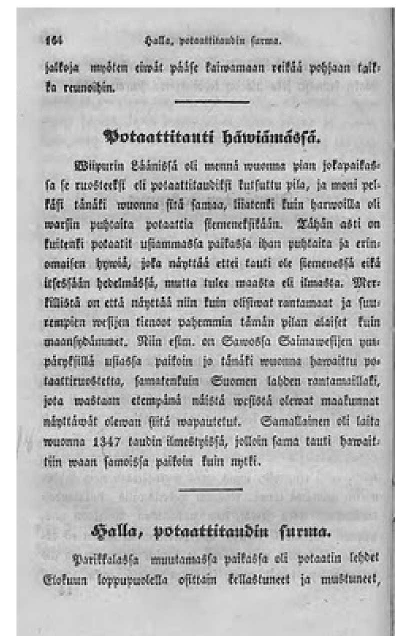
1849-05-00 59 Potaattitauti häviämässä.

Potaattitauti häviämässä.

Wiipurin Läänissä oli mennä vuonna pian jokapaikassa se ruosteeksi eli potaattitaudiksi kutsuttu pila, ja moni pelkäsi tänäki vuonna sitä samaa,

liiatenki kuin harvoilla oli varsin puhtaita potaattia siemeneksikään. Tähän asti on kuitenki potaatit usiammassa paikassa ihan puhtaita ja erinomaisen hyviä, joka näyttää ettei tauti ole siemenessä eikä itsessään hedelmässä, mutta tulee maasta eli ilmasta. Merkillistä on että näyttää niin kuin olisivat rantamaat ja suurempien vesijen tienoot pahemmin tämän pilan alaiset kuin maansydämmet.

Niin esim. on Savossa Saimavesijen ympäryksillä siassa paikoin jo tänäki vuonna havaittu potaattiruostetta, samatenkuin Suomen lahden rantamaillaki, jota vastaan etempänä näistä vesistä olevat maakunnat näyttävät olevan siitä vapautetut. Samallainen oli laita vuonna 1347 taudin ilmestyissä, jolloin sama tauti havaittiin vaan samoissa paikoin kuin nytki.

164 Halla, potaattitaudin surma.

salkoja myöten eiwät pääse kaiwamaan reikää pohjaan taikka reunoihin.

Potaattitauti häwiämässä.

Wiipurin Läänissä oli mennä wuonna pian jokapaikassa se ruosteeksi eli potaattitaudiksi kutsuttu pila, ja moni pelkäsi tänäki wuonna sitä samaa, liiatenki kuin harwoilla oli warsin puhtaita potaattia siemeneksikään. Tähän asti on kuitenki potaatit usiammassa paikassa ihan puhtaita ja erinomaisen hywiä, joka näyttää ettei tauti ole siemenessä eikä itsessään hedelmässä, mutta tulee maasta eli ilmasta. Merkillistä on että näyttää niin kuin olisiwat rantamaat ja suurempien wesijen tienoot pahemmin tämän pilan alaiset kuin maansydämmet. Niin esim. on Sawossa Saimawesijen ympäryksillä usiassa paikoin jo tänäki wuonna hawaittu potaattiruostetta, samatenkuin Suomen lahden rantamaillaki, jota wastaan etempänä näistä wesistä olewat maakunnat näyttäwät olewan siitä wapautetut. Samallainen oli laita wuonna 1347 taudin ilmestyissä, jolloin sama tauti hawaittiin waan samoissa paikoin kuin nytki.

Halla, potaattitaudin surma.

Parikkalassa muutamassa paikassa oli potaatin lehdet Elokuun loppupuolella osittain kellastuneet ja mustuneet,

--

Halla, potaattitaudin surma.

<< | >>

1849-05-00 60 Halla, potaattitaudin surma.

Halla, potaattitaudin surma.

Parikkalassa muutamassa paikassa oli potaatin lehdet Elokuun loppupuolella osittain kellastuneet ja mustuneet,

======= ======= ======= ======= ======= =======

Serran Uusi laatu leipo-uunia.

165

osittain alapuolelta täynä sellaista ruskeata nukkaa, jota, niin kuin tunnetaan, on potaattitaudin ensimäinen tunnusmerkki.

Nyt sattui näillä paikoin vieno halla, joka kylmi jonku osan potaatin lehtiä ja varsia, mutta ruostetta ei ole havaittu sen kovemmin, ja kylmämättömät varret sekä lehdet pysyivät ihan kirkkaina ja juuret puhtaina.

--

1849-05-00 61 Serren Uusi laatu leipo uunia.

Serren Uusi laatu leipo uunia.

Tämä leipo-uuni on kokonaan kivestä, ja niin laitettu, että se lämmitetään ulkopuolitse, ja tuli lasketaan kulkemaan arinan alaitse, laen päälitse, ja niin ympäri koko uunin.

Kuumuutta voidaan lisätä eli masentaa tarpeen jälkeen, ja ainoastaan vähäisellä tulella pidettää yhtäläisenä, jos tarvis on paistaa usiamman uunillisen yhteen menöön. Tällä säästetään hyvä joukko polttopuuta, etenki sen puolesta että siinä paremmin kuin muissa uunissa, palaa kaikellainen polttoaine ja vähempiki jo tekee tuntuvan vaikutuksen.

Tällainen leipo-uuni ei tule muka kuitenkaan kalliimmaksi tavallista leipo-uunia, on vahvempi ja tarvitsee vähemmän korjailemista, sekä sopii kaikkeen paistokseen. Uunin kanssa voipi yhdistettää erinäinen keittolaitos, jossa samalla tulella ja yhtaikaa voipi keittää ruokia, vesiä eli polttaa viinaa, ilman erinäisettä puun lisättä.

--

Serren Uusi laatu leipo-uunia. 163

osittein alapuolelta täynnä sellaista ruskeata nukkaa, joka, niin kuin tunnetaan, on potaattitaudin ensimäinen tunnusmerkki. Nyt sattui näillä paikoin wieno halla, joka kylmi jonku osan potaatin lehtiä ja warsia, mutta ruostetta ei ole hawaittu sen kowemmin, ja kylmämättömät warret sekä lehdet pysywät ihan kirkkaina ja juuret puhtaina.

Serren Uusi laatu leipo-uunia.

Tämä leipo-uuni on kokonaan kiwestä, ja niin laitettu, että se lämmitetään ulkopuolitse, ja tuli lasketaan kulkemaan arinan alaitse, laen päälitse, ja niin ympäri koko uunin. Kuumuutta woidaan lisätä eli masentaa tarpeen jälkeen, ja ainoastaan wähäisellä tulella pidettää yhtäläisenä, jos tarwis on paistaa usiamman uunillisen yhteen menöön. Tällä säästetään hywä joukko polttopuuta, etenki sen puolesta että siinä paremmin kuin muissa uunissa, palaa kaikellainen polttoaine ja wähempiki jo tekee tuntuwan waikutuksen. Tällainen leipo-uuni ei tule muka kuitenkaan kalliimmaksi tawallista leipo-uunia, on wahwempi ja tarwitsee wähemmän korjailemista, sekä sopii kaikkeen paistokseen. Uunin kanssa woipi yhdistettää erinäinen keittolaitos, jossa samalla tulella ja yhtaikaa woipi keittää ruokia, wesiä eli polttaa wiinaa, ilman erinäisettä puun lisättä.

<< | >>

1849-05-00 62 Keino jolla saadaan suuria kupukaalia

Keino jolla saadaan suuria kupukaalia

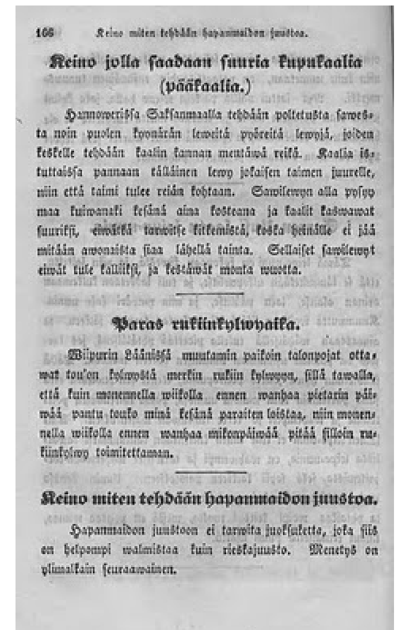
(pääkaalia.)

Hannoverissa Saksanmaalla tehdään poltetusta savesta noin puolen kyynärän leveitä pyöreitä levyjä, joiden keskelle tehdään kaalin kannan mentävä reikä.

Kaalia istuttaissa pannaan tällainen levy jokaisen taimen juurelle, niin että taimi tulee reiän kohtaan. Savilevyn alla pysyy maa kuivanaki kesänä aina kosteana ja kaalit kasvavat suuriksi, eivätkä tarvitse kitkemistä, koska heinälle ei jää mitään avonaista siaa lähellä tainta. Sellaiset savilevyt eivät tule kalliiksi, ja kestävät monta vuotta.

--

Paras rukiinkylvyaika.

166 Keino miten tehdään hapanmaidon juustoa.

Keino jolla saadaan suuria kupukaalia (pääkaalia.)

Hannowerissa Saksanmaalla tehdään poltetusta sawesta noin puolen kyynärän leweitä pyöreitä lewyjä, joiden keskelle tehdään kaalin kannan mentäwä reikä. Kaalia istuttaissa pannaan tälläinen lewy jokaisen taimen juurelle, niin että taimi tulee reiän kohtaan. Sawilewyn alla pysyy maa kuiwanaki kesänä aina kosteana ja kaalit kaswawat suuriksi, eiwätkä tarwitse kitkemistä, koska heinälle ei jää mitään awonaista siaa lähellä tainta. Sellaiset sawilewyt eiwät tule kalliiksi, ja kestäwät monta wuotta.

Paras rukiinkylwyaika.

Wiipurin Läänissä muutamin paikoin talonpojat ottawat tou'on kylwystä merkin rukiin kylwyyn, sillä tawalla, että kuin monennella wiikolla ennen wanhaa pietarin päiwää pantu touko minä kesänä paraiten loistaa, niin monennella wiikolla ennen wanhaa mikonpäiwää pitää silloin rukiinkylwy toimitettaman.

Keino miten tehdään hapanmaidon juustoa.

Hapanmaidon juustoon ei tarwita juoksuketta, joka siis on helpompi walmistaa kuin rieskajuusto. Menetys on ylimalkain seuraawainen.

<< | >>

1849-05-00 63 Paras rukiinkylvyaika.

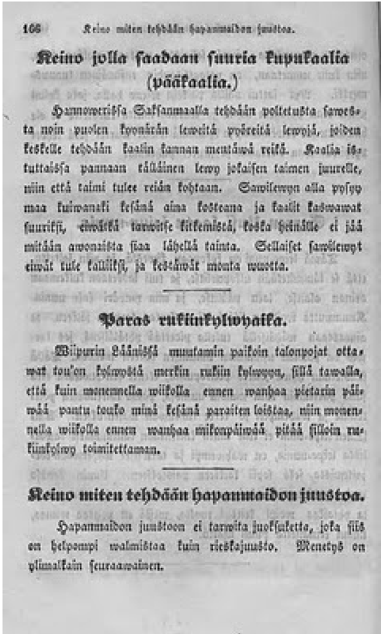
Paras rukiinkylvyaika.

Wiipurin Läänissä muutamin paikoin talonpojat ottavat tou'on kylvystä merkin rukiin kylvyyn,

sillä tavalla, että kuin monennella viikolla ennen vanhaa pietarin päivää pantu touko minä kesänä paraiten loistaa, niin monennella viikolla ennen vanhaa mikonpäivää pitää silloin rukiinkylvy toimitettaman.

--

<< | >>

166 Keino miten tehdään hapanmaidon juustoa.

Keino jolla saadaan suuria kupukaalia (pääkaalia.)

Hannowerissa Saksanmaalla tehdään poltetusta sawesta noin puolen kyynärän lewyisiä pyöreitä lewyjä, joiden keskelle tehdään kaalin tannan mentäwä reikä. Kaalia istuttaissa pannaan tällainen lewy jokaisen taimen juurelle, niin että taimi tulee reiän kohtaan. Sawilewyn alla pysyy maa kuiwanaki kesänä aina koskeana ja kaalit kaswawat suuriksi, eiwätkä tarwitse kitkemistä, koska heinälle ei jää mitään awonaista sijaa lähellä tainta. Sellaiset sawilewyt eiwät tule kalliiksi, ja kestäwät monta wuotta.

Paras rukiinkylwyaika.

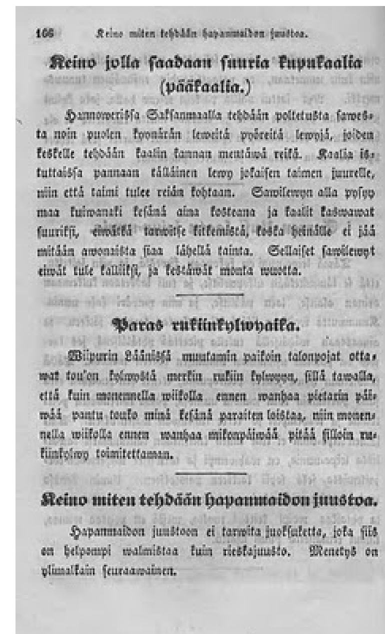
Wiipurin Läänissä muutamin paikoin talonpojat ottawat tou'on kylwystä merkin rukiin kylwyyn, sillä tawalla, että kuin monennella wiikolla ennen wanhaa pietarin päiwää pantu touko minä kesänä paraiten loistaa, niin monennella wiikolla ennen wanhaa mikonpäiwää pitää silloin rukiinkylwy toimitettaman.

Keino miten tehdään hapanmaidon juustoa.

Hapanmaidon juustoon ei tarwita juoksutetta, joka siis on helpompi walmistaa kuin rieskajuusto. Menetys on ylimalkain seuraawainen.

1849-05-00 64 Keino miten tehdään hapanmaidon juustoa.

Keino miten tehdään hapanmaidon juustoa.

166 Keino miten tehdään hapanmaidon juustoa.

Keino jolla saadaan suuria kupukaalia (pääkaalia.)

Hannowerissa Saksanmaalla tehdään poltetusta sawesta noin puolen kyynärän leweitä pyöreitä lewyjä, joiden keskelle tehdään kaalin kannan mentäwä reikä. Kaalia istuttaissa pannaan tälläinen lewy jokaisen taimen juurelle, niin että taimi tulee reiän kohtaan. Sawilewyn alla pysyy maa kuiwanaki kesänä aina kosteana ja kaalit kaswawat suuriksi, eiwätkä tarwitse kitkemistä, koska heinälle ei jää mitään awonaista sijaa lähellä tainta. Sellaiset sawilewyt eiwät tule kalliiksi, ja kestäwät monta wuotta.

Paras rukiinkylwöaika.

Wiipurin Läänissä muutamin paikoin talonpojat ottawat tou'on kylwöstä merkin rukiin kylwöön, sillä tawalla, että kuin monennella wiikolla ennen wanhaa pietarin päiwää pantu touko minä kesänä paraiten loistaa, niin monennella wiikolla ennen wanhaa mikonpäiwää pitää silloin rukiinkylwö toimitettaman.

Keino miten tehdään hapanmaidon juustoa.

Hapanmaidon juustoon ei tarwita juoksuketta, joka siis on helpompi walmistaa kuin rieskajuusto. Menetys on ylimalkain seuraawainen.

Hapanmaidon juustoon ei tarvita juoksuketta, joka siis on helpompi valmistaa tuin rieskajuusto. Menetys on vlimalkain seuraavainen.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Keino miten tehdään hapanmaidon juustoa.

167

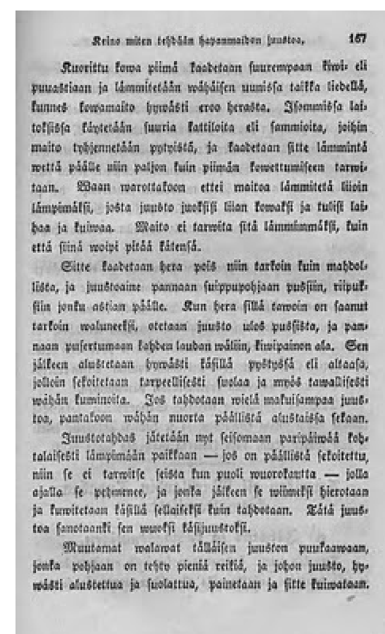
Kuorittu kova piimä kaadetaan suurempaan kivi- eli puuastiaan ja lämmitetään vähäisen uunissa taikka liedellä, kunnes kovamaito hyvästi eroo herasta.

Isommissa laitoksissa käytetään suuria kattiloita eli sammioita, joihin maito tyhjennetään pytyistä, ja kaadetaan sitte lämmintä vettä päälle niin paljon kuin piimän kovettumiseen tarvitaan. Waan varottakoon ettei maitoa lämmitetä liioin lämpimäksi, josta juusto juoksisi liian kovaksi ja tulisi laihaa ja tuimaa. Maito ei tarvita sitä lämmimmäksi,

kuin että siinä voipi pitää kätensä.

Sitte kaadetaan hera pois niin tarkoin kuin mahdollista, ja juustoaine pannaan suippupohjaan pussiin, riipuksiin jonku astian päälle. Kun hera sillä tavoin on saanut tarkoin valuneeksi, otetaan juusto ulos pussista, ja pannaan pusertumaan kahden laudan väliin, kivipainon ala. Sen jälkeen alustetaan hyvästi käsillä pystyssä eli altaasa,

jolloin sekoitetaan tarpeellisesti suolaa ja myös tavallisesti vähän kuminoita.

Keino miten tehdään hapanmaidon juustoa. 167

Kuorittu kowa piimä kaadetaan suurempaan kiwi- eli puuastiaan ja lämmitetään wähäisen uunissa taikka liedellä, kunnes kowamaito hywästi eroo herasta. Isommissa laitoksissa käytetään suuria kattiloita eli sammioita, joihin maito tyhjennetään pytyistä, ja kaadetaan sitte lämmintä wettä päälle niin paljon kuin piimän kowettumiseen tarwitaan. Waan warottakoon ettei maitoa lämmitetä liioin lämpimäksi, josta juusto juoksisi liian kowaksi ja tulisi laihaa ja tuimaa. Maito ei tarwita sitä lämmimmäksi, kuin että siinä woipi pitää kätensä.

Sitte kaadetaan hera pois niin tarkoin kuin mahdollista, ja juustoaine pannaan suippupohjaan pussiin, riipuksiin jonku astian päälle. Kun hera sillä tawoin on saanut tarkoin waluneeksi, otetaan juusto ulos pussista, ja pannaan pusertumaan kahden laudan wäliin, kiwipainon ala. Sen jälkeen alustetaan hywästi käsillä pystyssä eli altaassa, jolloin sekoitetaan tarpeellisesti suolaa ja myös tawallisesti wähän kuminoita. Jos tahdotaan wielä makuisampaa juustoa, pantakoon wähän nuorta päällistä alustaissa sekaan.

Juustotahdas jätetään nyt seisomaan paripäiwää kohtalaisesti lämpimään paikkaan — jos on päällistä sekoitettu, niin se ei tarwitse seistä kun puoli wuorokautta — jolla ajalla se pehmenee, ja jonka jälkeen se wiimeksi hierotaan ja kuwitetaan käsillä sellaiseksi kuin tahdotaan. Tätä juustoa sanotaanki sen wuoksi käsijuustoksi.

Muutamat walawat tälläisen juuston puukaawaan, jonka pohjaan on tehty pieniä reikiä, ja johon juusto, hywästi alustettua ja suolattua, painetaan ja sitte kuiwataan.

Jos tahdotaan vielä makuisampaa juustoa, pantakoon vähän nuorta päällistä alustaissa sekaan.

Juustotahdas jätetään nyt seisomaan paripäivää kohtalaisesti lämpimään paikkaan, jos on päällistä sekoitettu, niin se ei tarvitse seistä kun puoli vuorokautta, jolla ajalla se pehmenee, ja jonka jälkeen se viimeksi hierotaan ja kuvitetaan käsillä sellaiseksi kuin tahdotaan. Tätä juustoa sanotaanki sen vuoksi käsijuustoksi.

Muutamat valavat tälläisen juuston puukaavaan, jonka pohjaan on tehty pieniä reikiä, ja johon juusto, hyvästi alustettua ja suolattua, painetaan ja sitte kuivataan.

======= ======= ======= ======= ======= =======

168

Amerikan eli Marylandin Tupakan kasvattamisesta.

Kuivaaminen tapahtuu joko vaan tuulen käyvällä paikalla siimeksessä taikka vienossa lämmissä, mutta ei milloinkaan päiväpaisteessa eli uuninlämmissä.

Ilmassa kuivattaessa pannaan juusto harvaan varpakoriin eli koloon, jonka ympärille kääritään karkia liinavaate, niin etteivät juustoon pääse kärpäiset, jotka muutoin tekisivät siihen munansa, joista taas sikiää se tavallinen juustotäi; ne eivät olekkaan muuta kuin kärpäisen poikia.

Suuremmissa juuston laitoksissa tehdään samalla tavalla erinäinen juustohuone.

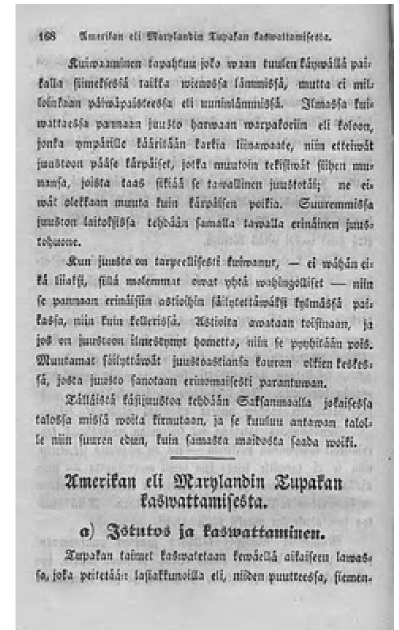
Kun juusto on tarpeellisesti kuivanut, ei vähän eikä liiaksi, sillä molemmat ovat yhtä vahingolliset niin se pannaan erinäisiin astioihin säilytettäväksi kylmässä paikassa, niin kuin kellerissä. Astioita avataan toisinaan, ja jos on juustoon ilmestynyt hometta, niin se pyyhitään pois. Muutamat säilyttävät juustoastiansa kauran olkien keskessä,

josta juusto sanotaan erinomaisesti parantuvan.

Tälläistä käsijuustoa tehdään Saksanmaalla jokaisessa talossa missä voita kirnutaan, ja se kuuluu antavan talolle niin suuren edun, kuin samasta maidosta saada voiki.

--

Amerikan eli Marylandin Tupakan kasvattamisesta.

168 Amerikan eli Marylandin Tupakan kaswattamisesta.

Kuiwaaminen tapahtuu joko waan tuulen käywällä paikalla siimeksessä taikka wienossa lämmissä, mutta ei milloinkaan päiwäpaisteessa eli uuninlämmissä. Ilmassa kuiwattaessa pannaan juusto harwaan warpakoriin eli koloon, jonka ympärille kääritään karkia liinawaate, niin etteiwät juustoon pääse kärpäiset, jotka muutoin tekisiwät siihen munansa, joista taas sikiää se tawallinen juustotäi; ne eiwät olekkaan muuta kuin kärpäisen poikia. Suuremmissa juuston laitoksissa tehdään samalla tawalla erinäinen juustohuone.

Kun juusto on tarpeellisesti kuiwanut, — ei wähän eikä liiaksi, sillä molemmat owat yhtä wahingolliset — niin se pannaan erinäisiin astioihin säilytettäwäksi kylmässä paikassa, niin kuin kellerissä. Astioita awataan toisinaan, ja jos on juustoon ilmestynyt hometta, niin se pyyhitään pois. Muutamat säilyttäwät juustoastiansa kauran olkien keskessä, josta juusto sanotaan erinomaisesti parantuwan.

Tälläistä käsijuustoa tehdään Saksanmaalla jokaisessa talossa missä woita kirnutaan, ja se kuuluu antawan talolle niin suuren edun, kuin samasta maidosta saada woiki.

Amerikan eli Marylandin Tupakan kaswattamisesta.

a) Istutos ja kaswattaminen.

Tupakan taimet kaswatetaan kewäällä aikaiseen lawassa, joka peitetään lasiakkunoilla eli, niiden puutteessa, siemen-

<< | >>

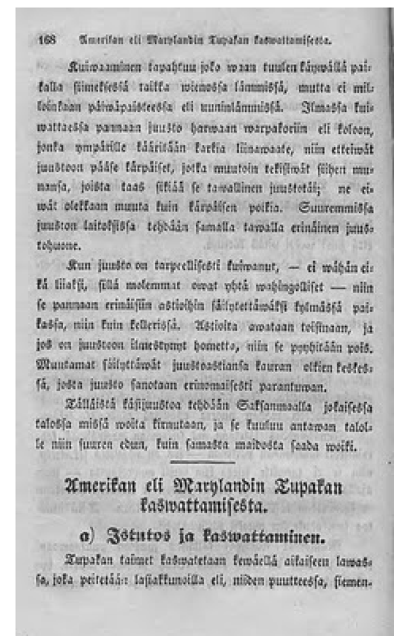
1849-05-00 65 Amerikan eli Marylandin Tupakan kasvattamisesta.

Amerikan eli Marylandin Tupakan kasvattamisesta.

a)

Istutos ja kasvattaminen.

Tupakan taimet kasvatetaan keväellä aikaiseen lavassa, joka peitetään lasiakkunoilla eli, niiden puutteessa, siemen-

168 Amerikan eli Marylandin Tupakan kaswattamisesta.

Kuiwaaminen tapahtuu joko waan tuulen käywällä paikalla siimeksessä taikka wiewoksa lämmissä, mutta ei milloinkaan päiwäpaisteessa eli uunin lämmissä. Ilmassa kuiwattaessa pannaan juusto harwaan warpakoriin eli koloon, jonka ympärille kääritään karkia liinawaate, niin etteiwät juustoon pääse kärpäiset, jotka muutoin tekisiwät siihen munansa, joista taas siitää se tawallinen juustetää; ne eiwät olekkaan muuta kuin kärpäisen poikia. Suuremmissa juuston laitoksissa tehdään samalla tawalla erinäinen juustohuone.

Kun juusto on tarpeellisesti kuiwanut, — ei wähän eikä liiaksi, sillä molemmat owat yhtä wahingolliset — niin se pannaan erinäisiin astioihin säilytettäwäksi kylmässä paikassa, niin kuin kellerissä. Astioita awataan toisinaan, ja jos on juustoon ilmestynyt homette, niin se pyyhitään pois. Muutamat säilyttäwät juustoastiansa kauran olkien keskessä, josta juusto sanotaan erinomaisesti parantuwan.

Tälläistä käsijuustoa tehdään Saksanmaalla jokaisessa talossa missä woita kirnutaan, ja se kuuluu antawan talolle niin suuren edun, kuin samasta maidosta saada woisi.

Amerikan eli Marylandin Tupakan kaswattamisesta.

a) Istutos ja kaswattaminen.

Tupakan taimet kaswatetaan kewäellä aikaiseen lawassa, joka peitetään lasiakkunoilla eli, niiden puutteessa, siemen-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Amerikan eli Marylandin Tupakan kasvattamisesta.

169

voilla eli öljyllä voideltuilla paperi-ikkunoilla. Niin pian kuin kevät hallat sen myöttävät, istutetaan taimet penkkihinsä, johon on valittava hyvä väkevä hiekkamaa, sillä tämä laatu tupakkaa vaatii sellaisen, eikä kasva savikkomaassa niin paksuja suuria lehtiä kuin hiekkamaassa, jossa ne tekevät, kuin vaan pääsevät valmiiksi,keltaiset,

suuret lehdet pian niin kuin Amerikasta tuodut. Tupakat istutetaan raitiottain, kyynärä kunki raition väliä, ja yhden verran kunki taimen väliä raitiolla.

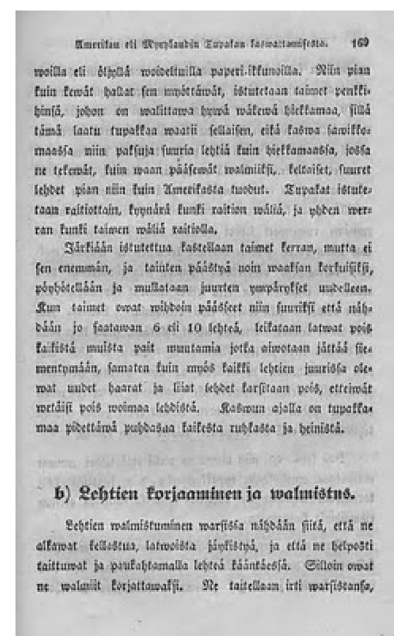
Järkiään istutettua kastellaan taimet kerran, mutta ei sen enemmän, ja tainten päästyä noin vaaksan korkuisiksi, pöyhötellään ja mullataan juurten ympärykset uudelleen. Kun taimet ovat vihdoin päässeet niin suuriksi että nähdään jo saatavan 6 eli 10 lehteä, leikataan latvat pois kaikista muista pait muutamia jotka aivotaan jättää siementymään,

samaten kuin myös kaikki lehtien juurissa olevat uudet haarat ja liiat lehdet karsitaan pois, etteivät vetäisi pois voimaa lehdistä. Kasvun ajalla on tupakkamaa pidettävä puhdasna kaikesta ruhkasta ja heinistä.

b)

Lehtien korjaaminen ja valmistns.

Lehtien valmistuminen varsissa nähdään siitä, että ne alkavat kellastua, latvoista jäykistyä, ja että ne helposti taittuvat ja paukahtamalla lehteä kääntäessä. Silloin ovat ne valmiit korjattavaksi. Ne taitellaan irti varsistansa,

Amerikan eli Marylandin Tupakan kaswattamisesta. 169

woilla eli öljyllä woideltuilla paperi-ikkunoilla. Niin pian kuin kewät hallat sen myöttäwät, istutetaan taimet penkkihinsä, johon on walittawa hywä wäkewä hiekkamaa, sillä tämä laatu tupakkaa waatii sellaisen, eikä kaswa sawikkomaassa niin paksuja suuria lehtiä kuin hiekkamaassa, jossa ne tekewät, kuin waan pääsewät walmiiksi, keltaiset, suuret lehdet pian niin kuin Amerikasta tuodut. Tupakat istutetaan raitiottain, kyynärä kunki raition wäliä, ja yhden werran kunki taimen wäliä raitiolla.

Järkiään istutettua kastellaan taimet kerran, mutta ei sen enemmän, ja tainten päästyä noin waaksan korkuisiksi, pöyhötellään ja mullataan juurten ympärykset uudelleen. Kun taimet owat wihdoin päässeet niin suuriksi että nähdään jo saatawan 6 eli 10 lehteä, leikataan latwat pois kaikista muista pait muutamia jotka aiwotaan jättää siementymään, samaten kuin myös kaikki lehtien juurissa olewat uudet haarat ja liiat lehdet karsitaan pois, etteiwät wetäisi pois woimaa lehdistä. Kaswun ajalla on tupakkamaa pidettäwä puhdasna kaikesta ruhkasta ja heinistä.

b) Lehtien korjaaminen ja walmistns.

Lehtien walmistuminen warsissa nähdään siitä, että ne alkawat kellastua, latwoista jäykistyä, ja että ne helposti taittuwat ja paukahtamalla lehteä kääntäessä. Silloin owat ne walmiit korjattawaksi. Ne taitellaan irti warsistansa,

======= ======= ======= ======= ======= =======

170

Amerikan eli Marylandin Tupakan kasvattamisesta.

ennen kuin syyshallat joutuvat, aivan varren

juuresta, ja asetetaan lattialle aitan eli muun huoneen ylisille parveen lisäksi valmistumaan. Lehden paksumpi eli tyvipää pannaan lattiata vasten ja latva ylöspäin, niin että lehdet tulevat raitioihin ja vaan niin paljon toisiansa vasten nojalleen että lehtiraitio kestää pystyssä.

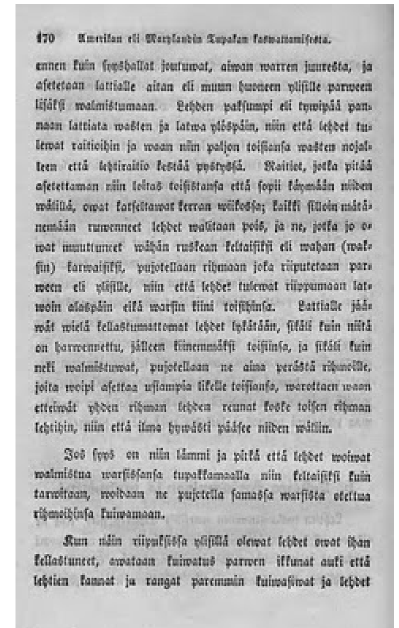
Raitiot, jotka pitää asetettaman niin loitas toisistansa että sopii käymään niiden välillä, ovat katseltavat kerran viikossa; kaikki silloin mätänemään ruvenneet lehdet valitaan pois, ja ne, jotka jo ovat muuttuneet vähän ruskean keltaisiksi eli vahan (vaksin) karvaisiksi, pujotellaan rihmaan joka riiputetaan parveen eli ylisille,

niin että lehdet tulevat riippumaan latvoin alaspäin eikä varsin kiini toisihinsa. Lattialle jäävät vielä kellastumattomat lehdet lykätään, sikäli kuin niitä on harvennettu, jälleen kiinemmäksi toisiinsa, ja sikäli kuin neki valmistuvat, pujotellaan ne aina perästä rihmoille, joita voipi asettaa usiampia likelle toisiansa,

varottaen vaan etteivät yhden rihman lehden reunat koske toisen rihman lehtihin, niin että ilma hyvästi pääsee niiden väliin.

Jos syys on niin lämmi ja pitkä että lehdet voivat valmistua varsissansa tupakkamaalla niin keltaisiksi kuin tarvitaan, voidaan ne pujotella samassa varsista otettua rihmoihinsa kuivamaan.

Kun näin riipuksissa ylisillä olevat lehdet ovat ihan kellastuneet, avataan kuivatus parven ikkunat auki että lehtien kannat ja rangat paremmin kuivasivat ja lehdet

170 Amerikan eli Marylandin Tupakan kaswattamisesta.

ennen kuin syyshallat joutuwat, aiwan warren juuresta, ja asetetaan lattialle aitan eli muun huoneen ylisille parween lisäksi walmistumaan. Lehden paksumpi eli tywipää pannaan lattiata wasten ja latwa ylöspäin, niin että lehdet tulewat raitioihin ja waan niin paljon toisiansa wasten nojalleen että lehtiraitio kestää pystyssä. Raitiot, jotka pitää asetettaman niin loitas toisistansa että sopii käymään niiden wälillä, owat katseltawat kerran wiikossa; kaikki silloin mätänemään ruwenneet lehdet walitaan pois, ja ne, jotka jo owat muuttuneet wähän ruskean keltaisiksi eli wahan (waksin) karwaisiksi, pujotellaan rihmaan joka riiputetaan parween eli ylisille, niin että lehdet tulewat riippumaan latwoin alaspäin eikä warsin kiini toisihinsa. Lattialle jääwät wielä kellastumattomat lehdet lykätään, sikäli kuin niitä on harwennettu, jälleen kiinemmäksi toisiinsa, ja sikäli kuin neki walmistuwat, pujotellaan ne aina perästä rihmoille, joita woipi asettaa usiampia likelle toisiansa, warottaen waan etteiwät yhden rihman lehden reunat koske toisen rihman lehtihin, niin että ilma hywästi pääsee niiden wäliin.

Jos syys on niin lämmi ja pitkä että lehdet woiwat walmistua warsissansa tupakkamaalla niin keltaisiksi kuin tarwitaan, woidaan ne pujotella samassa warsista otettua rihmoihinsa kuiwamaan.

Kun näin riipuksissa ylisillä olewat lehdet owat ihan kellastuneet, awataan kuiwatus parwen ikkunat auki että lehtien kannat ja rangat paremmin kuiwasiwat ja lehdet

======= ======= ======= ======= ======= =======

Tehdäänkö salaojia kivijen upottamisen vainko pellon

171

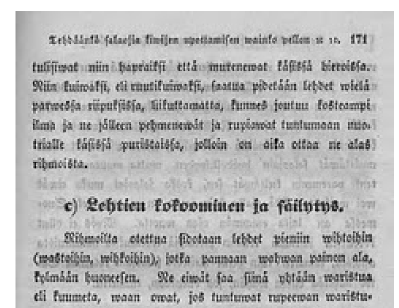
tulisivat niin hapraiksi että murenevat käsissä hieroissa. Niin kuivaksi, eli ruutikuivaksi, saatua pidetään lehdet vielä parvessa riipuksissa, liikuttamatta kunnes joutuu kosteampi ilma ja ne jälleen pehmenevät ja rupiavat tuntumaan nuotrialle käsissä puristaissa, jolloin on aika ottaa ne alas rihmoista.

c)

Lehtien kokoominen ja säilytys.

Rihmoilta otettua sidotaan lehdet pieniin vihtoihin (vastoihin, vihkoihin), jotka pannaan vahvan painon ala, kylmään huoneesen. Ne eivät saa siinä yhtään varistua eli kuumeta, vaan ovat, jos tuntuvat rupeeman varistumaan, heti otettavat ylös ja hajoiteltavat jäähtymään.

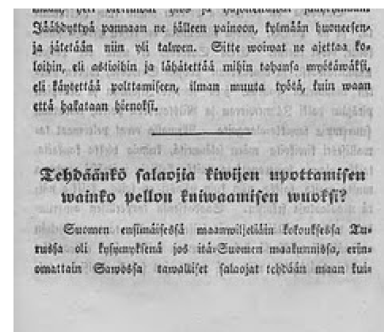
Jäähdyttyä pannaan ne jälleen painoon, kylmään huoneesen ja jätetään niin yli talven. Sitte

Tehdäänkö salaojia kiwijen upottamisen wainko pellon x. x. 171

tulisiwat niin hapraiksi että murenewat käsissä hieroissa. Niin kuiwaksi, eli ruutikuiwaksi, saatua pidetään lehdet wielä parwessa riipuksissa, liikuttamatta, kunnes joutuu kosteampi ilma ja ne jälleen pehmenewät ja rupiawat tuntumaan nuotrialle käsissä puristaissa, jolloin on aika ottaa ne alas rihmoista.

c) Lehtien kokoominen ja säilytys.

Rihmoilta otettua sidotaan lehdet pieniin wihtoihin (wastoihin, wihkoihin), jotka pannaan wahwan painon ala, kylmään huoneesen. Ne eiwät saa siinä yhtään waristua eli kuumeta, waan owat, jos tuntuwat rupeewan waristu-

Jäähdyttyä pannaan ne jälleen painoon, kylmään huoneesen ja jätetään niin yli talwen. Sitte woiwat ne ajettaa koloihin, eli astioihin ja lähätettää mihin tahansa myötäwäksi, eli käytettää polttamiseen, ilman muuta työtä, kuin waan että hakataan hienoksi.

Tehdäänkö salaojia kiwijen upottamisen wainko pellon kuiwaamisen wuoksi?

Suomen ensimäisessä maanwiljelijäin kokouksessa Turussa oli kysymyksenä jos itä-Suomen maakunnissa, erinomattain Sawossa tawalliset salaojat tehdään maan kui-

voivat ne ajettaa koloihin, eli astioihin ja lähätettää mihin tahansa myötäväksi, eli käytettää polttamiseen, ilman muuta työtä, kuin vaan että hakataan hienoksi.

--

Tehdäänkö salaojia kivijen upottamisen vainko pellon kuivaamisen vuoksi?

<< | >>

1849-05-00 66 Tehdäänkö salaojia kivijen upottamisen vainko pellon kuivaamisen vuoksi?

Tehdäänkö salaojia kivijen upottamisen vainko pellon kuivaamisen vuoksi?

Suomen ensimäisessä maanviljeliäin kokouksessa Turussa oli kysymyksenä jos itä-Suomen maakunnissa, erinomattain Savossa tavalliset salaojat tehdään maan kui-

Tehdäänkö salaojia kiwijen upottamisen wainko pellon ꝛc. 171

tulisiwat niin hauraiksi että murenewat käsissä hierotessa. Niin kuiwaksi, eli ruutikuiwaksi, saattua pidetään lehdet wielä parwessa riipuksissa, liikuttamatta, kunnes joutuu kosteampi ilma ja ne jälleen pehmenewät ja rupiawat tuntumaan nuoskalle käsissä puristaissa, jolloin on aika ottaa ne alas rihmoista.

c) Lehtien kokoominen ja säilytys.

Rihmoilta otettua sidotaan lehdet pieniin wihtoihin (wastoihin, wihkoihin), jotka pannaan wahwan painon ala, kylmään huoneesen. Ne eiwät saa siinä yhtään wariskua eli kuumeta, waan owat, jos tuntuwat rupeewan warisemaan, heti otettawat ylös ja hajoiteltawat jäähtymään. Jäähdyttyä pannaan ne jälleen painoon, kylmään huoneesen, ja jätetään niin yli talwen. Sitte woiwat ne ajettaa koloihin, eli astioihin ja lähätettää mihin tahansa myötäwäksi, eli käytettää polttamiseen, ilman muuta työtä, kuin waan että hakataan hienoksi.

Tehdäänkö salaojia kiwijen upottamisen wainko pellon kuiwaamisen wuoksi?

Suomen ensimäisessä maanwiljeliäin kokouksessa Turussa oli kysymyksenä jos itä-Suomen maakunnissa, erinomattain Sawossa tawalliset salaojat tehdään maan kui-

======= ======= ======= ======= ======= =======

172

Tehdäänkö salaojia kivijen upottamisen vainko pellon

vaamista taikka vaan kivijen hävittämistä varten, ja myös, jos salaojat pellolla ovat niin edulliset että vastaavat niihin menetetyn kulungin, ja tekevät tarpeettomaksi kaikki avonaiset ojat.

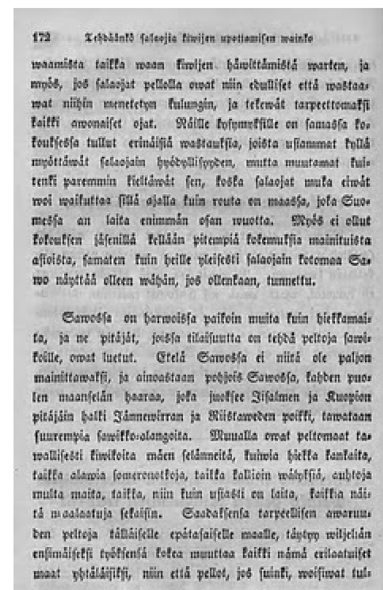
Näille kysymyksille on samassa kokouksessa tullut erinäisiä vastauksia, joista usiammat kyllä myöttävät salaojain hyödyllisyyden, mutta muutamat kuitenki paremmin kieltävät sen, koska salaojat muka eivät voi vaikuttaa sillä ajalla kuin routa on maassa, joka Suomessa on laita enimmän osan vuotta. Myös ei ollut kokouksen jäsenillä kellään pitempiä kokemuksia mainituista asioista,

samaten kuin heille yleisesti salaojain kotomaa Savo näyttää olleen mähän, jos ollenkaan, tunnettu.

Savossa on harvoissa paikoin muita kuin hiekkamaita, ja ne pitäjät, joissa tilaisuutta on tehdä peltoja savikoille, ovat luetut. Etelä Savossa ei niitä ole paljon mainittavaksi, ja ainoastaan Pohjois Savossa, kahden puolen maanselän haaraa, joka juoksee Iisalmen ja Kuopion pitäjäin halki Jännevirran ja Riistaveden poikki,

tavataan suurempia savikko-alangoita. Muualla ovat peltomaat tavallisesti kivikoita mäen selänneitä, kuivia hiekka kankaita, taikka alavia someronotkoja, taikka kallioin välyksiä, auhtoja multa maita, taikka, niin kuin usiasti on laita, kaikkia näitä maalaatuja sekaisin. Saadaksensa tarpeellisen avaruuden peltoja tällaiselle epätasaiselle maalle,

täytyy viljeliän ensimäiseksi työksensä kokea muuttaa kaikki nämä erilaatuiset maat yhtäläisiksi, niin että pellot, jos suinki, voisivat tul-

172 Tehdäänkö salaojia kiwijen upottamisen wainko

waamista taikka waan kiwijen häwittämistä warten, ja myös, jos salaojat pellolla owat niin edulliset että wastaawat niihin menetetyn kulungin, ja tekewät tarpeettomaksi kaikki awonaiset ojat. Näille kysymyksille on samassa kokouksessa tullut erinäisiä wastauksia, joista usiammat kyllä myöttäwät salaojain hyödyllisyyden, mutta muutamat kuitenki paremmin kieltäwät sen, koska salaojat muka eiwät woi waikuttaa sillä ajalla kuin routa on maassa, joka Suomessa on laita enimmän osan wuotta. Myös ei ollut kokouksen jäsenillä kellään pitempiä kokemuksia mainituista asioista, samaten kuin heille yleisesti salaojain kotomaa Sawo näyttää olleen wähän, jos ollenkaan, tunnettu.

Sawossa on harwoissa paikoin muita kuin hiekkamaita, ja ne pitäjät, joissa tilaisuutta on tehdä peltoja sawikoille, owat luetut. Etelä Sawossa ei niitä ole paljon mainittawaksi, ja ainoastaan pohjois Sawossa, kahden puolen maanselän haaraa, joka juoksee Iisalmen ja Kuopion pitäjäin halki Jännewirran ja Riistaweden poikki, tawataan suurempia sawikko-alangoita. Muualla owat peltomaat tawallisesti kiwikoita mäen selänneitä, kuiwia hiekka kankaita, taikka alawia someronotkoja, taikka kallioin wälyksiä, auhtoja multa maita, taikka, niin kuin usiasti on laita, kaikkia näitä maalaatuja sekaisin. Saadaksensa tarpeellisen awaruuden peltoja tällaiselle epätasaiselle maalle, täytyy wiljeliän ensimäiseksi työksensä kokea muuttaa kaikki nämä erilaatuiset maat yhtäläisiksi, niin että pellot, jos suinki, woisiwat tul-

======= ======= ======= ======= ======= =======

pellon kuilvamisen vuoksi?

173

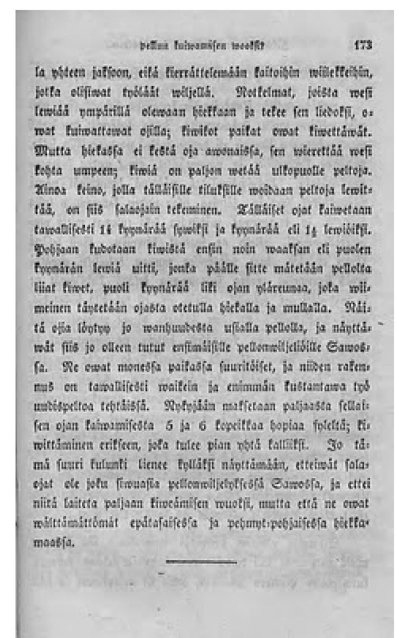
la yhteen jaksoon, eikä kierrättelemään kaitoihin viilekkeihin, jotka olisivat työläät viljellä. Notkelmat, joista vesi leviää ympärillä olemaan hiekkaan ja tekee sen siedoksi, ovat kuivattavat ojilla; kivikot pailat ovat kivettävät.

Mutta hiekassa ei kestä oja avonaissa, sen vierettää vesi kohta umpeen; kiviä on paljon vetää ulkopuolle peltoja.

Ainoa keino, jolla tällaisille tiluksille voidaan peltoja levittää, on siis salaojain tekeminen. Tälläiset ojat kaivetaan tavallisesti 1½ kyynärää syviksi ja kyynärää eli 1½ leviöiksi. Pohjaan kudotaan kivistä ensin noin vaaksan eli puolen kyynärän leviä uitti, jonka päälle sitte mätetään pellolta liiat kivet, puoli kyynärää liki ojan yläreunaa,

joka viimeinen täytetään ojasta otetulla hiekalla ja mullalla. Näitä ojia löytyy jo vanhuudesta usialla pellolla, ja näyttävät siis jo olleen tutut ensimäisille pellonviljeliöille Savossa. Ne ovat monessa paikassa suuritöiset, ja niiden rakennus on tavallisesti vaikein ja enimmän kustantava työ uudispeltoa tehtäissä. Nykyjään maksetaan paljaasta sellaisen ojan kaivamisesta 5 ja 6 kopeikkaa hopiaa syleltä;

kivittäminen erikseen, joka tulee pian yhtä kalliiksi. Jo tämä suuri kulunki lienee kylläksi näyttämään, etteivät salaojat ole joku sivuasia pellonviljelyksessä Savossa, ja ettei niitä laiteta paljaan kiveämisen vuoksi, mutta että ne ovat välttämättömät epätasaisessa ja pehmyt-pohjaisessa hiekkamaassa.

pellon kuiwamisen wuoksi 173

la yhteen jaksoon, eikä kierrättelemään kaitoihin wiilekkeihin, jotka olisiwat työläät wiljellä. Notkelmat, joista wesi lewiää ympärillä olemaan hiekkaan ja tekee sen liedoksi, owat kuiwattawat ojilla; kiwikot paikat owat kiwettäwät. Mutta hiekassa ei kestä oja awonaissa, sen wierettää wesi kohta umpeen; kiwiä on paljon wetää ulkopuolle peltoja. Ainoa keino, jolla tälläisille tiluksille woidaan peltoja lewittää, on siis salaojain tekeminen. Tälläiset ojat kaiwetaan tawallisesti 1½ kyynärää sywiksi ja kyynärää eli 1½ lewiöiksi. Pohjaan kudotaan kiwistä ensin noin waaksan eli puolen kyynärän lewiä uitti, jonka päälle sitte mätetään pellolta liiat kiwet, puoli kyynärää liki ojan yläreunaa, joka wiimeinen täytetään ojasta otetulla hiekalla ja mullalla. Näitä ojia löytyy jo wanhuudesta usialla pellolla, ja näyttäwät siis jo olleen tutut ensimäisille pellonwiljeliöille Sawossa. Ne owat monessa paikassa suuritöiset, ja niiden rakennus on tawallisesti waikein ja enimmän kustantawa työ uudispeltoa tehtäissä. Nykyjään maksetaan paljaasta sellaisen ojan kaiwamisesta 5 ja 6 kopeikkaa hopiaa syleltä; kiwittäminen erikseen, joka tulee pian yhtä kalliiksi. Jo tämä suuri kulunki lienee kylläksi näyttämään, etteiwät salaojat ole joku siwuasia pellonwiljelyksessä Sawossa, ja ettei niitä laiteta paljaan kiweämisen wuoksi, mutta että ne owat wälttämättömät epätasaisessa ja pehmyt-pohjaisessa hiekkamaassa.

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

174

Johdatus puunsiementen keräämiseen.

Johdatus puunsiementen keräämiseen.

<< | >>

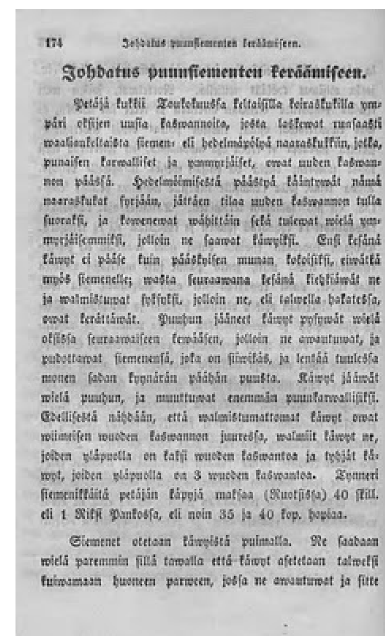
1849-05-00 67 Johdatus puunsiementen keräämiseen.

Johdatus puunsiementen keräämiseen.

Petäjä

kukkii Toukokuussa keltaisilla koiraskukilla ympäri oksien uusia kasvannoita, josta laskevat runsaasti vaaliankeltaista siemen- eli hedelmäpölyä naaraskukkiin, jotka, punaisen karvalliset ja ymmyrjäiset, ovat uuden kasvannon päässä.

Hedelmöimisestä päästyä kääntyvät nämä naaraskukat syrjään, jättäen tilaa uuden kasvannon tulla suoraksi, ja kovenevat vähittäin sekä tulevat, vielä ymmyrjäisemmiksi, jolloin ne saamat kävyiksi. Ensi kesänä kävyt ei pääse kuin pääskyisen munan kokoisiksi, eivätkä myös siemenelle; vasta seuraavana kesänä kiehkiävät ne ja valmistuvat syksyksi,

174 Johdatus puunsiementen keräämiseen.

Johdatus puunsiementen keräämiseen.

Petäjä kukkii Toukokuussa keltaisilla koiraskukilla ympäri oksien uusia kaswannoita, josta laskewat runsaasti waaliankeltaista siemen- eli hedelmäpölyä naaraskukkiin, jotka, punaisen karwalliset ja ymmyrjäiset, owat uuden kaswannon päässä. Hedelmöimisestä päästyä kääntywät nämä naaraskukat syrjään, jättäen tilaa uuden kaswannon tulla suoraksi, ja kowenewat wähittäin sekä tulewat wielä ymmyrjäisemmiksi, jolloin ne saawat käwyiksi. Ensi kesänä käwyt ei pääse kuin pääskyisen munan kokoisiksi, eiwätkä myös siemenelle; wasta seuraawana kesänä kiehkiäwät ne ja walmistuwat syksyksi, jolloin ne, eli talwella hakatessa, owat kerättäwät. Puuhun jääneet käwyt pysywät wielä oksissa seuraawaiseen kewääsen, jolloin ne awautuwat, ja pudottawat siemenensä, joka on siiwikäs, ja lentää tuulessa monen sadan kyynärän päähän puusta. Käwyt jääwät wielä puuhun, ja muuttuwat enemmän puunkarwallisiksi. Edellisestä nähdään, että walmistumattomat käwyt owat wiimeisen wuoden kaswannon juuressa, walmiit käwyt ne, joiden yläpuolla on kaksi wuoden kaswantoa ja tyhjät käwyt, joiden yläpuolla on 3 wuoden kaswantoa. Tynneri siemenikkäitä petäjän käpyjä maksaa (Ruotsissa) 40 skill. eli 1 Riksi Pankossa, eli noin 35 ja 40 kop. hopiaa.

Siemenet otetaan käwyistä puimalla. Ne saadaan wielä paremmin sillä tawalla että käwyt asetetaan talweksi kuiwamaan huoneen parween, jossa ne awautuwat ja sitte

jolloin ne, eli talvella hakatessa, ovat kerättävät. Puuhun jääneet kävyt pysyvät vielä oksissa seuraavaiseen keväästen, jolloin ne avautuvat, ja pudottavat siemenensä, joka on siivikäs, ja lentää tuulessa monen sadan kyynärän päähän puusta. Kävyt jäävät vielä puuhun, ja muuttuvat enemmän puunkarvallisiksi.

Edellisestä nähdään, että valmistumattomat kävyt ovat viimeisen vuoden kasvannon juuressa, valmiit kävyt ne, joiden yläpuolla on kaksi vuoden kasvantoa ja tyhjät kävyt, joiden yläpuolla on 3 vuoden kasvantoa.

Tynneri siemenikkäitä petäjän käpyjä maksaa (Ruotsissa) 40 skill. eli 1 Riksi Pankossa, eli noin 35 ja 40 kop. hopiaa.

Siemenet otetaan kävyistä puimalla. Ne saadaan vielä paremmin sillä tavalla että kävyt asetetaan talveksi kuivamaan huoneen parveen, jossa ne avautuvat ja sitte

======= ======= ======= ======= ======= =======

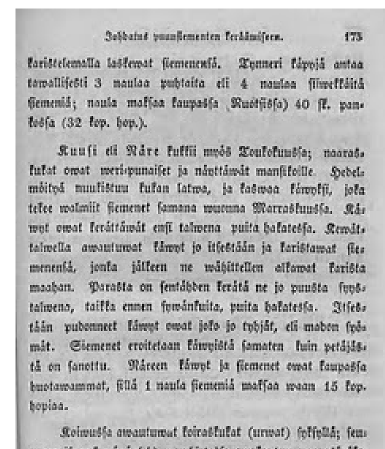
Johdatus puunsiementen keräämiseen.

175

karistelemalla laskevat siemenensä. Tynneri käpyjä antaa tavallisesti 3 naulaa puhtaita eli 4 naulaa siivekkäitä siemeniä; naula maksaa kaupassa (Ruotsissa) 40 sk. pankossa (32 kop. hop.).

Kuusi eli Näre

kukkii myös Toukokuussa; naaraskukat ovat veri-punaiset ja näyttävät mansikoille. hedelmöityä nuukistuu kukan latva, ja kasvaa kävyksi, jota tekee valmiit siemenet samana vuonna Marraskuussa.

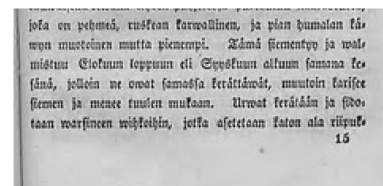
Johdatus puunsiementen keräämiseen. 175

karistelemalla laskewat siemenensä. Tynneri käpyjä antaa tawallisesti 3 naulaa puhtaita eli 4 naulaa siiwekkäitä siemeniä; naula maksaa kaupassa (Ruotsissa) 40 sk. pankossa (32 kop. hop.).

Kuusi eli Näre kukkii myös Toukokuussa; naaraskukat owat weri-punaiset ja näyttäwät mansikoille. Hedelmöityä nuukistuu kukan latwa, ja kaswaa käwyksi, joka tekee walmiit siemenet samana wuonna Marraskuussa. Käwyt owat kerättäwät ensi talwena puita hakatessa. Kewättalwella awautuwat käwyt jo itsestään ja karistawat siemenensä, jonka jälkeen ne wähitellen alkawat karista maahan. Parasta on sentähden kerätä ne jo puusta syystalwena, taikka ennen sywänkuita, puita hakatessa. Itsestään pudonneet käwyt owat joko jo tyhjät, eli maden syömät. Siemenet eroitetaan käwyistä samaten kuin petäjästä on sanottu. Näreen käwyt ja siemenet owat kaupassa huotawammat, sillä 1 naula siemeniä maksaa waan 15 kop. hopiaa.

Koiwussa awautuwat koiraskukat (urwat) syksyllä; seu-

Kävyt ovat kerättävät ensi talvena puita hakatessa. Kevät, talvella avautuvat kävyt

joka on pehmeä, ruskean karwallinen, ja pian humalan käwyn muotoinen mutta pienempi. Tämä siementyy ja walmistuu Elokuun loppuun eli Syyskuun alkuun samana kesänä, jolloin ne owat samassa kerättäwät, muutoin karisee siemen ja menee tuulen mukaan. Urwat kerätään ja sidotaan warsineen wihkoihin, jotka asetetaan katon ala riipuk-

15

jo itsestään ja karistavat siemenensä, jonka jälkeen ne vähittellen alkavat karista maahan. Parasta on sentähden kerätä ne jo puusta syystalvena, taikka ennen syvänkuita, puita hakatessa. Itsestään pudonneet kävyt ovat joko jo tyhjät, eli madon syömät.

Siemenet eroitetaan kävyistä samaten kuin petäjästä on sanottu. Näreen kävyt ja siemenet ovat kaupassa huotavammat, sillä 1 naula siemeniä maksaa vaan 15 kop. hopiaa.

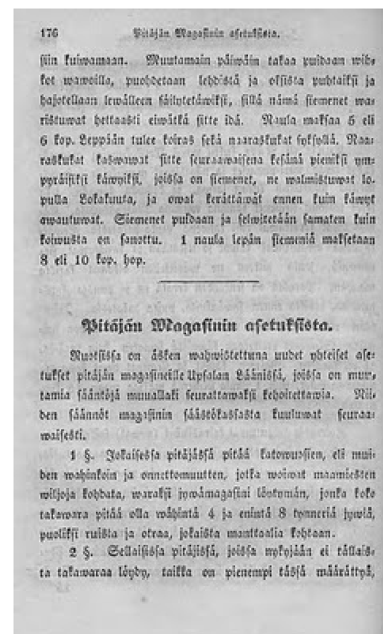
Koivussa

avautuvut koiraskukat (urvat) syksyllä; seuraavaisena kevänä lehden puhjetessa purkautuu naaraskukka, joka on pehmeä, ruskean karvallinen, ja pian humalan kävyn muotoinen mutta pienempi. Tämä siementyy ja valmistuu Elokuun loppuun eli Syyskuun alkuun samana kesänä, jolloin ne ovat samassa kerättävät, muutoin karisee siemen ja menee tuulen mukaan.

Urvat kerätään ja sidotaan varsineen vihkoihin, jotka asetetaan katon ala riipuk-

======= ======= ======= ======= ======= =======

siin kuivamaan. Muutamain päiväin takaa puidaan vihkot vavoilla, puohdetaan lehdistä ja oksista puhtaiksi ja hajotellaan levälleen säilytetäviksi, sillä nämä siemenet varistuvat hettaasti eivätkä sitte idä. Naula maksaa 5 eli 6 kop.

176 Pitäjän Magasinin asetuksista.

siin kuiwamaan. Muutamain päiwäin takaa puidaan wihkot wawoilla, puohdetaan lehdistä ja oksista puhtaiksi ja hajotellaan lewälleen säilytetäwiksi, sillä nämä siemenet waristuwat hettaasti eiwätkä sitte idä. Naula maksaa 5 eli 6 kop. Leppään tulee koiras sekä naaraskukat syksyllä. Naaraskukat kaswawat sitte seuraawaisena kesänä pieniksi ympyräisiksi käwyiksi, joissa on siemenet, ne walmistuwat lopulla Lokakuuta, ja owat kerättäwät ennen kuin käwyt awautuwat. Siemenet puidaan ja selwitetään samaten kuin koiwusta on sanottu. 1 naula lepän siemeniä maksetaan 8 eli 10 kop. hop.

Pitäjän Magasinin asetuksista.

Ruotsissa on äsken wahwistettuna uudet yhteiset asetukset pitäjän magasineille Upsalan Läänissä, joissa on muutamia sääntöjä muuallaki seurattawaksi kehoitettawia. Niiden säännöt magasinin säästökassasta kuuluwat seuraawaisesti.

1 §. Jokaisessa pitäjässä pitää katowuosien, eli muiden wahinkoin ja onnettomuutten, jotka woiwat maamiesten wiljoja kohdata, waraksi jywämagasini löytymän, jonka koko takawara pitää olla wähintä 4 ja enintä 8 tynneriä jywiä, puoliksi ruista ja otraa, jokaista mantaalia kohtaan.

2 §. Sellaisissa pitäjissä, joissa nykyjään ei tällaista takawaraa löydy, taikka on pienempi tässä määrättyä,

Leppään

tulee koiras sekä naaraskukat syksyllä. Naaraskukat kasvavat sitte seuraavaisena kesänä pieniksi ympyräisiksi kävyiksi, joissa on siemenet, ne valmistumat lopulla Lokakuuta, ja ovat kerättävät ennen kuin kävyt avautuvat. Siemenet puidaan ja selvitetään samaten kuin koivusta on sanottu. 1 naula lepän siemeniä maksetaan 8 eli 10 kop.

hop.

--

Pitäjän Magasinin asetuksista.

<< | >>

1849-05-00 68 Pitäjän Magasinin asetuksista.

Pitäjän Magasinin asetuksista.

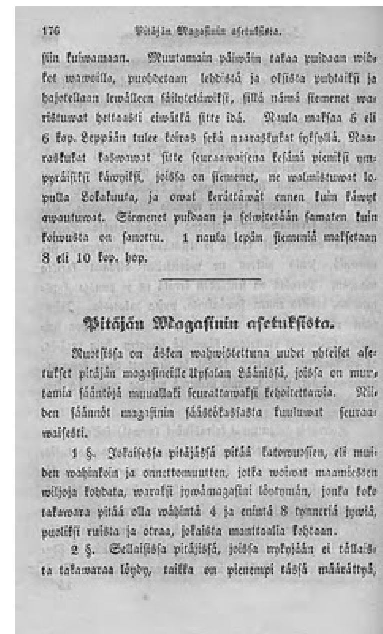
Ruotsissa on äsken vahvistettuna uudet yhteiset asetukset pitäjän magasineille Upsalan Läänissä, joissa on muutamia sääntöjä muuallaki seurattavaksi kehoitettavia. Niiden säännöt magasinin säästökassasta kuuluvat seuraavaisesti.

1 §.

Jokaisessa pitäjässä pitää katovuosien, eli muiden vahinkoin ja onnettomuutten, jotka voivat maamiesten viljoja kohdata, varaksi jyvämagasini löytymän, jonka koko takavara pitää olla vähintä 4 ja enintä 8 tynneriä jyviä, puoliksi ruista ja otraa, jokaista manttaalia kohtaan.

2 §.

Sellaisissa pitäjissä, joissa nykyjään ei tällaista takavaraa löydy, taikka on pienempi tässä määrättyä,

176 Pitäjän Magasinin asetuksista.

siin kuiwamaan. Muutamain päiwäin takaa puidaan wihkot wawoilla, puhdetaan lehdistä ja olkista puhtaiksi ja hajotellaan lewälleen säilytetäwiksi, sillä nämä siemenet waristuwat helposti eiwätkä sitte idä. Naula maksaa 5 eli 6 kop. Leppään tulee koiras sekä naaraskukat [illegible]. Naaraskukat kaswawat sitte seuraawaisena kesänä pieniksi ympyräisiksi käwyiksi, joissa on siemenet, ne walmistuwat lopulla Lokakuuta, ja owat kerättäwät ennen kuin käwyt awautuwat. Siemenet puidaan ja selwitetään samaten kuin koiwusta on sanottu. 1 naula lepän siemeniä maksetaan 8 eli 10 kop. hop.

Pitäjän Magasinin asetuksista.

Ruotsissa on äsken wahwistettuna uudet yhteiset asetukset pitäjän magasineille Upsalan Läänissä, joissa on muutamia sääntöjä muuallaki seurattawaksi kehoitettawia. Niiden säännöt magasinin säästökassasta kuuluwat seuraawaisesti.

1 §. Jokaisessa pitäjässä pitää katowuosien, eli muiden wahinkoin ja onnettomuutten, jotka woiwat maamiesten wiljoja kohdata, waraksi jywämagasini löytymän, jonka koko takawara pitää olla wähintä 4 ja enintä 8 tynneriä jywiä, puoliksi ruista ja otraa, jokaista manttaalia kohtaan.

2 §. Sellaisissa pitäjissä, joissa nykyjään ei tällaista takawaraa löydy, taikka on pienempi tässä määrättyä,

======= ======= ======= ======= ======= =======

Pitäjän Magasinin asetuksista.

177

pitää tilamiesten hyvinä vuosina panemaan yhden tynnerin ruista jokaiselta koko manttaalilta, ja sen jälkeen pienemmiltä osilta, kunnes takavara on saanut mainittuun määrään. Jos katovuosi kohtaa, seisatetaan viljanpano parempaan vuoteen; ja joka tahtoo yhtaikaa suorittaa koko maksun, saapi siihen tilan.

3 §.

Jos kussa pitäjän magasinissä vanhuudesta jo on suurempi kuin tässä määrätty summa jyviä, pitää liika myötämän ensimäisnä vuotena milloin elolla on korkia hinta, ja velat ovat takaisin saadut.

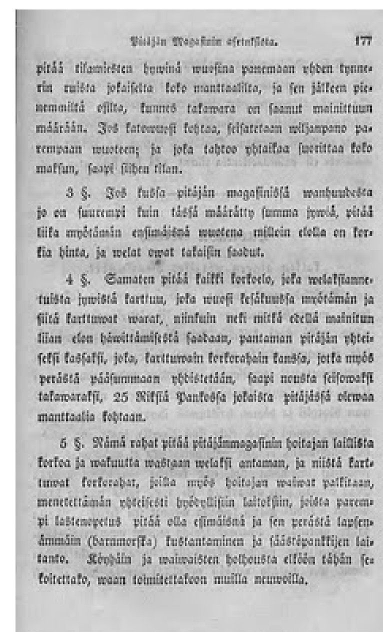
4 §.

Samaten pitää kaikki korkoelo, joka velaksiannetuista jyvistä karttuu, joka vuosi kesäkuussa myötämän ja siitä karttuvat varat, niinkuin neki mitkä edellä mainitun liian elon hävittämisestä saadaan, pantaman pitäjän yhteiseksi kassaksi, joka, karttuvain korkorahain kanssa, jotka myös perästä pääsummaan yhdistetään, saapi nousta seisovaksi takavaraksi,

25 Riksiä Pankossa jokaista pitäjässä olevaa manttaalia kohtaan.

5 §.

Nämä rahat pitää pitäjänmagasinin hoitajan laillista korkoa ja vakuutta vastaan velaksi antaman, ja niistä karttuvat korkorahat, joilla

Pitäjän Magasinin asetuksista. 177

pitää tilamiesten hywinä wuosina panemaan yhden tynnerin ruista jokaiselta koko manttaalilta, ja sen jälkeen pienemmiltä osilta, kunnes takawara on saanut mainittuun määrään. Jos katowuosi kohtaa, seisatetaan wiljanpano parempaan wuoteen; ja joka tahtoo yhtaikaa suorittaa koko maksun, saapi siihen tilan.

3 §. Jos kussa pitäjän magasinissä wanhuudesta jo on suurempi kuin tässä määrätty summa jywiä, pitää liika myötämän ensimäisnä wuotena milloin elolla on korkia hinta, ja welat owat takaisin saadut.

4 §. Samaten pitää kaikki korkoelo, joka welaksiannetuista jywistä karttuu, joka wuosi kesäkuussa myötämän ja siitä karttuwat warat, niinkuin neki mitkä edellä mainitun liian elon häwittämisestä saadaan, pantaman pitäjän yhteiseksi kassaksi, joka, karttuwain korkorahain kanssa, jotka myös perästä pääsummaan yhdistetään, saapi nousta seisowaksi takawaraksi, 25 Riksiä Pankossa jokaista pitäjässä olewaa manttaalia kohtaan.

5 §. Nämä rahat pitää pitäjänmagasinin hoitajan laillista korkoa ja wakuutta wastaan welaksi antaman, ja niistä karttuwat korkorahat, joilla myös hoitajan waiwat palkitaan, menetettämän yhteisesti hyödyllisiin laitoksiin, joista parempi lastenopetus pitää olla ensimäisnä ja sen perästä lapsenämmäin (barnmorska) kustantaminen ja säästöpankkien laitanto. Köyhäin ja waiwaisten holhousta elköön tähän sekoitettako, waan toimitettakoon muilla neuwoilla.

myös hoitajan vaivat palkitaan, menetettävän yhteisesti hyödyllisiin laitoksiin, joista parempi lastenopetus pitää olla esimäisnä ja sen perästä lapsenämmäin (barnmorska) kustantaminen ja säästöpankkien laitanto.

Köyhäin ja vaivaisten holhousta elköön tähän sekoitettako, vaan toimitettakoon muilla neuvoilla.

======= ======= ======= ======= ======= =======

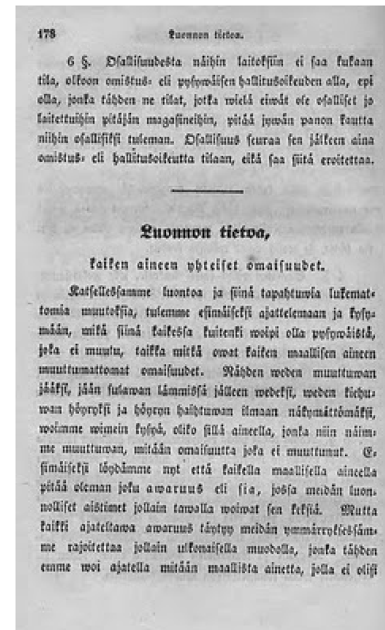
6 §.

Osallisuudesta näihin laitoksiin ei saa kukaan tila, olkoon omistus- eli pysyväisen hallitusoikeuden alla, epi olla, jonka tähden ne tilat, jotka vielä eivät ole osalliset jo laitettuihin pitäjän magasineihin, pitää jyvän panon kautta niihin osallisiksi tuleman. Osallisuus seuraa sen jälkeen aina omistus- eli hallitusoikeutta tilaan,

eikä saa siitä eroitettaa.

--

Luonnon tietoa, kaiken aineen yhteiset omaisuudet.

178 Luonnon tietoa.

6 §. Osallisuudesta näihin laitoksiin ei saa kukaan tila, olkoon omistus- eli pysywäisen hallitusoikeuden alla, epi olla, jonka tähden ne tilat, jotka wielä eiwät ole osalliset jo laitettuihin pitäjän magasineihin, pitää jywän panon kautta niihin osallisiksi tuleman. Osallisuus seuraa sen jälkeen aina omistus- eli hallitusoikeutta tilaan, eikä saa siitä eroitettaa.

Luonnon tietoa,

kaiken aineen yhteiset omaisuudet.

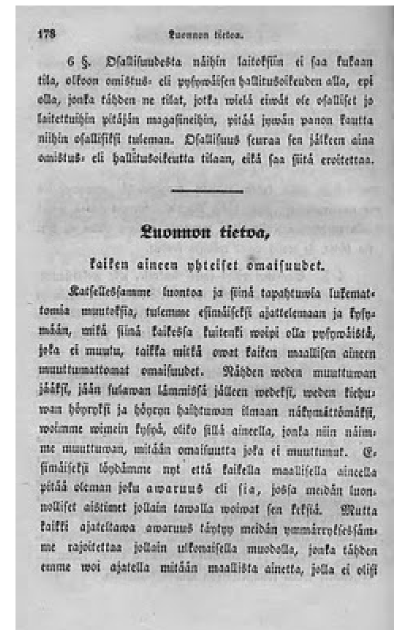
Katsellessamme luontoa ja siinä tapahtuwia lukemattomia muutoksia, tulemme esimäiseksi ajattelemaan ja kysymään, mikä siinä kaikessa kuitenki woipi olla pysywäistä, joka ei muutu, taikka mitkä owat kaiken maallisen aineen muuttumattomat omaisuudet. Nähden weden muuttuwan jääksi, jään sulawan lämmissä jälleen wedeksi, weden kiehuwan höyryksi ja höyryn haihtuwan ilmaan näkymättömäksi, woimme wimein kysyä, oliko sillä aineella, jonka niin näimme muuttuwan, mitään omaisuutta joka ei muuttunut. Esimäiseksi löydämme nyt että kaikella maallisella aineella pitää oleman joku awaruus eli sia, jossa meidän luonnolliset aistimet jollain tawalla woiwat sen keksiä. Mutta kaikki ajateltawa awaruus täytyy meidän ymmärryksessämme rajoitettaa jollain ulkonaisella muodolla, jonka tähden emme woi ajatella mitään maallista ainetta, jolla ei olisi

<< | >>

1849-05-00 69 Luonnon tietoa, kaiken aineen yhteiset omaisuudet.

Luonnon tietoa,
kaiken aineen yhteiset omaisuudet.

Katsellessamme luontoa ja siinä tapahtuvia lukemattomia muutoksia, tulemme esimäiseksi ajattelemaan ja kysymään, mikä siinä kaikessa kuitenki voipi olla pysyväistä, jota ei muutu, taikka mitkä ovat kaiten maallisen aineen muuttumattomat omaisuudet.

178 Luonnon tietoa.

6 §. Osallisuudesta näihin laitoksiin ei saa kukaan tila, olkoon omistus- eli pysywäisen hallitusoikeuden alla, epi olla, jonka tähden ne tilat, jotka wielä eiwät ole osalliset jo laitettuihin pitäjän magasineihin, pitää jywän panon kautta niihin osallisiksi tuleman. Osallisuus seuraa sen jälkeen aina omistus- eli hallitusoikeutta tilaan, eikä saa siitä eroitettaa.

Luonnon tietoa,

kaiken aineen yhteiset omaisuudet.

Katsellessamme luontoa ja siinä tapahtuwia lukemattomia muutoksia, tulemme esimäiseksi ajattelemaan ja kysymään, mikä siinä kaikessa kuitenki woipi olla pysywäistä, joka ei muutu, taikka mitkä owat kaiken maallisen aineen muuttumattomat omaisuudet. Nähden weden muuttuwan jääksi, jään sulawan lämmissä jälleen wedeksi, weden kiehuwan höyryksi ja höyryn haihtuwan ilmaan näkymättömäksi, woimme wimein kysyä, oliko sillä aineella, jonka niin näimme muuttuwan, mitään omaisuutta joka ei muuttunut. Esimäiseksi löydämme nyt että kaikella maallisella aineella pitää oleman joku awaruus eli sia, jossa meidän luonnolliset aistimet jollain tawalla woiwat sen keksiä. Mutta kaikki ajateltawa awaruus täytyy meidän ymmärryksessämme rajoitettaa jollain ulkonaisella muodolla, jonka tähden emme woi ajatella mitään maallista ainetta, jolla ei olisi

Nähden veden muuttuvan jääksi, jään sulavan lammissa jälleen vedeksi, veden kiehuvan höyryksi ja höyryn haihtuvan ilmaan näkymättömäksi, voimme viimein kysyä, oliko sillä aineella, jonka niin näimme muuttuvan, mitään omaisuutta joka ei muuttunut.

Ensimäiseksi löydämme nyt että kaikella maallisella aineella pitää oleman joku avaruus eli sia, jossa meidän luonnolliset aistimet jollain tavalla voivat sen keksiä. Mutta kaikki ajateltava avaruus täytyy meidän ymmärryksessämme rajoitettaa jollain ulkonaisella muodolla, jonka tähden emme voi ajatella mitään maallista ainetta,

jolla ei olisi

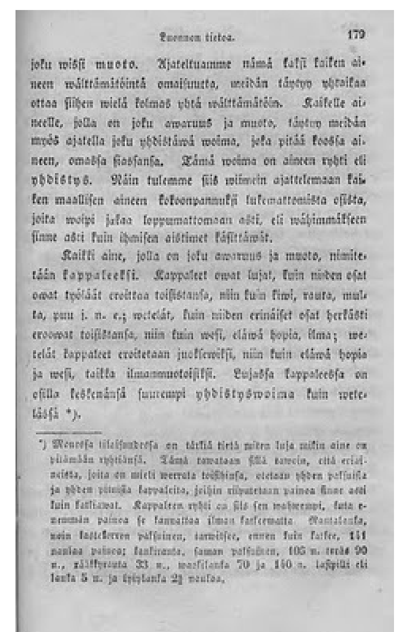
======= ======= ======= ======= ======= =======

Luonnon tietoa.

179

joku vissi muoto. Ajateltuamme nämä kaksi kaiken aineen vättämätöintä omaisuutta, meidän täytyy yhtaikaa ottaa siihen vielä kolmas yhtä välttämätöin. Kaikelle aineelle, jolla on joku avaruus ja muoto, täytyy meidän myös ajatella joku yhdistävä voima, joka pitää koossa aineen, omassa siassansa. Tämä voima on aineen ryhti eli yhdistys.

Näin tulemme siis viimein ajattelemaan kaiken maallisen aineen kokoonpannuksi lukemattomista osista, joita voipi jakaa loppumattomaan asti, eli vähimmäkseen sinne asti kuin ihmisen aistimet käsittävät.

Luonnon tietoa. 179

joku wissi muoto. Ajateltuamme nämä kaksi kaiken aineen wälttämätöintä omaisuutta, meidän täytyy yhtaikaa ottaa siihen wielä kolmas yhtä wälttämätöin. Kaikelle aineelle, jolla on joku awaruus ja muoto, täytyy meidän myös ajatella joku yhdistäwä woima, joka pitää koossa aineen, omassa siassansa. Tämä woima on aineen ryhti eli yhdistys. Näin tulemme siis wiimein ajattelemaan kaiken maallisen aineen kokoonpannuksi lukemattomista osista, joita woipi jakaa loppumattomaan asti, eli wähimmäkseen sinne asti kuin ihmisen aistimet käsittäwät.

Kaikki aine, jolla on joku awaruus ja muoto, nimitetään kappaleeksi. Kappaleet owat lujat, kuin niiden osat owat työläät eroittaa toisistansa, niin kuin kiwi, rauta, multa, puu j. n. e.; wetelät, kuin niiden erinäiset osat herkästi eroowat toisistansa, niin kuin wesi, eläwä hopia, ilma; wetelät kappaleet eroitetaan juokseviksi, niin kuin eläwä hopia ja wesi, taikka ilmanmuotoisiksi. Lujassa kappaleessa on osilla keskenänsä suurempi yhdistyswoima kuin wetelässä *).

*) [illegible]

Kaikki aine, jolla on joku avaruus ja muoto, nimitetään kappaleeksi. Kappaleet ovat lujat, kuin niiden osat ovat työläät eroittaa toisistansa, niin kuin kivi, rauta, multa, puu j. n. e.; vetelät, kuin niiden erinäiset osat herkästi eroovat toisistansa, niin kuin vesi, elävä hopia, ilma; vetelät kappaleet eroitetaan juokseviksi,

niin kuin elävä hopia ja vesi, taikka ilmanmuotoisiksi.

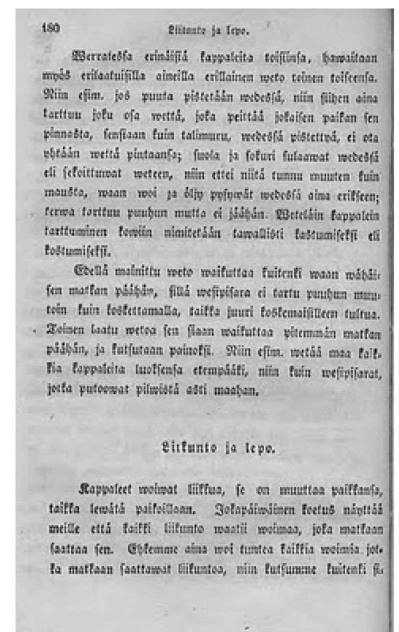
Lujassa kappaleessa on osilla keskenänsä suurempi yhdistys voima kuin vetelässä *).

*)

Monessa tilaisuudessa on tärkiä tietä miten luja mikin aine on pitämään ryhtiänsä. Tämä tavataan sillä tavoin, että eri aineista, joita on mieli verrata toisihinsa, otetaan yhden paksuisia ja yhden pituisia kappaleita, joihin riiputetaan painoa enne asti kuin katkiavat. Kappaleen ryhti on siis sen vahvempi, kuta enemmän painoa se kannattaa ilman katkeematta Rautalanka,

noin kastekorren paksuinen, tarvitsee, ennen kuin katkee, 141 naulaa painoa; kankirauta, saman paksuinen, 106 n. teräs 90 n., rääkkyrauta 33 n., vaskilanka 79 ja 140 n. lasipilli eli lanka 5 n. ja lyiylanka 2½ naulaa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Werratessa erinäisiä kappaleita toisiinsa, hawaitaan myös erilaatuisilla aineilla erillainen weto toinen toiseensa. Niin esim. jos puuta pistetään wedessä, niin siihen aina tarttuu joku osa wettä, joka peittää jokaisen paikan sen pinnasta, sensiaan kuin talimuru, wedessä pistettyä, ei ota yhtään wettä pintaansa; suola ja sokuri sulaawat wedessä eli sekoittuwat weteen, niin ettei niitä tunnu muuten kuin mausta, waan woi ja öljy pysywät wedessä aina erikseen; terwa tarttuu puuhun mutta ei jäähän. Weteläin kappalein tarttuminen kowiin nimitetään tawallisti kastumiseksi eli kostumiseksi.

Edellä mainittu weto waikuttaa kuitenki waan wähäisen matkan päähän, sillä wesipisara ei tartu puuhun muutoin kuin koskettamalla, taikka juuri koskemaisilleen tultua. Toinen laatu wetoa sen siaan waikuttaa pitemmän matkan päähän, ja kutsutaan painoksi. Niin esim. wetää maa kaikkia kappaleita luoksensa etempääki, niin kuin wesipisarat, jotka putoowat pilwistä asti maahan.

Liikunto ja lepo.

Kappaleet woiwat liikkua, se on muuttaa paikkansa, taikka lewätä paikoillaan. Jokapäiwäinen koetus näyttää meille että kaikki liikunto waatii woimaa, joka matkaan saattaa sen. Emme aina woi tuntea kaikkia woimia jotka matkaan saattawat liikuntoa, niin kutsumme kuitenki si-

Werratessa erinäisiä kappaleita toisiinsa, havaitaan myös erilaatuisilla aineilla erillainen veto toinen toiseensa. Niin esim. jos puuta pistetään vedessä, niin siihen aina tarttuu joku osa vettä, joka peittää jokaisen paikan sen pinnasta, sensiaan kuin talimuru, vedessä pistettyä, ei ota yhtään vettä pintaansa; suola ja sokuri sulaavat vedessä eli sekoittuvat veteen,

niin ettei niitä tunnu muuten kuin mausta, vaan voi ja öljy pysyvät vedessä aina erikseen; terva tarttuu puuhun mutta ei jäähän, Weteläin kappalein tarttuminen koviin nimitetään tavallisti kastumiseksi eli kostumiseksi.

Edellä mainittu veto vaikuttaa kuitenki Vaan vähäisen matkan päähän, sillä vesipisara ei tartu puuhun muutoin kuin koskettamalla, taikka juuri koskemaisilleen tultua. Toinen laatu vetoa sen siaan vaikuttaa pitemmän matkan päähän, ja kutsutaan painoksi. Niin esim. vetää maa kaikkia kappaleita luoksensa etempääki, niin kuin vesipisarat,

jotka putoovat pilvistä asti maahan.

--

Liikunto ja lepo.

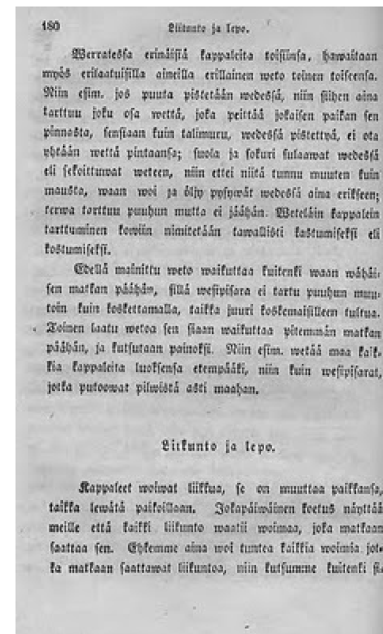
<< | >>

1849-05-00 70 Luonnon tietoa, Liikunto ja lepo.

--

Liikunto ja lepo.

Kappaleet voivat liikkua, se on muuttaa paikkansa, taikka levätä paikoillaan. Jokapäiväinen koetus näyttää meille että kaikki liikunto vaatii voimaa, joka matkaan saattaa sen. Ehkemme aina voi tuntea kaikkia voimia jotka matkaan saattavat liikuntoa, niin kutsumme kuitenki si-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Liikunto ja lepo.

181

tä voimaa suuremmaksi, joka vaikuttaa pikaisemman liikunnon vississä ajassa. Mutta, samaten kuin liikunto ei voi tulla ilman voimatta, ei saatu liikunto voi seisattuatkaan muuten jos ei joku voima vaikuta sen seisattumista, taikka, toisilla sanoilla, alkanut liikunto menee loppumattomaan, samalla pikaisuudella ja samaa suuntaa,

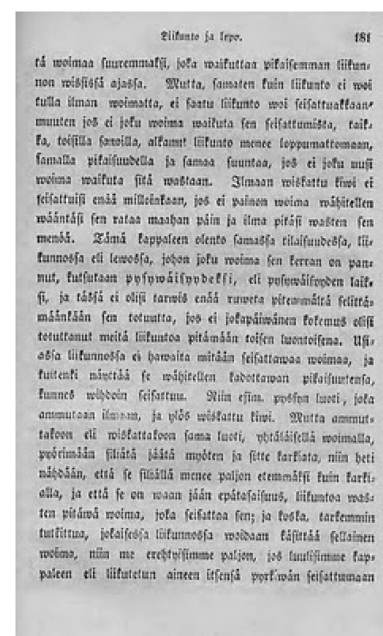
jos ei joku uusi voima vaikuta sitä vastaan. Ilmaan viskattu kivi ei seisattuisi enää milloinkaan, jos ei painon voima vähitellen vääntäsi sen rataa maahan päin ja ilma pitäsi vasten sen menoa.

Tämä kappaleen olento samassa tilaisuudessa, liikunnossa eli levossa, johon joku voima sen kerran on pannut, kutsutaan pysyväisyydeksi, eli pysyväisyyden laiksi, ja tässä ei olisi tarvis enää ruveta pitemmältä selittämäänkään sen totuutta, jos ei jokapäivänen kokemus olisi totuttanut meitä liikuntoa pitämään toisen luontoisena.

Usiassa liikunnossa ei havaita mitään seisattavaa voimaa, ja kuitenki näyttää se vähitellen kadottavan pikaisuutensa, kunnes vihdoin seisattuu.

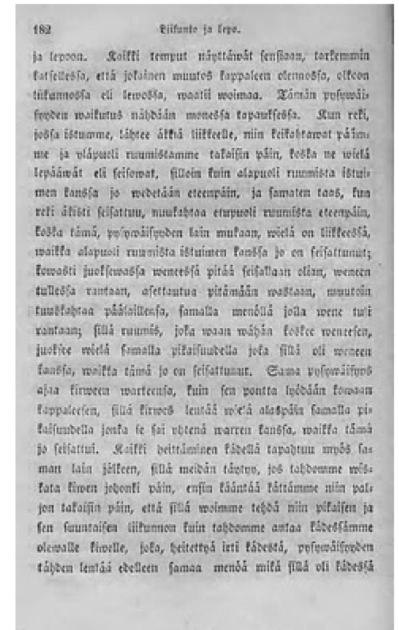
Niin esim. pyssyn luoti, joka ammutaan ilmaan, ja ylös viskattu kivi. Mutta ammuttakoon eli viskattakoon sama luoti, yhtäläisellä voimalla, pyörimään siliätä jäätä myöten ja sitte karkiata, niin heti nähdään, että se siliällä menee paljon etemmäksi kuin karkialla, ja että se on vaan jään epätasaisuus, liikuntoa vasten pitävä voima,

joka seisattaa sen; ja koska, tarkemmin tutkittua, jokaisessa liikunnossa voidaan käsittää sellainen voima, niin me erehtyisimme paljon, jos luulisimme kappaleen eli liikutetun aineen itsensä pyrkivän seisattumaan

======= ======= ======= ======= ======= =======

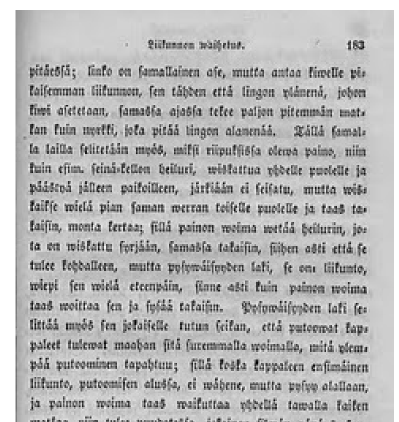
ja lepoon. Kaikki temput näyttävät sensiaan, tarkemmin katsellessa, että jokainen muutos kappaleen olennossa, olkoon liikunnossa eli levossa, vaatii voimaa. Tämän pysyväisyyden vaikutus nähdään monessa tapauksessa. Kun reki, jossa istumme, lähtee äkkiä liikkeelle, niin keikahtavat päämme ja yläpuoli ruumistamme takaisin päin, koska ne vielä lepäävät eli seisoivat, silloin kuin alapuoli ruumista istuimen kanssa jo vedetään eteenpäin, ja samaten taas, kun reki äkisti seisattuu, nuukahtaa etupuoli ruumista eteenpäin, koska tämä, pysyväisyyden lain mukaan, vielä on liikkeessä, vaikka alapuoli ruumista istuimen kanssa jo on seisattunut; kovasti juoksevassa veneessä pitää seisallaan olian, veneen tullessa rantaan, asettautua pitämään vastaan, muutoin tuuskahtaa päälaillensa, samalla menöllä jolla vene tuli rantaan; sillä ruumis, joka vaan vähän koskee veneesen, juoksee vielä samalla pikaisuudella joka sillä oli veneen kanssa, vaikka tämä jo on seisattunut.

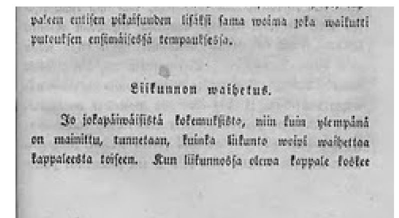

Sama pysyväisyns ajaa kirveen varteensa, kuin sen pontta lyödään kovaan kappaleesen, sillä kirves lentää vielä alaspäin samalla pikaisuudella jonka se sai yhtenä varren kanssa, vaikka tämä jo seisattui. Kaikki heittäminen kädellä tapahtuu myös saman lain jälkeen, sillä meidän täytyy, jos tahdomme viskata kiven johonki päin, ensin kääntää kättämme niin paljon takaisin päin, että sillä voimme tehdä niin pikaisen ja sen suuntaisen liikunnon kuin tahdomme antaa kädessämme olevalle kivelle, joka, heitettyä irti kädestä, pysyväisyyden tähden lentää edelleen samaa menöä mikä sillä oli kädessä

======= ======= ======= ======= ======= =======

pitäessä; linko on samallainen ase, mutta antaa kivelle pikaisemman liikunnon, sen tähden että lingon ylänenä, johon kivi asetetaan, samassa ajassa tekee paljon pitemmän matkan kuin nyrkki, joka pitää lingon alanenää. Tällä samalla laillla selitetään myös, miksi riipuksissa oleVa paino, niin kuin esim. seinä-kellon heiluri, viskattua yhdelle puolelle ja päästyä jälleen paikoilleen, järkiään ei seisatu, mutta viskaikse vielä pian saman verran toiselle puolelle ja taas takaisin, monta kertaa; sillä painon voima vetää heilurin, jota on viskattu

paleen entisen pikaisuuden lisäksi sama woima joka waikutti putouksen ensimäisessä tempauksessa.

Liikunnon waihetus.

Jo jokapäiwäisistä kokemuksista, niin kuin ylempänä on mainittu, tunnetaan, kuinka liikunto woipi waihettaa kappaleesta toiseen. Kun liikunnossa olewa kappale koskee

> syrjään, samassa takaisin, siihen asti että se tulee kohdalleen, mutta pysyväisyyden laki, se on: liikunto,
>
> viepi sen vielä eteenpäin, sinne asti kuin painon voima taas voittaa sen ja sysää takaisin.

Pysyväisyyden laki selittää myös sen jokaiselle tutun seikan, että putoovat kappaleet tulevat maahan sitä suremmalla voimalla, mitä ylempää putoominen tapahtuu; sillä koska kappaleen ensimäinen liikunto, putoomisen alussa, ei vähene, mutta pysyy alallaan, ja painon voima taas vaikuttaa yhdellä tavalla kaiken matkaa, niin tulee pudotessa,

> jokainen silmän räpäys, kappaleen entisen pikaisuuden lisäksi sama voima joka vaikutti putouksen ensimäisessä tempauksessa.

--

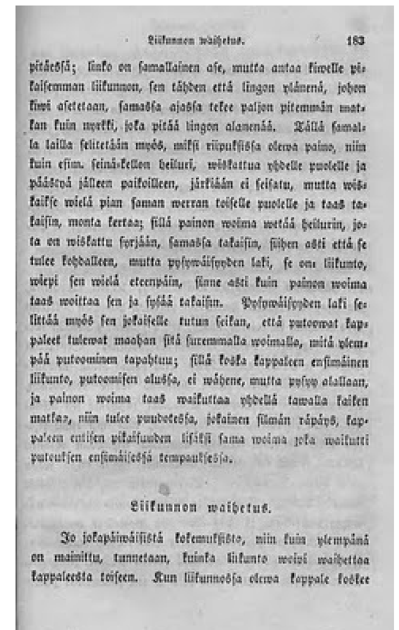
Liikunnon vaihetus.

<< | >>

1849-05-00 71 Luonnon tietoa, Liikunnon vaihetus.

Liikunnon vaihetus.

Jo jotapäiväisistä kokemuksista, niin kuin ylempänä on mainittu, tunnetaan, kuinka liikunto voipi vaihettaa kappaleesta toiseen. Kun liikunnossa oleva kappale koskee

Liikunnon waihetus. 183

pitäessä; linko on samallainen ase, mutta antaa kiwelle pikaisemman liikunnon, sen tähden että lingon ylänenä, johon kiwi asetetaan, samassa ajassa tekee paljon pitemmän matkan kuin nyrkki, joka pitää lingon alanenää. Tällä samalla lailla selitetään myös, miksi riipukkissa olewa paino, niin kuin esim. seinä-kellon heiluri, wiskattua yhdelle puolelle ja päästyä jälleen paikoilleen, järkiään ei seisatu, mutta wiskaikse wielä pian saman werran toiselle puolelle ja taas takaisin, monta kertaa; sillä painon woima wetää heilurin, jota on wiskattu syrjään, samassa takaisin, siihen asti että se tulee kohdalleen, mutta pysywäisyyden laki, se on: liikunto, wiepi sen wielä eteenpäin, siinne asti kuin painon woima taas woittaa sen ja sysää takaisin. Pysywäisyyden laki selittää myös sen jokaiselle tutun seikan, että putoowat kappaleet tulewat maahan sitä suuremmalla woimalla, mitä ylempää putoominen tapahtuu; sillä koska kappaleen ensimäinen liikunto, putoomisen alussa, ei wähene, mutta pysyy alallaan, ja painon woima taas waikuttaa yhdellä tawalla kaiken matkaa, niin tulee putoessa, jokainen silmän räpäys, kappaleen entisen pikaisuuden lisäksi sama woima joka waikutti putouksen ensimäisessä tempauksessa.

Liikunnon waihetus.

Jo jokapäiwäisistä kokemuksista, niin kuin ylempänä on mainittu, tunnetaan, kuinka liikunto woipi waihettaa kappaleesta toiseen. Kun liikunnossa olewa kappale koskee

======= ======= ======= ======= ======= =======

184

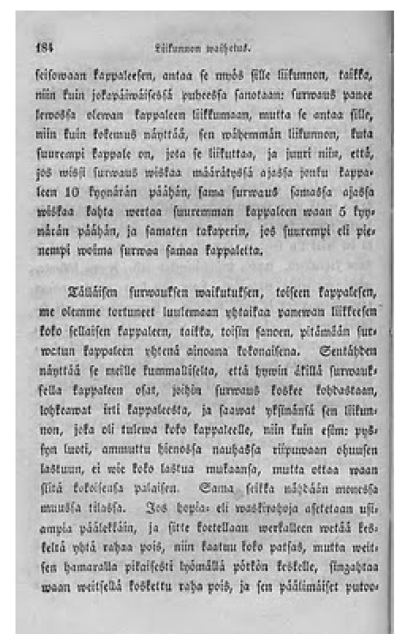
Liikunnon vaihetus.

seisovaan kappaleesen, antaa se myös sille liikunnon, taikka, niin kuin jokapäiväisessä puheessa sanotaan: survaus panee leVossa olevan kappaleen liikkumaan, mutta se antaa sille, niin kuin kokemus näyttää, sen vähemmän liikunnon, kuta suurempi kappale on, jota se liikuttaa, ja juuri niin, että, jos vissi survaus viskaa määrätyssä ajassa jonku kappaleen 10 kyynärän päähän,

sama survaus samassa ajassa viskaa kahta vertaa suuremman kappaleen vaan 5 kyynärän päähän, ja samaten takaperin, jos suurempi eli pienempi voima survaa samaa kappaletta.

Tälläisen survauksen vaikutuksen, toiseen kappalesen, me olemme tottuneet luulemaan yhtaikaa panevan liikkeesen koko sellaisen kappaleen, taikka, toisin sanoen, pitämään survatun kappaleen yhtenä ainoana kokonaisena. Sentähden näyttää se meille kummalliselta, että hyvin äkillä survauksella kappaleen osat, joihin surmaus koskee kohdastaan,

lohkeamat irli kappaleesta, ja saavat yksinänsä sen liikunnon, joka oli tuleva koko kappaleelle, niin kuin esim: pyssyn luoti, ammuttu hienossa nauhassa riipuvaan ohuusen lastuun, ei vie koko lastua mukaansa, mutta ottaa vaan siitä koisensa palaisen.

184 Liikunnon waihetus.

seisowaan kappaleesen, antaa se myös sille liikunnon, taikka, niin kuin jokapäiwäisessä puheessa sanotaan: surwaus panee lewossa olewan kappaleen liikkumaan, mutta se antaa sille, niin kuin kokemus näyttää, sen wähemmän liikunnon, kuta suurempi kappale on, jota se liikuttaa, ja juuri niin, että, jos wissi surwaus wiskaa määrätyssä ajassa jonku kappaleen 10 kyynärän päähän, sama surwaus samassa ajassa wiskaa kahta wertaa suuremman kappaleen waan 5 kyynärän päähän, ja samaten takaperin, jos suurempi eli pienempi woima surwaa samaa kappaletta.

Tälläisen surwauksen waikutuksen, toiseen kappalesen, me olemme tottuneet luulemaan yhtaikaa panewan liikkeesen koko sellaisen kappaleen, taikka, toisin sanoen, pitämään surwatun kappaleen yhtenä ainoana kokonaisena. Sentähden näyttää se meille kummalliselta, että hywin äkillä surwauksella kappaleen osat, joihin surwaus koskee kohdastaan, lohkeamat irti kappaleesta, ja saawat yksinänsä sen liikunnon, joka oli tulewa koko kappaleelle, niin kuin esim: pyssyn luoti, ammuttu hienossa nauhassa riipuwaan ohuusen lastuun, ei wie koko lastua mukaansa, mutta ottaa waan siitä kokoisensa palaisen. Sama seikka nähdään monessa muussa tilassa. Jos hopia- eli waskirahoja asetetaan usiampia päälekkäin, ja sitte koetellaan werkalleen wetää keskeltä yhtä rahaa pois, niin kaatuu koko patsas, mutta weitsen hamaralla pikaisesti lyömällä pötkön keskelle, singahtaa waan weitsellä kosketty raha pois, ja sen päälimäiset putoo-

Sama seikka nähdään monessa tilassa.

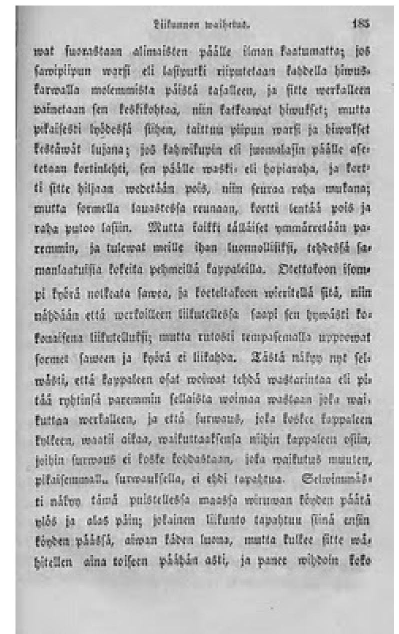
Jos hopia- eli vaskirahoja asetetaan usiampia päälekkäin, ja sitte koetellaan verkalleen vetää keskeltä yhtä rahaa pois, niin kaatuu koko patsas, mutta veitsen hamaralla pikaisesti lyömällä pötkön keskelle, singahtaa vaan veitsellä koskettu raha pois, ja sen päälimäiset putoo-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Liikunnon vaihetus.

185

vat suorastaan alimaisten päälle ilman kaatumatta; jos savipiipun varsi eli lasiputki riiputetaan kahdella hivuskarvalla molemmista päistä tasalleen, ja sitte verkalleen painetaan

sen keskikohtaa, niin katkeavat hivukset; mutta pikaisesti lyödessä siihen, taittuu piipun varsi ja hivukset kestävät lujana; jos kahvikupin eli juomalasin päälle asetetaan kortinlehti,

sen päälle vaski- eli hopiaraha, ja kortti sitte hiljaan vedetään pois, niin seuraa raha mukana; mutta sormella lauastessa reunaan, kortti lentää pois ja raha putoo lasiin.

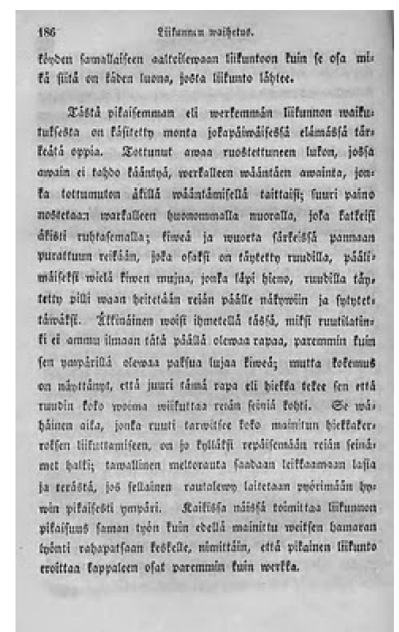
Mutta kaikki tälläiset ymmärretään paremmin, ja tulevat meille ihan luonnollisiksi, tehdessä, samanlaatuisia kokeita pehmeillä kappaleilla.

Otettakoon isompi työrä notkeata savea, ja koeteltakoon vieritellä sitä, niin nähdään että verkoilleen liikutellessa saapi sen hyvästi kokonaisena liikutelluksi; mutta rutosti tempasemalla uppoovat sormet saveen ja kyörä ei liikahda. Tästä näkyy nyt selvästi, että kappaleen osat voivat tehdä vastarintaa eli pitää ryhtinsä paremmin sellaista voimaa vastaan joka vaikuttaa verkalleen,

ja että survaus, joka koskee kappaleen kylkeen, vaati aikaa, vaikuttaaksensa niihin kappaleen osiin, joihin survaus ei koske kohdastaan, joka vaikutus muuten, pikaisemmalla survauksella, ei ehdi tapahtua. Selvimmästi näkyy tämä puistellessa maassa viruvan köyden päätä ylös ja alas päin; jokainen liikunto tapahtuu siinä ensin köyden päässä,

aivan käden luona, mutta kulkee sitte vähitellen aina toiseen päähän asti, ja panee vihdoin koko

======= ======= ======= ======= ======= =======

köyden samallaiseen aaltoilevaan liikuntoon kuin se osa mikä siitä on käden luona, josta liikunto lähtee.

Tästä pikaisemman eli verkemmän liikunnon vaikutuksesta on käsitetty monta jokapäiväisessä elämässä tärkeätä oppia. Tottunut avaa ruostettuneen lukon, jossa avain ei tahdo kääntyä, verkalleen vääntäen avainta, jonka tottumuton äkillä kääntämisellä taittaisi; suuri paino nostetaan varkalleen huonommalla nuoralla, joka katkeisi äkisti ruhtasemalla;

kiveä ja vuorta särkeissä pannaan purattuun reikään, joka osaksi on täytetty ruudilla, päälimäiseksi vielä kiven mujua, jonka läpi hieno, ruudilla täytetty pilli vaan heitetään reiän päälle näkyviin ja sytytettäväksi. Äkkinäinen voisi ihmetellä tässä, miksi ruutilatinki ei ammu ilmaan tätä päällä olevaa rapaa, paremmin tuin sen ympärillä olevaa paksua lujaa kiveä;

mutta kokemus on näyttänyt, että

juuri tämä rapa eli hiekka tekee sen että ruudin koko voima vaikuttaa reiän seiniä tohti. Se vähäinen aika, jonka ruuti tarvitsee koko mainitun hiekkakerroksen liikuttamiseen, on jo kylläksi repäisemään reiän seinämet halki; tavallinen meltorauta saadaan leikkaamaan lasia ja terästä, jos sellainen rautalevy laitetaan pyörimään hyvin pikaisesti ympäri.

Kaikissa näissä toimittaa liikunnon pikaisuus saman työn kuin edellä mainittu veitsen hamaran lyönti rahapatsaan keskelle, nimittäin, että pikainen liikunto eroittaa kappaleen osat paremmin tuin verkka.

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

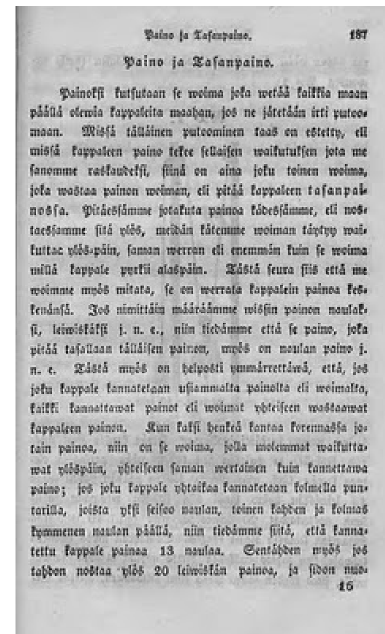
Paino ja Tasanpaino.

Paino ja Tasanpaino.

<< | >>

1849-05-00 72 Luonnon tietoa, Paino ja Tasanpaino.

Paino ja Tasanpaino.

Paino ja Tasanpaino. 187

Paino ja Tasanpaino.

Painoksi kutsutaan se woima joka wetää kaikkia maan päällä olewia kappaleita maahan, jos ne jätetään irti putoomaan. Missä tälläinen putoominen taas on estetty, eli missä kappaleen paino tekee sellaisen waikutuksen jota me sanomme raskaudeksi, siinä on aina joku toinen woima, joka wastaa painon woiman, eli pitää kappaleen tasanpainossa. Pitäessämme jotakuta painoa kädessämme, eli nostaessamme sitä ylös, meidän kätemme woiman täytyy waikuttae ylös-päin, saman werran eli enemmin kuin se woima millä kappale pyrkii alaspäin. Tästä seura siis että me woimme myös mitata, se on werrata kappalein painoa keskenänsä. Jos nimittäin määräämme wissin painon naulaksi, leiwiskäksi j. n. e., niin tiedämme että se paino, joka pitää tasallaan tälläisen painon, myös on naulan paino j. n. e. Tästä myös on helposti ymmärrettäwä, että, jos joku kappale kannatetaan usiammalta painolta eli woimalta, kaikki kannattawat painot eli woimat yhteiseen wastaawat kappaleen painon. Kun kaksi henkeä kantaa korennassa jotain painoa, niin on se woima, jolla molemmat waikuttawat ylöspäin, yhteiseen saman wertainen kuin kannettawa paino; jos joku kappale yhtaikaa kannatetaan kolmella puntarilla, joista yksi seisoo naulan, toinen kahden ja kolmas kymmenen naulan päällä, niin tiedämme siitä, että kannatettu kappale painaa 13 naulaa. Sentähden myös jos tahdon nostaa ylös 20 leiwiskän painoa, ja sidon nuo-

16

Painoksi kutsutaan se voima jota vetää kaikkia maan päällä olevia kappaleita maahan, jos ne jätetään irti putoomaan. Missä tällainen putoominen taas on estetty, eli missä kappaleen paino tekee sellaisen vaikutuksen jota me sanomme raskaudeksi, siinä on aina joku toinen voima, joka vastaa painon voiman, eli pitää kappaleen tasanpainossa.

Pitäessämme jotakuta painoa kädessämme, eli nostaessamme sitä ylös, meidän kätemme voiman täytyy vaikuttaa ylös-päin, saman verran eli enemmän kuin se voima millä kappale pyrkii alaspäin. Tästä seura siis että me voimme myös mitata, se on verrata kappalein painoa keskenänsä. Jos nimittäin määräämme vissin painon naulaksi,

leiviskäksi j. n. e., niin tiedämme että se paino, joka pitää tasallaan tälläisen painon, myös on naulan paino j. n. e. Tästä myös on helposti ymmärrettävä, että, jos joku kappale kannatetaan usiammalta painolta eli voimalta, kaikki kannattavat painot eli voimat yhteiseen vastaavat kappaleen painon. Kun kaksi henkeä kantaa korennassa jotain painoa,

niin on se voima, jolla molemmat vaikuttavat ylöspäin, yhteiseen saman vertainen kuin kannettava paino; jos joku kappale yhtaikaa kannatetaan kolmella puntarilla, joista ylsi seisoo naulan, toinen kahden ja kolmas kymmenen naulan päällä, niin tiedämme siitä, että kannatettu kappale painaa 13 naulaa. Sentähden myös jos tahdon nostaa ylös 20 leiviskän painoa,

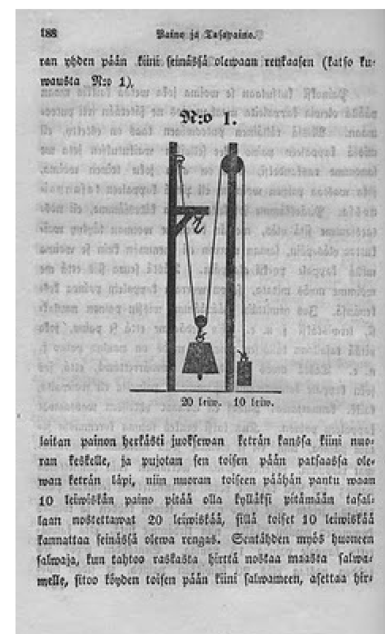
ja sidon nuo-

16

======= ======= ======= ======= ======= =======

188

Paino ja Tasanpaino.

188 Paino ja Tasanpaino.

ran yhden pään kiini seinässä olewaan renkaasen (katso kuwausta N:o 1).

N:o 1.

laitan painon herkästi juoksewan keträn kanssa kiini nuoran keskelle, ja pujotan sen toisen pään patsaassa olewan keträn läpi, niin nuoran toiseen päähän pantu waan 10 leiwiskän paino pitää olla kylläksi pitämään tasallaan nostettawat 20 leiwiskää, sillä toiset 10 leiwiskää kannattaa seinässä olewa rengas. Sentähden myös huoneen salwaja, kun tahtoo raskasta hirttä nostaa maasta salwamelle, sitoo köyden toisen pään kiini salwameen, asettaa hir-

ran yhden pään kiini, seinässä olevaan renkaasen (katso kuvausta N:o 1),

[kuva]

laitan painon herkästi juoksevan keträn kanssa kiini nuoran keskelle, ja pujotan sen toisen pään patsaassa olevan keträn läpi, niin nuoran toiseen päähän pantu vaan 10 leiviskän paino pitää olla kylläksi pitämään tasallaan nostettavat 20 leiviskää, sillä toiset 10 leiviskää kannattaa seinässä oleva rengas. Sentähden myös huoneen salvaja,

kun tahtoo raskasta hirttä nostaa

maasta salvamelle, sitoo köyden toisen pään kiini salvameen, asettaa hir-

======= ======= ======= ======= ======= =======

ren köyden pohjukkaan ja vetää sitte toisesta päästä, sillä näin hän ei tarvitse nostaa muuta kuin puolet hirren pään painoa, koska toisen puolen nostaa salvamessa kiini oleva köyden pää.

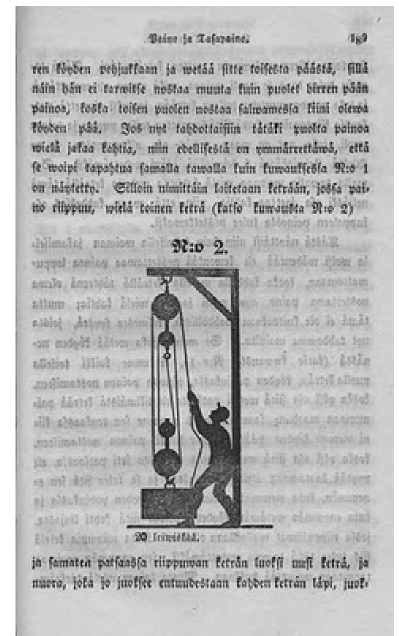
Jos nyt tahdottaisiin tätäki puolta painoa vielä jakaa kahtia, niin edellisestä on ymmärrettävä, että se voipi tapahtua samalla tavalla kuin kuvauksessa N:o 1 on näytetty. Silloin nimittäin laitetaan keträän, jossa paino riippuu, vielä toinen keträ (katso kuvausta N:o 2)

[kuva]

ja samaten patsaassa riippuvan keträn luoksi uusi keträ, ja nuora, joka jo juoksee entuudestaan kahden keträn läpi, juok-

======= ======= ======= ======= ======= =======

<< | >>

ren köyden pohjukkaan ja wetää sitte toisesta päästä, sillä näin hän ei tarwitse nostaa muuta kuin puolet hirren pään painoa, koska toisen puolen nostaa salwamessa kiini olewa köyden pää. Jos nyt tahdottaisiin tätäki puolta painoa wielä jakaa kahtia, niin edellisestä on ymmärrettäwä, että se woipi tapahtua samalla tawalla kuin kuwauksessa N:o 1 on näytetty. Silloin nimittäin laitetaan keträän, jossa paino riippuu, wielä toinen keträ (katso kuwausta N:o 2)

N:o 2.

20 leiwiskää.

ja samaten patsaassa riippuwan keträn luoksi uusi keträ, ja nuora, joka jo juoksee entuudestaan kahden keträn läpi, juok-

1849-05-00 73 Luonnon tietoa, Paino ja Tasanpaino.

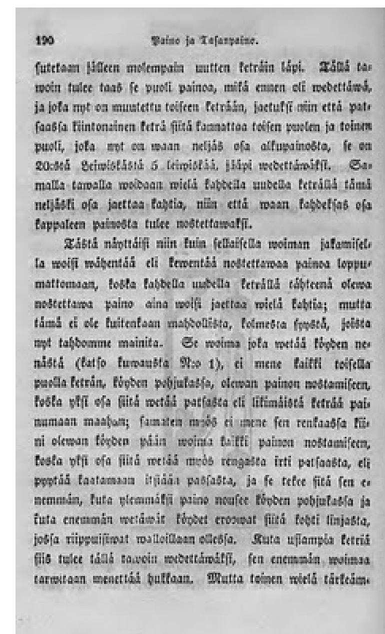
======= ======= ======= ======= ======= =======

190

Paino ja Tasanpaino.

sutetaan jälleen molempain uutten keträin läpi. Tällä tavoin tulee taas se puoli painoa, mikä ennen oli vedettävä, ja joka nyt on muutettu toiseen keträän, jaetuksi niin että patsaassa kiintonainen keträ siitä kannattaa toisen puolen ja toinen puoli, joka nyt on vaan neljäs osa alkupainosta, se on 20:stä Leiviskästä 5 leiviskää.

jääpi vedettäväksi. Samalla tavalla voidaan vielä kahdella uudella keträllä tämä neljästi osa jaettaa tahtia, niin että vaan kahdeksas osa kappaleen painosta tulee nostettavaksi.

Tästä näyttäisi niin kuin sellaisella voiman jakamisella voisi vähentää eli keventää nostettavaa painoa loppumattomaan, koska kahdella uudella keträllä tähteenä oleva nostettava paino aina voisi jaettaa vielä kahtia; mutta tämä ei ole kuitenkaan mahdollista, kolmesta syystä, joista nyt tahdomme mainita.

Se voima joka vetää köyden nenästä (katso kuvausta N:o 1), ei mene kaikki toisella puolla keträn, köyden pohjukassa, olevan painon nostamiseen, koska yksi osa siitä vetää patsasta eli likimäistä keträä painumaan maahan; samaten myös ei mene sen renkaassa kiini olevan köyden pään voima kaikki painon nostamiseen, koska yksi osa siitä vetää myös rengasta irti patsaasta,

eli pyytää kaatamaan itsiään patsasta, ja se tekee sitä sen enemmän, kuta ylemmäksi paino nousee köyden pohjukassa ja kuta enemmän vetävät köydet eroovat siitä kohti linjasta, jossa riippuisivat valloillaan ollessa.

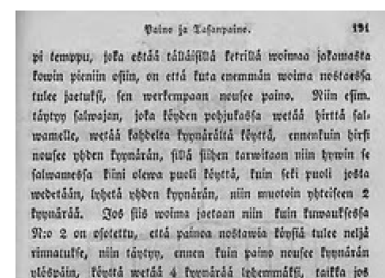
Kuta usiampia ketriä siis tulee tällä tavoin vedettäväksi, sen enemmän voimaa tarvitaan menettää hukkaan. Mutta toinen vielä tärkeäm-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Paino ja Tasanpaino.

191

pi temppu, joka estää tälläisillä ketrillä voimaa jakamasta kovin pieniin osiin, on että kuta enemmän voima nostaessa tulee jaetuksi, sen verkempaan nousee paino. Niin esim. täytyy salvajan, joka köyden pohjukassa vetää hirttä salvamelle, vetää kahdelta kyynärältä köyttä, ennenkuin hirsi nousee yhden kyynärän, sillä siihen tarvitaan niin hyvin se salvamessa kiini oleva puoli köyttä,

kuin seki puoli josta vedetään, lyhetä yhden kyynärän, niin muotoin yhteiseen 2 kyynärää.

Jos siis voima jaetaan niin kuin kuvauksessa N:o 2 on osotettu, että painoa nostavia köysiä tulee neljä rinnatukse, niin täytyy, ennen kuin paino nousee kyynärän ylöspäin, köyttä vetää 4 kyynärää lyhemmäksi, taikka jos köyttä tulee kuusi kertaan, (eli jos on kuusi keträä, kolme kiintonaista yläällä ja kolme juoksevaa olaalla painossa kiini,

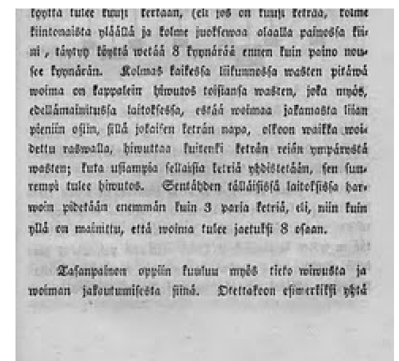
täytyy köyttä vetää 8 kyynärää ennen kuin paino nouse kyynärän.

Kolmas kaikessa liikunnossa vasten pitävä voima on kappalein hivutos toistansa vasten, jota myös, edellämainitussa laitoksessa, estää voimaa jakamasta liian pieniin osiin, sillä jokaisen keträn napa, olkoon vaikka,voidettu rasvalla, hivuttaa kuitenki keträn reiän ympärystä vasten; kuta usiampia sellaisia ketriä yhdistetään,

sen suurempi tulee hivutos.

Sentähden tällaisissa laitoksissa harvoin pidetään enemmän luin 3 paria ketriä, eli, niin tuin yllä on mainittu, että voima tulee jaetuksi 8 osaan.

Tasanpainon oppiin kuuluu myös tieto vivusta ja voiman jakautumisesta siinä. Otettakoon esimerkiksi yhtä

köyttä tulee kuusi kertaan, (eli jos on kuusi keträä, kolme kiintonaista yläällä ja kolme juoksewaa olaalla painossa kiini, täytyy köyttä wetää 8 kyynärää ennen kuin paino nousee kyynärän. Kolmas kaikessa liikunnossa wasten pitäwä woima on kappalein hiwutos toistansa wasten, joka myös, edellämainitussa laitoksessa, estää woimaa jakamasta liian pieniin osiin, sillä jokaisen keträn napa, olkoon waikka woidettu raswalla, hiwuttaa kuitenki keträn reiän ympärystä wasten; kuta usiampia sellaisia ketriä yhdistetään, sen suurempi tulee hiwutos. Sentähden tälläisissä laitoksissa harwoin pidetään enemmän kuin 3 paria ketriä, eli, niin kuin yllä on mainittu, että woima tulee jaetuksi 8 osaan.

Tasanpainon oppiin kuuluu myös tieto wiwusta ja woiman jakautumisesta siinä. Otettakoon esimerkiksi yhtä

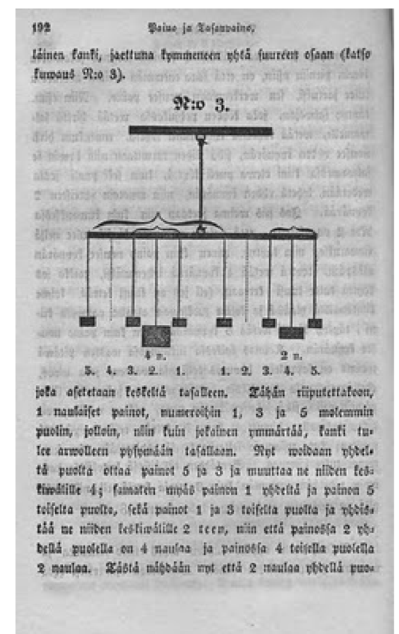
======= ======= ======= ======= ======= =======

läinen kanki, jaettuna kymmeneen yhtä suureen osaan (katso kuvaus N:o 3).

[kuva]

joka asetetaan keskeltä tasalleen. Tähän riiputettakoon, 1 naulaiset painot, numeroihin 1, 3 ja 5 molemmin puolin, jolloin, niin kuin jokainen ymmärtää, kanki tulee arvolleen pysymään taiallaan. Nyt voidaan yhdeltä puolta ottaa painot 6 ja 3 ja muuttaa ne niiden keskivälille 4; samaten Myös painon 1 yhdeltä ja painon 5 toiselta puolla,

sekä painot 1 ja 3 toiselta puolta ja yhdistää ne niiden keskivälille 2 teen, niin että painossa 2 yhdellä puolella on 4 naulaa ja painossa 4 toisella puolella 2 naulaa. Tästä nähdään nyt että 2 naulaa yhdellä puo-

192 Paino ja Tasanpaino.

läinen kanki, jaettuna kymmeneen yhtä suureen osaan (katso kuwaus N:o 3).

N:o 3.

joka asetetaan keskeltä tasalleen. Tähän riiputettakoon, 1 naulaiset painot, numeroihin 1, 3 ja 5 molemmin puolin, jolloin, niin kuin jokainen ymmärtää, kanki tulee arwolleen pysymään tasallaan. Nyt woidaan yhdeltä puolta ottaa painot 5 ja 3 ja muuttaa ne niiden keskiwälille 4; samaten myös painon 1 yhdeltä ja painon 5 toiselta puolta, sekä painot 1 ja 3 toiselta puolta ja yhdistää ne niiden keskiwälille 2 teen, niin että painossa 2 yhdellä puolella on 4 naulaa ja painossa 4 toisella puolella 2 naulaa. Tästä nähdään nyt että 2 naulaa yhdellä puo-

======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-05-00 74 Luonnon tietoa, Paino ja Tasanpaino.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Paino ja Tasanpaino.

193

lella vaikuttaa saman verran kuin 4 naulaa loisella puolella, mutta että ne kaksi naulaa ovat kahta vertaa etempänä kangen väkinaulasta eli, niin kuin tässä on, keskuksesta, kuin sen toisella puolella olevat neljä naulaa, taikka että 4 naulaa ja 2 matkaa painaa yhden verran kuin 2 naulaa ja neljä matkaa. Niin muotoin käsitämme että jos kaksi erisuuruista painoa riippuvat vivussa eli tasallaan olevassa kangessa,

kumpiki puolellansa, niin ne pysyvät tasallaan, jos matkat vivun keskuksesta painoihin ovat vastahakaan samassa suhteessa kuin painot, se on:

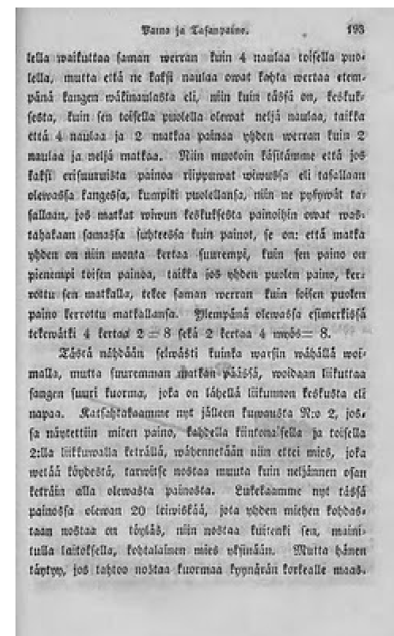
että matka yhden on niin monta kertaa suurempi, kuin sen paino on pienempi toisen painoa, taikka jos yhden puolen paino, kerrottu sen matkalla, tekee saman verran kuin toisen puolen paino kerrottu matkallansa.

Ylempänä olevassa esimerkissä tekevätki 4 kertaa 2 = 8 sekä 2 kertaa 4 myös = 8.

Tästä nähdään selvästi kuinka varsin vähällä voimalla, mutta suuremman Matkan päässä, voidaan liikuttaa sangen suuri kuorma, joka on lähellä liikunnon keskusta eli napaa.

Katsahtakaamme nyt jälleen kuvausta N:o 2, jossa näytettiin miten paino, kahdella kiintonaisella ja toisella 2:lla liikkuvalla keträllä, vähennetään niin ettei mies, joka vetää köydestä, tarvitse nostaa muuta kuin neljännen osan keträin alla olevasta painosta. Lukekaamme nyt tässä painossa olevan 20 leiviskää, jota yhden miehen kohdastaan nostaa on töyläs,

niin nostaa kuitenki sen, mainitulla laitoksella, kohtalainen mies yksinään. Mutta hänen täytyy, jos tahtoo nostaa kuormaa kyynärän korkealle maas-

Paino ja Tasanpaino. 193

lella waikuttaa saman werran kuin 4 naulaa toisella puolella, mutta että ne kaksi naulaa owat kahta wertaa etempänä kangen wäkinaulasta eli, niin kuin tässä on, keskuksesta, kuin sen toisella puolella olewat neljä naulaa, taikka että 4 naulaa ja 2 matkaa painaa yhden werran kuin 2 naulaa ja neljä matkaa. Niin muotoin käsitämme että jos kaksi erisuuruista painoa riippuwat wiwussa eli tasallaan olewassa kangessa, kumpiki puolellansa, niin ne pysywät tasallaan, jos matkat wiwun keskuksesta painoihin owat wastahakaan samassa suhteessa kuin painot, se on: että matka yhden on niin monta kertaa suurempi, kuin sen paino on pienempi toisen painoa, taikka jos yhden puolen paino, kerrottu sen matkalla, tekee saman werran kuin toisen puolen paino kerrottu matkallansa. Ylempänä olewassa esimerkissä tekewätki 4 kertaa 2 = 8 sekä 2 kertaa 4 myös = 8.

Tästä nähdään selwästi kuinka warsin wähällä woimalla, mutta suuremman matkan päässä, woidaan liikuttaa sangen suuri kuorma, joka on lähellä liikunnon keskusta eli napaa. Katsahtakaamme nyt jälleen kuwausta N:o 2, jossa näytettiin miten paino, kahdella kiintonaisella ja toisella 2:lla liikkuwalla keträllä, wähennetään niin ettei mies, joka wetää köydestä, tarwitse nostaa muuta kuin neljännen osan keträn alla olewasta painosta. Lukekaamme nyt tässä painossa olewan 20 leiwiskää, jota yhden miehen kohdastaan nostaa on töyläs, niin nostaa kuitenki sen, mainitulla laitoksella, kohtalainen mies yksinään. Mutta hänen täytyy, jos tahtoo nostaa kuormaa kyynärän korkealle maas-

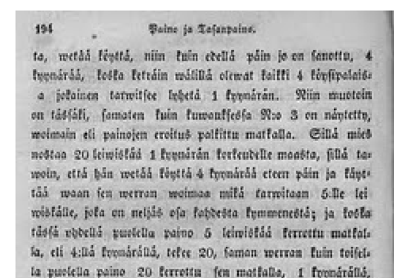
======= ======= ======= ======= ======= =======

194

Paino ja Tasanpaino.

ta, vetää köyttä, niin kuin edellä päin jo on sanottu, 4 kyynärää, koska keträin välillä olevat kaikki 4 köysipalaista jokainen tarvitsee lyhetä 1 kyynärän. Niin muotoin on tässäki, samaten kuin kuvauksessa N:o 3 on näytetty, voimain eli painojen eroitus palkittu matkalla. Sillä mies nostaa 20 leiviskää 1 kyynärän korkeudelle maasta,

sillä tavoin, että hän vetää köyttä

194 Paino ja Tasanpaino.

ta, wetää köyttä, niin kuin edellä päin jo on sanottu, 4 kyynärää, koska keträn wälillä olewat kaikki 4 köysipalaista jokainen tarwitsee lyhetä 1 kyynärän. Niin muotoin on tässäki, samaten kuin kuwauksessa N:o 3 on näytetty, woimain eli painojen eroitus palkittu matkalla. Sillä mies nostaa 20 leiwiskää 1 kyynärän korkeudelle maasta, sillä tawoin, että hän wetää köyttä 4 kyynärää eteen päin ja käyttää waan sen werran woimaa mikä tarwitaan 5:lle leiwiskälle, joka on neljäs osa kahdesta kymmenestä; ja koska tässä yhdellä puolella paino 5 leiwiskää kerrottu matkalla, eli 4:llä kyynärällä, tekee 20, saman werran kuin toisella puolella paino 20 kerrottu sen matkalla, 1 kyynärällä,

4 kyynärää eteen päin ja käyttää vaan sen verran voimaa mikä tarvitaan 5:lle leiviskälle, joka on neljäs osa kahdesta kymmenestä; ja koska tässä yhdellä puolella paino 5 leiviskää kerrottu matkalla, eli 4:llä kyynärällä, tekee 20, saman verran kuin toisella puolella paino 20 kerrottu sen matkalla,

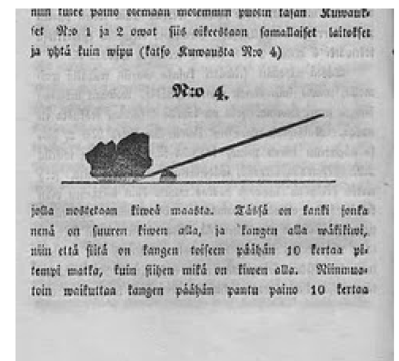
1 kyynärällä, niin tulee paino olemaan molemmin puolin tasan.

Kuvaukset N:o 1 ja 2 ovat siis oikeestaan samallaiset laitoksen ja yhtä kuin vipu (katso Kuvausta N:o 4)

[kuva]

jolla nostetaan kiveä maasta.

Tässä on kanki jonka nenä on suuren kiven alla, ja kangen alla niin että siitä on kangen toiseen päähän 16 kertaa pitempi matka, kuin siihen mikä on kiven alla. Niinmuotoin vaikuttaa kangen päähän pantu paino 10 kertaa

niin tulee paino olemaan molemmin puolin tasan. Kuwaukset N:o 1 ja 2 owat siis oikeestaan samallaiset laitokset ja yhtä kuin wipu (katso Kuwausta N:o 4)

N:o 4.

jolla nostetaan kiweä maasta. Tässä on kanki jonka nenä on suuren kiwen alla, ja kangen alla wäkiliwi, niin että siitä on kangen toiseen päähän 10 kertaa pitempi matka, kuin siihen mikä on kiwen alla. Niinmuotoin waikuttaa kangen päähän pantu paino 10 kertaa

======= ======= ======= ======= ======= =======

suuremmalla voimalla kangen toista päätä ylöspäin, ja suuri kivi nousee vähällä voimalla ylös.

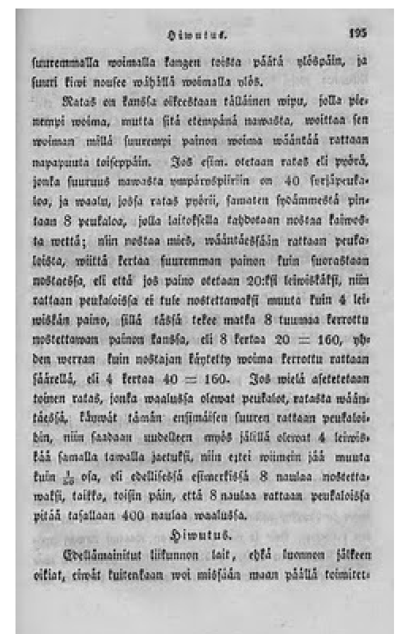
Ratas on kanssia oikeestaan tällainen vipu, jolla pienempi voima, mutta sitä etempänä navasta, voittaa sen voiman millä suurempi painon voima vääntää rattaan napapuuta toiseppäin.

Jos esim. otetaan ratas eli pyörä, jonka suuruus navasta ympäryspiiriin on 40 syrjäpeulaloa, ja vaalu, jossa ratas pyörii, samaten sydämmestä pintaan 8 peukaloa, jolla laitoksella tahdotaan nostaa kaivosta vettä; niin nostaa mies, vääntäessään rattaan peukaloista, viittä kertaa suuremman painon kuin suorastaan nostaessa,

eli että jos paino otetaan 20:ksi leiviskäksi, niin rattaan peukaloissa ei tule nostettavaksi muuta kuin 4 leiviskän paino, sillä tässä tekee matka 8 tuumaa kerrottu nostettavan painon kanssa, eli 8 kertaa 20 = 160, yhden verran kuin nostajan käytetty voima kerrottu rattaan säärellä, eli 4 kertaa 40 = 160.

Jos vielä asetetaan toinen ratas, jonka vaalussa olevat peukalot, ratasta kääntäessä, käyvät tämän ensimäisen suuren rattaan peukaloihin, niin saadaan uudelleen myös jälillä olevat 4 leiviskää samalla tavalla jaetuksi, niin ellei viimein jää muuta kuin osa, eli edellisessä esimerkissä 8 naulaa nostettavaksi, taikka, toisin päin,

että 8 naulaa rattaan peukaloissa pitää tasallaan 400 naulaa vaalussa.

suuremmalla woimalla kangen toista päätä ylöspäin, ja suuri kiwi nousee wähällä woimalla ylös.

Ratas on kanssa oikeestaan tällainen wipu, jolla pienempi woima, mutta sitä etempänä nawasta, woittaa sen woiman millä suurempi painon woima wääntää rattaan napapuuta toiseppäin. Jos esim. otetaan ratas eli pyörä, jonka suuruus nawasta ympärryspiiriin on 40 syrjäpeukaloa, ja waalu, jossa ratas pyörii, samaten sydämmestä pintaan 8 peukaloa, jolla laitoksella tahdotaan nostaa kaiwosta wettä; niin nostaa mies, wääntäessään rattaan peukaloista, wiittä kertaa suuremman painon kuin suorastaan nostaessa, eli että jos paino otetaan 20:ksi leiwiskäksi, niin rattaan peukaloissa ei tule nostettawaksi muuta kuin 4 leiwiskän paino, sillä tässä tekee matka 8 tuumaa kerrottu nostettawan painon kanssa, eli 8 kertaa 20 = 160, yhden werran kuin nostajan käytetty woima kerrottu rattaan säärellä, eli 4 kertaa 40 = 160. Jos wielä asetetaan toinen ratas, jonka waalussa olewat peukalot, ratasta wääntäessä, käywät tämän ensimäisen suuren rattaan peukaloihin, niin saadaan uudelleen myös jälillä olewat 4 leiwiskää samalla tawalla jaetuksi, niin ettei wiimein jää muuta kuin $\frac{1}{50}$ osa, eli edellisessä esimerkissä 8 naulaa nostettawaksi, taikka, toisin päin, että 8 naulaa rattaan peukaloissa pitää tasallaan 400 naulaa waalussa.

Hiwutus.

Edellämainitut liikunnon lait, ehkä luonnen jälkeen oikiat, eiwät kuitenkaan woi missään maan päällä toimitet-

--

Hivutus.

1849-05-00 75 Luonnon tietoa, Hivutus.

Hivutus.

Edellämainitut liikunnon lait, ehkä luonnon jälkeen oikiat, eivät kuitenkaan voi missään maan päällä toimitet-

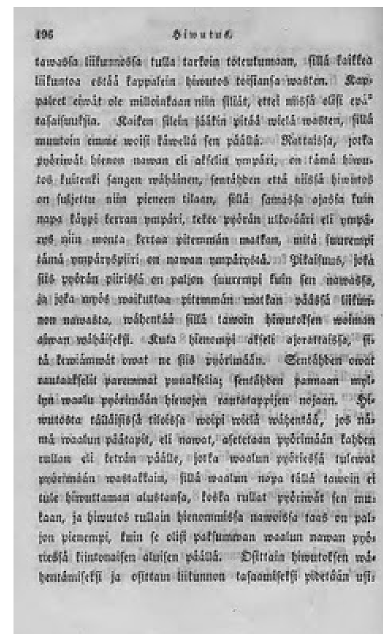
======= ======= ======= ======= ======= =======

196

Hivutus.

tavassa liikunnossa tulla tarkoin toteutumaan, sillä kaikkea liikuntoa estää kappalein hivutos toisiansa vasten.

Kappaleet eivät ole milloinkaan niin siliät, ettei niissä olisi epätasaisuuksia. Kaiken silein jääkin pitää vielä vasten, sillä muutoin emme voisi kävellä sen päällä. Rattaissa, jotka pyörivät hienon navan eli akselin ympäri, on tämä hivutos kuitenki sangen vähäinen, sentähden että niissä hivutos on suljettu niin pieneen tilaan,

sillä samassa ajassa tuin napa käypi kerran ympäri, tekee pyörän ulko-ääri eli ympärys niin monta kertaa pitemmän matkan, mitä suurempi tämä ympäryspiiri on navan ympärystä. Pikaisuus, joka siis pyörän piirissä on paljon suurempi kuin sen navassa, ja joka myös.vaikuttaa pitemmän matkan päässä liikunnon navasta, vähentää sillä tavoin hivutoksen voiman aivan vähäiseksi.

Kuta hienompi akseli ajorattaissa, sitä, keviämmät ovat ne siis pyörimään.

Sentähden ovat rauta-akselit paremmat puuakselia; sentähden pannaan myllyn vaalu pyörimään hienojen rautatappijen nojaan. Hivutosta tälläisissä tiloissa voipi vielä vähentää, jos nämä vaalun päätapit, eli navat, asetetaan pyörimään kahden rullan eli keträn päälle, jotka vaalun pyöriessä tulevat pyörimään vastakkain, sillä vaalun napa tällä tavoin ei tule hivuttaman alustansa,

koska rullat pyörivät sen mukaan, ja hivutos rullain hienommissa navoissa taas on paljon pienempi, kuin se olisi paksumman vaalun navan pyöriessä kiintonaisen aluisen päällä.

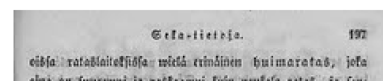
Osittain hivutoksen vähentämiseksi ja osittain liikunnon tasaamiseksi pidetään usi-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Seka-tietoja.

197

oissa rataslaitoksissa vielä erinäinen huimaratas, joka aina on suurempi ja raskaampi kuin peukalo ratas, ja sentähden suuremmalla

voimalla lentää ympärinsä, niin kuin esim. sahoissa, silppumasinoissa j. n. e. Että liukkailla voiteilla myös vähennetään rattain hivutosta on kaikille tuttu.

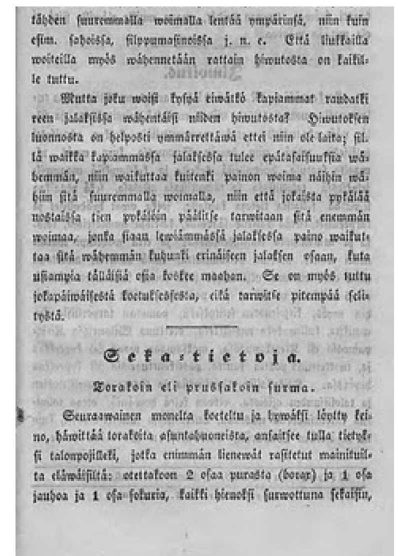
Mutta joku voisi kysyä eivätkö kapiammat raudatki reen jalaksissa vähentäisi niiden hivutosta? hivutoksen luonnosta on helposti ymmärrettävä ettei niin ole laita; sillä vaikka kapiammassa jalaksessa tulee epätasaisuuksia vähemmän, niin vaikuttaa kuitenki painon voima näihin vähiin sitä suuremmalla voimalla, niin että jokaista pykälää nostaissa tien pykälöin päälitse tarvitaan sitä enemmän voimaa,

jonka siaan leviämmässä jalaksessa paino vaikuttaa sitä vähemmän kuhunki erinäiseen jalaksen osaan, kuta usiampia tälläisiä osia koskee maahan. Se on myös tuttu jokapäiväisestä koetuksessesta, eikä tarvitie pitempää selitystä.

--

Seka-tietoja.

Torakoin eli prussakoin surma

tähden suuremmalla woimalla lentää ympärinsä, niin kuin esim. sahoissa, silppumasinoissa j. n. e. Että liukkailla woiteilla myös wähennetään rattain hiwutosta on kaikille tuttu.

Mutta joku woisi kysyä eiwätkö kapiammat raudatki reen jalaksissa wähentäisi niiden hiwutosta? Hiwutoksen luonnosta on helposti ymmärrettäwä ettei niin ole laita; sillä waikka kapiammassa jalaksessa tulee epätasaisuuksia wähemmän, niin waikuttaa kuitenki painon woima näihin wähiin sitä suuremmalla woimalla, niin että jokaista pykälää nostaissa tien pykälöin päälitse tarwitaan sitä enemmän woimaa, jonka siaan lewiämmässä jalaksessa paino waikuttaa sitä wähemmän kuhunki erinäiseen jalaksen osaan, kuta usiampia tälläisiä osia koskee maahan. Se on myös tuttu jokapäiwäisestä koetuksessesta, eikä tarwitse pitempää selitystä.

Seka-tietoja.

Torakoin eli prussakoin surma.

Seuraawainen monelta koeteltu ja hywäksi löytty keino, häwittää torakoita asuntahuoneista, ansaitsee tulla tietyksi talonpojillekki, jotka enimmän lienewät rasitetut mainituilta eläwäisiltä: otettakoon 2 osaa purasta (borax) ja 1 osa jauhoa ja 1 osa sokuria, kaikki hienoksi survottuna sekaisin,

<< | >>

1849-05-00 76 Torakoin eli prussakoin surma

Torakoin eli prussakoin surma

Seuraavainen monelta koeteltu ja hyväksi löytty keino, hävittää torakoita asuntahuoneista, ansaitsee tulla tietyksi talonpojilleki, jotka enimmän lienevät rasitetut mainituilta eläväisiltä:

otettakoon 2 osaa purasta (borar) ja 1 osa jauhoa ja 1 osa sokuria, kaikki hienoksi survottuna sekaisin,

======= ======= ======= ======= ======= =======

198

Ilmoitus.

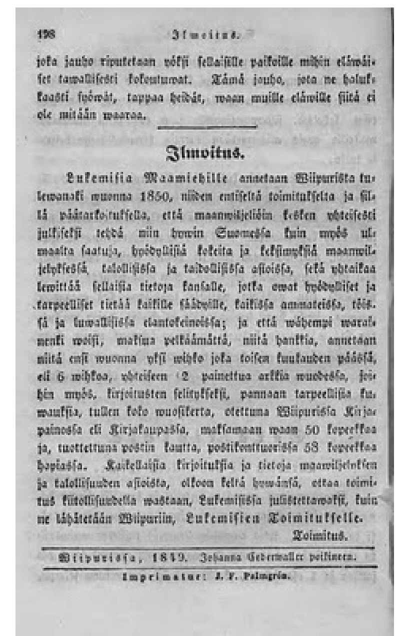
joka jauho tiputetaan yöksi sellaisille paikoille mihin eläväiset tavallisesti kotoutuivat. Tämä jauho, jota ne halukkaasti syövät, tappaa heidät, vaan muille elämille siitä ei ole mitään vaaraa.

--

Ilmoitus.

<< | >>

1849-05-00 77 Ilmoitus.

198 Ilmoitus.

joka jauho riputetaan wökki sellaisille paikoille mihin eläwäiset tawallisesti kokountuwat. Tämä jauho, jota ne haluttaasti syöwät, tappaa heidät, waan muille eläwille siitä ei ole mitään waaraa.

Ilmoitus.

Lukemisia Maamiehille annetaan Wiipurista tulewanaki wuonna 1850, niiden entiseltä toimitukselta ja sillä päätarkoituksella, että maanwiljeliöin keskken yhteisesti julkiseksi tehdä niin hywin Suomessa kuin myös ulmaalta saatuja, hyödyllisiä kokeita ja keksimyksiä maanwiljelyksessä, talollisissa ja taidollisissa asioissa, sekä yhtaikaa lewittää sellaisia tietoja kansalle, jotka owat hyödylliset ja tarpeelliset tietää kaikille säädyille, kaikissa ammateissa, töissä ja luwallisissa elantokeinoissa; ja että wähempi warainenki woisi, maksua pelkäämättä, niitä hankkia, annetaan niitä ensi wuonna yksi wihko joka toisen kuukauden päässä, eli 6 wihkoa, yhteiseen 2 painettua arkkia wuodessa, joihin myös, kirjoitusten selitykseksi, pannaan tarpeellisia kuwauksia, tullen koko wuosikerta, otettuna Wiipurissa Kirjapainossa eli Kirjakaupassa, maksamaan waan 50 kopeekkaa ja, tuottettuna postin kautta, postikonttuorissa 58 kopeekkaa hopiassa. Kaikellaisia kirjoituksia ja tietoja maanwiljelyksen ja talollisuuden asioista, olkoon keltä hywänsä, ottaa toimitus kiitollisuudella wastaan, Lukemisissa julistettawaksi, kuin ne lähätetään Wiipuriin, Lukemisien Toimitukselle.

Toimitus.

Wiipurissa, 1849. Johanna Cederwaller poikineen.

Imprimatur: J. F. Palmgrén.

Ilmoitus.

Lukemisia Maamiehille annetaan Wiipurista tulevanaki vuonna 1850, niiden entiseltä toimitukselta ja sillä päätarkoituksella, että maanviljeliöin kesken yhteisesti julkiseksi tehdä niin hyvin Suomessa kuin myös ulmaalta saatuja, hyödyllisiä kokeita ja keksimyksiä maanviljelyksessä, talollisissa ja taidollisissa asioissa,

sekä yhtaikaa levittää sellaisia tietoja kansalle, jotka ovat hyödylliset ja tarpeelliset tietää kaikille säädyille, kaikissa ammateissa, töissä ja luvallisissa elantokeinoissa; ja että vähempi varainenki voisi, maksua pelkäämättä, niitä hankkia, annetaan niitä ensi vuonna yksi vihko joka toisen kuukauden päässä, eli 6 vihtoa,

yhteiseen 2 painettua arkkia vuodessa, joihin myös, kirjoitusten selitykseksi, pannaan tarpeellisia kuvauksia, tullen koko vuosikerta, otettuna Wiipurissa Kirjapainossa eli Kirjakaupassa, maksamaan vaan 50 kopeekkaa ja, tuottettuna postin kautta, postikonttuorissa 58 kopeekkaa hopiassa.

Kaikellaisia kirjoituksia ja tietoja maaviljelyksen ja talollisuuden asioista, olkoon keltä hyvänsä, ottaa toimitus kiitollisuudella vastaan, Lukemisissa julistettavaksi, kuin ne lähätetään Wiipuriin, Lukemisien Toimitukselle.

Toimitus.

--

Viipurissa, 1859. Johanna Sederwaller poikineen.

Imprimatur: J. F. Palmgrén.

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

Lukemisia Maamiehille. Aikakautinen-kirja Maanvilielys-, Talous- ja Taitous- asioista.

5:s Wihko. 1:nen Wuosikerta 1849.

--

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

<< | >>

1849-09-00 78 Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

Lukemisia Maamiehille.

Aikakautinen-kirja Maanwiljelys-, Talous- ja Taitous- asioista.

6:s Wihko. 1:nen Wuosikerta, 1849.

Postihewoisten pito Suomessa, ja sen parannus Wiipurin Läänissä.

Yhteisistä maatiluksia seurawista maksuista Suomessa on postihewoisten pito, eli hollikyyti, ehkä enimmän rasittawia ulostekoja, jäänyt, wähillä eroituksilla, wanhalle wuosisatoja sitte asetetulle kannallensa, waikka usiammat muut yhteiset welwollisuudet aikaajoin owat tulleet paremmin sowitelluiksi nykyisen ajan ja tilan waatimusten mukaan. Ja tämä ei ole laita ainoastaan Suomessa, sillä asia on samalla kannalla wielä Ruotsissaki, josta maasta tälläinen kyydin laitos on kotoisinki. Kukaan ei woine kuitenkaan kieltää, ettei huolenpito kaikkein maksuntawaisten

21

Wierailla kielillä on kirjoja, joissa kaikki maan kasvut ovat luetellut vississä järjestyksessä, tehty erinäisten, kaikille sopivain tunnusmerkkien jälkeen, niin että kuka tahansa voipi, tarkalla tutkimisella, oppia tuntemaan kaikki kasvut, pienimmästä suurimpaan, mihin sukuun, luokkaan ja parveen miki kasvu on kuuluva.

Jokaiselle kasvulle on, paremman selon vuoksi, annettu, paitsi paikkakunnassa tavallista nimeä, myös erinäinen, tavallisesti latinan kielinen, nimi, jota sentähden kutsutaan sen kasvuopilliseksi nimeksi, ja on yhtäläinen kaikkein kansain kielillä tehdyissä kasvuopillisissa kirjoissa, jonkatähden tavallisesti, kun kirjoissa puhutaan mitä erinäisistä kasvuista,

ruohoista ja kukista,

17

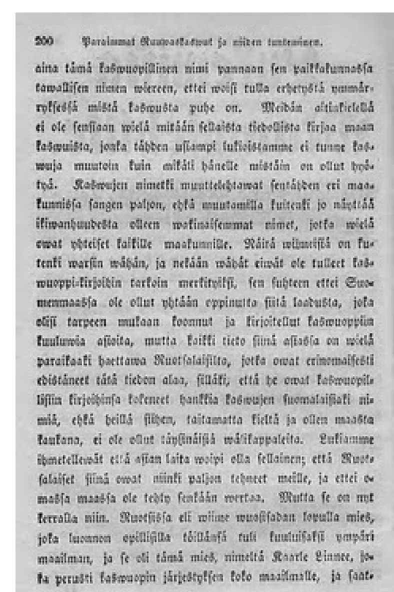
======= ======= ======= ======= ======= =======

200

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

aina tämä kasvuopillinen nimi pannaan sen paikkakunnassa tavallisen nimen viereen, ettei voisi tulla erhetystä ymmärryksessä mistä kasvusta puhe on.

Meidän äitinkielellä ei ole sensiaan vielä mitään sellaista tiedollista kirjaa maan kasvuista, jonka tähden usiampi lukioistamme ei tunne kasvuja muutoin kuin mikäli hänelle mistäin on ollut hyötyä. Kasvujen nimetki muuttelehtavat sentähden eri maakunnissa sangen paljon, ehkä muutamilla kuitenki jo näyttää ikivanhuudesta olleen vakinaisemmat nimet,

200 Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen.

aina tämä kaswuopillinen nimi pannaan sen paikkakunnassa tawallisen nimen wiereen, ettei woisi tulla erhetystä ymmärryksessä mistä kaswusta puhe on. Meidän äitinkielellä ei ole sensiaan wielä mitään sellaista tiedollista kirjaa maan kaswuista, jonka tähden usiampi lukioistamme ei tunne kaswuja muutoin kuin mikäli hänelle mistäin on ollut hyötyä. Kaswujen nimetki muuttelehtawat sentähden eri maakunnissa sangen paljon, ehkä muutamilla kuitenki jo näyttää ikiwanhuudesta olleen wakinaisemmat nimet, jotka wielä owat yhteiset kaikille maakunnille. Näitä wiimeisiä on kutenki warsin wähän, ja nekään wähät eiwät ole tulleet kaswuoppi-kirjoihin tarkoin merkityiksi, sen suhteen ettei Suomenmaassa ole ollut yhtään oppinutta siitä laadusta, joka olisi tarpeen mukaan koonnut ja kirjoitellut kaswuoppiin kuuluwia asioita, mutta kaikki tieto siinä asiassa on wielä paraikaaki haettawa Ruotsalaisilta, jotka owat erinomaisesti edistäneet tätä tiedon alaa, silläki, että he owat kaswuopillisiin kirjoihinsa kokeneet hankkia kaswujen suomalaisiaki nimiä, ehkä heillä siihen, taitamatta kieltä ja ollen maasta kaukana, ei ole ollut täysinäisiä wälikappaleita. Lukiamme ihmetellewät että asian laita woipi olla sellainen; että Ruotsalaiset siinä owat niinki paljon tehneet meille, ja ettei omassa maassa ole tehty senkään wertaa. Mutta se on nyt kerralla niin. Ruotsissa eli wiime wuosisadan lopulla mies, joka luonnon opillisilla töillänsä tuli kuuluisaksi ympäri maailman, ja se oli tämä mies, nimeltä Kaarle Linnee, joka perusti kaswuopin järjestyksen koko maailmalle, ja saat-

jotta vielä ovat yhteiset kaikille maakunnille. Näitä viimeisiä on kuitenki varsin vähän, ja nekään vähät eivät ole tulleet kasvuoppi-kirjoihin tarkoin merkityiksi, sen suhteen ettei Suomenmaassa ole ollut yhtään oppinutta siitä laadusta, joka olisi tarpeen mukaan koonnut ja kirjoitellut kasvuoppiin kuuluvia asioita, mutta kaikki tieto siinä asiassa on vielä paraikaaki haettava Ruotsalaisilta,

jotka ovat erinomaisesti edistäneet tätä tiedon alaa, silläki, että he ovat kasvuopillisiin kirjoihinsa kokeneet hankkia kasvujen suomalaisiaki nimiä, ehkä heillä siihen, taitamatta kieltä ja ollen maasta kaukana, ei ole ollut täysinäisiä välikappaleita.

Lukiamme ihmetellevät että asian laita voipi

olla sellainen; että Ruotsalaiset siinä ovat niinki paljon tehneet meille, ja ettei omassa maassa ole tehty senkään vertaa. Mutta se on nyt kerralla niin. Ruotsissa eli viime vuosisadan lopulla mies, joka luonnon opillisilla töillänsä tuli kuuluisaksi ympäri maailman, ja se oli tämä mies,

> nimeltä Kaarle Linnee, joka perusti kasvuopin järjestyksen koko maailmalle, ja saat-

======= ======= ======= ======= ======= =======

toi, jos muuallaki, myös kotimaassansa erinomaisen kiivauden kaikkiin luonnon-opin harjoituksiin, ja sillä tavoin sai kasvuoppi jo silloin paraimman kohotuksensa Ruotsissa.

Koska Suomi silloin myös kuului Ruotsin valtakuntaan, niin oli sen kasvuoppiki tullut yhteen ruotsalaisen kanssa, ja niin saivat suomalaiset kasvujen nimet, ehkä vaillinaisesti, näihin ruotsalaisiin kirjoihin. Mutta Suomessa on se sillensä jännytki, ja maamme kouluissa luetaan vieläki vaan näitä yksiä vieraassa maassa tehtyjä kirjoja,

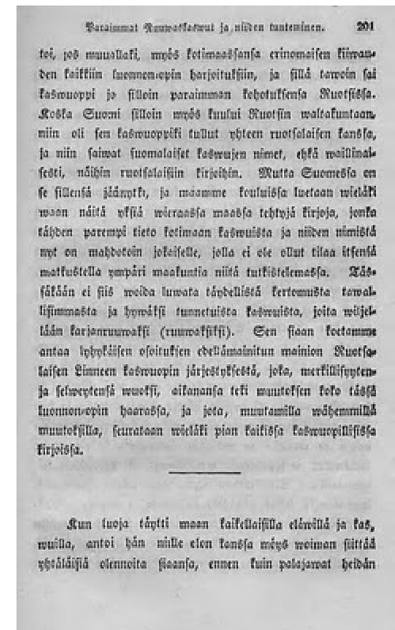
> jonka tähden parempi tieto kotimaan kasvuista ja niiden nimistä nyt on mahdotoin jokaiselle, jolla ei ole ollut tilaa itsensä matkustella ympäri maakuntia niitä tutkistelemassa.

Tässäkään ei siis voida luvata täydellistä kertomusta tavallisimmasta ja hyväksi tunnetuista kasvuista, joita viljellään karjanruuvaksi (ruuvaksiksi).

Sen siaan koetamme antaa lyhykäisen osoituksen edellämainitun mainion Ruotsalaisen Linneen kasvuopin järjestyksestä, joka, merkillisyytensä selveytensä vuoksi, aikanansa teki muutoksen koko tässä luonnon-opin haarassa, ja jota, muutamilla vähemmillä muutoksilla, seurataan vieläki pian kaikissa kasvuopillisissa kirjoissa.

--

Kun luoja täytti maan

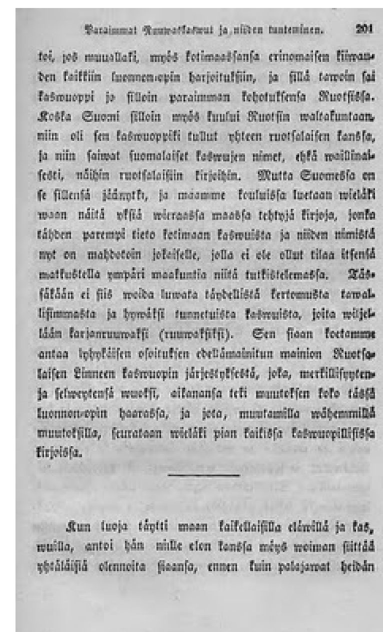
toi, jos muuallaki, myös kotimaassansa erinomaisen kiiwauden kaikkiin luonnon-opin harjoituksiin, ja sillä tawoin sai kaswuoppi jo silloin paraimman kohotuksensa Ruotsissa. Koska Suomi silloin myös kuului Ruotsin waltakuntaan, niin oli sen kaswuoppiki tullut yhteen ruotsalaisen kanssa, ja niin saiwat suomalaiset kaswujen nimet, ehkä waillinaisesti, näihin ruotsalaisiin kirjoihin. Mutta Suomessa on se sillensä jännytki, ja maamme kouluissa luetaan wieläki waan näitä yksiä wieraassa maassa tehtyjä kirjoja, jonka tähden parempi tieto kotimaan kaswuista ja niiden nimistä nyt on mahdotoin jokaiselle, jolla ei ole ollut tilaa itsensä matkustella ympäri maakuntia niitä tutkistelemassa. Tässäkään ei siis woida luwata täydellistä kertomusta tawallisimmasta ja hywäksi tunnetuista kaswuista, joita wiljellään karjanruuwaksi (ruuwaksiksi). Sen siaan koetamme antaa lyhykäisen osoituksen edellämainitun mainion Ruotsalaisen Linneen kaswuopin järjestyksestä, joka, merkillisyytensä selweytensä wuoksi, aikanansa teki muutoksen koko tässä luonnon-opin haarassa, ja jota, muutamilla wähemmillä muutoksilla, seurataan wieläki pian kaikissa kaswuopillisissa kirjoissa.

Kun luoja täytti maan kaikellaisilla eläwillä ja kaswuilla, antoi hän niille elon kanssa myös woiman siittää yhtäläisiä olennoita siaansa, ennen kuin pelajawat heidän

<< | >>

1849-09-00 79 Paraimmat Ruuvaskasvut Kun luoja täytti maan

Kun luoja täytti maan kaikellaisilla elämillä ja kas, muilla, antoi hän niille elon kanssa möys voiman siittää yhtäläisiä olennolta siaansa, ennen kuin palajavat heidän

Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen. 201

tei, jos muualtaki, myös kotimaassansa erinomaisen kiiwauden kaikkiin luonnon-opin harjoituksiin, ja sillä tawoin sai kaswuoppi jo silloin paraimman kehotuksensa Ruotsissa. Koska Suomi silloin myös kuului Ruotsin waltakuntaan, niin oli sen kaswuoppiki tullut yhteen ruotsalaisen kanssa, ja niin saiwat suomalaiset kaswujen nimet, ehkä wailinaisesti, näihin ruotsalaisiin kirjoihin. Mutta Suomessa on se sillensä jäänytki, ja maamme kouluissa luetaan wieläki waan näitä yksiä wieraassa maassa tehtyjä kirjoja, jonka tähden parempi tieto kotimaan kaswuista ja niiden nimistä nyt on mahdotoin jokaiselle, jolla ei ole ollut tilaa itsensä matkustella ympäri maakuntia niitä tutkistelemassa. Tässäkään ei siis woida luwata täydellistä kertomusta tawallisimmasta ja hywäksi tunnetuista kaswuista, joita wiljellään karjanruuwaksi (ruuwaksiksi). Sen siaan koetamme antaa lyhykäisen osoituksen edellämainitun mainion Ruotsalaisen Linneen kaswuopin järjestyksestä, joka, merkillisyytensä ja selweytensä wuoksi, aikanansa teki muutoksen koko tässä luonnon-opin haarassa, ja jota, muutamilla wähemmillä muutoksilla, seurataan wieläki pian kaikissa kaswuopillisissa kirjoissa.

Kun luoja täytti maan kaikellaisilla elämillä ja kaswuilla, antoi hän niille elon kanssa myös woiman siittää yhtäläisiä olennoita siaansa, ennen kuin palajawat heidän

======= ======= ======= ======= ======= =======

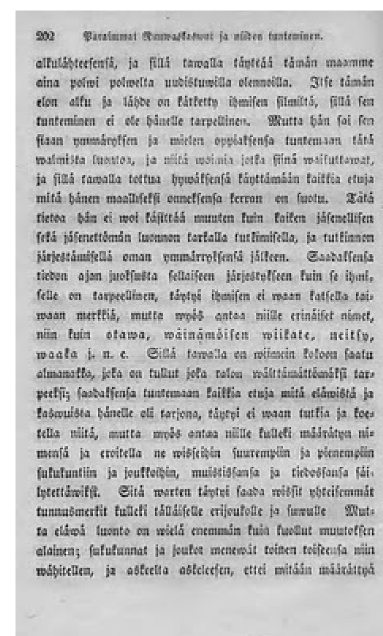
202

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

alkulähteesensä, ja sillä tavalla täyttää tämän maamme aina polvi polvelta uudistuvilla olennoilla. Itse tämän elon alku ja lähde on kätketty ihmisen silmiltä, sillä sen tunteminen ei ole hänelle tarpellinen. Mutta hän sai sen siaan ymmäryksen ja mielen oppiaksensa tuntemaan tätä malmista luontoa, ja niitä voimia jolta siinä vaikuttavat,

ja sillä tavalla tottua hyväksensä täyttämään kaikkia etuja mitä hänen maalliseksi onneksensa kerran on suotu. Tätä tietoa hän ei voi käsittää muuten kuin kaiken jäsenellisen sekä jäsenettömän luonnon tarkalla tutkimisella, ja tutkinnon järjestämisellä oman ymmärryksensä jälkeen. Saavaksensa tiedon ajan juoksusta sellaiseen järjestykseen tuin se ihmisille on tarpeellinen,

täytyi ihmisen ei vaan katsella taivaan merkkiä, mutta myös antaa niille erinäiset nimet, niin kuin otava, väinämöisen viikate, neitsy, vaaka j. n. e.

202 Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen.

alkulähteesensä, ja sillä tawalla täyttää tämän maamme aina polwi polwelta uudistuwilla olennoilla. Itse tämän elon alku ja lähde on kätketty ihmisen silmiltä, sillä sen tunteminen ei ole hänelle tarpellinen. Mutta hän sai sen siaan ymmäryksen ja mielen oppiaksensa tuntemaan tätä malmista luontoa, ja niitä woimia jotka siinä waikuttawat, ja sillä tawalla tottua hywäksensä täyttämään kaikkia etuja mitä hänen maalliseksi onneksensa kerran on suotu. Tätä tietoa hän ei woi käsittää muuten kuin kaiken jäsenellisen sekä jäsenettömän luonnon tarkalla tutkimisella, ja tutkinnon järjestämisellä oman ymmärryksensä jälkeen. Saadaksensa tiedon ajan juoksusta sellaiseen järjestykseen kuin se ihmisille on tarpeellinen, täytyi ihmisen ei waan katsella taiwaan merkkiä, mutta myös antaa niille erinäiset nimet, niin kuin otawa, wäinämöisen wiikate, neitsy, waaka j. n. e. Sillä tawalla on wiimein kokoon saatu almanakka, joka on tullut joka talon wälttämättömäksi tarpeeksi; saadaksensa tuntemaan kaikkia etuja mitä elämistä ja kaswuista hänelle oli tarjona, täytyi ei waan tutkia ja koetella niitä, mutta myös antaa niille kulleki määrätyn nimensä ja eroitella ne wissiehin suurempiin ja pienempiin sukukuntiin ja joukkoihin, muistissansa ja tiedossansa säilytettäwiksi. Sitä warten täytyi saada wissit yhteisemmät tunnusmerkit kulleki tälläiselle erijoukolle ja suwulle. Mutta eläwä luonto on wielä enemmän kuin kuollut muutoksen alainen; sukukunnat ja joukot menewät toinen toisiensa niin wähitellen, ja askeelta askeleesen, ettei mitään määrättyä

Sillä tavalla on viimein kokoon saatu almanakka, joka on tullut joka talon välttämättömäksi tarpeeksi; saadaksensa tuntemaan kaikkia etuja mitä elämistä ja kasvuista hänelle oli tarjona, täytyi ei vaan tutkia ja koetella niitä, mutta myös antaa niille kulleki määrätyn nimensä ja eroitella ne visseihin suurempiin ja pienempiin sukukuntiin ja joukkoihin,

muistissansa ja tiedossansa säilytettäviksi. Sitä varten täytyi saada vissit yhteisemmät tunnusmerkit kulleki tällaiselle erijoukolle ja suvulle. Mutta elävä luonto on vielä enemmän kuin kuollut muutoksen alainen; sukukunnat ja joukot menevät toinen toistensa niin vähitellen, ja asteelta askeleesen, ettei mitään määrättyä

======= ======= ======= ======= ======= =======

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

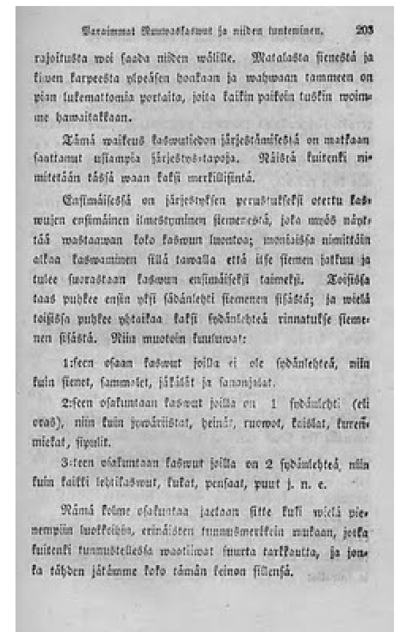
203

rajoitusta voi saada niiden välille. Matalasta sienestä ja kiven karpeesta ylpeästi, honkaan

ja vahvaan tammeen on pian lukemattomia portaita, joita kaikin paikoin tuskin voimme havaitatkaan.

Tämä vaikeus kasvutiedon järjestämisessä on matkaan saattanut usiampia järjestys-tapoja. Näistä kuitenki nimitetään tässä vaan kaksi merkillisintä.

Ensimäisessä on järjestyksen perustukseksi oteltu kasvujen ensimäinen ilmestyminen siemenestä, joka myös näyttää vastaavan koko kasvun luontoa; moniaissa nimittäin alkaa kasvaminen sillä tavalla että itse siemen jatkuu ja tulee suorastaan kasmun ensimäiseksi taimeksi. Toisissa taas puhkee ensin yksi sydänlehti siemenen sisästä;

Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen. 203

rajoitusta woi saada niiden wälille. Matalasta sienestä ja kiwen karpeesta ylpeäsen honkaan ja wahwaan tammeen on pian lukemattomia portaita, joita kaikin paikoin tuskin woimme hawaitakkaan.

Tämä waikeus kaswutiedon järjestämisessä on matkaan saattanut usiampia järjestys-tapoja. Näistä kuitenki nimitetään tässä waan kaksi merkillisintä.

Ensimäisessä on järjestyksen perustukseksi oteltu kaswujen ensimäinen ilmestyminen siemenestä, joka myös näyttää wastaawan koko kaswun luontoa; moniaissa nimittäin alkaa kaswaminen sillä tawalla että itse siemen jatkuu ja tulee suorastaan kaswun ensimäiseksi taimeksi. Toisissa taas puhkee ensin yksi sydänlehti siemenen sisästä; ja wielä toisissa puhkee yhtaikaa kaksi sydänlehteä rinnatukse siemenen sisästä. Niin muotoin kuuluwat:

1:seen osaan kaswut joilla ei ole sydänlehteä, niin kuin sienet, sammalet, jäkälät ja sananjalat.

2:seen osakuntaan kaswut joilla on 1 sydänlehti (eli oras), niin kuin jywäriistat, heinät, ruowot, kaislat, kurenmiekat, sipulit.

3:teen osakuntaan kaswut joilla on 2 sydänlehteä, niin kuin kaikki lehtikaswut, kukat, pensaat, puut j. n. e.

Nämä kolme osakuntaa jaetaan sitte kuki wielä pienempiin luokkoihin, erinäisten tunnusmerkkein mukaan, jotka kuitenki tunnustellessa waatiiwat suurta tarkkautta, ja jonka tähden jätämme koko tämän keinon sillensä.

ja vielä toisissa puhkee yhtaikaa kaksi sydänlehteä rinnatukse siemenen sisästä. Niin muotoin kuuluvat:

1:seen

osaan kasvut joilla ei ole sydänlehteä, niin kuin sienet, sammalet, jäkälät ja sananjalat.

2:seen

osakuntaan kasvut joilla on 1 sydänlehti (eli oras), niin kuin jyväriistat, heinät, ruovot, kaislat, kurenmiekat, sipulit.

3:teen

osakuntaan kasvut joilla on 2 sydänlehteä, niin kuin kaikki lehtikasvut, kukat, pensaat, puut j. n. e.

Nämä kolme osakuntaa jaetaan sitte kuki vielä pienempiin luokkoihin, erinäisten tunnusmerkkein mukaan, jotka, kuitenki tunnustellessa vaatiivat suurta tarkkautta, ja jonka tähden jätämme koko tämän keinon sillensä.

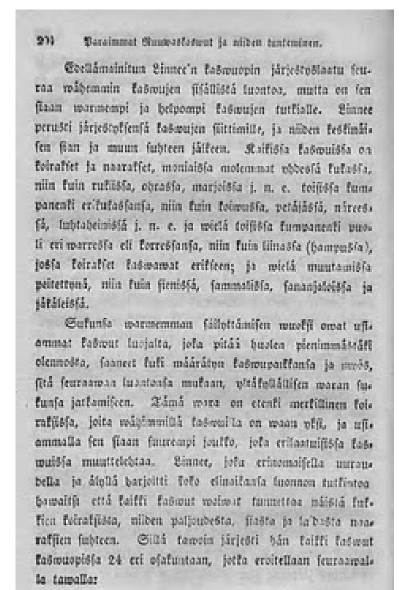
======= ======= ======= ======= ======= =======

204

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

Edellämainitun Linnee'n kasvuopin järjestyslaatu seuraa vähemmin kasvujen sisällistä luontoa, mutta on sen siaan varmempi ja helpompi kasvujen tutkialle.

Linnee perusti järjestyksensä kasvujen siittimille, ja niiden leskinäisen sian ja muun suhteen jälkeen. Kaikissa kasvuissa on koirakset ja naarakset, moniaissa molemmat yhdessä kukassa, niin kuin rukiisia, ohrassa, marjoissa j.n. e. toisissa kumpanenki erikukassansa, niin kuin koivussa, petäjässä, näreessä, luhtaheinissä j.

204 Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen.

Edellämainitun Linnee'n kaswuopin järjestyslaatu seuraa wähemmin kaswujen sisällistä luontoa, mutta on sen siaan warmempi ja helpompi kaswujen tutkialle. Linnee perusti järjestyksensä kaswujen siittimille, ja niiden leskinäisen sian ja muun suhteen jälkeen. Kaikissa kaswuissa on koirakset ja naarakset, moniaissa molemmat yhdessä kukassa, niin kuin rukiissa, ohrassa, marjoissa j. n. e. toisissa kumpanenki erikukassansa, niin kuin koiwussa, petäjässä, näreessä, luhtaheinissä j. n. e. ja wielä toisissa kumpanenki puoli eri warressa eli korressansa, niin kuin liinassa (hampussa), jossa koirakset kaswawat erikseen; ja wielä muutamissa peitettynä, niin kuin sienissä, sammalissa, sananjaloissa ja jäkäleissä.

Sukunsa warmemman säilyttämisen wuoksi owat usiammat kaswut luojalta, joka pitää huolen pienimmästäki olennosta, saaneet kuki määrätyn kaswupaikkansa ja myös, sitä seuraawan luontonsa mukaan, yltäkyllällisen waran sukunsa jatkamiseen. Tämä wara on etenki merkillinen koiraksissa, joita wähimmillä kaswuilla on waan yksi, ja usiammalla sen siaan suurempi joukko, joka erilaatuisissa kaswuissa muuttelehtaa. Linnee, joka erinomaisella uuraudella ja älyllä harjoitti koko elinaikansa luonnon tutkintoa hawaitsi että kaikki kaswut woiwat tunnettaa näistä sukkien koiraksissa, niiden paljoudesta, siasta ja laadusta naaraksien suhteen. Sillä tawoin järjesti hän kaikki kaswut kaswuopissa 24 eri osakuntaan, jotka eroitellaan seuraawalla tawalla:

n. e. ja vielä toisissa kumpanenti puoli eri varressa eli korressansa, niin kuin liinassa (hampussa), jossa koirakset kasvavat erikseen; ja vielä muutamissa peitettynä, niin kuin sienissä, sammalissa, sananjaloissa ja jäkäleissä.

Sukunsa varmemman säilyttämisen vuoksi omat usiammat kasvut luojalta, jota pitää huolen pienimmästäki olennosta, saaneet kuki määrätyn kasvupaikkansa ja myös, sitä seuraavan luontonsa mukaan, yltäkyllällisen varan sukunsa jatkamisten. Tämä vara on etenki merkillinen koiraksissa, joita vähimmillä kasvuila on vaan yksi, ja usiammalla sen siaan suurempi joukko,

joka erilaatuisissa kasvuissa muuttelehtaa.

Linnee, joka erinomaisella uuraudella ja älyllä harjoitti koko elinaikansa luonnon tutkintoa havaitsi että kaikki kasvut voivat tunnettaa näistä kukkien koiraksista, niiden paljoudesta, siasta ja laadusta naaraksien suhteen. Sillä tavoin järjesti hän kaikki kasvut kasvuopissa 24 eri osakuntaan, jotka eroitellaan seuraavalla tavalla:

======= ======= ======= ======= ======= =======

<< | >>

1849-09-00 80 Paraimmat Ruuvaskasvut Kun luoja täytti maan

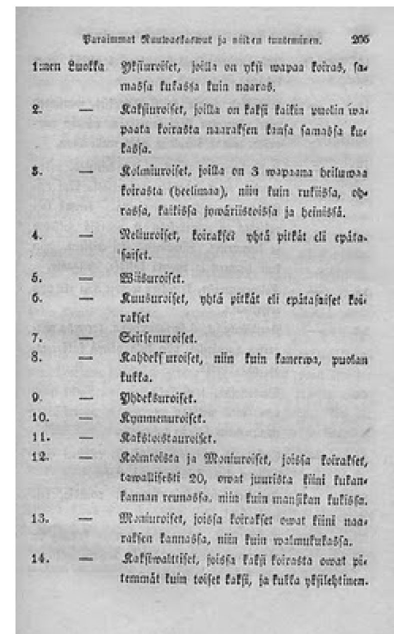
======= ======= ======= ======= ======= =======

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

205

1:nen Luokka

Yksuiroiset, joilla on yksi vapaa koiras, samassa kukassa kuin naaras.

Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen. 205

1:nen Luokka		Yksiuroiset, joilla on yksi wapaa koiras, samassa kukassa kuin naaras.
2.	—	Kaksiuroiset, joilla on kaksi kaikin puolin wapaata koirasta naaraksen kansa samassa kukassa.
3.	—	Kolmiuroiset, joilla on 3 wapaana heiluwaa koirasta (heelimaa), niin kuin rukiissa, ohrassa, kaikissa jywäriistoissa ja heinissä.
4.	—	Neliuroiset, koirakset yhtä pitkät eli epätasaiset.
5.	—	Wiisuroiset.
6.	—	Kuusuroiset, yhtä pitkät eli epätasaiset koirakset
7.	—	Seitsenuroiset.
8.	—	Kahdeksuroiset, niin kuin kanerwa, puolan kukka.
9.	—	Yhdeksuroiset.
10.	—	Kymmenuroiset.
11.	—	Kakstoistauroiset.
12.	—	Kolmtoista ja Moniuroiset, joissa koirakset, tawallisesti 20, owat juurista kiini kukankannan reunassa, niin kuin mansikan kukissa.
13.	—	Moniuroiset, joissa koirakset owat kiini naaraksen kannassa, niin kuin walmukukassa.
14.	—	Kaksiwaltiset, joissa kaksi koirasta owat pitemmät kuin toiset kaksi, ja kukka yksilehtinen.

2.

Kaksiuroiset, joilla on kaksi kaikin puolin vapaata koirasta naaraksen kansa samassa kukassa.

3.

Kolmiuroiset, joilla on 3 vapaana heiluvaa koirasta (heelimaa), niin kuin rukiissa, ohrassa, kaikissa jyväriistoissa ja heinissä.

4.

Neliuroiset, koirakset yhtä pitkät eli epätasaiset.

5.

Wiisuroiset.

6.

Kuusuroiset, yhtä pitkät eli epätasaiset koirakset

7.

Seitsenuroiset.

8.

Kahdeksuroiset, niin kuin kanerva, puolan kukka.

9.

Yhdeksuroiset.

10.

Kymmenuroiset.

11.

Kakstoistauroiset.

12.

Kolmtoista ja Moniuroiset, joissa koirakset, tavallisesti 20, ovat juurista kiini kukankannan reunassa, niin kuin mansikan kukissa.

13.

Moniuroiset joissa koirakset omat kiini naaraksen kannassa, niin kuin valmukukassa.

14.

Kaksivalttiset, joissa kaksi koirasta ovat pitemmät kuin toiset kaksi, ja kukka yksilehtinen.

======= ======= ======= ======= ======= =======

15. Luokka.

Nelivalttiset, kuus koirasta, 4 pitkää ja 2 lyhytttä.

16.

Veljekset, joissa kaikki koirakset varsineen ovat juuresta kiini toisissaan, ympäri naarasta, mutta koirasten päät valloillaan.

17.

Kaksoisuroiset, 6, 8 eli 10 koirasta, joiden varret ovat kahdessa jakauksessa kiini toisissaan, naaraksen ympärillä. 10:stä koiraksesta on tavallisesti 9 yhdessä jaksossa ja kymmenes, ylimäinen, irti erikseen, niinkuin herneen ja pavun kukissa, apilaassa.

18.

Kolmoisuroiset, koiraksen varret 3:sa eli 5:sä erijaksossa.

19.

Ynnäsyntyiset, 5 koirasnuppua, torvena naaraksen ympärillä, niin kuin päivä kakkaroissa, ohdakkeissa.

20.

Naisuroiset, 1 eli kaksi koirasta, ilman varreta kiini patsaan muotoisessa naaraksessa: siemenjauho sitkeän tahrainen.

21.

Erikotoiset, koirakset erikukissa, erikseen naaraksista, kuin koivu, leppä, näre:

22.

Erikoiset, niin kuin liinassa, pajussa, humalassa.

23.

Sekanaineet, joissa muutamissa kukissa on molemmat puolet yhdessä, toisissa erikseen, niin kuin lehmuksessa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

24, Luokka.

Salanaineet, joissa siittimet ovat peitossa, ja vaan siemenkotti näkyvissä, niin kuin sananjalat, sammalet, sienet.

Mutta tarkempi tieto tästä kasvuopillisesta järjestyksestä on kuitenki vähemmän tarpeellinen, niin kauvan kuin meillä ei ole vielä varsinaista kirjaa kasvuopista.

Tällä lyhykäisellä kirjoituksella olemme vaan kokeneet näyttää lukioillemme kasvuopillisen tiedon pääsuuntaa, ja että luonnon tarkempi katseleminen ja tunto tälläki haaralla on ihmiselle yhtä tärkiä kuin huvittavainenki. Ne lukiat, jotka eivät luonnossa ole tulleet tarkkaamaan miten koirakset ja naalakset samassa kukassa ovat sioitetut,

katsahtakoot alempana olevia kuvauksia.

Kuvaus N:o 1

näyttää neliuroisen kukan, jossa neljän hienon nuppupäisen koiraksen keskellä näykyy yksi naaras.

Kuvaus N:o 2

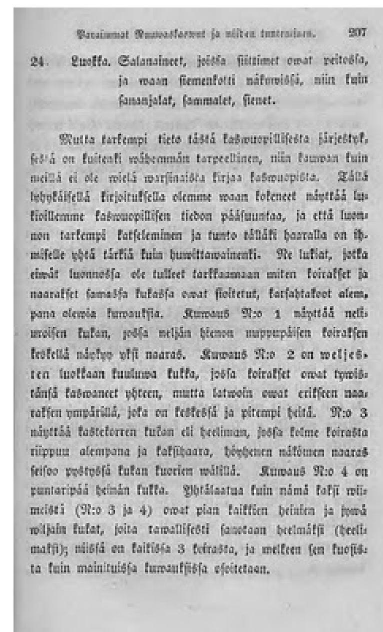
on veljesten luokkaan kuuluva kukka, jossa koirakset ovat tyvistänsä kasvaneet yhteen, mutta latvoin ovat erikseen naaraksen ympärillä, joka on keskessä ja pitempi heitä.

N:o 3

näyttää kastekorren kukan eli heeliman, jossa kolme koirasta riippuu alempana ja kaksihaara, höyhenen näköinen naaras seisoo pystyssä kukan kuorien välillä.

Kuvaus N:o 4

on puntaripää heinän kukka. Yhälaatua kuin nämä kaksi viimeistä (N:o 3 ja 4) ovat pian kaikkien heinien ja jyvä viljain kukat, joita tavallisesti sanotaan heelmäksi (heelimaksi); niissä on kaikissa 3 koirasta, ja melkeen sen kuosista kuin mainituissa kuvauksissa osoitetaan.

207

24. Luokka. Salanaineet, joissa siittimet owat peitossa, ja waan siemenkotti näkywissä, niin kuin sananjalat, sammalet, sienet.

Mutta tarkempi tieto tästä kaswuopillisesta järjestyksestä on kuitenki wähemmän tarpeellinen, niin kauwan kuin meillä ei ole wielä warsinaista kirjaa kaswuopista. Tällä lyhykäisellä kirjoituksella olemme waan kokeneet näyttää lukioillemme kaswuopillisen tiedon pääsuuntaa, ja että luonnon tarkempi katseleminen ja tunto tälläki haaralla on ihmiselle yhtä tärkiä kuin huwittawainenki. Ne lukiat, jotka eiwät luonnossa ole tulleet tarkkaamaan miten koirakset ja naarakset samassa kukassa owat sioitetut, katsahtakoot alempana olewia kuwauksia. Kuwaus N:o 1 näyttää neliuroisen kukan, jossa neljän hienon nuppupäisen koiraksen keskellä näkyy yksi naaras. Kuwaus N:o 2 on weljesten luokkaan kuuluwa kukka, jossa koirakset owat tywistänsä kaswaneet yhteen, mutta latwoin owat erikseen naaraksen ympärillä, joka on keskessä ja pitempi heitä. N:o 3 näyttää kastekorren kukan eli heeliman, jossa kolme koirasta riippuu alempana ja kaksihaara, höyhenen näköinen naaras seisoo pystyssä kukan kuorien wälillä. Kuwaus N:o 4 on puntaripää heinän kukka. Yhtälaatua kuin nämä kaksi wiimeisti (N:o 3 ja 4) owat pian kaikkien heinien ja jywä wiljain kukat, joita tawallisesti sanotaan heelmäksi (heelimaksi); niissä on kaikissa 3 koirasta, ja melkeen sen kuosista kuin mainituissa kuwauksissa osoitetaan.

======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-09-00 81 Paraimmat Ruuvaskasvut Kun luoja täytti maan

======= ======= ======= ======= ======= =======

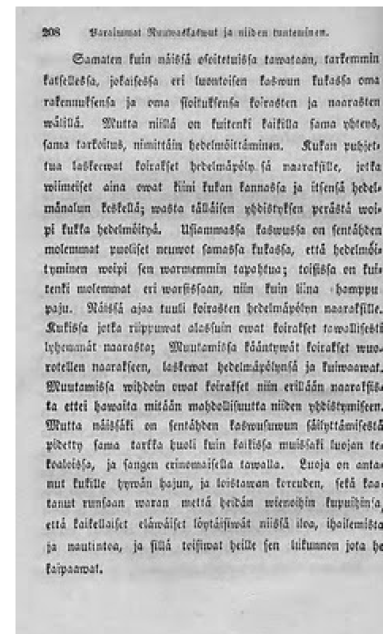
208

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

Samaten kuin näissä osoitetuissa tavataan, tarkemmin katsellessa, jokaisessa eri luontoisen kasvun kukassa oma rakennuksensa ja oma sioituksensa koirasten ja naarasten välillä. Mutta niillä on kuitenki kaikilla sama yhteys, sama tarkoitus, nimittäin hedelmöittäminen. Kukan puhjettua laskeevat koirakset hedelmäpölynsä naaraksille,

jotka viimeiset aina ovat kiini kukan kannassa ja itsensä hedelmänalun keskellä; vasta tälläisin yhdistyksen perästä voipi kukka hedelmöityä. Usiammassa kasvussa on sentähden molemmat puoliset neuvot samassa kukassa, että hedelmöityminen voipi sen varmemmin tapahtua; toisissa on kuitenki molemmat eli varsissaan, niin kuin liina hamppu paju.

Näissä ajaa tuuli koirasten hedelmäpölyn naaraksille.

208 Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen.

Samaten kuin näissä osoitetuissa tawataan, tarkemmin katsellessa, jokaisessa eri luontoisen kaswun kukassa oma rakennuksensa ja oma sioituksensa koirasten ja naarasten wälillä. Mutta niillä on kuitenki kaikilla sama yhteys, sama tarkoitus, nimittäin hedelmöittäminen. Kukan puhjettua laskewat koirakset hedelmäpölynsä naaraksille, jotka wiimeiset aina owat kiini kukan kannassa ja itsensä hedelmänalun keskellä; wasta tälläisen yhdistyksen perästä woipi kukka hedelmöityä. Usiammassa kaswussa on sentähden molemmat puoliset neuwot samassa kukassa, että hedelmöityminen woipi sen warmemmin tapahtua; toisissa on kuitenki molemmat eri warsissaan, niin kuin liina hamppu paju. Näissä ajaa tuuli koirasten hedelmäpölyn naaraksille. Kukissa jotka riippuwat alassuin owat koirakset tawallisesti lyhemmät naarasta; Muutamissa kääntywät koirakset wuorotellen naarakseen, laskewat hedelmäpölynsä ja kuiwaawat. Muutamissa wihdoin owat koirakset niin erillään naaraksista ettei hawaita mitään mahdollisuutta niiden yhdistymiseen. Mutta näissäki on sentähden kaswusuwun säilyttämisestä pidetty sama tarkka huoli kuin kaikissa muissaki luojan tekoaloissa, ja sangen erinomaisella tawalla. Luoja on antanut kukille hywän hajun, ja loistawan koreuden, sekä kaatanut runsaan waran mettä heidän wienoihin kupuihin'sa, että kaikellaiset eläwäiset löytäisiwät niissä iloa, ihailemista ja nautintoa, ja sillä toisiwat heille sen liikunnon jota he kaipaawat.

Kukissa jotka riippuvat alassuin ovat koirakset tavallisesti lyhemmät naarasta; Muutamissa kääntyvät koirakset vuorotellen naarakseen, laskevat hedelmäpölynsä ja kuivaavat. Muutamissa vihdoin ovat koirakset niin erillään naaraksista ettei havaita mitään mahdollisuutta niiden yhdistymiseen. Mutta näissäki on sentähden kasvusuvun säilyttämisestä pidetty sama tarkka huoli kuin kaikissa muissaki luojan tekoaloissa,

ja sangen erinomaisella tavalla.

Luoja on antanut kukille hyvän hajun, ja loistavan koreuden, sekä kaatanut runsaan varan mettä heidän vienoihin kupuihinsa että kaikellaiset eläväiset löytäisivät niissä iloa, ihailemista ja nautintoa, ja sillä toisivat heille sen liikunnon jota he kaipaavat.

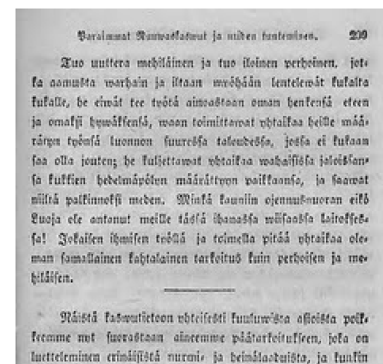
======= ======= ======= ======= ======= =======

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

209

Tuo uuttera mehiläinen ja tuo iloinen perhoinen, jotka aamusta varhain ja iltaan myöhään lentelevät kukalta tukalle, he eiivät tee työtä ainoastaan oman henkensä eteen ja omaksi hyväksensä, vaan toimittavat yhtaikaa heille määrätyn työnsä luonnon suuressa taloudessa, jossa ei kukaan saa olla jouten; he kuljettavat yhtaikaa vahaisissa jaloissansa kukkien hedelmäpölyn määrättyyn paikkaansa,

ja saavat niiltä palkinnoksi meden. Minkä kauniin ojennusnuoran eikö Luoja ole antanut meille tässä ihanassa

Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen. 209

Tuo uuttera mehiläinen ja tuo iloinen perhoinen, jotka aamusta warhain ja iltaan myöhään lentelewät kukalta kukalle, he eiwät tee työtä ainoastaan oman henkensä eteen ja omaksi hywäksensä, waan toimittawat yhtaikaa heille määrätyn työnsä luonnon suuressa taloudessa, jossa ei kukaan saa olla jouten; he kuljettawat yhtaikaa wahaisissa jaloissansa kukkien hedelmäpölyn määrättyyn paikkaansa, ja saawat niiltä palkinnoksi meden. Minkä kauniin ojennusnuoran eikö Luoja ole antanut meille tässä ihanassa wiisaudessa laitoksessa! Jokaisen ihmisen työllä ja toimella pitää yhtaikaa oleman samallainen kahtalainen tarkoitus kuin perhoisen ja mehiläisen.

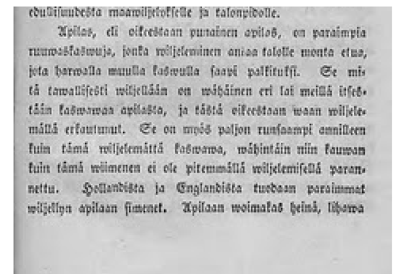
Näistä kaswutietoon yhteisesti kuuluwista asioista poiketkemme nyt suorastaan aineemme päätarkoitukseen, joka on luetteleminen eriläisistä nurmi- ja heinälaatuista, ja kunkin

viisaassa laitoksessa!

Jokaisen ihmisen työllä ja toimella pitää yhtaikaa oleman samallainen kahtalainen tarkoitus kuin perhoisen ja mehiläisen.

--

Näistä kasvutietoon yhteisesti kuuluvista asioista poikkeemme

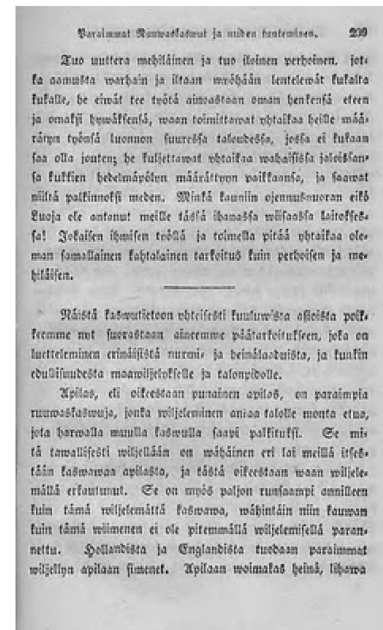

edullisuudesta maawiljelykselle ja talonpidolle.

Apilas, eli oikeastaan punainen apilas, on paraimpia ruumaskaswuja, jonka wiljeleminen antaa talolle monta etua, jota harwalla muulla kaswulla saapi palkituksi. Se mitä tawallisesti wiljellään on wähäinen eri lai meillä itsestään kaswawan apilasta, ja tästä oikeastaan waan wiljelemällä erkaantunut. Se on myös paljon runsaampi annilleen kuin tämä wiljelemättä kaswawa, wähintäin niin kauwan kuin tämä wiimenen ei ole pitemmällä wiljelemisellä parannettu. Hollandista ja Englandista tuodaan paraimmat wiljellyn apilaan siemenet. Apilaan woimakas heinä, lihawa

<< | >>

1849-09-00 82 Paraimmat Ruuvaskasvut Apilas

Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen. 209

Tuo uuttera mehiläinen ja tuo iloinen perhoinen, jotka aamusta warhain ja iltaan myöhään lentelewät kukalta kukalle, he eiwät tee työtä ainoastaan oman henkensä eteen ja omaksi hywäksensä, waan toimittawat yhtaikaa heille määrätyn työnsä luonnon suuressa taloudessa, jossa ei kukaan saa olla jouten; he kuljettawat yhtaikaa wahaisissa jaloissansa kukkien hedelmäpölyn määrättyyn paikkaansa, ja saawat niiltä palkinnoksi meden. Minkä kauniin ojennusnuoran eikö Luoja ole antanut meille tässä ihanassa wiisaudessa toimeksessa! Jokaisen ihmisen työllä ja toimella pitää yhtaikaa oleman samallainen kahtalainen tarkoitus kuin perhoisen ja mehiläisen.

Näistä kaswutietoon yhteisesti kuuluwista asioista poikkeemme nyt suorastaan aineemme päätarkoituksien, joka on luetteleminen erinäisistä nurmi- ja heinälaaduista, ja kunkin edullisuudesta maawiljelykselle ja talonpidolle.

Apilas, eli oikeestaan punainen apilas, on paraimpia ruuwaskaswuja, jonka wiljeleminen antaa talolle monta etua, jota harwalla muulla kaswulla saapi palkituksi. Se mitä tawallisesti wiljellään on wähäinen eri lai meillä itsestään kaswawaa apilasta, ja tästä oikeestaan waan wiljelemällä erkautunut. Se on myös paljon runsaampi annilleen kuin tämä wiljelemättä kaswawa, wähintäin niin kauwan kuin tämä wiimenen ei ole pitemmällä wiljelemisellä parannettu. Hollandista ja Englandista tuodaan paraimmat wiljellyn apilaan simenet. Apilaan woimakas heinä, lihawa

Näistä kasvutietoon yhteisesti kuuluvista asioista poikkeemme nyt suorastaan aineemme päätarkoituksien, joka on luetteleminen erinäisistä nurmi- ja heinälaaduista, ja kunkin edullisuudesta maaviljelykselle ja talonpidolle.

Apilas, eli oikeestaan punainen apilas, on paraimpia ruuvaskasvuja, jonka viljeleminen antaa talolle monta etua, jota harvalla muulla kasvulla saapi palkituksi. Se mitä tavallisesti viljellään on vähäinen eri lai meillä itsestään kasvavaa apilasta, ja tästä oikeestaan vaan viljelemällä erkautunut. Se on myös paljon runsaampi annilleen luin tämä viljelemättä kasvava,

vähintäin niin kauvan kuin tämä viimenen ei ole pitemmällä viljelemisellä parannettu. Hollandista jo Englandista tuodaan paraimmat viljellyn apilaan simenet. Apilaan voimakas heinä, lihava

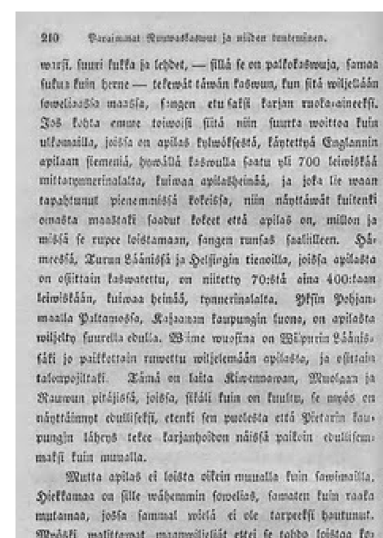
======= ======= ======= ======= ======= =======

210

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

varsi, suuri kukka ja lehdet, sillä se on palkokasvuja, samaa sukua kuin herne tekevät tämän kasvun, kun sitä viljellään soveliaassa maassa, sangen etusaksi karjan ruoka-aineeksi. Jos kohta emme toivoisi siitä niin suurta voittoa kuin ulkomailla, joissa on apilas kylvöksestä, käytettyä Englannin apilaan siemeniä, hyvällä kasvulla saatu yli 700 leiviskää mittatynnerinalalta,

kuivaa apilasheinää, ja joka lie vaan tapahtunut pienemmissä lokeissa, niin näyttävät kuitenki omasta maastaki saadut kokeet että apilas on, millon ja missä se rupee loistamaan, sangen runsas saaliilleen.

210 Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen.

warsi, suuri kukka ja lehdet, — sillä se on palkokaswuja, samaa sukua kuin herne — tekewät tämän kaswun, kun sitä wiljellään soweliaassa maassa, sangen etusaksi karjan ruoka-aineeksi. Jos kohta emme toiwoisi siitä niin suurta woittoa kuin ulkomailla, joissa on apilas kylwöksestä, käytettyä Englannin apilaan siemeniä, hywällä kaswulla saatu yli 700 leiwiskää mittatynnerinalalta, kuiwaa apilasheinää, ja joka lie waan tapahtunut pienemmissä lokeissa, niin näyttäwät kuitenki omasta maastaki saadut kokeet että apilas on, millon ja missä se rupee loistamaan, sangen runsas saaliilleen. Hämeessä, Turun Läänissä ja Helsingin tienoilla, joissa apilasta on osittain kaswatettu, on niitetty 70:stä aina 400:taan leiwiskään, kuiwaa heinää, tynnerinalalta. Yksin Pohjanmaalla Paltamossa, Kajaanan kaupungin luona, on apilasta wiljelty suurella edulla. Wiime wuosina on Wiipurin Läänissäki jo paikkottain ruwettu wiljelemään apilasta, ja osittain talonpojiltaki. Tämä on laita Kiwennawan, Muolaan ja Rauwun pitäjissä, joissa, sikäli kuin on kuultu, se myös on näyttäinnyt edulliseksi, etenki sen puolesta että Pietarin kaupungin läheys tekee karjanhoidon näissä paikoin edullisemmaksi kuin muualla.

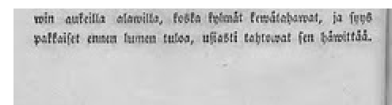
Mutta apilas ei loista oikein muualla kuin sawimailla. Hiekkamaa on sille wähemmin sowelias, samaten kuin raaka mutamaa, jossa sammal wielä ei ole tarpeeksi hautunut. Myöski walittawat maanwiljeliät ettei se tahdo loistaa ko-

Hämeessä, Turun Läänissä ja Helsingin tienoilla, joissa apilasta on osiittain kasvatettu, on niitetty 70:stä aina 400:taan leiviskään, kuivaa heinää, tynnerinalalta. Yksin Pohjanmaalla Paltamossa, Kajaanan kaupungin luona, on apilasta viljelty suurella edulla. Wiime vuosina on Wiipurin Läänissäki jo paikkottain ruvettu viljelemään apilasta,

ja osittain talonpojiltaki. Tämä on laita Kivennavan, Muolaan ja Rauvun pitäjissä, joissa, sikäli kuin on kuultu, se myös on näyttäinnyt edulliseksi, etenki sen puolesta että Pietarin kaupungin läheys tekee karjanhoidon näissä paikoin edullisemmaksi kuin muualla.

Mutta apilas ei loista oikein muualla tuin

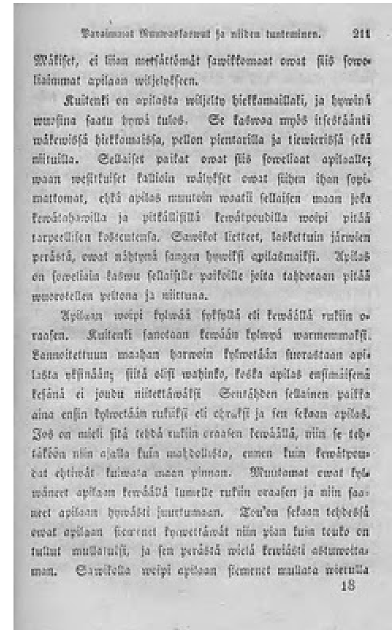
savimailla. Hiekkamaa on sille vähemmin sovelias, samaten kuin raaka mutamaa, jossa sammal vielä ei ole tarpeeksi hautunut. Myöski valittavat maanviljeliät ettei se tahdo loistaa kovin aukeilla alavilla, koska kylmät kevätahavat, ja syys pakkaiset ennen lumen tuloa, usiasti tahtovat sen hävittää.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

211

Mäkiset, ei liian metsättömät savikkomaat ovat siis soveliaimmat apilaan viljelykseen.

Kuitenki, on apilasta viljelty hiekkamaillaki, ja hyvinä vuosina saatu hyvä tulos. Se kasvaa myös itsestäänki väkevissä hiekkamaissa, pellon pientarilla ja tievierissä sekä niituilla. Sellaiset paikat ovat siis soveliaat apilaalle; vaan vesitkuiset kallioin välykset ovat siihen ihan sopimattomat, ehkä apilas muutoin vaatii sellaisen maan joka kevätahavilla ja pitkällisillä kevätpoudilla voipi pitää tarpeellisen kosteutensa.

Savikot lietteet, laskettuin järvien perästä, ovat nähtynä sangen hyviksi apilasmaiksi. Apilas on soveliain kasvu sellaisille paikoille joita tahdotaan pitää vuorotellen peltona ja niittuna.

Apilaan voipi kylvää syksyllä eli keväällä rukiin oraasen. Kuitenki sanotaan kevään kylvyä varmemmaksi, Lannoitettuun maahan harvoin kylvetään suorastaan apilasta yksinään; siitä olisi vahinko, koska apilas ensimäisenä kesänä ei joudu niitettäväksi Sentähden sellainen paikka aina ensin kylvetään rukiiksi eli ohraksi ja sen sekaan apilas.

Jos on mieli sitä tehdä rukiin oraasen keväällä, niin se tehtäköön niin ajalla kuin mahdollista, ennen kuin kevätpoudat ehtivät kuivata maan pinnan. Muutamat ovat kylväneet apilaan keväällä lumelle rukiin oraasen ja niin saaneet apilaan hyvästi juurtumaan. Tou'on sekaan tehdessä ovat apilaan siemenet kylvettävät niin pian kuin touko on tullut mullatuksi,

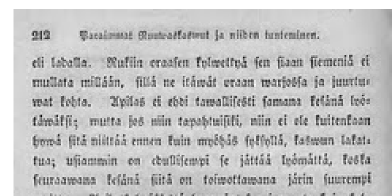
ja sen perästä vielä keviästi astuvoitaman. Savikolla voipi apilaan siemenet mullata vierulla

18

======= ======= ======= ======= ======= =======

212

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

eli ladalla. Rukiin oraasen kylvettyä sen siaan siemeniä ei mullata millään, sillä ne itävät oraan varjossa ja juurtuvat kohta. Apilas ei ehdi tavallisesti samana kesänä lyötäväksi; mutta jos niin tapahtuisiki, niin ei ole kuitenkaan hyvä sitä niittää ennen tuin myöhäs syksyllä, tasvun lakattua; usiammin on

edullisempi se jättää lyömättä,

koska seuraavana kesänä siitä on toivottavana järin suurempi voitto. Apilaskylvöksestä harvoin saapi muuta kuin kahtenä kesänä niittää, jonka jälkeen se tavallisesti katoo. Toisen kesän saalis jo myös on vähempi.

Savikolle kylvetään Leiviskän verta siemeniä; kouhakalle hiekkamaalle tarvittanee hiukka enemmän. Joka tahtoo kylvää kotokasvuisia apilaita, voipi pientarilta ja niityiltä kerätä niitä noin Elokuun loppupuolta, silloin kuin niiden kukat alkavat jo mustua, kuivata ne tarkalla lattialla eli hurstilla ja puida sitte niistä siemenet erilleen,

jotka säilytetään kuivassa paikassa seuraavaan kevääsen.

Apilashnnä on työläs kuivata. Tavallisin keino kuitenki on että apilas jätetään parin päivää karheelle (luo'olle) kunnes se päältä päin vähän on kuivahtanut, jolloin luoto käännetään, ja taas samaten kuivahettua pannaan suuriin rukoihin, noin 2½ kyynärää korkeihin, ja niin pöyhälleen että ilma pääsee väliin.

Näitä rukoja täytyy sitte jonku päivän takaa aina hajotella ja käännellä, jolla tavalla ne noin 8 päivässä tulevat niin kuiviksi että voidaan tukuta. Sateisella säällä täytyy apilaat panona haasialle.

======= ======= ======= ======= ======= =======

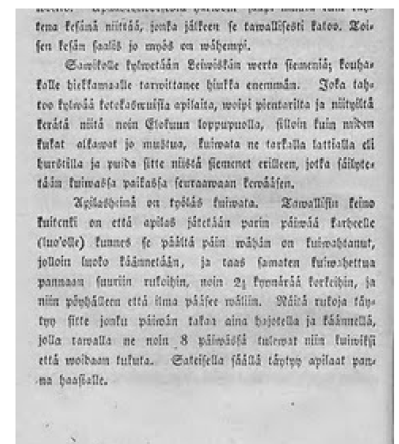
Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

213

--

Hiirenherne

<< | >>

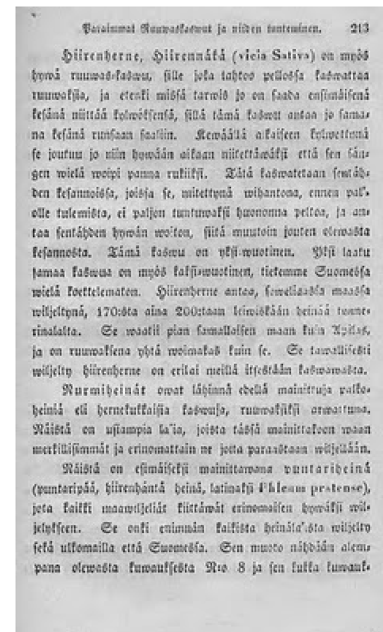
kena kesänä niittää, jonka jälkeen se tawallisesti katoo. Toisen kesän saalis jo myös on wähempi.

Sawikolle kylwetään Leiwiskän werta siemeniä; kouhakalle hiekkamaalle tarwittanee hiukka enemmän. Joka tahtoo kylwää kotokaswuisia apilaita, woipi pientarilta ja niityiltä kerätä niitä noin Elokuun loppupuolla, silloin kuin niiden kukat alkawat jo mustua, kuiwata ne tarkalla lattialla eli hurstilla ja puida sitte niistä siemenet erilleen, jotka säilytetään kuiwassa paikassa seuraawaan kewääsen.

Apilasheinä on työläs kuiwata. Tawallisin keino kuitenki on että apilas jätetään parin päiwää karheelle (luo'olle) kunnes se päältä päin wähän on kuiwahtanut, jolloin luoto käännetään, ja taas samaten kuiwahettua pannaan suuriin rukoihin, noin 2½ kyynärää korkeihin, ja niin pöyhälleen että ilma pääsee wäliin. Näitä rukoja täytyy sitte jonku päiwän takaa aina hajotella ja käännellä, jolla tawalla ne noin 8 päiwässä tulewat niin kuiwiksi että woidaan tukuta. Sateisella säällä täytyy apilaat panna haasialle.

1849-09-00 83 Paraimmat Ruuvaskasvut Hiirenherne

Hiirenherne,

Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen. 213

Hiirenherne, Hiirennäkä (vicia Sativa) on myös hywä ruuwas-kaswu, sille joka tahtoo pellossa kaswattaa ruuwaksia, ja etenki missä tarwis jo on saada ensimäisenä kesänä niittää kylwöksensä, sillä tämä kaswu antaa jo samana kesänä runsaan saaliin. Kewäällä aikaiseen kylwettynä se joutuu jo niin hywään aikaan niitettäwäksi että sen sängen wielä woipi panna rukiiksi. Tätä kaswatetaan sentähden kesannoissa, joissa se, niitettynä wihantona, ennen pal'olle tulemista, ei paljon tuntuwaksi huononna peltoa, ja antaa sentähden hywän woiton, siitä muutoin jouten olewasta kesannosta. Tämä kaswu on yksi-wuotinen. Yksi laatu samaa kaswua on myös kaksi-wuotinen, tietemme Suomessa wielä koettelematon. Hiirenherne antaa, soweliaassa maassa wiljeltynä, 170:sta aina 200:taan leiwiskään heinää tynnerinalalta. Se waatii pian samallaisen maan kuin Apilas, ja on ruuwaksena yhtä woimakas kuin se. Se tawallisesti wiljelty hiirenherne on erilai meillä itsestään kaswawasta.

Nurmiheinät owat lähinnä edellä mainittuja palkoheiniä eli hernekukkaisia kaswuja, ruuwaksiksi arwattuna. Näistä on usiampia la'ia, joista tässä mainittakoon waan merkillisimmät ja erinomattain ne joita paraastaan wiljellään.

Näistä on esimäiseksi mainittawana puntariheinä (puntaripää, hiirenhäntä heinä, latinaksi Phleum pratense), jota kaikki maawiljeliät kiittäwät erinomaisen hywäksi wiljelykseen. Se onki enimmän kaikista heinäla'ista wiljelty sekä ulkomailla että Suomessa. Sen muoto nähdään alempana olewasta kuwauksesta N:o 8 ja sen kukka kuwauk-

hiirennäkä (vicia Sativa) on myös hyvä ruuvas-kasvu, sille joka tahtoo pellossa kasvattaa ruukvaksia, ja etenki missä tarvis jo on saada ensimäisenä kesänä niittää kylvöksensä, sillä tämä kasvu antaa jo samana kesänä runsaan saaliin. Keväällä aikaiseen kylvettynä se joutuu jo niin hyvään aikaan niitettäväksi että sen sängen vielä voipi panna rukiiksi.

Tätä kasvatetaan sentähden kesannoissa, joissa se, niitettynä vihantona, ennen pal'olle tulemista, ei paljon tuntuvaksi huononna peltoa, ja antaa sentähden hyvän voiton, siitä muutoin jouten olevasta kesannosta. Tämä kasvu on yksi-vuotinen. Yksi laatu samaa kasvua on myös kaksi-vuotinen, tietemme Suomessa vielä koettelematon.

Hiirenherne antaa, soveliaassa maassa viljeltynä, 170:sta aina 200:taan leiviskään heinää tynnerinalalta. Se vaatii pian samallaisen maan kuin Apilas, ja on ruuvaksena yhtä voimakas kuin se. Se tavallisesti viljelty hiirenherne on erilai meillä itsestään kasvavasta.

Nurmiheinät

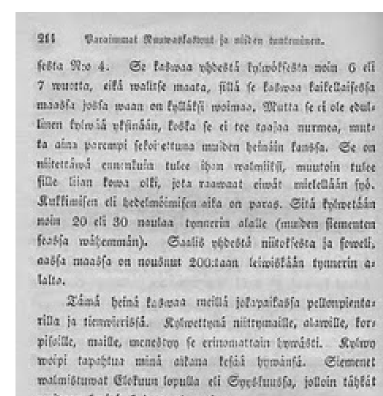
ovat lähinnä edellä mainittuja palkoheiniä eli hernekukkaisia kasvuja, ruuvaksiksi arvattuna. Näistä on usiampia la'ia, joista tässä mainittakoon vaan merkillisimmät ja erinomattain ne joita paraastaan viliellään.

Näistä on esimäiseksi mainittavana puntariheinä (puntaripää, hiirenhäntä heinä, latinaksi Phelum pratense), jota kaikki maaviljeliät kiittävät erinomaisen hyväksi viljelykseen. Se onki enimmän kaikista heinäla'ista viljelty sekä ulkomailla että Suomessa. Sen muoto nähdään alempana olevasta kuivauksesta N:o 8 ja sen kukka kuvauk-

======= ======= ======= ======= ======= =======

214

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

214 Paraimmat Ruuwaskaswut ja niiden tunteminen.

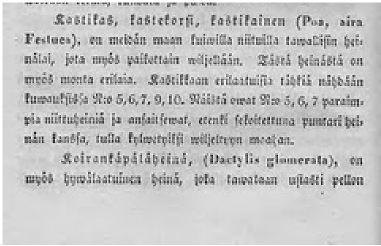
sesta N:o 4. Se kaswaa yhdestä kylwöksestä noin 6 eli 7 wuotta, eikä walitse maata, sillä se kaswaa kaikellaisessa maassa jossa waan on kylläksi woimaa. Mutta se ei ole edullinen kylwää yksinään, koska se ei tee taajaa nurmea, mutta aina parempi sekoitettuna muiden heinäin kanssa. Se on niitettäwä ennenkuin tulee ihan walmiiksi, muutoin tulee sille liian kowa olki, jota raawaat eiwät mielellään syö. Kukkimisen eli hedelmöimisen aika on paras. Sitä kylwetään noin 20 eli 30 naulaa tynnerin alalle (muiden siementen seassa wähemmän). Saalis yhdestä niitoksesta ja soweli, aassa maassa on nousnut 200:taan leiwiskään tynnerin alalta.

Tämä heinä kaswaa meillä jokapaikassa pellonpientarilla ja tienwierissä. Kylwettynä niittymaille, ahowille, korpisoille, maille, menestyy se erinomattain hywästi. Kylwo woipi tapahtua minä aikana kesää hywänsä. Siemenet walmistuwat Elokuun lopulla eli Syyskuussa, jolloin tähkät

sesta N:o 4. Se kasvaa yhdestä kylvöksestä noin 6 eli 7 vuotta, eikä valitse maata, sillä se kasvaa kaikellaisessa maassa jossa vaan on kylläksi voimaa. Mutta se ei ole edullinen kylvää yksinään, kosta se ei tee taajaa nurmea, mutta aina parempi sekoitettuna muiden heinäin kanssa. Se on niitettävä ennenkuin tulee ihan valmiiksi,

muutoin tulee sille liian kova olki, jota raavaat eivät mielellään syö.

Kukkimisen eli hedelmöimisen aika on paras. Sitä kylvetään noin 20 eli 30 naulaa tynnerin alalle (muiden siementen seassa vähemmän).

Kastikas, kastekorsi, kastikainen (Poa, aira Festuca), on meidän maan kuiwilla niituilla tawallisin heinälai, jota myös paikottain wiljellään. Tätä heinästä on myös monta erilaia. Kastikkaan erilaatuisia tähkiä nähdään kuwauksissa N:o 5, 6, 7, 9, 10. Näistä owat N:o 5, 6, 7 paraimpia niittuheiniä ja ansaitsewat, etenkin sekoitettuna puntarheinän kanssa, tulla kylwetyiksi wiljeltyyn maahan.

Koirankäpäläheinä, (Dactylis glomerata), on myös hywälaatuinen heinä, joka tawataan usiasti pellon

Saalis yhdestä niitoksesta ja soveliaassa maassa on nousnut 200:taan leiviskään tynnerin alalta.

Tämä heinä kasvaa meillä jokapaikassa pellonpientarilla ja tieinvierissä. Kylvettynä niittymaille, alaville, korpisoille, maille, menestyy se erinomattain hyvästi. Kylvo voipi tapahtua minä aikana kesää hyvänsä. Siemenet valmistuvat Elokuun lopulla eli Syyskuussa, jolloin tähkät voidaan kerätä, kuivata ja puida.

--

Kastikas

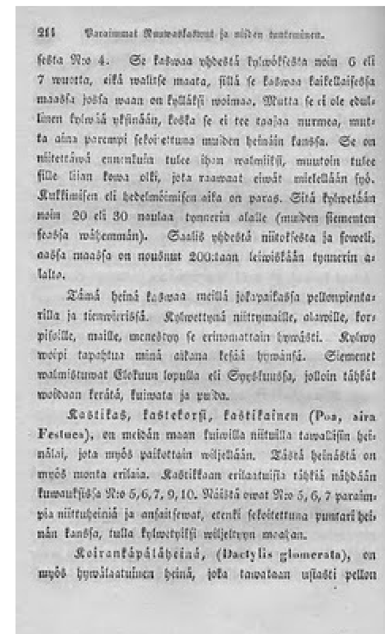
<< | >>

1849-09-00 84 Paraimmat Ruuvaskasvut Kastikas

Kastikas,

kastekorsi, kastikainen (Poa, aira Festuca) on meidän maan kuivilla niituilla tavallisin heinälai, jota myös paikottain viljellään. Tästä heinästä on myös monta erilaia. Kastikkaan erilaatuisia tähkiä nähdään kuvauksissa N:o 5, 6, 7, 9, 10. Näistä ovat N:o 5, 6, 7 paraimpia niittuheiniä ja ansaitsevat, etenki sekoitettuna puntari heinän kanssa,

tulla kylvetyiksi viljeltyyn maahan.

214 Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

sesta N:o 4. Se kaswaa yhdestä kylwöksestä noin 6 eli 7 wuotta, eikä walitse maata, sillä se kaswaa kaikellaisessa maassa jossa waan on kyllästi woimaa. Mutta se ei ole edullinen kylwää yksinään, koska se ei tee taajaa nurmea, mutta aina parempi sekoitettuna muiden heinäin kanssa. Se on niitettäwä ennenkuin tulee ihan walmiiksi, muutoin tulee siitä liian kowa olki, jota raawaat eiwät mielellään syö. Kukkimisen eli hedelmöimisen aika on paras. Sitä kylwetään noin 20 eli 30 naulaa tynnerin alalle (muiden siementen kanssa wähemmän). Saalis yhdestä niitoksesta ja soweli, aassa maassa on nousnut 200:taan leiwiskään tynnerin alalta.

Tämä heinä kaswaa meillä jokapaikassa pellonpientarilla ja tienwierissä. Kylwettynä niittymaille, alawille, korpisille, maille, menestyy se erinomattain hywästi. Kylwo woipi tapahtua minä aikana kesää hywänsä. Siemenet walmistuwat Elokuun lopulla eli Syyskuussa, jolloin tähkät woidaan kerätä, kuiwata ja puida.

Kastikas, kastekorsi, kastikainen (Poa, aira Festuca), on meidän maan kuiwilla niituilla tawallisin heinälai, jota myös paikottain wiljellään. Tästä heinästä on myös monta erilaia. Kastikkaan erilaatuisia tähkiä nähdään kuwauksissa N:o 5, 6, 7, 9, 10. Näistä owat N:o 5, 6, 7 paraimpia niittuheiniä ja ansaitsewat, etenki sekoitettuna puntari heinän kanssa, tulla kylwetyiksi wiljeltyyn maahan.

Koirankäpäläheinä, (Dactylis glomerata), on myös hywälaatuinen heinä, jota tawataan usiasti pellon

Koirankäpäläheinä, (Dactylis glamerata),

on myös hyvälaatuinen heinä, joka tavataan usiasti pellon

======= ======= ======= ======= ======= =======

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

215

[kuva]

Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen. 215

pientarilla ja niituilla. Se kaswaa pitkäksi kuin ruis, ja antaa wiljeltynä runsaan saaliin, samoin kuin puntariheinä.

Littiheinä (Lolium perenne), tämä on pihamaissa ja wäkewillä pientarilla tawallinen heinä; se on hywin lehdikäs ja taaja, waan jääpi liian lyhyeksi, eikä ole sentähden sowelias niittumaille kylwettäwäksi, waan missä mieli on tehdä hywää karjalaidunta kylwämällä, niin tämä heinä sii-

pientarilla ja niituilla. Se kasvaa pitkäksi kuin ruis, ja antaa viljeltynä runsaan saaliin, samoin kuin puntariheinä.

Littiheinä (lolium perenne),

tämä on pihamaissa ja väkevillä pientarilla tavallinen heinä; se on hyvin lehdikäs ja taaja, vaan jääpi liian lyhyeksi, eikä ole sentähden sovelias niittumaille kylvettäväksi, vaan missä mieli on tehdä hyvää karja laidunta kylvämällä, niin tämä heinä sii-

======= ======= ======= ======= ======= =======

216

Paraimmat Ruuvaskasvut ja,niiden tunteminen.

hen on soveliain, koska se kasvaa pikaisesti ja aikaisesta keväästä aina myöhän syksyyn pysyy vihantona.

Pitkäkastikas,

eli Mätäskastikas (aira caespitosa), joka kasvaa uudissuonituilla, on hyvä heinälaatu sellaisille paikoille jotka eivät ole soveliaat puntariheinälle, ja muille hienommille heinälajille, niin kuin raatuille rahkasoille ja vesisille hiekkamaille, joilla se luonnostanki kasvaa.

[kuva]

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

Kylmän veden ihmeellinen voima.

216 Paraimmat Ruuvaskasvut ja niiden tunteminen.

<< | >>

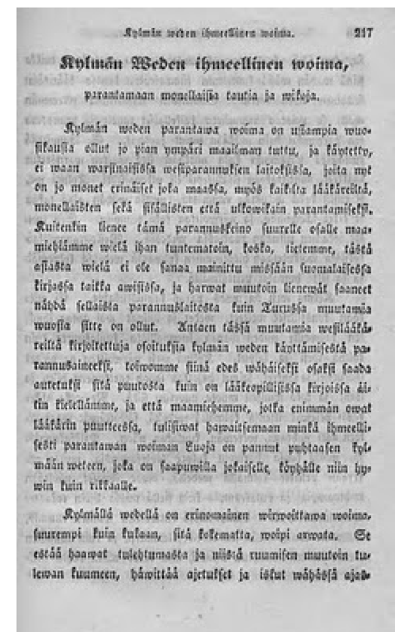

hen on sowelias, koska se kaswaa pikaisesti ja aikaisesta ke-wäästä aina myöhän syksyyn pysyy wihantona.

Pitkäkastikas, eli Mätäskastikas (aira caespitosa), joka kaswaa uudissuonituilla, on hywä heinälaatu sellaisille paikoille, jotka eiwät ole sowelias puntarheinälle, ja muille hienommille heinälajille, niin kuin raatuille rohkasoille ja wesisille hiekkamaille, joilla se luonnostansa kaswaa.

1849-09-00 85 Kylmän veden ihmeellinen voima

Kylmän veden ihmeellinen voima,
parantamaan monellaisia tautia ja vikoja.

Kylmän veden parantava voima on usiampia vuosikausia ollut jo pian ympäri maailman tuttu, ja käytetty, ei vaan varsinaisissa vesiparannuksen laitoksissa, joita nyt on jo monet erinäiset joka maassa, myös kaikilta lääkäreiltä, monellaisten sekä sisällisten että ulkovikain parantamiseksi.

Kuitenkin lienee tämä parannuskeino suurelle osalle maamiehiämme vielä ihan tuntematoin, koska, tietemme, tästä asiasta vielä ei ole sanaa mainittu missään suomalaisessa kirjassa taikka avisissa, ja harvat muutoin lienevät saaneet nähdä sellaista parannuslaitosta kuin Turussa muutamia vuosia sitte on ollut. Antaen tässä muutamia vesilääkäreiltä kirjoitettuja osoituksia kylmän veden käyttämisestä parannusaineeksi,

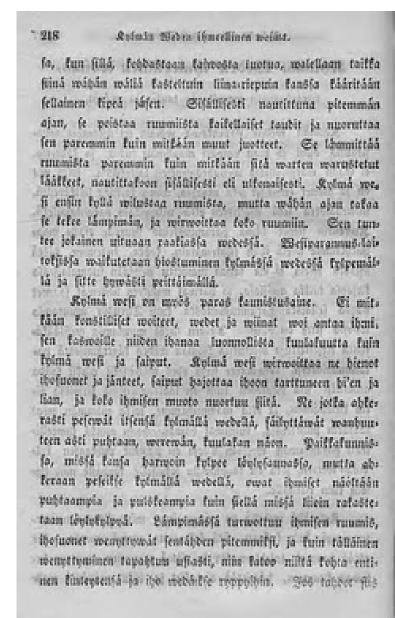
toivomme siinä edes vähäiseksi osaksi saada autetuksi sitä puutosta kuin on lääkeopillisissa kirjoissa äitin kielellämme, ja että maamiehemme, jotka enimmän ovat lääkärin puutteessa, tulisivat havaitsemaan minkä ihmeellisesti parantaman voiman Luoja on pannut puhtaasti kylmään veteen, jota on saapuvilla jokaiselle, köyhälle niin hyvin kuin rikkaalle.

Kylmällä vedellä on erinomainen virvoittava voima, suurempi kuin kukaan, sitä kokematta, voipi arvata. Se estää haavat tulehtumasta ja niistä ruumisen muutoin tulevan kuumeen, hävittää ajetukset ja iskut vähässä ajas-

======= ======= ======= ======= ======= =======

218

Kylmän veden ihmeellinen voima.

sa, kun sillä, kohdastaan kaivosta luotua, valellaan taikka siinä vähän väliä kastelluin liina-riepuin kanssa kääritään sellainen kipeä jäsen. Sisällisesti nautittuna pitemmän ajan, se poistaa ruumiista kaikellaiset taudit ja nuoruttaa sen paremmin kuin mitkään muut juotteet. Se lämmittää ruumista paremmin kuin mitkään sitä varten varustetut lääkkeet,

nautittakoon sisällisesti eli ulkonaisesti.

Kylmä vesi ensin kyllä vilustaa ruumista, mutta vähan ajan takaa se tekee lämpimän, ja virvoittaa koko ruumiin. Sen tuntee jokainen uituaan raakiassa vedessä. Wesiparannus-laitoksiss a vaikutetaan hiostuminen kylmässä vedessä kylpemällä ja sitte hyvästi peittäimällä.

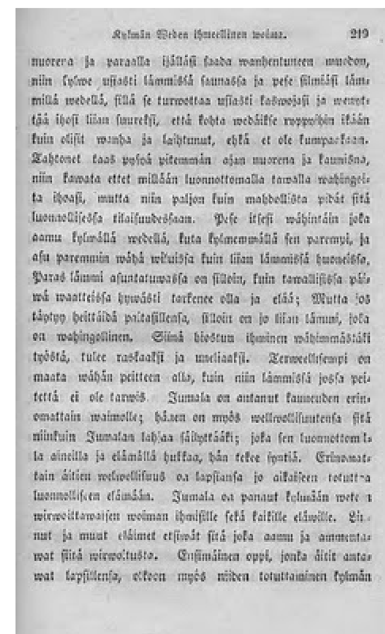
Kylmä vesi on myös paras kaunistusaine. Ei mitkään konstilliset voiteet, vedet ja viinat

voi antaa ihmisen kasvoille niiden ihanaa luonnollista kuulakuutta kuin kylmä vesi ja saiput. Kylmä vesi virvoittaa ne hienot ihosuonet jo jänteet, saiput hajottaa ihoon tarttuneen hi'en ja lian, ja koko ihmisen muoto nuortuu siitä.

Ne jotka ahkerasti pesevät itsensä kylmällä vedellä, säilyttävät vanhuuteen asti puhtaan, verevän, kuulakan näön. Paikkakunnissa, missä kansa harvoin kylpee löylysaunassa, mutta ahkeraan peseikse kylmällä vedellä, ovat ihmiset näöltään puhtaampia ja pulskeampia kuin siellä missä liioin rakastetaan löylykylpyä. Lämpimässä turvottuu ihmisen ruumis,

ihosuonet venyttyvät sentähden pitemmiksi, ja kuin tälläinen venyttyminen tapahtuu usiasti, niin katoo niiltä kohta entinen kinteytensä ja iho vedäikse ryppyihin. Jos tahdot siis

======= ======= ======= ======= ======= =======

nuorena ja paraalla ijälläsi saada vanhentuneen muodon, niin kylve usiasti lämmissä saunassa ja pese silmiäsi lämmillä vedellä, sillä se turvottaa usiasti kasvojasi ja venyttää ihosi liian suureksi, että kohta vedäikse ryppyihin ikään kuin olisit vanha ja laihtunut, ehkä et ole kumpaakaan.

Tahtonet taas pysyä pitemmän ojan nuorena ja kaunisna, niin kavata ettet millään luonnottomalla tavalla vahingoita ihoasi, mutta niin paljon kuin mahdollista pidät sitä luonnollisessa tilaisuudessaan. Pese itsesi vähintäin jota aamu kylmällä vedellä, kuta kylmemmällä sen parempi, ja asu paremmin vähä viluissa kuin liian lämmissä huoneissa.

Paras lämmi asuntatuvassa on silloin, kuin tavallisissa päivä vaatteissa hyvästi tarkenee olla ja elää; Mutta jos täytyy heittäidä paitasillensa, silloin on jo liian lämmi, joka on vahingollinen. Siinä hiostuu ihminen vähimmästäki työstä, tulee raskaaksi ja uneliaaksi. Terveellisempi on maata vähän peitteen alla, kuin niin lämmissä jossa peitettä ei ole tarvis.

Jumala on antanut kauneuden erinomattain vaimolle; hänen on myös velvollisuutensa sitä niinkuin Jumalan lahjaa säilyttääki; joka sen luonnottomilla aineilla ja elämällä hukkaa, hän tekee syntiä. Erinomattain äitien velvollisuus on lapsiansa jo aikaiseen totuttaa luonnolliseen elämään. Jumala on pannut kylmään veten virvoittavaisen voiman ihmisille setä kaikille eläville.

Linnut ja muut eläimet etsivät sitä jota aamu ja ammentavat siitä virvoitusta. Ensimäinen oppi, jonka äitit antavat lapsillensa, kylmän

======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-09-00 86 Kylmän veden ihmeellinen voima

======= ======= ======= ======= ======= =======

220

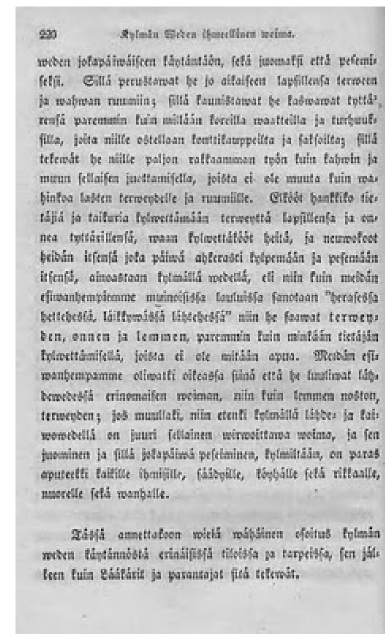
Kylmän veden ihmeellinen voima.

veden jokapäiväiseen käytäntään, sekä juomaksi että pesemiseksi. Sillä perustaVat he jo aikaiseen lapsillensa terveen ja vahvan ruumiin; sillä kaunistavat he kasvavat tyttärensä paremmin kuin millään koreilla vaatteilla ja turhuuksilla, joita niille ostellaan konttikauppeilta ja saksoilta; sillä tekevät he niille paljon rakkaamman työn kuin kahvin ja muun sellaisen juottamisella,

joista ei ole muuta kuin vahinkoa lasten terveydelle ja ruumiille.

Älkööt hankkiko tietäjiä jo taikuria kylvettämään terveyttä lapsillensa ja onnea tyttärillensä, vaan kylvettäkööt heitä, ja neuvokoot heidän itsensä joka päivä ahkerasti kylpemään ja pesemään itsensä, ainoastaan kylmällä vedellä, eli niin kuin meidän esivanhempiemme muinoisissa lauluissa sanotaan "herasessa hettehessä, läikkyvässä lähtehessä"

niin he saavat terveyden, onnen ja lemmen, paremmin kuin minkään tietäjän kylvettämisellä, joista ei ole mitään apua.

Meidän esivanhempamme olivatki oikeassa siinä että he luulivat lähdevedessä erinomaisen voiman, niin kuin lemmen noston, terveyden; jos muullaki, niin etenki kylmällä lähde- ja kaivovedellä on juuri sellainen virvoittava voima, ja sen juominen ja sillä jokapäivä peseiminen, kylmiltään, on paras aputeekki kaikille ihmisille,

säädyille, köyhälle sekä rikkaalle, nuorelle sekä vanhalle.

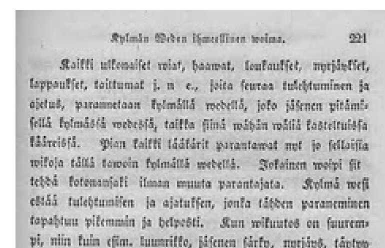
Tässä annettakoon vielä vähäinen osoitus kylmän veden käytännöstä erinäisissä tiloissa ja tarpeissa, sen jälkeen kuin Lääkärit ja parantajat sitä tekevät.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Kylmän veden ihmeellinen voima.

221

Kaikki ulkonaiset viat, haavat, loukaukset, nyrjäykset, lappaukset, taittumat j. n e, joita seuraa tulehtuminen ja ajetus, parannetaan kylmällä vedellä, joko jäsenen pitämisellä kylmässä vedessä, taikka siinä vähän väliä kastelluissa kääreissä. Pian kaikki lääkärit parantavat nyt jo sellaisia vikoja tällä tavoin kylmällä vedellä.

Jokainen voipi sitä tehdä kotonansaki

ilman muuta parantajata.

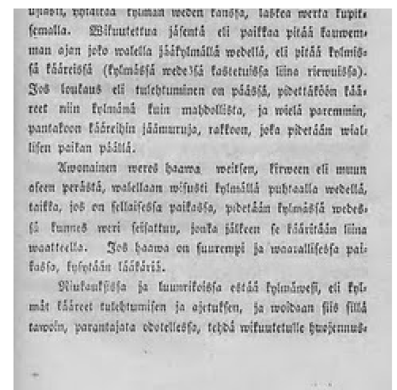
Kylmä vesi estää tulehtumisen ja ajatuksen, jonka tähden paraneminen tapahtuu pikemmin ja helposti. Kun vikuutos on suurempi, niin kuin esim. luunrikko, jäsenen särky, nyrjäys, täytyy usiasti, yhtaikaa kylmän veden kanssa, laskea verta kupitsemalla. Vikuutettua jäsentä eli paikkaa pitää kauvemman ajan joko valella jääkylmällä vedellä,

eli pitää kylmissä kääreissä (kylmässä vedessä kastetuissa liina rievuissa).

Jos loukaus eli tulehtuminen on päässä, pidettäköön kääreet niin kylmänä kuin mahdollista, ja vielä paremmin, pantakoon kääreihin jäämuruja, rakkoon, joka pidetään viallisen paikan päällä.

Avonainen veres haava. veitsen, kirveen eli muun aseen perästä, valellaan visusti kylmällä puhtaalla vedellä, taikka, jos on sellaisessa paikassa, pidetään kylmässä vedessä kunnes veri seisattuu, jonka jälkeen se kääritään liina vaatteella. Jos haava on suurempi ja vaarallisessa paikassa, kysytään lääkäriä.

Niukauksissa ja luunrikoissa estää kylmävesi, eli kylmät kääreet tulehtumisen ja ajetuksen, ja voidaan siis sillä tavoin, parantajata odotellessa, tehdä vikuutetulle huojennus-

usiasti, yhtaikaa kylmän weden kanssa, laskea werta kupitsemalla. Wikuutettua jäsentä eli paikkaa pitää kauwemman ajan joko walella jääkylmällä wedellä, eli pitää kylmissä kääreissä (kylmässä wedessä kastetuissa liina riewuissa). Jos loukaus eli tulehtuminen on päässä, pidettäköön kääreet niin kylmänä kuin mahdollista, ja wielä paremmin, pantakoon kääreihin jäämuruja, rakkoon, joka pidetään wiallisen paikan päällä.

Awonainen weres haawa weitsen, kirween eli muun aseen perästä, walellaan wisusti kylmällä puhtaalla wedellä, taikka, jos on sellaisessa paikassa, pidetään kylmässä wedessä kunnes weri seisattuu, jonka jälkeen se kääritään liina waatteella. Jos haawa on suurempi ja waarallisessa paikassa, kysytään lääkäriä.

Niukauksissa ja luunrikoissa estää kylmäwesi, eli kylmät kääreet tulehtumisen ja ajetuksen, ja woidaan siis sillä tawoin, parantajata odotellessa, tehdä wikuutetulle huojennus-

======= ======= ======= ======= ======= =======

222

Kylmän veden ihmeellinen voima.

ta, sekä keventää paranemista. Jos parantaja asuu niin kaukana ettei moneen päivään saada sen apua, niin voidaan kylmällä vedellä ja kylmillä vesi- eli jääkääreillä, joita vähän väliä pitää muuteltaa, haavat eli vika estettää pahentumasta, ja pienemmät viat parannettaaki. Kylmän veden käyttäminen huojentaa myös potilaan vaivaa,

niin että hän itseki halajaa sitä.

Luunrikoissa voipi 5 ja 8 päivää peräkkäin lakkaamatta pidettää kylmiä kääreitä.

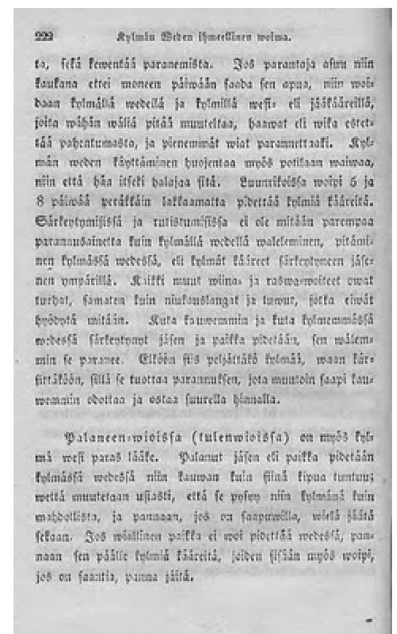
Särkeytymisissä ja rutistumisissa ei ole mitään parempaa parannusainetta kuin kylmällä vedellä valeleminen, pitäminen kylmässä vedessä, eli kylmät kääreet särkeytyneen jäsenen ympärillä. Kukki muut viina- ja rasva-voiteet ovat turhat, samaten kuin niukauslangat ja luvut, jotka eivät hyödytä mitään. Kuta kauvemmin ja kuta kylmemmässä vedessä särkeytynyt jäsen ja paikka pidetään,

sen välemmin se paranee.

Elköön siis peljättäkö kylmää, vaan kärsittäköön, sillä se tuottaa parannuksen, jota muutoin saapi kauvemmin odottaa ja ostaa suurella hinnalla.

Palaneen-vioissa

(tulenvioissa) on myös kylmä vesi paras lääke.

222 Kylmän Weden ihmeellinen woima.

ta, sekä kewentää paranemista. Jos parantaja asuu niin kaukana ettei moneen päiwään saada sen apua, niin woidaan kylmällä wedellä ja kylmillä wesi- eli jääkääreillä, joita wähän wäliä pitää muuteltaa, haawat eli wika estettää pahentumasta, ja pienemmät wiat parannettaaki. Kylmän weden käyttäminen huojentaa myös potilaan waiwaa, niin että hän itseki halajaa sitä. Luunrikoissa woipi 5 ja 8 päiwää peräkkäin lakkaamatta pidettää kylmiä kääreitä. Särkeytymisissä ja rutistumisissa ei ole mitään parempaa parannusainetta kuin kylmällä wedellä waleleminen, pitäminen kylmässä wedessä, eli kylmät kääreet särkeytyneen jäsenen ympärillä. Kaikki muut wiina- ja raswa-woiteet owat turhat, samaten kuin niukauslangat ja luwut, jotka eiwät hyödytä mitään. Kuta kauwemmin ja kuta kylmemmässä wedessä särkeytynyt jäsen ja paikka pidetään, sen wälemmin se paranee. Elköön siis peljättäkö kylmää, waan kärsittäköön, sillä se tuottaa parannuksen, jota muutoin saapi kauwemmin odottaa ja ostaa suurella hinnalla.

Palaneen-wioissa (tulenwioissa) on myös kylmä wesi paras lääke. Palanut jäsen eli paikka pidetään kylmässä wedessä niin kauwan kuin siinä kipua tuntuu; wettä muutetaan usiasti, että se pysyy niin kylmänä kuin mahdollista, ja pannaan, jos on saapuwilla, wielä jäitä sekaan. Jos wiallinen paikka ei woi pidettää wedessä, pannaan sen päälle kylmiä kääreitä, joiden sisään myös woipi, jos on saantia, panna jäitä.

Palanut jäsen eli paikka pidetään kylmässä vedessä niin kauvan kuin siinä kipua tuntuu; vettä muutetaan usiasti, että se pysyy niin kylmänä kuin mahdollista, ja pannaan, jos on saapuvilla, vielä jäätä sekaan. Jos viallinen paikka ei voi pidettää vedessä, pannaan sen päälle kylmiä kääreitä,joiden sisään myös voipi,

jos on saantia, panna jäitä.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Palentuneita jäseniä hierotaan eli peitetään lumella, eli pidetään jääkylmässä vedessä kunnes ne vertyvät ja saavat tuntoisiksi. Raskaammissa palentumisen vioissa on hyvä, jäsenen verrytettyä ja tultua tuntoiseksi, vielä perästä hieroa kamvertti-viinalla. Pakkasen kuhmut, jotka tulevat usiasti jalkoihin, korviin, nenään eli poskipäihin,

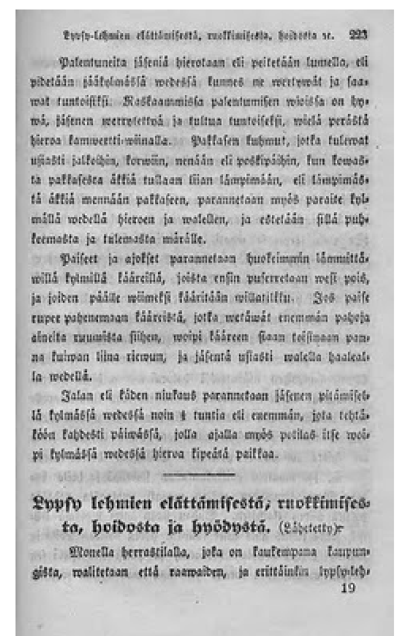
kun kovasta pakkasesta äkkiä tullaan liian lämpimään, eli lämpimästa äkkiä mennään pakkaseen, parannetaan myös paraite kylmällä vedellä hieroen ja valellen, ja estetään sillä puhkeemasta ja tulemasta märälle.

Paiseet ja ajokset parannetaan huokeimmin lämmittävillä kylmillä kääreillä, joista ensin puserretaan vesi pois, ja joiden päälle viimeksi kääritään villatilkku. Jos paise rupee pahenemaan kääreistä, jotka vetävät enemmän pahoja aineita ruumista siihen, voipi kääreen siaan toisinaan panna kuivan liina rievun, ja jäsentä usiasti valella haalealla vedellä.

Jalan eli käden niukaus parannetaan jäsenen pitämisellä kylmässä vedessä noin ½ tuntia eli enemmän, jota tehtäköön kahdesti päivässä, jolla ajalla myös potilas- itse voipi kylmässä vedessä hieroa kipeätä paikkaa.

--

Lypsy lehmien elättämisestä, ruokkimisesta, hoidosta ja hyödystä

Palentuneita jäseniä hierotaan eli peitetään lumella, eli pidetään jääkylmässä wedessä kunnes ne wertywät ja saawat tuntoisiksi. Raskaammissa palentumisen wioissa on hywä, jäsenen werrytettyä ja tultua tuntoiseksi, wielä perästä hieroa kamwertti-wiinalla. Pakkasen kuhmut, jotka tulewat usiasti jalkoihin, korwiin, nenään eli poskipäihin, kun kowasta pakkasesta äkkiä tullaan liian lämpimään, eli lämpimästä äkkiä mennään pakkaseen, parannetaan myös paraite kylmällä wedellä hieroen ja walellen, ja estetään sillä puhkeemasta ja tulemasta märälle.

Paiseet ja ajokset parannetaan huokeimmin lämmittäwillä kylmillä kääreillä, joista ensin puserretaan wesi pois, ja joiden päälle wiimeksi kääritään willatilkku. Jos paise rupee pahenemaan kääreistä, jotka wetäwät enemmän pahoja aineita ruumista siihen, woipi kääreen siaan toisinaan panna kuiwan liina riewun, ja jäsentä usiasti walella haalealla wedellä.

Jalan eli käden niukaus parannetaan jäsenen pitämisellä kylmässä wedessä noin ½ tuntia eli enemmän, jota tehtäköön kahdesti päiwässä, jolla ajalla myös potilas itse woipi kylmässä wedessä hieroa kipeätä paikkaa.

Lypsy lehmien elättämisestä, ruokkimisesta, hoidosta ja hyödystä. (Lähetetty).

Monella herrastilalla, joka on kaukempana kaupungista, walitetaan että raawaiden, ja erittäinkin lypsylehmien

<< | >>

1849-09-00 86 Lypsy lehmien elättämisestä

Lypsy lehmien elättämisestä, ruokkimisesta, hoidosta ja hyödystä.

(Lähetetty)

Monella herrastilalla, joka on kaukempana kaupungista, valitetaan että raavaiden, ja erittäinkin lypsy-leh-

19

======= ======= ======= ======= ======= =======

224

Lypsy lehmien elättämisestä, ruokkimisesta

mien, elättäminen ei mitään hyödytä eikä yksin maksa muonaa ja vaalimisen kulunkia; mutta ett'ei kuitenkaan taideta olla niitä paitsi sen vuoksi, että heidän sontansa on välttämättömästi tarpeellinen peltojen väettämiseksi. Lukevat he siis ravaita rasitukseksi, jota yhtähyvin tarvis pakoittaa kärsimään sentähden ovat tilanhaltiat koetelleet monenlaisia keinoja saadaksensa raavaiden muonan palkituksi,

se on, saadaksensa heistä jonkun puhtaan voiton. Muutamat heistä pitivät ainoastaan sen verran lypsy-lehmiä, kuin heidän oma tarpeensa vaati, ja elättivät sitä vastaan sen enemmin tappo-eläimiä; toiset taas koettivat pitää sitä enemmän (hienovillaisia) Merino-lampaita. Molemmin keinoin sattui heille välttämättömiä esteitä ja vahinkoja eteen.

Elatos nousi sangen kalliiksi ja syöttiläs-raavaiden hinta oli halpa, paitsi jota vielä rutto-taudit ilmestyivät näissä eläimissä pikemmin ja useammin tuin muissa missäkään. Merino-lampaiden lisääntyissä halpeni villan hinta sikseen.

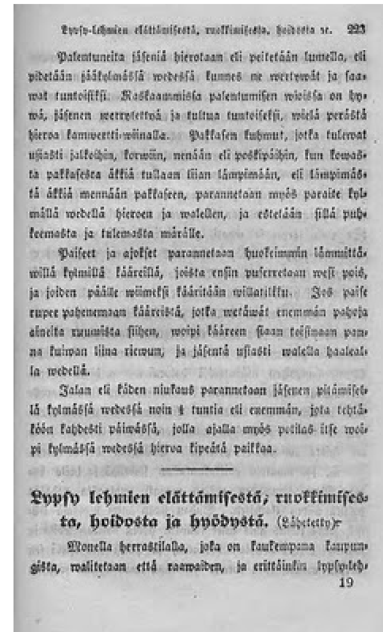
Ei sujunut tappo-raavaiden kevätmyyntikään kuin ainoastaan vähän ostajia ilmautui. Erinomattain useasti kuuluu valituksia raavaiden elatuksesta niiltä tienoin, joilla eri syistä viinaa ei polteta. Sellaisilla herras tiloilla taitaisi, jos muutoin paikkakunta on sovelias ja hoito hyvä, Merino-lampaiden villan myynti puhtaasta rahasta palkita niiden elatuksen.

Siihan siaan antoi lypsävä lehmä, jonka elatus aina tulee kalliiksi, yhden puudan voita ja maitoa 1 hopia-ruplan hinnasta, jo paitsi sitä vielä sen verran maitoa kuin tarvis oli muutaman laihan vasikan

======= ======= ======= ======= ======= =======

hoidosta ja hyödystä.

225

Lypsy-lehmien elättämisestä, ruokkimisesta, hoidosta ꝛc. 223

Palentuneita jäseniä hierotaan eli peitetään lumella, eli pidetään jääkylmässä wedessä kunnes ne werrywät ja saawat tuntoisiksi. Raskaammissa palentumisen wioissa on hywä, jäsenen werrytettyä ja tultua tuntoiseksi, wielä perästä hieroa kamwertti-wiinalla. Pakkasen kuhmut, jotka tulewat usiasti jalkoihin, korwiin, nenään eli poskipäihin, kun kowasta pakkasesta äkkiä tullaan liian lämpimään, eli lämpimästä äkkiä mennään pakkaseen, parannetaan myös paraite kylmällä wedellä hieroen ja walellen, ja estetään sillä puhkeemasta ja tulemasta märälle.

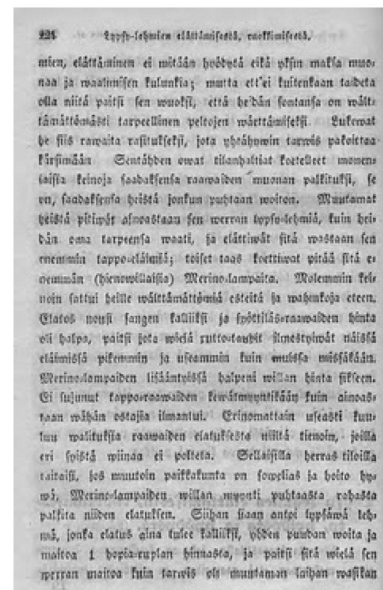
Paiseet ja ajokset parannetaan huokeimmin lämmittäwillä kylmillä kääreillä, joista ensin puserretaan wesi pois, ja joiden päälle wiimeksi kääritään willatilkku. Jos paise rupee pahenemaan kääreistä, jotka wetäwät enemmän pahoja aineita ruumista siihen, woipi kääreen siaan toisinaan panna kuiwan liina riewun, ja jäsentä usiasti walella haalealla wedellä.

Jalan eli käden niukous parannetaan jäsenen pitämisellä kylmässä wedessä noin ½ tuntia eli enemmän, joka tehtäköön kahdesti päiwässä, jolla ajalla myös potilas itse woipi kylmässä wedessä hieroa kipeätä paikkaa.

Lypsy lehmien elättämisestä, ruokkimisesta, hoidosta ja hyödystä. (Lähetetty).

Monella herrastilalla, joka on kaukempana kaupungista, walitetaan että raawaiden, ja erittäinkin lypsy-leh-

19

224 Lypsy-lehmien elättämisestä, ruokkimisesta.

mien, elättäminen ei mitään hyödytä eikä yksin maksa muonaa ja waalimisen kulunkia; mutta ett'ei kuitenkaan taideta olla niitä paitsi sen wuoksi, että he'dän sontansa on wälttämättömästi tarpeellinen peltojen wäettämiseksi. Lukewat he siis rawaita rasitukseksi, jota yhtähywin tarwis pakoittaa kärsimään. Sentähden owat tilanhaltiat koetelleet monenlaisia keinoja saadaksensa raawaiden muonan palkituksi, se on, saadaksensa heistä jonkun puhtaan woiton. Muutamat heistä pitiwät ainoastaan sen werran lypsy-lehmiä, kuin heidän oma tarpeensa waati, ja elättiwät sitä wastaan sen enemmin tappo-eläimiä; toiset taas koettiwat pitää sitä enemmän (hienowillaisia) Merino-lampaita. Molemmin keinoin sattui heille wälttämättömiä esteitä ja wahinkoja eteen. Elatos nousi sangen kalliiksi ja syöttiläs-raawaiden hinta oli halpa, paitsi jota wielä rutto-taudit ilmestyiwät näissä eläimissä pikemmin ja useammin kuin muissa missäkään. Merino-lampaiden lisääntyissä halpeni willan hinta sikseen. Ei sujunut tappo-raawaiden kewätmyyntikään kuin ainoastaan wähän ostajia ilmautui. Erinomattain useasti kuuluu walituksia raawaiden elatuksesta niiltä tienoin, joilla eri syistä wiinaa ei polteta. Sellaisilla herras tiloilla taitaisi, jos muutoin paikkakunta on sowelias ja hoito hywä, Merino-lampaiden willan myynti puhtaasta rahasta palkita niiden elatuksen. Siihan siaan antoi lypsäwä lehmä, jonka elatus aina tulee kalliiksi, yhden puudan woita ja maitoa 1 hopia-ruplan hinnasta, ja paitsi sitä wielä sen werran maitoa kuin tarwis oli muutaman laihan wasikan

elättämiseksi.

Kuin siis talot lypsy-lehmistä olivat sangen vähäiset, niin luki moni yksipäinen tilanhaltia heitä ainoastaan maan (pellon) parantamiseksi tarpeellisen tateen tekiöiksi, ei antanut heille enää parempaa muonaa, vaan antoi paraan heinän lampaille, ainoastaan sentähden että hän niistä sai puhtaan rahan.

Seuraukset näistä vääristä käytännöistä ei viipyneetkään ilmiin tulemasta. Huonosti elätetty lehmä ei palkitse elatusta maidolla ja voilla, eikä anna paljon sontaakaan ja sekin vähä on voimatointa pellolle; ja lampaan tade taas ei maksa, ei voimansa eikä paljoutensa suhteen, hyvää, eipä yksin keskinkertaistakaan lehmänsontaa.

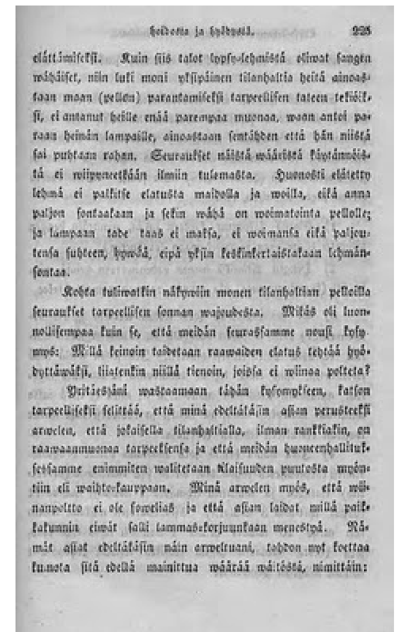
Kohta tulivatkin näkyviin monen tilanhaltian pelloilla seuraukset tarpeellisen sonnan vajoudesta.

Mikäs oli luonnollisempaa kuin se, että meidän seurassamme nousi kysymys: Millä keinoin taidetaan raavoiden elatus tehtää hyödyttäväksi, liiatenkin niillä tienoin, joissa ei viinaa polteta?

Yritäessäni vastaamaan tähän kysymykseen, katson tarpeelliseksi selittää, että minä edeltäkäsin asian perusteeksi arvelen, että jokaisella tilanhaltialla, ilman rankkiakin, on raavaanmuonaa tarpeeksensa ja että meidän huoneenhallituksessamme enimmiten valitetaan tilaisuuden puutosta myöntiin eli vaihto-kauppaan. Minä arvelen myös,

että viinanpoltto ei ole sovelias ja että asian laidat niillä paikkakunnin eivät salli lammas-korjuunkaan menestyä. Nämät asiat edeltäkäsin näin arvetuani, tahdon nyt koettaa kumota sitä edellä mainittua väärää väitöstä, nimittäin:

elättämiseksi. Kuin siis talot lypsy-lehmistä olivat sangen wähäiset, niin luki moni yksipäinen tilanhaltia heitä ainoastaan maan (pellon) parantamiseksi tarpeellisen tateen tekiöiksi, ei antanut heille enää parempaa muonaa, waan antoi paraan heinän lampaille, ainoastaan sentähden että hän niistä sai puhtaan rahan. Seuraukset näistä wääristä käytännöistä ei wiipyneetkään ilmiin tulemasta. Huonosti elätetty lehmä ei palkitse elatusta maidolla ja woilla, eikä anna paljon sontaakaan ja sekin wähä on woimatointa pellolle; ja lampaan tade taas ei maksa, ei woimansa eikä paljoutensa suhteen, hywää, eipä yksin keskinkertaistakaan lehmänsontaa.

Kohta tuliwatkin näkywiin monen tilanhaltian pelloilla seuraukset tarpeellisen sonnan wajoudesta. Mikäs oli luonnollisempaa kuin se, että meidän seurassamme nousi kysymys: Millä keinoin taidetaan raawaiden elatus tehtää hyödyttäwäksi, liiatenkin niillä tienoin, joissa ei wiinaa polteta?

Yritäessäni wastaamaan tähän kysymykseen, katson tarpeelliseksi selittää, että minä edeltäkäsin asian perusteeksi arwelen, että jokaisella tilanhaltialla, ilman rankkiakin, on raawaanmuonaa tarpeeksensa ja että meidän huoneenhallituksessamme enimmiten walitetaan tilaisuuden puutosta myöntiin eli waihto-kauppaan. Minä arwelen myös, että wiinanpoltto ei ole sowelias ja että asian laidat niillä paikkakunnin eiwät salli lammas-korjuunkaan menestyä. Nämät asiat edeltäkäsin näin arweltuani, tahdon nyt koettaa kumota sitä edellä mainittua wäärää wäitöstä, nimittäin:

======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-09-00 87 Lypsy lehmien elättämisestä

======= ======= ======= ======= ======= =======

226

Lypsy-lehmien elättämisestä, ruokkimisesta,

että lypsy-lehmät eivät maksaisi muonaa, jonka he ovat syöneet.

Ennenkuin yritäin itse vastaamaan kysymykseen, tulee minun vakuuttaa jokaiselta vaarinotettavaksi, että mitä paremmin lypsy-lehmä vaalitaan (hoidetaan,- korjataan, ruokitaan), sitä enemmän voi se antaa maitoa ja voita ja sitä huokiammaksi (hoivemmaksi) tulee sonta. Sen ohessa olkoon myös mainittu, että

1)

Elatus jakautuu kahteen lajiin, nimittäin hengen pitimiksi tarpelliseen ja tuottavaan (productiv).

2)

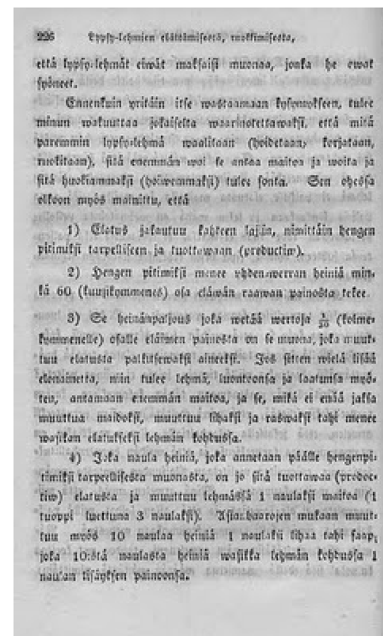
Hengen pitimiksi menee yhden-verran heiniä minkä 60 (kuusikymmenes) osa elävän raavan painosta tekee.

3)

Se heinänpaljous joka vetää vertoja 1/30 (kolmekymmenelle) osalle eläimen painosta on se muona, joka muuttuu elatusta palkitsevaksi aineeksi. Jos sitten vielä lisää elonainetta, niin tulee lehmä, luontoonsa ja laatunsa myöten, antamaan enemmän maitoa, ja se, mikä ei enää jaksa muuttua maidoksi, muuttuu lihaksi ja rasvaksi tahi menee vasikan elatukseksi lehmän kohdussa.

4)

Joka naula heiniä, joka annetaan päälle hengenpitimiksi tarpeellisesta muonasta, on jo sitä tuottavaa (prodoctiv) elatusta ja muuttuu lehmässä 1 naulaksi maitoa (1 tuoppi luettuna 3 naulaksi). Asianhaarojen mukaan muuttuu myös 10 naulaa heiniä 1 naulaksi lihaa tahi saapi joka 10:stä naulasta heiniä vasikka lehmän kohdussa 1 naulan lisäyksen painoonsa.

226 Lypsy-lehmien elättämisestä, ruokkimisesta,

että lypsy-lehmät eiwät maksaisi muonaa, jonka he owat syöneet.

Ennenkuin yritäin itse wastaamaan kysymykseen, tulee minun wakuuttaa jokaiselta waarinotettawaksi, että mitä paremmin lypsy-lehmä waalitaan (hoidetaan, korjataan, ruokitaan), sitä enemmän woi se antaa maitoa ja woita ja sitä huokiammaksi (hoiwemmaksi) tulee sonta. Sen ohessa olkoon myös mainittu, että

1) Elatus jakautuu kahteen lajiin, nimittäin hengen pitimiksi tarpelliseen ja tuottawaan (productiw).

2) Hengen pitimiksi menee yhden-werran heiniä minkä 60 (kuusikymmenes) osa eläwän raawan painosta tekee.

3) Se heinänpaljous joka wetää wertoja 1/30 (kolmekymmenelle) osalle eläimen painosta on se muona, joka muuttuu elatusta palkitsewaksi aineeksi. Jos sitten wielä lisää elonainetta, niin tulee lehmä, luontoonsa ja laatunsa myöten, antamaan enemmän maitoa, ja se, mikä ei enää jaksa muuttua maidoksi, muuttuu lihaksi ja raswaksi tahi menee wasikan elatukseksi lehmän kohdussa.

4) Joka naula heiniä, joka annetaan päälle hengenpitimiksi tarpeellisesta muonasta, on jo sitä tuottawaa (productiw) elatusta ja muuttuu lehmässä 1 naulaksi maitoa (1 tuoppi luettuna 3 naulaksi). Asianhaarojen mukaan muuttuu myös 10 naulaa heiniä 1 naulaksi lihaa tahi saapi, joka 10:stä naulasta heiniä wasikka lehmän kohdussa 1 naulan lisäyksen painoonsa.

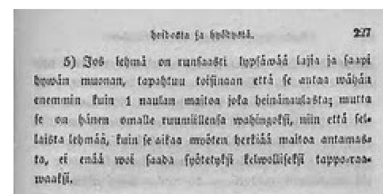
======= ======= ======= ======= ======= =======

hoidosta ja hyödystä.

227

5)

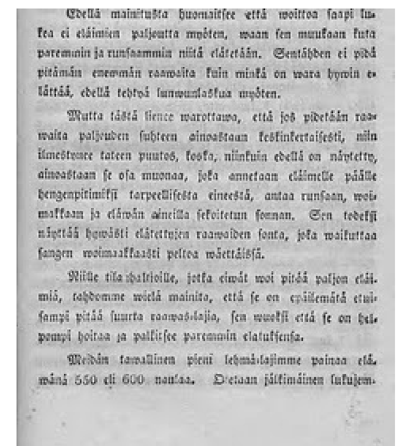
Jos lehmä on runsaasti lypsävää lajia ja saapi hyvän muonan, tapahtuu toisinaan että se antaa vähän enemmin kuin 1 naulan maitoa joka heinänaulasta; mutta se on hänen omalle ruumiillensa vahingoksi, niin että sellaista lehmää, kuin se aikaa myöten herkiää maitoa antamasta, ei enää voi saada syötetyksi

hoidosta ja hyödystä. 227

5) Jos lehmä on runsaasti lypsäwää lajia ja saapi hywän muonan, tapahtuu toisinaan että se antaa wähän enemmin kuin 1 naulan maitoa joka heinänaulasta; mutta se on hänen omalle ruumiillensa wahingoksi, niin että sellaista lehmää, kuin se aikaa myöten herkiää maitoa antamasta, ei enää woi saada syötetyksi kelwolliseksi tapporaawaksi.

kelvolliseksi tappo-raavaaksi.

Edellä mainitusta huomaitsee että woittoa saapi lukea ei eläimien paljoutta myöten, waan sen muukaan kuta paremmin ja runsaammin niitä elätetään. Sentähden ei pidä pitämän enemmän raawaita kuin minkä on wara hywin elättää, edellä tehtyä luwunlaskua myöten.

Mutta tästä lienee warottawa, että jos pidetään raawaita paljouden suhteen ainoastaan keskinkertaisesti, niin ilmestynee tateen puutos, koska, niinkuin edellä on näytetty, ainoastaan se osa muonaa, joka annetaan eläimelle päälle hengenpitimiksi tarpeellisesta eineestä, antaa runsaan, woimakkaan ja elämän aineilla sekoitetun sonnan. Sen todeksi näyttää hywästi elätettyjen raawaiden sonta, joka waikuttaa sangen woimaakkaasti peltoa wäettäissä.

Niille tilanhaltioille, jotka eiwät woi pitää paljon eläimiä, tahdomme wielä mainita, että se on epäilemätä etuisampi pitää suurta raawas-lajia, sen wuoksi että se on helpompi hoitaa ja palkitsee paremmin elatuksensa.

Meidän tawallinen pieni lehmä-lajimme painaa eläwänä 550 eli 600 naulaa. Otetaan jälkimäinen lukujem-

Edellä mainitusta huomaitsee että voittoa saapi lukea ei eläimien paljoutta myöten, vaan sen muukaan kuta paremmin ja runsaammin niitä elätetään. Sentähden ei pidä pitämän enemmän raavaita kuin minkä on vara hyvin elättää, edellä tehtyä luvunlaskua myöten.

Mutta tästä lienee varottava, että jos pidetään raavaita paljouden suhteen ainoastaan keskinkertaisesti, niin ilmestynee tateen puutos, koska, niinkuin edellä on näytetty, ainoastaan se osa muonaa, joka annetaan eläimelle päälle hengenpitimiksi tarpeellisesta eineestä, antaa runsaan, voimakkaan ja elämän aineilla sekoitetun sonnan.

Sen todeksi näyttää hyvästi elätettyjen raavaiden sonta, joka vaikuttaa sangen voimaakkaasti peltoa väettäissä.

Niille tilanhaltioille, jotka eivät voi pitää paljon eläimiä, tahdomme vielä mainita, että se on epäilemätä etuisampi pitää suurta raavas-lajia, sen vuoksi että se on helpompi hoitaa ja palkitsee paremmin elatuksensa.

Meidän tavallinen pieni lehmä-lajimme painaa elävänä 550 eli 600 naulaa. Otetaan jälkimäinen lukujem-

======= ======= ======= ======= ======= =======

228

Lypsy lehmien elättämisestä, ruokkimisesta,

me perustukseksi. Tekee siis 1/30 osa elävän raavaan painosta 20 naulaa. Sen verran, eikä sen vähemmän, pitää siis päivässä annettaman heiniä jokaiselle 600 naulaa painavalle lehmälle. Koska lehmä henkensä pitimiksi tarvitsee heiniä osan siitä minkä se itse elävänä painaa, niin jääpi ainoastaan 10 naulaa tuottavaksi elatukseksi,

jonka pitää muuttuman maidoksi: ja 10 naulaa heiniä antavat 10 naulaa maitoa eli 3½ tuoppia. Tämä verta maitoa, päivässä, keskimäärin saatuna ei taitane näkyä liialle kestäkään asian kokeneesta, kuin joka taloudessa löytyy lehmiä jotka vähemmälläkin muonalla antavat sen verran maitoa.

Me arvelemme, että lehmä tulee elätettäväksi navetassa (läävässä) 7 kuukautta, ja luemme siis kohtuulliseksi vaatia palkintoa ainoastaan siitä muonasta, minkä lehmä sillä ajalla tarvitsee, koska se kesäis-aikana hyvällä laitumella, ja jos se siihen lisäksi saa niitettyä ruohoa ja muuta sellaista, kyllä palkitsee joka pävä niiden 20 heinä-naulan hinnan.

Sellaisella elatuksella kesäis-aikana antavat vanhatkin lehmät joka päivä 3½ tuoppia.

Kesämuona, se on, laidun ja jotakin niitettyä ruoho-lajia lisäksi, ei maksa meille paljon mitään, eikä ole siis syytä vaatiaksemme siitä

palkintoa. Jos nyt talvis-aikana pitää antaman joka lehmälle 20 naulaa hyvää, puhdasta heinää päivän kohtaloksi, niin se tekee kuukaudessa 30 Leiv. eli yhden kuorman, ja siis 7 kuukaudessa 7 kuormaa eli 210 Leivsk.

Sellainen kuorma, omalta niityltä lyötynä, maksanee 1 hopia-ruplan (kuin samaan luukuun laskee siitä saadun sonnan) ja mak-

======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-09-00 89 Lypsy lehmien elättämisestä

======= ======= ======= ======= ======= =======

hoidosta ja hyödystä.

229

saa siis yhden lehmän talvi-muona . 7 Ruplaa hopiaa. ja jos sen hoito ja vaaliminen arvataan 4 Ruplaa hopiaa.

Summassa 11, Ruplaa hopiaa.

Epäilemätä yhden pojan palkka ja ruoka ympäri vuotta ei maksa enempi kuin 48 hopia-ruplaa ja tarkalla katsomuksella kerkiää hän vaalia 12 raavasta.

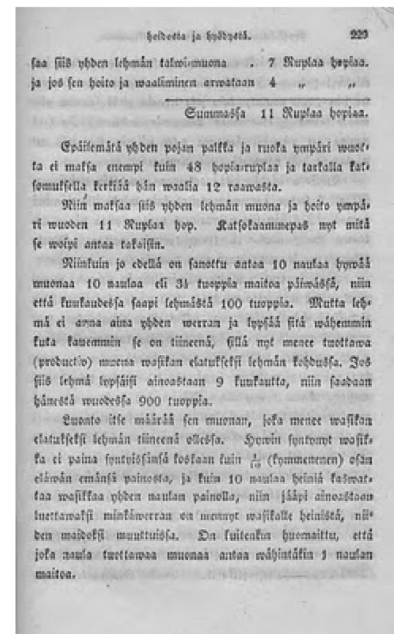
Niin maksaa siis yhden lehmän muona ja hoito ympäri vuoden 11 Ruplaa hop. Katsokaammepas nyt mitä se voipi antaa takaisin.

Niinkuin jo edellä on sanottu antaa 10 naulaa hyvää muonaa 10 naulaa eli 3½ tuoppia maitoa päivässä, niin että kuukaudessa saapi lehmästä 100 tuoppia. Mutta lehmä ei anna aina yhden verran ja lypsää sitä vähemmin kuta kauemmin se on tiineenä, sillä nyt menee tuottava (productiv) muona vasikan elatukseksi lehmän kohdussa.

Jos siis lehmä lypsäisi ainoastaan 9 kuukautta, niin saadaan hänestä vuodessa 900 tuoppia.

Luonto itse määrää sen muonan, joka menee vasikan elatukseksi lehmän tiineenä ollessa. Hyvin syntynyt vasikka ei paina syntyissänsä koskaan kuin 1/10 (kymmenenen) osan elävän emänsä painosta, ja kuin 10 naulaa heiniä kasvattaa vasikkaa yhden naulan painolla, niin jääpi ainoastaan luettavaksi minkäverran on mennyt vasikalle heinistä,

niiden maidoksi muuttuissa. On kuitenkin huomaittu, että joka naula tuottavaa muonaa antaa vähintäkin 1 naulan maitoa.

hoidosta ja hyödystä. 229

saa siis yhden lehmän talwi-muona . 7 Ruplaa hopiaa.
ja jos sen hoito ja waaliminen arwataan 4 „ „

Summassa 11 Ruplaa hopiaa.

Epäilemätä yhden pojan palkka ja ruoka ympäri wuotta ei maksa enempi kuin 48 hopia-ruplaa ja tarkalla katsomuksella kerkiää hän waalia 12 raawasta.

Niin maksaa siis yhden lehmän muona ja hoito ympäri wuoden 11 Ruplaa hop. Katsokaammepas nyt mitä se woipi antaa takaisin.

Niinkuin jo edellä on sanottu antaa 10 naulaa hywää muonaa 10 naulaa eli 3½ tuoppia maitoa päiwässä, niin että kuukaudessa saapi lehmästä 100 tuoppia. Mutta lehmä ei anna aina yhden werran ja lypsää sitä wähemmin kuta kauemmin se on tiineenä, sillä nyt menee tuottawa (productiv) muona wasikan elatukseksi lehmän kohdussa. Jos siis lehmä lypsäisi ainoastaan 9 kuukautta, niin saadaan hänestä wuodessa 900 tuoppia.

Luonto itse määrää sen muonan, joka menee wasikan elatukseksi lehmän tiineenä ollessa. Hywin syntynyt wasikka ei paina syntyissänsä koskaan kuin 1/10 (kymmenenen) osan eläwän emänsä painosta, ja kuin 10 naulaa heiniä kaswattaa wasikkaa yhden naulan painolla, niin jääpi ainoastaan luettawaksi minkäwerran on mennyt wasikalle heinistä, niiden maidoksi muuttuissa. On kuitenkin huomaittu, että joka naula tuottawaa muonaa antaa wähintäkin 1 naulan maitoa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

230

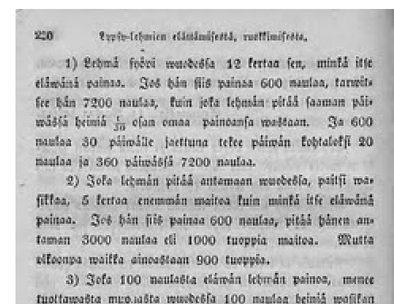
Lypsy-lehmien elättämisestä, ruokkimisesta,

1)

Lehmä syöpi vuodessa 12 kertaa sen, minkä itse elävänä painaa. Jos hän siis painaa 600 naulaa, tarvitsee hän 7200 naulaa, kuin joka lehmän pitää saaman päivässä heiniä 1/30 osan omaa painoansa vastaan. Ja 600 naulaa 30 päivälle jaettuna tekee päivän kohtaloksi 20 naulaa ja 360 päivässä 7200 naulaa.

2)

Joka lehmän pitää antamaan vuodessa, paitsi

230 Lypsy-lehmien elättämisestä, ruokkimisesta,

1) Lehmä syöpi wuodessa 12 kertaa sen, minkä itse eläwänä painaa. Jos hän siis painaa 600 naulaa, tarwitsee hän 7200 naulaa, kuin joka lehmän pitää saaman päiwässä heiniä 1/30 osan omaa painoansa wastaan. Ja 600 naulaa 30 päiwälle jaettuna tekee päiwän kohtaloksi 20 naulaa ja 360 päiwässä 7200 naulaa.

2) Joka lehmän pitää antamaan wuodessa, paitsi wasikkaa, 5 kertaa enemmän maitoa kuin minkä itse eläwänä painaa. Jos hän siis painaa 600 naulaa, pitää hänen antaman 3000 naulaa eli 1000 tuoppia maitoa. Mutta olkoonpa waikka ainoastaan 900 tuoppia.

3) Joka 100 naulasta eläwän lehmän painoa, menee tuottawasta muonasta wuodessa 100 naulaa heiniä wasikan

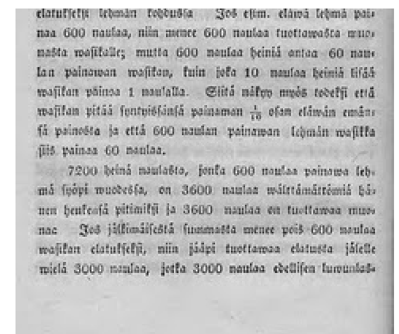
vasikkaa, 5 kertaa enemmän maitoa kuin minkä itse elävänä painaa. Jos hän siis painaa 600 naulaa, pitää hänen antaman 3000 naulaa eli 1000 tuoppia maitoa. Mutta olkoonpa vaikka ainoastaan 900 tuoppia.

3)

Joka 100 naulasta elävän lehmän painoa, menee tuottavasta muonasta vuodessa 100 naulaa heiniä vasikan elatukseksi lehmän kohdussa. Jos esim. elävä lehmä painaa 600 naulaa, niin menee 600 naulaa tuottavasta muonasta vasikalle; mutta 600 naulaa heiniä antoa 60 naulan painavan vasikan, kuin joka 10 naulaa heiniä lisää vasikan poinoa 1 naulalla.

Siitä näkyy myös todeksi että vasikan pitää syntyissänsä painaman 1/10 osan elävän emänsä painosta ja että 600 naulan painavan lehmän vasikka siis painaa 60 naulaa.

7200 heinä naulasta, jonka 600 naulaa painava lehmä syöpi vuodessa, on 3600 naulaa välttämättömiä hänen henkensä pitimiksi ja 3600 naulaa on tuottavaa muonaa. Jos jälkimäisestä summasta menee pois 600 naulaa vasikan elatukseksi, niin jääpi tuottavaa elatusta jälelle vielä 3000 naulaa, jotka 3000 naulaa edellisen luvunlas-

elatukseksi lehmän kohdussa. Jos esim. elävä lehmä painaa 600 naulaa, niin menee 600 naulaa tuottawasta muonasta wasikalle; mutta 600 naulaa heiniä antaa 60 naulan painawan wasikan, kuin joka 10 naulaa heiniä lisää wasikan painoa 1 naulalla. Siitä näkyy myös todeksi että wasikan pitää syntyissänsä painaman $\frac{1}{10}$ osan elävän emänsä painosta ja että 600 naulan painawan lehmän wasikka siis painaa 60 naulaa.

7200 heinä naulasta, jonka 600 naulaa painawa lehmä syöpi wuodessa, on 3600 naulaa wälttämättömiä hänen henkensä pitimiksi ja 3600 naulaa on tuottawaa muonaa. Jos jälkimäisestä summasta menee pois 600 naulaa wasikan elatukseksi, niin jääpi tuottawaa elatusta jälelle wielä 3000 naulaa, jotka 3000 naulaa edellisen luwunlas-

======= ======= ======= ======= ======= =======

kun mukaan antavat 3000 naulaa eli 1000 tuoppia maitoa. Tämä luvunlasku on varma ja oikea, mutta ei pidä sellaista lehmää pitämän, joka maidon asemasta tekee lihaa ja jossa siis tuottava muona muuttuu lehmän oman ruumiin höystynnäksi.

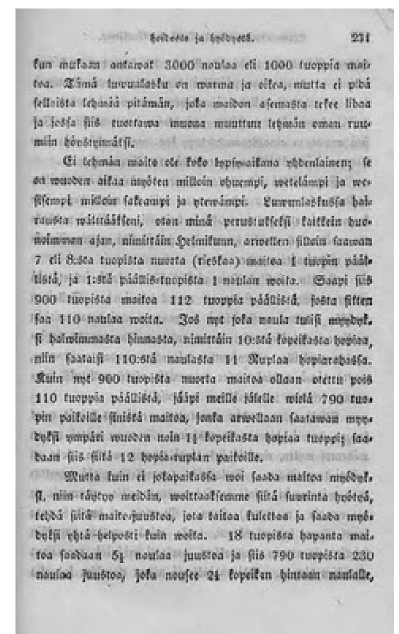
Ei lehmän maito ole koko lypsy-aikana yhdenlainen; se on vuoden aikaa myöten milloin ohuempi, vetelämpi ja vesisempi, milloin sakeampi ja ytevämpi. Luvunloskussa hairausta välttääkseni, otan minä perustukseksi kaikkein huonoimman ajan, nimittäin Helmikuun, arvaellen silloin saavan 7 eli 8:sta tuopista nuorta (rieskaa) maitoa 1 tuopin päällistä,

ja 1:stä päällis-tuopista 1 naulan voita. Saapi siis 900 tuopista maitoa 112 tuoppia päällistä, josta sitten saa 110 naulaa voita.

Jos nyt joka nnaula tulisi myydyksi halvimmasta hinnasta, nimittäin 10:stä kopeikasta hopiaa, niin saataisi 110:stä naulasta 11 Ruplaa hopiarahassa. Kuin nyt 900 tuopista nuorta maitoa ollaan otettu pois 110 tuoppia päällistä, jääpi meille jälelle vielä 790 tuopin paikoille sinistä maitoa, jonka arveliaan saatavan myydyksi ympäri vuoden noin 1½

kopeikasta hopiaa tuoppi; saadaan siis siitä 12 hopia-ruplan paikoille.

Mutta kuin ei jokapaikassa voi saada

kun mukaan antawat 3000 naulaa eli 1000 tuoppia maitoa. Tämä luwunlasku on warma ja oikea, mutta ei pidä sellaista lehmää pitämän, joka maidon asemasta tekee lihaa ja jossa siis tuottawa muona muuttuu lehmän oman ruumiin höystymäksi.

Ei lehmän maito ole koko lypsy-aikana yhdenlainen; se on wuoden aikaa myöten milloin ohuempi, wetelämpi ja wesisempi, milloin sakeampi ja ytewämpi. Luwunlaskussa hairausta wälttääkseni, otan minä perustukseksi kaikkein huonoimman ajan, nimittäin Helmikuun, arwellen silloin saawan 7 eli 8:sta tuopista nuorta (rieskaa) maitoa 1 tuopin päällistä, ja 1:stä päällis-tuopista 1 naulan woita. Saapi siis 900 tuopista maitoa 112 tuoppia päällistä, josta sitten saa 110 naulaa woita. Jos nyt joka naula tulisi myydyksi halwimmasta hinnasta, nimittäin 10:stä kopeikasta hopiaa, niin saataisi 110:stä naulasta 11 Ruplaa hopiarahassa. Kuin nyt 900 tuopista nuorta maitoa ollaan otettu pois 110 tuoppia päällistä, jääpi meille jälelle wielä 790 tuopin paikoille sinistä maitoa, jonka arwellaan saatawan myydyksi ympäri wuoden noin $1\frac{1}{2}$ kopeikasta hopiaa tuoppi; saadaan siis siitä 12 hopia-ruplan paikoille.

Mutta kuin ei jokapaikassa woi saada maitoa myydyksi, niin täytyy meidän, woittaaksemme siitä suurinta hyötyä, tehdä siitä maito-juustoa, jota taitaa kuljettaa ja saada myydyksi yhtä helposti kuin woita. 18 tuopista hapanta maitoa saadaan [illegible] naulaa juustoa ja siis 790 tuopista 230 naulaa juustoa, joka nousee 24 kopeikan hintaan naulalle,

maitoa myödyksi, niin täytyy meidän, voittaaksemme siitä suurinta hyötyä, tehdä siitä maito-juustoa, jota taitaa kulettaa ja saada myödyksi yhtä helposti kuin voita. 18 tuopista hapanta maitoa saadaan 5½ naulaa juustoa ja siis 790 tuopista 230 naulaa juustoa, joka nousee 2½ kopeikan hintaan naulalle,

======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-09-00 90 Lypsy lehmien elättämisestä

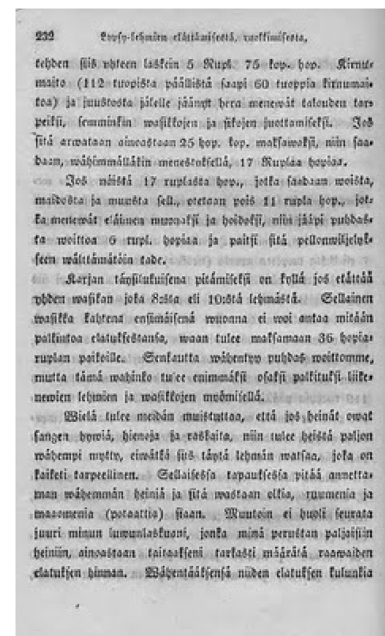
======= ======= ======= ======= ======= =======

232

Lypsy-lehmien elättämisestä, ruokkimisesta.

tehden siis yhteen laskein 5 Rupl. 75 kop. hop.

Kirnumaito (112 tuopista päällistä saapi 60 tuoppia kirnumaitoa) ja juustosta jälelle jäänyt hera menevät talouden tarpeiksi, semminkin vasikkojen ja sikojen juottamiseksi. Jos sitä arvataan ainoastaan 25 hop. kop. maksavaksi, niin saadaan, vähimmälläkin menestyksellä, 17 Ruplaa hopiaa.

Jos näistä 17 ruplasta hop., jotka saadaan voista, maidosta ja muusta sell., otetaan pois 11 rupla hop., jotka menevät eläimen muonaksi jo hoidoksi, niin jääpi puhdasta voittoa 6 rupl. hopiaa ja paitsi sitä pellonviljelykseen välttämätöin tade.

Karjan täysilukuisena pitämiseksi on kyllä jos elättää yhden vasikan joka 8:sta eli 10:stä lehmästä. Sellainen vasikka kahtena ensimäisenä vuonna ei voi antaa mitään palkintoa elatuksestansa, vaan tulee maksamaan 36 hopiaruplan paikoille. Senkautta vähentyy puhdas voittomme, mutta tämä vahinko tule enimmäksi osaksi palkituksi liikenevien lehmien ja vasikkojen myömisellä.

Wielä tulee meidän muistuttaa, että jos heinät ovat sangen hyviä, hienoja ja raskaita, niin tulee heistä paljon vähempi mytty, eivätkä siis täytä lehmän vatsaa, joka on kaiketi tarpeellinen. Sellaisessa tapauksessa pitää annettaman vähemmän heiniä ja sitä vastaan olkia, ruumenia ja maaomenia (potaattia) siaan. Muutoin ei huoli seurata juuri minun luvunlaskuani,

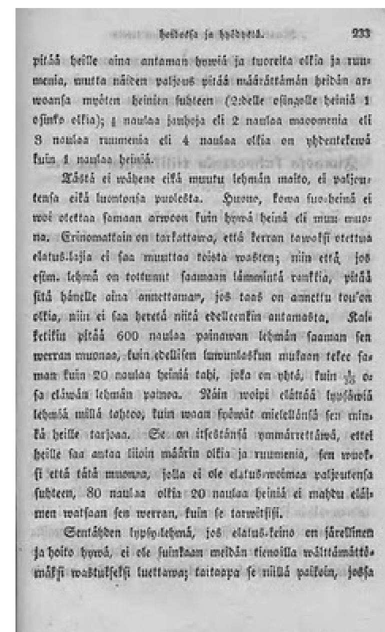
jonka minä perustan paljaisiin heiniin, ainoastaan taitaakseni tarkasti määrätä raavaiden elatuksen hinnan. Wähentääksensä niiden elatuksen kulunkia

======= ======= ======= ======= ======= =======

hoidossa ja hyödystä.

233

pitää heille aina antaman hyviä ja tuoreita olkia ja ruumenia, mutta näiden paljous pitää määrättämän heidän arvoansa myöten heinien suhteen (2:delle osingolle heiniä 1 osinko olkia); ½ naulaa jauhoja eli 2 naulaa maaomenia eli 3 naulaa ruumenia eli 4 naula olkia on yhdentelevä kuin 1 naulaa heiniä.

Tästä ei vähene eikä muutu lehmän maito, ei paljoutensa eikä luontonsa puolesta. Huono, kova suo-heinä ei voi olettaa samaan arvoon kuin hyvä heinä eli muu muona. Erinomattain

on tarkattava, että kerran tavaksi otettua elatus-lajia ei saa muuttaa toista vasten; niin että, jos esim. lehmä on tottunut saamaan lämmintä rankkia,

pitää sitä hänelle aina annettaman, jos taas on annettu touon olkia, niin ei saa heretä niitä edelleenkin antamasta. Kaiketikin pitää 600 naulaa painavan lehmän saaman sen verran muonaa, kuin edellisen luvunlaskun mukaan tekee saman kuin 20 naulaa heiniä tahi, joka on yhtä, kuin 1/30 osa elävän lehmän painoa. Näin voipi elättää lypsäviä lehmiä millä tahtoo,

kuin vaan syövät mielellänsä sen minkä heille tarjoaa. Se on itsestänsä ymmärrettävä, ettei heille saa antaa liioin määrin olkia ja ruumenia, sen vuoksi että tätä muonaa, jolla ei ole elatus-voimaa paljoutensa suhteen, 80 naulaa olkia 20 naulaa heiniä ei mahdu eläimen vatsaan sen verran, kuin se tarvitsisi.

Sentähden lypsy-lehmä, jos elatus-keino on järellinen ja hoito hyvä, ei ole suinkaan meidän tienoilla välttämättömäksi vastukseksi luettava; taitaapa se niillä paikoin, jossa

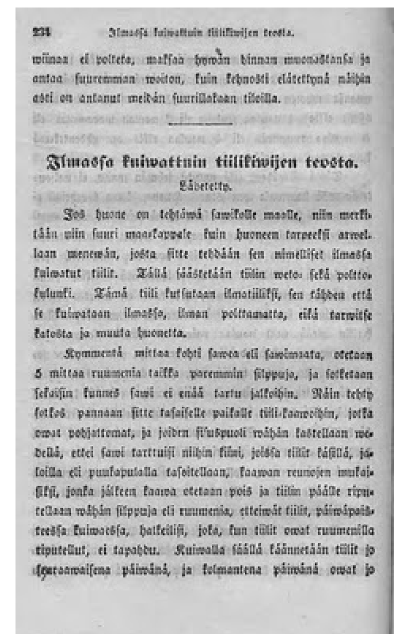
======= ======= ======= ======= ======= =======

viinaa ei polteta, maksaa hyvän hinnan muonastansa ja antaa suuremman voiton, kuin kehnosti elätettynä näihin asti on antanut meidän suurillakaan tiloilla.

--

Ilmassa kuivattuin tiilikivijen teosta.

<< | >>

wiinaa ei polteta, maksaa hywän hinnan muonastansa ja antaa suuremman woiton, kuin kehnosti elätettynä näihin asti on antanut meidän suurillakaan tiloilla.

Ilmassa kuiwattuin tiilikiwijen teosta.

Lähetetty.

Jos huone on tehtäwä sawiselle maalle, niin merkitään niin suuri maakappale kuin huoneen tarpeeksi arwellaan menewän, josta sitte tehdään sen nimelliset ilmassa kuiwatut tiilit. Tällä säästetään tiilin weto- sekä poltto-kulunki. Tämä tiili kutsutaan ilmatiiliksi, sen tähden että se kuiwataan ilmassa, ilman polttamatta, eikä tarwitse katosta ja muuta huonetta.

Kymmentä mittaa kohti sawea eli sawimaata, otetaan 5 mittaa ruumenia taikka paremmin silppuja, ja sekotaan sekaisin kunnes sawi ei enää tartu jalkoihin. Näin tehty sotkos pannaan sitte tasaiselle paikalle tiili-kaawoihin, jotka owat pohjattomat, ja joiden sisuspuoli wähän kastellaan wedellä, ettei sawi tarttuisi niihin kiinni, jossa tiilit käsillä, jaloilla eli puukapulalla tasoitellaan, kaawan reunojen mukaisiksi, jonka jälkeen kaawa otetaan pois ja tiilin päälle riputellaan wähän silppuja eli ruumenia, etteiwät tiilit, päiwäpaisteessa kuiwatessa, halkeilisi, joka, kun tiilit owat ruumenilla riputellut, ei tapahdu. Kuiwalla säällä käännetään tiilit jo seuraawaisena päiwänä, ja kolmantena päiwänä owat jo

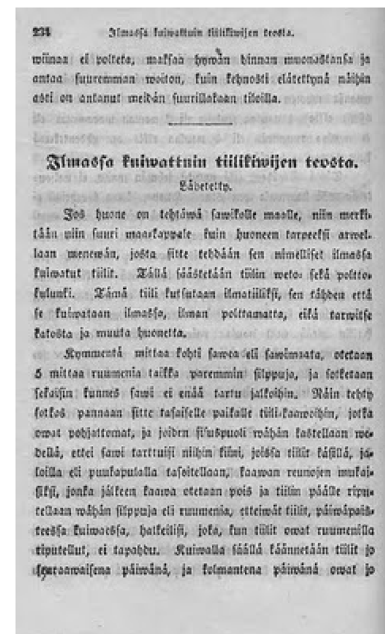
1849-09-00 91 Ilmassa kuivattuin tiilikivijen teosta

Ilmassa kuivattuin tiilikivijen teosta.

Lähetetty.

Jos huone on tehtävä savikolle maalle, niin merkitään niin suuri maa-kappale kuin huoneen tarpeeksi arvellaan menevän, josta sitte tehdään sen nimelliset ilmassa kuivatut tiilit. Tällä säästetään tiilin veto- sekä polttokulunki. Tämä tiili kutsutaan ilmatiiliksi, sen tähden että se kuivataan ilmassa, ilman polttamatta, eikä tarvitse katosta ja muuta huonetta.

Kymmentä mittaa kohti savea eli savimaata, otetaan 5 mittaa ruumenia taikka paremmin silppuja, jo sotketaan sekaisin kunnes savi ei enää tartu jalkoihin. Näin tehty sotkos pannaan sitte tasaiselle paikalle tiili-kaavoihin, jotka ovat pohjattomat, ja joiden si'uspuoli vähän kastellaan vedellä, ettei savi tarttuisi niihin kiini,

joissa tiilit käsillä, jaloilla eli puukapulolla tasoitellaan, kaavan reunojen mukaisiksi, jonka jälkeen kaava otetaan pois ja tiilin päälle riputellaan vähän silppuja eli ruumenia, etteivät tiilit, päiväpaisteessä kuivaessa, halkeilisi, joka, kun tiilit ovat ruumenilla tiputellut, ei tapahdu. Kuivalla säällä käännetään tiilit jo seuraavana päivänä,

ja kolmantena päivänä ovat jo

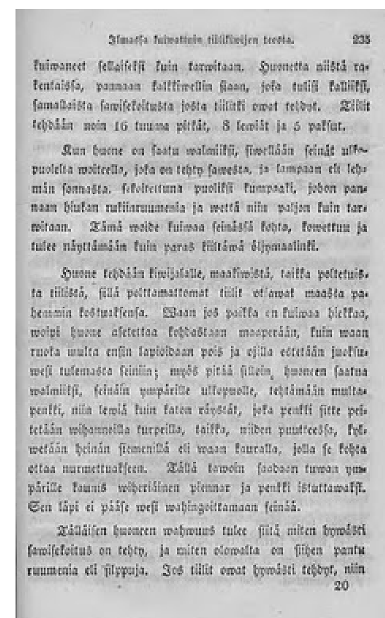
======= ======= ======= ======= ======= =======

Ilmassa kuivattuin tiilikivijen teosta.

235

kuivaneet sellaiseksi kuin tarvitaan. Huonetta niistä rakentaissa, pannaan talkkivellin siaan, joka tulisi kalliiksi, samallaista savisekoitusta josta tiilitki ovat tehdyt. Tiilit tehdään noin 16 tuuma pitkät, 8 leviät ja 5 paksut.

Kun huone on saatu valmiiksi, sivellään seinät ulkopuolelta voiteella, jota on tehty savesta, ja lampaan eli lehmän sonnasta, sekoitettuna puoliksi kumpaaki, johon pannaan hiukan rukiinruumenia ja vettä niin paljon kuin tarvitaan. Tämä voide kuivaa seinässä kohta, kovettuu ja tulee näyttämään kuin paras liiltävä öljymaalinki.

Huone tehdään kivijalalle, maakivistä, taikka poltetuista tiilistä, sillä polttamattomat tiilit ottavat maasta pahemmin kostuaksensa. Waan jos paikka on kuivaa hiekkaa, voipi huone asetettaa kohdastaan maaperään, kuin vaan ruoka multa ensin lapioidaan pois ja ojilla estetään juoksuvesi tulemasta seiniin; myös pitää

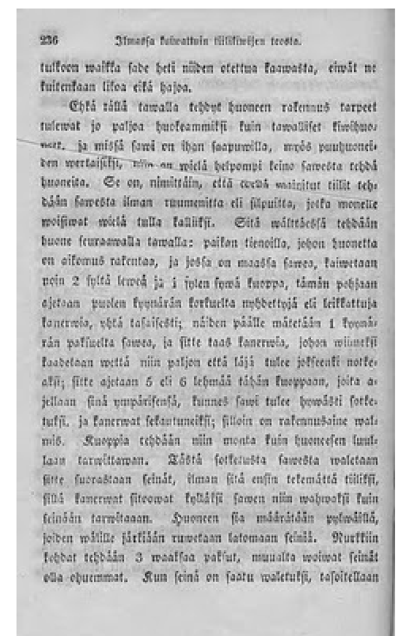
silloin huoneen saatua valmiiksi,

seinäin ympärille ulkopuolle, tehtämään multapenkki, niin leviä kuin katon räystät, jota penkki sitte peitetään vihannoilla turpeilla, taikka, niiden puutteessa, kylvetään heinän siemenillä eli vaan kauralla, jolla se kohta ottaa nurmettuakseen. Tällä tavoin saadaan tuvan ympärille kaunis viheriäinen piennar ja penkki istuttavaksi.

Sen läpi ei pääse vesi vahingoittamaan seinää.

Tällaisen huoneen vahvuus tulee siitä miten hyvästi savisekoitus on tehty, ja miten olovalta on siihen pantu ruumenia eli silppuja. Jos tiilit ovat hyvästi tehdyt, niin

======= ======= ======= ======= ======= =======

tulkoon vaikka sade heti niiden otettua kaavasta, eivät ne kuitenkaan likoa eikä hajoa.

Ehkä tällä tavalla tehdyt huoneen rakennus tarpeet tulevat jo paljoa huokeammiksi kuin tavalliset kivihuoneet, ja missä savi on ihan saapuvilla, myös puuhuoneiden vielä helpompi keino savesta tehdä huoneita. Se on, nimittäin, että edellä mainitut tiilit tehdään savesta ilman ruumenitta eli silpuitta, jotka monelle voisivat vielä tulla kalliiksi.

Sitä välttäessä tehdään huone seuraavalla tavalla:

paikan tienoilla, johon huonetta on aikomus rakentaa, ja jossa on maassa savea, kaivetaan lioin 2 syltä leveä ja 1 sylen syvä kuoppa, tämän pohjaan ajetaan puolen kyynärän korkuelta nyhdettyjä eli leikkottuja kanervia, yhtä tasaisesti; näiden päälle mätetään 1 kyynärän paksuelta savea, jo sitte taas kanervia, johon viimeksi kaadetaan vettä niin paljon että läjä tulee jokseenki notkeaksi;

sitte ajetaan 5 eli 6 lehmää tähän kuoppaan, joita ajellaan sinä ympärisensä, kunnes savi tulee hyvästi sotketuksi, ja kanervat sekautuneiksi; silloin on rakennusaine valmis.

Kuoppia tehdään niin monta kuin huoneesen luullaan tarvittavan. Tästä sotketusta savesta valetaan sitte suorastaan seinät, ilman sitä ensin tekemättä tiiliksi, sillä kanervat sitoovat kylläksi saven niin vahvaksi kuin seinään tarvitaan. Huoneen sia määrätään pylväillä, joiden välille järkiään ruvetaan latomaan seiniä. Nurkkiin kohdat tehdään 3 vaaksaa paksut,

muualta voivat seinät olla ohuemmat. Kun seinä on saatu valetuksi, tasoitellaan

======= ======= ======= ======= ======= =======

se lapiolla, ja viimeksi, saven tarpeeksi kuivettua, silataan niinkuin edelläpäin on sanottu. Pienemmät ja yksinkertaiset huoneet, niin kuin tarvitaan riihiksi, saunaksi, talliksi, lääväksi ja kaikellaisiksi ulkohuoneiksi, saadaan tällä keinolla huokeammalla hinnalla ja vaivalla kuin millään muulla keinolla. Niillä on myös se etu,

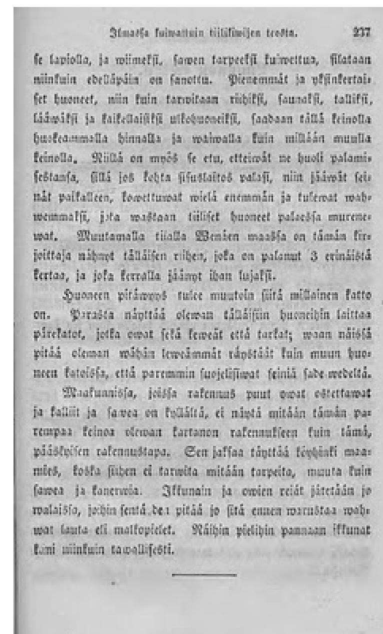
etteivät ne huoli palamisestansa, sillä jos kohta sisuslaitos palasi, niin jäävät seinät paikalleen, kovettuvat vielä enemmän ja tulevat vahvemmaksi, jota vastaan tiiliset huoneet palaessa murenevat.

Muutamalla tilalla Wenäen maassa on tämän kirjoittaja nähnyt tällaisen riihen, joka on palanut 3 erinäistä kertaa, ja joka kerralla jäänyt ihan lujaksi.

Huoneen pitävyys tulee muutoin siitä millainen katto on. Parasta näyttää olevan tällaisiin huoneihin laittaa pärekatot, jotka ovat sekä keveät että tarkat; vaan näissä pitää oleman vähän leveämmät räystäät kuin muun huoneen katoissa, että paremmin suojelisivat seiniä sade-medeltä.

Maakunnissa, joissa rakennus puut ovat ostettavat ja kalliit ja savea on kyllältä, ei näytä mitään tämän parempaa keinoa olevan kartanon rakennukseen kuin tämä, pääskyisen rakennustapa.

Sen jaksaa täyttää köyhinki maamies, koska siihen ei tarvita mitään tarpeita, muuta kuin savea ja kanervia, Ikkunain ja ovien reiät jätetään jo valaissa, joihin sentähden pitää jo sitä ennen varustaa vahvat lauta eli malkopielet. Näihin pielihin pannaan ikkunat kiini niinkuin tavallisesti.

Ilmassa kuiwattuin tiilikiwijen teosta. 237

se lapiolla, ja wiimeksi, sawen tarpeeksi kuiwettua, silataan niinkuin edelläpäin on sanottu. Pienemmät ja yksinkertaiset huoneet, niin kuin tarwitaan riihiksi, saunaksi, talliksi, lääwiksi ja kaikellaisiksi ulkohuoneiksi, saadaan tällä keinolla huokeammalla hinnalla ja waiwalla kuin millään muulla keinolla. Niillä on myös se etu, etteiwät ne huoli palamisestansa, sillä jos kohta sisuslaitos palasi, niin jääwät seinät paikalleen, kowettuwat wielä enemmän ja tulewat wahwemmaksi, jota wastaan tiiliset huoneet palaessa murenewat. Muutamalla tilalla Wenäen maassa on tämän kirjoittaja nähnyt tällaisen riihen, joka on palanut 3 erinäistä kertaa, ja joka kerralla jäänyt ihan lujaksi.

Huoneen pitäwyys tulee muutoin siitä millainen katto on. Parasta näyttää olewan tällaisiin huoneihin laittaa pärekatot, jotka owat sekä keweät että tarkat; waan näissä pitää oleman wähän leweämmät räystäät kuin muun huoneen katoissa, että paremmin suojelisiwat seiniä sade-wedeltä.

Maakunnissa, joissa rakennus puut owat ostettawat ja kalliit ja sawea on kyllältä, ei näytä mitään tämän parempaa keinoa olewan kartanon rakennukseen kuin tämä, pääskyisen rakennustapa. Sen jaksaa täyttää köyhinki maamies, koska siihen ei tarwita mitään tarpeita, muuta kuin sawea ja kanerwia. Ikkunain ja owien reiät jätetään jo walaissa, joihin sentähden pitää jo sitä ennen warustaa wahwat lauta eli malkopielet. Näihin pielihin pannaan ikkunat kiini niinkuin tawallisesti.

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

Luonnon tietoa.

Luonnon tietoa.

(jatkanto 4:teen vihkoon).

Weden tasanpaino.

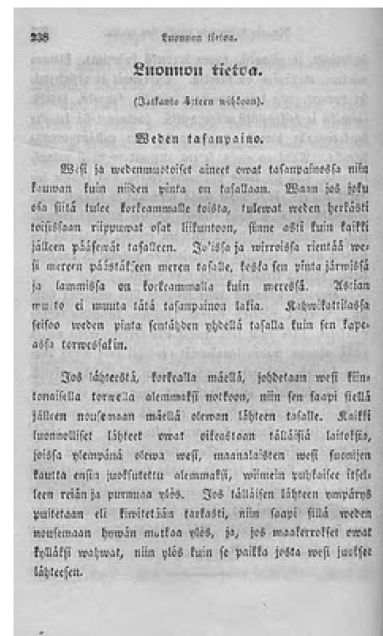
<< | >>

1849-09-00 92 Weden tasanpaino

(jatkanto 4:teen vihkoon).

Weden tasanpaino.

Wesi ja vedenmuotoiset aineet ovat tasanpainossa niin kauvan kuin niiden pinta on tasallaan. Waan jos joku osa siitä tulee korkeammalle toista, tulevat veden herkästi toisissaan riippuvat osat liikuntoon, sinne asti kuin kaikki jälleen pääsevät tasalleen. Jo'issa ja virroissa rientää vesi mereen päästäkseen meren tasalle,

238 Luonnon tietoa.

Luonnon tietoa.

(Jatkanto 4:teen wihkoon).

Weden tasanpaino.

Wesi ja wedenmuotoiset aineet owat tasanpainossa niin kauwan kuin niiden pinta on tasallaan. Waan jos joku osa siitä tulee korkeammalle toista, tulewat weden herkästi toisiissaan riippuwat osat liikuntoon, sinne asti kuin kaikki jälleen pääsewät tasalleen. Jo'issa ja wirroissa rientää wesi mereen päästäkseen meren tasalle, koska sen pinta järwissä ja lammissa on korkeammalla kuin meressä. Astian muoto ei muuta tätä tasanpainon lakia. Kahwikattilassa seisoo weden pinta sentähden yhdellä tasalla kuin sen kapeassa torwessakin.

Jos lähteestä, korkealla mäellä, johdetaan wesi kiintonaisella torwella alemmaksi notkoon, niin sen saapi siellä jälleen nousemaan mäellä olewan lähteen tasalle. Kaikki luonnolliset lähteet owat oikeastaan tälläisiä laitoksia, joissa ylempänä olewa wesi, maanalaisten wesi suonijen kautta ensin juoksutettu alemmaksi, wiimein puhkaisee itselleen reiän ja purnuaa ylös. Jos tälläisen lähteen ympärys puitetaan eli kiwitetään tarkasti, niin saapi sillä weden nousemaan hywän matkaa ylös, ja, jos maakerrokset owat kylläksi wahwat, niin ylös kuin se paikka josta wesi juoksee lähteesen.

koska sen pinta järvissä ja lammissa on korkeammalla kuin meressä. Astian muoto ei muuta tätä tasanpainon lakia. Kahvikattilassa seisoo veden pinta sentähden yhdellä tasalla kuin sen kapeassa torvessakin.

Jos lähteestä, korkealla mäellä, johdetaan vesi kiintonaisella torvella alemmaksi notkoon, niin sen saapi siellä jälleen nousemaan mäellä olevan lähteen tasalle. Kaikki luonnolliset lähteet ovat oikeastaan tälläisiä laitoksia, joissa ylempänä oleva vesi, maanalaisten vesi suonijen kautta ensin juoksutettu alemmaksi, viimein puhkaisee itselleen reiän ja purnuaa ylös.

Jos tälläisen lähteen ympärys puitetaan eli kivitetään tarkasti, niin saapi sillä veden nousemaan hyvän matkaa ylös, ja, jos maakerrokset ovat kylläksi vahvat, niin ylös kuin se paikka josta vesi juoksee lähteesen.

======= ======= ======= ======= ======= =======

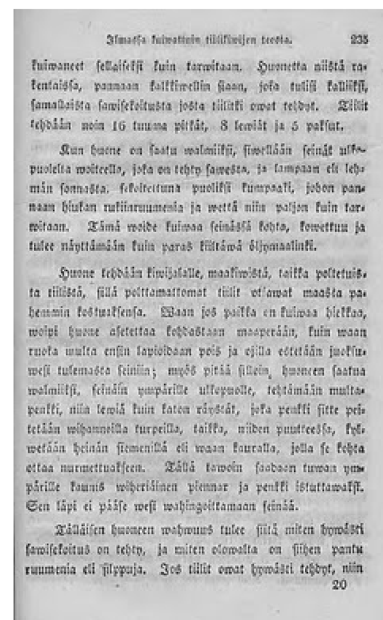
Luonnon tietoa.

239

Weden paino vaikuttaa astian pohjaan yhdellä tavalla jos vettä on astiassa enemmän eli vähemmän, kun vaan veden korkeus ja astian pohjan leveys on yhtäläinen.

Warmat kokemukset ovat näyttäneet, että jos erilaisissa astioissa korkeus ja pohjan leveys ovat yhtäläiset, niin tulee pohjaa vasten yhtäläinen paino kumpasessaki, vaikka toisessa voipi olla paljon enemmän vettä kuin toisessa; niin esim: jos toinen on suppusuinen ja toinen leveäsuinen astia. Tämän lain mukaan saapi siis varsin vähällä vedellä vaikutetuksi mahdottoman suuri paino,

jos vesi pannaan sellaiseen astiaan jota yläältä on hoikka, ja pohjasta hyvin laaja.

Ilmassa kuiwattuin tiilikiwijen teosta. 235

kuiwaneet sellaiseksi kuin tarwitaan. Huonetta niistä rakentaissa, pannaan kalkkiwellin siaan, joka tulisi kalliiksi, samallaista sawisekoitusta josta tiilitki owat tehdyt. Tiilit tehdään noin 16 tuuma pitkät, 8 lewiät ja 5 paksut.

Kun huone on saatu walmiiksi, siwellään seinät ulkopuolelta woitella, joka on tehty sawesta, ja lampaan eli lehmän sonnasta, sekoitettuna puoliksi kumpasaki, johon pannaan hiukan rukiiruumenia ja wettä niin paljon kuin tarwitaan. Tämä woide kuiwaa seinässä kohta, kowettuu ja tulee näyttämään kuin paras kiiltäwä öljymaalinki.

Huone tehdään kiwijalalle, maakiwistä, taikka poltetuista tiilistä, sillä polttamattomat tiilit ei'awat maasta pahemmin kostuaksensa. Waan jos paikka on kuiwaa hiekkaa, woipi huone asetettaa kohdastaan maaperään, kuin maan ruoka multa ensin lapioidaan pois ja ojilla estetään juoksuwesi tulemasta seiniin; myös pitää silloin, huoneen saatua walmiiksi, seinäin ympärille ulkopuolle, tehtämään multapenkki, niin lewiä kuin katon räystät, joka penkki sitte peitetään wihannoilla turpeilla, taikka, niiden puutteessa, kylwetään heinän siemenillä eli waan kauralla, jolla se kohta ottaa nurmettuaksensa. Tällä tawoin saadaan tuwan ympärille kaunis wiheriäinen pientar ja penkki istuttawaksi. Sen läpi ei pääse wesi wahingoittamaan seinää.

Tälläisen huoneen wahwuus tulee siitä, miten hywästi sawisekoitus on tehty, ja miten olowalta on siihen pantu ruumenia eli silppuja. Jos tiilit owat hywästi tehdyt, niin

20

Se vaikuttaa silloin saman verran kuin jos astia olisi yhtä laaja kuin sen pohjaki. Mutta veden paino vaikuttaa saman verran jota haaralle. Jos vedellä täytettyyn puteliin

painetaan luja tulppa, niin että se tulee painamaan veden pintaa, niin vaikuttaa tämä paino saman verran putelin pohjaa kuin sen simujaki vasten, ja aivan sillä taivalla että,

jos putelin suu on yhden nelikulma tuuman laajuinen ja vaikuttava paino naulan vertainen, jokainen saman laajuinen osa putelin pohjaa ja seinämiä tulee kannattaman naulan painon. Jos siis putelin pohjalle ja seinämille mahtuisi sata putelin suun laajuista tilkkua, niin painaa vesi pohjaa ja seinämiä sadan naulan voimalla ulospäin.

Sentähden nähdään että täysi puteli särkeytyy kun vaan vähänkään painaissa koskee veteen eli viinaan jolla se on täytetty.

======= ======= ======= ======= ======= =======

240

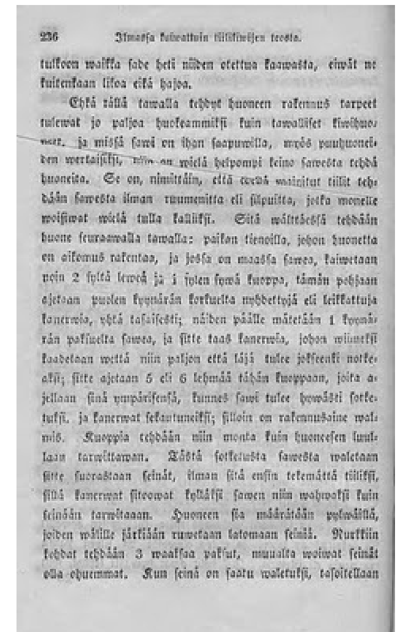
Luonnon tietoa.

Tämän opin jälkeen tehdään varsinaisia painoja, joilla, missä suurta voimaa tarvitaan, puristetaan eli litistetään vissiä kappaleita, niin kuin vaatepankkoja, paperia, j. n. e. Tätä laitosta kutsutaan

Wesipainoksi,

joka on tehty sillä tavoin, että kiertimellä varustettu mäntä tulee painamaan kapeassa mutta vahvassa torvessa olevaa vettä, joka juoksee laajaan astiasen, jonka laaja liikkuva ja tarkka pohja eli kansi on yhdistetty puristus eli litistys laitoksen kanssa. Jos männän paksuus on 1 tuuma, ja liikkuvan pohjan eli kannan leveys 100 tuumaa,

ja mäntää painetaan 600 naulan painolla, niin täytyy astian kannen nousta ylöspäin 100 kertaa 600:lla, eli 60,000 naulan painolla ja puristettava kappale saapi siis tuntea tämän 60 tuhannen naulan painon.

236 Ilmassa kuivattuin tiilikiwijen teosta.

tulkoon waikka sade heti niiden otettua kaawasta, eiwät ne kuitenkaan liota eikä hajoa.

Ehkä tällä tawalla tehdyt huoneen rakennus tarpeet tulewat jo paljoa huokeammiksi kuin tawalliset kiwihuoneet, ja missä sawi on ihan saapuwilla, myös puuhuoneiden wertaisiksi, niin on wielä helpompi keino sawesta tehdä huoneita. Se on, nimittäin, että ennä mainitut tiilit tehdään sawesta ilman ruumenitta eli silpuitta, jotka monelle woisiwat wielä tulla kalliiksi. Sitä wälttäessä tehdään huone seuraawalla tawalla: paikan tienoilla, johon huonetta on aikomus rakentaa, ja jossa on maassa sawea, kaiwetaan noin 2 syltä lewiä ja 1 jalan sywä kuoppa, tämän pohjaan ajetaan puolen kyynärän korkuilta nyhdettyjä eli leikattuja kanerwia, yhtä tasaisesti; näiden päälle mätetään 1 kyynärän paksuilta sawea, ja sitte taas kanerwia, johon wiimeksi kaadetaan wettä niin paljon että läjä tulee jokseenki notkeaksi; sitte ajetaan 5 eli 6 lehmää tähän kuoppaan, joita ajellaan siinä ympärinsä, kunnes sawi tulee hywästi sotketuksi ja kanerwat sekaantuneiksi; silloin on rakennusaine walmis. Kuoppia tehdään niin monta kuin huoneesen luullaan tarwittawan. Tästä sotketusta sawesta waletaan sitte suorastaan seinät, ilman sitä ensin tekemättä tiiliksi, sillä kanerwat sitowat kyllälsi sawen niin wahwaksi kuin seinään tarwitaan. Huoneen sia määrätään hywäsillä, joiden wälille särkiään ruwetaan latomaan seinää. Nurkkiin kohdat tehdään 3 waaksaa paksut, muualta woiwat seinät olla ohuemmat. Kun seinä on saatu waletuksi, tasoitellaan

Jos joku kappale, esim: lyijy palanen ensin punnitaan tavallisesti ja löytyy painavan 22 luotia, ja sitte punnittaissa annetaan riippua vedessä, niin nähdään että se siinä ei paina muuta kuin 20 luotia. Wesi on siis ottanut 2 luotia lyjyn painosta, se tahtoo sanoa: yhtä suuri palainen vettä kuin tämä 22 luotia painama lyjypalainen,

ei paina muuta kuin 2 luotia, taikka, toisin puolin, että 22 luotia lyjyä ottaa yhden verran siaa kuin 2 luotia vettä, eli 11 luotia lyijyä mahtuu samaan tilaan kuin 1 luoti vettä.

Tästä päätämme siis, että lyijy on 11 kertaa vettä raskaampi.

Jos lyijyn siaan olisi otettu elävää hopeata, joku sirunen niin olisi samalla tavalla tavattu että 13 luotia sitä olisi mahtunut samaan siaan tuin 1 luoti vettä eli

======= ======= ======= ======= ======= =======

että yksi astia elävää hopeaa painaa saman verran kuin 13 samaa astiallista vettä, ja jos otettiin yksi mitta kultaa, saman verran kuin 19 samaa mittaa vettä.

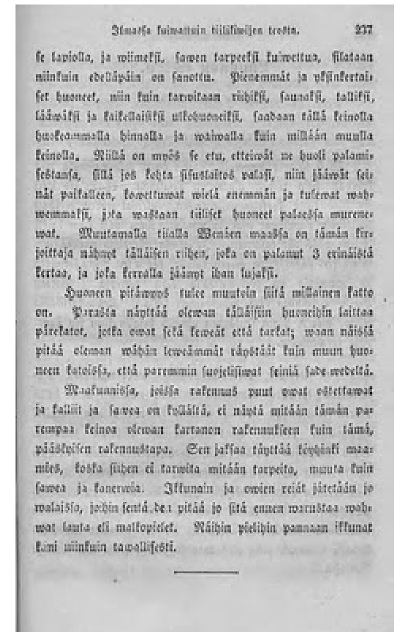
Mutta kaikki märkyydet eli veden muotoiset aineet eivät ole yhtä raskaat, niin esimerkiksi: on väkevä viina paljon keviämpi kuin vesi, samaten kaikki rasva ja siemen-voi. Se on myös luonnollista että jos vetelä aine, johon joku kappale upotetaan, on keviämpi vettä, se siinä painaa paljon enemmän kuin vedessä. Niin esimerk.

painuu tali-muru pohjaan väkevässä viinassa, ehkä se kestää päällä vedessä. Jos otetaan lasipilli, jonka keskipaikalla on rakon tapainen levennys, ja yhteen päähän pannaan joku paino, ja toiseen tuumamitta, jaettuna pienempiin pykäliin, niin voidaan tällä mitata viinan väkevyyttä, koska pilli väkevässä viinassa, joka aina on sitä keveämpi,

sikäli myös painuu syvempään, niin että voidaan sanoa: että se on niin ja niin monen pykälän paloviinaa. Pian samallaisella laitoksella mitataan myös äsken lypsetyn maidon rasvaisuutta, sillä kuta rasivaisempi maita, sen keviämpi se on, ja sen syvempään painuu siinä sama kappale joka pysyy paljon ylempänä vedessä.

--

Ilmaa ja ilmamuotoisten ainein tasanpaino.

Ilmassa kuiwattuin tiiliskiwijen teosta. 237

se tapiolla, ja wiimeksi, sawen tarpeeksi kuiwettua, silataan niinkuin edelläpäin on sanottu. Pienemmät ja yksinkertaiset huoneet, niin kuin tarwitaan riihiksi, saunaksi, talliksi, läävätksi ja kaikellaisiksi ulkohuoneiksi, saadaan tällä keinolla huokeammalla hinnalla ja waiwalla kuin millään muulla keinolla. Niillä on myös se etu, etteiwät ne huoli palamisestansa, sillä jos kohta sisuslaitos palaisi, niin jääwät seinät paikalleen, kowettuwat wielä enemmän ja tulewat wahwemmaksi, jota wastaan tiiliset huoneet palossa murenewat. Muutamalla tilalla Wenäjen maassa on tämän kirjoittaja nähnyt tälläisen riihen, joka on palanut 3 erinäistä kertaa, ja joka kerralla jäänyt ihan lujaksi.

Huoneen pitäwyys tulee muutoin siitä millainen katto on. Parasta näyttää olewan tälläisiin huoneihin laittaa pärekatot, jotka owat sekä kewät että tarkat; waan näissä pitää olewan wähän lewiämmät räystäät kuin muun huoneen katoissa, että paremmin suojelisiwat seiniä sade-wedeltä.

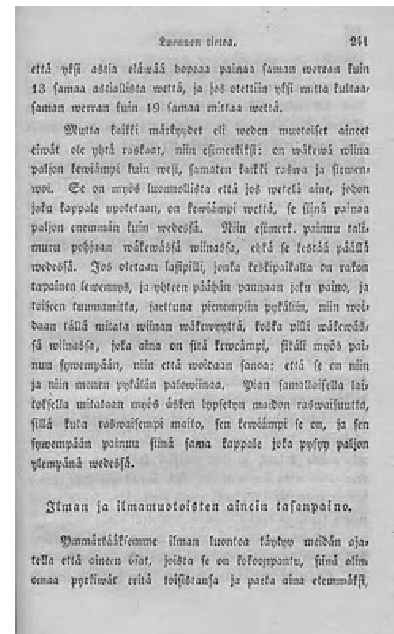
Maakunnissa, joissa rakennus puut owat etsittäwät ja kalliit ja sawea on kyllältä, ei näytä mitään tämän parempaa keinoa olewan kartanon rakennukseen kuin tämä, pääskyisen rakennustapa. Sen saattaa täyttää köyhinki maamies, koska siihen ei tarwita mitään tarpeita, muuta kuin sawea ja kanerwaa. Ikkunain ja owien reiät jätetään jo walaissa, johin sentähden pitää jo sitä ennen warustaa wahwat lauta eli malkopielet. Näihin pieliin pannaan ikkunat kuni niinkuin tawallisesti.

<< | >>

1849-09-00 93 Ilman ja ilmamuotoisten ainein tasanpaino

Ilman ja ilmamuotoisten ainein tasanpaino.

Ymmärtääksemme ilman luontoa täytyy meidän ajatella että aineen osat, joista se on kokoonpantu, siinä alinomaa pyrkivät eritä toisistansa jo paeta aina etemmäksi,

Luonnon tietoa. 241

että yksi astia eläwää hopeaa painaa saman werran kuin 13 samaa astiallista wettä, ja jos otettiin yksi mitta kultaa, saman werran kuin 19 samaa mittaa wettä.

Mutta kaikki märkyydet eli weden muotoiset aineet eiwät ole yhtä raskaat, niin esimerkiksi: on wäkewä wiina paljon kewiämpi kuin wesi, samaten kaikki raswa ja siemenwoi. Se on myös luonnollista että jos wetelä aine, johon joku kappale upotetaan, on kewiämpi wettä, se siinä painaa paljon enemmän kuin wedessä. Niin esimerk. painuu talimuru pohjaan wäkewässä wiinassa, että se kestää päällä wedessä. Jos otetaan lasipilli, jonka keskipaikalla on rakon tapainen lewennys, ja yhteen päähän pannaan joku paino, ja toiseen tuumamitta, jaettuna pienempiin pykäliin, niin woidaan tällä mitata wiinan wäkewyyttä, koska pilli wäkewässä wiinassa, joka aina on sitä kewiämpi, sitä myös painuu syvempään, niin että woidaan sanoa: että se on niin ja niin monen pykälän paloviinaa. Pian samallaisella laitoksella mitataan myös äsken lypsetyn maidon raswaisuutta, sillä kuta raswaisempi maito, sen kewiämpi se on, ja sen syvempään painuu siinä sama kappale joka pysyy paljon ylempänä wedessä.

Ilman ja ilmamuotoisten ainein tasanpaino.

Ymmärtääksemme ilman luontoa täytyy meidän ajatella että aineen osat, joista se on kokoonpantu, siinä alinomaa pyrkiwät eritä toisistansa ja paeta aina etemmäksi,

======= ======= ======= ======= ======= =======

242

Luonnon tietoa.

sen siaan kuin muiden kappalein osat, niin kuin veden, kiven, raudan j n. e. työläämmin tahtovat erota toisistaan.

Jos siis vissi määrätty joukko ilmaa suljetaan tarkkaan astiaan, niin painavat ne joko haaralle pakenemaan pyrkivät ilman osat vissillä voimalla astian jokaista sivua. Jos tämä astia nyt on sellainen, että sen voipi yhtä tarkkana laajentaa kahta vertaa suuremmaksi, niin pääsevät ilman osat kahta vertaa etemmäksi toisistaan,

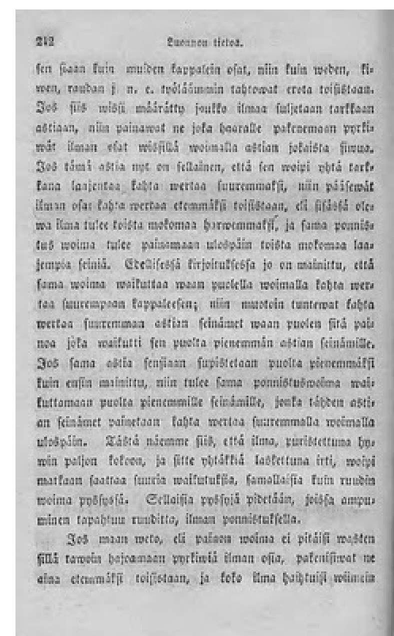
eli sisässä oleva ilma tulee toista mokomaa harvemmaksi, ja sama ponnistus voima tulee painamaan ulospäin toista mokomaa laajempia seiniä.

Edellisessä kirjoituksessa jo on mainittu, että sama voima vaikuttaa vaan puolella voimalla kahta vertaa suurempaan kappaleesen; niin muotoin tuntevat kahta vertaa suuremman astian seinämät vaan puolen sitä painoa joka vaikutti sen puolta pienemmän astian seinämille.

Jos sama astia sensiaan supistetaan puolta pienemmäksi kuin ensin mainittu, niin tulee sama ponnistusvoima vaikuttamaan puolta pienemmille seinämille, jonka tähden astian seinämät painetaan kahta vertaa suuremmalla voimalla ulospäin. Tästä näemme siis, että ilma, puristettuna hyvin paljon kokoon, ja sitte yhtäkkiä laskettuna irti,

voipi matkaan saattaa suuria vaikutuksia, samallaisia kuin ruudin voima pyssyssä. Sellaisia pyssyjä pidetään, joissa ampuminen tapahtuu ruuditta, ilman ponnistuksella.

Jos maan veto, eli painon voima ei pitäisi vasten sillä tavoin hajoamaan pyrkiviä ilman osia, pakeuisivat ne aina etemmäksi toisistaan, ja koko ilma haihtuisi viimeiin

242 Luonnon tietoa.

sen siaan kuin muiden kappalein osat, niin kuin weden, kiwen, raudan j. n. e. työläämmin tahtowat erota toisistaan. Jos siis wissi määrätty joukko ilmaa suljetaan tarkkaan astiaan, niin painawat ne joka haaralle pakenemaan pyrkiwät ilman osat wissillä woimalla astian jokaista siwua. Jos tämä astia nyt on sellainen, että sen woipi yhtä tarkkana laajentaa kahta wertaa suuremmaksi, niin pääsewät ilman osat kahta wertaa etemmäksi toisistaan, eli sisässä olewa ilma tulee toista mokomaa harwemmaksi, ja sama ponnistus woima tulee painamaan ulospäin toista mokomaa laajempia seiniä. Edellisessä kirjoituksessa jo on mainittu, että sama woima waikuttaa waan puolella woimalla kahta wertaa suurempaan kappaleesen; niin muotoin tuntewat kahta wertaa suuremman astian seinämät waan puolen sitä painoa joka waikutti sen puolta pienemmän astian seinämille. Jos sama astia sensiaan supistetaan puolta pienemmäksi kuin ensin mainittu, niin tulee sama ponnistuswoima waikuttamaan puolta pienemmille seinämille, jonka tähden astian seinämät painetaan kahta wertaa suuremmalla woimalla ulospäin. Tästä näemme siis, että ilma, puristettuna hywin paljon kokoon, ja sitte yhtäkkiä laskettuna irti, woipi matkaan saattaa suuria waikutuksia, samallaisia kuin ruudin woima pyssyssä. Sellaisia pyssyjä pidetään, joissa ampuminen tapahtuu ruuditta, ilman ponnistuksella.

Jos maan weto, eli painon woima ei pitäisi wasten sillä tawoin hajoamaan pyrkiwiä ilman osia, pakenisiwat ne aina etemmäksi toisistaan, ja koko ilma haihtuisi wiimein

======= ======= ======= ======= ======= =======

Luonnon tietoa.

243

avaruuteen. Nyt piirittää se tämän maamme jota paikassa noin 5 eli 6 peninkulmaa paksulta, ikään kuin läpinäyttävä hieno peite, joka

kutsutaan maan ilmapiiriksi. Maan vetovoima tekee että tämä peite, niinki keveänä, kuitenki tuntuu painavan kaikkia maan päällä olevia kappaleita. Tätä painoa me kuitenkaan emme tunne enemmän tuin kalalkaan veden painoa uidessaan siinä,

vaikka me kyllä tiedämme mitä se painaa.

Ilman paino voidaan punnita samalla tavalla kuin muunki raskaan kappaleen paino puntarilla. Mutta koska tämä keino on vähän työläämpi, niin näytetään tässä toinen helpompi.

Olettakoon kaksi säärinen lasipilli, joka täytetään elävällä hopealla. Niin kuin veden tasanpainosta jo on nähty, tulee elävähopea molemmissa säärissä olemaan yhden tasan. Nyt pannaan toisen säären suuhun tarkka tulppa ja toisesta säärestä kaadetaan sitte elävää hopeata puolet pois, jonka perästä pilli taas molemmin päin asetaan ylöspäin.

Mikä nyt olisi luonnollisempi kuin että elävä hopea taas asettuisi molemmissa säärissä tasalleen.

Mutta niin ei ole kuitenkaan laita, sillä se sääri jossa tulppa on ei vähene yhtään, ja toinen avonainen sääri jääpi tyhjäksi. Mikäpäs nyt hopean tästä toisesta säärestä valumasta siihen,tyhjään sääreen? ei mikään muu kuin ilman paino, joka avonaisesta säärestä työntää elävän hopean ylös toiseen sääreen, jonka yläpäästä tulppa ei laske ilman painamaan elämää hopeaa.

Niin pian kuin tämä tulppa otetaan pois, laseikse elävä hopea tasalleen molemmissa säärissä, sillä ilma painaa silloin yhden verran molempia. Mutta tapahtusikohan aina yhtäläisesti jos pillin sääri olisi miten pitkä hyvänsä? Ei suinkaan. Sillä jos otamme pillin, jonka sääret ovat noin 36 syrjäpeukalos pitkät, ja sillä teemme soman kokeen,

niin että elävä hopea suljetussa sääressä painuu vissiin määrään, joka mitattua löytyy olevan 25 6/10 syrjä-

Luonnon tieto. 213

avaruuteen. Nyt piirittää se tämän maamme joka paikassa noin 5 eli 6 peninkulman paksulta, itään kuin läpinäyttäwä hieno peite, joka kutsutaan maan ilmapiiriksi. Maan wetowoima tekee että tämä peite, niinki keweänä, kuitenki tuntuu painawan kaikkia maan päällä olewia kappaleita. Tätä painoa me kuitenkaan emme tunne enemmän kuin kalatkaan weden painoa uidessaan siinä, waikka me kyllä tiedämme mitä se painaa. Ilman paino woidaan punnita samalla tawalla kuin muunki raskaan kappaleen paino puntarilla. Mutta koska tämä keino on wähän työläämpi, niin näytetään tässä toinen helpompi. Olettakoon kaksi säärinen lasipilli, joka täytetään eläwällä hopealla. Niin kuin weden tasanpainosta jo on nähty, tulee eläwähopea molemmissa säärissä olemaan yhden tasan. Nyt pannaan toisen säären suuhun tarkka tulppa ja toisesta säärestä kaadetaan sitte eläwää hopeata puolet pois, jonka perästä pilli taas molemmin päin asetaan ylöspäin. Mikä nyt olisi luonnollisempi kuin että eläwä hopea taas asettuisi molemmissa säärissä tasalleen. Mutta niin ei ole kuitenkaan laita, sillä se sääri jossa tulppa on ei wähene yhtään, ja toinen awonainen sääri jääpi tyhjäksi. Mikäpäs nyt estää [illegible] hopean tästä toisesta säärestä walumasta siihen tyhjään sääreen? ei mikään muu kuin ilman paino, joka awonaisesta säärestä työntää eläwän hopean ylös toiseen sääreen, jonka yläpäästä tulppa ei laske ilman painamaan eläwää hopeaa. Niin pian kuin tämä tulppa otetaan pois, laseikse eläwä hopea tasalleen molemmissa säärissä, sillä ilma painaa silloin yhden werran molempia. Mutta tapahtusikohan aina yhtäläisesti jos pillin sääri olisi miten pitkä hywänsä? Ei suinkaan. Sillä jos otamme pillin, jonka sääret owat noin 36 syrjäpeukaloa pitkät, ja sillä teemme saman kokeen, niin saamme nähdä että eläwä hopea suljetussa sääressä painuu wissiin määrään, joka mitattua löytyy olewan 25 6/10 syrjä-

======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-09-00 94 Ilman ja ilmamuotoisten ainein tasanpaino

======= ======= ======= ======= ======= =======

244

Luonnon tietoa.

peukaloa (tuumaa) pillin polvesta ylös. Ilma siis ei kannata kuin vissin määrän eläväähopeata.

Tällä kokeella saamme niin muotoin tiedon ilman painon suuruudesta. Jos lasipillin reikä on tuuman paksuinen, niin saamme yhdelle puolelle tuuman paksuisen ja 25 6/10 tuumaa pitkän elävähopea-patsaan ja toiselle puolelle yhtä paksun ilma-patsaan, mutta koko ilmapiirin korkuisen, jotka pitävät toisensa kasallaan.

Sellainen elävähopiapatsas painaa 17½ naulaa;

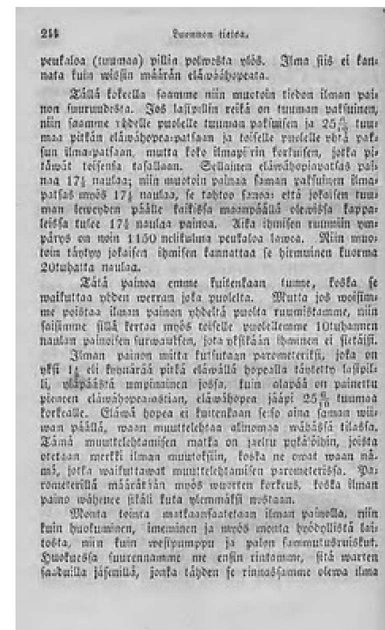
niin muotoin painaa saman paksuinen ilma-patsas myös 17½ naulaa, se tahtoo sanoa, että jokaisen tuuman leveyden päälle kaikissa maanpäällä olevissa kappaleissa tulee naulaa painoa. Aika ihmisen ruumiin ympärys on noin 1150 nelikulma peukaloa lavea. Niin muotoin täytyy jokaisen ihmisen kannattaa se hirmuinen kuorma 20tuhatta naulaa.

Tätä painoa emme kuitenkaan tunne, koska se vaikuttaa yhden verran joka puolelta. Mutta jos voisimme poistaa ilman painon yhdeltä puolta ruumistamme, niin saisimme sillä kertaa myös toiselle puolellemme 10tuhannen naulan painoisen survauksen, jota yksikään ihminen ei sietäisi.

Ilman painon mitta kutsutaan parometeriksi, joka on yksi 1½ eli kyynärää pitkä elävällä hopealla täytetty lasipilli, yläpäästä umpinainen jossa, kuin alapää on paineltu pieneen elävähopea-astian, elävähopea jääpi 25 6/10 tuumaa korkealle. Elävä hopea ei kuitenkaan seiso aina saman viivan päällä, vaan muuttelehtaa alinomaa vähässä tilassa.

Tämä muuttelehtamisen matka on jaettu pykälöihin, joista otetaan merkki ilman muutoksiin, koska ne ovat vaan nämä, jotka vaikuttamat muuttelehtamisen parometerissa. Parometerillä määrätään myös vuorten korkeus, koska ilman paino vähenee sikäli kuta ylemmäksi nostaan.

Monta tointa matkaansaatetaan ilman painolla, niin kuin huokuminen, imeminen ja myös monta hyödyllistä laitosta, niin kuin vesipumppu ja palon sammutusruiskut. Huokuessa suurennamme me ensin rintamme, sitä varten saaduilla jäsenillä, jonka tähden se rinnassomme oleva ilma

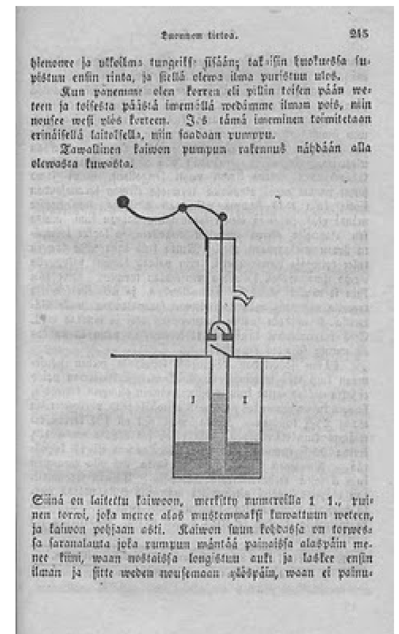

======= ======= ======= ======= ======= =======

Luonnon tietoa.

245

hienonee ja ulkoilma tungeikse sisään; takaisin huokuessa supistuu ensin rinta, ja siellä oleva ilma puristuu ulos.

Kun panemme olen korren eli pillin toisen pään veteen ja toisesta päästä imemällä vedämme ilman pois, niin nousee vesi ylös korteen. Jos tämä imeminen toimitetaan erinäisellä laitoksella, niin saadaan pumppu.

Tavallinen kaivon pumpun rakennus nähdään alla olevasta kuvasta.

[kuva]

Siinä on laitettu kaivoon, merkitty numeroilla 1 1., puinen torvi, joka menee alas mustemmaksi kuvattuun veteen, ja kaivon pohjaan asti. Kaivon suun kohdassa on torvessa saranalauta joka pumpun mäntää painaissa alaspäin menee kiini, vaan nostaissa longistuu auki ja laskee ensin ilman ja sitte veden nousemaan ylöspäin, vaan ei painu-

======= ======= ======= ======= ======= =======

246

Luonnon tietoa.

maan tokaisin. Kaivon suun yläpuolla torvessa olevan männän pää, joka käypi tarkalleen torven reunoihin, on myös varustettu reiällä ja saranalaudolla, joka mäntää painaissa avautuu, vaan nostaissa sulkeutuu, ja kohottaa veden yläpuollansa sinne asti, kunne se viimein siitä torven sivulla olevasta pienestä torvesta juoksee ulos.

Kun nyt männän varren yläpäässä olevaa kampia nostetaan ulospäin, niin painun männän pää alas, ja siinä olevan saranalaudan nostaa ilman puhti longalleen, vaan sama puhti painaa myös alapuolia torvessa olevan saranalaudan kuin taas kampia painetaan alaspäin, niin nousee mäntä ylös, ja siinä oleva saranalauta painuu kiini,

mutta sen alapuolla oleva avautuu longalleen, ja laskee torvesta ilman virtaamaan ulos. Mutta kuin ilma tällä taivoin tulee torvessa hienonnetuksi, niin painaa torven ulkopuolia oleva ilma veden kaivosta nousemaan torveen, sinne asti kuin se nousee yläpuolle saranalaudan, ja viimein samalla tavalla yläpuolle männässä olevan saranalaudan jonka yläpuolla se vihdoin nousee sivutorveen osti jo vuotaa ulos.

Että saranalaudat kävisivät tarkemmasti, pannaan nahkaa eli muuta selloista reunoihin.

Waan staapikohan tällaisella laitoksella veden nousemaan kuin ylös hyvänsä? Ei suinkaan. Sillä ilman paino ei jaksa nostaa vettä kuin vissiin määrään pumpun torvessa, samoin kuin näimme sen nostavan eläväähopeaa parometerissa vaan 25 6/10 tuumaa. Koska vesi nyt on 13½ kertaa keviämpi kuin elävähopea, niin pitää sen nousta

vaan 13½

kertaa 25 6/10 tuumaa, joka tekee 345 tuumaa eli 17 kyynärää.

Alimainen saranalauta ei saata siis olla enemmän kuin 5 syltä vedenpinnasta ylöspäin. Tämän saranalaudan yläpuolia voipi pitemmällä männällä kyllä nostaa vettä hyvinki ylös, mutta pumpuaminen tulee raskaaksi, koska männällä täytyy kohottaa paljon vettä, saavaksensa sen juoksemaan ulos.

--

Wiipurissa, 1849. Johanna Cederwaller poikineen.

--

Imprimatur: J. F. Palmgrén.

--

======= ======= ======= ======= ======= =======

Lukemisia Maamiehille. Aikakautinen-kirja Maanviljelys-, Talous- ja Taitous- asioista.

--

6:s Wihko. 1:nen Wuosikerta, 1849.

--

Postihevoisten pito Suomessa, ja sen parannus Wiipurin Läänissä.

1849-09-11 095 Postihevoisten pito Suomessa

Postihevoisten pito Suomessa, ja sen parannus Wiipurin Läänissä.

Yhteisistä maatiluksia seuraavista maksuista Suomessa on postihevoisten pito, eli hollikyyti, ehkä enimmän rasittavia ulostekoja, jäänyt, vähillä eroituksilla, vanhalle vuosisatoja sitte asetetulle kannallensa, vaikka usiammat muut yhteiset velvollisuudet aika-ajoin ovat tulleet paremmin sovitelluiksi nykyisen ajan ja tilan vaatimusten mukaan.

Lukemisia Maamiehille.

Aikakautinen-kirja Maanwiljelys-, Talous- ja Taitous- asioista.

6:s Wihko. 1:nen Wuosikerta, 1849.

Postihewoisten pito Suomessa, ja sen parannus Wiipurin Läänissä.

Yhteisistä maatiluksia seuraawista maksuista Suomessa on postihewoisten pito, eli hollikyyti, ehkä enimmän rasittawia ulostekoja, jäänyt, wähillä eroituksilla, wanhalle wuosisatoja sitte asetetulle kannallensa, waikka usiammat muut yhteiset welwollisuudet aikaajoin owat tulleet paremmin sowitelluiksi nykyisen ajan ja tilan waatimusten mukaan. Ja tämä ei ole laita ainoastaan Suomessa, sillä asia on samalla kannalla wielä Ruotsissaki, josta maasta tällainen kyydin laitos on kotoisinki. Kukaan ei woine kuitenkaan kieltää, ettei huolenpito kaikkein matkustawaisten

21

Ja tämä ei ole laita ainoastaan Suomessa, sillä asia on samalla kannalla vielä Ruotsissaki, josta maasta tällainen kyydin laitos on kotoisinki. Kukaan ei voine kuitenkaan kieltää, ettei huolenpito kaikkein matkustavaisten

21

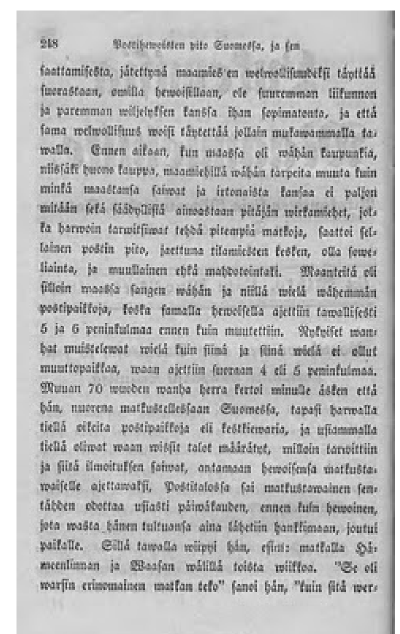
======= ======= ======= ======= ======= =======

248

Postihevoisten pito Suomessa, ja sen

saattamisesta, jätettynä maamiehen velvollisuudeksi täyttää suorastaan, omilla hevoisillaan, ole suuremman liikunnon ja paremman viljelyksen kanssa ihan sopimatonta, ja että sama velvollisuus voisi täytettää jollain mukavammalla tavalla. Ennen aikaan, kun maassa oli vähän kaupunkia, niissäki huono kauppa, maamiehillä vähän tarpeita muuta kuin minkä maastansa saivat ja irtonaista kansaa ei paljon mitään sekä säädyllisiä ainoastaan pitäjän virkamiehet,

jotka harvoin tarvitsivat tehdä pitempiä matkoja, saattoi sellainen postin pito, jaettuna tilamiesten kesken, olla soveliainta, ja muullainen ehkä mahdotointaki.

248 Postihewoisten pito Suomessa, ja sen

saattamisesta, jätettynä maamies'en welwollisuudeksi täyttää suorastaan, omilla hewoisillaan, ole suuremman liikunnon ja paremman wiljelyksen kanssa ihan sopimatonta, ja että sama welwollisuus woisi täytettää jollain mukawammalla tawalla. Ennen aikaan, kun maassa oli wähän kaupunkia, niissäki huono kauppa, maamiehillä wähän tarpeita muuta kuin minkä maastansa saiwat ja irtonaista kansaa ei paljon mitään sekä säädyllisiä ainoastaan pitäjän wirkamiehet, jotka harwoin tarwitsiwat tehdä pitempiä matkoja, saattoi sellainen postin pito, jaettuna tilamiesten kesken, olla soweliainta, ja muullainen ehkä mahdotointaki. Maanteitä oli silloin maassa sangen wähän ja niillä wielä wähemmän postipaikkoja, koska samalla hewoisella ajettiin tawallisesti 5 ja 6 peninkulmaa ennen kuin muutettiin. Nykyiset wanhat muistelewat wielä kuin siinä ja siinä wielä ei ollut muuttopaikkaa, waan ajettiin suoraan 4 eli 5 peninkulmaa. Muuan 70 wuoden wanha herra kertoi minulle äsken että hän, nuorena matkustellessaan Suomessa, tapasi harwalla tiellä oikeita postipaikkoja eli kestkiewaria, ja usiammalla tiellä oliwat waan wissit talot määrätyt, milloin tarwittiin ja siitä ilmoituksen saiwat, antamaan hewoisensa matkustawaiselle ajettawaksi, Postitalossa sai matkustawainen sentähden odottaa usiasti päiwäkauden, ennen kuin hewoinen, jota wasta hänen tultuansa aina lähetiin hankkimaan, joutui paikalle. Sillä tawalla wiipyi hän, esim: matkalla Hämeenlinnan ja Waasan wälillä toista wiikkoa. "Se oli warsin erinomainen matkan teko" sanoi hän, "kuin sitä wer-

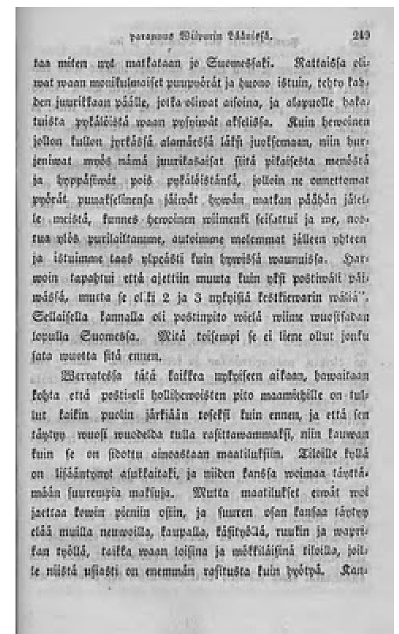
Maanteitä oli silloin maassa sangen vähän ja niillä vielä vähemmän postipaikkoja, koska samalla hevoisella ajettiin tavallisesti 5 ja 6 peninkulmaa ennen kuin muutettiin. Nykyiset vanhat muistelevat vielä kuin siinä ja siinä vielä ei ollut muuttopaikkaa, vaan ajettiin suoraan 4 eli 5 peninkulmaa.

Muuan 70 vuoden vanha herra kertoi minulle äsken että hän, nuorena matkustellessaan Suomessa, tapasi harvalla tiellä oikeita postipaikkoja eli kestkievaria, ja usiammalla tiellä olivat vaan vissit talot määrätyt, milloin tarvittiin ja siitä ilmoituksen saivat, antamaan hevoisensa matkustavaiselle ajettavaksi, Postitalossa sai matkustavainen sentähden odottaa usiasti päiväkauden,

ennen kuin hevoinen, jota vasta hänen tultuansa aina lähetiin hankkimaan, joutui paikalle. Sillä tavalla viipyi hän, esim: matlalla Hämeenlinnan ja

Waasan välillä toista viikkoa. "Se oli varsin erinomainen matkan teko" sanoi hän, "kuin sitä ver-

======= ======= ======= ======= ======= =======

taa miten nyt matkataan jo Suomessaki.

Rattaissa olivat vaan monikulmaiset puupyörät ja huono istuin, tehty kahden juurikkaan päälle, jotka olivat aisoina, ja alapuolle hakatuista pykälöistä vaan pysyivät akselissa. Kuin hevoinen jollon kullon jyrkässä alamäessä läksi juoksemaan, niin hurjenivat myös nämä juurikasaisat siitä pikaisesta menöstä ja hyppäsivät pois pykälöistänsä,

jolloin ne onnettomat pyörät puuakselinensa jäivät hyvän matkan päähän jälelle meistä, kunnes hevoinen viimenki seisattui ja me, nostua ylös purilailtamme, autoimme molemmat jälleen yhteen ja istuimme taas ylpeästi kuin hyvissä vaunuissa.

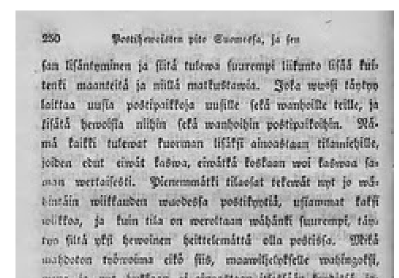
Harvoin tapahtui että ajettiin muuta kuin yksi postiväli päivässä, muita se oliki 2 ja 3 nykyisiä kestkievarin väliä".

Sellaisella kannalla oli postinpito vielä viime vuosisadan lopulla Suomessa. Mitä toisempi se ei liene ollut jonku sata vuotta sitä ennen.

Werratessa tätä kaikkea nykyiseen aikaan, havaitaan kohta että posti- eli hollihevoisten pito maamiehille on tullut kaikin puolin jälkiään tosiksi kuin ennen, ja että sen täytyy vuosi vuodelta tulla rasittavammaksi, niin kauvan kuin se on sidottu ainoastaan maatiluksiin. Tiloille kyllä on lisääntynyt asukkaitaki, ja niiden kanssa voimaa täyttämään suurempia maksuja.

Mutta maatilukset eivät voi jaettaa kovin pieniin osiin, ja suuren osan kansaa täytyy elää muilla neuvoilla, kaupalla, käsityöllä, ruukin ja vaprikan työllä, taikka vaan loisina ja mökkiläisinä tiloilla, joille niistä usiasti on enemmän rasitusta kuin hyötyä. Kan-

======= ======= ======= ======= ======= =======

san lisäntyminen ja siitä tuleva suurempi liikunto lisää kuitenki maanteitä ja niillä matkustamia. Joka vuosi täytyy laittaa uusia postipaikkoja uusille sekä vanhoille teille, ja lisätä hevoisia niihin sekä vanhoihin postipaikoihin. Nämä kaikki tulevat kuorman lisäksi ainoastaan tilamiehille, joiden edut eivät kasva, eivätkä koskaan voi kasvaa saman vertaisesti.

Pienemmätki tilaosat tekevät nyt

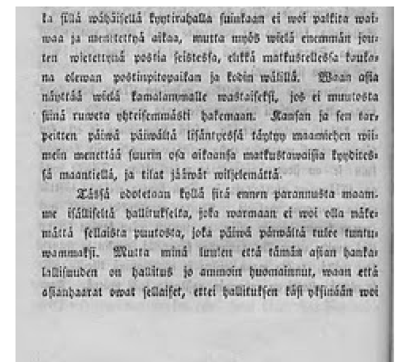
jo vähintäin viikkauden vuodessa postikyytiä, usiammat kaksi viikkoa, ja kuin tila on veroltaan vähänki suurempi, täytyn siltä yksi hevoinen heittelemättä olla postissa.

Mikä mahdoton työvoima eikö siis, maaviljelykselle vahingoksi,

mene jo nyt hukkaan, ei ainoastaan itsessään kyydissä, joka sillä vähäisellä kyytirahalla suinkaan ei voi palkita vaivaa ja menetettyä aikaa, mutta myös vielä enemmän jouten vietettynä postia seistessä, elikkä matkustellessa kaukana olevan postinpitopaikan ja kodin välillä. Waan asia näyttää vielä kamalammalle vastaiseksi,

jos ei muutosta siinä ruveta yhteisemmästi hakemaan. Kansan ja sen tarpeitten päivä päivältä lisäntyessä täytyy maamiehen viimein menettää suurin osa aikaansa matkustavaisia kyyditessä maantiellä, ja tilat jäävät viljelemättä.

Tässä odotetaan kyllä sitä ennen parannusta maamme isälliseltä hallitukselta, joka varmaan ei voi olla näkemättä sellaista puutosta, joka päivä päivältä tulee tuntumammaksi. Mutta minä luulen että tämän asian hankalallisuuden on hallitus jo ammoin huomainnut, vaan että asianhaarat ovat sellaiset, ettei hallituksen käsi yksinään voi

la sillä wähäisellä kyytirahalla suinkaan ei woi palkita waiwaa ja menetettyä aikaa, mutta myös wielä enemmän jouten wietettynä postia seistessä, elikkä matkustellessa kaukana olewan postinpitopaikan ja kodin wälillä. Waan asia näyttää wielä kamalammalle wastaiseksi, jos ei muutosta siinä ruweta yhteisemmästi hakemaan. Kansan ja sen tarpeitten päiwä päiwältä lisäntyessä täytyy maamiehen wiimein menettää suurin osa aikaansa matkustawaisia kyyditessä maantiellä, ja tilat jääwät wiljelemättä.

Tässä odotetaan kyllä sitä ennen parannusta maamme isälliseltä hallitukselta, joka warmaan ei woi olla näkemättä sellaista puutosta, joka päiwä päiwältä tulee tuntuwammaksi. Mutta minä luulen että tämän asian hankalallisuuden on hallitus jo ammoin huomainnut, waan että asianhaarat owat sellaiset, ettei hallituksen käsi yksinään woi

======= ======= ======= ======= ======= =======

parannus Wiipurin Läänissä.

<< | >>

1849-09-11 096 Postihevoisten pito Suomessa

======= ======= ======= ======= ======= =======

parannus Wiipurin Läänissä.

251

tässä asiassa aikoin saada mitään parannusta. Kuinka luultaisin hallituksen tätä ensi aluksi voivan auttaa? Määrätä korkiampi kyytiraha, jolloin tulisi muka kyllä halullisia kyytimiehiä, ja maamies pääsisi siitä vapaaksi. Ensi katsaukselta se kyllä näyttäisi sille. Waan hallitus on varmaan miettinyt asian tarkemmin. Kuin kyytiraha äkkiä nostettaisi niin kalliiksi että kannattaisi siitä pitää hevoiset postitaloissa,

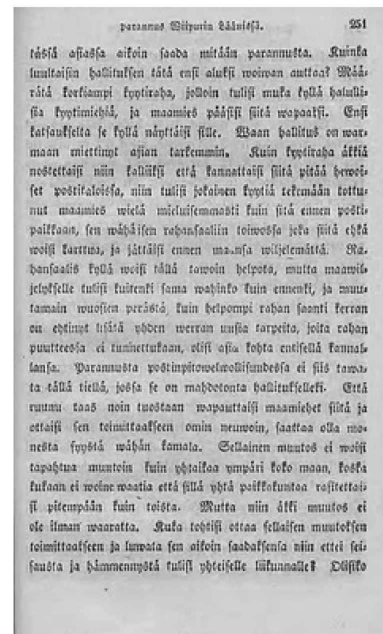
niin tulisi jokainen kyytiä tekemään tottunut maamies vielä mieluisemmasti kuin sitä ennen postipaikkaan, sen vähäisen rahansaaliin toivossa joka siitä ehkä voisi karttua, jo jättäisi ennen maansa viljelemättä.

Rahansaalis kyllä voisi tällä tavoin helpota, mutta maaviljelykselle tulisi kuitenki sama vahinko kuin ennenki, ja muutamain vuosien perästä kuin helpompi rahan saanti kerran on ehtinyt lisätä yhden verran uusia tarpeita, joita rahan puutteessa ei tunnettukaan, olisi asia kohta entisellä kannallansa. Parannusta postinpitovelvollisuude ssa ei siis tavata tällä tiellä,

jossa se on mahdotonta hallitukselleki.

Että ruunu taas noin tuostaan vapauttaisi maamiehet siitä ja ottaisi sen toimittaakseen omin neuvoin, saattaa olla monesta syystä vähän kamala. Sellainen muutos ei voisi tapahtua muutoin kuin yhtaikaa ympäri koto maan, koska kukaan ei voine vaatia että sillä yhtä paikkakuntaa rasitettaisi pitempään kuin toista. Mutta niin äkki muutos ei ole ilman vaaratta.

Kuka tohtisi ottaa sellaisen muutoksen toimittaakseen ja luvata sen aikoin saadaksensa niin ettei seisausta ja hämmennystä tulisi yhteiselle liikunnalle? Olisiko

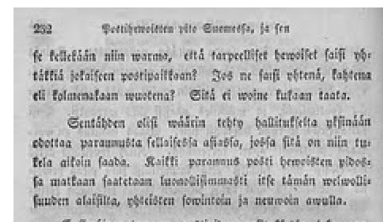
======= ======= ======= ======= ======= =======

252

Postihevoisten pito Suomessa, ja sen

se kellekään niin varma, että tarpeelliset hevoiset saisi yhtäkkiä jokaiseen postipaikkaan? Jos ne saisi yhtenä, kahtena eli kolmenakaan vuotena? Sitä ei voine kukaan taata.

Sentähden olisi väärin tehty hallitukselta yksinään odottaa parannusta sellaisessa asiassa, jossa sitä on niin tukela aikoin

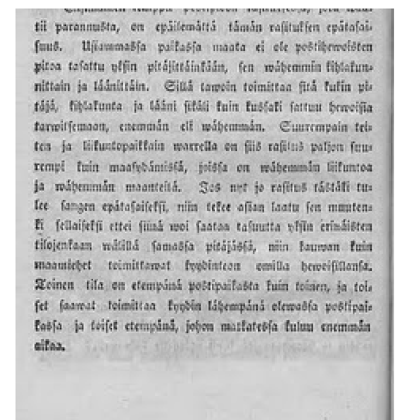

saada. Kaikki parannus posti hevoisten pidossa matkaan saatetaan luonollisimmasti itse tämän velvollisuuden alaisilta, yhteisten sovintoin ja neuvoin avulla.

Ensimäinen temppu postipidon rasituksessa, joka vaatii parannusta, on epäilemättä tämän rasituksen epätasaisuus. Usiammassa paikassa maata ei ole postihevoisten pitoa tasattu yksin pitäjittäinkään, sen vähemmin kihlakunnittain ja läänittäin. Sillä tavoin toimittaa sitä kukin pitäjä, kihlakunta ja lääni sikäli kuin kussaki sattuu hevoisia tarvitsemaan,

enemmän eli vähemmän. Suurempain teiten ja liikuntopaikkoin varrella on siis rasitus paljon suurempi kuin maasydämissä, joissa on vähemmän liikuntoa ja vähemmän maanteitä. Jos nyt jo rasitus tästäki tulee sangen epätasaiseksi, niin tekee asian laatu sen muutenki sellaiseksi ettei siinä voi saatan tasuutta yksin erinäisten tilojenkaan välillä samassa pitäjässä,

niin kauvan kuin maamiehet toimittavat kyydinteon omilla hevoisillansa. Toinen tila on etempänä postipaikasta kuin toinen, ja toiset saavat toimittaa kyydin lähempänä olevassa postipaikassia ja toiset etempänä, johon matkatessa kuluu enemmän aikaa.

til parannusta, on epäilemättä tämän rasituksen epätasaisuus. Usiammassa paikassa maata ei ole postihewoisten pitoa tasattu yksin pitäjittäinkään, sen wähemmin kihlakunnittain ja läänittäin. Sillä tawoin toimittaa sitä kukin pitäjä, kihlakunta ja lääni sikäli kuin kussaki sattuu hewoisia tarwitsemaan, enemmän eli wähemmän. Suurempain teiten ja liikuntopaikkain warrella on siis rasitus paljon suurempi kuin maasydämissä, joissa on wähemmän liikuntoa ja wähemmän maanteitä. Jos nyt jo rasitus tästäki tulee sangen epätasaiseksi, niin tekee asian laatu sen muutenki sellaiseksi ettei siinä woi saatan tasuutta yksin erinäisten tilojenkaan wälillä samassa pitäjässä, niin kauwan kuin maamiehet toimittawat kyydinteon omilla hewoisillansa. Toinen tila on etempänä postipaikasta kuin toinen, ja toiset saawat toimittaa kyydin lähempänä olewassa postipaikassa ja toiset etempänä, johon matkatessa kuluu enemmän aikaa.

======= ======= ======= ======= ======= =======

parannus Wiipurin Läänissä.

253

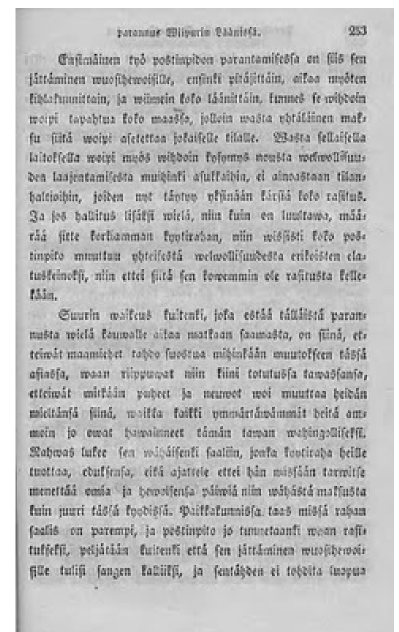
Ensimäinen työ postinpidon parantamisessa on siis sen jättäminen vuosihevoisille, ensinki pitäjittäin, aikaa myöten kihlakunnittain, ja viimein koko läänittäin, kunnes se vihdoin voipi tapahtua koko maassa, jolloin vasta yhtäläinen maksu siitä voipi asetettaa jokaiselle tilalle. Wasta sellaisella laitoksella voipi myös vihdoin kysymys nousta velvollisuuden laajentamisesta muihinki asukkaihin,

ei ainoastaan tilanhaltioihin, joiden nyt täytyy yksinään kärsiä koko rasitus.

Ja jos hallitus lisäksi vielä, niin kuin on luultava, määrää sitte korkiamman kyytirahan, niin vissisti koto postinpito muuttuu yhteisestä velvollisuudesta erikoisten elatuskeinoksi, niin ettei siitä sen kovemmin ole rasitusta kellekään. Suurin vaikeus kuitenti, joka estää tälläistä parannusta vielä kauvalle aikaa matkaan saamasta,

on siinä, etteivät maamiehet tahdo suostua mihinkään muutokseen tässä asiassa, vaan riippuvat niin kiini totutussa tavassansa, etteivät mitkään puheet ja neuvot voi muuttaa heidän mieltänsä siinä, vaikka kaikki ymmärtävämmät heitä ammoin jo ovat havainneet tämän tavan vahingolliseksi.

Rahvas lukee sen vähäisenki saaliin, jonka

Ensimäinen työ postinpidon parantamisessa on siis sen jättäminen wuosihewoisille, ensinki pitäjittäin, aikaa myöten kihlakunnittain, ja wiimein koko läänittäin, kunnes se wihdoin woipi tapahtua koko maassa, jolloin wasta yhtäläinen maksu siitä woipi asetettaa jokaiselle tilalle. Wasta sellaisella laitoksella woipi myös wihdoin kysymys nousta welwollisuuden laajentamisesta muihinki asukkaihin, ei ainoastaan tilanhaltioihin, joiden nyt täytyy yksinään kärsiä koko rasitus. Ja jos hallitus lisäksi wielä, niin kuin on luultawa, määrää sitte korkiamman kyytirahan, niin wissisti koko postinpito muuttuu yhteisestä welwollisuudesta erikoisten elatuskeinoksi, niin ettei siitä sen kowemmin ole rasitusta kellekään.

Suurin waikeus kuitenki, joka estää tälläistä parannusta wielä kauwalle aikaa matkaan saamasta, on siinä, etteiwät maamiehet tahdo suostua mihinkään muutokseen tässä asiassa, waan riippuwat niin kiini totutussa tawassansa, etteiwät mitkään puheet ja neuwot woi muuttaa heidän mieltänsä siinä, waikka kaikki ymmärtäwämmät heitä ammoin jo owat hawainneet tämän tawan wahingolliseksi. Rahwas lukee sen wähäisenki saaliin, jonka kyytiraha heille tuottaa, edukseensa, eikä ajattele ettei hän missään tarwitse menettää omia ja hewoisensa päiwiä niin wähästä maksusta kuin juuri tässä kyydissä. Paikkakunnissa taas missä rahan saalis on parempi, ja postinpito jo tunnetaanki waan rasitukseksi, peljätään kuitenki että sen jättäminen wuosihewoisille tulisi sangen kalliiksi, ja sentähden ei tohdita suopua

kyytiraha heille tuottaa, eduksensa, eikä ajattele ettei hän missään tarvitse menettää omia ja hevoisensa päiviä niin vähästä maksusta kuin juuri tässä kyydissä. Paikkakunnissa, taas missä rahan saalis on parempi, ja postinpito jo tunnetaanki vaan rasitukseksi, peljätään kuitenki että sen jättäminen vuosihevoisille tulisi sangen kalliiksi,

ja sentähden ei tohdita luopua

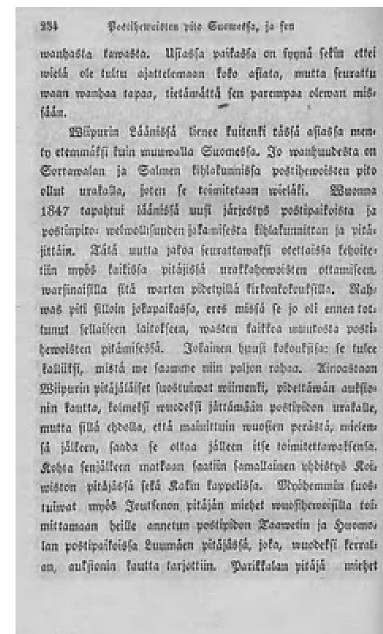
======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-09-11 097 Postihevoisten pito Suomessa

======= ======= ======= ======= ======= =======

254

Postihevoisten pito Suomessa, ja sen

vanhasta tavasta. Usiassa paikassa on syynä sekin ettei vielä ole tultu ajattelemaan koko asiata, mutta seurattu vaan vanhaa tapaa, tietämättä sen parempaa olevan missään.

Wiipurin Läänissä lienee kuitenki tässä asiassa menty etemmäksi kuin muuvalla Suomessa. Jo vanhuudesta on Sortavalan ja Salmen kihlakunnissa postihevoisten pito ollut urakalla, joten se toimitetaan vieläki. Wuonna 1847 tapahtui läänissä uusi järjestys postipaikoista ja postinpito-velvollisuud en jakamisesta kihlakunnittan ja pitäjittäin.

Tätä uutta jakoa seurattavoksi otettaissa kehoitetiin myös kaikissa pitäjissä urakkahevoisten ottamiseen, varsinaisilla sitä varten pidetyillä kirkonkokouksilla. Rahvas piti silloin jokapaikassa, eres missä se jo oli ennen tottunut sellaiseen laitokseen, vasten kaikkea muutosta postihevoisten pitämisessä. Jokainen huusi kokouksisa:

se tulee kalliiksi, mistä me saamme niin paljon rahaa. Ainoostaan Wiipurin pitäjäläiset suostuivat viimenki, pidettävän auksionin kautta, kolmeksi vuodeksi jättämään postipidon urakalle, mutta sillä ehdolla, että mainittuin vuosien perästä, mielensä jälkeen, saada se ottaa jälleen itse toimitettavaksensa.

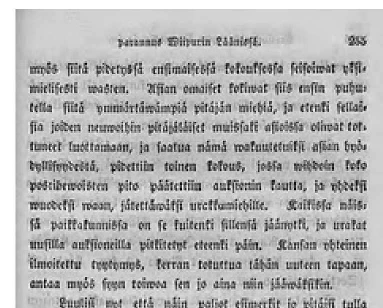
Kohta senjälkeen matkaan saatiin samallainen yhdistys Koiviston pitäjässä sekä Kakin kappelissa. Myöhemmin suostuivat myös Joutsenon pitäjän miehet vuosihevoisilla toimittamaan heille annetun postipidon Taavetin ja Huomolan postipaikoissa Luumäen pitäjässä, joka, vuodeksi kerralaan, auksionin kautta tarjottiin. Parikkalan pitäjä miehet

======= ======= ======= ======= ======= =======

parannus Wiipurin Läänissä.

255

myös siitä pidetyssä ensimäisessä kokouksessa seisoivat yksimielisesti vasten. Asian omaiset kokivat siis ensin puhutella siitä ymmärtävämpiä pitäjän miehiä, ja etenki sellaisia joiden neuvoihin pitäjäläiset muissaki asioissa olivat tottuneet luottamaan, ja saatua nämä vakuutetuiksi asian hyödyllisyydestä, pidettiin toinen kokous,

jossa vihdoin koko postihevoisten pito päätettiin auksionin kautta, ja yhdeksi vuodeksi vaan, jätettäväksi

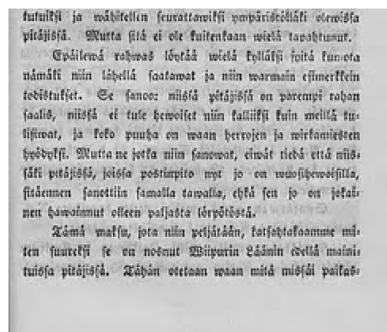
urakkamiehille. Kaikissa näissä paikkakunnissa on se kuitenki sillensä jäänytki, ja urakat uusilla auksioneilla pitkitetyt eteenki päin. Kansan yhteinen ilmoitettu tyytymys, kerran totuttua tähän uuteen tapaan, antaa myös syyn toivoa sen jo aina niin jääväksikin.

Luulisi nyt että näin paljot esimerkit jo pitäisi tulla tutuiksi ja vähitellen seurattaviksi ympäristölläki olevissa pitäjissä. Mutta sitä ei ole kuitenkaan vielä tapahtunut.

Epäilevä rahvas löytää vielä kylläksi syitä kumota nämäki niin lähellä saatavat ja niin varmain esimerkkein todistukset. Se sanoo: niissä pitäjissä on parempi rahan saalis, niissä ei tule hevoiset niin kalliiksi kuin meillä tulisivat, ja koko puuha on vaan herrojen ja virkamiesten hyödyksi. Mutta ne jotka niin sanovat, eivät tiedä että niissäki pitäjissä,

joissa postinpito nyt jo on vuosihevoisilla, sitäennen sanottiin samalla tavalla, ehkä sen jo on jokainen havainnut olleen paljasta lörpötöstä.

Tämä maksu, jota niin peljätään, katsahtakaamme miten suureksi se on nosnut Wiipurin Läänin edellä mainituissa pitäjissä. Tähän otetaan vaan mitä missäi paikas-

tutuiksi ja wähitellen seurattawiksi ympäristölläki olewissa pitäjissä. Mutta sitä ei ole kuitenkaan wielä tapahtunut.

Epäilewä rahwas löytää wielä kylläksi syitä kumota nämäki niin lähellä saatawat ja niin warmain esimerkkein todistukset. Se sanoo: niissä pitäjissä on parempi rahan saalis, niissä ei tule hewoiset niin kalliiksi kuin meillä tulisiwat, ja koko puuha on waan herrojen ja wirkamiesten hyödyksi. Mutta ne jotka niin sanowat, eiwät tiedä että niissäki pitäjissä, joissa postinpito nyt jo on wuosihewoisilla, sitäennen sanottiin samalla tawalla, ehkä sen jo on jokainen hawainnut olleen paljasta lörpötöstä.

Tämä maksu, jota niin peljätään, katsahtakaamme miten suureksi se on nosnut Wiipurin Läänin edellä mainituissa pitäjissä. Tähän otetaan waan mitä missäki paikas-

======= ======= ======= ======= ======= =======

sa maksetaan hevoisesta viikkaudelta. Näyttääksemme myös miten paljon erilainen liikunto vaikuttaa tähän maksuun, panemme maksun erittäin jokaisessa postipaikassia, missä vuosihevoiset seisovat, nimittäin:

Impilalahden pitäjä piti vuonna 1849 yhteiseen 10 hevoista ympäri vuoden, ja maksoi niistä 537 Ruplaa 87 kop. vuodessa, 10 Ruplaa 34 kop. viikkaudessa, joka tekee hevoisesta viikossa ylimalkain 1 Rupla hopia, taikka eri-postipaikoissa:

Haapojassa (Broby) Wiipurin ja Helsingin tienvarrella 1 Rupla 3 kop.

Impilahessa 40 kop.

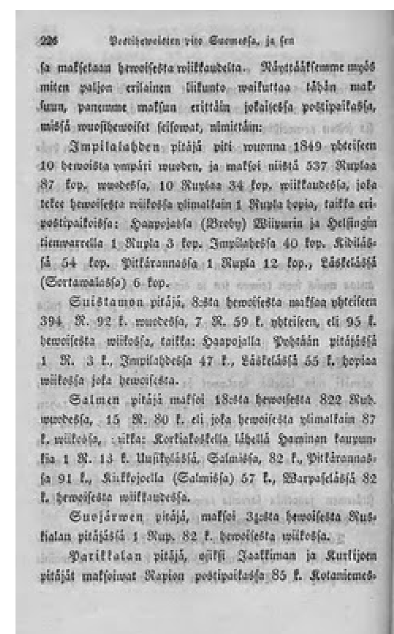
Kidilässä 54 kop.

Pitkärannassa 1 Rupla 12 kop.,

Läskelässä (Sortavalassa) 6 kop.

Suistamon pitäjä, 8:sta hevoisesta maksaa yhteiseen 394 R. 92 k. vuodessa, 7 R. 59 k. yhteiseen, eli 95 k. hevoisesta viikossa, taikko:

Haapojalla Pyhtään pitäjässä 1 R. 3 k.,

226 Postihewoisten pito Suomessa, ja sen

sa maksetaan hewoisesta wiikkaudelta. Näyttääksemme myös miten paljon erilainen liikunto waikuttaa tähän maksuun, panemme maksun erittäin jokaisessa postipaikassa, missä wuosihewoiset seisowat, nimittäin:

Impilalahden pitäjä piti wuonna 1849 yhteiseen 10 hewoista ympäri wuoden, ja maksoi niistä 537 Ruplaa 87 kop. wuodessa, 10 Ruplaa 34 kop. wiikkaudessa, joka tekee hewoisesta wiikossa ylimalkain 1 Rupla hopia, taikka eri-postipaikoissa: Haapojassa (Broby) Wiipurin ja Helsingin tienwarrella 1 Rupla 3 kop. Impilahessa 40 kop. Kidilässä 54 kop. Pitkärannassa 1 Rupla 12 kop., Läskelässä (Sortawalassa) 6 kop.

Suistamon pitäjä, 8:sta hewoisesta maksaa yhteiseen 394 R. 92 k. wuodessa, 7 R. 59 k. yhteiseen, eli 95 k. hewoisesta wiikossa, taikka: Haapojalla Pyhtään pitäjässä 1 R. 3 k., Impilahdessa 47 k., Läskelässä 55 k. hopiaa wiikossa joka hewoisesta.

Salmen pitäjä maksoi 18:sta hewoisesta 822 Rup. wuodessa, 15 R. 80 k. eli joka hewoisesta ylimalkain 87 k. wiikossa, taikka: Korkiakoskella lähellä Haminan kaupunkia 1 R. 13 k. Uusikylässä, Salmissa, 82 k., Pitkärannassa 91 k., Kirkkojoella (Salmissa) 57 k., Warpaselässä 82 k. hewoisesta wiikkaudessa.

Suojärwen pitäjä, maksoi 3:sta hewoisesta Ruskialan pitäjässä 1 Rup. 82 k. hewoisesta wiikossa.

Parikkalan pitäjä, eriksi Jaakkiman ja Kurkijoen pitäjät maksoiwat Rapion postipaikassa 85 k. Kotaniemes-

Impilohdessa 47 k.,

Läskelässä 55 k. hopiaa viikossa joka hevoisesta.

Salmen pitäjä maksoi 18:sta hevoisesta 822 Rub. vuodessa, 15 R. 80 k. eli joka hevoisesta ylimalkain 87 k. viikossa, taikka:

Korkiakoskella lähellä Haminan kaupunkia 1 R. 13 k.

Uusikylässä, Salmissa, 82 k.,

Pitkärannassa 91 k.,

Kirkkojoella (Salmissa) 57 k.,

Warpaselässä 82 k. hevoisesta viikkaudessa.

Suojärven pitäjä, maksoi 3½:sta hevoisesta Ruskialan pitäjässä 1 Rup. 82 k. hevoisesta viikossa.

Parikkalan pitäjä, osiksi Jaakkiman ja Kultijoen pitäjät maksoivat Rapion postipaikassa 85 k. Kotaniemes-

======= ======= ======= ======= ======= =======

1849-09-11 098 Postihevoisten pito Suomessa

======= ======= ======= ======= ======= =======

parannus Wiipurin Läänissä.

257

sä Ruokolahden pitäjässä 92 kop., Kiventaan talvi postipaikassa samassa pitäjässä 1 Rup. Piipalassa 1 R. 25 k., Laitilassa Jääsken pitäjässä 1 R., Rajanotkossa Parikkalassa 72 k., hevoisesta viikolta.

Joutsenon pitäjä maksaa Huomolassa Luumäen pitäjässä 1 R. 15 k., ja Taavetissa 1 R. hevoisesta viikolta.

Sortavalan pitäjässä teki urakkasumma samana vuonna 748 Ruplaa 50 kop. eli 26 R. 52 k. hevoisesta vuodessa, eli 51 k. viikkaudessa.

Ruskialan pitäjä maksoi postinpidosta viime kuluneina vuosina 120 R, eli 30 R. hevoisesta vuodessa, tekevä 58 k. hevoiselle viikossa.

Uukuniemen pitäjä 71 kop, hevoisesta viikolta.

Leppälahden kappelin asukkaat maksovat postinpidosta viime vuosina yhteiseen 290 Ruplaa eli 48 Ruplaa 33 kop. hevoisesta vuodessa, tekevä 93 kop. hopiaa viikolta.

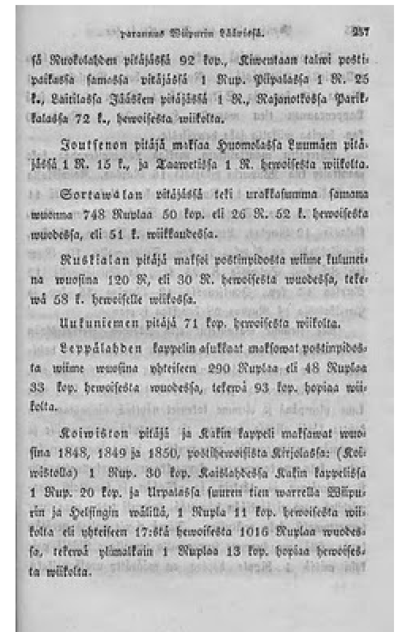
Koi viston pitäjä ja Kakin kappeli maksavat vuosina 1848, 1849 ja 1850, postihevoisista

Kirjolassa: (Koivistolla) 1 Rup. 30 kop.

Kaislahdessa Kakin kappelissa 1 Rup. 20 kop. ja

Urpalossa suuren tien varrella Wiipurin ja Helsingin välillä, 1 Rupla 11 kop. hevoisesta viikolta eli

yhteiseen 17:stä hevoisesta 1016 Ruplaa vuodessa, tekevä ylimalkain 1 Ruplaa 13 kop. hopiaa hevoisesta viikolta.

parannus Wiipurin Läänissä. 257

sä Ruokolahden pitäjässä 92 kop., Kiwentaan talwi postipaikassa samassa pitäjässä 1 Rup. Piipalassa 1 R. 25 k., Laitilassa Jääsken pitäjässä 1 R., Rajanotkossa Parikkalassa 72 k., hewoisesta wiikolta.

Joutsenon pitäjä maksaa Huomolassa Luumäen pitäjässä 1 R. 15 k., ja Taawetissa 1 R. hewoisesta wiikolta.

Sortawalan pitäjässä teki urakkasumma samana wuonna 748 Ruplaa 50 kop. eli 26 R. 52 k. hewoisesta wuodessa, eli 51 k. wiikkaudessa.

Ruskialan pitäjä maksoi postinpidosta wiime kuluneina wuosina 120 R, eli 30 R. hewoisesta wuodessa, tekewä 58 k. hewoiselle wiikossa.

Uukuniemen pitäjä 71 kop. hewoisesta wiikolta.

Leppälahden kappelin asukkaat maksowat postinpidosta wiime wuosina yhteiseen 290 Ruplaa eli 48 Ruplaa 33 kop. hewoisesta wuodessa, tekewä 93 kop. hopiaa wiikolta.

Koiwiston pitäjä ja Kakin kappeli maksawat wuosina 1848, 1849 ja 1850, postihewoisista Kirjolassa: (Koiwistolla) 1 Rup. 30 kop. Kaislahdessa Kakin kappelissa 1 Rup. 20 kop. ja Urpalassa suuren tien warrella Wiipurin ja Helsingin wälillä, 1 Rupla 11 kop. hewoisesta wiikolta eli yhteiseen 17:stä hewoisesta 1016 Ruplaa wuodessa, tekewä ylimalkain 1 Ruplaa 13 kop. hopiaa hewoisesta wiikolta.

======= ======= ======= ======= ======= =======

258

Postihevoisten pito Suomessa, ja sen

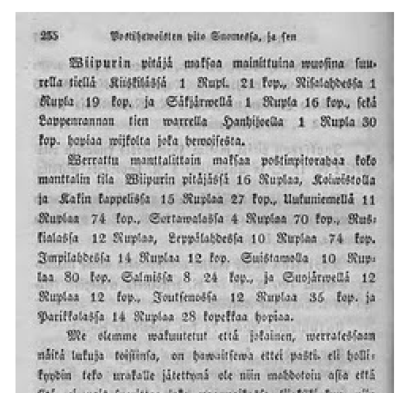
Wiipurin pitäjä maksaa mainittuina vuosina suurella tiellä Kiiskilässä 1 Rupl. 21 kop.,

Risalahdessa 1 Rupla 19 kop. ja

Säkjärvellä 1 Rupla 16 kop., sekä

Lappenrannan tien varrella Hanhijoella 1 Rupla 30 kop. hopiaa viikolta joka hevoisesta.

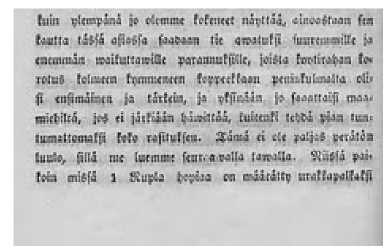
Werrattu manttalittain maksaa postinpitorahaa koko manttalin tila Wiipurin pitäjässä 16 Ruplaa, Koivistolla ja Kakin kappelissa 15 Ruplaa 27 kop., Uukuniemellä 11 Ruplaa 74 kop., Sortavalassa 4 Ruplaa 70 kop., Ruskialassa

258 Postihewoisten pito Suomessa, ja sen

Wiipurin pitäjä maksaa mainituina wuosina suurella tiellä Kiiskilässä 1 Rupl. 21 kop., Risalahdessa 1 Rupla 19 kop. ja Säkjärwellä 1 Rupla 16 kop., sekä Lappenrannan tien warrella Hanhijoella 1 Rupla 30 kop. hopiaa wiikolta joka hewoisesta.

Werrattu manttalittain maksaa postinpitorahaa koko manttalin tila Wiipurin pitäjässä 16 Ruplaa, Koiwistolla ja Kakin kappelissa 15 Ruplaa 27 kop., Uukuniemellä 11 Ruplaa 74 kop., Sortawalassa 4 Ruplaa 70 kop., Ruskialassa 12 Ruplaa, Leppälahdessa 10 Ruplaa 74 kop. Impilahdessa 14 Ruplaa 12 kop. Suistamolla 10 Ruplaa 80 kop. Salmissa 8 24 kop., ja Suojärwellä 12 Ruplaa 12 kop., Joutsenossa 12 Ruplaa 36 kop. ja Parikkalassa 14 Ruplaa 28 kopekkaa hopiaa.

Me olemme wakuutetut että jokainen, werratessaan näitä lukuja toisiinsa, on hawaitsewa ettei posti- eli hollikyydin teko urakalle jätettynä ole niin mahdotoin asia että sitä ei wois suorittaa joka maanpaikassa, liiatkin kun, niin

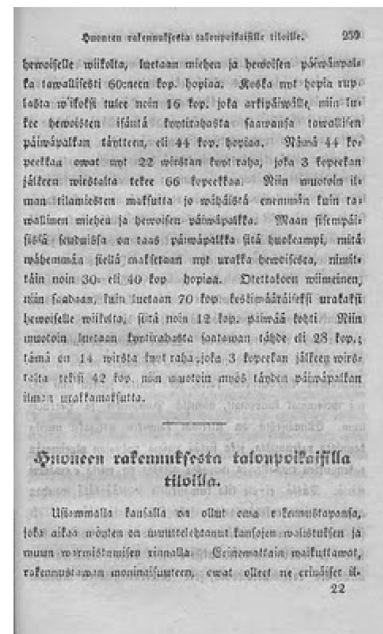
12 Ruplaa, Leppälahdessa 10 Ruplaa 74 kop. Impilahdessa 14 Ruplaa 12 kop. Suistamolla 10 Ruplaa 80 kop.

Salmissa 8 24 kop., ja Suojärvellä 12 Ruplaa 12 kop., Joutsenossa 12 Ruplaa 35 kop. ja Parikkalassa 14 Ruplaa 28 kopekkaa hopiaa.

Me olemme vakuutetut että jokainen, verratessaan näitä lukuja toisiinsa, on havaitseva ettei posti- eli hollikyydin teko urakalle jätettynä ole niin mahdoton, asia että sitä ei vois suorittaa joko maanpaikassa, liiaksiki kun, niin kuin ylempänä jo olemme kokeneet näyttää, ainoastaan sen kautta tässä asiassa saadaan tie avatuksi suuremmille ja enemmän vaikuttaville parannuksille,

joista kyytirahan korotus kolmeen kymmeneen koppeekkaan peninkulmalta olisi ensimäinen ja tärkein, ja yksinään jo saattaisi maamiehillä, jos ei järkiään hävittää, kuitenki tehdä pian tuntumattomaksi koko rasituksen. Tämä ei ole paljas perätön luulo, sillä me luemme seuraavalla tavalla. Niissä paikoin missä 1 Rupla hopiaa on määrätty urakkapalkaksi

======= ======= ======= ======= ======= =======

hevoiselle viikolta, luetaan miehen ja hevoisen ja tavallisesti 60:neen kop. hopiaa. Koska nyt hopia ruplasta viikoksi tulee noin 16 kop. joka arkipäivälle, niin lukee hevoisten isäntä kyytirahasta saavansa tavallisen päiväpalkan täytteen, eli 44 kop. hopiaa. Nämä 44 kopeekka ovat nyt 22 virstan kyytiraha, jota 3 kopeekan jälkeen virstalta tekee 66 kopeekkaa.

Niin muotoin ilman tilamiesten maksutta jo vähäistä enemmän kuin tavallinen miehen ja hevoisen päiväpalkka. Waan sisempäisissä seuduissa on taas päiväpalkka sitä huokeampi, mitä vähemmän siellä maksetaan nyt urakka hevoisista, nimittäin noin 30- eli 40 kop hopiaa. Otettakoon viimeinen, niin saadaan, kuin luetaan 70 kop.

keskimääräiseksi urakaksi hevoiselle viikolta, siitä noin 12 kop. paivää kohti. Niin muotoin luetaan kyytirahasta saatavan tähde eli 28 kop.; tämä on 14 virsta kyyt raha .joko 3 kopeekan jälkeen virstalta tekisi 42 kop. niin muotoin myös täyden päiväpalkan ilman urakkamaksutta.

--

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

<< | >>

1849-09-11 099 Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

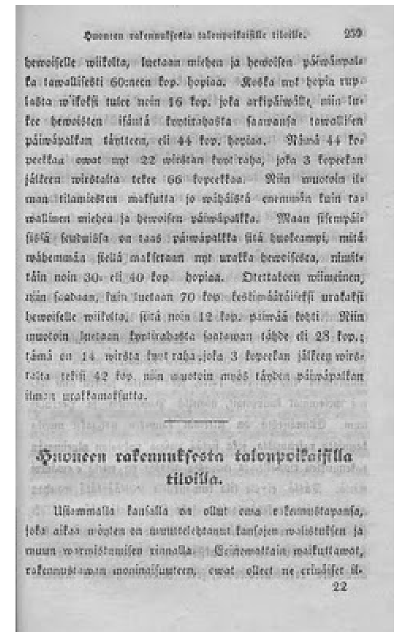
Usiammalla kansalla on ollut oma rakennustapansa, joka aikaa möyten on muuttelehtanut kansojen valistuksen ja muun varmistumisen rinnalla. Erinomattain vaikuttavat, rakenustavan moninaisuuteen, ovat olleet ne erinäiset il-

22

======= ======= ======= ======= ======= =======

260

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisille tiloille. 259

hewoiselle wiikolta, luetaan miehen ja hewoisen päiwänpalkka tawallisesti 60:neen kop. hopiaa. Koska nyt hopia ruplasta wiikossa tulee noin 16 kop. joka arkipäiwälle, niin tulee hewoisten isäntä kontirahasta saawansa tawallisen päiwäpalkan täytteen, eli 44 kop. hopiaa. Nämä 44 kopeekkaa owat nyt 22 wirstan kyytiraha, joka 3 kopeekan jälkeen wirstalta tekee 66 kopeekkaa. Niin muotoin ilman tilamiesten maksutta jo wähäistä enemmän kuin tawallinen miehen ja hewoisen päiwäpalkka. Maan sisempäisissä seutuissa on taas päiwäpalkka sitä huokeampi, mitä wähemmän siellä maksetaan nyt urakka hewoisesta, nimittäin noin 30- eli 40 kop. hopiaa. Otettakoon wiimeinen, niin saadaan, kuin luetaan 70 kop. keskimääräiseksi urakaksi hewoiselle wiikolta, sitä noin 12 kop. päiwää kohti. Niin muotoin luetaan kontirahasta saatawan täyde eli 28 kop.; tämä on 14 wirstan kyytiraha, joka 3 kopeekan jälkeen wirstalta tekisi 42 kop. niin muotoin myös täyden päiwäpalkan ilman urakkamaksutta.

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

Usiammalla kansalla on ollut oma rakennustapansa, joka aikaa möyten on muuttelehtanut kansojen walistuksen ja muun warmistumisen rinnalla. Erinomattain waikuttawat, rakennustawan moninaisuuteen, owat olleet ne erinäiset il-

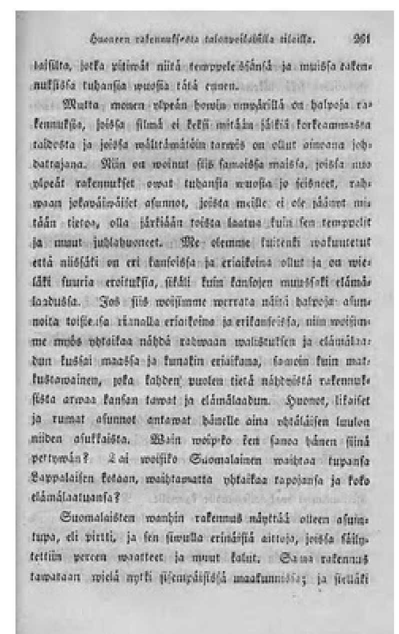
22

manalat, joissa kansakunnat ovat lyhemmän eli pitemmän aian eläneet, ja myös niiltä sekä muilta tapauksilla ja tiloilta määräyt tavat ja elämälaadut.

Lämmimmissä maissa, joissa ihmiset saivat vähemmällä työllä ja vaivalla kaikki tarpeensa tyydytetyksi, oli enemmän aikaa ja tilaisuutta huolta pitää elämän hyvityksistä kuin kylmemmissä, joissa välttämättömät tarpeet vaativat enimmän ajan ja huolenpidon. Niin olivat Europan eteläisissä maissa Krekalaiset ja Ruomalaiset jo kappaleen ennen Kristuksen syntyimistä erinomaiseen määrään edistäneet rakennustaitonsa,

jonka jäännöksiä vieläki täytyy ihmetellen katsella.

Italiasm oli noin 70 vuotta jälestä Kristuksen syntymisen Wesuivius niminen tulivuori porolla ja mullalla peittänyt kaksi Ruomalaisten kaupunkia ihan näkymättömään, joista lähes kaksi tuhatta vuotta enää ei tietty mitään. Wähä enemmin koin puoli sataa vuotta sitte löydettiin kaivoa kaivaissa maan sisässä muutaman kivhuoneen katto,

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla. 261

laisilta, jotka pitiwät niitä temppeleissänsä ja muissa rakennuksissa tuhansia wuosia tätä ennen.

Mutta monen ylpeän howin ympäriltä on halpoja rakennuksia, joissa silmä ei keksi mitään jälkiä korkeammasta taidosta ja joissa wälttämätöin tarwis on ollut ainoana johdattajana. Niin on woinut siis samoissa maissa, joissa nuo ylpeät rakennukset owat tuhansia wuosia jo seisoneet, rahwaan jokapäiwäiset asunnot, joista meille ei ole jäänyt mitään tietoa, olla särkiään toista laatua kuin sen temppelit ja muut juhlahuoneet. Me olemme kuitenki wakuutetut että niissäki on eri kansoissa ja eriaikoina ollut ja on wieläki suuria eroituksia, sikäli kuin kansojen muussaki elämänlaadussa. Jos siis woisimme werrata näitä halpoja asunnoita toisiinsa rinnalla eriaikoina ja erikansoissa, niin woisimme myös yhtaikaa nähdä rahwaan walistuksen ja elämänlaadun kussakin maassa ja kunakin eriaikana, samoin kuin matkustawainen, joka kahden puolen tietä näkywistä rakennuksista arwaa kansan tawat ja elämänlaadun. Huonot, likaiset ja rumat asunnot antawat hänelle aina yhtäläisen luulon niiden asukkaista. Wain woipiko sen sanoa hänen siinä pettywän? Tai woisiko Suomalainen waihtaa tupansa Lappalaisen kotaan, waihtamatta yhtaikaa tapojansa ja koko elämänlaatuansa?

Suomalaisten wanhin rakennus näyttää olleen asuintupa, eli pirtti, ja sen siwulla erinäisiä aittoja, joissa säilytettiin werkot, waatteet ja muut kalut. Sama rakennus tawataan wielä nytki sisempäisissä maakunnissa; ja sielläki

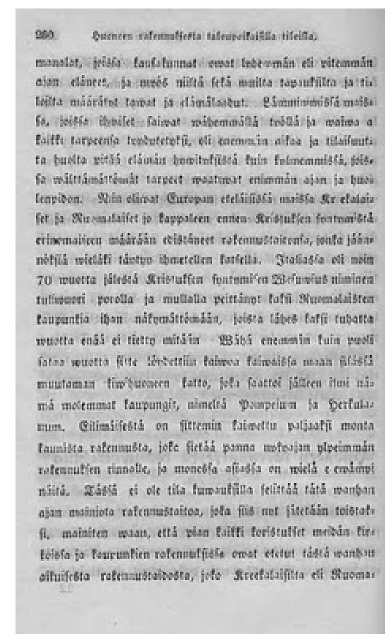
joka saattoi jälleen ilmi nämä molemmat kaupungit, nimellä Pompeium jo Herkulamun. Eilimäisestä on sittemin kaivettu paljaaksi monta kaunista rakennusta, jota sietää panna nykyajan ylpeimmän rakennuksen rinnalle, ja monessa asiassa on vielä etevämpi näitä. Tässä ei ole tila kuvauksilla selittää tätä vanhan ajan mainiota rakennustaitoa,

joka siis nyt jätetään toistaksi, mainiten vaan, että pian kaikki koristukset meidän kirkoissa ja kaupunkien rakennuksissa ovat otetut tästä vanhan aikuisesta rakennustaidosta, joko Kreetalaisilta eli Ruoma-

======= ======= ======= ======= ======= =======

laisilta, jotka pitivät niitä temppeleissänsä ja muissa rakennuksissa tuhansia vuosia tätä ennen.

Mutta monen ylpeän hovin ympärillä on halpoja rakennuksia, joissa silmä ei keksi mitään jälkiä korkeammasta taidosta ja joissa välttämätöin tarvis on ollut ainoona johdattajana. Niin on voinut siis samoissa maissa, joissa nuo ylpeät rakennukset ovat tuhansia vuosia jo seisneet, rahvaan jokapäiväiset asunnot, joista meille ei ole jäänyt mitään tietoa,

olla jälkiään toista laatua kuin sen temppelit ja muut juhlahuoneet. Me olemme kuitenki vakuutetut että niissäki on eri kansoissa ja eriaikoina ollut jo on vieläki suuria eroituksia, sikäli kuin kansojen muussaki elämälaadussa.

Jos siis voisimme verrata näitä halpoja asunnoita toistensa riannalla eriaikoina ja erikansoissa, niin voisimme myös yhtaikaa nähdä rahvaan valistuksen jo eläinalaadun kussai maassa ja kunakin eriaikana, samoin kuin matkustavainen, joka kahden puolen tietä nähdyistä rakennuksista arvaa kansan tavat ja elämälaadun. Huonot,

likaiset ja rumat asunnot antavat hänelle aina yhtäläisen luulon niiden asukkaista. Wain voipiko ken sanoa hänen siinä pettyvän? Tai voisiko Suomalainen vaihtaa tupansa Lappalaisen kotaan, vaihtamatta yhtaikaa tapojansa ja koko elämälaatuansa?

Suomalaisten vanhin rakennus näyttöä olleen asuintupa, eli pirtti, jo sen sivulla erinäisiä aittoja, joissa säilytettiin pereen vaatteet ja muut kalut. Sama rakennus tavataan vielä nytki sisempäisissä maakunnissa; ja sielläki

======= ======= ======= ======= ======= =======

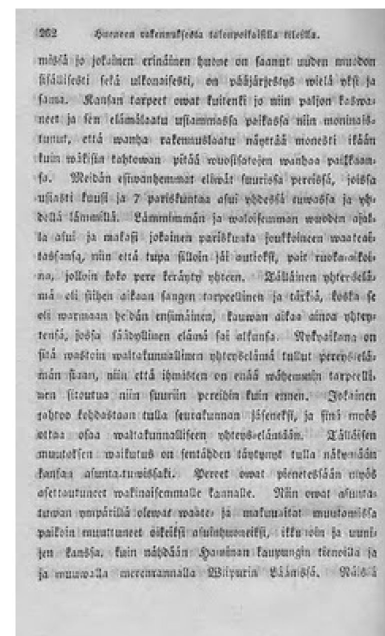
1849-09-11 100 Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

======= ======= ======= ======= ======= =======

262

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

missä jo jokainen erinäinen huone on saanut uuden muodon sisällisesti sekä ulkonaisesti, on pääjärjestys vielä yksi ja sama. Kansan tarpeet ovat kuitenki jo niin paljon kasvaneet ja sen elämälaatu usiammassa paikassa niin moninaistunut, että vanha rakennuslaatu näyttää monesti ikään tuin väkisin tahtovan pitää vuosisatojen vanhaa paikkaansa.

Meidän esiivanhemmat elivät suurissa pereissä, joissa usiasti kuusi ja 7 pariskuntaa asui yhdessä tuvassa ja yhdellä lämmillä. Lämmimmän ja valoisemman vuoden ajalla asui jo makasi jokainen pariskunta joukkoineen vaateaitassansa, niin että tupa silloin jäi autioksi, pait ruoka-aikoina, jolloin koko pere keräyty yhteen.

Tällainen yhteiselämä oli siihen aikaan sangen tarpeellinen ja tärkiä, koska se oli varmaan heidän ensimäinen, kauvan aikaa ainoa yhteytensä, jossa säädyllinen elämä sai alkunsa. Nykyaikana on sitä vastoin valtakunnallinen yhteyselämä tullut pereyselämän siaan, niin että ihmisten on enää vähemmin tarpeellinen sitoutua niin suuriin pereihin kuin ennen.

Jokainen tahtoo kohdastaan tulla seurakunnan jäseneksi, ja sinä myös ottaa osaa valtakunnalliseen yhteys-elämään. Tälläisen muutoksen vaikutus on sentähden täytynyt tulla näkymään kansan asunta-tuvissaki. Pereet ovat pienetessään myös asettautuneet vakinaisemmalle kannalle. Niin ovat asuntotuvan ympärillä olevat vaate- ja makuuaitat muutamissa paikoin muuttuneet oikeiksi asuinhuoneiksi,

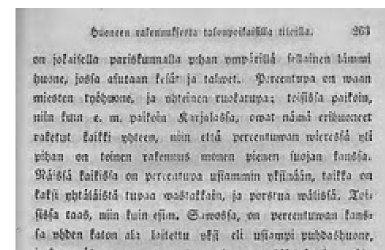
ikkunoin ja uunijen kanssa, kuin nähdään Haminan kaupungin tienoilla ja jo muuvalla merenrannalla Wiipurin Läänissä. Näissä

======= ======= ======= ======= ======= =======

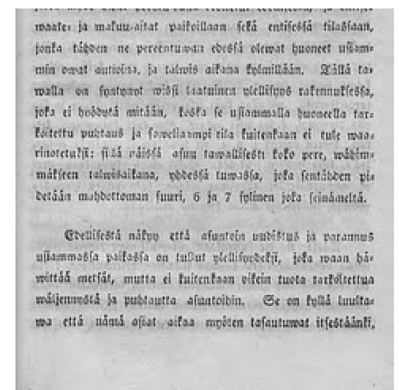
Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

263

on jokaisella pariskunnalla pihan ympärillä sellainen lämmi huone, jossa asutaan kesät ja talvet. Pereentupa on vaan miesten työhuone, ja yhteinen ruokatupa; toisissa paikoin, niin kuin e. m. paikoin Karjalassa, ovat näinä erihuoneet raketut kaikki yhteen, niin että pereentuvan vieressä yli pihan on toinen rakennus monen pienen suojan kanssa.

Näissä kaikissa on pereentupa usiammin

yksinään, taikka on kaksi yhtäläistä tupaa vastakkain, jo porstua välissä. Toisissa taas, niin kuin esim. Savossa, on pereentuvan kanssa yhden katon ala laitettu yksi eli usiampi puhdashuone, jotka myös ovat porstuvalla eroitetut edellisestä, ja entiset vaate- ja makuuaitat paikoillaan sekä entisessä tilassaan,

jonka tähden ne pereentuvan edessä olevat huoneet usiammin ovat autioina, ja talvis aikana kylmillään.

Tällä tavalla on syntynyt vissi laatuinen ylellisyys rakennuksessa, joka ei hyödytä mitään, koska se usiammalla huoneella tarkoitettu puhtaus ja soveliaampi tila kuitenkaan ei tule vaarinotetuksi: sillä näissä asuu tavallisesti koko pere, vähimmäkseen talvisaikana, yhdessä tuvassa, joka sentähden pidetään mahdottoman suuri,

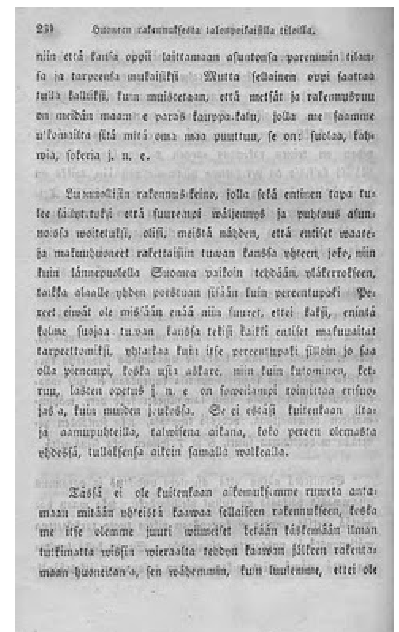
6 ja 7 sylinen joka seinämeltä.

Edellisestä näkyy että asuntoin uudistus ja parannus usiammassa paikassa on tullut ylellisyydeksi, joko vaan hävittää metsät, mutta ei kuitenkaan oikein tuota tarkoiteltua väljennystä ja puhtautta asuntoihin. Se on kyllä luultava että nämä asiat aikaa myöten tasautuvat itsestäänki,

======= ======= ======= ======= ======= =======

264

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

niin että kansa oppii laittamaan asuntonsa paremmin tilansa ja tarpeensa mukaisiksi Mutta sellainen oppi saattaa tulla kalliiksi, kuin muistetaan, että metsät jo rakennuspuu on meidän maamme paras kauppa-kalu, jolla me saamme ulkomailta sitä mitä oma maa puuttuu, se on: suolaa, kahvia, sokeria j. n. e.

Luonnollisin rakennus keino, jolla sekä entinen tapa tulee säilytetuksi että suurempi väljennys ja puhtaus asunnoissa voitetuksi, olisi, meistä nähden, että entiset vaate- ja makuuhuoneet rakettaisiin tuvan kanssa yhteen, joko, niin kuin lännepuolella Suomea paikoin tehdään, yläkerrokseen, taikka alaalle yhden porstuan sisään kuin pereentupaki.

Pereet eivät ole missään enää niin suuret, ettei kaksi, enintä kolme suojaa tuvan kanssa tekisi kaikki entiset makuuaitat tarpeettomiksi, yhtaikaa kuin itse pereentupaki silloin jo saa olla pienempi, koska usia askare, niin kuin kutominen, ketruu, lasten opetus j. n. e. on soveliampi toimittaa erisuojasa, kuin muiden joukossa.

Se ei estäsi kuitenkaan ilta- ja aamupuhteilla, talvisena aikana, koko pereen olemasta yhdessä, tullaksensa aikoin samalla valkealla.

Tässä ei ole kuitenkaan aikomuksemme ruveta antamaan mitään yhteistä kaavaa sellaisten

rakennukseen, koska ne itse olemme juuri viimeiset ketään käskemään ilman tutkimatta vissin vieraalta tehdyn kaavan jälkeen rakentamaan huoneitansa, sen vähemmin, kuin luulemme, ettei ole

======= ======= ======= ======= ======= =======

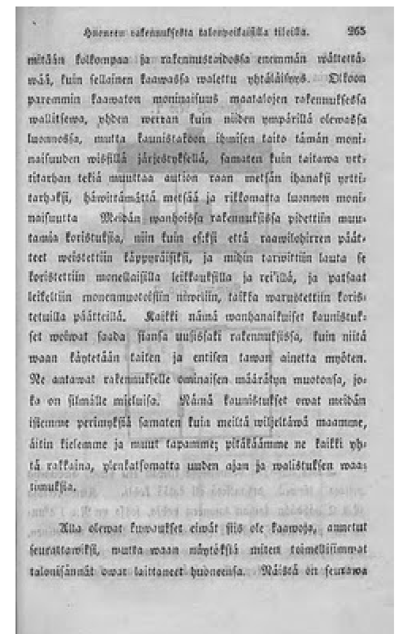
1849-09-11 101 Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

======= ======= ======= ======= ======= =======

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

265

mitään kolkompaa ja rakennustaidossa enemmän vältettävää, kuin sellainen kaavassa valettu yhtäläisyys. Olkoon paremmin kaavaton moninaisuus maatalojen rakennuksessa vallitseva, yhden verran kuin niiden ympärillä olevassa luonnossa, mutta kaunistakoon ihmisen taito tämän moninaisuuden vissillä järjestyksellä, samaten kuin taitava yrttitarhan tekiä muuttaa aution raan metsän ihanaksi yrttitarhaksi,

hävittämättä metsää ja rikkomatta luonnon moninaisuutta.

Meidän vanhoissa rakennuksissa pidettiin muutamia koristuksia, niin kuin esimerkiksi että raavilohirren päätteet veistettiin käppyräisiksi, ja mihin tarvittiin lauta se koristettiin monellaisilla leikkauksilla jo rei'illä, jo patsaat leikeltiin monenmuotoisiin niveliin, taikka varustettiin koristetuilla päätteillä. Kaikki nämä vanhanaikuiset kaunistukset voivat saada siansa uusissaki rakennuksissa,

kuin niitä vaan käytetään taiten ja entisen tavan ainetta myöten. Ne antavat rakennukselle ominaisen määrätyn muotonsa, joka on silmälle mieluisa. Nämä kaunistukset ovat meidän isiemme perimyksiä samaten kuin meiltä viljeltävä maamme, äitin kielemme ja muut tapamme; pitäkäämme ne kaikki yhtä rakkaina, ylenkatsomatta uuden ajan ja valistuksen vaatimuksia.

Alla olevat kuvaukset eivät siis ole kaavoja, annetut seurattaviksi, mutta vaan näytöksiä miten toimellisimmat talonisännät ovat laittaneet huoneensa. Näistä on seuraava

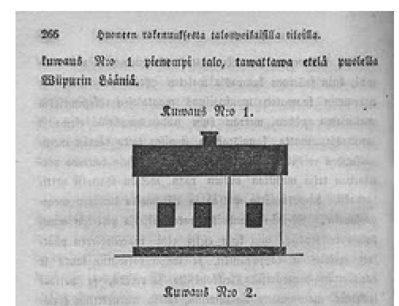
======= ======= ======= ======= ======= =======

266

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

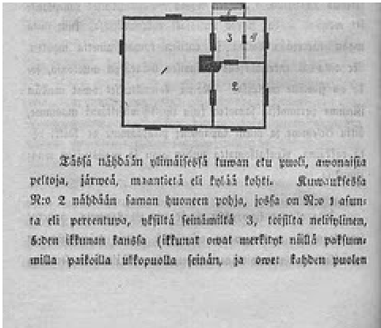
kuvaus N:o 1 pienempi talo, tavattava etelä puolella Wiipurin Lääniä.

[kuva]

[kuva]

Tässä nähdään ylimäisessä kuvan etu puoli, avonaisia peltoja, järveä, maantietä eli kylää kohti. Kuvauksessa N:o 2 nähdään saman huoneen pohja, jossa on N:o 1 asunta eli pereentupa, yksiltä seinämiltä 3, toisilta nelisylinen,

Tässä nähdään ylimäisessä kuwan etu puoli, awonaisia peltoja, järweä, maantietä eli kylää kohti. Kuwauksessa N:o 2 nähdään saman huoneen pohja, jossa on N:o 1 asunta eli pereentupa, yksiltä seinämiltä 3, toisilta nelikylinen, 5:den ikkunan kanssa (ikkunat owat merkityt niillä paksummilla paikoilla ulkopuolla seinän, ja owet kahden puolen

5:den ikkunan kanssa (ikkunat ovat merkityt niillä paksummilla paikoilla ulkopuolla seinän, ja ovet kahden puolen

======= ======= ======= ======= ======= =======

seinän);

N:o 2 on 5½ kyynärää leveä ja 6 kyynärää pitkä kammari, kahdella ikkunalla.

N:o 3 porstupa;

N:o 4 ruoka- ja maitohuone portuvan pohjassa, ja siitä laipiolla eroitettu;

N:o 5 porras (rappuut);

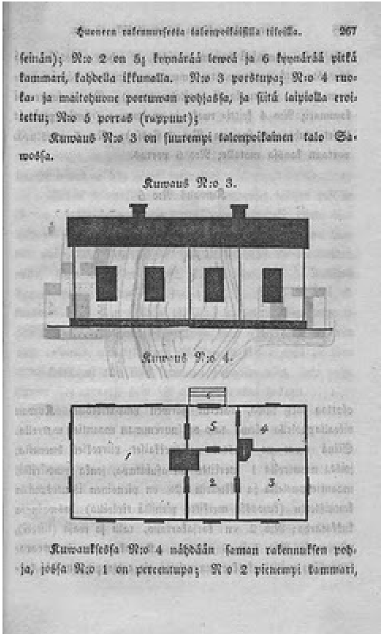
Kuvaus N:o 3 on suurempi talonpoikainen talo Savossa.

[kuva]

[kuva]

Kuvauksessa N:o 4 nähdään soman rakennuksen pohja, jossa N:o 1 on pereentupa;

No 2 pienempi kammari,

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla. 267

seinän); N:o 2 on 5½ kyynärää leweä ja 6 kyynärää pitkä kammari, kahdella ikkunalla. N:o 3 porstupa; N:o 4 ruoka- ja maitohuone portuwan pohjassa, ja siitä laipiolla eroitettu; N:o 5 porras (rappuut);

Kuwaus N:o 3 on suurempi talonpoikainen talo Sawossa.

Kuwaus N:o 3.

Kuwaus N:o 4.

Kuwauksessa N:o 4 nähdään saman rakennuksen pohja, jossa N:o 1 on pereentupa; N:o 2 pienempi kammari,

======= ======= ======= ======= ======= =======

<< | >>

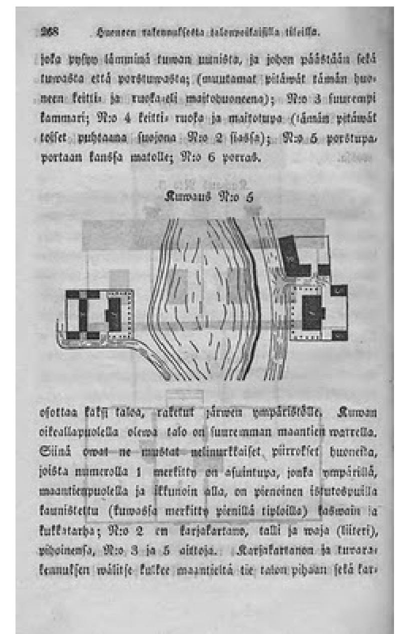
1849-09-11 102 Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

======= ======= ======= ======= ======= =======

268

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

joka pysyy lämminä tuvan uunista, ja johon päästään sekä tuvasta että porstuvasta; (muutamat pitävät tämän huoneen keitti- ja ruoka- eli maitohuoneena);

268 Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

joka pysyy lämminä tuwan uunista, ja johon päästään sekä tuwasta että porstuwasta; (muutamat pitäwät tämän huoneen keitti- ja ruoka- eli maitohuoneena); N:o 3 suurempi kammari; N:o 4 keitti- ruoka ja maitotupa (tämän pitäwät toiset puhtaana suojana N:o 2 siassa); N:o 5 porstupa portaan kanssa matolle; N:o 6 porras.

Kuwaus N:o 5

osottaa kaksi taloa, raketut järwen ympäristölle. Kuwan oikeallapuolella olewa talo on suuremman maantien warrella. Siinä owat ne mustat nelinurkkaiset piirrokset huoneita, joista numerolla 1 merkitty on asuintupa, jonka ympärillä, maantienpuolella ja ikkunoin alla, on pienoinen istutospuilla kaunistettu (kuwassa merkitty pienillä tiploilla) kaswain ja kukkatarha; N:o 2 on karjakartano, talli ja waja (liiteri), pihoinensa, N:o 3 ja 5 aittoja. Karjakartanon ja tuwarakennuksen wälitse kulkee maantieltä tie talon pihaan sekä kar-

N:o 3 suurempi kammari;

N:o 4 keitti- ruoka ja maitotupa (tämän pitävät toiset puhtaana suojana N:o 2 siassa);

N:o 5 porstupa portaan kanssa matolle;

N:o 6 porras.

[kuva]

Kuvaus N:o 5 osottaa kaksi taloa, raketut järven ympäristölle. Kuvan oikealla puolella oleva talo on suuremman maantien varrella. Siinä ovat ne mustat nelinurkkaiset piirrokset huoneita, joista numerolla 1 merkitty on asuintupa, jonka ympärillä, maantienpuolella ja ikkunoin alla, on pienoinen istutospuilla kaunistettu (kuvassa merkitty pienillä tiploilla)

kasvain ja kukkatarha;

N:o 2 on karjakartano, talli ja vaja (liiteri), pihoinensa,

N:o 3 ja 5 aittoja.

Karjakartanon jo tuparakennuksen välitse kulkee maantieltä tie talon pihaan sekä kar-

======= ======= ======= ======= ======= =======

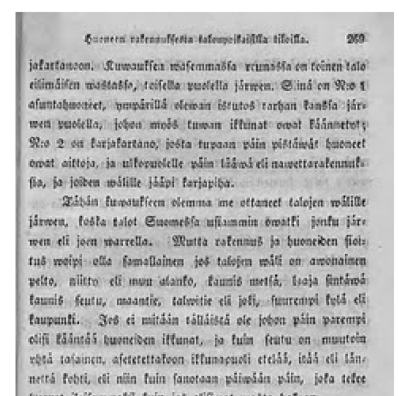
Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla.

269

jakartanoon.

Kuvauksen vasemmassa reunassa on toinen talo eilimäisen vastassa, toisella puolella järven. Sinä on

N:o 1 asuntohuoneet, ympärillä olevan istutos tarhan kanssa järven puolella, johon myös tuvan ikkunat ovat käännetyt;

Huoneen rakennuksesta talonpoikaisilla tiloilla. 269

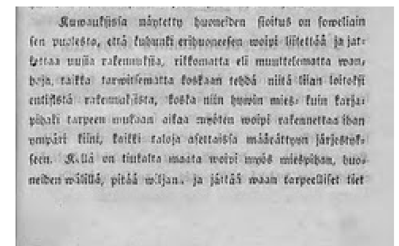
jakartanoon. Kuwauksen wasemmassa reunassa on toinen talo eilimäisen wastassa, toisella puolella järwen. Siinä on N:o 1 asuntohuoneet, ympärillä olewan istutos tarhan kanssa järwen puolella, johon myös tuwan ikkunat owat käännetyt; N:o 2 on karjakartano, josta tupaan päin pistäwät huoneet owat aittoja, ja ulkopuolelle päin läävä eli nawettarakennuksia, ja joiden wälille jääpi karjapiha.

Tähän kuwaukseen olemma me ottaneet talojen wälille järwen, koska talot Suomessa usiammin owatki jonku järwen eli joen warrella. Mutta rakennus ja huoneiden sioitus woipi olla samallainen jos talojen wäli on awonainen pelto, niitty eli muu alanko, kaunis metsä, [illegible] kaunis seutu, maantie, talwitie eli joki, suurempi kylä eli kaupunki. Jos ei mitään tällaista ole johon päin parempi olisi kääntää huoneiden ikkunat, ja kuin seutu on muutoin yhtä tasainen, asetettakoon ikkunapuoli etelään, itään eli länteen kohti, eli niin kuin sanotaan päiwään päin, joka tekee huonet iloisemmaksi kuin jos olisiwat wasta hakaan.

N:o 2 on karjakartano, josta tupaan päin pistävät huoneet ovat aittoja, ja ulkopuolelle päin läävä eli navettarakennuksia, ja joiden välille jääpi karjapiha.

Tähän kuvaukseen olemma me ottaneet talojen välille järven, koska talot Suomessa usiammin

ovatki jonku järven eli joen varrella. Mutta rakennus ja huoneiden sioitus voipi olla samallainen jos talojen väli on avonainen pelto, niitty eli muu alanko, kaunis metsä, laaja sintävä kaunis seutu, maantie, talvitie eli joki, suurempi kylä eli kaupunki.

Jos ei mitään tälläistä ole johon päin parempi olisi kääntää huoneiden ikkunat, ja kuin seutu on muutoin yhtä tasainen, asetetettakoon ikkunapuoli etelää, itää eli lännettä kohti, eli niin kuin sanotaan päivään päin, joka tekee huonet ileisammaksi kuin jos olisivat vasta hakaan.

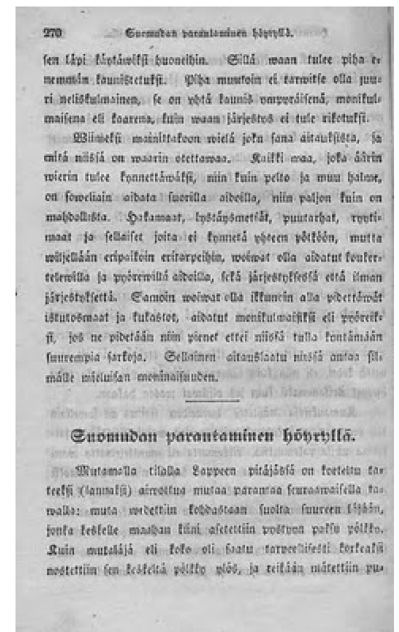
Kuvauksissa näytetty huoneiden sioitus on soveliain sen puolesta, että kuhunki erihuoneesen voipi liitettää ja jatkettaa uusia rakennuksia, rikkomatta eli muuttelematta vanhoja, taikka tarvitsematta koskaan tehdä niitä liian loitoksi entisistä rakennuksista, koska niin hyvin mies- kuin karjapihaki tarpeen mukaan aikaa myöten voipi rakennettaa ihan ympäri kiini,

kaikki taloja asettaissa määrättyyn järjestykseen.

Kellä on tiukalta maata voipi myös miespihan, huoneiden välillä, pitää viljan, ja jättää vaan tarpeelliset tiet

======= ======= ======= ======= ======= =======

sen läpi käytäviksi huoneihin. Sillä vaan tulee piha enemmän kaunistetuksi. Piha muutoin ei tarvitse olla juuri neliskulmainen, se on yhtä kaunis ympyräisenä, monikulmaisena eli kaarena, kuin vaan järjestys ei tule rikotuksi.

Wiimeksi mainittakoon vielä joku sano aitauksista, ja mitä niissä on vaarin otettavaa. Kaikki maa, jota äärin vierin tulee synnettäväksi, niin kuin pelto ja muu halme, on soveliain aidata suorilla aidoilla, niin paljon kuin on mahdollista. Hakamaat, lystäysmetsät, puutarhat, ryytimaat ja sellaiset joita ei kynnetä yhteen pötköön,

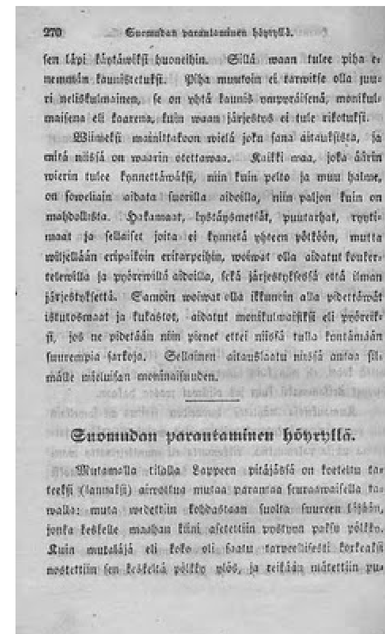
mutta viljellään eripaikoin eritarpeihin, voivat olla aidatut koukertelevilla ja pyörevillä aidoilla, sekä järjestyksessä että ilman järjestyksettä. Samoin voivat olla ikkunoin alla pidettävät istutosmaat jo kukastot, aidatut monikulmaisiksi eli pyöreiksi, jos ne pidetään niin pienet ettei niissä tulla kyntämään suurempia sarkoja.

Sellainen aitauslaatu niissä antaa silmälle mieluisan moninaisuuden.

--

Suomudan parantaminen höyryllä.

1849-09-11 103 Suomudan parantaminen höyryllä.

270 Suomudan parantaminen höyryllä.

sen läpi käytäwäksi huoneihin. Sillä waan tulee piha e- nemmän kaunistetuksi. Piha muutoin ei tarwitse olla juuri nelikulmainen, se on yhtä kaunis ympyräisenä, monikulmaisena eli kaarena, kuin waan järjestys ei tule rikotuksi.

Wiimeksi mainittakoon wielä joku sana aitauksista, ja mitä niissä on waarin otettawaa. Kaikki maa, joka äärin wierin tulee konnettäwäksi, niin kuin pelto ja muu halme, on sowelias aidata suorilla aidoilla, niin paljon kuin on mahdollista. Hakamaat, kyökäytösmetsät, puutarhat, ryytimaat ja sellaiset joita ei konnetä yhteen pötköön, mutta wiljellään eripaikoin eritarpeihin, woiwat olla aidatut kenkertelewillä ja pyöreillä aidoilla, sekä järjestyksessä että ilman järjestyksettä. Samoin woiwat olla ikkunain alla ydettömät istutosmaat ja kukastot, aidatut monikulmaisiksi eli pyöreiksi, jos ne pidetään niin pienet ettei niissä tulla kontämään suurempia sarkoja. Sellainen aitauslaatu niissä antaa silmälle miellulsan moninaisuuden.

Suomudan parantaminen höyryllä.

Mutamalla tilalla Lappeen pitäjässä on koeteltu tateeksi (lannaksi) aiwottua mutaa parantaa seuraawaisella tawalla: muta wedettiin kohdastaan suolta suureen läjään, jonka keskelle maahan kiini asetettiin pystyyn paksu pölkky. Kuin mutaläjä eli koko oli saatu tarpeellisesti korkeaksi nostettiin sen keskeltä pölkky ylös, ja reikään mätettiin pu-

Suomudan parantaminen höyryllä.

Mutamalla tilalla Lappeen pitäjässä on koeteltu tateeksi (lannaksi) aivottua mutaa parantaa seuraavaisella lavalla:

muta vedettiin kohdastaan suolta suureen läjään, jonka keskelle maahan kiini asetettiin pystyyn paksu pölkky. Kuin mutaläjä eli koko oli saatu torpeellisesti korkeaksi nostettiin sen keskeltä pölkky ylös, ja reikään mätettiin pu-

======= ======= ======= ======= ======= =======

Snomudan parantaminen höyryllä.

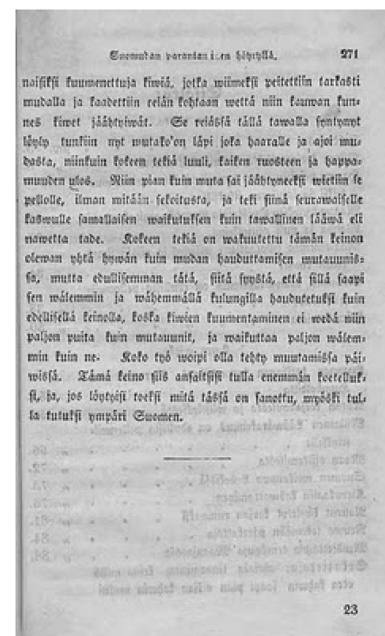
271

naisiksi kuumenettuja kiviä, jotka viimeksi peitettiin tarkasti mudalla ja kaadettiin reiän kohtaan vettä niin kauvan kunnes kivet jäähtyivät. Se reiässä tällä tavalla syntynyt löyly tunkiin nyt mutako'on läpi joka haaralle ja ajoi mudasta, niinkuin kokeen tekiä luuli, kaiken ruosteen ja happamuuden ulos. Niin pian kuin muta sai jäähtyneeksi vietiin se pellolle,

ilman mitään sekoitusta, ja teki siinä seuravaiselle kasvulle samallaisen vaikutuksen kuin tavallinen läävä eli navetta tade.

Kokeen tekiä on vakuutettu tämän keinon olevan yhtä hyvän kuin mudan hauduttamisen mutauunissa, mutta edullisemman tätä, siitä syystä, että sillä saapi sen välemmin ja vähemmällä kulungilla haudutetuksi kuin edellisellä keinolla, koska kivien kuumentaminen ei vedä niin paljon puita kuin mutauunit, ja vaikuttaa paljon välemmin kuin ne.

Koko työ voipi olla tehty muutamissa päivissä. Tämä keino siis ansaitsisi tulla enemmän koetelluksi, ja, jos löytyisi toeksi mitä tässä on sanottu, myöski tulla tutuksi ympäri Suomen.

Suomudan parantaminen höyryllä. 271

naisiksi kuumenettuja kiwiä, jotka wiimeksi peitettiin tarkasti mudalla ja kaadettiin reiän kohtaan wettä niin kauwan kunnes kiwet jäähtyiwät. Se reiässä tällä tawalla syntynyt löyly tunkiin nyt mutako'on läpi joka haaralle ja ajoi mudasta, niinkuin kokeen tekiä luuli, kaiken ruosteen ja happamuuden ulos. Niin pian kuin muta sai jäähtyneeksi wietiin se pellolle, ilman mitään sekoitusta, ja teki siinä seurawaiselle kaswulle samallaisen waikutuksen kuin tawallinen läävä eli nawetta tade. Kokeen tekiä on wakuutettu tämän keinon olewan yhtä hywän kuin mudan hauduttamisen mutauunissa, mutta edullisemman tätä, siitä syystä, että sillä saapi sen wälemmin ja wähemmällä kulungilla haudutetuksi kuin edellisellä keinolla, koska kiwien kuumentaminen ei wedä niin paljon puita kuin mutauunit, ja waikuttaa paljon wälemmin kuin ne. Koko työ woipi olla tehty muutamissa päiwissä. Tämä keino siis ansaitsisi tulla enemmän koetelluksi, ja, jos löytyisi toeksi mitä tässä on sanottu, myöski tulla tutuksi ympäri Suomen.

23

--

23

======= ======= ======= ======= ======= =======

Sisältö:

<< | >>

1849-09-11 104 Sisältö

Sisältö:

1:men wihko.

x

x

Puupiirroksia koko wuosi kerrassa:

Imprimatur: J. F. Palmgrén.